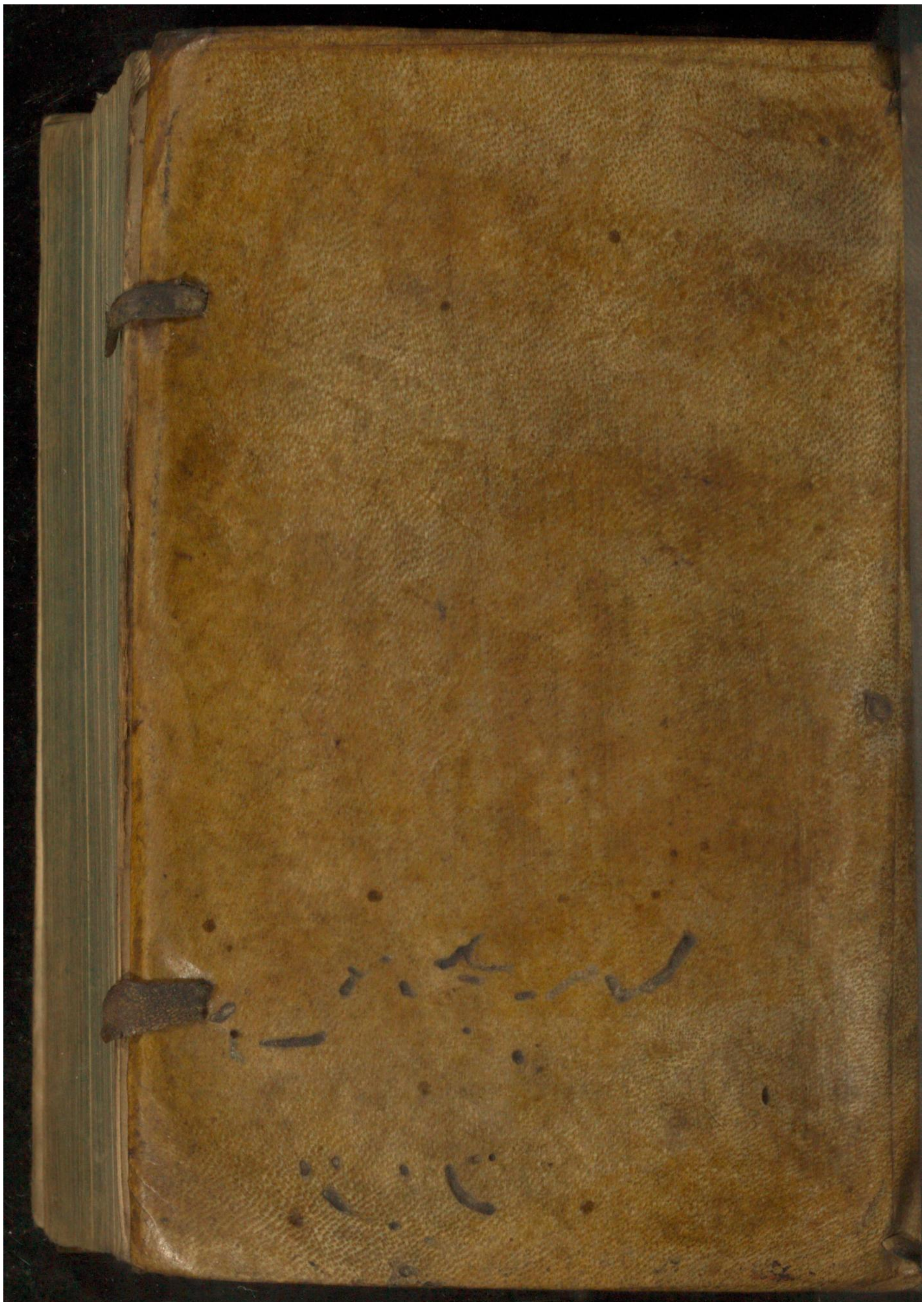
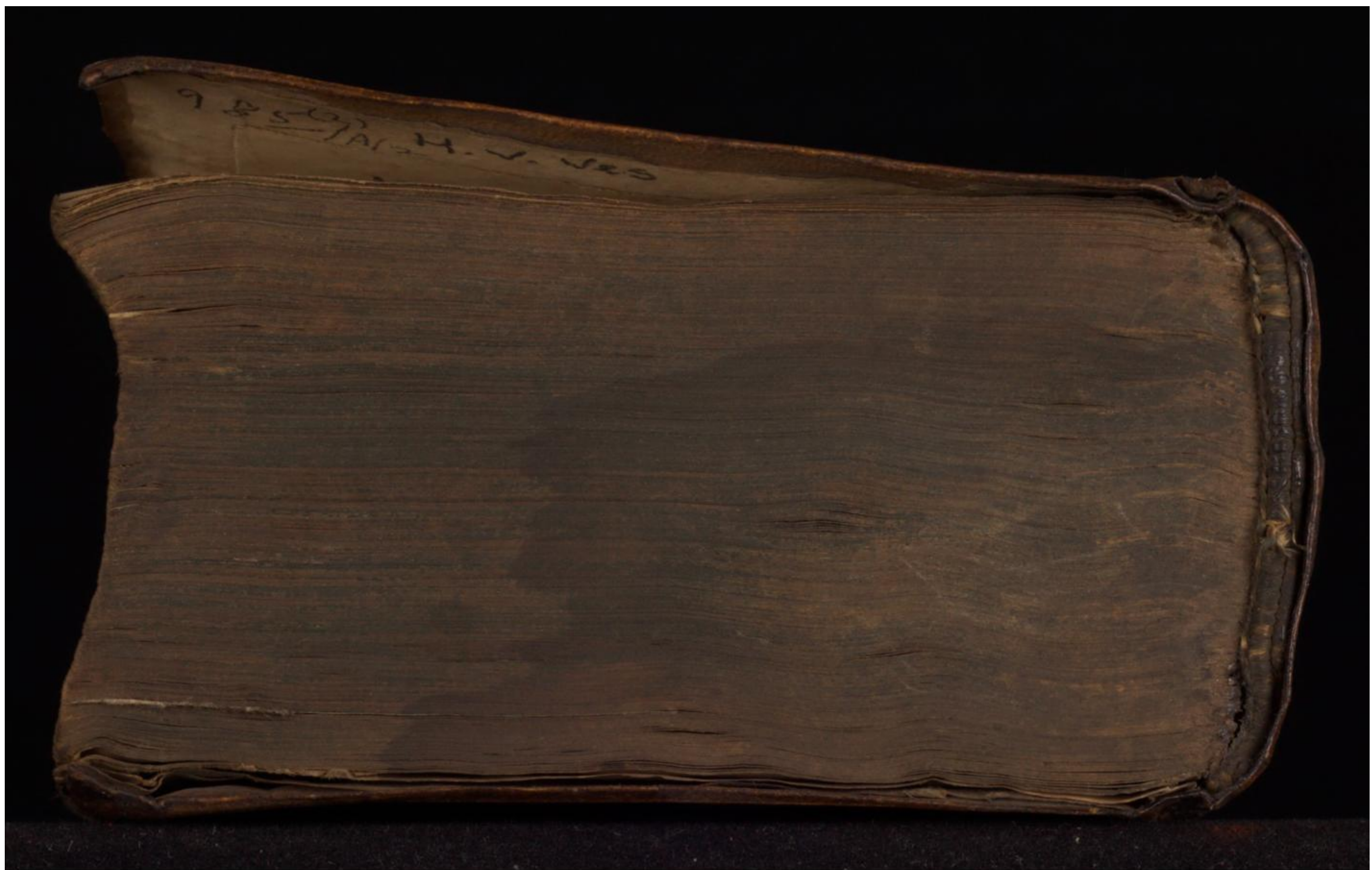

Vesalius.
1569

BORGARUCCI

De Feyfer X, 2. Roth, no. 609, pp. 346 and foll. Biblioteca Osleriana, Nr. 588.

Excessively rare and of great interest.

Much has been written, by the most understanding Bibliographers, concerning the genuinity or not of this very rare book. Borgarucci himself, in his introduction (preface) tells us that he had got hold of the M. S., in Paris 1567, of the "Chirurgia Magna" and attributed it to Vesalius. Boerhaave and Albinus included the book as genuine in their "Vesalian editions". Haller, too, does mention it under the heading "Vesalius" and adds then that it may be a compilation. Haeser considers its genuinity undoubtable. Roth, in his "Sources for a Vesal Biography" concludes — after very intense and interesting study of the subject — that it probably may be an imitation ("plagiarism"), but — quite naturally — can not help admitting that he has found in it, yet, many things that seem to be quite genuine and most interesting. Burggaeve considers it genuine.

The work came out first time in 1568, second time in 1569, 3 editions which latter are really reprints, but with altered prefaces and dedications (compare also F. Vanderhaeghen).

The book contains 32 wood-cuts, partly by Taugaultius, partly indirect by Vesalius.

Besides, it contains the text of **Vesalius' Epitome.**

Some leaves waterstained or slightly browned, otherwise good copy.

ANDREAE VESSALII BRVXELLENSIS, PHILIPPI HISPANIARVM REGIS, MEDICI,

CHIRVRGIA MAGNA in ſeptem libros digeſta:

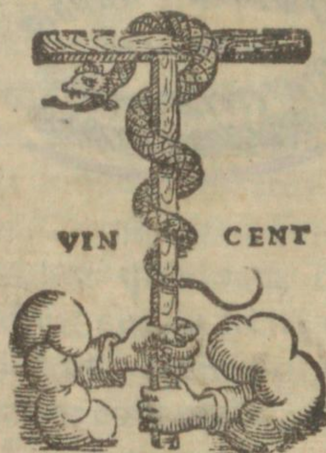
In qua nihil deſiderari poteſt, quod ad perfectam, atque integram de curandis humani corporis malis, methodum pertineat.

Ab Excellen. Philoſopho, ac Medico Regio, PROSPERO BORGARVTIO, recognita, emendata, ac in lucem edita.

Forma etiam inſtrumentorum, quibus Chirurgi vtuntur, his in libris apprimè deſcriptæ ſunt.

Cum ampliſsimis Indicibus tùm capitum: tùm rerum omnium memorabilium.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Ex officina Valgriſiana.
M D LXIX.

Ex libris Jo annis Rulandi

NOBILISSIMO
AC EMINENTISSIMO
IACOBOANTONIO CORTVSIO
PATRITIO PATAVINO,
ET IN ARTE MEDICA
ERVDITISSIMO,

PROSPERVS BORGARVTIVS
Philosophus & medicus Regius
S. P. D.

Agna ſemper fuit medicinæ dignitas, magnaque apud omnes gentes auctoritas. Cum enim ſcientiarum omnium nobiliſsima antiquiſsimaq; ſemper ſit habita, ita culta eſt & à regibus, & à ſacerdotibus, & à philoſophis, & ab ijs denique, qui ingenij acumine cæteris longè prę ſtiterunt (nobiliſsime, ac doctiſsime Cortuſi) vt minimè mirabile ſit, ſi ad altiſsimum quoddam faſtigium, ſummumq; gradum euecta fecit, vt qui eam caſtè, pureque colerent, eximijs præmijs, ſingularibusq; honoribus cohoneſtarentur. Itaque cum ſit tota diuiſa in partes tres, vt vna medicamentis, altera victus ratione, tertia manu curare exi-

 ſtimetur;

ſtimetur : inuenti ex omni æternitate ſunt viri ingenio, doctrinisq; præſtantes, qui vel omnes partes, vel certè earum aliquam ſummo ſtudio, ſummaq; diligentia expolirent, ac Græci quidem, à quibus hæc ars ſaluberrima, vt etiam ceteræ ſcientiæ, tanquam de fonte quodam manauit, ita omnia, quæ ad perfectam eius & cognitionem, & tractationem pertinent, ſunt perſequuti, vt poſteris longius progrediendi ſpem ademiſſe videantur. At quoniam ad philoſophandum lata omnibus & prompte aperta via eſt, idcirco præter eos non Arabes defuerunt quam plurimi auctores, apud quos fuſiſsimè quidem ars ipſa exculta eſt. Sic idem apud Latinos tum antiquos, tum noſtræ tempeſtatis de re eadem complete tractatum fuit, atque quotidie omnes elaboramus, vt ea poſteris perfecta relinquatur. Quapropter effectum eſt, vt poſt Hippocratem, Galenum, Auicennam, Celſum, ac alios propemodum infinitos, Andreas Veſſalius Bruxellenſis Medicus olim Regius, ac Cæſareus, etiam multa expoſuerit, quæ partim extant, partimq; ob illius mortem immaturam ſepulta quodammodo forent, niſi aliquorum induſtria publicarentur, & eorum præſertim, apud quos maxima in ipſum ſemper fuit obſeruantia. In quorum numero cum ego præcipue adſim, cumq; intelligerem apertiſsimum illud eſſe grati animi ſignum, ſi quis quem diligit, eius immortalitati

ſtudeat

ſtudeat, & quantum decoris atque ornamenti eſſem Clariſsimi Veſſalij nomini allaturus, quem ſemper velut humanum numen obſeruaui, animaduerterem; ob id ſemper à Dijs immortalibus contendi, vt aliqua mihi ſe alicunde occaſio offerret, qua tandem poſſem incredibilem illam tanto viro beneuolentiam detegere, qua ego illum ſtudioſiſsimè proſequebar. Cum igitur, ſuperioribus diebus, accuratiſsimo bibliopolæ Vincentio Valgriſio eiuſdem Veſſalij Chyrurgicam praxim, in ſeptem libros digeſtam, in qua vniuerſa chyrurgia fuſiſsimè comprehenditur, typis dare, eſſet propoſitum: mecumq; egerit, vt quoad fieri poſſet, idipſum opus emendarem, & ſi qua in parte indigeret, expolirem, in ordinem digererem, & omnibus numeris abſolutum redderem, meoq; nomine in lucem ederem: ob eximiam, inquam, meam in Veſſalium, animi propenſionem, omnia quàm libentiſsimè, ac ſedulò equidem à me acta fuere. Nec aliud iam mihi deeſſe videbatur, prætérquàm quòd eligerem virum tanto Authore dignum, cui ipſius doctiſsimæ lucubrationes nuncuparentur. Cumq; plurimi ob oculos mihi verſati fuerint, tu vnus, præ cæteris omnibus (nobiliſsime, ac elegantiſsime Cortuſi) eligendus occurriſti. Quippe in quo ſunt omnia, & ſingularia, eximia probitas, fides, innocentia, integritas, conſtantia, humanitas, ingenium acerri-

mum,

mum, omnium diſciplinarum, præcipueq́; artis medicæ cumulus, ſumma prudentia, plurimus rerum vſus, incredibilis quidam reipublicæ amor, admirabilis rebus in omnibus ſapientia, maxima denique virtutum omnium ornamenta. Cui plurimum ex beneficijs abs te ſuſceptis Veſſalius dum viueret debebat, & ego in dies magis obligor, vniuerſaq́; medicorum ſchola gratias quotidie maximas merito refert: maioresq́; tota Patauina reſpublica agit. Vnde nemini mirum ſi à tot tantisq́; illuſtribus ac excellentiſsimis celebratus ſis auctoribus, vt Matthiolo noſtro, rei medicæ, atque herbariæ hac tempeſtate facile principi, Ramberto Dodoneo, medico celeberrimo, Mongio, Coſteo, Cluſio, Geſnerio, doctiſsimo Anguillario, Maranta, & alijs quamplurimis. Neq; admirari quiſquam debebit, ſi etiam toto (vt aiunt) applauſu ab integro Conſilio antiquiſsimæ Paduæ Salutis defenſor fueris iudicatus, ac electus. Sed ne tot tuas laudes, ac Veſſalij aliquo pacto obſcurare videar, conſulto multa, quæ mihi dicenda forent relinquo, atque ſeptem hoſce librós tibi do, dico, & addico, quibus aliqua ex parte beneficiorum abs te quotidie ſuſceptorum par referre, pari omnibus oſtendam atque declarem, auctoriq́; patronum maximum deligam. Vale Patauij V. nonas Octobris. 1568.

QVID QVOQVE LIBRO
contineatur.

INDEX CAPITVM TOTIVS OPERIS CHIRVRGIAE MAGNAE.

CAPITA LIBRI PRIMI.

c De

LIBRI SECVNDI CAPITA.

Libri

LIBRI TERTII CAPITA.

LIBRI QVARTI CAPITA.

LIBRI QVINTI CAPITA.

De

LIBRI SEXTI CAPITA.

LIBRI SEPTIMI CAPITA.

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM QVAE TOTO HOC OPERE CHIRVRGIAE MAGNAE notatu digniora habentur.

Cuius prior litera nempè, a, paginam anteriorem, posterior, hoc est, b, eius paginæ posteriorem faciem indicat.

Caro

Conuul-

Curatio

Empla-

Fœtus

Harun-

H

I

Iris

Materia

Maxilla

Medica-

Mulie-

Neruis

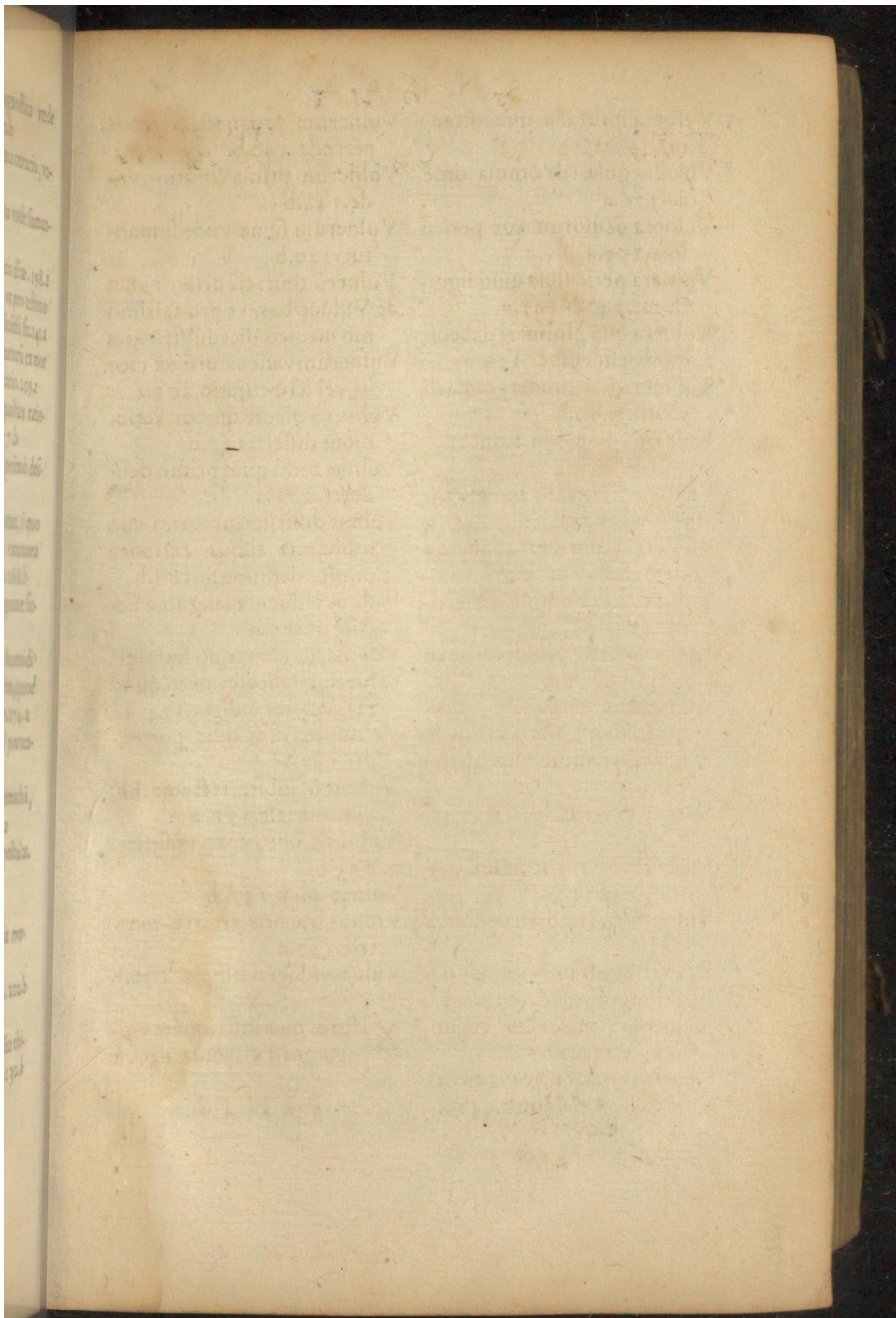
Pedis

Vaſis

Vnguen-

X

FINIS.

ANDREAE VESSALII BRVXELLENSIS,

PHILIPPI HISPANIARVM REGIS MEDICI,

CHIRVRGIAE MAGNAE,

hoc est de curandis humani corporis malis.

LIBRI SEPTEM.

QVORVM PRIMVS EST DE OSSIB. LVXATIS REPONENDIS.

Methodus vniuersæ chirurgiæ, eiusq; definitio, & partium medicinæ distributio.

AVD immeritò Galenus ad iustum de partibus artis medicinalis, opus conscribens, appositè illum dubitasse sibi videri affirmat, quæ nam, & quæ essent medicæ artis partes, alijs aliter eas scribentibus. Vt quidam in φαρμακευτικὴν, διαιτητικὴν, καὶ χειρουργικὴν *artem secarent. Non nulli, curatricem, sanitatis conseruatricem, tum & præseruatiuam; quas Græci* θεραπευτικὴν, ὑγιεινὴν, προφυλακτικὴν, *vocare consueuerunt, præcipuas esse medicinæ partes astruebant, adijcientibus alijs, resumptiuam, euectiuam, & gerocomicam, senum* Medicæ artis partes, quæ sint.

nempè educatricem. Quidam & pædotrophicam, hoc est infantium, prout & alij decoratiuam eam à comptiua separantes. His partibus alij quidã Physiologicam, & Pathologicam, hoc est naturalem, & morborum, seu affectuum cognitricem, tum & signorum, & causarum alias duas adijcientes, integras medicinæ partes esse voluerunt. Verum cum ij omnes, & si nõ omnino ineptè, artem in sua quasi membra dispartiantur, pleraq; tamen vel omitterent, vel confusè, & inaccuratè tractarent, eorum non esse sequendas, vt ab his positæ sunt partitiones rectè Galenus astruxit. Primas itaq;, atq; præcipuas partes eas esse voluit Galenus, quæ à fine artis petuntur, & per quas finem artis consequimur. Nam vel præsentem sanitatem seruare studemus, vel morbum depellere, si primum, id ea parte perficimus, quæ salubrium esse dicitur: si alterum, curatrice parte obimus. Non enim morbus aufferri, nisi curationis via potest. Sed cum ad hanc complendam materijs quibusdam ceu instrumentis idoneis opus sit, nempè victu, medicamentis tum intro assumptis, tum foris admotis, denique etiã manuũ sæpe ministerio; hinc tres aliæ partes à materia medendi desumptæ deriuantur, quas vocant diætam, pharmaciam, chirurgiam. Effectus autem chirurgiæ (vt ab ipsa iam nostra euadat enarratio) quæ Celso autore, pars est medicinæ vetustissima, inter cæteras artis medendi parteis euidentissimus est, & maxime necessarius, ne dum vtilis. Siquidem in morbis cum multum (inquit ille) fortuna conferat; remediaq; cùm sæpe salutaria, sæpè vana sint,

Morborum curatio quo pacto assequatur.

iure

iure dubitari potest, secunda valetudo, medici ne industria, an corporis beneficio contigerit. In his quoque affectibus, in quibus medicamentis extrinsecus admotis maximè vtimur, quamuis profectus euidentior est, tamen sanitatem, & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpè manifestum est. Sicut in oculis, vel phlegmone, vel lippitudine arida, aut ea humorum defluxione, quam epiphoram appellant, laborantibus quotidie deprehendimus, qui à medicis, collyrijs, aut alterius generis medicamentis, diu vexati: sine his aliquando sanescunt. At in hac parte, quæ manu curat, euidens est omnẽ profectum, vt aliquid ab alijs adiuuetur, hinc tamen potissimum manare. Quot enim morbos, eosdemq; grauissimos, in rusticis, & vrbanis, qui delicatiores sunt & medicinam auersantur, quotidie videmus: sine illa victus ratione tam exacta, nullisq; adhibitis medicamentis, naturæ duntaxat beneficio, euinci, & profligari? At si cui vel crus, vel brachium fractũ sit, vel luxatus humerus, aut quispiã articulus, nunquam sine manus opera, & chirurgi industria ad sanitatem perducetur. Itaque cum tanta sit eius artis dignitas, vsus, necessitas, mirum nequaquam fuerit, si ea ab antiquissimis medicinæ sectatoribus tam exculta videatur. Vetustatem porrò illius declarant primi illius autores Podalyrius, & Machaon Aesculapij medicinæ parentis legitima proles, quos bello Troiano Agamemnonem ducem secutos, non mediocrem commilitonibus suis medendo opem tulisse, non quidẽ medicamentorum præsidio, sed vulneribus tantummodo, ferro, &

medicamentis in id accommodis intentos curando fuisse Homerus Iliad. 2. scribit. Ex quo apparet hanc medicinæ partem solam ab his esse tentatam, eamq; esse vetustissimam. Vtilitates porrò ex ingentium abscessuum, vulnerum, vlcerum, luxationum, fracturarumq; curationibus abundè per se patent. Quas quidem considerans semel Galenus lib. 1. de rat. vict. acut. com. sext. non mirum est tandem, si chirurgiam hanc hoc modo definiuit: vt scilicet esset curationis ductus quidam, qui per consuetas, tum sectiones, tum adustiones, & alia, quæ manu fiunt perficitur. Introductorij autor, quisquis ille fuerit, ad hunc modũ eam definiuit, vt sit alieni per incisionẽ, concinnationemq; cum via quadam, & ratione ablatio: ad hæc vulnerum, atque vlcerum curatio, quæ in corpore humano administratur. Si quis verò accuratius, & pressius eius rationem exprimere velit, esse dicet therapeutices methodi tertiam partem, quæ manuum artificio vrendo, incidendo, artus luxatos, ossaq; suis sedibus mota reponendo, aliaque huiusmodi præstando morbis medeatur. Cauliacensis Guido cap. sing. ita definiuit, vt sit scientia, quæ rationem, & qualitatẽ operandi doceat, præsertim agglutinando, incidendo, & alias id genus operationes, quæ manu fiunt exercendo, homines quoad licet per hoc sanitati restituens. Scientiæ nomen hoc loco cõmunius accipere oportet, & prout ad eam chirurgiæ partem, quæ meditando, præcepta, & methodum tradendo, non manu operando confertur. Constat enim chirurgiam, artem non scientiam proprie esse, vt cuius

Chirurgiæ definitio.

finis sit effectio, non sola veritatis contemplatio: atq; ob id eam meritò Aristoteles lib. de art. mech. & artem esse voluit, & inter mechanicas, & manuarias reposuisse est visus. Cætera in definitione posita differentiæ locum tenent. Hæc verò temere (vt quidam arbitrantur) pars illa adiecta in definitione est (homines quoad licet sanitati restituens) & si enim chirurgo sit proposita perpetuo pro scopo sanitas, non eam tamen semper assequi arte potest, cum sint plerique morborum, qui sub artem cadunt insanabiles, vel quod suapte natura tales sint, vt elephantiasis, vel quod suscepta curatio, maius incommodum, longeq; grauiorem morbum quam sit is qui curandus suscipitur gignit. Vt cum uitiliginem antiquã, lichenas, hæmorrhoidas, & sinuosa vlcera, fistulasq́; veteres, cancrosve curare aggredimur: aut demum cum refractarium, nec dicto audientem, minimeq́; medico obtemperantẽ ægrum habemus. Hæc efficiunt quominus vindicari in sanitatem omnes arte possint. Modo partes chirurgiæ aggredientes, duas eas esse confirmabimus in genere. Altera scilicet factiua, vel πρακτικὴ, seu potius ποιητικὴ, quæ id quidem exequitur, quod ab alia est præceptum. Altera verò, quæ docet quæ artis sint, præceptaq́; tradit, quibus munitus artifex rectè operari possit, & hanc Græci θεωρητικὴν; nos verò theoricam, idest contemplatricem rectè nuncupamus. Quæ autem effectiua modo nuncupatur, quoniam id præstat quod ab altera est præceptum, propterea ab ipsa ars tota pendet, ac perficitur. Hæc enim ipsa munia sua exercet omnia, aut

in membris mollioribus, aut in particulis durioribus. Mollia autem intelliguntur, quæ ex sanguine ortum habent, & carnea dicuntur: dura quæ ex semine. In his particulis chirurgia secando, excindendo, euellendo, reponendo, vrendo, vim suam exercet. Cuius sanè & aliæ quædam partes sunt speciales magis, prout ea circa quæ speciatim ars ipsa versatur. Sunt autem hæc tumores præter naturã, vulnera, vlcera, fracturæ, luxationes. Itaque vt quinque sunt, quæ tractat ars, sic quinque erunt in vniuersum chirurgiæ partes: ea, quæ luxata reponere nouit, quæ vulnera, quæ vlcera, quæ fracturas, quæ tumores curare docet. Finis autẽ, in quem actiones suas omnes, & apparatus chirurgia dirigit, est eorum morborum, qui manu curari possunt, ablatio, sanitatisq; in ægro corpore restitutio: quẽ sanè finem non semper ob eas, quas paulo antea adduximus causas consequi artifex potest, cum virium suarũ non sit morbos omnes curare. Primum itaque quod in ægris medicum inspicere oportet, est, quæ nam corporis pars sit affecta, & nunquid ea per se afficiatur, vel alteri cõsentiat. Quamobrẽ semper, non in chirurgia solum, sed in omni medicina, incipere oportet à læsæ actionis instrumento; quo inuento, ipsam deinceps dispositionem quærere opus est: vt ex vtrisq; simul, totius curatiui generis indicatio sumatur, vt apud Gal. liquet 3. de locis aff. Verum quænam pars afficiatur, priusquam eius natura seu essentia sit cognita, actio seu vsus eius, & cõpositio cum qua, & societas, quam cum alijs habet, comprehenditur, ratione quadam, ac

via ritè inuestigabit nemo. Hæc autem per artem secandi corpora accurate cognoscere oportet, præsertim qualis nam sit cuiuslibet partis essentia, ac compositio: vt exinde earum cuiuslibet cum actiones, tum vsus manifestentur, non siquidē solis anatomicorum libris fidem omnino adhibendo, qui magna ex parte infinitis erroribus pleni comprehenduntur, vt optime, ac facile satis videre liquet per Galeni nostri magnas anatomicas lucubrationes, tot libris digestas, quas mendosas tum in humani corporis administratione, tum etiam simiarum videre licet, sed propterea proprijs oculis diligenter inspiciendo. Cognita nanque hoc modo cuiusuis partis substantia, ac compositione, actionem cuiusque earum, quinetiam earundem vtilitates, nullo negocio inuenies, ab ipsa partium natura doctus: cùm videlicet exactè, vt diximus, partium essentiam, ac totam earū constructionem noueris. Hanc nanq; corporum dissectionem seipsum Galenum docuisse pro comperto habemus ex pri. de locis aff. cum alia multa, tum cuiuslibet partis essentiæ proprietatem. Hanc igitur anatomen proprijs oculis, ac sæpius rectè inspicere ab his, qui eam callent, conetur chirurgus optimus, vt quæ dicturi sumus, promptè intelligere valeat. Nam ijs, qui eam ignorant, fortè quæ dicemus, & si ratione dicta sint, veluti insomnia quædam videbuntur. Hos verò his, qui corporum dissectionem haud ignorant, sed proprijs oculis mecum, vel ab alijs administratam probè, ac sæpius inspexerunt, has lucubrationes scribere paramus. Hi nanque, partium essentia, ac compositione cognita,

gnita, earum cuiuslibet, cum actionem, tum vsum haud ignorabunt. Cum singulæ nostri corporis partes aut peculiarem habeant actionem, aut aliquem præstent vsum, pro comperto etiam habeant actiones partium duplices esse pro duplici earum natura, alteras simplicium & similarium, reliquas compositarum, seu instrumentaliũ. Quæ siquidem partium actio motus est earundem factiuus. Insuper non præteribit quemlibet partium vsum, ac gratia conseruationis, & tutelæ fuisse, vel vt causam sine qua non potest actio perfici, aut vt melius eadem perficiatur. Ex quibus antedictis liquidò constat, ad ea, quæ sensum effugiunt cognoscenda, necessariam esse anatomen, idest corporum incisionem, & actionum vtilitatumq; notitiam. Alioqui neq; substantia, neque magnitudo, neque forma, neq; numerus, neque ordo, neque processus, neq; origo, neque vicinitas, neq; connexio earum partium cognosci: imo nec earum functiones, nec vtilitates, proinde nec ab his coniectura artificiosa sumi posset. Quoniam autem coniectura aliquãdo cogimur morbum perquirere, nec perpetuo sensus oculorũ affectum in corpore demonstrat, de artificiosa etiã coniectura hoc loco pauca mihi videntur esse non incommodè tradenda, tum ad antedictorum, tum ad eorum, quæ deinceps declarabuntur, faciliorem intelligentiam: ad internorum enim morborum cognitionem maximè necessaria est. Coniecturæ igitur aliæ artificiosæ sunt, aliæ arte carent, quales existunt quæ in autorum testimonijs, ac experientijs nulla probabili ratione confirmatis positæ sunt: quibus ferè

Auicennæ,

Auicennæ, aliorumq; Arabum sectatores, pro artificiosis coniecturis, atque adeo pro certis demonstrationibus vtuntur. Artificiosæ autem, aut ex verisimilibus fiunt, aut ex rerum notis, ac signis: quæ quia sensibus apparent, φαινόμενα Græci appellant. De verisimilibus autem, quoniam non medicorum, sed oratorum sunt propria, disceptare, hoc loco superuacuum foret. Ex rerum igitur notis, ac signis artificiosas coniecturas medicus sumit ex functionibus nempè, qualitatibus tẽperaturas partium sequẽtibus, & ex his quæ ex corpore reijciuntur, alijsq; quamplurimis, quæ procedente sermone explicabuntur. Functiones sunt, animalis, vitalis, naturalis. Animalis autem sensus, motus voluntarius, & actio princeps. Sensus alius exterior, quem & principium vocant: alius internus, qui & communis appellatur. Exterior autem, visus, auditus, odoratus, gustus, & tactus. Internus verò, somnus, vigilia, insomnium. Motus voluntarius, tum corporis vniuersi, tum eius partium: vt thoracis respiratio, crurum progressio, manuum comprehensio. Princeps actio, intellectus, iudicium, & memoria. Vitalis functio, cordis, & arteriarũ pulsus, iracundia, timor & cætera. Naturalis actio, veneris concupiscentia, cibi potusq; appetentia, concoctio, nutritio. &c. Qualitates quæ partium temperaturas sequuntur, quia sensus mouent, sensibiles vocant: visum enim color, figura, situs, numerus, & magnitudo mouet. Color quidem, vt cutis rubor, & nigritia. Figura autem, vt capitis rotunditas, & longitudo. Situs, vt oculorum prominentia. Numerus, vt

Functiones, quæ.

vt digitus superans, aut deficiens. Quantitas, vt oculorum magnitudo & paruitas. Olfactu odor percipitur, ut anhelitus suauitas, & graueolentia. Gustatu sapor, ut linguæ amaror. Tactu principes qualitates, calor, frigus, humiditas, & siccitas. Quæq; has consequuntur, ut duritia, mollitia, asperitas, læuitas. Dolor quoque, & pruritus, titillatio, & uoluptas, sub tactus genere continentur. Auditu soni & uoces percipiuntur. In notarum quoque, ac signorum genere continentur, quæ è corpore expelluntur, cuiusmodi sunt propriæ partiũ unde reijciuntur substantiæ, quæ aliæ in alijs existunt, ut renum, uerbigratia, carnosa, uesicæ membranosa. Itaque si cum urina caruncula excernatur, renes: si membranula uesicam ulceratam esse conijciendum est. Reiectæ quoq; substantiæ magnitudo, coniecturam artificiosam efficit: ex crassis enim intestinis maior, ex tenuibus minor per dysenteriã tunica reijci solet. Porrò autem momenti eiusdem sunt, quæ in spacijs continẽtur tam suis quàm alienis: ex uesica enim, & renibus urina, ex intestinis stercus tanquam proprijs locis, calculus uerò & arenulæ ex renibus & uesica, lumbrici ex intestinis tanquam alienis sedibus expelluntur. Eiusmodi igitur notæ artificiosas coniecturas pariunt, quemadmodum principia demonstrationes. Sed hæc inter se differunt, quod ex principijs statim ex certa indubitataque scientia nascitur, ex notis uerò non protinus fit artificiosa coniectura. Ferè enim fit ut unius notæ multæ sint causæ non necessariæ, proindeq; earum nulla necessariò concludatur, sed adhuc

huc dubium sit, quæ nam ex ipsis signum nobis conspicuum pepererit. Non enim si quis ægrè spiret, protinus coniiciendum est ipsum pleuritide laborare: siquidem aliæ permultæ causæ sunt, quæ spirandi difficultatem inuehere possunt: cuiusmodi est peripneumonia, pituita pulmonibus infarcta, & id genus multa. Itaque propositam nobis notam sensui manifestam, in suas omnes causas deinceps resoluere oportet, tantisper dum ad postremas deuentum fuerit: deinde singulas cõsiderare, quæ nam scilicet earum propositæ notæ causa existat. Quod cum adhuc euidens non sit, rursus consideranda sunt omnia, præsentia, & præterita, tam interna quam externa. Intus siquidem quædam fuerunt, quædam præsentia sunt, quæ vna cum proposita nota affectum indicare possunt: scilicet prodeuntia ab eadẽ causa: verbi gratia, pulsus inæqualitas febrem ex putredine significat: cum pulsus inæqualitate esse possunt caloris acrimonia, & alia signa eundẽ affectum significantia, tanquã effectus suam causam, aut contra causa suum effectum indicet. Certum enim est natura calidos & siccos procliuiores in biliosos morbos esse. Eiusmodi enim temperaturæ, efficientis causæ rationem obtinent, quemadmodum & ætates, quarum quæque suos morbos habet. Aliis enim pueri, aliis iuuenes, aliis senes morbis obnoxii sunt. Atque hæc quidem interna sunt. Eandem externa vim possident, quæ scilicet in assumendis, faciendis, & foris incidentibus continentur. In assumendis quidem, qualia sunt cibus, & potus, medicamentum intro assumptum, & aer attractus. In faciendis,

ciendis, frictiones, ambulationes; in ſumma, omnia, quæ circa corpus fiunt. Somnus quoque, vigilia, & venus, cum quibus ſunt & animi motus, in hoc genere continentur. In his quæ foris incidunt, ſunt circunductus aer, vnguenta, medicamenta foris adhibita, lauacra, & id genus alia: hæc enim omnia, vt nemo neſcit, corpus noſtrum afficiunt, alia alias. Calidus enim cibus, & potus calefacit, frigidus refrigerat. Eadem vi prædita ſunt medicamenta intro aſſumpta, & inſpiratus aer. Frictiones autem, & corporis exercitationes calfaciunt, ocium verò & quies rrfrigerant. Somnus humectat, & vigiliæ exiccant. Circunductus aer non aliter atq; inſpiratus calfacit, refrigerat, humectat, & ſiccat: hic quidem internas, ille externas corporis partes. Aeſtas calfacit, & exiccat, hiems refrigerat, & humectat, autumnus inæqualiter corpus afficit, & ver ſanguinis molem auget: temperatiſſimũ enim omnium eſt. Ex his conſtat alios in alijs temporibns morbos generari, vt in tertio Aphoriſ. libro abundè docet Hippocrates. Qui igitur cuncta, quæ diximus, exactè nouerit, non nihil vtilitatis ex his, quæ dicemus, exportabit. Vt autem & hi mentem exerceant in affectorum locorum notitia, tres exercitationis modos, Eraſiſtrati autoritate Gal. ſecun. de locis affectis propoſuit in procœmio, ſic dicens. Scopus eſt, iubente Eraſiſtrato, exercere mentem cum in alijs artis operibus, tum verò in ea, quam nunc propoſuimus, affectorum locorum notitia. Circa quam tres ſunt exercitationis modi. Vnus circa ſingulas corporis partes, quas locos nominant. Alter circa

cauſas

cauſas & diſpoſitiones. Tertius eſt de accidentium differentia. His etenim probè percognitis, ac ritè inter ſe diſtinctis, facilè propoſitæ rei veritas percipi poteſt, ſingulorũ per eam facta contemplatione. Reliquum denique erit de affectæ partis cognitione breuiter hoc loco aliqua interſerere, poſtquam ea primò venit inueſtiganda. Cum verò ex non nullis notis ipſa deprehendi poſſit, vt teſtatur Gal. pri. de locis aff. à læſa tamen actione prius eius dignotio auſpicanda eſt: ex qua ſola, cum nulla alia pateret via, idemmet Gal. confeſſus eſt inueniſſe partẽ affectam, tertio de loc. aff. Eſt nanque cuiuſque partis affectæ accidens propriũ, propriæ actionis eiuſdem noxa, ſiue ſimilarium, ſiue inſtrumentaliũ partium actio fuerit, ſingularum etenim animalis corporis actionum, vnã eſſe propriã particulam, per quam fiunt, omnibus medicis in confeſſo eſt. Igitur ſedes affectæ (teſte eodem Gal. ſecundo præcitato libro) dignoſcuntur, & ab accidentibus, & ab actione læſæ, & excrementorum qualitate, & à tumoribus præter naturam, & doloribus, & à coloris vitio, quod ſequitur, vel in vniuerſo corpore, vel in vna quapiam parte, vel duabus, idque maxime in oculis, & lingua, quibus addere poteris, ſi vis eam quoque affectionẽ, quæ propriè per conſenſum afficere dicitur, veluti ſuperius apertè iam diximus. Ab accidẽtibus, inquam, innoteſcit partis affectio, quibuſdam proprijs: nam ore ventriculi affecto faſtidium infeſtat, propter hepatis imbecillitatem. Non ab re igitur ex actione læſa diximus inueſtigari debere ipſam partem, vel ſedem dicas affectam,

ctam, quomodolibet ipsa afficiatur. Nam velut naturalis actio, necessario comitatur corporis statum naturaliter se habentem: sic contrà, si à natura recesserit, actio statim præter naturam se habet, quæ aut non fit, aut male fit, diminutè videlicet, aut deprauatè. Excrementorum etiam qualitates partem affectam designāt, quorum quædam ad exquisitam perducunt sedis affectæ notitiam, quædam verò artificiosam coniecturam producunt, atque aliquando tandem affectarum sedium partes, vt diximus, ipsarum videlicet essentia, vel soluta, uel dissecta excernuntur, interdum ea, quæ in ipsis cōtinentur, non nunquam aliquid, quod morbosas dispositiones sequitur. idque uel solas, uel semper, uel magna ex parte inquit Galenus lib. tertio de locis aff. Declarant uerò partis affectæ essentiæ proprietatem, si ea excernantur, quæ sunt de propria eiusdem partis substantia, seu essentia. Vt si tussiendo aliquando aliquod expuatur bronchion, ulcus maximum in pulmone esse existimamus ab erosione, uel putredine ortum cum pars esse non possit arteriæ asperæ, quæ inter fauces, & pulmonem existit, utpotè tam grandi ulceratione haud quaquam potente in ea fieri, quin prius mors animal præoccupet. At si magnitudinem quoque excrementorum interdum perspexerimus, haud obscurè, locū etiam affectum indicabunt. Nam frustum uasis tussiendo reiectum, si magnum fuerit, pulmonem affectū esse demonstrat. Positus similiter ubi se habent excrementa, affectum interdum locū ostendit: si enim membranosæ tunicæ frustulum excernatur, ulcus

Partem affectā quæ indicent.

alicubi

alicubi esse ostendit: atq; in qua sit particula ex positu discere licebit. Si uomendo etenim reiectum fuerit, ventriculi, aut gulæ, si tussiendo asperæ arteriæ, seu gutturis, si screando, faucium, si per sedem, intestinorum alicuius, si per mulieris pudenda, uteri affectum portendit. Conducit nanque & hæc non nihil ad affectorum locorum inuentionem: constat insuper, quod singuli dolores pro positus uarietate, affectam sedem ostendere norunt. Quippe apparentibus per uomitum ulceris notis, animaduertendum erit, utrum anteriores partes circa hypochondria, aut posteriores circa dorsum dolor infestet. Qui enim in anterioribus percipitur, uentriculum, qui uerò in posterioribus, gulam affectam occupare censendum est. Atqui ex diuersa doloris specie, licebit quoque affectam sedem comprehendere. Pulsatorium siquidem dolorem arterias inferre dicimus, cum ipsæ uidelicet per sphacelodes, hemicranias primogenia affectione laborant. Punctorius uerò dolor mēbranas esse affectas indicat: & hæc de doloribus hoc loco nobis dicta sufficiant: quandoquidem (teste Gal. sec. de loc. aff.) nemo singulorum dolorum species conscribere potest, nisi ipsemet passus fuerit, sitque medicus, qui interpretandi alijs facultatem habeat, & qui prudenter & sine mollicie comprehendere possit suos affectus, dum laborat. Modo ad affectus cognitionem pertrāsire tempus idoneum fuerit, ac qua ratione, & quibus indicijs is dignosci debeat, declarare: cum non solum an aliqua afficiatur pars à medico considerandum sit, uerum etiam quis affectus urgeat,

geat, atq; distinguere, quæ nã notæ affectibus propriæ sint, & quæ nam partibus affectis, cum tria inueniamus tantum in uniuersum rerum præter naturam genera: Quandoquidem omnium accidentium causa est, ea corporis dispositio, quæ affectus siue morbus nuncupatur, iure meritò ex accidentibus ipsis morbi cognitio declaratur. Nec quicquam hoc loco contrarij sumus definitioni Galeni lib. 1. de sanit. tuen. prim. de diff. mor. et pri. de sym. diff. in morbo, cum inquit eum esse constitutionem præter naturã, à qua primò actio uitiatur, & per se. Quod enim Græci διάθεσιν, *affectum nos meritò, seu dispositionem appellamus, non adstricta illa pressaq; significatione, quam Aristoteles usurpauit, dispositionem ad habitum disiungẽs, sed ampla, & fusa uerbi potestate, quæ omnem corporis constitutionem complectatur, siue ea facilè, siue difficulter amoueri possit, siue in qualitate & temperamento, siue in substantia, siue in structura, figura, numero, magnitudine, & positu sita sit, atq; consistat. Quamobrem speculationem quandam inuenire oportet, qua dispositiones dignoscamus uniuersas; præsertim eas, quæ circa partes intimas conditæ fuerint. Ex excrementis igitur id percipimus, ut si ulcus sit, ex ramentis, ex sabulosa quoq; urina lapidem deprehendimus. Ex proprietate doloris, ex loci natura, ut lingua nigricans febrem ardentem portendit. Ex accidentium quoque proprietate affectuum indicia sumimus. Ab ipsorum quoque locorum affectorum natura, ut si lapis in renibus, & in uesica etiam nascatur, atq; etiam in*

colo,

colo, & cæco (ut sæpius nos in corporum dissectionibus experti sumus) & lumbrici in intestinis gignantur. Ex præcedentibus etiam quandoque indicationes oriuntur, ut uictus ratio, consuetudo, ætas, anni tempus, regio, aeris constitutio, ac reliqua consideranda sunt, totius corporis dispositione non neglecta. Quibus rite perceptis ad ipsius affectus, ac affectorum locorum causæ cognitionem deueniendum erit. cum nihil sine causa fieri uniuersæ, & Philosophorum & medicorum contendãt scholæ, sitq; hoc axioma medicum, uel præcipuum, ut quo non concesso, nullius aut læsæ, aut amissæ actionis, nulla aut sanitatis, aut morbi ratio cõstare uspiam posset, concidereq; uniuersam artẽ esset necesse. Causam itaque id esse medici uolunt, quod suapte natura, ei quod fit, aliquam suæ generationis partem inducere potest. Quo enim tangente afficimur, & separato cessat affectus, id causam esse medici uoluerunt. Erit igitur causa, quæ in corpore quicquam facit, affectumq; quempiam, qui actionibus efficiat, creat. Quod enim primo actionem lædit morbus est, id uerò quod præcedit, morbi causa. Quicunque igitur affectus præter naturam morbos præcedunt, causæ (ut diximus) rationem obtinent, ac morbificæ causæ denominantur. Integram autem causarum morbosarum doctrinam suscipiemus, si attente ea, quæ Galenus lib. de constitutione artis medicæ, lib. de diff. symp. lib. 2. methodi medendi, ac sexcentis alijs in locis testatum reliquit: atq; ab ipso perfectiorem, ac uberiorem doctrinam seligere de causarũ integra tractatione

Nil sine caussa fit.

 licebit,

licebit, quam anatomicorum librorũ aliquam ueritatem. Redeamus igitur ad id, quod præponere ulterius sancitum erat, ac post causas ad signorum indagationem accedamus. Signum ergo medici hoc modo definiunt, ut sit rei quæ contingere debet dignotio, uel esse id, quo cognito aliud quod nobis erat ignotum deprehendatur: ueluti & notationem, rei minus patentis per notas, seu signa perceptionem. Quæcunque igitur sensibus nostris sese obtrudentia, aliud quippiam patefaciunt quod minus adhuc pateat, signa rectè dicentur, ut pulsus, urina, alui excrementa, sudor, sputum faciei ægrotantis habitus, sermo, uox, decubitus, somnus, uigilia, dolor, sedes, seu positus affectæ partis, facultatum corporis, rectè uel perperam obitæ functiones. Differt autem ab indicio signum si Galeno lib. pri. prog. com. 42. uel ca. 14. nouæ uersionis credendum fuerit, quòd signum ex obseruatione, indicium ex demõstratione sumatur. Omne autem indicium, signum rectè haberi potest, non tamen signum omne, indicium dici. Signum uerò omne, uel id quod præsens est declarat, uel quod futurum denunciat, uel quod præteritum est in memoriam reuocat. Genera præterea signorum tria esse medici in confesso habent, demonstratiua, prognostica, & rememoratiua: idq; præcipua ratione, quod præsentium rerum fit demonstratio, futurarum præsagium, præteritarũ memoria. Itaq; ad ea, quæ præsentia sunt, & sensibus nostris sese applicant, declaranda, demonstratiuis signis planè est opus. quomodo enim quod non est demonstrari potest?

Morbi signa vnde sumantur. & quæ ca sint.

potest? Ea uerò quæ futura sunt, quod nõ dum sint, prædici quidem, & præsagiri, demonstrari autem minimè possunt: uti quæ præterierunt, in memoriam reuocari satis habent. Hæ itaque signorum recensentur differentiæ, à quibus rursus aliæ adhuc exoriuntur, quum quædam sint salubria, quædam morbosa, alia neutra. Quæ salubria nuncupantur sanitatem præsentem indicant, & futuram prænunciant, & præteritam ad memoriã referunt. Sic & morbosa, sic & de neutris quoq; confirmandum est. Hæc autem signa omnia veteres medicorum scholæ prognostica appellare consueuerunt, quamuis ineptè nostra quidem sententia, & incongrue satis, vt ex antedictis satis apparet. Maximas igitur suscipiemus vtilitates ex signorum diligenti obseruatione, cum sanitatem, & morbos omnes, corporisque, ac partium eius temperaturam signis proprijs dignoscamus, si verò (vt diximus) & præsentia indicare, futura prædicere, & præterita in memoriam reuocare probè sciuerimus, magno erimus ægrotantibus vsui futuri, illiq; nos admirabuntur, & sese fidei nostræ facilius cõmittent, nobisq; fidẽ habebunt, vt Hipp. lib. præs. primo affirmauit. Qui præterea signorum naturã exactè tenuerit, is profectò de singulis morbis quid euenturum sit certò pronunciare, atque prædicere poterit: nec solum diem, in quo vel salubre decretorium adfuturum sit, sed & horam quoque. Sanitatis autem signa dicuntur naturales corporis habitus, & proba functionum in vniuersum editio. aduersæ verò futuræ valetudinis, cum aliter se corpus habeat, atq; per

naturam consueuerit, nec functionibus obeundis æque, atque antea valeat. vnde est illud Hipp. spontaneos labores morbos pronunciare. Si itaq; lentè quis sanorum munia obeat, quæ antea alacriter obire solebat, si item moueri pigeat, animus torpeat, spiritus grauior sit, si circa caput grauitas, & intentæ venæ, cum pulsatili dolore moueantur, si frequentes oscitationes, si genua quasi delassata sentiantur, totumve corpus lassitudinem sentiat; omnia hæc futuros proculdubio morbos significãt: si etiam plenior, quis, & speciosior, & coloratior se ipso factus esse videatur, suspecta habere bona sua debet: si quis etiam præter morem macruit, decoremq́; ac viuidum colorem amisit, futurum morbum pro certo habeat. Alia præterea sunt aduersæ valetudinis futuræ signa, quæ breuitati studentes consulto prætermittemus, & ad præsentis morbi signa deueniemus. Quæ igitur iam ægrotant corpora, sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur, & vbi facultatum corporis actiones offensæ sunt, neque illas obire secundum naturam partes corporis possunt, morbum iam adesse significatur.

Aegrotãtiũ signa mala. *Mala autem in ægrotantibus signa hæc erunt, cum æger supinus iaceat, porrectis manibus & cruribus, cum vigilia nocturna præmitur, cum somnus, neque interdiu, nec noctu accedit, cum horrenda facies, in qua nares acutæ, oculi caui, tempora collapsa, frigidæ, ac contractæ aures, & imis partibus leuiter versæ cutis circa frontem dura, intenta, & arida, totius faciei color aut niger, aut pallidus, aut liuens, aut plumbeus, aut ventris vehemens resolutio,*

lutio, aut inedia grauis præcesserit; item cum lumen ægri refugiunt, cum præter voluntatem lacrimant, oculi peruertuntur, alter eorum minor efficitur, & quæ in ipsis alba sunt rubent, per somnum palpebræ non committuntur, inter has ex albo oculorum quippiam apparent, palpebra, vel labrum, nasusve distorquetur, aut pallore, & liuore afficitur, labra quoque resoluta, suspensa, frigida, candicantia apparent: cum seipsum æger continere non valens ad pedes subinde delabitur, pedes nudat, nec calor ijs subest, externis partibus friget, internis ardet, hians dormit, dentibus stridet, manibus festucas carpit, insanit, familiares non agnoscit, frequenter, & cum dolore aut angustia spiritum ducit, cibum auersatur: cũ in sputis, vrinis, aut alui excrementis nullũ coctionis signum adsit, sed cruda perstent: cum plus iusto, & nimis celeriter macrescere incipiat, post sudorem inhorrescat, à vomitu singultus obrepat, timor in somnis apparet, pulsus deficiat, syncopa prehendatur crebra æger: morbum ægerrime ferat. Isthæc si per acutos morbos appareant, aut morbi malignitatem, aut certè etiam sæpenumero ægri mortem denunciant. In morbis porrò signa petuntur ex membrorum positu, & loco, ex dolorum proprietate, ex exeuntium natura, nempe vrinis, alui egestionibus, sputis, tum etiam & functionum recta, prauave obitione, vt ex pulsuum, & respirationis mutata ratione, & alijs huiusmodi. At verò vt hæc morbi signa habenda sunt, sic quoque quæ mox dicemus bona in ægrotantibus

tibus signa censeri debent. Spectanda in primis ægri facies, quæ si sanorum speciem, maximè verò sui ipsius similitudinem repræsentet, eam optimam censet Hipp. signumq; salutare habendum. Decubitus item in latus dextrum, aut sinistrum, cruribus paulum reductis, pro bono habendum, uti si facilè cõuertitur, si noctu dormit, si interdiu uigilat, si facilè spirat, si nulla corporis parte dolet, si non conflictatur, præcordia plana, æqualia, mollia, tractabilia, non tensa, dura, in sublime elata, apparuerint, sed digitis cedẽtia. Corpus itẽ molle, æquale, mentis constantia, et alia id genus similia signa bona in ægrotantibus dicuntur. Inuentis deniq; affecta parte, ipso affectu, & causa, ex eorumq; notitia selectis omnibus signis, uel prognostico, reliquum erit, si curari morbus ualeat, ad eius curationis modum accedere. Etenim curationem definiunt medici, morbi ademptionem. fit autem affectus cuiusq; per contraria ademptio, unde sequitur ut morbo ipsi, primò, ac per se debeatur. Cum itaq; curare sit morbos propriè præsentes tollere, ergo communissimam quoq; curandi rationem in mediũ afferre licebit, quæ ex æquo morbis omnibus congruat, quænam sit. Equidem cum morbis omnibus commune aliquid sit, quo secum ipsi conueniant, necessum est & commune aliquid eos habere, quo auferri ipsi possint. Id autem est autoribus Hipp. lib. 1. de flati. & Galeno in arte medic. cap. 89. per contraria oblatio. Constat igitur curationẽ omnem in genere, contrariò perfici, ac persolui. Nempè cum ea contrariorum natura sit (autoribus Plat.

Curationis definitio.

in Alcibia. 2. & Arist. cap. de contra.) ut una esse nequeant, seseq; mutuo expellant, efficitur profectò, ut non nisi contrario pelli, curariq; morbi possint. Nam si immoderatum est omne præter naturam, moderatum uerò secundum naturam: necesse omnino est, ut immoderatum ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur. Ea causa sanè est, cur calido affectui frigidũ quod est, medeatur: frigido affectui, calidum: humido siccũ, sicco humidum remedio sit: & ita in coniugatis intemperaturis. Calidæ nanque & siccæ intemperaturæ, refrigerantibus simul, & humectantibus: calidæ, & humidæ, refrigerantibus, & exiccantibus: frigidæ & siccæ calfacientibus, & humectantibus: frigidæ, & humidæ, calfacientibus, atque siccantibus opitulatur. Cũ uerò contrario curationem perfici dicimus, de eo intelligi uolumus, quod facultate, atque potentia tale, non secundum imaginationem extiterit, hoc est, quod re ipsa uerè tale existit, quale esse dicitur, ut cum aquam refrigerare, euphorbiũ calfacere, oleum humectare, siccare gigarta dicuntur. Nec uerò nunquam, non uerum erit, contrario curationem perfici, & si simili quandoque absolui uideatur: ut cum febrim calida interdum data potione curamus. Ea enim non qua ratione calida exhibetur, actuq; talis est, febrim curat, sed qua refrigerandi potestatem habet. Quod enim morbum pellit, illi est contrarium omnino, non itaque calor calorem curat, sed frigus calorem, & si ex accidenti id facere quandoque possint dici, ut cum calidis, uel sudorẽ in febre eli-

cimus, uel urinam mouemus. Ea enim non per se, & primò, sed secũdariò, & ex accidenti (quatenus morbificam causam adimunt) febrem curare dicũtur. Omnis præterea medendi methodus per indicationẽ fieri dicitur, et indicatione quippiã inuenire, sit ab ipsa rei natura ordiri, atque ab ipsa quod sequens sit, citra experientiam inuenire. Si enim per experientiam inueneris, obseruator, & Empiricus es nuncupandus. Vnum igitur est in omnibus curationibus initium, tum & uia, quæ ab eo principio usque ad finem ducit, in omnibus particularibus morbis similis est. Vnde si in singulis morbis priuata quædam methodus sanandi appareat, commune tamen in omnibus genus unum est: auspicari etenim perpetuò oportet ab indicatione, quæ ab affectu, cui mederi paramus, suscipitur. Est nanq; indicatio, sequentis seu agẽdi insinuatio quædam; quam subsequitur artifex diligentissimus examinãdo, ac discernendo, an causa, quæ affectum excitauit, iam desierit, an ipsum quoq; nunc, tum augeat, tum faciat. Hunc præterea reliqui multi scopi ad curationem necessarij sequuntur: siquidem & corporum temperies, & anni tempora, ac constitutiones, & ætates, & consuetudines, et partium naturæ, ac potestates, & industriæ, & habitus, & animi mores, & sexus discrimina, rectè curanti, causæque unde morbi nascuntur, consideranda prorsus ueniunt: suntque hæc omnia cum morbo condicantia. Remediorum siquidem initium inueniendorum, ab ipsa prorsus natura morbi proficiscitur: & curatio omnis, ubi causa adest, ab

psa sanè auspicanda est. Sumuntur deinde curationis indicationes ab actionibus, nunquid uidelicet cunctis animalis partibus vtilis sit, aut paucis quibusdam, aut vni sibi: quamuis hæc in ijs intemperiei generibus deseruit, quæ ex humoribus sunt orta, quoniā audacter euacuare licebit, si pars sibi soli inseruiat, prout affectus suadebit, virtuti tamen eius attendendo. At cùm non par sit actionum dignitas, ad portionem actionum dignitatis, etiam cuiusque partis prospiciendum est robori. Sequitur deinceps, & maximi momenti indicatio à figura desumpta partis affectæ, à qua quidem modus euacuandi excrementa suggeritur: nam venter vomitu, deiectioneq́; inanitur: & intestina deiectione tantum, sicut iocinoris caua. Renes autem, & hæpatis gibba, vesica, si multo vitioso succo sint referta, per vrinarios meatus. At cerebrū per palatum nares, & aures, pectus, & pulmo per fauces, & asperam arteriam. Alias prætera reperies indicationes in curationibus, vt à situ, à sensibus, & eiusmodi, quæ cum difficultatem pariant practicanti nullam breuibus transgrediuntur. Antequam verò ad integra curationis instrumenta deueniat exquisitus chirurgus, ipsas in vniuersum curationis formulas, in morbis tum similariū partium, tum organicarum ritè perquirere debet. Figura etenim vitiari consueuit, quando à naturali mediocritate recesserit: vt si quæ secundum naturā cauitas parti inesse debeat, meatusve, aut orificium asperitas, vel lenitas, ea à naturæ habitu, atque forma euariarint. Quo in genere vaciæ, vari, planci, valgi,

& quæ

& quæ luxata dicuntur, reponi iure debent; quorũ omnium curatio eſt ad naturalem formam, atque habitum reductio: blæſæ nanque, uaræ, & obliquæ partes, ſi mollis, & tenellus adhuc puer fuerit, formatione commoda, atque alligatione in contrarium deformatæ partis acta, reduci conſueuerunt, ſed ſi vitia hæc inueterauerint, duroq́ue corpori euenerint, immedicabilia eſſe putandum eſt; quandoquidem quæ indurata ſunt, emendari mĩnimè poſſunt: quod & medicam manum, & medicamentorũ vim reſpuant. Contingunt vitia in magnitudine, actu partis, exceſſu, & defectu: vt cum in maiorem molem partes attolluntur, vel in minorem, quàm par ſit, deuoluuntur. Quæ naturalem magnitudinem partes exceſſerunt, quiete, commoda alligatione, atque compreſſu, adſtringentibus, diſcutientibus, & deſiccantibus medicamentis, item inedia curari ſolent. Partes verò, quæ à naturali magnitudine deficiunt, & naturali motu, ac frictione moderata, & pleniore, eoq́; ſucculentiore cibo, & quibuſcũq; alijs, plus ſanguinis attrahere in partem natura aptis, emendari ſolent: attamen partes, quæ ex ſanguine oriuntur, ſi deficiant, corrigi quidem, & reſarciri non multo negocio poſſunt: quod & materia regenerationi partium deficientiũ apta, copioſaq́; ſubſit, & opifex natura, ex ſequaci materia reficere quod deficit ipſa poſſit. Morbi præterea in numero, duas quoque differentias habent, exceſſum nempè, & defectũ. Quæ numero excedunt, his ablatio cauſa ſalubris eſt, ſed inſpicere oportet in quibus id fieri poſſit, quoniam in omnibus ex æquo fieri id minime

nime potest: quandoquidem pupillæ suffusionē obiectam, aut vnguem in oculo, adimere nō possumus: quod cum accidit, ea quæ numero excedūt transponere alio tentandum. Quod nos efficimus dum acu suffusionem transponimus, si nullis ipsa remedijs cedat: vti & in vesica calculum, si vrinam ob sui magnitudinē ceruici vesicæ impactus supprimat, alio auertimus, corporis concussu, & agitatu. Quæ verò à decenti numero deficiūt partes, curationem non admittunt, quod id naturæ, non artis sit opificium; imo in eo ipso vitio manca naturæ quoq; potestas est. Quæ autem malo situ posita, transferri possunt, conuertere ea in oppositum situm omnino oportet: quæ non ceu immedicabilia relinquere conuenit. Tum verò curari mali partiū situs queunt, cum ij à tumoribus, qui curationem admittunt, originem trahunt: à phlegmone enim interdum deturbari à naturali positu partes contingit: at ea curata in naturalem mox positum, partes reuertuntur. obstructio verò, cum & ad partes ipsa instrumentarias pertineat, & à varijs causis oriri possit, varias quoque habebit & curandi rationes, sed vna tamen obstructionibus omnibus cōmunis curatiua intentio habetur, apertio: quæ & ipsa varijs fieri modis deprehenditur. Vbi enim sub cute hærent obstructiones, per sectionem, vel ignem, uel adurētia medicamenta curari possunt. Qua à viscidis, & crassis oritur humoribus, detergentibus, & incidentibus molienda curatio est: vbi ab humorum copia, euacuatio remedio est. si ab stercore duro, quod intestinum intersepsit, mollientibus primum, Abstructio quomodo curanda.

humipis,

humidis, pinguibusq; clysteribus, mox acribus euacuationem moliri oportet. si à lapide, vel transpositionem, si vrinæ meatum impediat, vel incisionem, & extractionem desiderat. si à tumoribus, eorundē tumorum ablatione curatur. si verò ab extranea quapiam humiditate, vt sanie, grumo, aut putrefacto humore, sanatio in omnimoda eius, quod impactum est euacuatione consistit; cuius euacuatio fit aut tussi, & excreatu, aut vomitu, aut secessu, si in intestinis ventriculoq; , aut vrinæ emissione, si gibba hæpatis, renes, vesicaq; obstruantur: vomitu verò educuntur quæ ventriculum infestant. Quæ præter naturam exasperatæ partes sunt, lenitate naturali inducta sanare expedit: ossa quidem læuigando, arteriam autem, & linguam leniendo, humidis morsu carentibus, & quæ lentorem habeant: si lenitate nimia partes laborant, asperitas est reuocanda partibus naturalis, medicaminibus quidem, quæ sufficienter abstergeant, & parum adstringāt. Abscessùum porrò omnium communis curatio est, ablatio per euacuationem. Hæc autem fit, si aut superfluitas retrocedens, frigidis, adstringentibusq; admotis euacuetur: aut si per ipsammet patientem particulam educatur: retrocedit autē quod influit, vel impulsum, vel attractū, vel transmissum, vno inquam horum aliquo, vel omnibus simul repelli debet, quod in partem præter naturam influit. Per partem porrò, quod molestat euacuabitur, vel supputato, sensibiliterq; educto humore, vel discusso, & in inuisibilem halitum conuerso. Modo ad eius morbi, qui communis tum similaribus, tum instrumentarijs

mentarijs partibus habetur, quem & ipsum vnitatis solutionem vocant, communes curationes aggrediamur. Omnis itaque continui solutio, vnionem in vniuersum desiderat, atque ea in instrumentarijs partibus perfici nequit, in similaribus verò non omnibus potest, sed quibusdam, nempè carnosis, quæ adglutinatione, siue coalitu sanantur. Cur verò instrumentariæ partes, vt brachium, crus, manus, pes, si amputata sint, vniri non possint, in promptu certè causa est. Cum enim vnionẽ, & coalitum partium efficere solius naturæ munus sit, ea autẽ abscissam instrumentariam partem à reliquo corpore separatam, non amplius regat, aut moderetur: fieri sanè nõ potest, vt ipsam alteri parti adglutinet. Carnosæ autẽ partes dissectæ adglutinatione curantur, quæ vt fiat, vbi vulnus maius fuerit diductarum partium commissione, atque adductione, adhæsuq; est opus. Hanc firmant, stabiliuntq; deligatura conueniens, quæ separatas partes coniungat, & sutura, item & fibulæ idipsum quoque perficiunt. Dissidentes porrò vulnere partes, ad pristinam vnitatem restituere, naturæ est opus, quæ ex sanguine, tum copia, tum qualitate moderato, carnem in parte dissecta regenerans, vnit quæ dissita erant, diductasq; partes adglutinat. Diductas partes sutura cogimus, commissas eadem sutura, & ligatura seruamus, atque aliena ne incidant inter vulneris labra, manus opera, & detersione congrua procuramus, atque effluxa, & partis affectæ substantiam mediocriter siccantibus conseruabimus. In osse continuitatis solutio, quæ fit, fracturam dici omnes volunt,

Cur mẽbra quædã, amputata vniri amplius nequeant.

sunt, vera quidem adglutinatione, quæ similium partium deperditis restitutione efficitur, curari minimè potest: non enim simile fracto ossi regenerari omnino potest (quod ex semine fit) verum connexione potest, callo quidem fracti oßis dißidentes partes circumligante, ac vinciente. Cum enim adglutinari fracti ossis partes ob siccitatē nō queant, modum excogitauit natura, quo connecti tamen inuicem poßint, glutinis cuiusdam adminiculo dißidentes partes ferruminans. Glutinum id, callosa quædam est substantia, ex oßis nutrimento vi naturæ genita, quæ sese partibus fractis applicans, illas coniungit, ac copulat: & si veram agglutinationem non efficiat, quod ea in carne solum perfici potest. Callo itaque fracturæ curantur, cui generando proprio oßis nutrimento est opus. Neruorum, & tendonis punctim facta vulnera, ob sentiendi præstantiam, & cum cerebro cōmunionem, conuulsionem accrescere parata sunt: egentq; ad curationē apertione, & exiccatione, materia quapiam tenui, quæ in altum & ad vulneratum vsque neruum penetrare poßit. Cæsim verò vulnerati nerui curatio siccantibus medicamentis perfici debet. Arterias, venasq; dissectas suere non conuenit: curari autem debent, linamentis super impositis, & medicamentis ijs, quæ emplastica vocantur: interdum etiam ijs quæ crustam faciunt: auersione etiā vtendum, vt regeratur alio sanguis, vasiq; aperto & digitos admouere (si in aperto vas sit) & deligare, atque adstringere expedit. Interdum etiam arteriam si transuersim vulnerata sit, præcidere ex vsu est.

Contusæ

Contusæ autem partes calfacientibus, & modicè siccantibus sunt attrectandæ, sed præsertim relaxantibus. Atque hæc de curatione morborum pro chirurgi munere dixisse sufficiat. Nūc verò de instrumentis curationis, ac de chirurgi muniis hac methodo absoluere tractatum curabimus, & ad ea quæ exercitiis coniuncta videntur accedemus. Ea igitur instrumenta dicuntur, nempè congrua victus ratio, quam diætam nuncupant, Pharmacia, & quæ manuum ministerio operamur, quorū quidem rationē haud facile percipiemus, & ad practicum (vt vocant) actum adducere tutò poterimus, nisi optimè prius intellectis chirurgi (vt diximus) muniis. Præcipua itaq; eius munia, in quibus vniuersa artis ratio sita esse videtur, tria sunt: aut enim cōtinuū soluit, & separat, aut diuisum coniungit, in probamq; vnionem reducit, aut superfluum amputat. Continuum porrò diuidit chirurgus, incidendo, excindendo, venam secando, scarificando. Diuisum coniungit, vulnera agglutinando, luxata reponendo, fracturas curando. Superfluum resecat, tumores præter naturam auferendo, idque manuum ministerio, vt dum ganglia, carcinomata, scirrhos, nodos, strumas, et id genus alia, variis modis extirpat, aut dum serosum humorem ex hydropicis exhaurit, sextum ue digitum, aut pterygion, suffusionem ue ex oculo aufert. Hæc quidem in vniuersum chyrurgi munia, hæ operationes sunt, quas summa fide exequi debet: idq; porrò fiet, si isthæc omnia tutò, & citra dolorem, celeriter, ac promptè, si etiam sine impostura, ac fraude perfecerit:

Chirurgi munia.

perfecerit: quæ medici rectè curantis munia pro confesso professio apud omnes autores existit. Inexpugnabiles præterea, atque insanabiles morbos (quales occulti cancri, elephantiasis, uetusta, callosa, sinuosa, fraudolentaq; vlcera) ne aggredi quidem tentet, ne mali chyrurgi nomen subeat. At quoniam quæ modo diximus officia, cum sine instrumentis opportunis perfici nequeant, quæ ea sint, quorū ope munitus artifex, quæ suæ artis propria sunt obire possit, mox dicemus. Sunt autem hæc in genere duplicia, medicinalia, inquam, & manuaria. Prioris generis sunt proba uictus ratio, quæ vulneribus curandis, abscessibus, vlceribus, fracturis, ac luxationibus debetur: tum sanguinis missio, atque purgatio, & quæ affectis locis topica adhibentur auxilia, unguenta, emplastra, fotus, pulueres, cataplasmata, & id genus similia. At in uictu instituendo, pharmaco propinando, et sanguine mittendo, cùm & maioris periculi ea sint, si non rectè administrentur, & magnam sæpè chyrurgis infamiam, ægrisq́; detrimentum pariant, in his tribus periti medici consilio uti debet: ex cuius præscripto tanti momenti præsidia in ægri salutē, summa cum fiducia adhibere queat. Alioqui, si uel doctus desit medicus, uel præsens aliqua necessitas urgeat, poterit tum sanè chyrurgus, & secare uenam, & si opus fuerit pharmacum etiam præscribere: dummodo eruditione, & iudicio, atq; experientia valeat. Vnguenta, quæ deferre debeat chirurgus. *Vnguenta porrò quibus munitus esse debet, eaq́; perpetuo in pixide chirurgica habere, sunt hæc, videlicet basilicum, apostolorum,*

aureum, album, & dialthæa. Baſilicum ad maturandum, & pus mouendum: apoſtolorum ad detergendum: dialthæa ad dolorẽ ſedandum; aureum ad implendum: album ad glutinandum. Emplaſtra, pulueres, fotus, et ſimilia in progreſſu declarabuntur: atque hæc quidem medicinalia inſtrumenta chirurgo neceſſaria erunt. Manuaria deinde inſtrumenta ferramenta ego potiſſimum intelligi volo, ad chirurgicos vſus idonea, maximeque neceſſaria. quorum aliqua ad incidendum, et excindendum, alia ad extrahendum, ad explorandũ non nulla, ad ſuendũ quædã propria ſunt, alia ad urendum. Ad incidendum, atque ſecandum ualẽt, forfices, nouacula, ſeu culter raſorius, ſcalpellũ chirurgicum: vulgò phlebotomum, ſeu lancettã uocant. Ad extrahendum idonea ſunt forcipes, vulgò tenaculæ nuncupatæ, volſellæ, ſeu vulſellæ, hamus recuruus, vncus, & ferramentũ id, quod Græcis diocleum graphiſcum uocari, ad extrahendas ſagittas Celſus ſcribit. Ad explorandum ſpecillo idoneè vtimur: ad ſuendum autem acus, & cannulæ propriæ habentur: uti ad vtendum varij generis cauteria, quæ actualia officinæ vocare in vſu habent, et pro vario vſus modo varias & ipſa ſortiuntur, & figuras, & nomenclaturas, vt ſint alia in coni acuti modum faſtigiata, & punctualia vocant, myrtea alia, oliuaria, dactylica, cultellaria, ſic dicta à ſimilitudine rerũ, quas ferramenta huiuſmodi effingunt. Myrtea nanque myrti folia, oliuaria, oleæ, dactylica phœnicia imitantur, vti cultellaria, cultri formam referunt. Hæc quidem fer-

C ramenta

ramenta chirurgis communia necessaria sunt: sed post ea habentur etiam alia propria, quædã certis corporis partibus dicata, uti capiti modioli, quos vulgus chirurgorũ trepans uocãt, malleus, scalpri, serra tum capiti, tũ reliquis ossibus, uel excindẽdis, uel euellẽdis, uel radendis cõueniunt, vti falx sedi, seu ano propria est, speculũ oris, ori, matricis speculum matrici. Innumera sunt alia telis extrahendis, globulis tormẽtarijs, & alijs infixis idonea, de quibus suo loco vberius pertractabimus. Modo ad ea quæ rectè nequaq̃ in chirurgia fiũt accedamus, quæ quidem hæc ab Hippocr. breuiter tradũtur. Pus in vlcere, aut tuberculo existens non cognoscere: & fracturas, ac luxationes nõ cognoscere: & specillo admoto ad caput non cognoscere an os fractum sit: et fistulã in vesicam immissam demittere nõ posse: & lapidẽ in vesica existentem non cognoscere: & suppuratum existentem ex cõclusione nõ dignoscere: & secando, aut vrendo, aut à profunditate, aut à longitudine aberrare, aut vrere, & secare quæ non oportet, & hæc quidem non rectè. Et hæc generaliter in methodo hac nobis dicta sufficiãt: postquã in sermone satis patent quæ in perito chirurgo, ac rationali potissimũ desiderentur, exacta videlicet cognitio totius chirurgiæ, quæ sint ei subiectæ materiæ, quis eius finis, & quis ordo seruari debeat. Quod sit chirurgi munus, quomodo manuales suas operationes exequi debeat; quibus medijs deuenire possit in singularum operationum cognitionẽ, quas exercere debet in humanis corporibus: conditiones requisitas, vt probè fiant huiusmodi operationes.

De chirurgi delectu, natura, & moribus. Cap. I.

RVDENTEM, & exercitatũ esse debere medicum testatum reliquit Galenus lib. de constit. artis med. tertio de facul. nat. & lib. oct. methodi med. naturaq; ac ingenio perspicaci, vt quiduis promptè assequatur, institutione in disciplinis optima: adhæc optimis præceptoribus addictum, laboris patientissimum, veritatis in primis amantem, atque studiosum, artis suæ callentissimum, multo vsu, atque exercitatione probatum. Quod quidem omne ad chirurgum, qui præstantissimus futurus sit, transferendum pro indubitato haberi debet. At præter hæc priuatim quædam chirurgo, vt manuario artifici conueniunt, quæ in medicum non cadunt: nempè esse debet chirurgus ætate adolescens, aut certè adolescentiæ propior, hoc est intra consistendi ætatem, & virilem, ea nanque ætas, & sensibus, et robore viget ad ea rectè obeunda, quæ artis propria sunt, atq; vt quod ars indicat præstare commodè poßint, sensuum imbecillitate non impediente, manu insuper strenua, & valida, & ad opus quod molitur stabili, siue secandum sit membrum, siue vrendum, siue etiam excidendum, esse oportet: acie oculorum acri, & clara, animo intrepidus, et immisericors sit, vt sanari velit eum, quem accipit non vt clamore, & eiulatu, aut mollitie ægrotantis motus, vel magis quam res desiderat, properet, vel minus quam necesse est secet, aut

vrat, aut excindat: sed perinde omnia faciat, ac si clamores eius, qui afficitur non audiret, nullusve inde in eius animo oriatur affectus. Quoniam verò chirurgum doctrina valere diximus, in eo potißimum elucet eruditio: si & theoriam artis, & praxim quoque exactè tenuerit, hoc est si res naturales, non naturales, atque præter naturam nouerit. Quæ luxationum, quæ fracturarum, vulnerum, vlcerumq; causæ, quæ symptomata, quæ item conuenientia præsidia. Praxi demum valebit, si se plurimum, ac diu in artis operibus exercuerit probè, celeriter, concinnè, & expeditè operando. Sit autem in primis, quod ad mores pertinet, pius erga Deum, misericors erga proximum, in rebus tutis, & quas agi omnino oporteat audax, & animo intrepidus, in rebus dubijs, & periculosis cautus, ac minimè præceps, comis & humanus, placidusq; erga laborantes, facilis, & mansuetus erga suæ factionis homines, sociorum amator: prudens, ac tardus, summeq;, in præsagiendo circunspectus, castus, ac temperans: pecuniæ minimè cupidus, nec acerbus exactor. Volenti præterea ex arte curare, primum (vt diximus) diligenter inspiciendū est quænam corporis pars sit affecta, nunquid per se afficiatur, an per cōsensum. Ergo incipere debet à læsæ actionis instrumēto, quo cognito dispositio quædam cognoscitur, vt ex vtrisque simul curandi ratio sumatur. At quænam pars (vt toties eadem repetamus) afficiatur, minimè comprehendimus, si natura eius, actio, vsus, societas, quam cum alijs habet ignorentur. Id autē præstat Anatomia, quæ confert

non ſolum ad cognoſcendos affectus, ſed curandos, & præſagia. Quamobrem nec mores, nec eius natura, nec reliqua, quæ diximus, pro recta curandi ratione optimo in chirurgo conuenire exiſtimamus neglecta corporum humanorum ſectione, nec nos exactam chirurgiæ methodum referre iudicaremus relicta ſilentio hac portione. Quo enim pacto diligens manuarius artifex oſſa luxata reponere poſſet, ignorata penitus oßium propria, ac peculiari ſede? de quibus primo hoc libro abſolutè pertractabimus. Quomodo etiam fracturas, vulnera, tumores, & reliqua id genus exactè iudicaret, humani corporis partibus antea non intellectis. Vnde operæprecium eſſe duximus antequã vel de luxationibus tractatio, & exercitium aggrederemur tenuißimam, ac breuißimam ſeptem antea libris digeſtam, Epitomen humani corporis fabricæ hoc loco reponere. Idq́ue non modo in mentem noſtram euenit, ſed quampluribus ab hinc annis, antequam eadem chartarum complicatio cum abſolutißimis figuris delineata in vulgus omnium prodiret: opera nequaquam noſtra (qui Epitomen, hac tantum de cauſa coegimus, vt cum chirurgia hac noſtra iungi poſſet ex magna ſeptem librorum mole) decerptam ſed amicorum quorundam noſtrorum. Quod eo lubentius hoc loco declaro, ne bis, ac toties eandem repetitam hiſtoriam, neve rem adeo huic loco coniunctam, ac maxime neceſſariam, nullo commotus vel quæſtu lectoris, vel qualibet leuißima occaſione diſiungam, ac ſegregem.

De ossibus, & Cartilaginibus, seu ijs quæ corpus suffulciunt partibus. Cap. 2.

Corporis partes vel similares, vel dissimilares: & quæ illæ sint.

MNES *humani corporis partes sunt aut similares, sensuve simplices, vt os, cartilago, ligamentum, fibræ, membrana, caro, adeps: aut dissimilares, instrumentariæve, quemadmodum vena, arteria, neruus, musculus, digitus, & reliqua totius corporis organa, quæ eo magis instrumẽtaria fiũt, quo ex pluribus similaribus, ac deinde instrumentarijs etiam partibus (ut manus & caput) componuntur. Ossa durissimæ aridissimæq; totius corporis partes existunt, cartilagines verò ossibus molliores sunt; secundum ossa tamen durissimæ totius corporis partes censentur atque his simul, & illis vniuersum corpus substinetur, omniaq; ipsis adnascuntur, adstabiliunturq;. Caluaria cerebri ac sensus organorum sedes, multis constat ossibus: in fronte siquidem sæpius vnum tantum, idq; præcipue in mulieribus, conspicitur: in occipitio similiter unũ, in vertice duo, ad vtranq; aurem vel tempus unũ, cui cauitas insculpitur, organo auditus reponendo adaptata: & duo complectens ossicula, quorum vnum incudi aut molari denti, alterum verò malleolo non ineptè assimilaueris. Hoc quoq; os, præterquàm quòd ipsi cartilago auris corpus erectũ seruans continuatur, tres exigit processus: ac vnus vberis papillam refert: alius stylum, aut acum, aut galli calcar: tertius antorsum ductus, superiorisq;*

Caluaria, quæ habeat ossa.

*risq; maxillæ ossi in externa oculi sede locato ser-
rata compage commissus, in altero latere portionē
constituit eius sedis caluariæ, quam iugale os voca
mus. Quinetiam temporis os posteriori inferioriq;
ipsius parte simul cum occipitis ossis basi eam cal-
uariæ regionem efformat, quam præruptæ rupi nō
duritia modo, verum & imagine conferimus. In
capitis basi os insigne habetur, cuneo à dissectionū
professoribus comparatum, & forma impensè va-
rium, processusq; educens vespertilionum alis si-
millimos. Ad hæc, aliud os in narium summo repo-
nitur, cribri aut potius spongiæ forma peruium, &
cum septem enumeratis ossibus amplitudinē cere-
bro excipiendo paratam constituens, nariumque
septum efformans. In superiori maxilla, præter
dentes duodecim oßa recensentur, vnum vtrinque
in exteriori sedis oculi regione, et duo vtrinq; etiā
in interiori, & vnum vtrobiq; in inferiori, quod
maxillæ ossium longe maximum visitur, superiorū
alterius lateris dētium alueolos sibi insculptos ob-
tinens. Ad palati finem, qua narium foramina in
fauces pertinent, vtrobiq; etiā vnum eius maxillæ
os consistit. & prominens deniq; nasi pars duobus
extruitur ossibus, priuato nomine (vt & cætera
maxillæ superioris oßa) destitutis, & nasi cartila-
gines producentibus, quibus cartilagineæ narium
alæ stabiliuntur. Hactenus cōmemoratorum os-
sium pleraque inuicem suturis committuntur, ex
quibus transuersim in sincipite ducta coronalis di-
citur: transuersim vero in occipitio prorepens, à
similitudine nomen obtinuit. quæ autem ab huius*

Ossa superioris maxillæ quot & quæ.

vertice ad coronalis medium per capitis lõgitudinem incedit, sagittalis vocatur. at quæ ab hac æquè distant, & super aures feruntur, non suturarũ speciem, sed veluti duarum inuicem incumbentiũ squammarum imaginem exprimunt, inde etiam squammosæ conglutinationes appellatæ. Reliqui etiam dictorum. ossium connexus nullibi adeo exquisite, ac tres modo dicti, formã suturæ referunt: imo locis aliquot simplicis lineæ speciem commonstrantes, harmoniæ potius quàm suturæ nomẽ merentur. Inferior maxilla simplici constat osse, nisi forte admodum puerilis in summo mento ex binis ossibus ita coalescat, quemadmodum plurima puerulorum ossa multis ossibus compingũtur, quæ alias illis, qui ad summum deuenere incrementũ simplicia occurrunt. Articulatur vero inferior maxilla vtrinque ossi, quod ad aurem cõsistit, peculiari cartilagine hic præter illam interueniente, quæ ossium capita sinusque vbi inuicem componuntur, crustæ modo obtinuit, & articulum prõpte versatilem, et ab iniurijs in continuo ossium affrictu liberũ reddit. Vtraq; maxilla plurimũ sedecim dentes nanciscitur quatuor nimirũ incisorios, duos caninos et decẽ molares, qui vt forma anteaquã eruantur apparente differũt, sic etiã impari radicũ numero suis præsepiolis infiguntur. In faucibus linguæ radici os præponitur imaginẽ verius quã os exprimens, & pluribus contextũ officulis, ex quibus humiliora suis extremis asperæ arteriæ capitis (quod laryngem libentius quã guttur nũcupamus) cartilagini cõmittitur, quæ scutũ refert, primaq; laryngis cartilago numeratur,

Maxilla inferior quot constet ossibus.

Quot dẽtes vt plurimũ sortiatur vtraq; maxilla, in homine. & quo ijdem vocentur.

ratur, ac tangẽtibus tota occurrit. Secũda enim magna ex parte posteriorẽ laryngis sedẽ constituit, & anulo quẽ Thraces dextro pollici sagittantes imponunt similis, nomine destituitur, hinc quodãmodo id inueniens. Tertia, quæ duabus proprijs extruitur partibus, vasorum quibus aquam manus lauaturis effundimus orificio respondet, in laryngis medio rimam efformans tibiarũ linguis, seu fistularum quas ori indimus rimis similem, lingulamq; ob id nuncupatã. His cartilaginibus operculum simul cartilagineum & pingue, ligamentiq; natura participans insternitur, reliquis interim asperæ arteriæ cartilaginibus, quæ ipsius caudicem & ramos in pulmonem digestos constituunt vel imaginem exprimentibus. Dorsum medullæ dorsali iter potissimum parans, ac corporis veluti carina in collum, ceruicemve, thoracem, lumbos, sacrum os, & coccix, seu cuculus os diuiditur triginta quatuor ossibus (quas vertebras vocamus) efformatum. Ac ceruix septenas continet, multis, & in omnibus non pari numero processibus ornatas, ad quarum primam (quæ sola inter reliquas vertebras spina destituitur, & transuersos processus egregie protuberantes poßidet) caput antorsum retrorsumq; recta ducimus. Secundæ vero vertebræ (cui processus instar canini dentis prominens accidit) beneficio caput circumuertimus. Reliquarum autem opera in latus, sed tantum secundario, caput fertur. Thorax duodecim obtinet vertebras, costarum articulationes admittentes, ac harum fere infima suis ascendentibus & descendentibus proceßibus, quibus vertebræ

Thorax quot sortiatur vertebras.

bræ præter ipsarum corporum connexum inuicem articulantur, à proximis vertebris suscipitur, vti prima ceruicis & supra & infra ipsi contermina ossa suscipit; reliquis interim dorsi vertebris illi duodecimæ superioribus supra quidem susceptis, infra autem suscipientibus: & qui inferius consistunt, infra susceptis, supra suscipientibus. Subsunt vero illi duodecimæ, quinque lumborum vertebræ, dein sacrum os, plurimus sex proprijs compactus oßibus, inuicem valide nexis. Coccyx vero os infima sede in cartilaginem desinens, crebro quatuor exiguis constituitur oßiculis, nulli neruo iter præbentibus, neque vllo donatis foramine, quo dorsalis medulla reponatur. Pectoris os anteriorem thoracis (qui congruam cordi & ipsi subseruientium organorum sedem parat) regionem sibi vendicans, rarißime septenis, verum paucioribus extruitur oßibus, septem costarum articulationem vtrinque excipientibus. Quippe ex duodecim costis vtrobiq; positis, & in cartilaginem degenerantibus, septem elatiores suis cartilaginibus pectoris oßi coarctantur, hinc verarum & legitimarum nomen sortitæ. Quæ autem pectoris os non contingunt, & tanto magis ab illo anterioriq; abdominis regione deficiunt, quanto humiliorem sedem obtinent, spuriæ vocitantur, inferior pectoris ossis sedes in cartilaginem cessat, obtuso ensis mucroni (perinde ac totum pectoris os ensi assimilatur) respondens. Superiori autem ossis sedi vbi latissimum & robustissimum est, iugulumq; consistit, vtrobiq; vna articulatur clauicula, humeri articulum à thoracis latere remouens.

Os pectoris rarò septẽ- ossib. extruitur.

remouens. Scapula etenim trianguli imaginē quodammodo exprimens, posteriorem thoracis sedem altera ex parte occupat, in ceruicem desinens, cui acetabulum insculpitur, brachij ossis capiti excipiendo conueniens: dein ex ipsius dorso processum educit, qui super humeri articulum pertingens, summus humerus appellatur: ac claiculæ peculiaris cartilaginis interuentu (vt & in clauiculæ ad pectoris os nexu fit) articulatus, humeri articulum à thorace auxilio clauiculæ diducit: humeri etiam articulum superius perinde muniens, ac interior scapulæ processus anchoræ, & coruino rostro comparatus. Brachij itaque os, seu humerus, scapulæ articulatur, & huius inferiori sedi varijs sinibus & tuberibus exornatæ, rursus duo inibi ossa iunguntur, radius nimirū & vlna, quæ totius membri nomine etiam cubitus appellatur, parique modo in homine ac in quadrupedibus ad brachij os flectitur, & extenditur, ac in superiori ipsius sede, qua posteriorem cubiti articuli regionem cōstituit, processum obtinet, quem gibberum plerique nominant. Atque ita etiam inferior vlnæ pars alium gerit, quia à styli forma nomen nanciscitur. Cæterum soli propemodnm radio brachiale articulatur, ac veluti propria cartilagine ab vlna dirimitur, octo oßibus inter se forma & magnitudine omnino differentibus extructum: cuius rursus inferiori sedi quatuor post brachialis ossa vna cum primo pollicis ossē coarticulantur. Is nanq;, vt & reliqui quatuor digiti, tribus oßibus seriatim, ac veluti in acie positis constituitur. Omniaq; digitorum ossa sunt quindecim.

decim. quibus in secundo pollicis internodio duo parua accedũt oßicula, sesami semini collata: qualia etiam in primis quatuor digitorum internodijs (sed multo minora impensiusq; cartilaginea) interiori sede habentur: vnum in pollicis tertio internodio, vnumq; ad exterius latus connexus oßis post brachialis paruum digitum sustinentis ad brachiale secantibus obseruatur. In reliquis vero digitorũ internodijs rarius vnum, nisi in valde senibus visitur. Vtrique sacri oßis lateri grãde os coarctatur: quod vbi amplum est, iliaq; respicit, ilium os dicitur: vbi vero profundiori acetabulo femoris caput admittit, coxendicis: vbi autem cum alterius lateris osse pubem constituit, insigniterq; perforatũ cernitur, pubis os appellatur: quamuis vniuersum os subinde coxendicis nomine cõprehendamus. Femoris os supra rotundo capite ceruici prolixe, & introrsum obliquatè adnato, coxendicis ossi inarticulatur, infra vero duobus capitibus grandioris in tibia oßis sinus subit, sinu quodam in eorum capitum medio existente, quo tuber dicti tibiæ oßis recipitur, peculiaribus etiam cartilaginibus in hoc articulo quadrupedum & auium genu simillimo interuenientibus. Iuxta femoris ceruicis externã sedem grandis apparet processus, quem natem & magnum rotatorem appellamus. intus quoq; aliũ obtinet proceßum, sed multo minorem exteriori, quem hac occasione minorem seu interiorem rotatorem vocamus. In tibia, quemadmodum & in cubito, duo spectantur ossa, quorum internũ craßitie exterius longe vincit, totiusq; membri nomine

compre-

comprehēditur, exteriori interim osse, quod femori non articulatur, fibula appellato. Ante tibiæ cum femore articulum os rotundum, & mola patellave dictum, scuti instar prælocatur. Cæterum imæ tibiæ & fibulæ partes externis ipsorū lateribus prominentes ac excarnes, malleoliq; appellatæ, talum eadem sede in homine ac in quadrupedibus repositum, & eundem in illo ac in his vsum subeuntem apprehendunt: cui calcis os subijcitur, tibiæ rectitudinem in posteriora longe excedens. Anterior vero tali sedes in rotundum caput desinens, oßis nauicularis sinum subit, cui tria tarsi ossa coarticulantur. Quartum enim exteriusq; tarsi os cubi & tesseræ imaginem exprimens, calci iungitur. Porrò quatuor tarsi oßibus quinque pedis ossa coarticulantur, & his quinque pedis digiti sustinentur, è quibus pollex duobus tantum oßibus efformatur, reliquis interim tria internodia sibi vendicātibus. Quinetiam in pede (quem homo quadrupedibus multo breuiorem obtinet) totidem ac in manu exigua occurrunt oßicula, quæ sesami semini comparamus: quāquam primo pollicis internodio hic duo longe grandiora quàm in manu subijciantur, horumq; interius illud sit, quod occultæ philosophiæ sectatores corruptioni neutiquam obnoxium esse affirmant, & tantisper in terra asseruandum nugaciter contēdunt, dum id resurrectionis tempore seminis modo hominem producat. Ad hæc in pede non minus quàm in manu vngues visuntur, quos non inopportunæ substātiæ gratia huc reponimus: quemadmodum inter partes aliquid suffulcientes

referimus

referimus palpebrarum cartilagines, cilia quo minus flaccidè concidant erigentes.

De ofsium ac cartilaginum ligamentis, & musculis arbitrarij motus instrumentis. Caput. 3.

IGAMENTVM non minus quàm musculorum eneruationes, & organa quibus animalis spiritus à cerebro deducitur, nerui nomine vulgo donatum, corpus est similare, ex osse vt cartilagine principium ducens, sensus propemodum omnis expers, durum, sed tamen cartilagine mollius, album, & in colligando, cõtinendo, obtegendo, ac musculis constituendis uarios in hominũ fabrica usus præstans. Musculus enim motus ex nostro arbitratu pendentis instrumentum censetur, multis membraneis ligamentiq; naturam possidentibus, & carne intertextis fibris formatum, ac ut in se contrahatur, mouendamq; partem agat, neruorum à cerebro animalem uim adferentium opem non secus quàm sensuum organa requirens: similiterq; ut reliquæ quas enutriri oportuit partes, uenis ac arterijs irrigatum. Cæterum tendo musculi quædam est eneruatio, ac uelut illius fibrarũ citra carnis interuentum coalitus. Quippe tendo à musculo tunc solum producitur, quando ille adeo longam sedem ab exortu (quem ab osse, aut cartilagine, aut membrana quapiam sumit) ad insertionem (quem in mouendam partem molitur) obtinet ut

ipſius fibræ carnis primariæ muſculorũ partis impexu uniuerſo ductu non indigeant. Adeo ut longiores muſculi in tẽdinem modo teretem, modo latum, & ueluti membraneum, modo breuiorem, modo longiorem deſinant: breues autem muſculi uniuerſo progreſſu carnei permaneant, in nullam notatu dignam eneruationem degenerantes. Porro frontis cutem membrana ipſi ſubſtrata, & carneis fibris adaucta mouet. cutis nãque natiuum corporis tegumentum exterius tenuem admodum obnatã exigit cuticulam, ueluti ipſius ueræ cutis efflorescentiam. Interius uero per uniuerſum corpus membrana quædam cuti ſubducitur, quam quod alicubi (quemadmodum hic in fronte) carneis fibris adaugeatur, carneã uocari uiſum fuit. atque inter hãc membranam & cutem adeps plurimus homini aſſeruatur. Superior palpebra etiam dictæ nuper mẽbranæ beneficio mouetur: ea enim parte qua hæc ad internam oculi ſedis regionem carnea efficitur, palpebram attollit: qua uero ad externam oculi ſedem carneis fibris ad noſtri imaginem ductis enutritur, palpebræ motus deorſum autor euadit. Oculum ſeptem agunt muſculi, primus in latus introrſum, ſecundus extrorſum, tertius ſurſum, quartus deorſum ducunt, quintus & ſextus nonnihil oculũ circum uertunt, primi & ſecundi muſculorum functionem parumper adiuuantes. Atque his ex forma, quæ oblonga & quaſi teres uiſitur, inuicẽ correſpondent, & à dura membrana neruum uiſorium inueſtiente pronati, in anteriorem duræ oculi tunicæ ſedem iuxta iridis latera orbiculatim membra-

neis

neis tendinibus inseruntur. Septimus uero his occu litur, & solus neruum uisorium in orbem ita ambiens, ut sex dicti simul eundem una cum septimo musculo induebant, in posteriorem duræ oculi tunicæ sedem carneus implantatur & ijsdem fere motibus cum sex illis musculis præest. Alterã nasi alam sursum extrorsumq; ducit musculus, ab interiori malæ latere pronatus, unaque parte in alam, altera in superius labrum, qua id alæ subijcitur, insertus. Introrsum uero alam contrahit membraneus musculus, in narium amplitudine sub tunica illas succingente latitans. Buccas & labra agunt musculi utrinque quatuor. ac primus à carnea constituitur membrana, carneis fibris in anteriori potissimum colli sede & facie ad malas usque enutrita, musculosaq; facta. Secundus à malis pronatus, superiori labro implantatur. Tertius ab inferiori maxilla in humilius labrum pertinet. Quartus admodum uarius in ea buccarum parte consistit, quam inflamus: atque his accedit musculi illius portio, quem nasi alam extrorsum agere nouimus, qui una cum dictis mirificos illos uariosq; buccarum & labrorum motus effingit. Maxillam inferiorem mouentium utrinque etiam quatuor habentur. primus temporalis est, à uerticis osse, & frontis quoque, & cuneum referente, & temporis ossibus amplo lataq; principio enatus, ac maxillæ inferioris acuto processui insertus. secundus à mãdendo mansorius dictus, ab ea capitis parte quæ iugale os nuncupatur, procedit, externæ maxillæ sedi insertus. Tertius à capitis processibus alarum imaginem exprimentibus,

mentibus, in internam maxillæ sedem implãtatur, vna cũ dictis maxillam attollens, & in latera prorsumq; ac retrorsum agens. Quartus cum suo coniuge maxillam deorsum trahit, & à stylum imitante capitis processu initium ducens, duobusq; ventribus priuatim donatus, ad summum mentum maxillæ inseritur. Os referens deorsum recta trahũt duo musculi inuicem proximi, atque à pectoris ossis summo pronati. Sursum vero id ducunt alij duo, à maxilla inferiori principium ducentes: in latera autem id os sursum allicitur vno vtrinque musculo, qui à capitis processu stylum referente nascitur. Deorsum quoque ad latera vtrobique vnus mouet musculus, ab elatiori scapulæ costa principium obtinens. Octo præsentes musculi in anteriorẽ ossis imaginem exprimẽtis sedem implantantur. Linguæ radici à dicti iam ossis medio carnea moles implantatur quæ duorum musculorũ vice numerari posset, introrsumq; & deorsum recta linguam trahit. Ab eius ossis lateribus vtrobique vnus etiam linguæ radici inseritur, introrsum, sed tamen magis ad latus linguam agens. Quintus & sextus linguæ musculi in vtroque latere singuli à capitis processibus stylũ referentibus enati, linguæ radici implantantur, eã sursum, prout hic aut ille contrahitur, ad latus ducentes. Septimus & octauus vtrinque singuli à lateribus maxillæ inferioris iuxta molarium dẽtium radicem enati, linguæ partem ante sectionẽ in hiante ore conspicuam deorsum in latera mouentes. Nonus ab interna maxillæ inferioris sede iuxta summum mẽtum prodiens, crassus cernitur, & aliquot

donatus inscriptionibus, linguæq; humiliori sedi insertus, eam extrorsum agit. quanquam præter hos musculos linguæ corpus ante sectionem apparens, talibus implicetur fibris, vt magna Naturæ industria in omnem motus differentiam promptissime feratur. Primam laryngis cartilaginem secundæ cõmittunt quatuor musculi, laryngis rimulam arctantes: & quatuor tertiam cartilaginem secundæ nectunt, rimulam aperientes: & duo tertiam primæ colligant, rimulam claudentes: alij duo in tertiæ cartilaginis basi consistentes rimulam stringunt. Atque hi duodecim musculi, laryngis proprij vocantur. Communium vero duo ab osse simili primæ cartilagini inseruntur, eamq; antorsum attollentes, rimulam laryngis referant: & duo à pectoris oße pronati, in eandem quoque cartilaginem pertinent. Dein duo à posteriori sede stomachi inuicem proximi principium ducentes, eius quoque cartilaginis lateribus toti cranei (vt omnes ferè laryngis) inseruntur, vna cum duobus postremo dictis laringem arctantes. Alij duo ab osse referente enati & laryngis operculi radicẽ inserti, id sursum antorsum uellunt. In caput mouentium classem illi quoque reijciuntur, qui primam ceruicis vertebram priuatim mouent. Sunt autem vniuersi septem paria, quod scilicet vtrobique totidem enumerentur musculi. Ac primum par ex quinque superiorum thoracis vertebrarum spinis pronatum, sensimq; extrorsum oblique ascendentes, occipitis ossi implantatur. secundum par, quod non duobus, sed pluribus efformari videtur musculis, admodumq; variũ

Laringis musculi quot & qui

cernitur

cernitur, præcipua ipſius portione ex tranſuerſis quatuor ſuperiorum thoracis, & quinque humiliorum ceruicis vertebrarum proceſſibus enatum, introrſumq́; nonnihil oblique conſciendens, occipitis oſſi implantatur. Tertium à ſpina ſecundæ ceruicis vertebræ enatum, & extrorſum parumper oblique repens, occipitis etiam oßi inſeritur. Quartum par ſimiliter occipitis oſſi inſertum, à prima vertebra inibi prodit, qua aliæ vertebræ in ſpinam deſinunt. Quintum ab occipitis oſſis medio tranſuerſim quodammodo ad laterales primæ vertebræ proceßus fertur. Sextum à ſpina ſecundæ vertebræ in eoſdẽ proceßus pertinet, ſimiliter ac quinque nũc enumerata in poſteriori ceruicis ſede conſiſtens, ac pariter vt tertium, quartum, & quintum, muſculis conſtãs prorſus carneis & teretibus & gracilibus. Septimum par inſignius eſt, atque à pectoris oſſis ſummo, clauiculisq́; qua illi articulantur, vtrinque vnus pronaſcitur muſculus, qui ſurſum oblique ductus in mãmillarẽ capitis proceſſum inſertionẽ tentat. Cæterum primis quatuor paribus ſimul tenſis caput recta retrorſum ducitur: ſi vero trium primorum parium muſculi ex altero latere tantũ egerint, ad capitis circumuerſionem auxiliabuntur, & in illo motu quintum & ſextum par, primam ceruicis vertebram vna cum capite in gyrum ducent. Septimi vero paris muſculis ſuũ munus ſimul obeũtibus, caput recta antorſum flectitur: cum autem alternatim laborant, circumuerſionis autores efficiuntur. Ac primum par à quintæ thoracis vertebræ corporis lateribus incipiens, ad primam vſque

ceruicis vertebram pertingit, stomacho subiectum, superioremque dorsi partem flectens. Secundum à prima thoracis costa vtrinque pronatū, & internæ transuersorum ceruicis vertebrarū processuum sedi insertum, ceruicem in latus, sed antorsum magis, ducit. Tertium ex transuersis sex superiorum thoracis vertebrarū proceßibus originem obtinens, externæ sedi transuersorum vertebrarum ceruicis processuum implantatur, ceruicemq; retrorsum inclinantem ad latus agit. Quartum par à septimæ thoracis vertebræ spina ad secundā vsq; ceruicis vertebram pertinet omnibus intermedijs vertebris, vti & primum par, insertum, ac ex eisdem principium capiens, superioremq; dorsi partem extendens. Quintum par vtrinque etiam habet musculum, ab ilium oße in transuersos lumborū vertebrarum processus, & infimā thoracis costam insertum, inferiorisque dorsi partis flexus opificē. Sextum ab infima ossis sacri sede in dorso incipiēs, ad ceruicem vsque fertur, in transuersos processus lumborum, sed manifestius adhuc thoracis vertebrarum insertum. Huius paris ambobus masculis contractis, dorsum extenditur: altero autem tantum laborante (vt & in alijs partibus) hoc quoque par obliqui seu in latera motus autor euadit. Septimum sub sexto occultatū à posteriori sacri oßis sede principium ducēs, ad vndecimæ vsque thoracis vertebræ spinam conscendit, omnibus intermedijs spinis assertum, ac spinas inuicem colligendo, dorsum hic extendens: uti & in sua sede octauum par, quod ab undecim thoracis uertebra ad septimam

usque

ceruicis porrectum, ita prorsus intermedijs spinis committitur, ut septimum illis quibus adnascitur spinis. Scapulam ad pectus mouet musculus à thoracis secunda, tertia, quarta, & quinta, costis antea quam cartilaginem illæ finiant enatus, & trianguli modo in internum scapulæ processum insertus. Secundus scapulam mouentium ab occipitio pronatus, & dein secundum ceruicis longitudinē ad octauæ usque thoracis uertebræ spinam à uertebrarum spinæ apicibus principium sumens, in scapulæ spinā summum humerum & clauiculæ portionem inseritur, tota sui parte, quæ in ceruice consistit, scapulā sursum uellens: ea uere quæ sub ceruice in posteriori thoracis sede habetur, monachorum quæ cucullis respondet, scapulam deorsum trahens. Tertius à transuersis superiorum ceruicis uertebrarum processibus enatus, ac elatiori scapulæ basis angulo insertus, illam quoque attollit. Quartus ex quintæ, sextæ & septimæ ceruicis, ac trium primarum thoracis uertebrarum spinis præcipue enascitur, scapulæq; basi insertus, eam ad dorsum nonnihil sursum cōtrahit. Primus brachij motuum autor à media clauiculæ sede pectoris oßi proxima, & pectoris oßi pronatus, ac quodammodo in angulum arctatus, brachium pectori adducit. Secundus ab altera clauiculæ parte, & summo humero, & scapulæ spina principium sumens, suoq; uertice brachij oßi transuersim insertus, id sursum uarie attollit, hunc humeri articulum pulchre regens, & Δ figuræ nō absimilis. Tertius ab humiliori scapulæ costa prodiens, brachium recta ad dorsum allicit. Quartus à

sextæ thoracis uertebræ spina ad humiliorem usque sacri oßis sedem ex intermediarum spinarum apicibus originem ducens, & ueluti in trianguli uerticem, coactus in brachium inibi inseritur, ubi tres cōmemorari insertionem longe sub oßis capite scapulæ articulato moliuntur. atque hic musculus brachium uarie deorsum trahit, uti ipsius principium perquam amplum est: neque ex puncto ita ducitur, ut musculi simplicem prorsus motum obituri. Quintus uniuersum scapulæ cauū costas respiciens occupat. Sextus gibbam scapulæ sedem vniuersam sibi vendicat, sub ipsius spina consistentem. Septimus sinū implet inter scapulæ spinam & elatiorem ipsius costam conspicuum. Hi tres amplis implantationibus in ligamenta humeri articulum ambientia inseruntur, brachij circumactus opifices, quamuis septimus & ad brachij eleuationem aliquid auxiliari videatur. Thoracem mouentium primus à clauicula enatus, in primam thoracis costam inseritur, illam sursum ducens, hacq; occasione ad thoracis dilatationem iuuans. Secundus à basi scapulæ pronatus, tanquam digitis quibusdam octo superioribus costis longe anteaquam in cartilaginem degenerent, inseritur, easq; extrorsum mouens, thoracem dilatat. Tertius ex apicibus spinarum trium inferiorum ceruicis & primæ thoracis vertebrarum latum membraneumq; principium ducens, ternis veluti digitis, tribus quatuor superiorum costarum interuallis sub scapulæ basi inseritur, easque costas sursum oblique ducens, thoracem ampliat. Quartus ab iliū osse incipiens sursumq; ad ceruicē

Thoracem mouentes musculi qui.

ductus, duodecim coſtis qua primũ à vertebris diſcedunt, inſeritur thoracem arctans. Quintus ex ſpinarum apicibus duarum infimarum thoracis, & aliquot lumborum vertebrarum mẽbraneus enaſcitur, & tranſuerſim ductus, ac nonæ, decimæ, & vndecimæ coſtis vbi ad interiora reflectuntur inſertus, thoracem dilatat. Sextus in thoracis amplitudine repoſitus, verarum coſtarum cartilaginibus pectoriſq; oſſis lateri exporrigitur, thoracis conſtrictioni præfectus. In duodecim coſtarum interuallis interiores ac exteriores muſculi reponuntur, qui exteriores in coſtarum oßium interuallis conſiſtunt, à ſuperiori coſta antorſum oblique ſuas fibras in humiliorem mittunt: in interiores vero ab inferiori coſta ſurſum oblique, in anteriora ad ſuperiorem coſtam fibras porrigunt. In ſex vero cartilaginum quæ legitimis coſtis aſcribuntur interuallis, exteriorum muſculorum fibræ ab humiliori cartilagine in ſuperiorem oblique antorſum repũt: interiores autem fibræ à ſuperiori cartilagine ad inferiorem antorſum pertinent, ac proinde in ſex legitimarum coſtarum interuallis quaterni numerantur muſculi. in ſpuriarum autem coſtarum interuallis bini tantum, vniuerſiq; vnius lateris intercoſtales muſculi quatuor ſunt & triginta, ad vnum omnes arctando thoraci præſerti. Atq; numeratis hactenus in vno latere thoracis quadraginta muſculis, alij totidem in altero latere cõgruunt. & his octuaginta vnus accedit, utrique lateri communis, ipſum videlicet ſeptum tranſuerſum infimæ pectoris oßis & ſpuriarũ coſtarum cartilaginibus

vertebris lumborum ſuperioribus inſertum, ac in medio nerueum, in circuitu vero ad inſertionē carneum, vt ſanguificationi generationiq́; ſubſeruientia organa à cordis, & partium ipſi ſubminiſtrantium ſede dirimens, thoracemq́ue proprio munere dilatans. His accedunt octo abdominis muſculi, vtrinque nimirum quatuor. Primus ſeu extimus oblique deorſum in priora fibras porrigit cum ſuo coniuge toti abdomini inuolucrum efformans. Secundus oblique ſurſum in anteriora fibras mittit et cum ſuo pari inuolucrum quoq; abdomini conſtituit. Tertius recta fibras ſurſum ducens, à pubis oſſe ad pectus conſcendit. Quartus tranſuerſim fibras digerit, ac cū ſuo pari etiam, vt & obliqui, inuolucrum abdomini extruit, ad thoracis conſtrictionem non minuſquam cæteri abdominis muſculi ſuppetias ferens. Cubitum duo flectunt, quorum anterior vnum caput à ſcapulæ ceruicis elatiori ſede, alterum ab interno ſcapulæ proceſſu mutuatur, & illis efformatus capitibus in radium inſeritur. Poſterior à brachij oſſe enatus in anteriorem cubiti articuli ſedem, potiſſimum vero in vlnā inſeritur. Extendunt autem cubitum tres, ac vnus ab humiliori ſcapulæ coſta naſcitur, ſecūdus à brachij oſſis ceruicis poſteriori ſede, hi in deſcenſu inuicem connaſcuntur, & ipſis tertius admiſcetur, à media ferè longitudine oſſis brachij enatus, & ſimul cum illis in poſteriorem ulnæ proceſſum inſertus. In interna cubiti ſêde gracilis reponitur muſculus, qui ab interno oſſis brachij tubere pronatus, in latum degenerat tendinē internæ ſummæ manus

cuti magna ex parte ſubnatum : cuius beneficio ea cutis minus verſatilis, & ad tangẽdum aptior reddi creditur. Radius in pronũ duobus muſculis ducitur. vno quidem ab interna cubiti articuli ſede enato, & in radium oblique implãtato : altero autem iuxta brachiale ab vna in radium tranſuerſim ducto. In ſupinum vero radius alijs duobus fertur, vno quidem longo, & à brachij oſſe ad inferiorem radij partẽ, cui brachiale articulatur, pertinente : altero ab externa cubiti articuli regione ad mediam radij longitudinẽ oblique exporrecto, ibidemque inſerto. Brachiale quatuor præcipuis agitur muſculis, ac duo primi ab interno tubere brachij osſis pronaſcuntur, & vnus poſt brachialis osſi indicem ſuſtinenti, alter vero brachialis minimo osſi implantatur. tertius à brachij oſſe enatus, bifido tendine in poſt brachialis oſſa indicẽ & medium ſuſtinẽtia inſeritur. quartus ab externo brachij osſis tubere pronatus, ac vlnæ exporrectus, in poſt brachialis os paruum ſuſtinens digitum inſertionem molitur. Duo primi ſimul brachiale flectũt: tertius uero & quartus ſimul contracti, id extendunt. Verum primo ſimul cum tertio tenſo, brachiale in internum latus agitur: ſecundo autem & quarto vna laborantibus, id in externum latus inclinatur. Digitos manus mouentium primus ab interna anterioriq; cubiti articuli ſede enatus, ante brachialis radicem in quatuor diſcinditur tendines, ſecundis quatuor digitorum internodis inſertos, illaq; flectentes. Secundus ab eadem ſede cũ primo, ſed magis decliue, originem ducens, primo ſubſter-

substernitur, in quatuor etiam diremptus tendines, qui primi tendinibus subiecti, ante secundi digitorū internodij radicem eos tēdines perforant, tādemq; in tertia quatuor digitorum ossa insertionē molientes, ea flectunt. Tertius à radio iuxta cubiti articulū enatus, tertio pollicis articulo inseritur, ipsiusq; flexus autor euadit. Tertium musculum, in serie alij tredecim numero subsequuntur, in extrema manu repositi, quorū bini primo singulorū quinq; digitorum ossi inseruntur, eius flexionis opifices, & tres secundo pollicis internodio potissimum inserti id quoque flectunt. Decimus septimus itaque digitos mouentium ab externo brachij ossis tubere enatus, & indici, medio ac anulari præcipue implantatus, eos digitos extendit. Decimusoctauus ab eadem qua nuper dictus sede prodiens, parui digiti extensionis primarius autor est, & varie cum decimiseptimi tendine tribus anularis digiti ossibus inserto commixtus, etiam abductioni versus exteriora nonnihil inibi subseruit. Decimusnonus, cum illo qui vigesimusprimus erit, cōmune principium ab vlna, non procul à brachialis sede nanciscitur: & in duos fere dissectus tendines, vnum exteriori indicis, alterum medij lateri digerit, illorumq; digitorum in externum latus abductionis autor censetur. Vigesimus à brachiali pronatus & externo postbrachialis ossis paruum sustinentis lateri exporrectus, primoq; eius digiti ossi insertus, illum extrorsum in latus abducit. Vigesimusprimus externo lateri exterioris pollicis regionis ad tertium vsque articulum implantatur, pollicis versus indicem

cem extensionis autor. Vigesimussecundus ab vlna paulo superius quàm nuper dictus prodit: & mox bipartito scissus, vna portione in tendinem cessat, brachialis ossi pollicem sustinenti insertum, & ductum, quo manus radij motum in pronum sequitur, adiuuantem. Altera autem pars in duas rursus diuiditur, quæ singulæ vnum efficiunt tendinem: & hæc quidem suum tendinem primi pollicis ossis exterioris sed interno lateri inserit, illius vero partis tendo illi ossi tantum obnascitur, in secundum & tertium pollicis os insertus. Horum tendinum beneficio pollex introrsum versus extenditur. Vigesimus tertius ad internum primi pollicis ossis latus sedem obtinens, pollicem ab indice insigniter abducit. Vigesimus quartus ab osse postbrachialis indicem suffulciente enatus, & primo pollicis ossi præcipue insertus, pollicem indici proxime adducit. Supersunt adhuc quatuor graciles musculi, quatuor tendinibus secundi digitos mouentium musculi in vola attensi, & in internum latus primi quatuor digitorum ossis insecti, eorumq; digitorum ad pollicem in latus adductionis ministri. Reponuntur itaq; in interna cubiti sede musculus, latum manus efficiens tendinem, primus & secundus brachialis motuum autores, primus secundus & tertius digitos mouentium, & duo radium in pronum ducentes. In externa autem sede cõsistunt decimus septimus, decimus octauus, decimus nonus, vigesimus primus, vigesimus secundus, digitos mouentium, & tertius & quartus brachialis motibus præfectorum, & duo radium in supinum agentes, suntq;

omnes

omnes numero nouem. Verum decem consurgent, si à vigesimo secundo digitos mouentium illam portionem distinxeris, quæ brachialis ossi pollicem sustinenti tendinem offert. In extrema manu obseruantur decem musculi, primos articulos digitorum flectentes, & tres secundi pollicis internodij flexus autores, & dein digitos agentium vigesimus, vigesimus tertius, vigesimus quartus, & quatuor musculi quorum beneficio quatuor digiti pollici adducuntur. Singuli virorum testes cum suis seminalibus vasis tunica obducuntur à peritonæo pronata, & aliquot rectis carneisq; fibris enutrita, infimæq; semen deferentis vasis sedi inserta. His fibris testi vnus constituitur musculus, cuius ope testis obscure sursum vellitur. Sic & membranæ vterum firmantes, vtrinque carneis donantur fibris, hacq; ratione vterus vtrobique vnum possidet musculum, cuius auxilio leuiter sursum versus ilia contrahitur. Vesicæ ceruici vnus orbiculatim obnascitur musculus, intempestiuam vrinæ excretionem prohibens. Item alius quoque musculus, recti intestini finem circulatim ambit, immaturæ egestioni præfectus, & duo alij musculi post egestionem rectum intestinum alacriter sursum attollunt. Penis radici vtrinque à pubis osse gracilis inseritur musculus, nimis quam segniter ad ipsius tentiginem iuuans. Quinetiam ab anteriori sede musculi rectum intestinum orbiculatim amplectentis, duo enascuntur musculi, inuicem sibi proximi, & vrinæ meatui, qua is sub pubis ossibus sursum reflectitur, implantari, meatũque in seminis eiaculatione quo

minus

minus ille ad flexũ occludatur. dilatantes. Primus femur mouentium ab ilium ossis extima sede, & coccygis ossis posteriori regione enatus, posteriori magni femoris processus, sedi, & eius quoque radici ampla insertione innascitur. Secundus sub primo magna ex parte reconditus, magisq́; ab anteriori ilium ossis sede pronatus, etiam magno femoris processui inseritur. Tertius secundo longe minor, ipsoq́; penitus occultatus, ab ilium osse iuxta posteriorem coxendicis acetabuli sedem enascitur, magno etiam femoris processui insertus, & vt duo priores, femur extendens, extrorsumq́; in latus agens. Quartus à tribus humilioribus ossis sacri ossibus pronatus, etiam magno processui inseritur, femur extendens, & extrorsum non parum circunducens. Quintus omnium corporis musculorum maximus, & pluribus partibus à coxendicis osse ac pubis principium ducens, posterioriq́; femoris sedi ad humiliora ipsius vsque capita insertus, extensionis & rectæ stationis autor habetur, femur etiã introrsum agens, idq́; ipsius potissimum portione à pubis ossis humiliori sede pronata. Sextus à duabus infimis thoracis & aliquot superioribus lumborum vertebris initium capiens, minori femoris processui inseritur, femoris flexus vna cum septimo autor: qui à tota interiori ossis ilium sede enatus, minori quoque processui elatius sexto implãtatur. Octauus à pubis osse pronatus, sub minori processu femori longa insertione implantatur, id quidem flectens, verum etiam impense introrsum mouens. Nonus anteriorẽ pubis ossis foraminis sedem occu-

pans.

pans. maioriq; femoris processui insertus, introrsum femur circumuertit. Decimus posteriorem interioremve dicti iam foraminis sedem sibi vendicans, & secundum coxendicis ossis posteriora tutissime reflexus, ac veluti alijs musculis hic pronascentibus adauctus, maioriq; femoris processui implantatus, femur extrorsum circum vertit. Tibiã agentium primus ab ilium ossis spinæ antica sede enatus, & admodum oblique secundum femoris internam sedem ductus, anteriori tibiæ sedi inseritur, totiusq; corporis gracilimus, & simul longissimus musculus efficitur. Secundus à pubis ossium commissura enatus, in eandem cum primo sedem inseritur. Tertius à coxendicis ossis appendice principium obtinens, in eam quoque sedem tibiæ implantatur. Quartus ab eadem sede coxendicis ossis pronatus, & portionem sui à femoris osse in descensu assumens, tibiæ cum fibula articulo, sed potissimum fibulæ inseritur. Quintus ab eadem etiam regione principiũ adeptus, in anteriorem tibiæ sedem cum tribus primis, verum minus decliuis, implantatur. Sextus ab ilium ossis spina pronatus, membranæ modo musculis os femoris amplexantibus obducitur, & potissimum ad exterius latus genu articuli inseritur. Septimus à radice magni femoris processus enatus, & externum femoris latus occupans, cum octauo & nono tendinem efformat, cui patella innascitur. Octauus enim à ceruice femoris & radice maioris ipsius processus originem ducens, quasi totum femoris os proxime ambit. Nonus è coxendicis ossis tubere supra ipsius cum femore articulum,

Musculi tibiam mouẽtes.

anteriori in parte conspicuo originem sumens, & septimo & octauo instratus musculis, ad interiorẽ genu regionem fertur: ac in tendinem degenerans, cum duobus nuper dictis vnum cõstituit tendinem, anteriori tibiæ sedi validissime implantatum. atque ita primus, sextus, septimus, octauus & nonus, tibiæ extensionis opifices habentur, secundo interim, tertio, quarto & quinto tibiam liquide extendentibus. Qui in poplite latitat musculus, & ab externo genu articuli ligamento in tibiæ os oblique pertinet, tibiam non flectit, & si quid agit, obscure motum imitatur primi radium in pronum mouentis musculi. Eorum qui pedem mouent, primus ab interno femoris capite iuxta genu articulum incipit, vti & secundus ab externo capite principium nanciscitur, ambo posteriorem suræ partem constituentes, & cum quarti pedem mouentis musculi tendine congredientes, in calcẽ inseruntur. Tertius exiguus est musculus, ab externo quoque femoris capite pronatus, & in poplitis regione adhuc in tenuissimum tendinem desinens, calcis ossis interno lateri insertum. Quartus, pedem mouentium maximus est, ac à fibulæ cum tibia coarticulatione incipiens, in validissimũ desinit tendinem, cui duorum primorum tendo vnitur, simul cum ipso calci insertus. Quintus musculus tibiæ ac fibulæ posteriori sedi proxime allocatus, ab iisdem pronascitur ossibus, vbi illa primum dehiscunt, & iuxta interioris malleoli posteriora tendinem educit in tarsi os, quod tesseram imitanti ossi conterminum est, insertum. Sextus in anteriori tibiæ sede positus, à tibiæ osse

quæ

*qua illi fibula ſuperius coarticulatur pronatus, ten
dinem in radicem pedis oſſis pollicis ſuſtinentis inſe
rit. Septimus à fibula principium ducens, exter-
num tibiæ latus occupat, ac tendinem ſub pedis in-
feriora reflexum, pedis oſſi pollicem ſuffulcienti
inſerit. Octauus ſeptimo occulitur, atque à fibula
etiam enatus, tendinem inſerit radici oſſis pedis
paruum digitum ſuſtinentis. Nonus pars eſt eius
quem quatuor pedis digitos extendere mox dictu-
rus ſum: inſeritur vero ad medium fere longitudi-
nis oſſis pedis, ante paruum digitum poſiti. Primis
quinque muſculis pes extenditur, ſeu fortiter terræ
admouetur, quamuis tertius muſculus id inualide
præſtet: & ſi quid ad pedis motum facit, eum in
obliquum verſus interiora agit: ſexto autem, ſepti
mo, octauo & nono pes flectitur, horumq; muſcu-
lorum beneficio pes laterales motus, pro vt ſin-
guli agunt muſculi, expetitur. Pedis digitos mo-
uentium primus in planta totus collocatur, & in-
ſima parte membranam impenſe craſſam, & lato
in manu tendini non abſimilem pertinaciter obna-
tam poſſidet: & à calcis oſſe pronatus. Secundis
quatuor digitorum internodijs ſingulos tendines of-
fert, eorum flexus autores. Secundus & tertius
poſteriorem tibiæ ſedem perreptant, & ſecundus
tibiæ oßi magis quam fibulæ exporrectus, ab il-
loque pronatus, tendinem in plantam mittit, qui
in quatuor diſſectus tendines, ſingulos quatuor di-
gitorum tertijs oßibus inſerit, primi muſculi tendi-
nes, perinde ac in manu fit, perforantes, eaque oſſa
flectentes. Tertius à fibulæ ad tibiā nexu enatus,*

& etiā

& etiam fibulæ multum exporrectus, tendinem in plantam profert: à quo exigua portio tendinibus commiſcetur, indicis & medij tertium internodium flectentibus: reliquus autem totus in ſecundũ pollicis os inſeritur, illius flexionis autor. Decem muſculi his ſuccedunt, qui inſigniter mutuo implexi, ac pedij oſſibus adnati, prima digitorum oſſa flectunt, duobus muſculis ad ſingulos digitos pertinentibus. Decimus quartus igitur, cuius pars nonus pedem mouentium cenſebatur, à tibiæ interiori ſede pronatus, in quatuor dirimitur tendines, qui quatuor digitis inſerti, eorum extenſionis autores cenſentur. Decimus quintus ab anteriori tibiæ ſede etiam procedens, pollici inſeritur, ipſius extenſionis opifex. Decimus ſextus in ſuperiori pedis ſede reponitur, carneaq́; eſt moles in quatuor diuiſa tendines, quorum vnus pollicis ſuperioris ſedis externo lateri implantatur, ſecundus indicis, tertius medij, quartus anularis: atque hi tendines eorum digitorum in externum latus abductionis opifices ſunt. Decimus ſeptimus externum pedis latus occupans, & parui digiti primo oßi inſertus, illum à cæteris remouet. Decimus octauus interno pedis lateri exporrectus, pollicem à cæteris digitis abducit. Dein in pedis planta carnea conſiſtit ſubſtantia, in quatuor graciles diſſecta portiones tendinibus adhærentes, quorum miniſterio tertia quatuor digitorum oſſa flectuntur. Hæ portiones interno quatuor digitorum lateri ad primum articulum inſertæ, eorum ad pollicem adductionis autores habentur, ac proinde ſi iſtas quatuor portiones qua-

tuor musculorum vice enumeraueris, in tibiæ posteriori sede obseruabis primũ, secundum, tertium, quartum pedem mouentium, secundum & tertium digitos mouentium, & sub illis quintum pedem mouentium. In anteriori vero sextum, septimum, octauum, nonum pedis motuum autores, & decimum quartum, decimum quintum digitos mouentium: in pede autem habueris primũ digitos agentem, & decem prima digitorum ossa flectentes, & decimum sextum, decimumseptimum, decimum octauum digitos quoque mouentium, nisi decimum sextum in plures diuidere propositum esset. Porro in musculorum enarratione passim ligamentorum non memini, quod magna ex parte articuli inuicem respondeant. Omnibus enim articulis orbiculatim ligamentum ab vno osse in aliud, aut in cartilaginem, vel à cartilagine in os, aut cartilaginem insertum priuatim obducitur, paucisq́; articulis ligamenta accessere peculiaria. Vt in capitis articulo teres quoddam à dente secundæ ceruicis vertebræ in occipitis os ducitur, & secundum dentis posteriorem sedem in prima vertebra vnum transuersim fertur. Vertebrarum corpora ligamentis admodum cartilagineis committuntur, ascendentes vero & descendentes eorundem processus validis quoque, sed tantum ambientibus colligantur: dein in spinarum interuallis membraneum consistit ligamentum, sicut in cubito & tibia, vbi ossa hic inuicem dehiscunt: insuper in pubis ossium foraminibus huius generis occurrit ligamentũ, seu membrana potius. In humeri articulo tria peculiaria visuntur,

De ligamẽtis.

visuntur, quorum primum teres est, & ab interno scapulæ processu enatum, in externum humeri caput fertur, alia duo ab elatiori ceruicis scapulæ sede enata, in idem caput pertinent, & vnum quoq;, hic ab interno scapulæ processu in summum humerum ducitur. In brachialis ossium inter se & cum postbrachialis ossibus cōnexu, vt & in pede, passim cartilaginea ligamenta interueniunt. A sacro osse duo teretia in coxendicis os pertinent. Ex femoris superiori capite teres ligamentum in coxendicis acetabulum inseritur. In genu articuli medio cartilagineum consistit ligamentum, & dein in posteriori ipsius sede, & vtrinque ad latera vnum peculiare secantibus obuium esto. Ex ligamentorum vero transuersim tendinibus obductorum, tendinesq; ne sua sede destinent, continentium numero, in interna brachialis sede vnum consistit, & secundum vniuersam internam cuiusque digiti sedem vnum continuum habetur, iuxta brachialis radicem in externa radij & vlnæ sede sex occurrunt. In anteriori tibiæ sede iuxta talum vnum quoque obseruatur, & tria inter calcem internumq; malleolum: dein vnum inter calcem & externum malleolum. Sic & in interna inferiori ve pedis digitorum sede, huius quoque generis ligamenta spectantur.

De organis nutritioni quæ ex cibo potuque fit famulantibus. Cap. 3.

VANDOQVIDEM homo propter semen genitale sanguinemque menstruum, generationis nostræ primordia, & eorum quibus constamus materiam immortalis fieri nequiuit, immensus rerum opifex, vt is quam diutissime viuat, & species ipsius nunquam deficiens semper immortalis perseueret, solicite machinatur. Vt enim ad debitum incrementum homo attingeret, ac illa quæ insitus calor perpetuo depascitur, quam fieri posset proxime restituerentur, organa nutritioni multifariam famulantia obtinuimus. Cibus nanque dentibus, quo post modum leuiori opera conficiatur, effractus, perinde ac potus ab ore in ventriculum, tanquam in promptuarium, per viam ducuntur, quæ duabus proprijs tunicis tendi, atque in se concidere aptis formata, ex faucibus sub aspera arteria, ac dein secundum thoracis vertebras per septum trāsuersum in superius, sinistrumve ventriculi orificium pertinet, & stomachus aut gula uocatur. Ventriculus uero inter iecur & lienem sub septo repositus, & insigniter capax, & secundum transuersum oblongus, in sinistraq; corporis sede quā in dextra amplior, & duabus demum tunicis distendi contrahiq; idoneis, & tertio quodam inuolucro quod peritonæum educit intectus, efformatus: & cōpluribus uenis, arterijs ac neruis implexus, quod ab ore illi delatum est concoquit, ac uelut in lacteum cremorem

Deus curat immortalitatē nostrā.

morem insita ui emutat, quem per suũ inferius orificium ex elatiori sede dextri ipsius lateris exortũ, in intestina propellit. quæ corpora sunt teretia uno, continuoq; ac innumeris orbibus girisq; tortuoso ductu à uentriculo ad podicem pertinentia, & similiter ac uentriculus duabus proprijs tunicis extructa. quibus tertia à peritonæo accedit, non minus quam duæ propriæ, laxari contrahiq; apta, non tamen undique pariter ampla. Intestinorum siquidẽ à ventriculo procedens origo secundum uentriculi posteriora ad dorsum usque reflexa & duodenũ nobis appellata, ac dein huic succedens intestinorum pars, quam ieiunum dicimus, & ea quæ ilium seu voluulus nuncupatur, suisq; orbibus ilia & sedem vndique vmbilico subiectam & conterminam implet, pari quodam modo constat amplitudine, quæ quum arcta sit, vt dictis nuper intestinorum partibus gracilium nomen inderetur, in causa fuit. Porrò intestinorum pars in quam ilei terminus cessat, impense crassa & ampla visitur, ipsiq; appendiculum continuatur, instar lumbrici inuolutum angustumq; , & vno ore donatum, ideoq; cæcum à dissectionis proceribus appellatum. Ipsa vero crassa intestinorum pars à dextri renis sede ad iecoris cauũ ascendens, hinc secundum ventriculi fundum ad lienis sedem, & illinc secundũ sinistri renis sedem deuoluitur & gyro quodam in sinistra pubis sede reflexa, totoq; illo ductu colum cõstituens, super ossis sacri initium recta deorsum ad anum fertur, recti ac principis intestini nomen inibi obtinens. In hæc itaque intestina quicquid ventriculus confecit, de-

Cæcum intestinũ, quare sic appellatum.

pellitur, per varios illorum gyros deuoluendũ: venæ autem quæ innumera ſerie à iecoris cauo vna cũ arterijs à magna arteria depromptis, inter duas membranas inteſtina dorſo colligantes, multaq; pinguedine ac glandulis abundantes, & meſenterium vocatas, in inteſtina pertingunt, ex ipſi, (ſed potiſſimum gracilibus) inteſtinis, quicquid ſanguini efficiendo idoneum eſt, ſimul cum aqueo renumq; concoctionis ventriculi recremento exugunt, id iecori ſanguificationis officinæ deferentes. Ipſum autem craſſius & ineptum ſuctioni recrementum ſenſim in craſſa colligitur inteſtina, illic tantiſper aſſeruandum, donec hominem moleſtans, recluſo rectum inteſtinum orbiculatim ambiente muſculo, ſemel vniuerſimq; hominis arbitratu egeratur. Iecur in multas diremptum fibras lobosve, ipſi ſubminiſtrantiũ organorum elatiſſimam ſedem occupat, ac ventriculo magna ex parte incumbens, ſeptoq; tranſuerſo proxime ſubditum, & magis dextram, quàm ſiniſtram corporis ſedem implens, ſupra gibbum, infra cauum viſitur, accumbentium illi partium formæ ad amuſſim congruens, & multarum venarum implexu, quibus propria iecoris ſubſtantia concreto nuper ſanguini ſimilis circunfunditur, efformatum, tenuiq; inuolucro ab ipſius ligamentis quibus pæritoneo firmatur procedente obtectũ, neruulosq; duos & arteriam item vnam admittens, & naturalis ſeu altricis, aut, vt Plato dicebat, venereorũ ciborum & potuum concupiſcibilis animæ fomes. Cæterum venarum per iecur diffuſarũ vna ſeries in gibbo ipſius conſiſtit, ad cauam pertinens venã,

altera

altera in iecoris cauo reponitur, portæ venæ caudicem constituens: quæ primum vesiculæ bilem flauam recipienti surculos duos promit, dein ventriculi posteriori sedi iuxta inferius ipsius orificium: inde ventriculi fundi dextræ parti ramus offertur, à quo ramuli in ventriculum & superiorem omenti membranam sparguntur, quod membraneũ est corpus sacculi modo extructum, & vasis tuto deducẽdis præcipue adaptatum: quanquam quum venis arterijsq́; & pinguedine illis effusa scateat, intestinorum quoque calori fouendo auxilietur. Instar circuli enim à dorsi medio sub ventriculi posteriori sede incipiens, per iecoris cauum ad fundum ventriculi (a cuius tertio inuolucro inibi pronascitur) ad lienis cauum, & hinc ad dorsi medium suo veluti initio desertur. Hinc verò sacculi instar deorsum protensum, anteriori intestinorum sedi obuoluitur, innatatve, colum intestinũ quo ventriculo exporrigitur, mesenterij vice dorsum cõmittens. Cæterum portæ caudex postquam omento suffultus, dictas nuper deprompsit propagines, in duos partitur truncos, ac dextrum qui grandior est, per mesenteriũ varie digestũ, intestinis offert, prius duodeno intestino, et ieiuni initio ramũ exhibens, glãduloso corpore huic intestinorũ sedi exporrecto suffultũ. Sinister trũcus inferiori mẽbrana omenti intextus, ventriculi posteriori sedi qua dextrã dorsi partem respicit, paruam offert propaginem, dein etiã omenti inferiori membranæ, mox glãdulis hic vasorum tutæ distributioni præfectis & colore carneis: dein secundum posteriora ventriculi ramus

Caudicis portæ partitio.

ab illo ascendit, ventriculi dorsi medium spectanti sedi surculos primum exporrigens, & coronæ ritu superius ventriculi orificiũ amplectens, à quo præter surculos deorsum sursumq; depromptos, vnus secundum ventriculi posteriora ad inferius ventriculi orificium prorepit. Ipse autem sinister portæ caudicis truncus sinistrorsum semper tendens, insignem hic quoque promit venam, omento & colo intestino implicitam: ille vero in varias sectus propagines, & sobolẽ adhuc humiliori omenti membranæ spargens, lienis cauo inseritur, ab ipsius propaginibus, anteaquam lienem subeant, ventriculi sinistro lateri ramulos offerens: inter quos insignis occurrit, qui fundum ventriculi in sinistra sede perreptans, ventriculo & superiori membranæ omenti soboles deriuat. Venæ portæ autem soboles per iecoris substantiam distributæ, quicquid ab intestinis, & nonnihil à ventriculo quoq; iecori detulerunt, in se continent: ac iecur eius cremoris optimum concoquens, in sanguinem id emutat, suæ etiam concoctionis duplex recremẽtum, vti in vini omnique concoctione alia fieri cernimus, obtinens: vnum quidem crassius quod ueluti sanguinis fæx, & lutum censetur, atraq; bilis vulgo ferè dicitur: & per portæ venam in lienem ablegatur, qui ad sinistrum ventriculi latus ad inferiora posterioraq; repositus, linguæ craßioris imaginẽ exprimit, accũbentium organorum formæ iecoris ritu congruens, & multis venis ac item arterijs intextus, quibus propria lienis caro lutoso sanguini similis, & tenui tunica, quam omentum porrigit, intecta obnascitur.

scitur. Lien itaque crassius iecoris recrementum ad se allicere, atq; in ipsius nutrimentum conuertere, & si quid sibi adaptare nequit, in ventriculũ id eructare credimus. Tenuius autem iecoris recrementum, quod veluti flos vini habetur, bilis flaua est, quam meatus inter portæ et cauæ propagines per iecoris substantiam digesti in se alliciunt, & sensim collecti in vnum meatum cessant: qui ex iecoris cauo eductus, in bilis vesiculam pertinet, cauæ iecoris sedi instar oblongioris piri media ipsius amplitudine innatam & corpore constantem distendi laxariq; apto. In hac vesicula bilem asseruari dissectionis professoribus persuasam est, donec ipsa meatus peculiaris beneficio illam in duodenum intestinum protrudat: simul cũ siccis ventriculi recrementis egerẽdam, ac intestina sua mordaci facultate ad propellendum irritaturam, atque à pituita illis insidenti liberaturam. Cæterum sanguis dictis nuper excrementis repurgatus, ex angustißimis venæ portæ ramis in arctissimas cauæ venæ propagines contendit, tenui aureoq; recremẽto, quod ex intestinis in iecur aßumptum fuit, vehiculi loco vtens. Id namq; hactenus sanguinem concomitans, & simul cum sanguine in cauam venam conscendens, suis in his angiportis insignem vsum præstat. Quum vero huc vsque sanguini promptæ digestionis nomine astitit, & sanguis tantam ipsius copiam insuper non requirit, consonum fuit, vt id à sanguine alioquin onus ipsi futurũ expurgaretur: cui numeri renes appositissime famulantur, vtrinque singuli ad venæ cauæ latera &

iecori

iecori proxime allocati, ac maximam serosi illius humoris portionẽ strenue ad se allicientes, illamq; a sanguine excolantes. Quod quo opportunius moliantur, insignis uena & item arteria reni trãsuersim exporriguntur, ac ren in sinum membraneum, & ampliter cauum, in multasq; dissectum propagines, seorsum sanguinem excipit, et substantiæ renis illi sinui obnatæ, & duplici tunica obtectæ beneficio vrinam expurgat, illam in alium deducens sinum, quem vrinarius meatus venæ modo constructus excipit, hanc in vesicam delaturus. Vesica etenim rotundæ lagenæ quodam modo ritu vrinam sensim admittentis, ad posteriorem pubis oßis sedẽ posita, peculiari constat tunica simplici & neruea tripliciq; fibrarum genere intertexta, & contrahi ac distendi prompta, cui à peritonæo abdominisve membrana, quæ hactenus dictorum organorum est inuolucrum & firmamentum, alia obducitur. In posteriorem vesicæ sedẽ haud procul ab ipsius ceruice, à singulis renibus singuli meatus admodũ industriè inseruntur, ipsaq; tantisper vrinã colligit, donec illa aut copia aut qualitate hominem molestans, recluso orbiculatim vesicæ ceruicem ambiẽte musculo, vniuersim excernatur. Sanguis hac industria repurgatus per cauæ venæ ramos, ceu riuulos quosdam vniuerso corpori digeritur, vt singulæ partes sibi familiare ex sanguine emulgeant, idq; emutantes & sibi apponentes, in propriũ nutrimentum conuertant: ac demum huius cõcoctionis quoq; recremẽta à se proprijs functionibus abigant. Porrò cauæ series eiusmodi plurimum obseruatur.

Vesicæ tunica.

uatur. vbi ea in posteriori iecoris sede consistit, ex anteriori ipsius regione ramos promit, in iecoris gibbum numerosa serie digestos: sursum aũt ascendens, ac septum transuersum cum cordis inuolucro perforans, duas propagines septo largitur. Ad dextram cordis aurẽ caua ampliori orificio in dextrũ cordis ventriculum dehiscit, quàm cauæ orbicularis amplitudo vspiam visitur. A posteriori eius implantationis (nisi mauis dicere exortus) sede, vena prodit, cordis basim coronæ modo cingens, & deorsum per cordis superficiem ramulos digerens. Caua à corde sursum conscendens, ac cordis inuolucrum ibi prætergressa, venam paris expertem, & octo frequẽtius inferiora costarũ interualla vtrinque enutrientem, à dextro latere promit. In iugulo autem tota bipartito scinditur ab ipsius anteriori sede pectoris ossi & intersepientibus thoracẽ mẽbranis venas offerẽs, abdominis superiora perreptãtes. A radice vero alterius trunci factæ modo in iugulo bipartitionis insignis promitur vena, super primam costam in axillam procurrens, sed prius in thoracis cauitate ramum promens, in tria superiora sui lateris costarum interualla absumendum, & alium per transuersos ceruicis vertebrarum processus in caluariam usq; porrigendum, & alium in posteriora thoracis iuxta ceruicis radicẽ sparsum. Præsens vena thoracem egressa, interdũ hic humerariam promit venam, & ramũ musculis anteriori thoracis sedi instratis: aliũ posteriori sedi thoracis, & cauo scapulæ: & lateri thoracis aliũ digerit, in axillam festinans. Trunci autem in iugulo

gulo factæ bipartitionis reliquum in duos impares ramos discinditur, & horum interior graciliorque internam iugularem constituens venam, duabus propaginibus duram cerebri membranam adeuntibus, caluariam subit. Exterior vero ab externo latere propaginem, ex qua humeralis vena constituitur, deducens, sursum conscendit, superficiariã efformans singularem varie ad fauces vsq; excurrentem, & in linguã, laringem, palatum, faciem, tempora & uerticem distributam, tribusq; venis caluariam ingredientem. Humeralis uero priusquam sub clauicula & summo humero in brachiũ fertur, ramum posteriori ceruicis sedi & aliũ scapulæ gibbo, & alium summi humeri superiori sedi exporrigit, et secundum exterius latus musculi cubitum flectentium anterioris sub cute prorepens, surculosq; graciles cuti depromens, supra cubiti articulum dissecta, aliquando vnum ramũ penitus latentem, & mox absumptum ad cubiti articulum defert. aliũ sub cute oblique ad cubiti flexus medium cum axillaris venæ ramo coiturum, communemq; venam constituturum. tertium sub cute secundum radium in posteriora cubiti, ac tandem ad brachialis radicem iuxta vlnæ extremum mittit, qui axillaris propagini inibi commixtus, parui & anularis digitorum exteriora scandit. Axillaris in axilla latitans, & cuti anteriorem brachij sedem versus interiora inuestienti ramum offerens, surculum præbet capitibus musculorum cubitũ extendentium, & alium illorum mediæ propemodũ longitudini, dein aliũ propaginem cũ quarto brachiũ

petente

petente neruo secundũ brachij posteriora ad cubiti usq; exteriora ablegat. Mox in duas secta venas, vnã prorsus toto ductu in profundo submersam, ac arteria semper comitatã, per cubiti articuli flexus medium deducit, quæ ante cubiti longitudinis medium in duas secta propagines, vnã secundũ radiũ, alteram secũdum vlnã versus brachiale porrigit, & hic rursus in surculos dirempta, in internam digitorum sedem ita digeritur, vt singulis digitis duæ offerantur soboles, & surculus quidam inter pollicis primum internodium & postbrachialis os indicem sustinens, ad manus externã sedem pertingat. Altera autem vena sub cute semper exporrecta, iuxta cubiti articulum in duos partitur ramos: quorum alter oblique versus cubiti articuli flexum contendens, cum humeralis ramo commiscetur simul cum illo communem efformãs venam, quæ duabus illis medijs venis constituta, ac oblique deorsum repens, radiumq; tandem ascendens, in externa cubiti sede in duas discinditur soboles, quarum altera medij digiti potissimum externam sedem petit, altera verò pollici & indici offertur, surculum in internam manus sedem spargens, ramulis montem Veneri sacrum implicantibus commiscendum. At alter axillaris iuxta cubiti articulum factæ diuisionis ramus, varias propagines in cubiti internam sedem depromit: quibus crebro vena accedit, ab altero venam communem constituentium ramo, quem axillaris porrigebat, enata. Hæ propagines admodum varie modo coeuntes, modo rursus inuicem diremptæ, ac internam cubiti se-

dis cutem implicantes, tandem in internam manus cutem prorepunt. Cæterũ insignior eius rami propago vlnæ exporrecta, & in cubiti exteriora etiã surculos promens, iuxta brachialis radicem humerariæ ramo commiscetur, ad paruum digitum & anularem contendenti. Cauæ venæ pars sub iecore deorsum repens à sinistro latere ramum offert pingui renis sinistri tunicæ & locis reni conterminis. Dein singulis renibus magna depromitur vena. Ab elatiori sede venæ dextrum renem petentis, quæ frequenter altius venæ sinistro reni propria initium sumit, propago pinguem dextri renis tunicam accedit. Ab illius vero quæ ad sinistrum proficiscitur renem, humiliori sede sinistra seminalis vena exoritur, dextra interim à cauæ caudice demissius multo principiũ ducente. Porrò vbi caua vertebris lumborum innititur, geniculatim illis propagines dat, in musculos proximos & ad abdominis vsque latera absumendas. Atque harum illæ sunt præcipuæ, quæ à caua inibi pronascuntur, qua supra ossis sacri ad lumborũ vertebras nexum in duos pares discinditur truncos, quorũ sinister perinde ac dexter surculos quosdam ossis sacri foraminibus offert: & in duos partitur ramos, quorum interior propaginem mittit in musculos exhauriendam, qui ossis ilium & sacri posteriorem sedem occupant & aliam deriuat in vesicam, & penem & mulieribus in vterũ multiplici sobole pertinentem. Quod reliquum eius rami est, ab externo ramo portiunculam assumens, per pubis ossis foramen in femur ducitur, cuti & musculis internam femoris sedem occupantibus surculos

culos exhibens, & ante genu articulum cessans, suoq; termino cum alterius crus petentis venæ ramo, vt mox dicam, coiens. Exterior nanque ramus sinistri cauæ trunci per inguina femur aditurus peritonæo propaginem offert, in inferiorem abdominis sedem ad vmbilicum vsque absumendam in femur vero procidens, pubis cuti & pudendi muliebris coliculis sobolem porrigit. Verum insignem venam per femoris & genu, & tibiæ interiora, sub cute ad pedis vsque digitorum summum diffundit, in progressu sparsim cuti ramusculos depromentẽ. Aliam quoque sub cute ad coxendicis articuli anteriora deriuat. ipse autem penitus inter musculos submersus, propaginem communicat musculis & cuti in externa femoris sede locatis, et aliam offert musculis internam anterioremq; femoris sedẽ sibi vendicantibus. Atque cum hac propagine extremum venæ eius coit, quæ per pubis ossis foramen descenderat. Hinc grandis vena secundum femoris posteriora retorquetur, propagines eius sedis musculis communicans, à quibus ramuli in cutem pertinent, tum sursum, tum deorsum ad suram vsque excurrentes. Inter inferiora vero femoris capita grandis hæc vena in duos scissa truncos minorem exterioremq; versus fibulam deriuat, à quo præter soboles anteriorem genu sedem petentes ramus discinditur, sub cute externam tibiæ sedem versus posteriora obtegente, ad digitorum vsque superiora varie dissectus. Quód vero reliquum est, altius inter musculos externæ fibulæ sedi attensos occultatum, vltra tibiæ longitudinis medium properat.

Interior

Interior autem truncus insigniter amplus, ramum dispensat secundum internam tibiæ sedem versus posteriora sub cute ad pedis vsq; digitos dispersum. Deinde alium depromit, per suram nonnihil reconditum, ad calcem vsque pertingentem. Quod vero huius trunci præcipuum est, musculos posteriorem tibiæ sedem occupantes subit, & ab anteriori ipsius regione ramum per ligamentū membraneum demittit, fibulam tibiæ alligans: atque is sub anterioribus tibiam integentibus musculis absconditus, ad pedis vsque superiora pertingit. Ipsa autem vena secundum posteriora descendens, & hinc inde cuti & conterminis musculis ramulos offerens, tandem inter calcem & tibiam pedis inferiora subit, inibi in musculos & digitos in eum modum distributa, vt duæ soboles singulis offerantur.

De corde, ac organis ipsius functioni subministrantibus. Cap. 4.

Cor sedes irascibilis animæ.

RGANORVM, *quæ insito nobis calori recreando, & spiritibus restituendis enutriendisq; fabricantur, cor irascibilis animæ sedes facile præcipua censetur, instar nucis pineæ anterius ac posterius compressæ effigiatum, & sua basi sub pectoris ossis medio collocatum, suoq; mucrone in sinistrum latus impense antorsum vergens, substantiaq; constans carnea, sed quam musculorum est substantia duriori & triplici fibrarum genere intertexta, ac venis arterijsq; proprijs donata.*

nata. Dein cor duos sinus seu ventriculos possidet, quorum alter in dextro consistens latere, amplior, ac rariori tenuioriq; cordis substantia obductus cernitur, & cauæ venæ orificium ad hũc pertinet, cui tres membranæ introrsum ductæ præficiuntur. Quinetiam vas arteriæ constans corpore, sed venarum munere fungens ac proinde arterialis vena appellatum, ab illo ventriculo egreditur, in ipsius orificio tres quoque exigens membranulas extrorsum spectantes. Alter autem ventriculus in sinistro repositus latere, & crassa præcipuaq; cordis substantia circundatus, etiam duobus donatur orificijs, quorum humilius vasis cuiusdam est, arteriæ, quod ad aerem attinet, vsum præstantis, at venæ corpore efformati: & proinde venalis arteria appellati, & in ipsius orificio duas membranas introrsum conniuentes exigentis. Elatius vero orificium arteriæ magnæ dedicatur principio, cui etiam tres membranas natura elargitur extrorsum respicientes. Atque hi sinus septo interstinguuntur impense crasso, & comprimi distendiq; apto, & intus foueis plurimis (vt & cordis ventriculi) abundanti corpore extructo. Totum vero cor membraneo quodam inuolucro tegitur, ipsi nulla ex parte connatum, & corde multo ampliori aqueoq; humore intus rorato. Hoc exterius inferiori sua sede septo transuerso non mediocri amplitudine connascitur, in lateribus autem duabus continetur membranis cauitatem thoracis intersepientibus & inuolucrum hoc, vt cor in sua sede seruaretur, suffulcientibus. Pulmo autem reliquam thoracis cauitatem quam cor &

Cor, quos possideat vẽtriculos.

dictæ nuper membranæ & stomachus deorsum descendens nō occuparunt, implet, vndiq; sese accumbentium partium formæ iecoris modo adaptans; ac proinde bubulo, aut alioquin bisulco pedi admodum similis, & primum dextra parte & sinistra conformatus: quæ rursus singulæ in duas fibras lobosue diremptæ, multis vasorum implexibus extruuntur. Asperæ nanque arteriæ à faucibus (vbi etiam tonsillæ & alia duo glandularum genera consistunt) in thoracem deductæ, & vt voci famularetur partim cartilagineæ: vt vero cōcidere distendiq; apta efficeretur, ac respirationi subseruiret, partim membraneæ, rami pulmonem passim implent: & arterialis vena à dextro cordis ventriculo familiarem sanguinem pulmoni præparante, procedens, eumq; sanguinem pulmoni offerens, innumera serie in pulmonem distribuitur, similiter ac venalis arteria frequenti serie pulmonem implicans. Atque his vasis fungosa, mollis, spumea & admodum sequax propriaq; pulmonis substantia circunfunditur, quam tenuis admodum & pulmonis dilatationem compressionemq; haud prohibens tunicula proxime ambit, tunicæ costas succingenti semper attigua. Cæterum quia pulmo thoracis motum è nostro pendentem arbitratu, vacui beneficio sequens dilatatur, vacui etiam ratione extrinsecus nos ambiens aer per nares secundum gargareonem: & quum vehementius aerem ducimus, is per os etiā veluti in follem attrahitur, ipsius portiuncula per caluariæ foramina cerebrum petens, & reliqua portione per fauces in asperam arteriam subintrans, & pul-

Pulmonis substantia.

monis

monis cauitatem ex ipsius dilatatione factam ad amussim implens. hunc aerem pulmonis substantia insita vi alterat, cordisq; vsibus aptans, optimam sui portionem à venalis arteriæ ramis vndiq; aspe ræ propaginibus attensis assumi permittit, vt eius arteriæ interuentu aer in sinistrum cordis sinum deferatur spiritus vitalis idonea futurus materia. Cor enim hunc aerem attrahens, & in sinistrum ip sius ventriculũ magnã sanguinis copiam à dextro alliciens, ex halituoso eius sanguinis vapore, & illo aere, propria virtute ipsius substantiæ, insita spiritum conficit, quem sanguine impetu ruente, concomitatum fotumq; per magnam arteriam vni uerso corpori distribuit, & natiuum cuiusq; partis calorem ita temperat, quemadmodum respiratio cor insiti caloris fomitem recuperat: itaq; idem vsus fit respirationis & pulsus, quo arteria magna cordis rhythmo dilatatur & constringitur. Ad spiritum igitur conficiendum cor aere vtitur, ipsoq; illius feruidus calor temperatur. Verum quicquid in hac spiritus confectione fuliginosum spirituiq; efficiendo ineptum est, per venalem arteriam in pulmonem reduci, atque hinc cum aere qui in pulmone reliquus erat, compresso thorace excerni, dissectionis professoribus est concessum. Adeo sanè vt cor indefessa ipsius dilatatione sanguinem in dextrum ipsius ventriculum à caua attrahat, vt is partim in sinistrum ventriculum duratur, partim vero in aptum pulmonis nutrimentum ab ipso amice præparetur, & contracto corde per arterialem venam pulmoni offeratur. Cor vero dilatatum in

Cor, quare vtitur aere

sinistrum ventriculum ex pulmone aerem assumit, constrictum vero spiritum vitalem vna cum sanguine impetu ruente in magnã arteriam propellit. Quo minus autem rapida cordis attractio venæ cauæ & venali arteriæ noxam inferret, natura cordis aures creauit, velut promptuaria cordi appositas. Quatuor autem cordis vasorum orificijs membranas arbitramur præfectas, ne irritus cordis labor fiat. Membranæ enim cauæ & venalis arteriæ orificijs præfectæ, impediunt quo minus in cordis contractione sanguis in cauam, & spiritus vitalis in venalem arteriam refluant. illæ vero quæ in arterialis venæ & magnæ arteriæ orificijs habentur, obstant quo minus in cordis dilatatione sanguis pulmoni oblatus, & spiritus vitalis iam emissus, in cor denuo regurgitent. Porro magna arteria simulatq; è corde pronascitur, duas educit propagines cordis basim cingentes, deorsum ramulos per cordis substantiam spargentes. ipse autẽ arteriæ caudex paulo supra cor in duos sectus truncos, grandiorem sinistrorsum ad spinam detorquet, à quo vtrinque rami ad octo humiliores costas exporriguntur. Quum vero is sub septo deorsum fertur, huic quoque propagines offert, mox ab vna radice omento, ventriculo, iecori, bilis vesiculæ, colo intestino, & demum lieni soboles offerens, venæ portæ ramis concomitatas. Dein aliam radicem truncus hic in mesenterium dispensat, & vtrinque renibus vnam deriuat nonnihil inferius, ab ipsius anteriori sede seminales producens arterias, & dein adhuc demissius mesenterio alium ramum exhibens, & in progressu vertebris

Aures cordis, quare à natura procreatæ.

tebris

tebris lumborum ipsisq; accumbentibus musculis surculos depromens. Ad sacri ossis initium, & si arteria prius cauæ in sinistro latere subijciatur, eam quo tutior prorepat conscendit, & eodem cum caua modo hic bipartito scinditur, parem cum illa ad extremum vsq; pedis distributionem in profundo faciens. quippe nullus huius arteriæ magnæ trunci ramus cutem subit. Verum id priuatim huius trunci propagini per pubis ossis foramen procedenti accidit, quod illi arteria committitur, quæ ab vno vmbilico secundum vesicæ latus descendens, fœtui propria censetur. Arteriæ magnæ caudicis truncus superiora petens, statim à sinistro ipsius latere ramũ promit, oblique ad elatissimã thoracis sui lateris costam protensam, à quo primũ propago superioribus costis offertur, & dein alia transuersis processibus vertebrarum ceruicis, quæ postmodum in duram cerebri membranam exhauritur. dein alia sinistro pectoris ossis lateri exhibetur, quæ in alto semper condita, ad vmbilicum vsq; pertingit, vbi vero ramus ille thoracis cauitatem superauit, surculum posteriorẽ ceruicis sedem occupantibus musculis transmittit, & similiter vt axillaris vena ad digitorum vsque extrema digeritur, si axillaris ramos cutem subeuntes exceperis, ac in alto latitantes solum hic intellexeris. Cæterum insignior portio dicti nuper magnæ arteriæ trunci ad iugulũ ascendens, in duos impares ramos partitur. sinister, qui & gracilior est, sinistri lateris soporalem constituit arteriam: dexter vero, ab ipsius dextro latere ad primã costam propaginem deriuat eodẽ prorsus Magnæ arteriæ rami

 modo

modo absumendam, quo ramus ille qui oblique primam sinistri lateris costam adire dicebatur. Verum dextri rami, reliquum, huius lateris soporalem efformat arteriam, quæ similiter atque sinistra secundum asperæ arteriæ latus fauces petens ramum porrigit in faciem penitius & in temporum cutem ad verticem vsque absorbendum. ipsa autem laryngi & linguæ & triplici hic reposito glandularum generi soboles offerens, caluariam adit, & in duas diuisa propagines, minorem in primum dextrumve duræ membranæ sinum exhauriendam mittit. grandior absque venæ coniugio per proprium foramen in caluariam mergitur, atq; hic mox in duræ membranæ latus soboles ab ipsa deriuantur, & alia per peculiare foramem ad narium amplitudinem versus nasi extremum contendit: ipsa autem propago caluariæ basi instrata & in nullum tamen plexum reticularem digesta, antorsum fertur, & ramum cum secundo pari neruorum cerebri ad oculum depromens, sursum ascendit, duram cerebri membranam perforans, & partim in tenuem membranam hic absumpta, partim vero in dextrum cerebri ventriculum repens, plexus eius in hoc ventriculo repositi, ac extimo fœtus inuolucro comparati portionem efformat, vitalemq; spiritum cerebro offert, vt ex illo cerebri beneficio animalis spiritus, vti nunc dicam, præparetur.

De cerebro, & organis cerebri officiorum nomine extructis. Cap. 5.

EREBRVM *animalis ac principis facultatum sedes in caluaria reponi tur, formam cauitatis quam occupat concinne referens, ac superiori sede secũdum capitis longitudinem, ac anterius posteriusq; in dextrã partẽ & sinistrã diremptum, in ipsius autẽ basis medio continuum. Vbi dorsalis medullæ ab ossium medulla plurimum differentis producit initium. cui rursus cerebellum vnitur, decuplo ferè minus cerebro, ac posteriori il lius parti omnino subiectum, neque magis retrorsum quàm cerebrum ipsum vergens. Atque hæc vniuersa cerebri dura amplectitur membrana caluariam proxime succingens, & per suturas caluariæ fibras porrigens, quæ in peculiare inuolucrum caluariæ degenerant. Hæc membrana tantum à tenui cerebri membrana distat, vt vasorum ipsius motum nõ præpediat, processum mittens inter dextrã cerebri partem & sinistram, & item alium inter sedem cerebelli elatiorem & cerebrum qua cerebello innititur. Huic membranæ quatuor præcipui insunt sinus, venarum arteriarumq; vsum simul subeuntes, & variam vasorum seriem in tenuem cerebri membranã digerentes. Cerebri enim substantiæ, quæ cõtinua, alba, & nullis venis intertexta est, tenuis quædã membrana vicinissime obducitur, quæ passim in cerebri reuolutiones intestinorum anfractibus simillimas se implicans, vasa cere*

Cerebrum, vbi reponatur.

bri continet. Cerebrum vero tribus insignibus & impense amplis donatur cauitatibus seu ventriculis, quorum vnus secundum cerebri longitudinem in dextra cerebri parte consistit, qui ex posteriori sede deorsum per cerebri substantiam reflexus, ad medium vsque basis cerebri perfertur. Secundus huic prorsus respondens, in sinistra cerebri parte collocatur, & ambo qua internis lateribus se inuicem spectant, superiori sede tenui quadam cerebri substantia mutuo distinguuntur, quam septum nuncupamus, & quæ superius continuatur cerebri portioni, quæ quod cæterarum cerebri partium in superficie positarũ subdurior & magis candicans sit, callosum corpus appellatur. Humilior autem septi sedes vnitur cõtinuaq; est cerebri parti quæ instar fornicis testudinisve extructa, vtrinque ex posteriori duorum primorum cerebri ventriculorum sede, ampla basi pronascitur, et sensim antorsum procedens, veluti in acutum trianguli verticem coarctatur, humiliori sua sede qua modo recensendæ cauitati incumbit, instar fornicis cauata. Humiliores enim dictorum ventriculorum sedes inuicem septo non interstinguuntur, verum in communem sinum conueniunt, sub corpore instar fornicis formato repositum, & vno insigni meatu recta deorsum per cerebri substantiam pertinentem in infundibulum seu peluim à tenui mẽbrana instar infundibuli extructam: qua cerebri pituita per illum meatũ descendens, glandi quadratæ & ossi cuneum imitanti superstratæ instillatur, illinc ad palatum & narium amplitudinem per insignia, non autem spongiæ mo-

do

do pertusa, foramina defluens. Ista communis dextri & sinistri ventriculorum cauitas tertius cerebri est ventriculus, posteriori sua sede in meatum desinens, qui per cerebri corpora testibus & natibus non absimilia, in quartum ventriculum contendit, qui communis est cerebello & dorsalis medullæ initio, anteriori sede cerebelli processu ornatus, quem ex anfractuum imagine vermi in lignis nato comparamus. Verum in hoc ventriculo, quemadmodum in tribus ventriculis prioribus, nullum peculiare corpus secantibus occurrit. In dextrum nanque ventriculum (similiter ac in sinistrum) per ipsius inferiorem posterioremq; sedem soporalis arteriæ insignior ramus conscendit, plexum efformatus, quem extimo fœtus inuolucro comparamus. Is enim ab illo arteriæ ramo & eius vasis portione cõstituitur, quod glandulæ nucis pineæ instar effigiatæ & cerebri testibus incumbenti suffultum, ab extremo quarti duræ membranæ sinus secundũ cerebelli longitudinem exporrecti, per tertium cerebri ventriculum ducitur, & ab eo sinu tanquam à torculari, venæ arteriæq; materiam suscipit. deinceps in duas portiones dissectum, vna in dextrum ventriculum, altera in sinistrum pertinet, ac cum arteriarum ramis eo peruenientibus, dictum nuper plexũ in vtroque ventriculo constituit. Ex hoc vitali spiritu in illo plexu cerebri munijs adaptato, ac ex aẽre quem inspirantes in cerebri ventriculos allicimus, cerebri substantiæ insita vis spiritum animalẽ conficit, quo cerebrum ad principis animæ functiones partim vtitur: partim verò per neruos ab ipso

pronatos,

pronatos, ad organa spiritu animali indigentia (quæ potissimum sensus ac motus voluntarij sunt instrumenta) transmittit, non mediocrem ipsius portionē à tertio ventriculo sub testibus cerebri in ventriculum cerebello & dorsali medullæ cōmunem diffundens, quæ postmodum neruis omnibus à dorsali medulla ortum ducentibus digeritur. A cerebri enim basis medio vtrinque vnus nascitur processus longus & teres, & secundum cerebri basim antorsum ductus, altero sinui octaui capitis ossis incumbens, olfactus organo proprius: verum quoniam ex caluariæ amplitudine non procidit, nerui nomine à Dissectionum professoribus non donatus. Primū enim septem quæ cerebro ascribuntur parium paulo posterius quam dicti modo processus neruorum substātiæ respondentes, initium à cerebri basi ducit, visorios constituens neruos, qui in oculi tunicam retis imagini similem degenerant. Oculus nanque in centro habet crystallinum humorem, cuius anteriori sedi tunica tenuissimæ ceparum pelliculæ correspondens obnascitur. Posterior autem eius humoris regio à vitreó humore continetur, cuius posteriorem ambit sedem inuolucrum cerebri substantiæ respondens, in quod visorij nerui substantia dissoluitur. Tenuis autem cerebri membrana neruum visorium inuestiens, in tunicā dilatescit vuæ foliculo per quā similem: quippe ipsa vniuersum oculū amplectens, anteriori sedi foramine in eo peruia cernitur, quod pupillam dicimus. Dura autem cerebri membrana neruo etiam visorio circundata, in duram oculi tunicam finitur, toti oculo obductam, & in anteriori sede

Oculus, quē habeat humorem in centro.

ri ſede oculi cornu modo pellucidam, quæ iride ſeu maiori oculi circulo circunſcribitur, ad quem alba adhærensve oculi tunica anteriori oculi ſedi obnata deſinit. Porrò inter corneã hanc & anteriorem cryſtallini humoris ſedem aqueus habetur humor, qui à vitreo tunica quadam tenui & ciliorum imaginem exprimenti, & orbiculatim cryſtallino humori adnata, atque ab vuea principium obtinente diſtinguitur. Secundum neruorũ par mouendis oculorum muſculis ſeruit. Tertium duabus radicibus inuicem diſtantibus vtrinque enaſcens, minorem digerit quadam portiũcula ad frontis cutem, & quadam ad ſuperiorem maxillam ſuperiusq; labrum, & quadam in narium amplitudinem, & quadam ad muſculos maxillam inferiorem attollentes. Maiorem verò radicem tertium hoc par linguæ exporrigit, hæcq; illius beneficio guſtus inſtrumentũ efficitur. Verum ab hac etiam radice ramus capreoli modo intortus dictis nuper offertur muſculis, & alius ſuperioribus dentibus, aliusq; inferiori maxillæ ac dentibus illi infixis, & inferiori tandem labro. Quartum par in palati ceſſat tunicam. Quintum duplici quoque radice, vt et tertium par, prodiens, minorem muſculis maxillam inferiorem attollentibus diſpenſat, craſſiorem verò auditus organo offert, quãuis & ab hac binas diſpergit ſoboles per diuerſa foramina in cõmemoratos modo muſculos etiam pertinentes. Sextũ par præter ramuſculos ab ipſo quibuſdam in ceruice muſculis & laryngi in deſcenſu oblatos, ſeptimi paris portione adaugetur, atque iuxta pectoris oſſis ſummũ ſoboles quaſ-

Secundi & tertii paris neruorum in oculis vſus.

dam

dam illinc prodeuntibus musculis præbent, ramum costarum radicibus deducit, in organa sanguificationi subministrantia pulchrè digerendũ. Ita hactenus vterque sexti paris neruus pariter distribuitur. Dexter vero priuatim sui portionem ad arteriam dextro brachio exporrectam retorquet, à quo neruus consurgit secundum asperæ arteriæ dextrum latus ad laringem proficiscens, ob idq; neruus recurrens nuncupatus. Quod autem reliquum ab hoc dextro neruo descẽdit pulmonis dextræ parti & cordis inuolucro ramusculos offert, ac stomacho tandem commissum, septumq; permeans, ventriculi superioris orificij sinistram sedem multis propaginibus donat. Sinister autem neruus ad arteriæ magnæ truncum dorso explicatum, portiones suas reuersiuum sinistri lateris neruum constituentes retorquet. Ab huius lateris neruo peculiariter cordi gracilis propago digeritur: quod autem eius adhuc restat, dextram superioris orificij vẽtriculi sedem intertexit, secundum ventriculi superiora ramulum ad iecur vsque mittens. Septimum par præterquam quod sextum impẽse auget, præcipue in laryngis & linguæ musculos absumitur. Nerui à dorsali medulla in vertebris conclusa principium ducentes triginta complectuntur paribus: quorum septem ceruicis dedicãtur vertebris, duodecim thoracis, quinq; lumborũ, sex sacro ossi, nullo interim neruo à coccyge osse prosiliente. Quæ à ceruicis labuntur vertebris, in musculos ipsis adnatos proximosq; digeruntur: & à quarto, quinto, et sexto parium surculis vtrinque vnus efficitur neruus, se-

pto

pto tranſuerſo proprius : dein à quinto , ſexto, ſeptimo, & dein ab octauo ac nono, ſeu primo ſecundoq; thoracis paribus, varius neruorum conſurgit textus, à quo in brachium ſex nerui pullulant, præter varias ſoboles ſcapulæ cauo et gibbo diſperſas. Ac primus brachium petens neruus ab ipſius propaginibus, quas brachium attollenti offert muſculo, ſobolem impenſe gracilem in cutem brachij externæ ſedi obductam digerit. Secundus per axillã brachium ingrediens, ramulosque priori cubitum flectentium muſculo præbens, inſignem ipſius portionem tertio brachium accedenti neruo impartitur. ipſe vero in cubitũ feſtinans, & ramulum primo radium in ſupinum ducenti muſculo exhibens, cutem ſubit : ac in varias diſſectus propagines, ſuperioris interiorisque cubiti ſedis cutem ad extremum vſque manum implicat. Tertius per axillam quoq; deſcendens, & anterioris brachij ſedis cuti ramulos depromens, ac ſecundi nerui portione adauctus, propaginemq; communicans, poſteriori cubitum flectentium muſculo per anteriorem ſedem interioris tuberculi oſſis brachij in cubitum properat, muſculis hinc principium ducentibus ſurculos vna cum quinto neruo ſpargens, & ſecundum radium exporrectus, atque in manus volam ductus, duas ſoboles pollicis internæ ſedi, & totidem indici quoq;, & vnam anulari offerens. Quartus brachij neruus cæteris multo craſſior per axillam ingrediẽs, & ramos muſculis cubitũ extendentibus diſſeminans, ſecundum brachij poſteriora ad externum oſſis brachij tuberculum contendit, in cutem

prius

prius duas diffundens soboles. Neruus ad hãc externam articuli cubiti sedem positus, ramũ in cutẽ externæ cubiti sedis ad brachiale vsq; spargẽs, & mox in duos veluti trvncos diuisus, musculisque ab externo brachij ossis tubere pronatis soboles dans, vnum trũcum vlnæ exporrigit, à quo ramuli in musculos ab externa ipsius sede pronatos diger runtur: ipse autem truncus iuxta brachialis radicem cessat. Superior vero truncus radio exporrigitur, & præter surculos graciles, quos accumbentibus præbet musculis, brachiale petit, & duos ramulos externæ pollicis sedi, ac duos item indicis, et vnum medij digiti interno lateri impartitur. Quintus neruus arteriæ brachij proximus in axilla latitat, & nullas soboles in brachio à se deducens, in cubitum per posteriorem interioris tuberculi ossis brachij sedem pertingit, ac musculis hinc pronascẽtibus vna cum tertio neruo ramos communicans, secundum vlnam ad brachiale excurrit, in medio ductu ramum diffundẽs, qui duobus surculis in externam parui digiti sedem, & duobus item in anularis, & vno in medij exterioris sedis externũ latus absumitur. Quicquid vero quinti nerui internam brachialis sedẽ adit, interiori parui digiti sedi, & anularis & medij ramulos offert. Sextus neruus insigniter gracilis, secundũ internam brachij sedem sub cute deducitur, & in progressu ramulos quosdam in cutem diffundens ad cubitũ pertingit, in cuius cutem secundũ vlnam ad brachiale vsq; frequentibus surculis disseminatur. A neruis è thoracis vertebris prosilientibus, præter ramos

qui

qui retrorsum ad spinas vertebrarum, & dehinc in musculos ab illis principium ducentes porrigun tur, singula costarum interualla singulos ramos sibi vendicant, ad pectoris & abdominis vsq; mediũ orbiculatim pertinẽtes, & musculis thoraci instratis, abdominisq; musculis, & demum cuti surculos dispergentes. Ad hæc ab intercostalibus neruis portiunculæ digeruntur, quæ sexti paris neruorum cerebri propagines costarum radicibus exporrectas adaugent. Cæterũ distributio neruorũ, e lumborum vertebris progredientium thoracis neruis magna ex parte respondet: illi nanque retrorsum ramos disseminant, & secundum ilia ad abdominis medium circulatim ascendunt, ramulos contermi-nis musculis & cuti elargientes. Verum à primo horum pari ad testes cum seminalibus arterijs propagines quam minime pertingũt: à quatuor autem humillimis paribus nerui in femur procidẽtes principium sumunt, quanquã omnium maximus à quatuor primis sacri ossis neruorum paribus pronascatur. Primum sacri ossis neruorum par, similiter ac thoracis & lumborum paria, è vertebris labitur. Quinq; autem humiliora sacri ossis paria non à lateribus prosiliũt, verum vna radice antorsum, altera retrorsum egrediuntur, & posterioribus radicibus in musculos sacro ossi et ilium ossibus adnatos & cuti sparguntur. Anterior uero primi paris ramus vna cum anterioribus trium succedẽtium parium radicibus dictum nuper neruum constituit. Humiliorum autem pariũ radices in vesicã, anum & penem, aut mulieribus in vteri ceruicem & pu

dendi

dendi coliculos deperduntur. Porrò quatuor neruorum in femur progredientium primus secundum sextum femur mouentem musculum deducitur, ac in externam femoris cutem ramum dissеminans, in musculos absumitur exterius femoris latus occupãtes. Secundus simul cum grãdiori femoris & genu & tibiæ sedem ad summum vsque pedis digitorumq; extrema sub cute simul cũ vena, quam hac prorepere dictum est, descendens: hucque ac illuc ramulos digerens. Quod vero secundi nerui est reliquum, in musculos cessat anteriorem femoris sedẽ contegentes. Tertius neruus pubis ossis foramen perreptans, & musculis id occupantibus ramulos offerens, sobolem deriuat in internam femoris cutem aliquousq; sparsam: reliquum autem eius nerui in musculos discinditur, in interna femoris sede inibi locatos. Quartus omnium corporis neruorũ, qui ex pluribus neruis construuntur, facile crassissimus, vbi coxendicis os à sacro dehiscit, in posteriora femoris ducitur, ramum in cutem femoris posteriorem spargens, qui paulò sub media femoris longitudine cessat. Humiliori etenim sedi alius offertur ramus, à quarto propagatus neruo, qui etiam musculis à coxendicis ossis infima posterioriq; sede pronatis, soboles exhibet, vti & musculis ab inferioribus femoris capitibus pronatis. Dein in poplitis regione in duos dissectus truncos, graciliorem exterioremq; ad fibulã defert, à quo ramus ad externam tibiæ cutem ad paruum vsq; digitum cepit, & alius in anteriorem tibiæ cutem dispergitur: eius vero trunci reliquum fibulæ exporrigitur,

tur, vbi ſeptimi & octaui pedem mouentium muſculorum pendet origo. Cæterum grandior interiorq́; truncus ramum in internam tibiæ cutem, & in ſuræ pariter cutem ad calcem vſq; porrigit: ipſe vero in muſculis ſurã conſtituẽtibus occultatus, ramũ per ligamentũ membraneũ mittit quo fibula tibiæ alligatur. hic ramus muſculis anteriorem tibiæ ſedem obtinẽtibus recõditus, tandẽ in pedis ſuperiora cõtendit, inibi digitis oblatus. Præcipua eius grãdioris trunci portio ſecundum tibiæ poſteriora deorſum properans, & nonnullas ſoboles huc illuc muſculi exhibens, inter calcem interioremq́; malleolũ pedis humiliora adit, & exiguas admodum ſoboles muſculis inibi repoſitis offerens, inferiori ſingulorũ digitorum ſedi duas propagines cõmunicat. Atque ad hunc ſanè modum immenſus rerum opifex non ad viuendum modo, ſed etiam ad commode viuendum corpus noſtrum corruptioni obnoxium condidit. quæ autem ad ſpeciei ſucceſſionem fabre fecerit, quique hæc nutritionis organis procul à ſenſibus & rationis ſede ſubiunxerit, nunc obiter, & quantum hæc humanæ fabricæ partium enumeratio admittit, ſub ijciam.

De organis speciei propagandæ famulantibus. Caput 6.

NITIO ad speciei cõseruationem humanæ fabricæ autor duos homines ita extruxit, vt vir quidẽ infantis primarium porrigeret principium, mulier vero id apte conciperet, infantulumq; ex hoc pronatum principio tantisper non secus quam aliquod sui corporis membrũ enutriret, quousque is validior redditus, in aërem nos ambientem produci posset. Atque his munijs idonea peculiariaq; instrumenta vir ac mulier obtinuit, quibus tanta ad generationem delectationis vis & illecebra inditur, vt animalia hac inuitata, siue iuuenilia, siue stulta & rationis expertia sint, haud aliter speciei propagandæ incumbant, quam si essent sapientissima. Vir quidem duos adipiscitur testes, cute quæ hic scrotum dicitur, carneaq; membrana obductos, & alba ac continua peculiarique prorsus substantia extructos: quam valida cõtinet membrana, orbiculatim substantiæ huic proxime adnata, ac eorum quæ testi applantantur insectionem connexumq; excipiens, singulisq; testibus peculiare inuolucrum constituens. cui alterũ quoque proprium accedit à peritonæo inibi pronatum, vbi id vasis seminalibus viã offert. Illinc nanque membrana pronascitur, ea vasa cum teste continens, & testi nusquam, neque etiam seminalibus vasis (nisi qua ex magna peritonæi amplitudine excidũt) pertinaciter connexa. Ad humiliorem enim testis sedem

Primarius nostri ort⁹.

dem

dem hæc tunica ipsius carnea parte tantum adnascitur, quam testis musculum censemus. Vasa autem seminalia sunt, vna vtrinque vena, vnaq; arteria. Vena dextrum testem petens à cauæ caudicis anteriori sede sub venarum in renes pertinentiũ exortu pronascitur: quæ verò sinistro testi offertur, ab humiliori sede venæ sinistrum renem adeuntis ob hoc principium sumere creditur, vt non purum sanguinem dextræ venæ modo testi perferat, sed seorsum, qui ipsius salsa & acri qualitate in seminis eiectione pruritum conciliet. Ambæ arteriæ à grandi arteria paulo inferius quam dextra seminalis vena initium ducunt, & dextra cauæ caudicem conscendens ad dextram fertur venam, simul cum hac testem accedẽs: & cum vena anteaquam testem attingat varie perplexa, corpusq; efformans multas narices exprimẽs, suaq; basi elatiori testis sedi insertum, & ramulos intimo testis inuolucro offerens. multifariamq; per testis substantiam digestum, quæ sanguinem hunc benignum, & spiritum ingenita ipsi facultate in semen haud secus emutat, quam iecoris substantia cremorem ab intestinis ei delatum, in sanguinem alterat. Cõfectum semen à valido vase instar vermis testis posteriori sedi adnato, varieque capreoli ritu implexo excipitur. hoc vas sursum ad magnam peritonæi cauitatem ea via conscendens, qua seminalis vena & arteria descendere, nerui cuiusdam modo teres efficitur: et deorsum ad pubis os reflexum, posteriorem vesicæ sedem accedit, ad quam vas à sinistro teste semen deferens etiam properat, quod dextro vasi vnitũ,

simul cũ illo in vesicæ ceruicis radicem inter glan dulosum corpus ceruici hic obnatũ inseritur, cõmu nisq; semini ac urinæ meatus cõsurgit, qui deorsum modice ductus, denuo sursum ad pubis ossium cõmis suram foris reflectitur, corporibus penem efformantibus subnatus. Prodit enim vtrinque à pubis osse vnum nerueum teresq; corpus, quod intus impense fungosum ac crasso sanguine plenum cernitur. vtrunque simul connatum vnitumq; penem constituit, eius substantiæ beneficio, quũ is semen in vterum missurus est, erigi augeriq; aptum: & alias quum nullus suæ proceritatis vsus est, flaccidum & gracilem, qui etiam ad commodũ veneris vsum suo apice glandis modo tumet, ac cute qua regi & retegi queat decoratur. Mulier vterum sibi vendicat, semini excipiendo fœtuiq; continendo dedicatum: qui inter vesicam & rectum intestinũ repositus, vesicæque instar fundo ac ceruice vtrisq; tendi ac in se concidere aptis formatus, membranis laxis & carneis aliquot fibris (quorum auxilio vterus voluntarie nonnihil agitur) intertextis, ita suis lateribus ad peritonæum alligatur, vt mesenterium intestina continet. Fundi forma non prorsus rotunda existit, verum anterius posteriusq; depressa: superius obtusa, & duos (vtrinque videlicet vnum) retusos ostendens angulos, qui vitulorum fronti cornua producturæ assimilantur. Fundo simplex adest sinus, fundi formæ ad amussim respondens, & in orificium desinens, glandis penis modo in vteri ceruicis amplitudinem prominens, & naturali tantum vi, non autem mulieris arbitratu sese constringens

Naturæ mira solertia in pene, & vtero cõstituendo.

& re-

& reserans. Fundus simplici propriaq; constat tunica, non prægnantibus insigniter crassa, vt vtero gerẽtibus in miram amplitudinem extendi valeat. Huic alia obducitur, à peritonæo initium sumens. Ceruix vteri teres est, & in vtero non gerentibus alias non distensa haud multo minus ipso fundo ampla, & vesicæ ceruicis insertionem excipiens, coriaceisq; carnibus & colliculis alisve ad suum orificiũ ornata. Quin etiam vtero vtrinque vnus accumbit testis, ad quem vasa eodem prorsus modo atque in viris pertingunt. Verum hic id priuatim accidit, quod media tantum seminalis venæ arteriæq; pars testi offeratur, altera vteri fundum implicante. Vas semen tenue & impense aquosum paucumq; à muliebri teste deferens, in obtusum sui lateris vteri inseritur angulum. Venæ & item arteriæ frequentissima serie, præter antea dictas, vterum implicantes, ab illis prodeunt vasorum distributionibus, quæ post sacri ossis ad infimam lumborũ vertebrã nexum perficitur. Atque hæc vasa enutriendo fœtui, & ipsius insito calori recreando subseruiunt. Fœtus autem in vtero amplexus tribus inuolucris integitur, vno quidem vulgo secundæ vocato, quod instar latioris tantum cinguli ipsum ambit, insigniterq; crassum & lienis modo nigricans est, quod vtero connatum, vasa in vterum pertinentia excipit: quo illa in ipso postmodum collecta, duabus venis & totidem arterijs in vmbilicum inserãtur, & vna tandem vena iecori, duæ autem arteriæ grandis arteriæ propaginibus per pubis ossium foramina descensuris offerantur. Secundum inuolucrum

Fœtus in vtero, quot inuolucris integatur.

crum membrana est, fœtum vniuersum amplectẽs, farciminisq; imagini assimilatum, inter ipsum & tertium inuolucrum fœtus urinam colligens, quæ peculiari meatu ex uesicæ elatiori sede in hanc amplitudinem perfertur, quo minus urina fœtus cuti circumfusa, ipsius acrimonia obsit. Tertium inuolucrum tenuissima est membrana, hinc etiam agnina dissectionis proceribus appellata, fœtuiq; proximè obducta, ac demum fœtus sudorem inter se et fœtus cutem sub flauo quasi luto oblitam asseruãs. Fœtus uerò in lucem editus, lac familiare ipsius alimentũ è mamillis à nemine edoctus sugit, quæ in pectore sedem uendicantes, & papilla ornatæ, glanduloso corpore insita ui sanguinem per uenas ipsi adductũ in lac conuertente extruuntur.

Externarum humani corporis sedium partiumve citra dissectionem occurrentium appellationes. Cap. 7.

HIc non prolixior nominum externas hominis sedes locave indicantium enumeratio instituitur, quam commode imaginum virilis muliebrisq; corporis superficiem experimentum marginibus adhiberi potest. Quanquam succinctam eorum descriptionem, ac velut præsentium figurarum indicem duntaxat proponere nihil obstet, quum eadem ferè nomina externis corporis sedibus ac ossibus, partibusq; externæ sedi subditis, accommodentur, quorum præcipua, ab ijsq; qui

rectius

rectius diſſecandi rationem aggreßi fuerunt inſtituta, iam prius in orationis cõtextu, quantum propoſita nobis Epitome requirit, recenſuimus. Solet itaque vniuerſa corporis ſuperficies ab illius nominum inſtitutoribus primum in magnas ſedes diuidi, ac dein illarum partes rurſus varijs nomenclaturis donari. Atque ita Aegyptij medici corpus in Caput, Thoracem, Manus, & crura diuidebant: Thoracem perinde ac Ariſtoteles, nominãtes, vniuerſum corporis truncum, à iugulo aut collo clauiculisve ad inguina, & pubem, aut magis ad femorum vſq; ſuperiora pertinentem: non autem tantum, vt Galenus, nõnulliq; Anatomicorum primarij, corporis ſedem coſtis ſeptam. Alij facultatum corpus vniuerſum diſpenſantium, animarumq; ſedibus mentem adhibentes, quadrifariã quidem ſimiliter ac Aegyptij corporis ſuperficiẽ diſcernunt, verum ſecus quam illi corporis truncũ in duas ſedes primum diſtinguentes, manus & crura vnius partis loco prima hac diuiſione enumerãt, illa quæ Artus proprie vocatos conſtituunt, extremorũ nomine complectentes. Ac in corporis trunco duas præcipuas locant ſedes, ſecundum duas cauitates ſecantibus inibi obuias: quarum inferior ab elatiori, interuentu ſepti tranſuerſi ſeiuncta, iecur naturalis altricisve animæ ſedem ſanguificationisq; officinam, ac inſuper huic ſubminiſtrantia organa complectitur, partibus quoque generationi famulãtibus parata. Superior cauitas cordi iraſcibilis animæ fomiti vitalisq; ſpiritus fonti illiq; ſubſeruientibus organis aſcribitur. Cæterum tertia corporis

Aegyptij, qũo corpus diuidebãt.

cauitas capiti tribuitur, cerebroq; potissimũ principis animæ sedi, animalisq; spiritus promptuario sacratur. Corpore in hunc modum obiter diuiso, singularũ partium superficies ita rursus distinguũtur, vt capitis totius pars anterior superciliys super posita ac crinibus nuda, lineasq; quasdam proponens, Frons nominetur. Hac superior & versus capitis medium vergens, Sinciput. Vtrinq; ad sincipitis latus, supraq; Aurem, cui Auditorius meatus inest, consistens, Tempus. Media capitis sedes sinciput versus posteriora superans, Vertex, qui veluti centrum est circuli crinium originem circunscribentis. Post verticem vsq; ad musculorũ qui vtrinq; in ceruicis summo prominentes, in medio foueam ostendunt, ac pleriq; Tendines dicuntur, elatissimam sedem Occiput spectatur. Prior autem capitis pars à fronte ad mentum vsq; protensa, Facies. Inferior enim frontis pars, Superciliys veluti eminentibus, pilisq; consitis terminis eorundemque medio circunscribitur. His subsunt Oculi, inferius & superius palpebris intecti: quarum sedes vbi inuicem conniuent & erectis, ordinataq;, vt in nauibus remos spectamus, serie positis pilis, quos Cilia nuncupamus, ornatur, quodammodo quæ cartilagineæ sunt, Tarsi habentur. Commissionis huius termini, Anguli sunt: quorũ maior nasum, minor tempus spectat. In disiuncturarum palpebrarum medio præter Carunculam in maiori angulo conspicuam, Album candidumve oculorum apparet: in cuius medio duo se offerũt circuli, quorum amplior. Iris & Corona est, minor Pupilla.

Frons. Sinciput. Tempus. Vertex. Occiput. Facies. Oculi. Cilia.

Nasus

Nasus oculis interiacet, cuius foramina Nares vocantur: quarum externa latera nasi Pinnulis seu Alis, interna vero, Intersepto nasi constituuntur. Sedes ad nasi latera mali in modum prominulæ ac rubentes, Malæ & quibusdã Genæ vocantur. Sedes inter nasum & malas mediæ nonnullis Cõcaua dicuntur, quo nomine alij totam oculorum sedem à palpebris ad malas metitam vocarũt. Faciei pars quam inflamus Bucca est. tota vero ipsius pars à supercilijs ad elatiorem vsq; dentium seriem pertinẽs, Superior maxilla nominatur, reliqua autem quæ in viris Barba decoratur, Inferior. Cuius anterius extremum, Mentum nonnunquam fouea ornatũ educit, sub Labri inferioris rubore consistens. Elatioris Labri sedes naso subdita, Mustax censetur. Quod Labris circunscribitur & continetur, Os, quo hiante Lingua, Palatum, Gargareon, Dentes, Gingiuæ, internaque Faucium sedes occurrit. Quod caput ad clauiculas vsque aut thoracẽ excipit, Collum & Ceruix est, & si posterius nomẽ magis posteriori parti accommodetur, vti & anteriorem qua aspera arteria, & potissimum ipsius caput tangentibus occurrit, Guttur dictam legimus. Humerus veteribus vocabatur brachij ossis cum scapula articulus, vnde & partẽ maxime ad colli radicem thoracisq; latera eminentem, Summũ humerum dixerunt. Quod ab illo prorsum versus Iugulum foueamve in colli radice obuiũ vergit, Clauicula est. Quod autem ab ipso ad extremam digitorum aciem protenditur, Manus: cuius prima pars (sub qua cauitas Axilla aut Ala appellata, et musculis

Faciei partes.

In ore, quæ cõtineãtur.

musculis quos Tendines permulti illic vocãt septa, consistit) ad proximum vsque articulum Cubitique flexum producta, Brachium, & Latinorum quibusdam Humerus dicitur. Posterior flexus illius sedes Gibberus est. Pars ab hoc ad conterminum articulum ducta, Cubitus, & Latinorum quibusdã Brachium & vlna. Ad cubiti extremum summa manus incipit, cuius pars à cubito ad quatuor digitorum radices porrecta, in duas sedes partitur: ac cubito propinquior Brachiale est, alia Postbrachiale, quæ à cõstructionis specie cum pectore etiã Pectus, à quibusdam Palma nuncupatur. Huius interior sedes caua ac uarijs monticulis septa, multisq; lineis interstincta, Volã efficit. Reliqua summæ manus pars, Digiti sunt, singuli ternis partibus tanq̃ in acie locatis efformati, & exterius Vnguibus ornati. Horũ maior alijsq; actione appositus Pollex est, illi proximus Index, dein Medius seu Impudicus, cui proximus est Medicus & Anularis. Extimam vero sedem occupat Paruus, Auricularisve. Thoracem hic nominamus corporis trunci partem Costis septam, maximamq; sedem Laterum efformantem: cuius anterior sedes Pectus est, quam Mamillæ, atq; in illarum medio Papillæ cum obfusco ipsas ambiente circulo occupant. Reliqua anterior trunci sedes Abdomen constituit, cuius regio pectoris ossis cartilagini & costarum cartilaginibus illa humilioribus proxima, perinde Subcartilaginea nuncupatur, ac viscera cartilaginibus illis complexa. Sic quibus septum transuersum præcordia appellatur, sedes in quam id cartilaginibus

Digitorum noia & positus.

inseritur,

inseritur, Præcordiorum nomen obtinuit. quanquā rursus alij ita etiā thoracis anteriorem sedem nuncupent. Quod sub infimis costis & ilium ossis spina (quæ mulieribus multo magis quā viris educitur) ossibus destituitur, tangentibusq; cedit. Inania sunt & ilia. in quorum veluti medio Vmbilicus cernitur, sub quo mox Sumen, cuius infima sedes trunci termino proxima, Aqualiculus nuncupatur. Terminus autē vbi hic Pudenda & naturalia consistunt, Pubes est, & Pecten, ad cuius latera in femorum flexu Inguina recensemus. Maris pudendi pars citra sectionem conspicua, Penis & Coles vocatur: cuius summitas magis quā reliqua longitudo crassescens, Glandem efformat, in cuius medio meatus vrinæ seminiq; communis conspicitur. Huius inuolucrum Præputiū est, licet alijs tota penis summitas ita nuncupetur. In inuolucro reliquaq; ad anum cute protuberantem suturæ modo lineam vocamus Suturam, & totam hāc exporrectam extuberantemq; ad vsque penis partem Taurum, vti & sedem inter testium inuolucrum (quod ex cute paratum Scrotum dicitur) & anum conspicuam, Interfeminium nuncupamus. Muliebris pudendi rima, quæ vteri ceruicis est orificium, Sinus vocatur, quem Alæ & Coles vtrinque prominentes, & cuticularis in ipsius summo apparens caro ornant. Recti intestini orificium per sedem prodiens, à figura Anulus & ab officio Strictor appellatur. Posterior trunci corporis pars, Dorsum aut Tergum fere nuncupatur, cuius latera in elatiori posterioriq; thoracis sede Scapulis constituuntur. Inter ipsas vero me-

Pudēda viri qūo vocata.

Muliebris pudendi situs ac nomen.

ro me-

vro medium & dorsi sedes hinc ad infimas vsque costas, aut vbi id maxime in flexu protuberat, pertinens, thoraci ascribitur, ac post septum transuersum consistit. Sedes vero hanc ad nates vsque sequens, Lumbos complectitur. Sunt autem nates carneæ & globosæ sedes, ilium ossium occupantes dorsum, in quarum medio sacri ossis & coccygis posteriores processus velut excarnes ad anum vsque occurrunt. Vbi articulus femoris percipitur, magnusq; Rotator extuberat, Coxendix est, aut coxa, quod nomen alij femori ascribunt, ab inguinibus ad Genu pertinenti: cuius posterior sedes & flexus Poples nuncupatur Genu ad proximum vsque articulum pedisue initium Tibia subsequitur, quæ non nullis Crus nominatur, & si plures id nomen simul tibiæ femoriq; velint esse cõmune. Anterior tibiæ sedes ossea tangentibus occurrit: posterior autem vbi ipsius Venter seu Sura cernitur, carnea. Tubera ad tibiæ imum vtrinque velut ossea tangentibus obuia, Malleoli neutiquam vero, Talus illis exceptus reconditusq; nominantur. Postica pedis pars extra tibiæ rectitudinem retrorsum prominens, Calx appellatur. Reliquæ vero pedis superficiariæ sedes prorsus ossium nomenclaturam assumunt, potissimum autem Tarsi, Pedij seu Pectoris, quod digiti hic etiã vnguibus ornati sequuntur. Quanquã vbi de integro pede sermo instituitur, infima sedes qua calcamus plerunque planta, & vestigium, ipsiusq; internum Latus Concauum, superior vero Tarsus nuncupetur.

Natiũ substantia.

Tibiæ anterioris à posteriori discrimen.

De luxatis ossibus in vniuersum. Cap. 8.

Vum Luxationes circa ossium legitimas sedes contingant, consequens est, vt de ijs generatim post scheleti delineationem verba statim faciamus. Mouentur etenim suis sedibus ossa violenta vel extensione, vel impulsione. Extensio fit ab influxi humoris in articulum, aut aliqua alia materia quæ ossa coniuncta diducit: sine tumore, si exigua fluxio sit, velut in coxendicum doloribus: cum tumore verò, si magna. Tunc etenim ossa non solum dehiscunt, sed & suo loco penitus expelluntur in hanc vel illam partem, quo scilicet humor magis propulerit. Vtrunque affectum luxata ossa latinè vocamus, græcè autem priorem παραρθρήματα, posteriorem ἐξαρθρήματα dicunt. Non nunquã autem à forinsecus incidentibus vehementius expelluntur, vt in lucta, casu, saltu, & id genus alijs, in quibus sæpe etiam nerui, ac vincula rumpuntur, atque interdum ossium supercilia franguntur: vnde suo loco ossa omnino excidũt. Non nunquam autem articulos humiditas reddit lubricos: non nunquam verò acetabula, hoc est cotylæ, parum profundæ sunt, vnde sine magna vi excidere possunt. Curantur autem ossa ob humorum influxum diducta vacuatione: vacuatur autem, si exiguum sit quod incidit, digerentibus medicamentis: si verò ingens sit fluxio, primum sanguinis missione, vel purgatione, vel vtroque: deinde humoris qui in parte relinquitur, digestione, ac discussione.

ſcuſſione. Cum verò ſuis ſedibus exciderunt oſſa extendi aduerſa vincula, ac nerui debent, poſtea verò reponi, vt vberius ſuo loco demonſtrabimus, in oppoſitam qua exciderunt partem repellendo. In ſcrotum deſcendunt quandoq; inteſtina, quandoq; verò omentum, de quibus alibi diſputatio ſufficiens præponetur, ne candidum lectorem hoc loco pluribus offendamus. Erit igitur ex iam prædictis luxatio oſſis è propria ſede, ſiue acetabulo, in alienam, atque inſolitam ſedem prolapſus, quo motus voluntarius impeditur. Quam quidem exactam definitionē omnes chirurgiæ optimi profeſſores amplectuntur, ac retinent, quamuis aliqua facile quæſtionis cauſa ex ipſa oriri in mente hominum aliquando poſſet. Si etenim luxatio oſſis è propria ſede, ſeu acetabulo in alienā eſſe dicatur, id fortaſſis inconueniens ſuſcitaret, vt totum ſcilicet corpus, vnica particula luxata luxaret. Sagax ſiquidem, & vigilans ſatis natura ſtrictā adeo fabricam corporis humani compoſuit, vt vel vacuum nullum reperias locum, vel partem à parte diſiunctam, ſemotamq;. Idq; liquido maximè conſtat tum ex nobiliorum membrorū propagatis vinculis, tum etiam ex partium robore, quæ ab ipſis reguntur, ac nutriuntur. Cor ſiquidem affectum cerebrum ſi ſentiat, ipſum quoque quamprimum afficitur, atque cum ipſo hæpar perturbatur, ac læditur. Ex quibus palàm res eſt, vt definitio luxationis ſpuria quodāmodo videri, iudicariq́ue poſſit: cum conſequens quoque ſit, vt oſſe vel minimo luxato atq; in alienam ſedem recepto, vel ſedem illam vacuam inuenerit,

nerit, vel membrum, quod in eadem antea sede à natura locatũ fuerat, luxationis naufragium passum sit, & per consequentiam aliam membri alicuius sedem occupauerit, & sic semota qualibet in corpore particula, infinitas quodammodo dimoueri necesse est. Quod autem ita absurdum erit, vt vacuum nullum detur à natura. Nec est quod aliquis hoc loco vice argumenti respondeat, ergo in luxationibus non contingit ossa ex sede propria moueri; quandoquidẽ si mouentur consentaneum esse oportet vt ab vno ad alium locum fiat commotio, atque si id contingat, vbique necessium erit vt vicina aliqua pars eodem quoque tempore expellatur à naturali statu. Contingit imo in omnibus luxationibus partem vicinam aliquo pacto ab altera comprimi, sed non penitus à sede diuelli: quamobrem afficitur quoq; vicina pars, ac afficitur corpus totum, alia tamen ratione. Veruntamen qualibet particula luxata non omnino sedem occupat alterius, sed quia ad vicinas compellitur propterea largo suscepto vocabulo eam optimam esse diximus luxationis definitionem. Differunt praeterea (vt ex praedictis constat) à luxatione luxatio, ea tantum cum Paulo Aegineta ratione vt maior minorque dicatur; quando enim in luxatione cõplicata appareat inflammatio, aut fractura, vel vlcus, vulnus, aut quid simile, propterea proprie à luxatione non differet nisi tantum per magis, ac minus. Quod re uera considerasse subtilius debuissent quamplurimi chirurgiae recentiores, ac excellentiores professores, tum Gabriel ille acutissimus Fallopius Mutinensis

Quo pacto differat à luxatione luxatio.

nensis, tum plerique eius sectatores, ac Auicennæ aliorumq́; Arabū interpretes quotidiani. Si enim pressius considerassent legitimas luxationum differentias sectatores isti, eorum etiam errorem procul dubio cognouissent: quoniam re vera differentiam non constituunt inflammatio in luxationibus, & cætera, quæ iam diximus, sed potius quasdam præter naturā dispositiones complicatas. Huiusmodi enim symptomata cum seorsum, ac per se subsistere possint, nullius vnquam alterius differentiam constituent. Id autem, eos tam doctos decepisse liquido cōstat, quod summi luxationum generis, rationem, ac notionem non exactè cognouerunt, nec fortasse dialecticis instrumentis hoc loco vsi fuerunt. Modo ad luxationum eas differentias accedamus, quas situs partis luxatæ constituere solet, de quibus nunquam verba Fallopius fecit, tanquam eas minime existimasset, vel nullo pacto cognouisset. Acutus siquidem is existit, laboribus haud parcus, inuentionibus diligentissimus, ac naturæ actionum optimus indagator, & tamen sensui tacitè abnegauit hos quatuor, in hac materia motus, in partem scilicet anteriorem, posteriorem, exteriorem, & interiorem moueri quamplurimas corporis particulas, quibus etiam contingunt luxationum quatuor differentiæ, & cum ipsis quandoq́; in superiorem, & inferiorem eueniunt luxationes; ita vt quot esse huic, vel illi membro apparentes motus, totidem fieri ex situ differentias contingat, quædam scilicet in omnes sex modos, quædam verò in certos promouentur. Mouentur huiusmodi partes, ac luxantur,

nempè

nempè caput, maxilla inferior, vertebræ, clauicula, brachium vtrunque, manus, digiti, coxendices, genua, pedes, & inteſtina. Ex quibus quædam in anteriorem partem luxantur, vt maxilla inferior: quædam in poſteriorem, & priorem, vt vertebræ: aliquæ in priorem, poſteriorem, & ad inferiora, vt humerus, ſiue brachij caput, quod ad homoplatæ ſinum demittitur: quædam in interiorem, exteriorem, & poſteriorem, vt genua: & quædam in interiorem, exteriorem, anteriorem, & poſteriorem, vt manus, cubitus, & femur. In omnes deinde partes capitis proceſſus luxantur, & clauicula aut nunquã aut rarò mouetur à propria ſede ab omnibus partibus, quemadmodum vix in ſanitate moueri eam contingat. Modo ad luxationum quoq; cauſas vniuerſales accedentes, ſuſpenſum eum particularem ſermonem detinebimus, qui cuique parti luxationem ampliorem oſtendet, & cum ipſo integram curationem in medium adferet. Luxationum igitur cauſæ duabus rationibus reperiuntur; cum externæ tantum ſint, atque internæ. Quæ autem internæ dicuntur ab intrinſeco aliquo mucoſo humore pituitoſoq; originem trahunt, qui quidem in articulis aceruatur, ligamenta humidiora reddens, ac madefaciens, laxansq;, ac partem prædictam debilitans (vt ſic dixerim) propter fluxum vehementem, ac copioſum, non omnino ſua ſede os ipſum protrudit, quemadmodum peruersè quidam arbitrati alias fuerunt, nam tunc fractura ſuccederet articulationis, ſed magna ex parte, atque ita, vt actiones, & motus præſertim, lædantur, dolorq;

sequatur. Huiusmodi autem causa vbique quodammodo reperiri poterit, at magis in partibus fluxibus prædicti humoris pituitosi obnoxijs, atque illæ quidem ægritudines aliquando sunt, quas vulgus catarros vocare in vsu habet, nulla facta vel distinctione causarum, ac symptomatum affectorum locorum. Causæ verò, quas externas vocamus, facile inueniri possunt, habent enim præcedentem satis cognitam indicationem, vel casus enim aliquis præcessit, vel percussio, & violenta, atque incongrua membri alicuius extensio, aut distorsio, seu peruersio. Percussio autem, ac casus, simili quo prædiximus modo, membra omnia, quæ luxationibus diximus esse subiecta, distorquere, extendere, ac peruertere quoque possunt. Atque hæ in vniuersum luxatarum partium erunt causæ, de quibus abundè iam satis hoc loco locuti sumus. Ad signorum igitur nostra sese conuertatur cantilena, vniuersalem inquisitionem, quæ quidem quam vtilis curationibus sit futura, ex sequentibus abundè constabit. Signa itaque luxationum duplicem quoque diuisionem à pristinis chirurgiæ professoribus sortita fuerunt, quodammodo causarũ ordinem subsequentia: quædam siquidem omnium communia nuncupantur; quædam membri cuiusq; propria. Propria autem qualibet particula secum manifesta defert, ac propterea de ipsis nõ agemus hoc tempore, cum de vniuersalibus huc vsque nostra dicatur tractatio, non autem de particularibus. Quæ verò signa communia duntaxat referuntur, triplicem habent indicationem, vel enim à substantialiter inhærentibus

bus signa suscipimus, hoc est, ab ijs, quæ secundum essentiæ rationem insunt: vt à mala partis compositione; vel ab ijs, quæ ex necessitate cõsequuntur: vel ab actione læsa. In substantialiter autem inhærentibus, tumor oritur præter naturam, in ea parte, in qua os, non prærumpit (vt sine ratione, ac ordine satis confuso voluit eo loco Ioan. Tagautius lib. v. institut. chirur.) sed potius luxatum est, & cauitas, siue sinus insolita ea, à qua expellitur manifesto apparet. In quibus verò ex necessitate consequuntur signa luxationum, dolor ex ipsa luxatione contrahitur, sicuti ijs, qui ab actione læsa apparentibus signis, quibus scilicet motus consequitur difficilis, & persæpe nullus. Et hæc erunt in vniuersum luxatarum particularum signa, quæ hoc loco pertractanda visa fuerunt. Sequitur post causas, ac signa, vt de iudicijs iam agamus, quæ quidem sicut multa numero sunt, atque demonstrantur, sic etiam magnum præferunt in curatione auxilium, & cum plurium iste numerus excedat ne æquiuoca interdum absque distinctione permittamus, opus aureum esse duximus dum omnia segregatim adducere excogitabimus, suscepto tandem ab Hippocrate, Celso, ac reliquis optimo auxilio, atq; distinctione deducta ab ijs luxatis ossibus, quorũ causas principio recitauimus, ab humore nempè pituitoso contractas. Duobus igitur aphorismis coxendicum luxationes lib. 6. aphor. 59. & 60. declarasse his verbis Hipp. est visus, videlicet. Quibuscunq; à longe coxendicum dolore molestatis cauitate sua excidit (vt vertit interpres) coxa, & rursus recidit: ijs

mucores superueniunt. Cuius aphorismi eiusmodi commentum tradidit postea Galenus. Sæpe in articulis humor pituitosus aceruatur, quem mucorem appellat: à quo madefacta articulationis ligamenta laxiora redduntur: atque ideo facile à cauitate articulus excidit, & rursus facile recidit: quæ nũc ait accidere ijs, qui ita morbo laborãt coxendicum. Quando autem coxam ait excidere, articulum coxæ debemus intelligere: quomodo etiam in libro de articulis dicebat: Humeri autem articulum vno modo noui lubricare, ac si dixisset, articulum secundum humerum. Deinde subsequitur Hipp. Quibuscunque à coxendicum dolore molestatis diuturno excidit coxa, ijs crus tabescit, & claudicant, si non vtantur. Quibus subdit Gal. Hunc aphorismum nõ debemus à superiore seiungere, sed ipsum coniungentes, ita vnum accipere sermonem. Vult enim dicere, quòd à coxendicum morbo molestatis, quibus propter mucoris multitudinem articulus excidit, & rursum recidit, necessarium est processu temporis os contabescere, nisi prius vtendo humorem mucosum exiccemus: quod in libro de articulis consulit fieri in brachio iugiter excidente, nam & nunc eadem est sermonis vis, cum ipse suadeat aduri coxam, vt in libro de articulis docebat: vt & id quod mucosum, absumatur, & vt laxitas cutis, ad quam articulus lubricabat, magis ex adustione contracta arctet, & prohibeat migrare. Quod si ob multitudinem mucoris extra suum locum diu coxa steterit (est quidem iam hoc cruris claudicatio) necessario per atropheam contabescet, ut etiam

aliјs ſolet accidere priuatis motibus, qui illis ſunt ſecundum naturam. Hæc Hippocrates, hæc etiam Galenus in iudicijs luxationum prædictarum nos docuerunt, quæ vice prognoſtici hoc loco nobis ſuffi ciunt. Modo ad Cornelij Celſi verba conſideranda accedamus, neq; idipſum facientes vt quæ Tagautio olim commilitoni noſtro in ſchola Montiſpeſſulana inſeruierunt, eadem & nobis inſeruire videantur, ſed potius vt virum tantum in re chirurgica cuiuſmodi Celſus videtur, ſubſequamur. Is autem lib. 8. cap. de oſſibus luxatis, poſteaquã modos duos luxationum demonſtrauit, quædam quoque eodem loco inſeruiſſe eſt viſus, quæ profectò prognoſtici rationem facile obtinent, ſicuti etiam quædam modo eodem cap. 13. eiuſdem libri complicuit, quæ facere ad exactam iudicationem ipſemet cõfeſſus eſt. Quæ igitur verba primo nobis recenſenda veniunt ea ſunt, cum inquit. Multum autem eo confert, & corporis & neruorum habitus. Nam ſi corpus tenue, ſi humidum eſt, ſi nerui infirmi, expeditius os reponitur. Sed & primo facilius excidit, & poſtea minus fideliter continetur. Quæ contraria his ſunt, melius continent. Sed id quod expulſum eſt, difficulter admittunt. Deinde inquit capite iam citato de capite luxato. Hi proceſſus interdum in poſteriorem partem excidunt, quo fit vt neruus ſub occi pitio extendatur, mentum pectori adglutinetur, neque bibere is, neque loqui poſſit, interdum ſine voluntate ſemen emittat. Quibus celerrimè mors ſuperuenit. Ponendum autem hoc eſſe credidi, non quo curatio eius rei vlla ſit, ſed vt res indicijs co-

gnosceretur, & non putarent sibi medium defuisse, si qui sic aliquem perdidissent. Hæc Celsus, sed Galenum modo audiamus lib. 4. de loc. aff. cap. 3. sic dicentem ex Lacuna. Porrò vbi afficiuntur priores vertebræ spinæ, licet rarò euenire, tamen interdum angina potest, idq; in pueris magis, quam in adultis. Præterea subdit. Per angulosas tamen luxationes spinæ, subiectas omnes partes lædi necesse est. Paulatim verò facta luxatione, atq; in orbem magis nihil notatu dignũ patiũtur particulæ, quæ commotæ vertebræ subijciuntur. Sed in obliquum luxatio, lædit omnino eas partes, ad quas nerui ex luxatis vertebris procedentes, perueniunt: idq; magis in ceruice, in thorace minus, sed multo minus in lumbis accidere solet. Atque hæc ex Galeni autoritate hoc loco dicta sufficiant. Quibuscunque igitur luxatis partibus vulnus, aut dolor, vel inflammatio ingens accesserit, periculum haud leue ostendunt, atque propterea curatu difficiles hæ quoque sunt luxationes. Vbi præterea diutius pars luxata remansit, atq; vetustate iam callo obduruerit, tunc iudicium maximã præferet difficultatem, tum tempus ægroto oblongũ maxime constituere debet chirurgus ne interim breuißima aliqua spe deceptus, chirurgus prauum nomen haberet. Atque propterea statim, si liceat, reponi pars luxata debebit. Præcauendum quoque perpetuo est, vt exactè quo poßis articulum quam firmius reponas, quandoquidem id semper accidat vt excidere omnes articuli non poßunt, sic non omnes reponuntur. Euidens verò indicium partis luxatæ in suam natura-

Articulus sedulò reponendus.

lem

lem ſedem reductæ id eſſe ſcias, cum veluti ſtrepitus aliquis auditus eſt, dum natiuum acetabulum legitimè occupabat. Atque hæc de luxatis oſſibus in vniuerſum hoc loco nobis dicta ſufficiant: ea enim, quæ ordine de curandi ratione generaliter in omnibus luxationibus dici debuiſſent, facilius ac vtilius in vnaquaque particulari declarabuntur.

De ratione curandi maxillam luxatam. Cap. 9.

AXILLAS duas reperiri in hominis formatione iam diximus quarũ ſuperior cum non in homine ſolum, ſed & in omnibus animalibus, præterquam in crocodilo immobilis exiſtat, propterea luxationibus obnoxia nunquã eſſe poteſt: inferior verò haud difficulter mouetur, & per conſequens luxatione periclitatur. Quo autem pacto id ipſum contingat, ex prædictis iam ſciri poteſt, quemadmodum qua cauſa, ac quibus ſignis id perſpici poſſit, nec propterea aliud quicquam hoc loco dicendum erit, niſi eiuſmodi curationem exactam abſoluere. Quanquam communis quædã methodus, ac curandi indicatio omnium ſit luxationũ, vt propria, ac naturalis ſubinde ſedes parti luxatæ reſtituatur. Dum igitur maxilla è loco ſemota fuerit, ac in anteriorem partem luxũ eiuſmodi videamus, hoc nobis incommodum adfert, vt dentes inuicem ſuperiores cum inferioribus filo, & æqualitate minime reſpondere ſint apti, oſque ipſum coactè

Crocodilus non mouet ſuperiorem maxillam.

apertũ quousque permanet, dum propria sedes semotis vinculis restituatur: loquela itidem non percipi potest. Vnde non iniuria cum Galeno vna dicamus istud facile euenire dementibus tantum posse. In curatione prædictæ partis luxatæ hoc primũ animaduertendum erit, quod capita extrema, cum superiori maxilla connexa, firmissima admodum sunt, ex quibus neruosi tẽdones, validis annexi musculis exoriuntur, ac propterea nunquam luxari cõtingit, nisi quam maxime os apertum violenter fuerit, siue oscitando, aut aliquid magnum ore excipiendo. Attamen vtcunque id contingat, statim si liceat reponenda est pars illa luxata, ne interim dolor immensus artificium aliquo modo impediat, vel inflammatio, aut quid simile. Reponere autem hac ratione maxillam debemus: primo vt sedeat æger in sella admodum muliebri, hoc est satis humili, & infima, quæ ab vtroque brachio ligna adaptata sint, quibus scilicet ægrotans eius brachia cõmode sustinere valeat. Fasciis præterea & brachia, collum, ac vniuersum corpus constringantur, vt motus penitus remoueatur, idq́; consilio fiat, ne dum maxillam artifex diligens reponere studeat, ob mollitiem prædicti ægrotantis, luxatio iterum contingat, vt facile in iunioribus, adolescentulis, pueris, ac effœminatis hominibus, ac mulieribus euenire posset. Quapropter obligatis, constrictisq́; omnibus membris, ex aduersa parte luxationis tam diu maxillæ capita, quæ & processus vocamus, ambabus manibus circa aures constringas, ac perbelle versus aliam, quam dixi partem luxatam reducas,

Maxilla luxata, quomodo reponenda.

vt

vt dentium ordo restitutus cōmode videatur. Claude interim quamprimum os patientis (ut hoc utar sermone) partemq; repositam roborare, atque firmare debes : idq; optime satis fieri continget si ro saceo perlinatur, ac præterea pannus aliqs lineus, gracilis, uetus, ac lenis rhodino delibutus, particulæ applicetur ; vt satis argutè nos docuit Leonardus Fuchsius lib. vij. de meden. morb. cap. ij. quo loco dum agit de luxatis ossibus in vniuersum, integram tum historiam, tum verborum seriem ex Tagautio suscepit, furtumq; manifestum abscondere arbitratur dum idem per eadem verba descripsit ; Sed quoniā exactè vterque rem pertractauit, propterea culpa vterque vacat. Debemus igitur & maxillam luxatam, & reliquas corporis articulationes, leniter & sine aliquo dolore, quatenus fieri liceat loco proprio penitus reducere, & cum diuersis luxatis particulis alia, atque alia extendendi ratio habenda est, idcirco exemplum particularium præposuisse sat erit. Applicato itaque rosaceo, pannis (vt diximus) lineis, ac reliquis iam dictis remedijs loco adhibitis, stupæ, ac panni multiplices, ouorum candido perfusi superaccommodentur, ac fascijs versus caput tendentibus obligetur locus affectus. Deligatio autem fieri debet nullo pacto vt quidam voluerunt, strictissimis nempè, ac vehemētissimis structuris, quoniam inflammationis periculo non vacant: quātum autem negocium phlegmon adductum facessat, iudicent illi, apud quos hæc ratio in vsu habetur. Facta igitur prædicta tali colligatione, caueat æger ne ex eodemmet latere dormiat,

Ossib. luxatis, quæ applicāda.

miat neque loquatur, vel alio modo os ipsum, vel maxillam mouere studeat, idq́; quandiu ligamenta non resoluātur, hoc est post septimum, octauum aut decimū diem, si nullum symptoma (vt ille inquit) prauum accesserit. Cibus præterea, ac vniuersa victus ratio tenuis admodum sit, & in sorbitionis formam omnia reducantur; venaq́;, nisi aliud impediat, cephalica ex aduerso secanda est, & venter purgāte aliquo medicamento subducatur, alicuius tamen periti medici habito præscripto. Quod si cōtingat vt ab vtraque parte fuerit in maxilla luxatio (quod rarò tamen euenit) statim, si liceat in propriam sedem reducenda est, ne interim febris ægrum aggrediatur, ac praua itidem symptomata, dolor capitis ac eiusmodi, quoniam si hæc accidentia suscitarent, ægrotans procul dubio post decimū diem non viueret. Atque hæc dicta iam satis sint de maxillæ luxationis integra curatione.

De spinæ luxatæ curatione. Cap. 10.

DORSVM *medullæ dorsali iter potissimum parare, ex præcedentibus abundè constat, ac corporis veluti carinam in collum ceruicemve, thoracem, lumbos, os sacrum, & coccygem, seu cuculū os diuidi, trigintaquatuor oßibus (quas vertebras vocamus latine, ac* σπονδύλια *græce) efformatum. Multiplices usus habet pars isthæc, ac motus diuersos, vnde meritò etiam varias luxationis species, diuersas intentiones curationis,*

tionis, atque diligentiorem requirit contemplationem. Quamobrem non iniuria omnes in confesso habent uertebrarum luxationem mortem momẽtaneam aliquando afferre; idque non solum ob partis in ipsarum cauitate contentæ nobilitatem, sed etiã propter artificis ineptiam, indistinctè dum operatur. Luxantur spinæ uertebræ & in priorem duntaxat partem, in posteriorem supra septum trãsuersum, & infra, ac nonnunquam etiam ex toto dilabũtur. Porrò uertebræ, siue articulus capitis adeò magni est momenti, animalibus, ut omnium solus, non dico luxationem magnam, sed ne deflexionem quidem uel temporis momento ferre queat. Repente siquidem respiratione ac uoce, motuq; simul & sensu totum priuatur animal ipsa nimirum neruorum radice affecta. Cum uerò ex toto loco mutantur, nulla etiam restitutionis spes relinquitur, præcipitemq; mortem inferunt, atque facile id percipere possumus, tum per continuum excrementorum inuoluntarium descensum, tum etiam per externarum partium deprauatum & motum, & sensum, nempè brachiorum, manuum, pedum, & aliarum extremitatum, & tandem intra triduum homo moritur. Vnde est illud à Celso lib. viij. cap. de spina luxata optimè adnotatum, nempè. Id enim non potest fieri, nisi ex medulla, quæ per medium, & duabus membranulis, quæ per duos à lateribus processus feruntur, & neruis qui continent, ruptis. Excidũt autem & in posteriorem partem, & in priorem, & supra septum transuersum, & infra. Si in utrãque partem exciderint, à posteriore parte uel tumor,

vel

uel sinus oritur. Si super septum id incidit, manus resoluuntur, uomitus aut distentio neruorum insequitur, spiritus difficulter mouetur, dolor urget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femora resoluuntur, urina supprimitur, interdum etiam sine uoluptate prorumpit. Ex eiusmodi casibus, ut tardius quam ex capitis, sic tamen intra triduũ homo moritur. Hæc Celsus. Quapropter animaduertendũ perpetuo erit, nunquid supra septum antedictum luxatio contracta fuerit, uel infra, & si supra nulla eget uel doctrina, uel praxi, cum repentè mors ipsa curationem absoluat. Quæ autem uertebræ curationem admittunt, ex Hippocratis doctrina hominem pronum super latam tabulam collocandũ esse requirunt, idq; præcipuè dum in exteriorem partẽ uertebra prolapsa fuerit, ac gibbum hominẽ quodammodo fecerit; extendendumq; hominem esse ipsemet nos monuit prædictus senex, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, & diligenter intus luxatam siue prolapsam, quam diximus partem, impellere. Quo statim cõtracto, modo iam præcitato in maxillæ luxatæ curatione, firmanda, ac roboranda est sedes, oleo rosaceo, pannis lineis, ac totus prædictus ordo hoc quoque loco obseruãdus est. Iis tandem ritè apparatis, membrũ in figura ei maximè naturali, atque à dolore alienissima, ad quietẽ reponendum est. nec propterea opus esse existimo, vt cuidam Bruno, visum est, tabulæ supra longum dorsum applicatione, quandoquidem vel nihil prodest, vel occultè ac parum, manifestumq; periculũ imminere demonstrat tum ratio, tum præcipua experientia.

Vertebræ luxatæ si curationẽ admittant, quomodo curandæ.

perientia. Quod quidem hoc loco tantum dixisse sufficiat, sicuti etiam nullo pacto plumbeam laminam apponendam esse opinor, quam idemmet Brunus maxime excellere est arbitratus. Imo, vt lamina plumbi partem refrigerare idonea est, sic cōtra (nisi recentissima admodum luxatio reposita fuerit) calidis modicè rebus suffulciendus locus erit, modo calefacta aqua, modo altheæ, ac maluæ decocto, in quibus vis aliqua caliditatis existit. Vnde merito id duplici duntaxat ratione agendum iudico, dolorem scilicet, vt demulceamus, & quod in luxata sede contractum fuerit digeramus. Dolor autem in vertebris luxatis necessario cōtingere debet, ob neruorum varias compages, tendinum quorundam musculorum, ac medullæ spinalis nobilitatē. Quod si dolor meritò interuenerit, & humorum etiam à vicinis partibus conceptorum fluxus iudicandus erit. Dum itaque partem hanc, modo quo diximus foueris, ac præcipuè legitimo tempore, mox emplastrum ex Tagautio adhibere fas est, ex farina videlicet volatili, puluere rubro communiter appellato, & albo oui in vnum corpus redactis. Quod quidem sexcentis in locis ad prædictum vsum Vigonius Ioānes comprobauit in eius Chirurgicis præceptis, & ante ipsum Razes ille Arabes celeberrimus. Quamobrem si vertebrarum aliqua portio luxata fuerit nisi recentem medicus inueniat, calidis potius moderatis rebus, vt diximus muniendus est locus, nec vllo pacto adhibendum est plumbi folium ad frigiditatem aliquam contrahendam. At si tamen ea vti conueniat in recenti admodū luxatione

intelligere

intelligere debemus, autore principe Auicenna: calfaciētes enim, atq; humectātes partes relaxare facile possumus, ac potius dissolutas reddere: vnde imbecilliores fiunt, & ad fluxum suscipiendū proniores. Præterea & inflammationi opportunæ efficiuntur, & luxati sinus humiditate superflua opplentur, ex quo subsequi necesse est, vt articulus in natiuo suo acetabulo diu persistere non possit, sed lubricus, ac subterfugiens delabatur. Prohibet quoque Auicennas calidos impense pannos membro recenter luxato admoueri, ne fluxionem etiam euocent, & inflammationem eo loci excitēt. Quin potius eos cerato refrigeratorio, aut vino aliquo austero imbutos adhiberi iubet, quo forsan adductus Brunus exemplo plumbeam laminam plurimum comprobauit.

De humeri luxati curatione. Caput II.

Humerus magisq̃ alia membra luxationem incurrit.

VMERVS omnium maximè articulorum luxationi obnoxius existit, modoq́; in alā excidit, modo in partem priorem, ac exteriorem, in posteriorem partem labitur nūquam, ob omoplatæ, seu scapulæ situm quod prohibere natura voluit. Luxatio autem in alam frequenter in ijs euenit, qui non multa carne præditi sunt, in superiorem verò ferè nūquam promouetur, ut quod ab vtroq; scapularum processu, & eo scilicet, qui anchoræ similis est impediatur. Si in alam præterea demissus

demiſſus fuerit, & victus cubitus recedit ab eiuſmodi latere, concauitatemq́; tunc euidentem ſatis in ſcapularũ capite percipimus: rurſum iuxta eiuſdem partis aurem cum humero porrigi non poteſt, longiusq́; (vt Celſus abundè refert) altero id brachium eſt. Igitur diſtinguere quamprimum nos cogimur, an ſcilicet humeri luxatio in homine iam maturo, aut in puerili admodum ætate ſit, in qua re maximas curatio hæc partes habere comprehenditur. Si enim vaſtius, ac maturum corpus compertum habeamus, tunc nerui robuſtiores erũt, ſed ſi puerile adhuc eſt corpus, vel molle, certè et imbecillibus neruis intentũ eſt, & varias idcirco curandi ſuſcipimus indicationes, variant urq́; etiam inſtrumenta. Satius enim in puerili, vel molle humero luxato eſſe dicimus, eum in ſedili collocare, & ex duobus miniſtris alteri imperare, vt lati ſcapularũ oſſis caput leniter reducatur, alteri vt brachium extendat: ipſum poſteriore parte reſidentem humerum ſub ala eius cogere, ſimulq́; & latum os, et altera manu brachium eius ad latus impellere. At ſi corpus vaſtum fuerit, non ita facilis erit rectificatio tum ob neruorum robur, tum partium ſingularum fortitudinẽ, ſed ſpatula quædã lignea neceſſaria eſt, ſi Celſo credimus, & quæ craſſitudinem digitorum duorum habeat, & longitudine ab ala ad os perueniat. In qua ſumma (vt idem autor nos docet) capitulum eſt rotundum, et leniter cauum, vt recipere particulam aliquam ex capite humeri poſſit. Bina in ea foramina tribus locis ſunt inter ſe ſpatio diſtantibus, in quæ ea lora

mollia

mollia conijciuntur. Eaq́; spathula fascia inuoluta, quo minus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, sic vt caput eius summæ alæ subijciatur. Deinceps loris suis ad brachium deligatur, vno loco paulum infra humeri caput, altero paulũ supra cubitum, tertio supra manum. Cui rei protinus interualla tunc aptata sunt foraminũ. Sic brachiũ deligatũ super scalæ gallinariæ gradũ traijcitur, ita altè, vt consistere homo ipse non possit, simulq́; in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachiũ intenditur. Eoq́; fit vt ligni capite caput humeri impulsum, in suam sedem, modo cũ sono, modo sine hoc cõpellatur. Quidã præterea ex recentioribus chirurgiæ sectatoribus, vel Celsi auctoritati non omnino se confidere ostendunt, vel potius spathulæ negocium subterfugiunt, atq; aliã rationem hoc loco reperiunt: brachium nempè luxatũ sursum leuari iubent, idq́; non æger experitur solũ, sed ex astantium quidam. Eleuatoq́; interim humero manus pugillum audacter supponunt, articulumq́; fortiter eleuant, donec legitima ei sedes restituta sit. Debet autẽ tunc astans ille prædictus luxati brachij manum extollere, eamq́ue penitus extendere, ac tandiu declinare, sursumq́;, ac deorsum leuiter agitare, vt locum conuenientem affecta iam sedes requirat: atque hoc modo luxatum humerum reponere profitentur. Quod quidẽ non in luxatis diutinis particulis locum habere crediderim, sed potius in recentioribus: quandoquidem sancitum iam sit vt aqua calefacta suffumigeter membrum, quod diu prolapsum sine auxilio remã-

sit,

sit, atque interim herbas quasdam aquæ decoquendas imponendas iubemus, quæ mollificandi vim possideant, cuiusmodi maluæ folia, violarum, radicesque meliloti, althææ, et huiusmodi esse dicimus. Aliqui deinde hominem robustum comperiunt, qui altitudine multum ægrotum superet, & sub humero iam luxato præstituunt scapulam imponere, ac violenter onus sustollere præcipiunt, & per pedes alterum attrahere iubent, postea leniter deponere donec reintegrata pars optime videatur. Multas alias esse adhuc rationes scire facile est vno Hippocrate lecto, sed non alia magis vsu comprobata est, quam ea, quam Celsus descripsit iam præcitato loco. Sed si in priorem partē luxatio humeri contingat, supinus homo collocandus erit, habenaq;, aut fascia media ala circundanda existit, capitaq; eius post caput hominis ministro tradenda, brachiū alteri: præcipiendumq; vt ille fasciam, hic brachium extendat. Deinde caput quidem hominis repellere sinistra debemus, dextra verò cubitum cum humero attollere, atq; os in suam sedem compellere, faciliusque id in hoc casu, quam in priore iam dicto reuertitur. Reposito optime humero lana alæ subijcienda est. Si in interiore parte os fuit, vt ei imponatur, si in priore parte, vt tamē commodius deligetur. Tum fascia sub ala primū deuoluta, caput eius comprehendere debet, deinde profectus ad alteram alam, ab eaque ad scapulas, rursusq; ad eiusdem humeri caput tendere. Dum autem lana alæ subijcitur, emplastrum quoq;, quod puluerem melinum, oui album, ac olibanum reci-

pit applicare oportet, nec ante diem septimum, si accidens nullum prauum accesserit, brachiū resoluere debemus, aut alijs adhibitis medicamētis curare, sed ita tenere. Quæ quidem ratio, ne toties eadem repetamus, vniuersaliter luxatis membris commodè inseruire poterit, sicut etiam quamplurima, quæ ante diximus cōmunia esse possunt. Cæterum luxato, ita vt dictū est, humero in suam sedē reducto, firmatoq;, & ad quietem conuenienti figura reposito, ipsum à dolore, & inflāmatione vindicandum erit. Quod si consequi studuerimus, humorum in partem laborantem influxū modis omnibus prohibebimus. Si enim fluxione tentetur, & dolorem statim persentiscet, & phlegmonem experietur. Quæ duo quidem incommoda, ne dum in humero luxato, sed in luxatis omnibus membris, maximopere vitanda sunt. Atque hæc tuto euitabimus si quæ in maxillæ curatione, tum de victu instituendo ab initio tenui, tum de venæ sectione, tum etiam de pharmaco propinando præposuimus obseruabuntur.

De cubiti luxati curatione. Caput 12.

RACHII os, *seu humerum scapulæ articulari iam dictum est, & huius inferiori sedi sinibus varijs, & tuberibus exornatæ, duo rursus inibi ossa iunguntur, radius nimirum, & vlna, quæ totius membri nomine etiam cubitus appellatur.*

appellatur. Quare ordine quodam non decepto de cubiti luxati curatione post restitutum iam humerum verba facere modo fas erit. In cubito autem coire tria ossa, humeri, & radij, & cubiti ipsius, ex omnibus autorum monimentis in confesso iam habetur. Partis eiusmodi luxationes variæ comperiuntur, tum in partem interiorem, tum exteriorem, anteriorem, ac posteriorem; atq; propterea eius luxatio grauis admodum reputatur, nec facile reduci aliquando potest. Si in interiorem, exterioremve cubitus porrectus est, sed paulum in eam partem à qua os recessit recuruatũ, quicquid incidit, reponendi ratio vna est: sed si in anteriorem extensum brachium reperies, neque ex se recuruari posse: si verò in posteriorẽ, curuum brachium existit, neq; extẽditur, breuiusq; altero fit. Ergo si in anteriorem partẽ cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, interdum etiam fascijs satius est; deinde rotundum aliquid à lacerti parte ponendum est, & super id repente cubitus ad humerum impellendus est. Alio etiam vtimur aliquãdo ordine in luxati cubiti repositione, videlicet vt minister vnus spathulam firmissimam obseruet, ac brachium alter detineat, extendatq;, ac positis interim manibus circa cubitum, cum pollice vtriusq; manus luxata pars reponitur. At in alijs casibus commodissimum est eadem ratione brachiũ extendere, quæ luxato cubito superposita est, et tum ossa reponere. Obseruet æger per quãplurimos dies brachium collo suspensum, nec quicquam moueat vel manum extremã, uel digitos perstringat, donec

Cubiti luxationes variæ, & curatu difficiles.

ſanitati reſtitutus iudicetur : atque interim perueniente , poſt ſanitatem contractam, ardore aliquo, aut grauedine partis, circa dearticulationẽ humectatio procuranda eſt , ſiue in balneis arte confectis, ſiue potius adipe hircino, vel butyro temperato calefacto . Cæterũ diligentia magna in brachij cubito luxato perpetuò adhibenda eſt, ſi antequam voceris dolore pars illa infeſtetur , aut phlegmone depreſſa ſit, non prius eam in locũ ſuum à quo excidit reſtituere tentabis, quàm dolor finitus fuerit, ac phlegmone conquieuerit. Idq; maxime cauendum eſt non in cubiti luxati tantũ reſtitutione, verum enimuero in quacunq; corporis luxata parte ne interim conuulſio, vel neruorum diſtẽtio, aut aliud prauum id genus ſymptoma ſuſcitetur. Quod conceptis verbis Celſus ex Hippocratis ſententia declaraſſe eſt viſus , ſic inquiens. Quicquid autem loco ſuo motum eſt, ante inflammationem reponendum eſt. Si illa iam occupauit, tum conquieſcat, laceſſendum non eſt : vbi finita eſt, tentandum eſt in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert, & corporis & neruorũ habitus. Nam ſi corpus tenue , ſi humidum eſt , ſi nerui infirmi, expeditius os reponitur. Sed & primo facilius excidit , & poſtea minus fideliter continetur . Quæ contraria his ſunt, melius cõtinent: ſed id quod expulſum eſt, difficulter admittunt . Oportet autem ipſam inflammationem leuare , ſuper ſuccida lana ex aceto impoſita . Hæc Celſus . Quamuis locum hunc viciniorem corruptum eſſe affirmet Tagautius, & poſt ipſum Fuchſius quoque, atque ita reſtituen-

Si luxatum cubitum phlegmon opprimat, vel dolor, quid agendum.

Celſi locus reſtitutus.

ſtituendum eſſe exiſtiment. Oportet autem inflam mationem ipſam atque dolorem leuare ſuccida lana ex hydrolæo, ideſt, aqua & oleo moderate calido, acetiq; momento ſuperimpoſita. Cauẽdum inſuper eſt ne longo temporis curriculo à luxati cubiti viſitatione vlcus aliquod intercludatur, neve inter luxandum vulnus quoq; contractum fuerit: idque magis in cubito animaduertendum eſſe opinor, genu ac ſuperioribus articulis, quàm in aliys luxatis membris. Idcirco niſi multa diligentia, ac etiam prudentia repoſitæ hæ partes fuerint, ingens periculum ſuſcitatur, ac mortem quandoq; hoc modo luxati articuli cum vulnere immaturam adferunt. Facile enim inflammantur & nerui adiacentes, & muſculi ex diſtenſione, atq; dolores, conuulſiones, acutæ febres propterea ſuboriuntur: quod his verbis Galenus breuiter animaduertit, lib. 3. meth. med. nempè. Similiter vbi luxatio cũ vlcere in aliquo maiorum articulorum incidit, vlcus ſanamus, luxationem autem inſanatã relinquimus. Nam ſi hanc quoque ſanare conemur, cõuulſiones haud dubie ſequentur. Quod 17. lib. de vſu part. confirmaſſè idẽ autor eſt viſus, dum inquit. Nam qui affectus inſunt cruribus incurabiles (vt luxationes, quæ cum vlcere incidunt, aut peruerſiones coxendicum) inſanabilem in futurum tempus ſignificant ambulationis noxam. Nec idcirco male Celſus etiam in cubiti luxati curatione admonuit, ſic ſcribens. Celerius tantũ & ſæpius id reſoluendũ eſt, multoq; magis aqua calida fouendũ, diutius ex oleo & nitro ac ſale perfricandum. In cubito

enim celerius, quam in vllo alio articulo, siue extra remansit, siue intus reuertit, callus circundatur, isq; si per quietē increuit, flexus illius postea prohibet. Quare dum tot autoritatibus periculum maximum comprobamus, eodemmet argumento diligentiam esse adhibēdam, ac celeritatē in cubiti repositione consulimus, vt prædicta omnia commode, ac tutò prohibeantur.

De manus luxatę curatione. Caput 13.

Manussquo modo Aris. vocatæ.

ELVT organum quoddam ante organa manum esse stabiliuit Aristoteles, cuius dignitatis exemplo vigilātes nos esse oportet in manuum cōtinua præseruatione, vt dum ipsæ exacte munus suum corpori nostro præstant, organum organorum apud nos integrū habeamus. Iccirco præter ceteras, quæ ipsis succedunt læsiones, ac diuersas ægritudines, ea hoc loco perscrutanda nobis accedit, quæ singulis horis, ac momētis, paruaq; occasione accidere potest, nempè eiusmodi luxatio. Ex earum etenim partium manū esse constat numero, quæ in omnes quatuor partes prolabūtur, cuiusmodi cubitus, & femur existunt, hoc est in interiorem, exteriorem, anteriorem, & posteriorem, & quandoque etiam in superiorem, ac inferiorē, quod omnes chirurgiæ professores tacuisse visi sunt, vel penitus ignorantes, vel cū præcedentibus alijs quatuor confundentes. Aliud tamen

significare

significare vtricuiq; constat anterior motus, aliud posterior, aliud interior, aliud exterior, atque aliud etiam superior, aliudque inferior, quanquam curationis absolutam methodum in hac parte hoc minime impedire valeat, cum eadem omnino existat, nec reponi difficillime manus luxata poterit vtcunque luxatio contingat, dummodo cum fractura non euenerit. Tunc etenim ex diuersorum affectuum complicatione, maior difficultas suscitatur, nec periculo vsq; adeo pars ipsa vacat. Tempore autem curatio fracturæ præcedere semper debet, luxatione demum loco secundo relicta. Quod si aliquãdo fieri nequaquam possit, atque luxatio commode præcedat, diligentissime id præstandum esse iudico, dum acutus, & vigilans chirurgus id tuto distinguere valeat. Veruntamen ad luxationem redeũtes, si manus in posteriorem partẽ ceciderit, ex digitorum stupido motu id facile cõprehendere poterimus, quoniam porrigi minime possunt: si in priorem non inclinantur: si in alios subsequentes latus, manus in contrarium, hoc est, aut pollicem, aut minimum digitum conuertitur. Cæterum quod tuto reponi posse demonstrauit senex Hippocrates libro de fractorum, luxatorumve ossium curatione, manus vna est, præter digitos, & plãtas etiã; atq; reliquas oẽs corporis partes, quæ quidẽ luxationi obnoxiæ sunt difficultatem aliquã, tum & periculum adferre idem autor cõfirmauit. Per se tamen reponi cum non possint, aliquo iccirco egent auxilio, atque aliqua diligentia, præcipuè si dolor (ut milies diximus) vel inflammatio superue-

nerit. Tunc siquidem sancitum iam abundè fuit vt donec ambo persoluantur, nos quoque supersedeamus. Vbi verò hæc symptomata minimè contingãt, aut aliud quid simile nullo negotio obstet ad loci coarctationem deueniendum quamprimum esse opinor. Duram primum habeamus tabulam ligneam aliquam, vel quoduis aliud durum, (vt Albuchasi, ac Celso placuit) atque cõmodum, vbi manus luxata permaneat, ac renitentem ex vna tũc parte manum intendamus, ex altera verò brachium, sic vt prona sit: si in posteriorem partem, supinam accõmodemus, sed si in priorem, ac interiorem, exteriorem ve, superiorem, ac inferiorem, in latus conuenienter reponemus. Diducantur deinde, nullo violento motu, sed benigne potius, ac pedetentim nerui, qui præsunt: & vbi satis fuerint tandem adducti, si in alterutrum latus procidit manus, brachiũ in contrarium repellendum est. Reposita tandem manu, semotoq; omni accidentium periculo, eleganter distensa conseruetur aut ligneis tabulis, vel corio, aut aliqua dura conuenientiq; materia, ac postea fascijs circundetur vsque ad quartũ, vel quintum diem, circa quod spatium temporis commode satis perspici poterit, & si necesse fuerit aliquo ex iam dictis medicamentis muniri, atque roborari. Verum si manus luxatio inueterauerit, & ob temporis spatium, callosa inibi durities contracta fuerit, ea decocto maluæ, & althææ perfundenda est, vnguento deinceps (quod vulgus dialthææ in officinis vbique vocat) collinenda: quo facto, emplastrũ quod Diachilon magnum nominatur, superapponẽdũ est,

Manus luxata, quomodo reponenda.

dū eſt, vel eius loco, lana ſuccida viſcillagine quapiam emolliente delibuta. Ad hoc etiā efficax habetur cortex radici althææ, & cum axungia ſubactus, vt quodammodo malagmatis lentor contrahatur: & loco tandem ſub his ſufficienter emollito, luxatam manū in priſtinam eius ſedem reuocemus.

De Palmæ ac digitorum luxatione curatio. Cap. 14.

SSA etiam in manus palma ſuis ſedibus aliquando promouentur, quāquā Cauliacenſis Guido chirurgus, depoſita ſermonis barbarie, non inutilis, & poſt ipſum ſectator eius Tagautius, ac quamplurimi de hac parte noſtræ ætatis ſcriptores, verbum nullum fecerint, nec rem alicuius etiam momenti proſpexerint. Luxatio igitur palmæ modo in anteriorem partem, modo in poſteriorem hominibus contingit, nec magno admodum negocio in ſuam ſedem optimè reducitur. Quo autem pacto in parte luxatio pernoſcatur, duobus uerbis nos Celſus eleganter admonuit ex Hipp. doctrina, ſic inquiens. Signum id ſolum eſt, quod omniū commune eſt, tumor ab ea parte, in quam os venit: ſinus ab ea, à qua receſſit. Sed ſine intentione digitorum, tantummodo bene preſſum os in ſuā ſedem reuertitur. Concluditur ergo luxationem deprehendi poſſe mala partis laborantis compoſitione: in ea quippe tumor præter naturā ea parte qua os prorūpit, & ſinus inſolitus ea qua receſſit, manifeſta apparent.

Palma manus, qua parte luxata ſit, qūo dignoſci poſſit.

parent. Quibus communibus signis euidenter etiã digitorum, qui in manu sunt, luxatio deprehendi poterit, tum si in anteriorem, cum etiam posteriorem partem ceciderint, in quibus tantummodo modis labi ea ossa ab omnibus firmissime iam constat, ac cõcluditur. Cum igitur eadem omnino signa, idemque luxationis ordo præter naturã obseruetur, reliquũ est etiam, vt parum curationis scopus à præcedentibus differat. Sed in ipsis manus digitis extendendis non æque vi opus esse omnes volunt autores, cum & articuli breuiores, & nerui minus validi sint, cum finem eorum iam proximum esse à nobis abunde declaratum sit. Quamuis autem digitorum connexus vel articulatio triplex in omnibus, præter pollicem, reperiatur, atque tripliciter luxus contingere possit, vna tamen eadem curatio cuique existit. Si enim manum tantũmodo extendi super mensam iubeamus, haud difficulter luxationis accidens resoluetur, dummodo palma iam nostra diligenter compellamus: hoc etenim modo qui digiti in anteriorem, vel posteriorem partem exciderunt, atque qui in latus elapsi sint, restitui possunt. Cæterũ etiã in digitis idipsum animaduertendum erit, quod paulo ante de manus restitutione dicta fuerũt, tum etiã vt per aliquot dies collo suspensum brachium detineatur, manusq; optimè fascijs obligetur, ut vel frigus intẽsum digitos nullo modo obstupidos reddat, neve humores ob motum aliquem vberius concurrant: quod facilè euenire experientia comprobatur etiam in partibus conualescentibus.

De

De Femoris luxati curatione. Cap. 15.

EMORIS os supra rotundo capite ceruici prolixæ, & introrsum obliquatæ (vt abunde iam dictum est) adnato, coxẽdicis ossi inarticulatur, infrà verò duobus capitibus grandioris in tibia ossis sinus subit, sinu quodam in eorũ capitum medio existente, quo tuber dicti tibiæ oßis recipitur, peculiaribus etiã cartilaginibus in hoc articulo quadrupedum, & auium genu simillimo interuenientibus. Iuxta femoris ceruicis externam sedem grandis apparet processus, quem natem & magnum rotatorem appellamus. intus quoque aliũ obtinet processum, sed multo minorem exteriori, quem interiorem rotatorem vocamus. Hanc autẽ esse femoris integram ossium structuram apud omnes in confesso est, maximumque omnium corporis ossium optimè vnicuique constat. neque istud iniuria quidẽ à natura tale confectũ esse res ipsa apertè declarat, cum tale onus sustinere cogeretur. Primum nanque hoc firmatum est cauitate, primumq; omnem corporis molem superiacentẽ vehit: curuũ quidem priore, & externa parte, resimum verò partibus his contrarys. Quibus enim femur fuerit natura rectius, quam conuenit, blæsi fiunt omnino ad genu. Quapropter cum pars hæc tanti corpori humano momenti persistat, eam ab omnibus extrinsecis, & intrinsecis omni diligenti methodo vindicare licebit. Cum verò de præcedentibus dixerim, de his subsequentibus quoq; quæ in cruribus sunt, videri

Femoris positio.

videri possum dixisse. siquidem etiam in hoc casu quædam similitudo est femori, & humero, & tibiæ, & cubito, & pedi, & manui. Luxatio itaque femoris in omnes quatuor partes quam maxime sæpe deprehenditur, sæpissime in partē interiorem, deinceps in exteriorem, raro admodum in priorem, aut posteriorem, nunquā autem in superiorem, ac inferiorem. Quanquā diuersi autores, diuersas publice de prædictis luxationibus opiniones deposuerunt.

De femoris luxatione, opiniones variæ.

Quidam etenim tres tantummodo in partes femur moueri, vel luxari posse cōtendunt, in partem nempè interiorem, exteriorem, ac posteriorem, in priorem verò nunquā, vt ex Albucasis doctrina videre manifeste licet. Brunus præterea, Theodoricus, Lanfrancus, & Auicennæ sectatores antiqui, quatuor magis luxationes in femore posse contingere diligentissimè confessi fuerunt, sed dum subtiliter in re hac inuicem contendere excogitarent, æquiuoce posuerunt pro contrarijs contraria, vt ex eorum argumentis abunde videre possumus. Quorum autem diuersas opiniones, dum in medium Cauliacensis Guido deposuisset, nullam ex se sententiā quoq; ostendere recordatus fuit, tanquā cum omnibus si fieri liceret vel concordaret, vel vnicuique tacite dissentiret dum statim signa perquirere desiderat. Si igitur femur in interiorem partem prolapsum est, autore Auicenna, crus longius altero, & vastius existit: extra enim pes vltimus spectat: sed si in exteriorem, tunc breuius, ac rarum fieri contingit, intusq; inclinatur, planta pedis loco calcis terram vix contingit, meliusq; id crus superius corpus,

pus, quam in interiore luxu fert, minusq; baculi auxilio eget. Si verò in anteriorem crus extensum apparet, neq; complicari potest, parque alteri cruri ad calcem prospicitur; quamuis inferior pedis planta minus in anteriorem partem inclinetur, dolorq; in hoc casu præcipuus est, & maxime vrina supprimitur. Sed si in posteriorem (quicquid sibi dicat Cauliacus ex prædictorum sententia) extendi crus minime potest, ac breuius extat, neque calx terram contingere potest si quiescit, aut homo erectus constat. Hæc sunt igitur femoris in vniuersum luxationum signa, hæque differentiæ, ac species, quarum exacta curatio magno quidem periculo nõ vacat, ne vel difficulter reponatur, vel repositum rursus excidat. Vnde est illud Celsi libro iam toties præcitato, cap. de digitis pedum ex Hippocratis sententia, videlicet. Hæc facienda sunt in his casibus, vbi sine vulnere ossa exciderunt. Hic quoque & ingens periculum est: & eo grauius, quo maius membrum est, quoue validioribus neruis ac musculis continetur. Ideoq; humeris, femoribusq; metus mortis est, ac si reposita ossa sunt, spes nulla est. non repositis tamen, nõ nullum periculum est, eoq; maior in vtroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Hippocrates nihil tuto reponi posse, præter digitos & plantas, & manus dixit, atque in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitarent. Quidam brachia quoque & crura reposuerunt. & ne cancri, distentionesq; neruorum orirentur, sub quibus in eiusmodi casibus mors fieret matura, sanguinẽ ex brachio miserunt. Verum ne digitus quidem

dem in quo minimum vt malum, sic etiam periculum est, reponi debet ante inflammationem, aut postea cum iam vetus res est. Si reposito quoque osse nerui distenduntur, rursus id protinus expellendum est. Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neq; repositum est, sic iacere conuenit, vt maximè cubantem iuuat, tantum ne moueatur, ne ve dependeat. In omniq; tali morbo magnum ex longa fame præsidium est. Quamobrem generali habito hoc consilio maxima quidem solertia femur luxatum reponere exactè tentemus, vnum ex tot ab autoribus adhibitis modum vtique commodum seligentes. Guido ille Cauliacensis, quem omnes huiusce æui secuti sunt autores, scopum primum, ac communissimum ex Albucasis sententia selegit, quo optime luxatum femur in propriam sedem reducere profitetur, atque iubet vt æger à ministro aliquo fortissime per spatulas detineatur, vel circa humeros ligulis obligetur, circuncingens eodē met tempore circa columnam aliquam, vt eademq; ligamina à supernis iam dictis locis ad inferna, nempè inter vtrunque femur, detracta sint, & tandem ad genua vsque decursus, manu altera circa inguina, ac altera ad genua pro viribus luxatum femur attrahi iubet, atque vno vicissim tempore ita extendendum, vt à terra subleuetur æger, & tandiu femur agitetur hinc, inde, donec sedi propriæ tandem restitutum fuerit. Celsus præterea, à quo omnia Tagautius, ac quamplurimi desumpserunt, ex Hippocratis sententia hoc pacto luxatum femur reducendū esse egregie stabiliuit, videlicet. Tentandum

dum eſt, & ſi tenerius membrum eſt, ſatis eſt habenam alteram ab inguine, alteram à genu intendi. Si validius, melius adducent, qui eaſdẽ habenas ad valida bacula deligarint: tumq; eorum fuſtium imas partes oppoſitæ mire obiecerint, ſuperioresq; ad ſe vtraque manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrum ſuper ſcamnum, cui ab vtraque parte axes ſunt, ad quos habenæ illæ deligantur, qui vt in torcularibus conuerſi, rumpere quoque, ſi quis perſeuerauerit, non ſolum extendere neruos & muſculos poſſunt. Collocandus autem homo ſuper id ſcamnum eſt, aut pronus, aut ſupinus, aut in latus: ſic vt ſemper ea pars ſuperior ſit, in quam os prolapſum eſt: ea etiam inferior, à qua receſſit. Neruis extentis in priorem os venit, rotundum aliquid ſuper inguem ponendum, ſubitoq; ſuper id genu adducendũ eſt eodem modo, eademq; de cauſa, qua idem in brachio fit, protinusq; ſi complicari femur poteſt, intus eſt. Rogerius deinde, ac reliqui eius ſectatores, ſi qui ſunt, aliam rationem femur reponendi deſcripſerunt, quæ cum parum differat à præcedentibus, in eius libris integrã conſulto relinquere iudicauimus. Repoſito itaque ex quacunque doctrina femore iam luxato, quamprimum cauenda inflãmatio ex toto corpore erit, idq; cõmode diutius fieri poſſe, feliciter quidem experti ſumus, ſi loco ſuccidæ lanæ ex hydrelæo moderatè calido, balſamum noſtro artificio confectum ſuperponatur, atque femoris, ac ſuperiorũ, inferiorumq; vicinarum partium ſedes prædicto oleo calido inungamus. Sua ſiquidem facultate præditum eſt, vt

ne dum

ne dum repente phlegmonem ipsam prohibeat, sed doloris etiam exacerbationem, ac fastidium, cuius præparationem, descriptionem, vsum, ac reliqua, quæ in exacto hoc medicamine desiderari maxime possunt, libro huius chirurgiæ tertio deponemus. Si verò inflammatio aliqua, aut conuulsio, vel quippiam ex supradictis, reposito femore acciderit, id rursus cum eodemmet pharmaco expellendum est. Lectulo interim æger ad quadragesimum saltem diem potius decumbat, quàm ad trigesimi spatium, vt ex quibusdam in hac curatione constat, atque, si fieri commode id possit, singulis septem diebus deligetur locus affectus, vel oleo nostro iterum inungatur, vel Guidonis sparadrapum, aut oxicroceum diligenter confectum superponatur, habito tamen periti alicuius medici consilio, tum in re hac adhibenda, tum etiam in victu ordinando, pharmaco exhibendo, vena aperienda, & huiusmodi, quæ facile quandoq; post femoris luxationem conuenire compertum abunde est. Atq; sub finem quidem curationis, si è sententia res cesserit, luxatum locum perfusione aquæ decoctionis rosarum, absinthij, & musci albi quercini roborare nitemur.

De Genu luxati curatione. Cap. 16.

VAECVNQVE ad luxationes partium corporis humani vniuersaliter signa, prognostica, causæ & aliæ indicationes cõuenire visa sunt, antea fuerũt breuiter pertractata, & præterea quæ fracto particulariter vnicuiq; membro

circa curandi methodum absolutissimã requiri debuerunt vsque ad præsentem luxatam particulam, diligenter negocio satisfecimus. Vnde antequam ad cæteras partes luxatas ordine accedamus, circa ipsum aliqua etiam admonuisse inutile opus esse minime iudicamus: quamuis difficultatem nullam, vel saltem modicam genu reposito generare vnquam possit. Velociter tamen luxari genu sancitum est, ita vt sine causa manifesta pars hæc deambulando tantum loco ceciderit aliquando. Ipsum quoque in exteriorem, interiorem, & posteriorẽ partem excidere manifestum est, in anteriorem verò prolabi plerique ob rotulæ oppositionem minime posse voluerunt, & nos quoque aliquando tum in libris nostris anatomicis, tum etiam in consilijs quibusdam eandem penitus opinionem tutati libenter fuimus, Galenum maxime admirantes, qui tertio libro de vsu partium circa finem ad hunc vsum patellam, siue rotulam esse voluit, vt partes anteriores articulationis omnes coërceret, prohibens quidem & ipsum femur prolabi ad anteriora, atque ne nos cadamus haud modicam præbens vtilitatẽ. Quatuor enim cum sint regiones circa articulum genu, anterior, posterior, dextra, & sinistra, anteriori quidem, ceu magis fallaci, cæterisq; magis laboraturæ appositam fuisse patellam cum eodem met autore quandoq; arbitrati sumus: externæ, quæ periculis magis obnoxia est, quam interna, ligamentũ vnum rotundum, validumq;, simul cum fine lati cuiusdã musculi applicuit: interne natura sagax aliud indidit ligamentum. At posteriori, plus nimirum laboraturæ,

Regiones circa genu articulum.

raturæ, quam paſſuræ, neque os neque inſigne ligamentum appoſuit, præter lata illa & tenuia, quibus omnis articulus copulatur. Cum tamen quamplurimos Hiſpanos viderim, qui dum in militia eſſent pro Ceſare noſtro Inuictiſſimo Carolo Auſtriaco Quinto, ſemperq; Imperatore Auguſto, aduerſus Sulimani Caſtra apud Tranſiluanos, tormentorum bombardarumue cæde circa genu vulnerati eſſent, patellamq; vi atque impetu magno ſedem propriam permutaſſe, & inter femoris maiores muſculos radices quodammodo tales egiſſe, vt vanum eſſet ad priſtinum locum eam reſtitui: nec præterea eorum quiſquam, poſt vulneris ſanationem, vel tantillum in anteriorem partē plus ſolito genu deflecteret, nec tibiam plus iuſto illac verſus agitaret, ſed tantiſper vix claudicaret, deprehendi hanc patellam non propterea eſſe à naturæ artificio conditam, vt modo cum Galeno præſenſimus, ſed ad hunc tantummodo vſum, vt oſſium copulam, ſiue articulationem ab extrinſecis læſionibus facile conſeruaret: & cum oſſium ſuperficies, propter eorum coarctationem, ac muſculorum tendines ab vtraq; parte maximo ſenſu præditos, eo loco terminantes videremus, naturæ etiam maximam tum vigilantiam in conſeruanda illa parte animaduertimus. Neque enim (vt vera fatear) omnino ad eiuſmodi vſum patellam ſtatutam eſſe credere liquet, nempè vt motum in anteriorem partem violentum genu, aut tibiæ prohibeat, cum ex ſexcentis rem perſpicimus nullam ob ſemotam, noxam experiri. Imo cum partes illas coniunctas optime contemplatus

Patella genu, ad quē vſum condita.

platus deinde magno vtique commodo fuissem, admirabile naturæ opus ad anteriorem fluxum prohibendum, non ex patellæ huic sedi appositionem inuenisse confiteor, sed ob copulationis firmissimam tutelam, cum vincula tantum id munus satis obire possent. Verum cum hic conueniens non sit nisi de luxato genu disputandi locus, dubitationes istas silentio libenter prætermittemus: exemplis enim ab animalibus quibuscunque desumptis, quæ patella quamuis careant, genu tamen nec tibia in partem anteriorem flecti potest, rem hanc procul dubio absoluemus; neque cubitus in hominibus aliquo modo flectitur in posteriorem partem, nec tamen patella à natura fuit propterea condonatus, sed talis tantum ossium compago, vt ab eadem tantum inutilis motus iste impediatur. A quacunque igitur parte, nempè aut posteriore, aut exteriore, aut interiore genu luxatio contingat, haudquaquam difficulter reponi, aptariq; sua sede potest: imo talis in ipso commoditas existit, vt per se æger aliquando euadat à nemine suscepto auxilio, sicut Meges apud Celsum videtur, qui quidem eum, cui in priorem partem excidisset, à se curatum esse memoriæ prodidit. Curatio eadem omnino cum cubiti curatione existit, nec vlla ratione prorsus differt, ac propterea, ne bis eadem prædicemus, lectorem ad præcedentia consulto demandare statuimus.

De tali luxati curatione. Cap. 17.

Caeterum imæ tibiæ, & fibulæ partes externis ipsorum lateribus prominētes ac excarnes, malleoliq; appellatæ, talum eadem sede in homine ac in quadrupedibus repositum, & eundem in illo ac in his vsum subeuntem apprehendunt: cui calcis os subijcitur, tibiæ rectitudinem in posteriora longe excedens. Hæc verò pars tibiæ, quam talum modo nuncupauimus, non dupliciter tantummodo, vt ille autor Brunus falso arbitratus est, luxationi obnoxia est, sed quadrupliciter, in partē scilicet anteriorem, posteriorem, interiorem, & exteriorem. Si in partem anteriorem luxatio contingat, à posteriore latus neruus durus, & insanus est, minusq; is opus est: si in posteriorem calx penè conditur; si in interiorem, pars ima pedis in exteriorem partem conuertitur: si verò in exteriorem contrarium interioris signum extat. Facilis quoque erit partis huius repositio, ita vt per manus simpliciter opus tutò perficiatur, prius in diuersa pede, & crure diductis, & postea fascia super talum data, inde obliqua ad superiora pedis porrecta, post hæc sub planta demissa, sic, vt ad superiorem partem reuersa, X, literæ similitudinem referat, alligata verò plantæ circunducitur in orbem. Quippe in hoc quoq; luxato membro, diutius in lectulo perseuerandum est, ne is talus, qui totum corpus sustinere aptus est, parum confirmatis neruis ferēdo oneri cedat, rursusq; prorumpat.

Bruni error.

Calceamentis quoque humilioribus primo tempore vtendum, ne iunctura talum ipsum lædat, & hæc nobis dixisse de luxati tali curatione sint satis.

De plantæ, ac pedum digitorum curatione. Cap. 18.

ALVS ab imis tibiæ, suræq; processibus cõprehenditur, vt iam abunde declaratum est: at planta post tarson inchoatur, post quam deinceps pedis digiti siti sunt, qui externis internodijs omnes constant, pollice excepto, qui ex duplici tantum conflatur. Duæ huiusmodi partes vt confusæ aliquantisper, sic quoque nullo præseruato ordine à Galeno lib. de ossibus cap. vlti. indistincte, atque coniuncte per idem caput declaratæ fuerunt, vt cuilibet candido lectori videre commode licet; quamuis sua ipsius iactantia sparsim hinc inde delata, se ordinis cuiusdam in re medica inuentorem, ac tutorem mirabilem præbeat, vno oblito Platone, à quo ordinem illum quam manifeste suscepisse est visus, sed silentio his rebus detentis, ad prædictarum partium curationem festinare potissimum procuremus. Quapropter plantæ ossa, modis ijsdem, quibus in manu prodeunt, atque ijsdem conduntur. In digitis verò pedum, nihil vltra agendum esse arbitror, quam quod in his qui sunt in manu positum est, & si aliqua saltem qualibet harum partium in re à præcedentibus differre possint, in fascia pro planta, & in quo-

Plantæ pedis ortus.

dam canaliculo pro digitis referendum erit. Quippe fascia in orbem magnum digitum complectatur, ab eoque per plantam procedat circa talos, inde obliqua reuertatur ad plantam, sic vt non longe à minimo digito similitudo literæ X, fiat, post hæc ad superiorem partem pedis intendat, & ad eandem rationem circumeat. Tum digitis luxatis potest conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri, cum in reliquis nihil eiusmodi curatio, à manus digitorum curatione differat manifestum sit. Guido Cauliacensis, cuius opera vbique hodie comperiuntur, tam exacta, admirabiliq; diligentia plantæ luxatæ, luxatorumq; digitorum curationem aggressus est, vt infeliciter digitos prætermiserit, nec verbum pro ipsis tandem apposuit. Et hæc dicta sufficiant de plantæ, ac pedum digitorum absolutissima methodo curatiua.

Libri primi de luxatorum ossium curatione,
Finis.

Figura ossium corporis humani ex parte anterna.

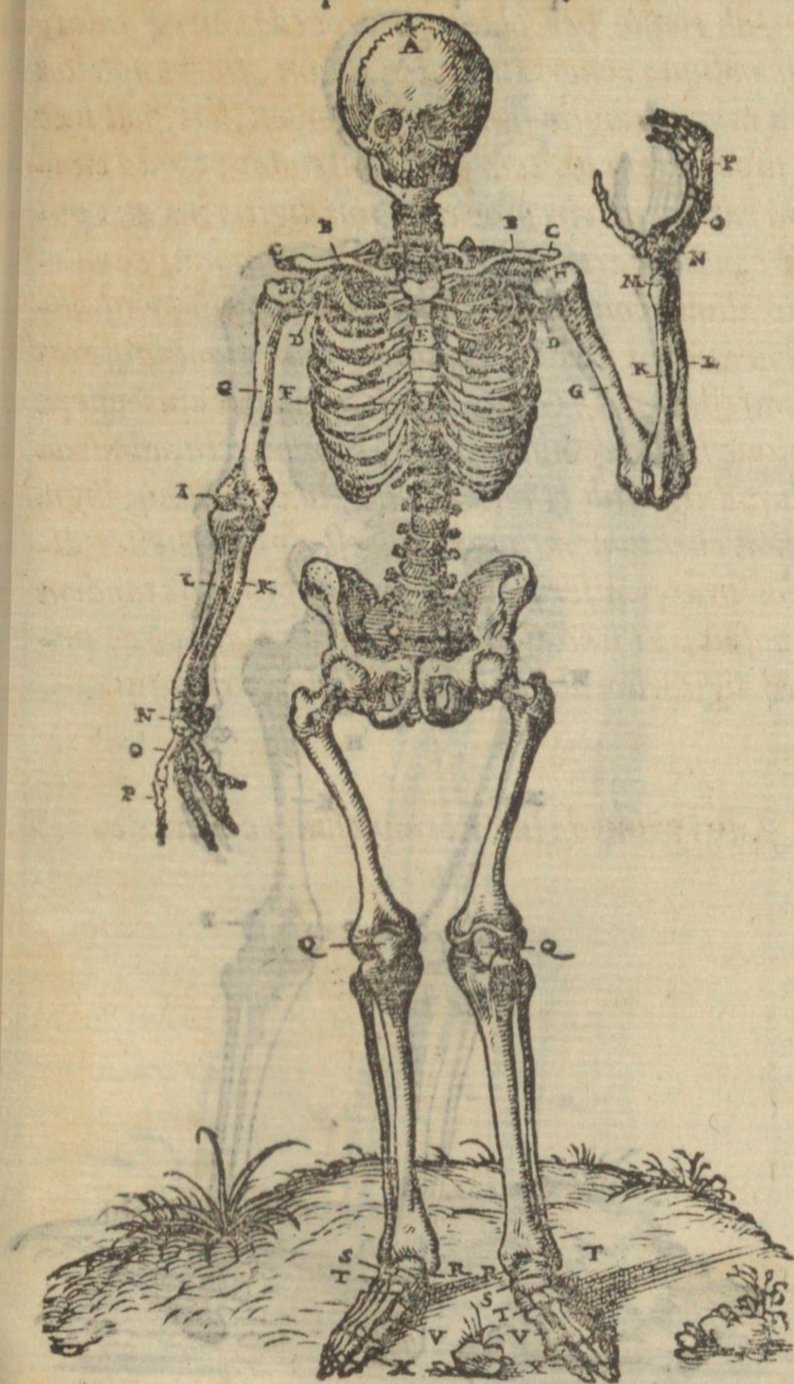

Figura oſsium corporis humani ex parte poſteriori.

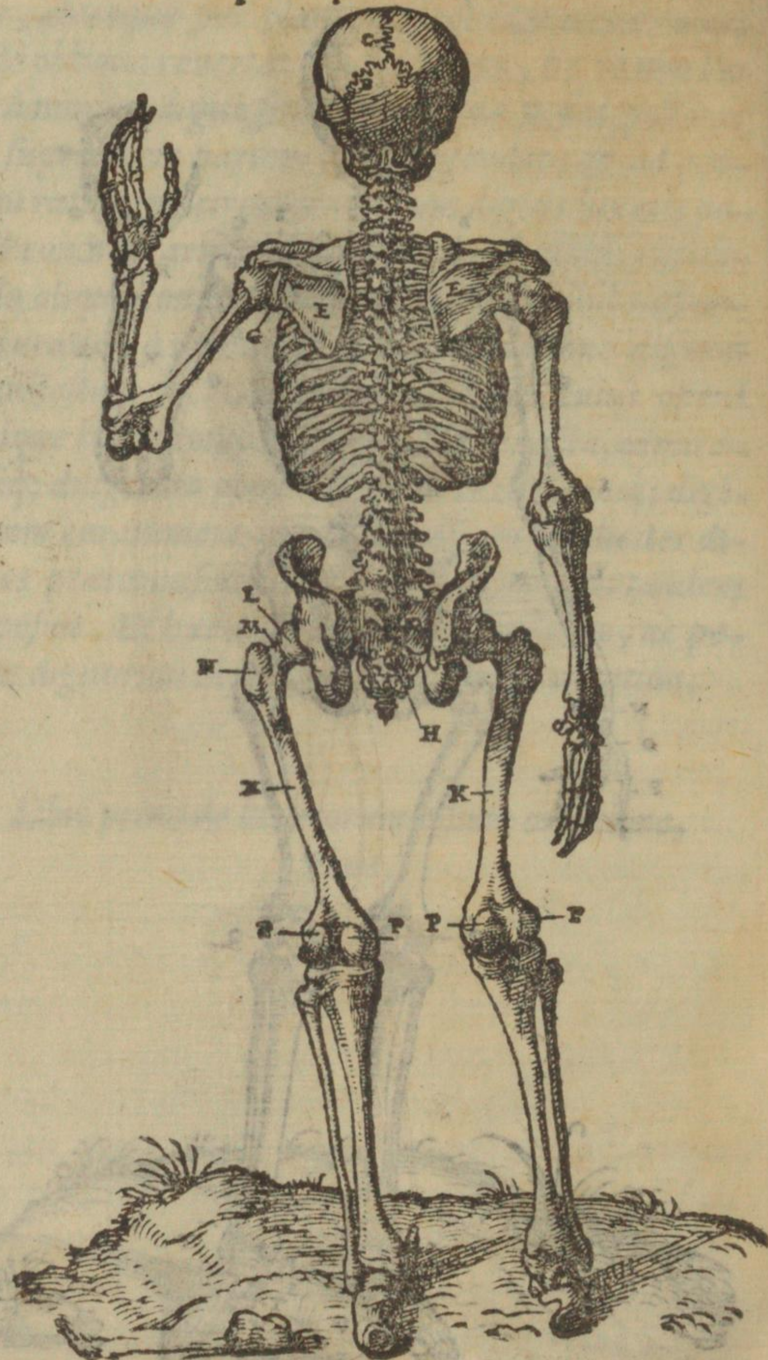
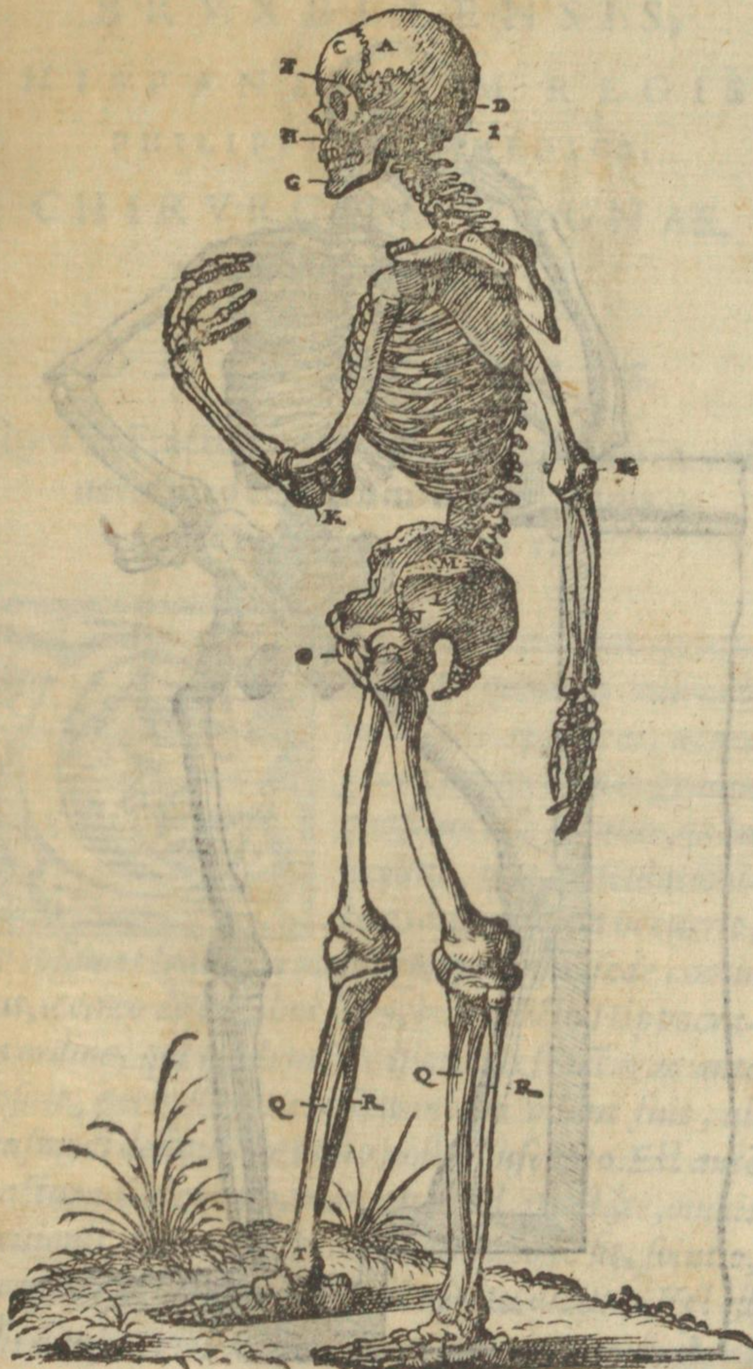
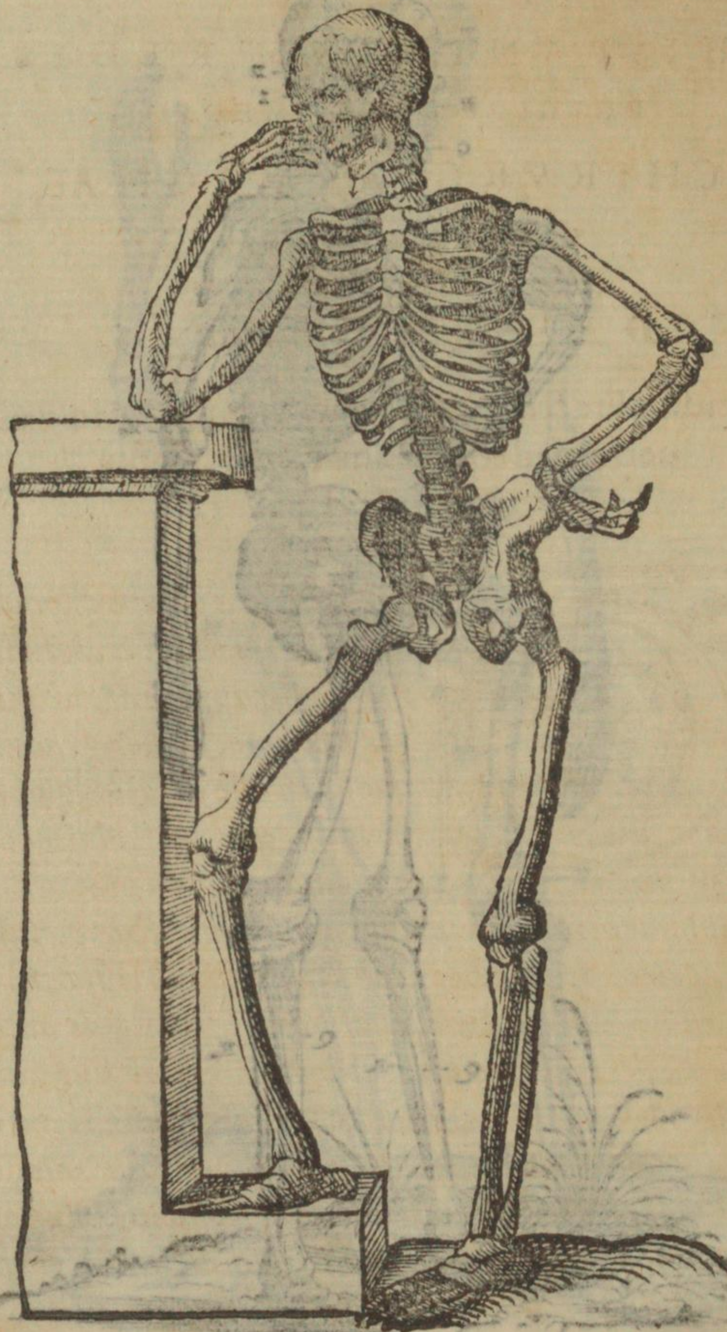

Figura ofsium corporis humani ex vno latere.

Figura

Figura ossium corporis humani
ex altero latere.

ANDREAE VESSALII BRVXELLENSIS, HISPANIARVM REGIS PHILIPPI ETC. MEDICI, CHIRVRGIAE MAGNAE, LIBER SECVNDVS.

DE FRACTVRIS.

Quid sit Fractura, quæ eius differentiæ in vniuersum, deq; earum causis, signis, ac iudicijs. Cap. I.

VM fractura ossium quoque aduersa quædam valetudo manifestè appareat, ac magis extrinsecus per gradus quosdam esse dicatur, quàm luxatio, quæ articulationibus tãtum oßium occurrit, & ipsamet fractura in quacunque ossis sede contingat, iccirco de ipsa hoc loco, vno relicto Hippocratis ordine, qui quidem luxationibus fracturas ante posuit, pertractare consentaneum visum fuit, ab eiusmodi definitione initio nostro suscepto. Est autẽ fractura, Galeno lib. vi. meth. med. attestãte, omnis vnitionis, siue continuitatis quæ in osse fit, solutio, Græcisq; proprio nomine κάταγμα *dicitur. Vel est ossis diuisio, vt Paulus voluit, aut ruptura, aut præcisio,* Fractura quid.

cisio, discissiove à violentia quadam extrinsecus irruente accidens. Vel erit continui solutio, autore Guidone Cauliacensi tract.v.cap.1.in osse, non à qualibet re facta, sed ab ea tantum, quæ cõtundit, vt vera sit prima solutionis differentia ossis, quod quædam est incisa, quædam contusa. Quippe morbi portio quædam est, cum per continui solutionem ita naturæ mysteria disiunguntur, ac perturbantur, vt læsio statim appareat, quam pro varia partiũ, vel membrorum affectorũ positione, denominationem etiam variare necesse est. In carnosa enim parte vlcus, sicuti etiam vulnus, in osse fractura, in neruo conuulsio, in vasis & musculis ruptio, ex violento ictu, grauive casu, vel alio quopiam valente motu excitata, in ligamento ἀπόσπασμα *dicitur. Differentiæ verò fracturarũ primariæ duæ tantũ constituuntur, nempè simplices quædã, aliquæ autem, quæ componũtur: & simplices præterea aliæ sunt, quæ ossis fracti partes iam pænitus diuiserũt, quas idcirco cauledon, raphanidon, atque etiã sicyedon factas Græcè dicunt, videlicet ad caulium, raphani, & fractorum cucumerum speciem, ac similitudinem, si Galeno credendum est, vel autori græco, qui libros quatuordecim de medendi methodo in lucem prodidit, sub falso, ac velato quodam Galeni nomine, vt eiusdemmet autoris verbis rem patefactã reddere liquet, libro septimo hoc pacto relata.*

Galeni nomen fictum

Galeni verba.

Medendi methodum, Eugeniane charissime, quam olim in Hieronis gratiam scribendam susceperam, posteaquam illum functum vita intellexi, ipsi quoque persequi destitimus. Tu nanque mihi conscius

es,

es, neque hoc me opus, neque aliud vllum, popularis auræ studio fuisse aggressum: sed quo vel amicis gratificarer, vel meipsum simul vtilissima ratione ad rem propositam exercitarem simul ad senij obliuionem (vt Plato inquit) commentarios mihi reponerem. Quippe multitudinis laus commodum ad vsus non nullos instrumentum viuentibus aliquando est: mortuis certè nihil prodest, sicuti neque viuentium quibusdam. Nam qui viuere in tranquillo optarunt, & fructum ex Philosophia ceperunt, suntq; ijs, quæ corpori curando sufficiunt, contenti, eis vtique impedimento non paruo est apud vulgum fama, vt quæ ipsos à rebus pulcherrimis plus iusto transuersos auferat. Ego verò (haud scio qua ratione) ab ipsa vsque adolescentia mirificè, siue inspiratus, siue furore percitus, & vulgi famam contempsi, & veritatis, scientiæq; studio flagraui: nullam esse hominibus neque honestiorem, nec diuiniorem possessionē ratus: ob idq; nulli meorum librorum meum nomen præscripsi. Hæc ille autor Galenus loco præcitato verba de se locutus fuit. sed ad institutum nostrum redeuntes, nempè simplices fracturarum continuando, vna cum cæteris recentioribus chirurgis patere dicemus fracturas quasdam per transuersum esse factas, quasdam verò per longitudinem. In quibus quidam non omnino separari à se partes sic ossis fracti cōtingit, sed veluti per rectitudinem finduntur. Vnde est illud à Lanfranco ex Galeno, ac alijs Græcis collectum, & à Vigonio Io. vsurpatum, quod videlicet quædam ex simplicibus fracturis transuersim fiant, quædam

Galeni iactantia.

per

per latitudinem, quædam per longitudinem, vel per rimam. Quas præter hos iam dictos enumerans Leon. Fuch. Tagautij diligentissimus sectator, inquit, à græcis σχιδακηδὸν nuncupari, quasi asseris modo deductas fuisse dixerit. Quæ quidem per longitudinem magis fiunt, oblongæq; ossis fissuræ nuncupantur, atque propterea fissuræ tantum, largo significatu, dicuntur, cum omnino separatio (vt diximus) non euenit. Aliàs adhuc Guido Cauliacensis, ac ferè omnes adhuc simplices tum à Græcis, tum ab Auicenna, Lanfranco, & alijs desumptas differentias recenset, quas Tagautius doctissimus hoc modo ex barbaro illo, ineptoq; idiomate, in latinum elegantem his verbis reposuit. Præter has aliæ quædam adhuc simplices numerantur fracturæ differentiæ, quarum aliæ Græcis dicũtur fieri εἰς ὄνυχα, id est ad instar vnguis, aliæ alphitidon, id est ad farinæ vel pollinis similitudinem. Aliæ κατὰ apothrausin, id est iuxta refractionẽ, seu (vt alij interpretantur) abruptionem. Fractura, quæ εἰς ὄνυχα, id est in vnguis formam fit, fissura est ossis, quæ cum aliqua in parte recta sit, in extremo tamen lunata euadit. Atque hæc etiã calamidon, id est arundinatim ab aliquibus nuncupatur. Alphitidon ad similitudinem farinæ, vel pollinis dicta, est cum os in tenues multas partes cõfringitur, quæ et ipsa caryedon, id est nucatim à quibusdam uocatur. Apothrausis, quæ & apocope dicitur, id est abscissio, seu præcisio, est cũ pars ossis per summitatis ruptura, seu superficiei abruptionem detrahitur, ita

Fracturarũ aliæ dist. simplices.

vt pars ea quæ detracta est, & recessit, superemineat, vt ferè fit cum squammula ab osse resoluitur. Cæterum hæ fracturarum differentiæ curiosè nimis (vt Galenus inquit) atque ambitiosè, à medicis Hippocrate iunioribus, ijs proprijs nominibus interpretatæ sunt. Non contenti enim fuerunt oratione, os quod varie seu multifariam sit fractum explicasse. Itaque summatim hæ sunt, quæ diximus, simplices fracturæ differentiæ: nempè quæ ad caulium fractorum speciem referuntur, ad raphani similitudinem, ad cucumerum fracturam, per trasuersum scilicet, per longitudinem asseris quasi modo, in vnguis formam, ad farinæ, vel pollinis similitudinem, & κατὰ ἀπόθραυσιν, *hoc est iuxta abruptionem, quæ fit cùm pars (inquam) ossis per superficiei abruptionem detrahitur, ac recedit. Præter has, simplices fracturarum differentiæ plures ab autoribus tum Græcis, tum Barbaris, ac Latinis nō recensentur, nec plures à natura præponuntur, ac stabiliuntur, & idcirco alias perquirere superuacaneum esse existimo. Modo ad compositarum fracturarum differentias, si quæ sint, pertractationem transeuntes, eadem penitus, quæ de luxationibus enarrauimus, in medium hoc quoque loco adferemus, videlicet fracturarum veram, ac præcipuam differentiam esse nusquā, quicquid Vigonius lib. 6. ca. proprio sibi ascribat. Quādoquidem ex Galeni, ac omnium medicorum autoritate, quod seorsum, & per se consistere potest, nunquàm alterius erit differentia, vt ijsdem verbis ex eodem autore lib. 3. meth. med. cap. 10. videre licet,*

Composi-tæ fracturæ diff.

licet, hoc est. Vbi luxatio cum vlcere in aliquo maiorum articulorum incidit, vlcus sanamus, luxationem autem insanatam relinquimus. Nam si hāc quoque sanare conemur, conuulsiones haud dubiè sequentur. Primus igitur medēdi in hisce est scopus ille, qui veluti à causis sumitur eius quod est futurum: alter, qui ceu rationem obtinet eius sine quo non; tertius denique is, de quo nuper diximus, qui ad id quod vrget dirigitur. Porrò quod consistere seorsum, & per se potest, id nullius vnquam differētia fuerit alterius: sed quod alteri accidat, nec seorsum per se consistit. Quamobrem vlcus, gangrene, phlegmone, & putredo, quum seorsim, & per se consistere possint, affectus quidam præter naturam potius dicenda sunt, quam vlceris differētiæ. Quapropter si dolor, vulnus, inflammatio, & id genus alia per se, ac seorsum consistere possint, veræ etiam fracturarum differentiæ, & ab ipsarū natura desumptæ, nec re vera sunt, nec rectè dici possunt, quod nequaquam satis Vigonius Ioannes præcitato loco cognouisse est visus, cum cōpositam fracturam hoc pacto definiat, vt sit illa, quā modo vulnus, modo vlcus, modo dolor, modo contusio, & eiusmodi associantur. Persæpe equidem euenisse memini, vt fractura cum calli nimia siccitate, ac duritie appareat, vel cum callo nimium excrescente, vel cum contusione, vel pruritu, vel gangrena, phlegmone, dolore, vulnere, & id genus similibus contingat; nulla tamen prædictarum cōposita differentia legitimè nuncupari quidem poterit, si Galeno credendū sit, cum seorsum, ac per se merito consistere

ſiſtere hæc omnia dicantur. Verum enimuero quoniam ab ijs omnibus ſupra commemoratis agendorum ſumuntur indicationes, vt ipſemet Vigo. recẽ ſuit, atq; eius qui ſunt ſectatores, donemus eas cum Fuchſio differentias appellari. Diſtinguãtur itaq; (vt iam demonſtratum abunde eſt) in ſimplices, ac compoſitas differentias, tres tantum legitime fracturarum ſimplices ſpecies inuenio, inter quas primum tenet locum θλάσις *ab Hipp. & Galeno, noſtri contuſionem vocant. quam ſpeciẽ (mihi parcant) ignorat Paulus, & Vidius toto cœlo aberrat; quia ponunt inter compoſitas, & Hippocrates ante Galenum rectè explicauit. atq; iſti minime aduertunt. Sciendum enim eſt, quod quoties aliquid contunditur, neceſſarium eſt vt loco cedat corpori contundenti: poteſt autem contuſum gemino modo cedere loco, vel quod recedat ex illo loco, aut quod cedat loco in ſua ſubſtantia contracta. Si, verbigratia, eſſet quid ſpongioſum, quod nõ dimouetur ex ſuo loco. quando ergo contunduntur partes, cedunt loco in ſecunda ſignificatione; quia illud, quod eſt in ſuperficie illiditur in interna ſubſtantia, & conſtringitur & coarctatur. cedit loco in ſe ipſum; & id ſemper dicit Hipp. talis eſt contuſio, quæ fit in partibus corporis humani. quum iſtæ partes contrahuntur, vel ſoluuntur, actu non ſoluuntur; ſed ſua mollicie non patente ad ſenſum contrahuntur, deinde reſiliunt. ſi particulæ latentes patiantur ſolutionem continui, tunc dicitur ſolutio illa contuſio: iſta fit in partibus mollioribus, & durioribus corporis. & ad iſtam contuſionem*

Pauli, & Vidij error.

hæc requiritur conditio, vt cum substantia cesserit loco ablata causa contundente perueniat ad locum suum. Hæc accidit in osse, & in mollibus partibus. Non nouerunt autẽ Paulus, nec recentiores: nam os capitis nostri, quamuis sit durum, tamen in interioribus partibus, & meditullio, non est adeo durum, & hæc contusio magis apparet in puerulis, in reliquis non patet omnino sensui, & ideo est perniciosa, quia cum non sit patens visui, decipit medicos. Hæc ergo est prima species fracturæ, scilicet contusio in osse, quæ est solutio continui iuxta minimas particulas solutas per compressionem substantiæ osseæ, quæ ad sensum minime patet. Secunda species est, quando percutitur os, & ob duritiẽ non cedit loco, tunc frangitur, & contrahit rimam, & ista rima ab Hippocrate nũcupari solet, quam quidem semper cum contusione coniunctam esse demõstrat, vt nunquam detur rima sine contusione: quæ res fecit, vt Vidius diceret: si contusio reperitur semper cum fissura, & rima, ergo est species composita solutæ vnitatis. & soluit ex Paulo non rectè. Si est parua contusio nõ curatur, et nullius est momenti, & ideo non est cõposita. quasi id, quod componitur ex magno, & paruo non sit compositum. Ego dico, quod, quamuis sit magna contusio in rima, differt tamen contusio à rima; & prima causa est, quia nos cognoscimus contusionem absq; rima, ergo est distincta à rima, & datur contusio ex Hippoc. sine rima. Secunda, in parte, in qua est rima, non est contusio, idq; ab eodem Hipp. sexcentis in locis habemus. Tertia, non vnum & idem est: cõtusio

Vidij error

tusio est species non apparens ad sensum, rima apparet ad sensum, & ita decipitur Vidius dicens, quod fractura, quæ rima dicitur, rima, & contusio à Galeno vocatur: quod quidem longe à veritate alienum esse maxime patet. Ista enim rima aliquando angusta est, aliquando latior, quandoq; capillaris. Tertia species fracturæ simplex sedes vocatur ab Hippoc. & est sectio, quando os secatur à gladio, vbi sedes remaneat, qui gladius sit tantum acuminatus, non grauis. Habemus ergo tres fracturarū ossis simplices species, vnā ex toto sensui apparentem, & est sedes; aliam nunquam apparentem, & est contusio: tertiam aliquo modo apparētem, aliquando latentem, & est rima. Ex his simplicibus, quædam solent adesse in alijs partibus, quā in parte vulnerata, vt potest esse, vt vna pars percutiatur, & alia frangatur, & hoc de rima dici potest, de contusione vidisse nunquam memini: ac impossibile est de sede. Compositæ præterea fracturæ illæ dicuntur species, quæ vna cum dißoluta continuitate ossis habent aliud genus morbi, vt quum os remouetur à propria sede, nō remanet in suo loco; vel quando soluitur continuum, & aufertur aliqua ossis quantitas. Istæ sunt duæ species compositæ fracturæ, & primū de loco mutato: solet aliquādo percuti os in contusione, vel rima, vel vulneratione. aliquando accidit vt diducatur os, vel quum detruditur intro, vel quū excluditur extra, in extractione ferri, vel instrumenti ferientis. Cum os deprimitur, et comprimit membranam, ista species vocatur à Græcis engisoma, quasi inhærentia: vo-

Compositæ fracturarū species.

catur etiam ecpiesma, quasi compressio, quia comprimit, & grauat membranam: & hic accidunt puncturæ membranarum, & frequenter id euenire solet. Secunda est, vt quis lancea, alterius caput percutit, si voluerit extrahere lanceam, ita compactum est ferrum cum osse, vt extrahat os in partes superiores, et ista vocatur camarosis, cõcameratio; quia os facit veluti cameram, & hæc rara est. Tertia species compositæ fracturæ est, cum amputatur substantia ossis cum fractura, vel rima, vel contusione: & hæc species vocatur eccope, idest excisio. Modo ad fracturarum differentias quasdam redeuntes, à locis humani corporis eas assignare commodum erit, & primum, quæ in capite fiunt fracturæ, quæve in brachijs, manibus, tibijs, pedibus, & eiusmodi: deinde quæ in caluaria, in maxillis, in naribus, in clauiculis, in spina dorsi, in scapulis, costis, humero, cubito, radio, femore, patella, ac in digitis tum pedum, tum etiam manuum, quas quidem Albucasis, atque eius vniuersi sectatores pro differentijs retinuerunt. Modo cognoscere oportet an os fractum sit, antequam peruenire ordine poßimus ad species prædictas, ac differentias pernoscendas. Os autem fractum hac ratione cognoscere liquet, vt ex Hipp. lib. de Coacis prædiction. docemur, nempè vt videremus an strepitum ederet fractura, qui sonus percipiatur ab ægrotante, si hoc est, indicium est ossis fracti. Cæterum nouimus naturam ossis ex præcedẽtibus, quot modis frangitur, quot differentijs distent fracturæ, nam aliquot ita curantur, vt aperiẽdæ sint,

Fracturarũ à loco diff.

Signa fracturæ.

aliquæ curari ſine apertione poſſunt. Ergo ordine ſuccedit ſignorum fracturæ ratio, atque propterea videre debemus præcognoſcenda, & quæ ſunt illa quæ ſu miniſtrant ſigna, quibus indigemus. Nos debemus cognoſcere noxam oſſis, neceſſarium eſt ergo vt primum cognoſcamus qualis, & quãta ſit noxa: iſta autem duplex eſſe poteſt, aut magna, aut parua. Præterea aut eſt denudatio tantũ oſſis, & tunc proprio denudatum veſtimento refrigeratur, & non bene nutritur, & ſaniem gignit, & intemperiem patitur: aut eſt fractura, et tunc opus eſt ſcire an os nudum fractum ſit, vel non: & ſi fractum, vel per rimam, vel per contuſionem, vel ſedem vel depreſſionem, & an per compoſita ex his, vel duo, vel tria ſimul. Sed quæ nobis ſubminiſtrant ſigna ſunt oculus, ſpecillum, interrogatio ægri, vulnus, pars affecta & eiuſmodi. Primus igitur erit oculus, quo cognoſcemus tales affectiones oſſis, & denudationes, & fracturas: ſecundũ erit ſpecillum, quo aliquãdo vtimur, vt partes affectas portentemus, accidit quandoq; vt neq; ſpecillo, neq; oculo aſſequi poſſimus, et tũc accipimus argumentum ab illis, quæ continentur in vulnere, vt ſi reperimus ferrum, aut pilos concretos, vt in capitis fracturis plurimum euenire patet: quanto obſeruamus loca affecta, et conſideramus an affectio in parte ſit debili, vel robuſta, an ſit in ſutura (vt in capite) vel circa ſuturas: quinto cum hæc etiam nobis non ſatisfaciant, interrogamus ægrotantem, quid ſenſerit in hac vel illa parte, & ſic habemus certa ſigna. Aliquando verò neq; hæc,

nec illa signa satisfacere possunt; vnde obseruandum est de natura lædentis, ex qua, habemus quantitatis affectus signa: & an ex industria oblæserit, vel casu, si industria erit læsio grauior, si ira, & ebrietate, leuior. Præterea an ex alto loco, quoniam maius erit, quam ex æquali. Opus est etiam vt consideremus ictum, & vulneratione͂, quomodo vulneratus est, an per proiectionem instrume͂ti, vt per lapidem proiectum, vel instrumento feriente contento in manu, quia multum refert: præterea an pungendo, vel cædendo factus sit ictus: deinde vel recta, vel obliqua: nam quæ fiunt recta, & obliqua multum faciunt ad cognitionem fracturæ, & affectus. Sed non satis est hoc, oportet considerare corpus, supra quod cecidit, an duru͂, an molle, & cuius figuræ: si autem corpus cadit supra eum, opus est vt diligentissime obseruemus, an illud corpus quod ex alto ciderit sit graue, sit durum, sit obtusum nec ne: atque hæc omnia pro causis simul ac signis inuestiganda erunt. Tela etiam sunt obseruanda, nam considerandum est an rotundum, an orbiculatum, planum, an obtusum & vltimo an graue & durum: si erit longum, tenue, acutum, leue, aut non franget os, vel si fregerit, sedem faciet, vel rimam, non contusionem. Vltimo sunt symptomata superuenientia, quorum aliquot immediate veniunt, aliquot addito temporis spatio. Atque hæc nobis pro causæ, ac signorum obseruatione in ossium fracturis vniuersim dixisse sufficiant. Pro causarum loco, quæ contundunt, vel ossa diuidu͂t satis iam sunt, cum externæ omnes sint

Quæ consideranda in fracturis.

penitus

penitus, internæ verò nullæ. atque pro signis reliqua omnia, quorum tactus etiam administratio succedit. Tactu enim ossis partes disiunctæ, separatæ, ac variæ reperiuntur, mēbri figura inæqualis percipitur: dum membrum dimouetur, & manu varie tractatur, ossa colliduntur, & veluti crepitus quidam ex ea collisione auditur. Locus verò affectus, contactus dolet, corpus membro fracto haudquaquam inniti potest: causæ quæ frangunt, aut contundunt præcesserunt. Cum os fractum cognouerimus, Iudicia. *aut oculis, aut signis, oportet iudicium proferre, atque propterea quæ maius periculum partes affectæ, afferre possint, ab eis, quæ minus patiūtur distinguere exactè debemus, vt exactū proinde prognosticum proferamus. Ossa verò minimè periculosa media frangūtur in humeris, brachijs, femoribus, cruribus, ac digitis. quo autem propior fractura capiti vel superiori, vel inferiori ipsius ossis est, eo peior iudicatur. Vnde aliqui volunt, vt semper proferamus mortem in fractura ossis: aliqui verò magis audaces nunquam pronunciant: sed ambo errant, quoniam, si non adest aliquod symptoma superueniens, & possumus omnia exactè agere pronunciemus magis periculum, sed per se non esse letale, & ita periculum, vt æger, astantes, ac medicus sint oculis apertis: si sint accidentia, verbigratia, si febris superuenit, periculosissimum est, ex Hippocratis sententia. Præterea si caput præter modum calidum, & destillationibus aptum: tertio si habeamus hominem patientem erysipelas sua natura in capite ex sententia Hipp. pronunciemus audacter*

maximum adesse periculum. Fractura itidem, quæ in artuum vicinia est, curatu difficilis iudicari debet, vel eo potissimum nomine, quòd commodè ligari non poßit; atque hæc vt plurimum motum relinquit difficilem. Ea autem quæ cum dolore, vel inflammatione, aut carnis contusione incidat mala est, vnde fortassis iam relatum iudicium desumpserunt, qui semper mortem pronunciandam esse confirmant: cũ ex Hipp. ratione id faciant audacter, nempè quod solus Deus tractare posset fracturas sine dolore. Simplex verò fractura si in transuersum vertat maximè tolerabilis extat; peior autem vbi fragmenta, atque vbi obliqua, & pessima vbi eadem acuta, quandoquidem carnem vulnerare coguntur, interdum quoque musculum, ac neruum. Vbi itidem cum fractura vulnus carnis etiam reperiatur, periculum etiam denunciandum est, atque præcipue si id musculis humeri, aut femoris euenerit: quandoquidem & inflammationes multo grauiores, & cancros promptiores habent, vt Celsus lib. vij. nos docuit pro cancri nomine gangrænam, & sphacelum intelligens. Addamus, cum Tagautio lib. iiij. circa initium, quod in eiusmodi fractura neque ferulis, neque canalibus, vti commode possumus, nec primis etiam fascijs, quas Hippocra. ὑποδεσμίδας, *id est subligamina nuncupauit, fracturam contegendam esse existimant, tum recentiores chirurgi, tum etiam qui Hippoc. seculo fracturas curabant. In cranij ossis fractura malum portendũt membrana immobilis, nigra, vel liuida, dementia, acris vomitus, neruorum vel resolutio, vel*

distentio,

distentio, caro liuida, maxillarũ liuor, ac ceruicis. Cuius iudicij partem maiorem signa quæ præcesserunt in cranij fractura subministrant: symptomata enim superuenientia in vulnere immediate, & cum temporis spatio, partis prædictæ signa fuerũt: Medicus enim obseruare debet quæ immediate succedunt, si optimus iudex haberi velit, & ista sunt sopor, caligo ante oculos superueniens, vertigo, casus in terram ex ictu. Labia itaque vulneris depressa si videantur, & non tumida in secunda visitatione magnum periculum imminere demonstrant. si accidat vt os in principio denigratum appareat, letum declarat. quemadmodum si vigiliæ superuenerint, & corpus sit cachochymum letalia iudicia sunt. Recentiores nostri signa prognostici assumũt ab oculis, & pulsibus quæ ego minimè curo, sed si sopor, vel vertigo superuenerit, mortem timere debemus. Si verò membrana mobilis sit, ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus ceruicis, & maxillæ, spem certam denunciare poterimus. Cætera, quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem, & id genus alia attinent, eadem quæ in cæteris vulneribus in futurum declarabũtur, vel salutaria vel mortifera sunt. Ossa verò, quæ supra genua fracturam senserunt, vt deplorata non continges, quoniam eo loco nunquam ferruminantur, quemadmodum si fracta arma reperiamus, quorum curatio locum in medicina non obtinet, quia neruorum distentio sequitur, quæ caput scapulis annectat. Si femur fractum sit in periculum venit, spesq; salutis in angusto est. In omni fra

ctura

ctura cum vulnere timendum est, vt inquit Damascenus, sed tamen hortari debemus ægrum ne expauescat, & hæc de præsagijs hoc loco dicta sufficiant. Quædam adhuc præsagia Tagautius præcitato libro inseruit, quæ magis commoda in curatione cuiuslibet particulæ nobis visa sunt, quam hoc loco cum cæteris coniungere. Nonnulla tamen meritò desumpsimus, ne dum feliciter aliorum labores nobis ipsis contribueremus, quæ magis conueniẽtia forent silentio ineptè traderemus: quemadmodum Fuchsij error. *Fuchsium peritißimum medicum fecisse constat: Qui omnia de verbo (vt aiunt) ad verbum ab eodem Tagautio furtim suscepit, quæ de fracturis, tum differentijs, tum causis, tum signis, tum curatione idem excellens chirurgus institutarius egregiè ac breuiter pertractauit, & interim iudiciorum examen inconsulto prætermisit, atque hoc modo à causis ad signa, à signis tandem ad curationem peruenit, nullam fortasse vtilitatem animaduertens ex prognosticorum lectione. quam multi fecerunt seniores, ac recentiores medici in omni affectorum locorum exacta inquisitione, ac præcipue Hippocrates, atque cæteri eiusmodi sectatores, quorum monumenta saltem hoc loco nequaquam legisse Fuchsius est visus, nec leges eorum strictius obseruasse.*

De Caluariæ fractæ curatione. Cap. 2.

Fractura igitur, solutio continuitatis est in osse: quæ quatenus ad primum scopum attinet, non sanescit: quatenus vero ad secundum quodammodo curari potest. Primus autem scopus, autore Galeno, est agglutinatio, quæ fieri ob siccitatem non potest: Secundus verò connexio, quæ callo fracturam circumligante perficitur. Non enim simile fracto ossi regenerari omnino potest (quod ex semine fit) verum connexione, callo quidem fracti ossis dissidentes partes vinciente. Cum enim adglutinari fracti ossis partes ob siccitatem non queant, modum excogitauit natura, quo connecti tamen inuicē possint, glutinis cuiusdā adminiculo dissidentes partes ferruminans. Glutinum id, callosa quædam est substantia, ex ossis nutrimento vi naturæ genita, quæ sese partibus fractis applicans, illas coniungit, ac copulat: & si veram agglutinationem non efficiat, quod ea in carne solum perfici poßit. Miscentur enim mollia cum mollibus (quod in vera glutinatione est necessariū) non dura cum duris. Itaque humor insitus vtriusq; partis solutæ carnis miscetur, non aliter atque cera mollis cum altera molli: deinde mixtus glutinatur, ac concrescit in speciem carnis, quod nihil aliud est, quam συμφύεσθαι, *hoc est coalescere, concrescereq; : quod in carne perfici quidem potest, in osse, ob duritiem, & siccitatem non potest. Callo itaque curantur fracturæ, cui generando proprio*

oßis

oßis nutrimento est opus. Origo verò calli quatenus ex materia & à natura fit, alijs est communis: quatenus verò formam habet oßi similem, ex eius nutrimẽto gignitur, vt idem met Galenus ex Hippocratis doctrina testatum reliquit. At molle, puerileq; os coalescere potest, quamuis eiusmodi affectus sine alterius societate, rarò contingere soleat. Fractis enim ossibus, musculi vna cum alijs vicinis partibus vt plurimum afficiuntur: quocirca duplicem curationem suscipiemus: vnam quidem ossium fractorum, alteram circunstantium partium: de qua differemus cum de vulneribus, ac carnosarum partium affectibus alijs agemus. Vbi igitur caluaria pertusa est, protinus (vt inquit Celsus) requirendum est, nisi oculis exactam fracturam conspexerimus, num bilem is homo vomuerit, num oculi eius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares auresve sanguis ei effluxerit, num conciderit, num sine sensu quasi dormiens iacuerit, quæ quidem non nisi osse fracto eueniunt ex omnium sententia. Atq; examinantes præsentia, eaq; coniungentesq; cum signis, cæterisq; indicationibus iam enarratis, iudicium statim vel bonum, vel malum, vel mediocre denunciare commode poterimus. Postea qua plaga erit, vt certiorem adhuc notam exploremus, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum, ne cum in quosdam sinus naturales inciderit, opinionem fracti oßis frustra concipiat. Nos autem in cranei fractura inter ea, quæ maxime desideramus cognoscere, est os an denudatum sit: quod possumus quidem cognoscere quamplurimis modis,

& ex

& ex illis, quæ contineri dicemus in vulneribus, & sunt præcipue capilli: nam si capilli sunt resecti, statuamus perpetuo os esse denudatum, quia videmus capillos in plaga. Quidam in hac re inquiunt causam esse, quoniam cum capilli sunt duri non possunt secari, & ideo oportet vt pericraneum mollius sectum sit: quia valet sectum est pericraneum, ergo detectum est os: scissa vestis, ergo denudatus est homo: non valet cõsequentia, quoties fiunt ictus, quos scarsos vocant; quoties manriuerso (vt Hispani inquiunt) secamus capillos & non pericraneum? Quorundã error. non intelligunt rem istam vsque ad medullam: tota vis consistit in hoc, vt capilli sint intra plagam: hac enim ratione ingrediuntur, instrumentũ siquidem secans non est ita acutum, vt secet capillos, sed vna ducit secum, & ingreditur cutim, quia est substantia viscida cedens. Si reperimus capillum resectum vulneri impactum, inditiũ erit, quod gladius vna cum capillo venit ad os, quo duro existente, non potest capillus vltra incedere, quare necesse est, vt incidatur. Qui autem voluerit diligenter assequi, an fractum sit os capitis, & qua ratione; opus est vt diligentißimè qualitates huius oßis naturales cognoscat: inter quas primum sibi locum vendicarunt mollities, atque durities, raritas, & densitas, biformis substantia, & intima pars rarior, craßities, & robur: tenuitas, & imbecillitas, idest substantia oßis tenuis & crassa. Per imbecillitatem verò intelligimus, vel inhærentẽ oßi naturalem, vel alia ratione. naturalis est laxitas substantiæ, imbecillitas contracta in primordio oßis; nam

nam quædã sunt partes, quæ in suo ortu contrahunt imbecillitatem, ita vt imbecillus calor sit, & leuis compactio, & laxa; ita vt corpus sit friabile, & facile pars à parte separari poßit: vel quum non viget calor, vt facilè non coquatur, & immutetur, & noxia non expellantur. Alia imbecillitas est ratione tenuitatis: & est aut intima oßis causa, aut externa: intima est tenuitas, quia attenuatum os facilè læditur; alia est ratione adhærentiæ, & continentium, aut contentorum. Os capitis nos dicimus imbecillum primum ratione continentiæ, cum habeat carnem suprapositam tenuißimam: & ideo illud os minus resistit, vel huic oßi adiuncta est aliqua vena, vel vas magnum, vel musculus insignis; & cum in illo loco offenditur, facilius læditur. Præterea ratione contentorum, illud os facilè læditur, quod maiorem quantitatẽ habet cerebri subiecti, & magis adhærentem membranam. Habemus igitur primum locum imbecillitatis, ac tenuitatis in capite, & est sinciput, idcirco ad secundum iam deuenire operæprecium erit, quod minus imbecillum est, vt os circa tempora, ac ad tertium, in quo ossa minus læduntur, & est pars circa verticem, & in parte posteriore aurium. Ratio autem cur ista sint minus imbecilla hæc est; quia ista ossa sunt craßiora, atque idipsum patet per Anatomicos, qui volunt, quod os, quod facit occiput sit crassius reliquis ossibus, & anterioribus & superioribus. Secundo sunt ossa petrosa post aures, & ratione craßitiei robur habent, & in illa parte copiosior est caro, & cutis est craßior, & magis carnosa: ac

multæ

multæ præterea sunt chordæ, & ligamenta, quæ addunt operculum oßi, vt non ita facilè lædatur: deinde in parte illa posteriori continetur cerebellũ, quod non est ita nobile, vt cerebrum: postmodum minor quantitas est cerebri ibi, quam alibi, ideo & ratione cõtinentium, & contentorum robur habent ossa ista. Propositis igitur & natura ipsius caluariæ cognoscenda à Medico, & imbecillitate, propositis speciebus fracturarum, ad curationem iam descendamus, quæ consistit primum in cognitione affectus, deinde in his, quæ agenda sunt circa locũ affectum; atque propterea curatio talis memoriæ perpetuo retinenda erit. Quoties itaq; casu non solum caluaria frangitur, sed quodcunq; os, & videamus fracturam adesse, indicatur primum vt videamus an os sit extra locum, & sic restituatur, sin minus relinquamus: & quia in fractione succedit aliquis dolor, & ideo periculum est ne confluat materia multa, & faciat inflammationem, & eo magis si os non fuerit in sede sua; ideo vsque ad septimam, qui est primus terminus inflammationis, vel vsque ad nonam, qui est secundus terminus, debemus bene aduertere, & propterea tunc temporis oportet impedire inflammationem: & hoc dupliciter, vel per lenitionem doloris, vel expreßionem, & deligationem loci, ne defluat materia. Lenimus autem medicamentis oleosis, quæ habent vim refrigerandi, per deligationem, pluribus fascijs. Hæc agenda sunt vsque ad septem, vel nouem, atque hoc facto restituatur os. Ligatur autem os (vt iam ex Galeni sententia superius adnotauimus) non conglu-

tinata

Quomodo fiat callus in oſſibus.

tinata ſubſtantia propria, ſed concreſcente aliquo callo, qui eſt ſubſtantiæ oſſeæ: qui hoc videlicet modo fit. Affluit ad locum rimoſum alimentum pro nutriendo oſſe, ibi feruet, ebullit, & concoquitur, & tantus feruor eſt, vt eliquet, extendat, & in tumorem tollat ſubſtantiam oſſis, ſenſim obdureſcat, & ſic vnum & idem fiat os, cuiuſmodi, exempli gratia, inſertiones in arboribus conſpiciuntur quotidie, vbi ramus conſiderari poteſt, qui cõcreſcit os cum alia arbore. Concreſcit quoddam gluten, quod facit feruorem, dum concoquitur, & extendit ſubſtantiam ligni, vbi fit inſertio, poſtea fit concretio, & ex duobus fit tandem vnum, & idem: ita fit in oſſe: interea ob ebullitionem poſſet fluere materia multa, quæ craſſum potum faceret, vel non poſſet conferruminari in callum: ad hæc duo, occurrit deligatio ſtringendo moderate locum, vt non poſſit effluere tãta materia. Iſta indicantur in fracturis oſſium; & niſi hæc faciamus, nunquam ſanabitur os fractum. Frangitur præterea os capitis. fractum non poſſumus conglutinare, niſi vendicemus ab inflammatione vſq; ad ſept. vel non hoc fit per expreſſionem, & talis expreſſio non poteſt fieri in capite, quia talis deligatio non conuenit: ſi verò non poſſumus deligatione auferre dolorem, neque poſſumus impedire fluentem materiam. Si igitur hoc eſt, ergo non poſſumus habere eandem rationem in capite, quam habemus in reliquis fracturis; quid igitur erit agendum? ne iſta materia cum fluxerit ad locum, faciat ſaniem, corrumpens cerebrum, tentemus exitum iſtius materiæ: exitus autem duorum

generum

genererum eſt, aut eſt per locum affectum aperto oſſe, aut per medicamentum diſcutiens materiam, atque reſoluens. Verum iſta medicamenta diſcutientia non habent vim detecto oſſe, quia tunc refrigeratur os: ſi igitur hoc eſt, opus eſt, vt aperiatur os, & materia iſta habeat exitum, & hæc dicitur coacta curatio. Cum ergo hæc indicet methodus, meritò inter præcepta collocamus hoc vnum, vt diligenter obſeruemus, quæ ſint rimæ; nam aliquot ſunt apertæ per ſe, expurgantq; propriam ſaniem: quæ non ſunt apertæ, ſunt aperiendæ. Sed dato quod os ſit coopertum, & habeamus fracturam manifeſtam, quærimus modò an debeamus aperire cutim, præterea eſt diſcutiendum an callo oſſeo ligentur oſſa capitis deſecta, & aperta? dico quòd ſic: quoniam, quãuis caro videatur, tamen ſucceſſu temporis oſſeſcit, & nunquam vidi caluariam, in qua inuenerim foramen, quod cum medici faciunt, reſtituitur integra caluaria. Sed ad rem noſtram. Differunt genera iſta fracturarum inter ſe, quoniam aliquot ſunt, in quibus oſſa aperienda, & dilatanda ſunt, ne ferueat materia, & deſcendat ad cerebrum corrumpens illud: vt ergo detur exitus materiæ, aperienda ſunt oſſa: ſunt autem aperienda illa, in quibus inconſpicua rima eſt ad viſum, ideſt ſi ſeparationes oſſeæ minimæ, non pateant ad ſenſum, vt ſanies poſſit emanare: præterea quando contuſio manifeſta eſt ad oculos, tamen quia ſoluta continuitas non eſt aperta, ſecandũ eſt os. Contuſio ergo ſeu manifeſta, ſeu immanifeſta, requirit oßis apertionem: rima etiam aperienda eſt, ſiue mani- Contuſio requirit apertionẽ oſſis.

festa, siue immanifesta sit: quia ex rima potest colligi materia; sed non tanta vt medicus omnem colligere possit, atque extrahere: aliquot fracturæ non requirunt perforationem. Si ergo simplex contusio, & simplex rima, siue manifesta, siue occulta semper aperiendum est os. si verò composita fractura fuerit, quid agendum? ego memini me sæpius errasse: sed quando adest rima semper aperio à principio ad finem, dummodo detecta sit pars, pars cooperta non aperitur. detegatur pars ossis quatuor digitorum, & adsit rima quatuor digitorum. Nostri, & ego errantes ita agebamus: in vna parte cum suo modiolo, quod timpanum vocant faciebamus foramen, & credebamus exhibuisse materiei exitum. at tres adsunt digiti rimæ, qui generãt saniem ad cerebrum descendentem, ac facientem inflammationem: ideo aperiendum est os vsque ad meditullium, aliter generatur inflammatio. Hoc autem non ex recentiorum scholis colligere possumus, verum ex diui Hippocratis doctrina, quia si comparatur sedes, & contusio; sedes non eget apertione, aperta nanque est; tamen si adsit rima, & contusio idemmet autor vult vt aperiamus. Rima est ad latera sedis apertæ, vnde si posset sedes expurgare saniem, quæ fit in rima, non oporteret aperire, sed sedes non expurgat rimam, cũ pereant homines, nisi aperiatur. atque ecce occasiones mortis, quæ non cognoscuntur à medicis. Habemus etiã aliud ab Hipp. præceptum in lib. de capit. vuln. ac lib. de fract. neglectum à nostris, qui quanto magis depressum est os, tanto citius aperiunt, & perforant.

rant. dicit Hipp. si os contraxit rimam apertam, vt possit egredi sanies, cum videntur vulnera magna in capite, etiam si depressum est os, dummodo non faciat affectiones, scilicet compunctionem, non oportet vt afficiatur, & crucietur æger in apertione; quia refrigerãtur partes, & multus dolor ægris miserrimis infertur. Iam partes differre triplici loco dictum fuit, in parte posteriori, anteriori, & circa tempora, sed quia præter subiectum cerebrum videmus quod & continentia, & reliqua adsunt, idcirco suturam etiam meminisse hoc loco non iniucundum erit: quoniam imbecillitas augetur, vel diminuitur ratione suturarum. Vbi enim est sutura, & cerebrum admittit facilius nocumenta. Sutura igitur auget imbecillitatem: vnde opus est, vt diligentiam adhibeamus in obseruatione suturarum in fracturis, & vulneribus. Nam si nõ adest sutura, tantum est loci naturalis imbecillitas: si verò sutura fuerit, augetur imbecillitas, & tanti momenti est, vt si sit vulnus in parte posteriori, in sutura, adæquat periculum læsionis factæ in anteriori parte sine læsione suturæ. Gemina autem est causa, cur sutura tantum periculum inducat; altera per se patet, quia in sutura os est diuisum: & non est dubium hoc quod facilius cædit vtraque, quam faceret, si integrũ esset os. Alia causa assumpta, est à ligamento coniungente membranam vestientem os, & cerebrum. cum autem membrana facilius inflammetur, ideo statim læsa sutura, læsio communicatur ligamento, quo mediante cerebro impartitur. Colligimus ergo ex prædictis ossis im-

becillitatem oriri etiam ex suturis, cuius appositum videtur sentire Galenus in lib. de vsu partium capit. de vsu suturarũ, vbi dicit suturas factas, vt ossa capitis difficilius patiantur; nam inquit. Si contunditur pars anterior, nõ existentibus suturis communicaretur contusio partibus posterioribus, ergo suturæ faciunt ad robur, non ad imbecillitatem, vt sentire visus fuit alias Hipp. lib. de vuln cap. Vtraque ratio vera est, & rectè sentit Galenus, rectißime Hippocrates, nam verum est, quod ad robur vniuersi capitis facit sutura; scilicet vt rimæ, & fracturæ non procedant ab vna parte capitis ad aliam, vt infra videbimus, vbi agemus de his, cur cum percutitur vna pars frangitur opposita, vt patet in vitris. Sed eo præcitato libro de hac offensione non loquebatur Hipp. quæ potest communicari cæteris partibus; nam non est dubium, quod sutura ad aliquem vsum facta est, & si sutura facta est, vt fuligines exhalent à cerebro, tamen est causa, vt aer ingrediens frigore cerebrum infestet: ita, inquam suturæ inseruiunt, vt impediatur communicatio fracturarum ab vna parte ad aliam, ipsæ tamen per se partem illam, in qua sunt imbecillem faciunt. A suturis se fuisse deceptum in capitis fracturis, Hipp. memoriæ prodidit, Celso lib. oct. teste, more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Potest autem sutura (vt idem Celsus eodem lib. his verbis attestatur) eo nomine fallere, quæ æque aspera est, vt aliquis hanc esse, etiam si rima sit, existimet eo

Suturæ faciunt ad robur.

loco,

loco, quo ſubeſſe hanc veriſimile eſt. Ergo eo nomine decipi non oportet, ſed os aperire tutiſſimum eſt, nam neque vtique certa ſedes, vt ſupra poſui, futurarum eſt & poteſt idem, & naturaliter commiſſum, & ictu fiſſum eſſe, iuxtave aliquid fiſſum habere. Quæramus modo, antequam cranei fracti integra curatio abſoluatur, nunquid percuſſa vna eiuſmodi parte contrahatur rima in altera, & oppoſita. Quamplurimi enim medici, & recentiores, & antiquiores dixere oppoſitam partem rimam contrahere, & etiam multi ex Græcis huius fuere ſententiæ. & primus fuit Soranus lib. 8. cap. 4. in tractatu de vulneribus capitis. Eiuſdem etiam opinionis habetur Celſus libro iam citato, ac Gentilis in lib. 4. fen. 4. tract. 5. Auic. & vltimo eſt Nicolaus Florentinus Arabici idiomatis peritiſſimus. Præterea inter Empiricos eſt Ioannes de Vico, qui teſtatur ſe hoc vidiſſe. poſtremo eſt horum Empiricorum communis opinio: & iſti qui hanc opinionem admodum tuentur, rationem aſſignant, atque primo Soranus inquit. Nos vidimus in omnibus vaſis uitreis, & teſtaceis, quæ caua ſunt, quod ſi percutiamus unam partem, tunditur oppoſita, & ego etiam expertus fui: eſtq; etiam exemplum: nam ſi quis fuerit in turri, & campanam obtundat, digitis poſitis tantum in parte oppoſita, ſtatim frangitur in illa parte, ubi digitus impoſitus ſit, licet hoc etiam ſine digiti appoſitione accidere poſſit. Hoc ſtante: cum habeamus caput fragile teſtaceum, & cauum, non eſt mirum, ſi hoc poteſt fieri in capite etiam. & ratio cur phiala cō-

Quare vas cõtusum in vna parte rumpitur in alia.

tusa in vna parte, in opposita frangatur, est aër cõtentus, qui recipit ictum, & contusus, & illius currit ad partè posteriorem & frangit eam: quod autem aër poßit id ipsum facere patet; nam si potest scindere mõtes, turres, & alia, multo magis potest & frangere partem oppositam phialæ. Et cum hoc fiat ratione aëris inclusi, Græci recentiores hãc fractionem vocauerunt apichima, & per Græcos recentiores intelligo eos, qui fuerunt Galeni tempore, & per antiquos, qui fuerunt ante ipsum, & tẽpore Hippocratis. Et quoniam hoc non sufficit; est alia ratio, nam in omni percussione, quæ fit in corpore, percipitur quidam impetus, & agitatio in spiritibus intra corpus, & est substantia illa spirituosa, quæ continuò, & continuò exhalat à corpore; & hinc est, quod corpora exhalando dissipantur. hæc autem latitat in internis corporis poris: hac inquã de causa, quod in omni percussione agitatur iste habitus spirituosus in internis partibus. Quod autem concutiatur iste spiritus patet per tremorem, qui habetur in corpore contuso, à principio vsque ad finem percussionis, vt patet in mortarijs, campana, ligno, ferro, & osse, ac in omni substantia dura, & molli, dummodo continuata sit. Et iste tremor ex contusione prouenit illorum spirituum, qui postea agitant totum corpus: ergo si ista agitatio communicatur spiritibus, dato corpore circulari percutiatur in vna parte, tunc isti spiritus concurrunt per vtranque partem corporis circularis, & duplicatur contusio parte opposita, & ideo in parte opposita frangitur propter illam duplicationem, & hac

de

de causa non sufficit prima ratio de aëre, quia hoc fit etiā in phiala plena aqua, vt ego multoties expertus sum. Gentilis inquit, se hoc habuisse à Chirurgo fide digno esse verum. Nicolaus Florentin. dicit se hoc vidisse in quodam artifice, qui funes faciebat, & fuit percussus in capite claue, facta fuit apertio in parte affecta, ac nihil fuit repertum: in tertia postea die successit febris, & facta fuit apertio in parte opposita, et reperta est sanies in magna copia; & ego expertus sum in multis postquā mortui fuerunt, in quibus nihil aderat in parte affecta, & vbi feci apertionem in parte opposita reperi copiosam saniem collectam, & magnam cōtusionem. Paulus accusat hos. secūdus fuit Guido noster, qui dicit hoc esse falsissimū. tertio Dinus de Garbo Florenti. in quintam quarti Auic. dicit mendacium istud esse, & multi recentiores laudant hanc sententiam. Ad illud de vase dicunt, quod vasa sunt plena aëre, & sic vacua, at caput plenū est. attamen hoc minimè valet, quoniam ego millies expertus sum non solum in vasis vacuis, sed etiam aquæ plenis. Verum respondetur hoc ipsum proponēdo, quod illa vasa sunt cōtinua, vt nono. de vsu part. ca. xvij inquit Gal. & caput constat ex pluribus ossibus, & ideo factæ sunt illæ suturæ, vt impedirent rimam ne procedat; & si retinent rimam, retinent etiam spiritus illos contusos; & ideo, quia in capite adsunt suturæ, impossibile est vt caput frangatur in parte opposita. Præterea aliqui dicunt quod ista vasa nō sint eadem, nam vasa vitrea sunt tenuiora quam caluaria hominis. sed hoc falsum est: nam tunc nō

fieret contusio in parte opposita in campana, & mortario, cum hæc admodum crassa sint. Ergo dicamus in capitibus, in quibus non sunt suturæ, hoc fiet: ego hoc concedo, & verissimum est, tamen id raro euenit; quia inter centum capita hominũ non reperies vnum caput sine suturis; ergo non fit hoc, & si fiat, rarò est, sicut rara sunt capita sine suturis: & hæc vera, & viua ac potens ratio. Nec propterea inter curandum fracturas caluariæ omnino recusandum id erit, quod Celsus his potißimũ verbis nos docuit, videlicet. Itaque si grauiter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neque ea parte qua cutis discussa est, rima reperitur, non incommodum est parte altera cõsiderare, nunquis locus mollior sit, & tumeat, eumq; aperire. Siquidem ibi fissum os reperietur, nec tamen magno negocio cutis sanescit, etiam si frustra desecta est. Quandoquidem locum curandi hic scopus maximè habere poterit in caluarijs illis sine suturis iam inuentis. In senioribus inuenitur aliquãdo, quod suturæ sint obliteratæ in superficie: nõ autem in intima parte; & non omnes suturæ, quia temporales nunquam pereunt. Quod autem hoc fiat (vt ter, aut quater ego secui) causa est, eodem Celso, ac Galeno autore, nam multoties rumpuntur vasa intima, & effluit sanguis, qui in principio solet facere soporem, si multus est, vt facit compressio; si sanguis non fuerit multus cõtracto grumo cum non sit in parte calida, quia in cerebro, in quo non est feruor, vt in corde, putrescit; sed tardè, vt in decima, & quartadecima die; antequam grumus ille

Rara capita sine suturis.

conuer-

conuertatur in ſaniem non adſunt ſymptomata, nec deliria, quæ in ſaniem conuerſo accidere ſolent, & tãdem mors, quæ cauſatur ex aliquo vaſe diſrupto. Os autem fractum niſi ſuccurſum eſt, grauibus, inquit Celſus, inflammationibus afficit, difficiliusque poſtea tractatur. Raro, ſed aliquando tamen euenit, vt os quidem totum integrum maneat, intus verò ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid ſanguinis mittat, isq; ibi concretus magnos dolores moueat, oculos quibus obcæcet. Nam, ſi percutiatur caput, ſolent iſta vaſa interiora diſrumpi in parte oppoſita, & nõ in parte vbi percutitur, quoniam fit quidam impetus in corpore, & partibus internis, qui facit ad repercuſſionem, & ad antidoſim, vt patet in pila, cum proijcitur in parietẽ, illiditur in partem poſteriorem, ſic cerebrum cum contineatur in vaſe, cum impetus peruenit ad poſteriorem caluariæ partem, reflectitur, & propter hanc reflexionem vaſa lacerantur in parte poſteriori, & iſte motus reflexus eſt valentior, quã ille, qui fit in parte anteriori, & hac de cauſa ille reflexus poteſt vaſa diſrũpere in parte poſteriori, ictus verò ſimplex, & primus nõ poteſt diſrumpere vaſa in parte anteriori. Quod autem reflexus validior ſit, hoc exemplo patere poterit: accipiamus nempè lignum vnius, aut duorum palmorũ, & vni extremo paruum infigamus clauum, & poſtea firmè illud lignum in manu detineamus, & aliud extremum, & aliam partem malleo percutiamus, aliove aliquo inſtrumento, moderatè tamen, videbimus, quod ille clauus in parte oppoſita infigetur li-

gno:

gno: & hoc non ob aliam causam, nisi quia manus suscipit ictum, & nos retinemus illã ne cedat ictui, ex qua retẽtione causatur motus reflexiuus, qui est in causa vt clauus ingrediatur. Nunquid aũt motus iste reflexiuus valentior sit quam simplex ex signis res constat, quia simplex non habet tantum vim expellendi clauum, quãtam habet reflexiuus infigendi: quod quidem moderatè intelligendum procul dubio erit, quandoquidem si cum magno impetu percutiatur lignum, clauus propelletur, & nõ infigetur, quoniam simplex motus, reflexiuum superabit. Cum ergo hoc fiat in capite, non est mirum, si fit abscessus in parte opposita. quod autem vasa frangantur patet experientia; nam ego vidi plurimos habentes caput fractum in parte posteriori ex ictu magno, & postea per effluxionem sanguinis magnam per nares sanatos esse. Hic autem sanguis ex vasis tantũ eruptis effluere potuit, & propterea nullus sanatur, qui ex maximo ictu percutitur in parte anteriori, & disrumpantur vasa in posteriori; quoniam ille sanguis non habet vnde fluat. Modo ad caluariæ fractæ curationem proximiores accedentes, videre hoc loco licebit quid nobis agendum sit quando os fractum sit, integra adhuc cuti apparẽte, vt omnia prædicta confirmentur, ac omnia inuicem necessaria cõiuncta reperiantur. Si igitur os iam frangatur, integraq; remaneat cutis, nõ lacerata nec secta, integrũ quinetiam pericraneũ, nosq; ex ictus ratione, tactu digitorum, & accidentibus superuenientibus habemus coniecturam fracti ossis, adhibito atramento scriptorio, cum aceto,

Offi caluariæ fracto, & integra cute apparente quõ succurrẽdũ.

vt

vt ex Hippoc. sentẽtia Celsus voluit, ac post ipsum cæteri omnes, id accurate perscrutamur. Accipiũt enim atramentum scriptorium, cui acetum adiungunt, si non tenue sit, & ita linteolum madefactum imponunt, vel calamo guttam infundunt supra os, postea faciunt vt detectum sit aliquantisper, & demum cooperiunt vsque ad subsequentem diem, & sic atramentũ penetrans demonstrat rimã. Præterea solent recentiores medicamentũ supra os infundere, quod est, accipiẽtes albũ oui, & puluerẽ mastiches cõficientes veluti pastam, quã ponũt supra os detectũ, relinquũt per 24. horas, & detegentes obseruãt, in quibus partibus est desiccatior pars: vbi reperiũt siccatã partem, dicunt inibi osse fracturã, & ratio est, quoniam ab illa parte fracta non amplius emanat tantum spiritus humidi, quantum à parte integra. Quidam alij, præterea accipiunt puluerem thuris (& hoc faciunt cum dubitant de fracto osse cuti existente integra) hoc modo. accipiunt thuris, cæræ, ladani, an. drach. duas. simul miscentur, & imponuntur capiti deraso per noctẽ: postea obseruanda cutis mane, & dicunt, quod in illa parte, vbi cutis exiccata est, ibi fractura. Alij conficiunt huiusmodi emplastrum, quod recipit ceræ, ladani, thuris, ana vnc. duas, therebin. far. fabarum, aceti, an. vnc. 1. hæc optime simul dissoluenda, & miscenda, extendi debent. postea supra linteolum, ex quo fiat biretum capiti imponendũ, sequenti die inuisatur locus, in illa parte, vbi medicamentum perforatum est, ibi est os ruptum. Habitis igitur singulis prædictarum rationibus quæ-

ramus

Opiniones variæ circa ossis caluariæ fracti curationē.

ramus tandem quid vlterius sit nobis agendū, nam diuersorum variæ sunt opiniones authoritate, ratione, ac experientia quadā confirmatæ. Aliqui enim volunt, vt statim secto corio secetur etiam os: alij volunt vt vindicemus hominem à periculo absque sectione cum medicamentis. Qui volunt vt secandum sit, mouentur rationibus, & primo authoritate Hippocratis, qui mādat, vt os aperiatur, ne fluat sanies ad membra: nam, si relinquitur os tectum, fluet sanies. Secunda ratio ex Celso, & Paulo, qui statim detegunt, & aperiunt. Tertia est authoritas eiusdem Hipp. qui vocat hunc ictum maximā calamitatē. qua ratione id facit? respondent omnes; quia non possumus secare, & detegere os, & membranam, manēte corio integro. Quarto Hipp. volebat, si casu contunderentur caro, & corium, vt secemus, & detegamus, vt melius possit cognosci contusio: ergo magis est necessarium in fractura ossis. His rationibus mouentur, qui tenēt aperiendum esse pericraneum. Alij contrarij dicunt primo, quod hæc fuit mēs Hippocratis, qui in libro de vulnerib. capit. nullam mentionem facit de osse secando, quum os fuerit tectum. Hinc patet, quòd Hippocr. laudat sectionem ossis in apertione ossis, de qua mentionem facit. Secunda ratio est, quia talis sectio frustra est: possumus enim discutere, et digerere materiam, quod non possumus facere osse detecto: quando generatur sanies, & fit oßis refrigeratio, non potest fieri digestio bona; sed vti in phrenitide digerimus, ita in hac, cum calor naturalis seruetur. Adferunt exemplum in vulneribus

abdominis,

abdominis, cum intestinum fractum est, consuerunt vulnus abdominis, quo sanato, sanatum quoque est vulnus intestini. Hoc videre potuerunt, quoniam fæces consueto modo per intestina egrediebantur, sic integro corio capitis tanta fiet concoctio, et erit tantus vigor caloris, vt materia parum gignatur, & genita discutiatur. Præterea est authoritas Galeni libro 3. de fractu. comm. 43. vbi inquit, quod quoties in fracturis erit pellis ablata, vel corium, statim debemus reducere corium ad partes, & rationem reddit, quia aliter medicamenta non bene agent, eo quod priuabitur pars affecta calore: ecce quid faciat proprium indumentum in loco. Si relinquatur os tectum, omnia bene succedũt. Quarto & vltimo à simili probabant non esse detegendum os, nam Hipp. in lib. de vuln. capit. cum secat os modiolo, & peruenit ad extremam laminam, non vult vt statim auferatur, sed mandat, vt relinquamus in alteram diem, ne statim refrigeretur membrana, vt assuescat interea rima aeri ambienti. Si hoc respicit Hipp. in detecto osse, quanto magis in osse tecto, in quo nulla adest refrigeratio? ergo concluditur quod nunquam debeamus secare. Vtraque sententia peccat obstinate manendo, & ego sum istius sententiæ, quod integro corio, nõ debemus detegere, excipiendo tamen in aliquo casu: & maximè laudo, qui fugiunt sectionem: ac pro maiori parte non est aperiendum vulnus. nec valent rationes quod nos, & Hipp. aperiamus membranam, ne fluat sanies, bene facit ipse, quando os est tectum, gignitur sanies in minori quantitate, et

facilius

facilius potest educi osse tecto. Secũdo quod Hipp. vocarit calamitatem: meritò calamitas est appellanda; quia superuenientibus symptomatibus, nescimus locum certum, vti scimus certè in vulnere, & ideo nescimus vbi imponendum emplastrum: omnis affectio est calamitosa, idcirco non facit ad rem. Quod autem Celsus, & Paulus vtantur huiusmodi sectione: re vera de Celso possum testari quòd aperit, etiam non superuenientibus symptomatibus; quod quidem non satis laudo; magnum enim imminet periculum in sectione, & apertione membranæ. Paulus certis rationibus facit, quas recensere non dedignabor: neque qui negant aperiendum omnino sunt probandi, quoniam si fit aliquid ex ijs, quæ non possunt superari à natura, vel à medicamentis, fienda apertio. Primum est magna quantitas sanguinis grumosi, quæ sit contenta inter membrum, & craneum. Secundum est frustulum ossis pungens membrum. Tertium est os depressum ita vt comprimat membranam, et ventriculos cerebri; in his casibus medicamenta, & natura non possunt operari sufficienter; ideo dico, quod semper in his tribus casibus est aperiendum os, & detegenda, membrana. Nec valent rationes istorum, atque Hippoc. loquutus est de apertione tantum in osse detecto. fortasse defectus est in vltimo, non loquutus est ipse de tali affectione. Similiter aliæ authoritates eiusdem, atq; Galeni. verũ est quod debemus seruare indumentum, sed coacti cura necessario aperiendum est. Ad illam historiã vulnerati in abdomine, ego habeo historiam vnam

Affectio omnis calamitosa.

ſuperiorum annorum, & erat mulier quædam vulnerata in abdomine vulnere paruo, et medicus cõſuit abdomen, ſanatum quidem hoc fuit, ſed intumuit, & aperto egrediebantur fæces, non ergo valet ſi caſu acciderit aliquando ſanatio illa. Quare videndum erit ſtatim oſſe fracto an accidentia adſint, quæ indicant ſanguinis grumum magnum adeſſe: hoc autem cognoſcitur per egreſſum ſanguinis per nares, per aures, per grauedinem capitis, per ſoporem, per ſtuporẽ. præterea digitis, ſi etiã emungit æger naſum ſentiet pũcturam, adeſt fouea depreſſi oßis, ſtupor in media parte corporis, vel totum corpus ſtupidum: tunc aperiemus, quia non poteſt natura, et medicamentum integram præſtare ſalutem. In oſſibus puerulorum mollibus, quæ poſſunt educi à medicamentis ſolent concedere, vt non aperiantur, ſed præſtat aperire, & arte os ad ſedem ſuam reducere, ſi hæc ſymptomata non adſint nulla ratione aperire. Sed quo pacto igitur fractũ os, integra cuti exiſtente curandũ iam erit, vt partes reducantur, periculaq; omnia prohibeãtur, atque priſtina valetudo recuperetur. Ego ſtatim in principio hanc normam perpetuo ſeruaui, ab alijs non præpoſitam, nimirum deuenio ad medicamenta habentia uim ſiccandi, & inflãmationis euitandæ, & ita derado caput, et impono medicamentum aſtringens, & leniens, ac ſiccans. Tale eſt emplaſtrum factum ex farina hordei cũ poſca, & ol.roſ. ſed miſceo adſtringentia, vt ladanũ, puluer. roſ. mirtillor. & maſtiches, conficio emplaſtrum, quod matutina, & veſpertina hora permuto.

to. Exhibeo medicamentum educens choleram, et ab eodem latere impono cucurbitulas ſcarificatas, & ſeco venam. Præterea recipio ole. amygdal. dul. & infundo in aures, vt materia effluat per nares, idq; facio vſque ad diem quartam, ad quam cũ venio, gargariſmatibus vtor, quæ faciunt ad mate riam educendam. Ego vidi homines expuere ſaniem à quar. ad 14. vel à ſept. ad 14. nulla ratione alia, niſi quia natura tranſmittere ſolet ad proprios cuniculos: & ideo gargariſmate vtor. accipio aquam hordei, in qua coquo paſſulas, & hyſſopum, & in hac impono mel roſ. vel oximel ſimplex, & ita mando vt gargarizetur æger. Soleo accipere ol. amygdal. dul. ex quo illinantur nares internæ penna; nam ſæpenumero materia fluit per nares, ſi poſt ſept. accidentia ſuperuenerint collectam ſaniem indicantia, aperio ſtatim, ſed non in principio, quoniam, niſi per retentam ſaniem ſuperuenerint accidentia, rarò vidi ſuperuenire; longè enim plures ſanãtur nõ aperta cuti, quàm aperta, & ſi caſu ſuperuenirent hæc accidentia, tunc aperire. Poſt vſum emplaſtri huius, ſoleo ego accipere pul. roſ. myrtillorum, nucũ cupreſſi, ſandali albi, & rub. pul. abſynthij, ladani, ſquinanthi, aſari, an. drac. vnam. addo ladanum eodem pondere, ol. roſ. compl. ol. mirt. an. vnc. iij. ceræ uncias. ij. & med. miſce & conficiatur vnguentum, quo illino vniuerſum caput, & fœliciter ſuccedit, à principio vſque ad ſeptimam vtendo hoc poſteriori medicamento, vel priori, facta ſeptima, vel nona deuenio ad diſcuſſoria, vt eſt emplaſtrum de

betonica,

betonica, oleo anetino dissolutum, si est ætas ol. ros. soleo vti cerato de gumma elemi, aliquando accipio emplastrum sacrum, & diluo diapalma, ana. aliquando si video multam materiam collectam misceo cum empl. sacro dimidiam partem cerines emplastri, accipio empl. sacri, cerines, diapal. an. & illino caput. Ita agendum est: quoties ita curamus caput, solet fieri vt sanetur homo. At si in fractura ossis caluariæ contingat vt et cutis etiã erumpatur, adsitq; & vulnus, & fractura, maiorem tunc diligentiam adhibere debemus, quod composita dicatur fractura hæc, & varijs periculis obnoxia, & propterea perspecta læsionis parte, susceptoq; omnium præpositarum exacto examine, ac manifestis indicijs, rationem victus ante omnia instituemus. In curatione igitur periculosi vulneris, primum prohibendum esse vinum ab omnibus prælibatæ authoritatis authoribus sancitũ iam est, sed concedatur decoctum hordei, vel simplex aqua hæc in tam magna copia, vt quibusdam empiricis placuit, quandoquidem ex victu humidiore cõcrescere callus non potest: ex crassiore verò ac tenaci potest, & propterea cibus vniuersus esto, qui succum bonum gignat, atque tenacem, mediocriterq; crassum. Itaque tantus talisq; cibus sit sumendus, quantus, qualisq; generando callo est necessarius, non enim quantuslibet, nec qualiscunque requiritur, sed qui tam in quantitate, quam qualitate mediocritatem seruet. Quare carnes non concedendas esse primis diebus statuimus si fractura præsertim aperta, ac manifesta cum vulnere adsit.

Victus ratio in curatione ossis fracti caluariæ cũ periculosum est vulnus.

Ratio autem cur oporteat vt æger parum alatur in promptu adest, primo quia decumbit, secundo quia timemus fluxum materiæ, et propterea damus alimenta horrida, vt sunt nisi, hordeum, panis coctus in aqua, herbæ aliquot, vti malua, beta, asparagi dulciores, aliquãdo lactuca, quæ quamuis offendat caput, tamen compescit vapores calidos ad caput ascendentes; fercula ex spinach. cichor. endi. bona sunt edulia, & vt vno verbo dicã, totus ille victus, quem Hipp. libro de vul. cap. vilem appellauit, conueniens est vsque ad 14. ita & panatella cui addatur sacch. bona est. Præstat etiam vt æger accipiat post cibum sacchar. viol. vel ros. vel borag. vel cotognatam: & si pirum coctum sub cineribus demus, non peccabimus: omnia autem sint corroborantia caput. vt syrupi impedientes vapores calidos, cuiusmodi syrup. de betonica, rosaceus recens, vel de rosis siccis cũ decocto hordei, cicho. & betonicæ, &c. Motus autem, & quies considerandi maxime erũt in curatione cranei fracti, quẽadmodum in ægritudinibus vniuersis, si omnibus medicis credendum est. Quiescendum igitur erit, non concedendi motus, atque obseruãdum est, quod non solum debent esse in quiete, sed debent etiã oculi quiescere: lumine enim copioso agitantur spiritus interni: claudantur ergo fenestræ, adsit lumen candelæ, et mediocres tenebræ, nõ cæcissimæ, quoniam cruciatio esset ægrotantis. Post motus, ac quietis obseruationem, deueniendum ordine est satis tractationi conuenienti ad aeris institutionẽ, in quo maxima lis esse solet tum inter medios, cum etiam

Lactuca offendit caput.

Vulneratis cur prohibeatur copiosus aer.

etiam chirurgos : quandoquidem nonnulli volunt aliquem aerem esse pessimũ: tamen omnis aer ambiens crassus expetendus est, veluti aer Romanus, Venetus, Parisiensis, & eiusmodi; atqui tenuis malus reputatur, sed nõ interficit homines; monet medicos vt minus liberũ aerem admittãt, tamẽ aer (vt iam dixi) non interficit, sicut in vulneribus thoracis, attrahitur aer ad illas partes, ita est in hoc loco. Sunt nugæ, & aliqui dicunt quod Neapolitanus, & Antuerpiensis aer sit vulneribus capitis sua proprietate inimicus, sed profectò nesciũt quid sit proprietas. Non dubito quod si quis nutritus in tenui aere, eat ad locum crassiorem, vel è contra, si vulneretur in aere illo facilè moritur, sed indigenæ non interficiuntur ita facilè. Ego sanaui disperata capitis vulnera in locis maxima ab alijs medicis periculosis propter aerẽ ambiẽtem, nec eum tamen timui : cautior fui; quia cum esset tenuior, magis faciebat ad penetrationem, sed tenuis aer cohabitantibus, & indigenis non est perniciosus : sed aer frigidus, & nimium calidus est vulneribus inimicus, & ideo non est nimis calefaciendum, nec frigus ingredi erit permittendum, & ideo medicamenta tepida imponenda sunt. Quo ad tempestates autem attinet, si meta aliqua assignari malefactoribus posset, hyems præstantior est, et ego magis timeo æstiuo tempore; primum quia, vt plurimum astãtes æstiuo tempore volunt calefacere thalamum, & lintea, & claudere fenestras: prætereà hyems est commodior ventribus, quia fiunt cõcoctiones robustiores, sed æstate fuligines multæ

 fluunt,

fluunt, humores sunt eliquati, & concurrit inflammatio, & materia ad locum; & ideo quamplurimi mortui sunt in æstate, quàm in hyeme in manu mea triplo, aut quatruplo. Sed aliquis dicet, oppositum nos docuit Hipp. dum dixit frigidum cerebro inimicum, veruntamen non loquebatur ipse de tempestate, in qua est frigus, sed de ambiente frigido, & valde frigido, veluti medicamenta, & aqua. At ego laudo hyemem propter digestionẽ, non autem propter frigus, imo volo, vt thalami calefiant: & idcirco reprehendo sanantes aqua frigida, quos approbant desperati milites in exercitibus, & à disperatis laudantur isti lanij: nos cruciamus ægros, qui timent derasionem, incidunt in mortem. Itaque dico quod Hippocrat. non est mihi oppositus, imo assero, quod tepida imponenda, non frigida sint, quibus concordatis ad somnum, vigilias, animi motus, & excretiones accedemus. Somnus igitur, & vigilia moderata sint, die non dormiendum, si nocte dormiuit, atq; perturbationes animi fugiendæ: & idcirco esse debet medicus eloquens, vt fingat, & sibi certam persuadeat sanitatem: neque est de excrementis dubitandum, quod horum rationem habere debemus, & ideo clysterijs educenda sunt. nõ retinendæ fæces in ventre siccæ, quoniam augentur symptomata, aluo plena. Itaque quod ad abstinentiam, & primos, vlterioresq; cibos pertinet, atque potiores, eadem, quæ in vulneribus præcipiemus seruanda erũt: eo magis, quo periculosius hæc pars afficitur. Quinetiam cum iam non solum sustineri,

sed

ſed ali his quoque apparebunt, tamen erunt maximopere vitanda quæcunque mandenda ſunt, item fumus, & quicquid excitat ſternutamentũ. Quibuſdam præterea videtur non ſecandam eſſe venã in hoc affectu, cũ capitis vulnera non facile inflammentur, quia eſt pars eleuata: ſecundo, quoniam dum habemus os fractum, ſecamus cutim, & deradimus os, ex quibus effluit ſanguis copioſus, qui eſt in cauſa, vt non ſuccedat inflammatio. Præterea Gal. iiij. meth. licet magnus morbus ſectionem venæ indicet, tamen Hipp. loquens de capitis vulneribus, nunquam fecit mentionem mittendi ſanguinis, & ideo ex his rationibus, & cauſis tribus concludunt, quod non ſit ſecanda vena. Contra omnes chirurgi in oſſe fracto eam ſecant, quia dicũt quod eſt impoßibile, vt magnus non fuerit ictus, ex quibus rebus contuſio, & concußio facta non ſit in partibus interioribus, & ideo facilè phlegmone ſequeretur. Hæc ratio non cogit, atque propterea Hippocratis erit ratio addenda, qui quidẽ (vt antea diximus) obſeruat quod ſolus Deus tractare poſſet vulnera ſine dolore, vel ſcalpendo, vel deradendo, ſed iſte dolor longus, inſignis, repetitus (quoniam aliquando dilatamus, aliquando tribus diebus deradimus) facit ad attractionem, & attractio phlegmonem parit. Ideo cum Gal. in ij. de compoſit. medica. cap. de dolore capitis, & plaga, teneo ſecandam venam capitalem, vel cõmunem lateris læſi, & quod non ſufficiat fluxus ſanguinis ex deraſione, ſectione, & id genus: patet, quia ſemper videmus quotidie effluentem illuc materiam. Si ergo vires ad-

Opinio eorũ qui nõ ſecant venam.

sint, secemus audacter venam, & ratione virium sanguinis copiam mensuremus. Possumus etiã cucurbitulas applicare, vt euitemus uenæ sectionem, prout res sibi postulauerit, cuius utriusque vsum in vniuersum alio loco vberius exponemus. Sed accidit quandoque vt aperire venam non poßimus, vel quia vires non constant, vel quia ætas non viget, vel quia tempus inhibet, idcirco ad pharmaci exhibitionem discedendum erit. Aliqui autem noluerunt vt exhiberetur, inter quos est Guido Cauliacensis, qui vult vt clysteribus euacuetur corpus alternis diebus. Ioannes Vigonius excellens practicus idem confirmat. At Celsus lib. viij. cap. iiij. nullam pharmaci propinãdi mentionem fecit, & quod maius est, Gal. loco iam dicto, ait si non possumus secare venam, clysterijs vti debemus, & non substituit pro sectione venæ pharmacum, ergo Galenus eius vsum nõ laudat: prossumus afferre rationem, nam os fractum, vt fractum non requirit medicamentum, non etenim dolet os, nec ratione causæ efficientis, nam dantur medicamenta in morbis, in quibus causa est humor, vel fluens, vel fluxurus, vel qui fluxit, morbus iste nõ prouenit à fluxione, quare cogemur exhibere pharmacum? secundò, cum medicamẽta purgatoria agitent corpus, afferemus incommodum ægro, qui a calefaciemus humorem. quibus rationibus quidam negant exhibendum esse pharmacum in hoc effectu. At alij quidam oppositum tenent, & volunt quod in omnibus vulneribus in quibus est fractura debeamus exhibere pharmacum. Nam Hipp. in libello de vul. cap. medicamentum

Opinio de pharmaco exhib ẽdo.

mentum cholagogum exhibebat. præterea Paulus, & Auicenna, dum loquuntur de fractura caluariæ exhibent medicamentum purgatoriũ. In quo loco Auic. adest varietas in textu, & est textus, qui dicit soluens semel, idest vnica vice soluens, id est sit purum medicamentum, quod fæces crassas educat, idest sit medicamentum leniens. Vnde Gentilis lenitiuum interpretatur medicamẽtum, sed codex est corruptus, nam mens Auic. ibi est referre authoritatem Pauli, & Hipp. attamen Hipp. exhibet medicamentum rubustum; haberet vices clysteris illud medicamentum? quod hæc non sit mens Auic. legamus eum in iij. lib. vbi loquitur de dolore capitis ex contusione: vbi vtitur clysteribus acribus, & si adest febris exhibet pillulas cochias, præter enemata acria. Nos accipiamus aut pill. cocch. Rasis, aut Gal. quæ omnes sunt robustissimæ; adest colocyntis, scammonium, agaric. & similia, atque si exhibet robustissimũ medicamentũ Auic. in fractura capitis leui quomodo credemus ipsum exhibere lenitiuum in vul. cap. magnis? Itaque (vt diximus) Iac. Dinus, & Gentilis ex Auic. authoritate robusta exhibent medicamenta, quos sequitur Petrus ex Argillata, & maior pars chirurgorum, exhibentes elect. indum, diaphi. & alia, adducentes etiam rationes. nã non secamus venam, vt consolidemus vulnus, nec impediamus causam efficientem, aut conseruantem. sed nõ animaduertunt isti, quod si concedunt venæ sectionem, vt phlegmonem impediant, cõcedent etiam pharmacum. Quæro an hoc faciant vt sanetur vulnus, nequaquã, inquiunt

ipsi, sed vt retrahantur humores noxij, & præcipue tenues fluentes ad locum, & qui possunt excitare dolorem; & ideo exhibent medicamentũ purgatorium & præsertim educens bilem, quæ cum sit calida, facilè penetrat ad partes superiores. Ista est indicatio, & quamuis huiusmodi medicamenta calefacere poßint, habemus illa, quæ effugere non possunt, & (vt ego adferam in re tam opportuna sententiam meam) quum obseruo vulnera capitis cum fractura, & agenda in his ego nõ dubito, quod ratione vulneris sit secanda vena, & exhibendum pharmacum: sed cum obseruo symptomata timenda, & victus ratio, & quæ pertinent ad somnum, & vigiliam, & ad fæces potius faciunt pro præseruatione, quam curatione: omnia ergo hæc à præcautrice potius, quam à curatrice facultate indicãtur. non adest dolor, nõ materia fluens, nec tumor, est ne secanda vena, atque pharmacum dandum? Dico dandum esse, quia nos timemus fluxionem: in isto vulnere nos debemus excoriare, abradere, & tractare operibus, impossibile est non fluere materiam ad locũ, sed si adsit dolor capitis, vel tumor, vel stupor, indicatur & sectio venæ, & exhibitio pharmaci à curatrice facultate: quoniam aut incipit inflammatio, vel adest calor, in hoc casu sectio venæ optima est, quia reuellit materiam, & idem agit pharmacũ. Dico igitur quòd vel ratione præcautionis, vel curationis debemus aut venam secare, aut pharmacum dare, vel vtroque vti, præsertim pleno existente corpore, & abundantibus serosis, vel biliosis humoribus: & primum debemus secare

care

care venam, & postea ad medicamentum descendere. At in corporibus sanguineis semper vena secanda est; in quibus non possumus mittere sanguinem, pharmacum propinamus, & in hoc casu ego exhiberem medicamenta purgantia, quæ educant serum, atque bilem, & non calefaciant; et hæc sunt mirobalanorum genera, ad quæ tãquam ad sacram ancoram confugio: quia præter euacuationem, roborant caput, & cõstipant venas. Mirobalani ergo decocti, vel infusi sint, quibus ego admisceo elect. lenit. et quũ bilis nos timor molestet, exhibere tum poterimus elect. de succo ros. diaprunis solut. in moderata tamen quantitate; atque ista sunt medicamenta præstantissima. et si voluerimus præbere infus. rhabar. admixtis mirobalanis cũ syr. ros. solut. et viol. hoc est præstantius medicamentum. Nec obstat Celsi locus, quoniam tantum ibi tractat de curatione circa locum affectum, et cũ venisset ad cibum, dimisit lectorem aliò. Authoritas Gal. nec obstat; quia ex illa authoritate colligimus ita imbecillas fuisse vires, vt etiam pharmacum impedierint, cum sit imbecillitas non humorum, sed magni vulneris ratione. Rationes nec obstant, cum his medicamentis præcaueamus, non curemus vulnus, et ideo tuto bilem euacuãtia exhibere poterimus. Sed quoniam post venæ sectionem, ac post pharmacum exhibitum non perfectè curatur æger nisi ad alia progrediamur, propterea de reliquis in curatione maximè conuenientibus tractare licebit. Quandoquidem post illa communia capita, quæ pertinẽt ad res non naturales, sequuntur etiam particularia,

quæ

quæ locum affectum respiciant, et ita curatio loci affecti succedit. Modo in curatione hac administrãdo quatuor medicorum sectas reperio varias, quarum prima est eorum qui curant linteolis madentibus aqua, vel oleo benedictis, uel linteolis siccis benedictis: quam rem cum abhorreat Christiana religio, et ex ea plurima exeant damna, ideo execremur et nos, vt iniquam, et inutilem. Alia secta curat per potiones, et nihil agit in loco affecto, quæ quidem mihi videtur Grilli magistri medicina, labo rat caput inungunt nates: atqui compositiones hæ magni sunt momenti, quas nõ expertus sum in hoc caluariæ affectu, sed in alijs, et mihi successit. Tertia est secta Empiricorum, qui nihil exhibent per os, nullam victus habent rationem, nullo habito discrimine imponunt capiti medicamenta nobilia, vt est mater balsami, idest balsamum artificiale, vel stillatitias aquas nobilissimas: si opportune vterentur his medicamentis, bonũ esset: ego vsus sum, et fœlici successu, vt dicam postea. Quarta secta est Hippocratica, et omnium rationalium medicorum, qui faciunt ratione cum experimento coniuncta, et hi exhibent potiones, quando opus est, impo nunt aquam, acetum, linteola, olea, et cætera medi camenta opportuna. Hic est veluti fasciculus florũ selectorum, quibus omnibus fruimur selecta occasio ne. In hac secta purgatur corpus, secatur vena, administrantur clysteria, exhibentur potiones, insti tuitur victus ratio, atque in loco affecto conspiciũt vulnus, considerant an latum sit, vt omnia sub con spectum cadant, si non est ita latum, vt conspicere

possit,

possit, bene secandum, vel dilatandum est, & si dilatatum est non ulterius dilatant. Dilatãdum autem est, atque secandum, vt detegatur os, idcirco nõ tantum corium, sed pericraneum etiam aperiendum, quandoquidem separare ipsum oportet ab osse, vt libro octauo, ac vltimo apparebit ex Celsi auctoritate. Modo post cranij sectionem, & separationem, quæ fit ex Celso, & Hipp. vel vnguibus vel instrumẽto, ad vulneris dilatationem, nec propterea admirabitur lector hoc loco si multa de vulneribus etiam pertractare cogamur, quoniam naturalis est partium quidam ordo, vt si velimus curare fracturas, quas fieri in osse diximus, minimè concedatur nisi de vulneribus aliqua etiam interserantur. Separamus igitur pericraneum, ne pungatur, quum deradimus os, quia sentit dolorem, & ex dolore fit inflammatio, & ex inflammatione mors succedit. & hæc tandem est Celsi ratio cur secetur huiusmodi locus, in cuius tamen dilatatione, ac derasione tria debent præponi præcepta, videlicet. Primum ne secetur nisi in parte, quæ necessario detegenda est. secundo fugiamus loca importuna, quorum vnus est circa musculum temporalem, & alter circa suturas. Attamen præponetur nobis sectio quædam per longum, & tunc quomodo fiet? respondendum est quod debemus linamentis aperire huiusmodi vulnus, & postea scalpro tenuissime facere, & si est punctura, ego non audeo tractare, quoniam scio, quod morietur tunc æger. Quapropter Empiricorũ fortunæ fidẽ adhibere non curemus, quibus aliquando succedit sectio. Tertius locus sunt oẽs suturæ, &

ideo

ideo nunquã in ipsis fienda est sectio, sed ad latus, neque auferendum est pericraneũ à sutura, quia nõ fit sine periculo inflãmationis, rõne illius ligamẽti. Quartũ præceptũ addo post hæc, et est, vt in dilatatione, præcipue circa frõtẽ aduertatur, ne cadãt supercilia, quæ attollũtur, et deprimũtur rõne musculi, qui est in fronte, & nõ secetur musculus per transuersum, quia non aperiretur bene oculus, & esset tetricus aspectus: idcirco debemus secare ab inferiori ad superiora per rectum, sed si non sufficit, in hoc casu non erit secandum sectione transuersali, sed opus est tribus sectionibus. Ab ipso uulnere sectionem faciamus per rectum: postea ab eodem puncto duæ ad superiora duas alias, quæ oblique ascendant: & ita erit sectio triangularis, & cum fibrarũ per obliquum sectarum, una alteram sustentet, & alia aliam, donec ueniant ad partem sanam, sic sustentatur supercilium: atque hoc modo habebimus quantam oporteat dilatationẽ habere, oculorumq; turpedinem effigiemus, & commodius postea pericraneum auferemus. In dilatatione deinde uulneris docuit Celsus ut acetum acciperemus, sed robustum, & durum est hoc genus medicamenti; nostris temporibus est mollicies, & ideo mihi acetum non placet, sed loco eius linamenta accipio, quæ oui albo imbuo, atque interdum, leniendi gratia dolorem, soleo etiam luteum admiscere, & digitis hæc agenda statuo, atque habendus oculus ad pericraneum, vt optime dilatetur: atqui ista linamenta dilatant, & sanguinem sistunt. Hoc facto, aliqui sunt, qui relinquunt vulnus vsque ad tertiam diem, sed

nimis

nimis tarda est detectio, præterea nimis exiccantur linteola, & siccata dolores excitant, idcirco ad 24. vsq; horam permaneant, postea detegantur. Aperto autem vulnere, diligentissime expensitemus circa locum, & videamus an aliquid appareat, an aliquis cruor ex osse resudet, an possimus per specillum sedem, vel fracturam inuenire; mandandumq; ægro erit, vt detentis naribus retineat flatum; si enim rima adest, cruor ex vulnere manat. Postea videndum, vel imposito digito, vel instrumento, an depressio sit, an magna sit sectio, an humor contentus agitetur: si autem agitatur, fractura magna est, & non peruenit ad membranam, quæ detecta est; quoniam motus agitationis apparet ratione motus membranæ, non ratione cerebri motus, quòd non mouetur, quamuis dicat Realdus Columbus maximæ authoritatis Anatom. contrarium ex Curtij cuiusdam sententia, ex cuius prælectionibus adamussim omnia tacite aufuratus prædictus Columbus est, nō aliter atq; Gabriel Fallopius acutissimus discipulus olim noster in Academia Patauina, à nobis omnia desumpsit, & proprijs armorum instrumentis nostris, nos necare, trucidare, & ex toto, vt aiunt orbe, exulem publicare ausus est, sed res statim redeat vnde discessit. Præterea compositio substantiæ illius non est fibrosa, ideo non est apta ad motum; non potest facere natura, vt motum habeat diastoles, & systoles corpus non fibrosum. Cum ergo id videamus, insigni fractura os fractum esse dignoscemus, atque si viderimus materiam posse egredi, & descendere in membranam,

tunc

tunc non debemus deradere, & circa curationem Celsus cum viderit fractum os, vt apertione non indigeat, imponit medicamentũ siccans robustum, & primum emplast. Philote, & viride empl. supra os. Hæc ratio medendi nõ placet, quia sunt calchantum, calcitis, ærugo, quæ robusta sunt, & ratione oßis cõuenirent, nõ ratione labiorum, & propterea imponendum potius cæphalicum emplastrum iudico, quod idem Celsus lib. 5. Iudæi emplastrum nuncupauit, vel infundamus cephalica arida, vt sunt pulueres ex gentiana, iride, thure, mastiche, & alijs simul collectis. Aliqui sunt recentiores Chirurgi qui loco horum aridorum, oleum ros. infundunt, & quamuis non esset detecta membrana, quum non opus est abrasione vtuntur oleo isto, quod nulla quidem ratione conuenit: nam cum nõ debeamus offendere locum, non oportet ponere impedimentum doloris; os autem nihil, quod humectet, aut refrigeret requirit, sed exiccantia præter modum, & propterea mirum nõ est si aliquando pereant homines. Itaque laudo vt ad pulueres illos deueniamus, quos dicam suo loco in Antidotario nostro. Si autem os fractum est, & nesciamus an fractura perueniat ad membranam, & ignoremus, an poßimus educere saniem, quid agendum? aliqui volunt, vt siccantia medicamenta imponamus; aliqui oleo ros. & dicunt quod debeamus expectare signa retentionis saniei, vt est delirium, febris, sopor, & similia, & tunc monent, vt aperiamus. tamen curatio hæc non est vera: aliqui deinde volũt vt aperiamus, præsentibus his cõditionibus, & fuit Conciliator diff. 181.

qui

qui tres conditiones præponit, in quibus debeamus aperire os, quarum prima est, si statim fuerint mala symptomata, si vir fuerit vertiginosus, si sopor aduenerit. secunda conditio est, si fracta caluaria, fluxerit sanguis ad membranam, & ibi concreuerit, in eo casu debemus secare os. tertia conditio est quando ex aliqua magna contusione fractum est aliquod vas, & collectus sit sanguis in membrana, qui non possit habere exitum. Nicolaus Florentin. duo tantum exempla proponit, in quibus vult, vt statim aperiamus caluariam. primum quidem est, quum magna facta est attritio ossis, atq; multa eius frustula in loco adsũt affecto. secũdo si fractura fuerit capillaris, quoniam in eo casu potest descendere materia, & non potest egredi, sed autor iste alia quamplurima eo loco prætermisit. Fuit Lanfrancus Placentinus diligentissimus, & doctus, qui de hoc etiam sermonem fecit, & dixit, quod duæ tantum sunt occasiones, in quibus debemus detegere os; vna cum os est detectum, ita vt vna pars descenderit in partem sanam. altera occasio est quando aliquod frustum oßis pungit membranam: in reliquis (inquit) non debemus aperire os; quoniam letalis est detectio membranæ. & dico re vera, quòd maximum periculum est, sed sanies letalior est. in omnibus itaque alijs affectibus, vult vt os minime detegamus, & inquit quòd si rima erit, & cõtusio, descendet sanies. exemplumq; de phrenitide, & lethargo adfert, in quibus medicamentis impositis capiti excutimus materiam plurimam existentem circa cerebrum. Non ne etiam ex vno tantum loco pauca

eo pauca quantitas materiæ educetur? ego vellem, vt hic supposuisset, quod laborantes lethargo, quasi nunquã liberantur, maximè cum lethargus est insignis. præterea in phrenitide non omnes liberantur per medicamenta, & qui liberantur, rari sunt, quare debemus ne ex raritate hac cõstituere regulam? atque deinceps aliud opinandum in osse detecto, refrigerato, & aliud in non refrigerato: quomodo medicamenta ea, quæ agunt in osse calido non affecto, præstare poterunt in osse refrigerato, fracto, affecto? scio, quod dummodo non adsint accidentia, & frustum ossis pungens membranam, quod non est detegendum os; quoniam per multa medicamenta possumus educere materiam: sed quo nam pacto educemus materiam? quia medicamenta actuantur à corio calido: sed in osse detecto non potest hoc ipsum sperari, quoniam (vt diximus) refrigeratum est os, & ideo non possunt medicamenta educere materiam. Habemus Dinum, & Gentilem, qui volunt quòd nos aperiamus in multis fracturis, hac vna conditione excepta, quoties corpus fuerit boni succi, vt humor nõ peccet in quanto, & quali, quod vulnus latum sit, & quod nos speremus virtutem expultricem validam: tunc nõ debemus aperire os. Conditiones istæ rarò superueniunt, mihi videtur hoc vulnus depictum, quæ quidem norma in mente concipi potest, at in actu non reperitur: nunquam vidi vulnera hæc. Quare cum multi errent in hoc, & varij varia dicant, ego etiam sententiam meam in medium adferam, nempè detecto osse, inspectis fracturis, si apertissima sit fractura, quid supra os

imponendũ

imponendum sit iam enarrato, quid etiam infundendum membranæ. si hoc non est, oportet detegere os, vt sanies habeat exitum, & non excitet membranæ inflammationem. Quare indicatio aperiendi ossis proponitur nobis ab his, scilicet quæ continentur intra caluariam, & quæ exitum quærunt; quoties ergo aliquid continetur præter naturam in illa cauitate, semper debemus secare os, & icc irco videndum est quæ possunt contineri in illa cauitate præter naturam. Primum est instrumenti ferientis frustum sagittarum, pugionum, lapidum, & eiusmodi secun. est icor, quando detecto osse habemus inditia, quod sanies penetrat ad cauitatem: tert. si frangatur os, & aliqua portio disrumpatur, & pungat membranam: in quo casu exitũ dare necessum est; quarta, si aderit frustũ insigne ossis depressum, quæ quidem depreßio contuderit membranam, ex qua compressione stupor aduenerit ex cerebri depreßione, in qua occasione membranam detegere debemus, & attollere. Si autem prematur membrana, atq; patiatur, vomitus statim, vel delirium superuenire videbimus, & si delirium accidit, & videamus depreßionem, procul dubio membrana tunc patitur. Verum animaduertendum est, quod aliquando euenit vt frangantur ossa, & oriatur indicatio aperiendi oßis, vt materia fluat; in quo casu, cum appareat rima, ex qua timemus, non deuenire statim debemus ad detectionem membranæ, sed inquirendum prius est in omni fractura an ad intimam partem deueniat, quoniam si deueniret, non esset opus detectione, quoniam letalis detectio

O est:

est: atque ideo aduertendum est antequã detegamus: primum deradamus os, & ad meditulliũ deueniamus, postea ad intimam laminam, nam si frangitur lamina exterior solum, nullum est periculum, nec ad apertionem deuenire debemus, nisi punctura, vel depressio fuerit: sed si rima erit, vel sedes, tentare oportet per ossis abrasionem. Hoc autem agendum est, hac ratione: primum parua linteola accipiamus, quibus labia vulneris cooperiantur, ne tangant instrumenta, atque refrigescant: tectis autem labijs detegamus os ipsum, ad scalpros deuenire possumus, qui duum generum reperiuntur: alij nempè excisorij & sunt veluti illi, quibus scalpimus lignum: alij sunt rasorij, quibus vtimur. Ego verò prioribus vtor, non per malleolum, ut antiqui faciebant, & ideo frangebãt os, sed manu propria, & æquilibrio adiuncto: sed præcipuus est scalprorum, qui raspatorij dicuntur. Huiusmodi autem scalpra abrasoria solent esse aut inflexa, aut plana, aliqua habent aciem circularem, & inflexam, aliqua planam, quæ aut linearis, aut angularis est, quorum icones in huius de fracturis libri calce reperiuntur. His ergo vtimur, atqui in vsu horum præceptum Galeni extat, vt primum incipiendo abradamus latiori, deinde angusto, vltimo angustissimo: atqui interea dum scalpimus, solemus pericraneum, & labia dolore afficere: propterea dolorem lenimus oleo ros. quo facilius currat instrumentum, & non incalescat os, & si fluit sanguis, infundimus portiunculam poscæ, hacq; madefacimus linteolum. Sed notandum est quod semper postea

Icones quorundam instrumentorum vbi sint.

imbuendũ

imbuendum ſcalprum eſt oleo roſ.quia ſecus exaſpe raretur , & retunderetur eius acies ab aceto : quo facto , cum deraſum fuerit os , donec videatur meditullium, & nulla appareat tima, ita quod deli teſcat nō eſt amplius abradendum, ſed deueniemus ad Hipp.ac Celſi , & multorum experimentum ex atramento : tunc enim , ſi aderit nigra rima capillaris, ibi erit rima in oſſe, & ideo proſequemur ſcalpendo : & ſi integrum erit os , neque rima appareat, tūc cephalicis aridis pulueribus medebimur, vel ſupra os imponendo tantum medicamentum iſidis, vel oleum abietinum, & ſimilia, veluti ſi nihil paſſum eſſet os , deraſa tamen prius ſuperficie oſſis . Si autem ſecunda lamina fracta ſit , opus eſt vt aperiamus , idq; præcipuè faciundum cum omnia ſigna apertionem indicauerint . noſtri tamen recentiores aperiendum dicunt , quum ſuperueniunt ſymptomata , vel ſeptima , vel decimaquar.quum delirium vel inflammatio incipit, ſed miror profectò quod velint ſuccurrere quo tempore non poſſunt:non enim expectanda eſt ſeptima, quando veniunt ſymptomata in æſtate,nec 14.quando ſuperueniunt in hyeme: ſtatim ante quartam facere expedit . Præceptum hoc Hipp.eſt , Celſi, & Pauli, nunquam veniendum ad quartam,in qua incipiunt putredines humorū, & naturæ inſultus contra ægritudines : ideo in prima , vel ſecunda vel tertia die agendum. ſi autem aduocati non fuerimus vſque ad quartam, ſi adſunt indicationes aperiendi , & inducíæ conceduntur , differre poſſumus vltra ſept.vel vltra nonam ne motum naturæ impediamus : ſi aūt

procrastinatio non adest, vt possim traducere tempus: statim ego seco, etiam si in septima sit, vel crisis adsit: & hoc est si depressio fuerit, aut stupor, vel frustum pungens, etiam in quarta: & quanuis adsit crisis, vel in septima aperiamus, sed si hæc non offendunt, post sept. agendum erit, nec expectanda erunt symptomata. Facta prædictorum exacta obseruatione, antequam detegamus obseruandus est primo locus, secundo quantum ossis auferendum, tertio qua ratione, atque de loco, si vulnus fuerit in parte summa, semper membrana detegenda est, in tota illa parte, in qua est fractura, non in medio tantum. Secundo notandum est, quod si in una parte tantũ detegenda est, in decliui parte faciamus, vt humiditas poßit fluere ad illam partem decliuem: ex decubitu verò decliuis pars obseruabitur, quoniam partes decliues in rectitudine hominis, non sunt in decubitu: sed quũ debeamus partem multam detegere membranæ, vel membrana perforata est, & apparet cerebrum, fugiamus decliuem partem, quoniam, cum cerebrum sit molle, labitur, & detruditur facile ad loca decliuia, & ideo egredi posset, & marcescere. Hæc igitur pertinent ad locum; aliud est, vt nunquam sinamus empiricos aperire supra suturam, sed semper ad latus suturæ: & si insignis est fractura in sutura, ego detego membranam ad ambo latera, quoniam detegi vnum latus, & post 7. vidi quod materia detinebatur, & transfusa fuit, & ideo statim aperui os vltra sutu-

ram, & saniem reperi, qua purgata sanatus est æger. Quòd verò ad quantitatem attinet ossis auferendi, si erit fractura capillaris, vel sedes non lata, auferre debemus totum os circa fracturam, dummodo detectum sit, & si nolumus hoc, debemus saltem vsque ad meditullium totũ os auferre, verbigratia detectum est os longitudinis triũ digitorum, et totidem sit rima, omne os auferendũ, & si volumus vt membrana non detegatur tantũ, saltem ad meditullium aperiemus totum os, postea faciemus leuem apertionem. Sed inquit Galenus sexto meth. quod non debemus detegere omnem rimam, intelligit quando non est detectum os: imo si sit os habens quatuor rimas, nisi detegamus in omnibus partibus membranam, mortis fomentum relinquemus. At Galenus loquitur de illis, quæ procedunt, sed tectæ sunt; quoniam ope medicamentorum possumus extrahere materiam, at vbi detectio est, & refrigeratio debemus aperire. Capitis autem fracturæ (inquit) simplices, quæ ad secundam vsq; laminam caluariæ perueniũt, scalpellis angustis indigent, expedit autem hos, vt numero multos, sic esse magnitudine impares: atque vbi os vitiatum, nudatum fuerit, primò quidem vtendũ latiore est: secundo loco, eo, qui sit illo angustior: mox ita deinceps reliquis, vsq; ad angustissimum omnium: quo sanè est in ipsa secunda lamina, quam diploen appellant, vtendum. Post hæc tum protinus, tum ad finem vsque siccis est medicamentis medendum, quæ ob id cephalica vocitantur. Ea componuntur ex iri Illyrica, & erui fari-

na, & manna, & aristolochia, & panacis radicis cortice, & in summa omnibus, quæ extergere citra morsum possunt. Ipsa nanque generatio carnis, naturæ opus est. Atqui paulopost subdit. Sin cum contusione aliqua, quod contusum est excindi debebit: idq; vel terebellis prius in circuitu foratum, ac mox scalpris admotis, vel protinus ab initio cycliscis. At quæ per terebellam quidem ratio perficitur, parum tuta est: propterea quod dum audacius eam tractant, duram membranã, quæ ossi substernitur non rarò violant. Quod verò per cycliscos opus administratur, ne id quidem omnino vitio caret, quum quatiat immodicè caput, quod potius quietem postulat. Cæterum si magnæ sint fracturæ, & ossa quæ fracta sunt, vehementer mota, mihi cycliscorum vsus perplacet. Quippe paucis excisionibus facies lenticulatis excisorijs locum: sin firma plurimum ossa sint, foranda sunt terebella. Terebellis autem ipsis, vt mergi nõ possint, parum supra cuspidem nonnulli supercilium extans efficiunt. Expedit itaque id genus complures præparatas habere ad omnem caluariæ crassitiem. Commodissimè tamen cycliscis vteris, & primo quidem aggressi latioribus, postea magis angustis, donec ad crassam membranam perueneris. Verũ quod excidi oportet, id totum cycliscis nudandum non est, sed ex ea maxime parte, qua fractura est grauissima, nam præter alia, etiã membrana ipsa ab ossibus, quæ sunt vehementer afflicta, recedit celerrimè. Si verò vnam semel partem nudaueris, atq; scalprum in cuspide habens præfixam, obtusam, &

Instrumentorũ vsus in ossibus fractis.

læuem

læuem lenticulæ speciem, aciem vero per longitudinem erectam, submiseris, vbi latam partem lenticulæ statueris super membranam, feries malleolo, ac sic caluariam quam tutissimè diuides. Neq; enim qui minus cũ periculo, nec qui celerius perficiatur, forandi modum alium inuenias. Iam verò instrumento, quod ostagram vocãt, non nulla ossiũ vehementer comminutorum, vel exaltantes, vel conuertentes, per eam potissimum partem lenticulato scalpro præparabimus aditum. Quod quidem vbi demissum fuerit, discere possis illud prouerbiũ celebre. Dimidium facti, qui bene cœpit habet. Igitur quod vehementer confractum est, id totum est auferendum. Si vero ab eo fragmenta quædam longius excurrant, hæc persequi ad finem non expedit, illud persuasum habentibus, minimè futurum, vt ex eo noxa sequatur vlla, modo reliqua ritè sint nobis peracta. Atque indicatio agendorum hic quoque ex natura ipsarum partium affectarum subministratur. Necessum itaque in capite nobis, quatenus dictum est, primo fracturæ aliquid denudare, quo videlicet detergere, & abluere à mẽbrana saniem possimus. Post vero quum flegmones tempus præterijt, omniaq; ad vnguem sunt sicca, carnem producere, ac cicatrice locum includere. Porrò quum vnus atque alter homo occurrisset mihi, habens sincipitis atque temporis os cõfractũ, equidẽ superius, hoc est sincipitis os, exemi: à temporali autem abstinui: cui callum inducendũ curaui, nec infeliciter cessit nobis negociũ. Quòd verò ad medicamenta post foratum os in-

fundenda pertinet, quādoquidem auditorius meatus (qui non solùm vsque ad cerebri duram membranam penetrat, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum descendit à cerebro) vehementissima medicamenta tolerat: nihil miri sit, si crassa membrana cerebri, antequā notabiliter occupetur flegmone, valentißimis post forationes etiam medicamentis gaudet, ceu naturaliter siccam substantiam possidens. Hæc Gal. sunt verba, quæ facile ex nobis iam dicta roborare, partim vidētur, ac partim alio loco, vbi de modo auferendi ossa, ac de instrumentis pertractabimus videntur. Quare cū prolixè multa de hac corporis parte fracta enarrauerimus, tempus iam satis opportunum esse opinor, vt ad cætera exploranda accedamus, hoc solum cū adiunxerimus, nempè quod omnia ossa comminuta valde sunt auferenda, etiam si non pungant, quia os fractum, si inibi linquatur, cum sit separatum à partibus, sanguinem perfidum gignit, membranarum substantiam corrumpentem, sed si magna non fuerit fractura, & illa ossa hærent partibus sanis, non auferemus, nisi quantum prænarrauimus. Quo facto, cætera, quæ diligentius perpendenda veniūt in capite, cū magis vulneribus propinqua esse videantur, idcirco absurdum non esse puto ea prædicto loco reponere, vt semel tātum (si fieri possit) de vnaquaque re sermo habeatur, non autem confuse omnia tractantes, ac indistinc vulnerū curationes ex toto cum fractis ossibus copulantes: Quiescat ergo, neque id iniuria curandi ratio vulnera capitis, in quibus nihil passa est membrana, et cum ipsa

quiescant

quiescant interim cætera omnia, quæ huic facto conuenire videntur.

De narium fracturarum curatione. Ca. 3.

VOD ad olfacientem potentiam spectat, odorandi sensorium est principium anteriorum cerebri ventriculorum: inseruit autem nasus odoratui simul, & respirationi. Si igitur vel contundatur ipse, vel eius adstruatur meatus, idq́; vel ab humore aliquo, vel à tumore præter naturam, olfaciendi facultas vel minus probè odores percipiet, vel eos omnino non sentiet. Causas autē fracturarum ab aliquo intrinseco accidente nullas habere nasum ex præcedentibus constat, cum vnāquamque corporis humani particulam causas externas in fracturis habere in confesso iam habeamus, eaq́; omnia, quæ contundere, vel diuidere ossa possunt. Signa præterea narium fractarum, quāuis nota admodum esse dicat Io. de Vigo, sectator in hoc casu Petri de Lacerata, Lanfranci, & aliorum quorūdam, breuiter tamen Celsus pertractauit lib. viij. cap. v. dum inquit. In naribus verò & os, & cartilago frangi solet, et quidem modo aduersa, modo à latere; si facta aduersa sunt, alterumve ex his nares desidunt, difficulter spiritus trahitur: si à latere os fractum est, is locus cauus est: si cartilago in alteram partem nares declinantur. Hæc quidem erunt signa, quæ non tanquam minimè necessaria à prædictis autoribus omissa esse opinor, sed tāquam maximè

maximè sensui nostro nota, atque manifesta, vt idē met Vigonius testatum suis verbis reliquit, dum dixit, quod aliquando accidit vel casu, vel percussione, vt os nasi frangatur, cuius signa manifeste comprehendi possunt ipsis oculis. Vnde & nos etiam relictis tum signis, tum silētio particularibus prognosticis, curationem quamprimum aggrediemur, ne dira interim symptomata superuenientia, aliquo pacto actiones nostras impediant, aut in moram maiorem detrahant. Hæc autem curatio duplicem habet intentionem, nempè os eius fractum reponēdo, & medicamenta internè, ac externè applicando; sed quoniam præcedit semper sedis restitutio, idcirco de ipsa primo loco tractabimus. Ea verò perficitur digitum in nares imponendo, osq́; depressum nō violenter eleuādo, cum alia autem manu os ipsum fractum adæquetur, & postea immittentur tentæ (vt sic dixerim) quæ neque tam magnæ sint vt dolorem excitando humorum defluxū pariant, neque ita paruæ, vt facilè cadant; externè postea, imponā tur linteorum frustula in albumine oui madefacta, in quo quidem albumine olei mirtini portionem immittemus, atque rosacei, & farinæ volatilis, hordeaceæ, sanguinis dragonis, boli armeni (si legitimus bolus nusquam hodie reperitur) quorum æqua sit prædicta quantitas, ac optimè vicissim cum albumine commixta. Quare non sine ratione hoc medicamenti genus Io. Vigonius prælibatæ auctoritatis practicus chirurgus à Petro, ac Lanfranco desumpsit, quamuis nec ineptè quidem eos operari dixeris, qui Celsum sectati sunt, qui quidem in osse narium

Ossis nasi fracti cura curatio.

riũ fracto digitis ea in suam sedem reuocabat, atq; vbi aduersum id ictum erat, vtranque narem impleri iubebat: vbi à latere, ea, inquit, os impulsum est, imponendumq́; ceratum, & paulo vehemẽtius deligandum esse iubet; & à tertio die aqua calida fouendum locum stabilit, tanto magis, quanto propius esse sanitati debet. Quod si plura esse fragmẽta conspexerimus, nihilominus extrinsecus, singula in suas sedes digitis erunt compellenda. At si quod fragmentum vndique resolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere feretur, volsella verò extrahetur. Quicquid verò in cartilaginem incidit, excitandũ leniter est, aut subiecto specillo, aut duobus digitis vtrinque compressis. Hæc autem erit narium ossium fractorum curatio sine vulnere aliquo extrinseco, quod si adsit, modo subsequenti vulnus ipsum curabitur, quamuis maiori difficultate non vacet, neque tum Vigonis ceratum, neque rosaceũ admittere censet ratione Tagautius, idq́; in quacunque fractura cum vulnere obseruandum, quandoquidem hæc vlcus tum sordidum, tum etiam putre efficerent, sed inuicem eorum puluilli prælongi vino nigro, ac stiptico imbuti, superinyciendi erũt. Posthæc deligare nares maximè debemus, & magni admodum sit momenti negocium, ita variæ labuntur opiniones. Lanfrancus enim inquit quod ligatura duabus fieri debeat ligaturis, quarum vna sit sub naso, alia verò supra nasum, quæ medicamenta tutò detinere valeant. Guido autem, & cum ipso Rogerius, cum bindula quadam per medium

Hic textus facilè est vitiatus.

incisa

incisa deligant, sic vt nasus possit pertransire, & ligant retro caput. Henricus deinde hoc totum comprehendit, & inquit quod melius sine obligaturæ consisteret, quia si ipsa sit nimis stricta nasum deformabit, si laxa multũ, parum perficit, & in somno poterit nocere ex compressione, vel ex versione, vel ex motu inordinato. Quam postremam opinionem, vt inter alias magis ineptas, ita facile Io. de Vigo secutus, amplexusq́; est, vt quibus Galeni libellus de fascijs familiaris minime sit, à quo varias narium ligaturarum formas desumere potuissent. Is enim linteolum scissum ad nasum descripsit, funda etiam ex quatuor capitibus delineatur, eademq́; ex tribus, ex duabus, & cum ipsis quamplurimas fascices maxima diligentia ad hũc quoq; vsum idem autor depinxit, quæ nisi maxime curatione narium conuenire deberent, dubio procul non adpositæ fuissent, nec obstant rationes Henrici, qui dum timet hinc inde periculum, eas propterea prohibet, quandoquidem non vni Henrico, nempè chirurgo pusillanimo, ac viro iam decrepito hæc tractanda committuntur, sed tali, quem principio nos quoque depinximus libro de luxationibus, videlicet circunspecto, vt hæc pericula diligenter subterfugiat, atque hac vel illa ratione potius obligationem administret, quam arbitratu suo medicamentum desinat, cum eadem nimirum pericula occurrant in somno, & inter detorquendum. Victus idem obseruetur, quem paulo ante descripsimus, quemadmodum etiam de venæ sectione, ac pharmaco propinando, idipsum adiungentes, vt maximopere summum

mum probibeamus in ægri cubiculo, ac ea omnia, quæ lacrimas ab oculis extorquent, & ab omnibus sternutatorijs, atqui, vt vno me verbo expediam à motu violento respirationis, & totius capitis.

De aurium fractarum curatione. Caput 4.

N aure quoq; interdum rumpitur cartilago: quam minime existimasse puto quotquot post Celsum artem chirurgicam posteritati tradiderũt, cum verba nusquam de ipsis fecerint, non Guido, non Nicolaus Florentinus, non Gulielmus Placentinus, non Brunus, non Theodoricus, non Lanfrancus, non Petrus ab Argillata, non Io. de Vigo, non denique quisquam ex recentioribus de aurium fracturis pertractarunt. vt fortasse id à Galeno argumento desumere arbitrarentur, qui cum quidem de affectibus aurium libro 3. de comp. med. secund. loc. egisset, cætera omnia tetigisse est visus, præter eiusmodi affectum de quo nos modo erimus tractaturi. Sed, pace omnium dixerim, aures etiam aliquando franguntur, neque id difficulter contingit: omissa interim eorum inutili quæstione, qui in osse tantum ex omnibus auctorib. fractura legitimè nuncupari contendunt, in cartilagine autem nequaquam. Vnde ipsam curationẽ admittentes primo cartilaginem ante seiunctã appropinquabimus: quod si inciderit antequam pus oriatur, imponendum glutinans erit aliquod medicamen-

camentum, sæpe enim suppurationem prohibere vidimus, atque aurem egregiè confirmare. Illud verò & in auribus, & naribus etiã ignorari non oportet: non quidem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamen carnem increscere, solidariq; eum locũ, atq; optime roborari. Medicamenta verò illa, quæ roborare vim habere dicimus, eaq; tum nares, & aures, tum cæteras corporis oßium fracturas, eadem quippe sunt, in quibus facultas exiccatiua in promptu existit, conglutinatiua, & cum modica caliditate commixta, cuiusmodi erunt, myrrha, thus, aloe hep. & eiusmodi. Si verò pus natum sit, aperire ab altera parte cutim omnino debemus, atque cartilaginẽ ipsam contrà lunata parte excidendam volumus, deinde medicamento aliquo vtemur leniter supprimente, quale lycium esse voluit Celsus aqua dilutum, donec sanguis fluere desinat: tum imponemus linteolum cum emplastro, sic vt pingue omne euitemus, & parte posteriori mollis lana auri subijcienda est, quæ vacuum illud totum, quod inter caput, & aurem reperitur adimpleat. Deligabimus præterea aurem fractam ex Galeni sententia, atque Celsi auctoritate non admodum strictè, sed leniter potius, hac videlicet deligatura. Mediam auriculam complectamur, linteolo in quatuor partes scisso; ex partibus verò scissis, quæ super auriculam sunt, vbi X, literæ figuram acceperint, vna per frontem, altera per summum caput, ad occipitium porrigemus, tum quæ per frontem procedebat, qua X, literæ similitudo est, attrahatur, quæ per verticem, ad frontem ducatur, & à

latere

latere capitis ambæ inter se vinciantur, sed partes subiectæ aduersæ inter se procedant, & altera per posteriorem partem, altera sub mentum detur ad occipitium, ibique nodum accipiāt, vel hoc modo. Fascia post læsam aurem propè occipitium orsa, per ipsam ferri debet, vt ex parte eandem includat, inde inter frontem, & verticem attrahi non longe à fronte, tum per priorem partem propè alteram aurem, ac sub mentum ad aurem affectam, deinde inter verticem & frontem ad posteriorem partem integræ auris, & sub mentum, atque infimam auriculam ad occipitium, inde circa frōtem, ac rursus ad occipitium, atq; hæ conuenienter deligationes huic parti conuenire satis videbuntur. Victus autem ratio, quam in aurium einsmodi affectibus non magni ponderis esse videatur, nihilominus non erit aspernendus: victu enim omnibus ex æquo morbis medemur, vt sine cuius cōgruo vsu, nec in secunda, nec in aduersa valetudine consistere vsquam valeamus. Quamobrem in his quoque generibus abstinentia primi temporis necessaria est, donec inflammatio finiatur, atq; interim vitanda erūt sternutatoria omnia.

De maxillæ fractæ curatione. Cap. 5.

B HIS ad maxillam venturus, indicandum in ipſa quoq; eſſe opinor rationis curatiuæ inſtrumentũ in eiuſmodi fractura, cuius dignotio haud difficulter percipitur, tum ab inæqualitate dentium, tum ab vna parte depreſſa, altera verò eleuata. Conueniunt autem ad ipſam reducendam omnes antiqui, atq; recentiores medici, qui de eiuſmodi fracturis pertractarunt, vt facilè ex eorũ monumentis videre erit, nempè ex Albuc. Halyabb. Auic. Celſo. & integra chirurgorum caterua, vt digitis in primis duobus vtrinque prementibus, & ab ore, & ab cute omnino oſſa in ſuã ſedem compellenda ſint, vt libro præcedenti manifeſtè demonſtratum eſt. Repoſito deinceps, qua potuimus diligentia oſſe, quamuis ab omnibus Celſi ſectatoribus, vnus ordo tantum obſeruetur, vt videlicet linteolum duplex madens vino, & oleo ſuperinijciunt, nos tamen recentiorum opinionem ſectati, à prima vſque ad ſeptimam oleum roſ. myrtinumq;, ac oui albumen in vnum redacta omnia, ita vt emplaſtri induant quandam formam, loco imponimus, modica farinæ volatilis portiuncula, non neglecta. Ex quo ſcilicet omnium medicamine, maximas curationis partes, quæ per remediorum applicationem fit, ſeligere tuto poterimus. Si etenim ſuperuenturum calidum apoſtema aliquo pacto timeamus, lana ſuccida in albumine oui madefacta idipſum remouebimus, ſicuti etiam ex volatili fa-

rina,

rina, ac oleo rof.cõmixtis, ac myrtino intentionem eandem ſeligere in confeſſo eſt. Deinde aut faſcia, aut molli habena media in longitudinem inciſa, vt mentum vtrinque complectatur, atque eiuſmodi inde capita ſupra caput adducta ibi deligantur: vel diducatur in primis faſcia retro collum, & adducatur ſupra maxillam, ſub aures reuertendo retro caput reducendo ligetur in fronte, atque ſi pluribúsadhuc reuolutionibus egeamus, per eundem modum eaſdẽ deducere poterimus, donec ligatura ſit bene confirmata. Si tamen cum fractura aderit in maxilla vulnus externe, fracturam interim curabimus, quouſque huic libro finis eſto, & in ſubſequenti vulneri curationem aſsignabimus. Si verò eſſent fruſtula oſſis ſeparata, ea tunc extrahere curabimus, vt ex prædictis liquido conſtat. Reformatur autẽ maxilla ſi rectè tractetur intra 28. diem ſi Albucaſi, & Auicennæ credendũ eſt: interdũ verò intra decimũ quartũ, vigeſimũ, & vigeſimũ quintũ. Non enim in omnibus eadẽ proportio extat, nec eademmet regula poteſt perpetuò aſſignari, quemadmodum neque etiam in aliarum noſtri corporis partium fracturis eandem temporis menſuram ſuſcipere debemus, & quanquã ab omnibus ferè autoribus caluaria dicatur triginta quinque diebus reformari: brachium, & tibia diebus circiter quadraginta: cubitus diebus, vt plurimum triginta; coxendicis os diebus decem, & octo: coſtæ diffractæ, poſt vnum & vigeſimum diem Celſo: alijs poſt 28. ferruminatæ ſaneſcunt: iugulum, ſcapula, os tali, calx, manus, planta, intra idem tempus cum maxilla:

Fracturarũ coalitionis tempus.

xilla: coxa Hipp. diebus quinquaginta: pes ſexaginta dierum ſpatio concreſcit, tamen ad celerem, tardamve fracturarum coalitionem plurimum facit ætas, virium robur, habitus corporis, vitæ ratio, aeris conditio, vt in his ferruminationum terminis nihil proſtato, & firmo ponendum ſit. Quæ verò in victu inſtituendo pro maxillæ fractæ curatione conſideranda nobis veniunt, parum, aut nihil à præcedentibus differũt, dummodo ſorbilia cibaria, quæ ſub humidi nomine nos Celſus docuit, diu aſſumantur, atque primis diebus nullus, ſi fieri poſſit capitis, linguæ, narium, dentiũ, labiorumq; motus adſit, quod idem autor ſilentij vocabulo totum amplexus eſt. Ea præterea cibaria vel humida, vel ſorbilia dixeris parum refert, dummodo ſtricta manu concedantur: in omnibus ſiquidem ſancitum eſt fractis oßibus, vt fames primis tribus diebus neceſſaria ſit, deinde à tertio die humidum cibum ſublata inflammatione paulo pleniorem concedemus, eamq;, qui carnem alat: per omne tempus vinum eſſe alienum, cum paralyſim, ſtuporem, apoplexiam, neruorum incontinentiam, furorem, rabiem, conuulſionem, vertiginem, arthritidem, cæcitatem, malum habitum, omnemq; frigidorum morborũ colluuiem tandem ex vini potu contrahere in fracturis facile poſſumus. Quæ in pharmaco, ac phlebothomia cõſiderare oporteat in maxillæ fractæ curatiõe, ex præcedentibus optime indicatio extorquetur, & iccirco de eis modo ſermo non erit habendus, cum maxime in ſequentibus de vtroque propinando, adminiſtrandoq; capita nobis erunt aſſignanda vniuerſalia.

salia. In maxillæ fractæ curatione, dum quædam nos docuit satis indistinctè Celsus, hinc inde confusè potius labens, tria fracturarum genera in oßibus esse proponit, hæc verba faciens. Omne os (inquit) modò rectum, vt lignum in longitudinem finditur, modò frangitur transuersum, interdum obliquum: atque idipsum non nunquā retusa habet capita, non nunquā acuta, quod genus pessimum est, quia neq; facile committuntur, quæ nulli retuso innituntur, & carnem vulnerant, interdum neruum quoq; aut musculum. Quinetiam aliquando plura fragmenta à fragmento fiunt, sed in alijs quidem ossibus ex toto sæpe fragmentum à fragmento recedit. Maxillæ verò semper aliqua parte etiam vexata, ossa inter se cohærent: Hæc Celsius, à quo finem huic capiti imponere tempus conueniens erit.

De iuguli fracti curatione. Cap. 6.

VR rebus tantum duris, & renixu contranitentibus, fracturæ ratio conueniat, ex Aristotelis penu depromendum erit. Is nanque lib. meteororum 4. cap. nono, hanc videtur huius rei rationē adferre, quod frangi ea tantum iure dici possint, quæ in magnas partes secari, ac distrahi, diuelliq; queant: quæque substantiā nec mollem, nec vacuam aut sequacem: sed solidam, & duram, renixuq; reluctantem nacta sint: qualem naturam cum ossa sortita sint, & multis præterea meatibus scateant, fit vt non frangibilia tantum ossa, sed &

friabilia, & comminui quoque parata, haberi meritò debeant. Hoc enim frangibilia à comminuibilibus distare, idem Aristoteles voluit, quod fractilia, quæ sunt longè porrecta foramina habeant, ob idq; non nisi in magna, & longè posita secari possint: friabilia verò, seu comminuibilia, & multa & obliquè potius, quàm directim posita foramina contineant: quamobrẽ & minutatim diminui, & quasi frustillatim atteri ipsa poßint. Ad fracturam item duobus potissimum opus esse, rerum naturæ scientißimi existimant, valido frangentis impetu, & rei frangendæ renixu. Quæ causa est, quod neque carnem, neque medullam, aut adipem, aut id genus mollium quidpiam frangi dicimus, quòd facile cædant, mollitieq; sua frangentis impetum minimè sustineant. quamobrem contundi potius aut vulnerari, quàm frangi, iurè dicemus. Quod præter Aristotelem sensisse eius interpres Auerrous, lib. meteor. 4. comm. 44. conceptis penè verbis est visus. Causam ex prædictis attulimus, cur oßibus tantum fracturæ nomen congruat, fracturam nunc iuguli curemus, eamq; quamprimum aggredi maxime conemur, ne ob moram interim vetustioris fracturæ nomen accipiat; ea siquidem quò vetustior existit, hoc est quò tardius diffracta ossa hæc ferruminantur, eo contumacior efficitur, quòd & spatia inania aliena substantia impleantur, & callus inæqualis gignatur. Quod non in iuguli fractura tantum euenire declaramus, verum etiam in omnibus cæteris fracturis. Isthæc autem curatio, quæ quoque in omnibus fracturis eadẽ penitus existit, quatuor præci-

puis scopis perfici cõmode solet, præsertim transuer sim factis. Prior est, vt diffractæ partes ad rectitu dinem dirigantur, inque naturalem situm coapten tur: secundus, vt sic conformata ossa, riteq; commissa prorsum immota donec curata sint, maneant: tertius, vt calli cum diffractis partibus adglutinationem moliamur: quartus, vt quæ superueniunt symptomata arte emendemus. quibus scopis nõ iuguli tantummodo, maxillæ, aurium, narium, atque caluariæ: sed vniuersa fracturarum perficitur curatio. Verùm si, vt rectè à medico in actum educan tur, obseruationibus quibusdam opus est, sine quarum præsidio ritè procedere curatio nequit. Illud in primis obseruandum, vt in fracturarum curatio nibus docti in primis adhibeantur chirurgi, pruden tesq; ministri, qui accuratè imperata facere norint: locusq; lumen, medicamenta, linamenta, ferulæ, vincula, fasciæ, parata, promptaq; sint omnia. Medicamenta sint, oleum rosaceum, idq; omphacinum, si haberi potest, ouorum albumina, oxicraton, locus planus, ac lumine collustratus, vt ritè chirurgus operari queat, linamenta concerpta mul ta sint, seu etiam stuppæ lenes ad contegendũ mem brum, ferulæ probè dolatæ, tenues, è sequaci ligno, coriove fabrefactæ apparentur. Fasciæ latæ, oblongæ, firmæ, è tela nec rigida omnino; nec molli, & quæ ad vinciendum membrum satis sint, construan tur: vt lectus, & stragulæ vestes, probè ad ægri quietem compositæ sint. Quæ vbi paratæ fuerint, tum ad fracti ossis reductionem, seu æquationem est arte properandum. Vbi nanq; ad dextram detortæ

ossa sunt, ad sinistram ducenda erunt, & contra; semper nanque in directum agendæ ossis fracti partes sunt. Directum autem id audire oportet, cùm in naturalem figuram, quam prius habebant, ossa reducuntur. Eum verò situm autore Galeno, lib.6. meth.med.habuerint, si quis ea, quæ dissident ossa, integræ partis intuitu in contrariū adducat: à qua transpositionis ossium certißima indicatio petenda erit. Hæc autem omnia, quæ vnicuique fracturæ conuenire pro curatione enuntiauimus, in iugulo etiā fracto inspicienda esse fas erit. Iugulum siquidem non nunquam elabitur, & si transuersum fractum sit, per se aliquando rectè rursus coit, atque si quiescat sanari sine iunctura potest. Vbi ad pectus iuguli os conuersum sit, ipsum quidem retro dandum, humerus autem (Celso autore) in priorem partem adducendus est: & vbi ad scapulas tendit, simul extra manu plane propellendus in posteriorem partem humerus est, & illud in priorem attrahendum: ac si is inferior est, non id quod à pectore est, deprimendum est, quia immobile est, sed humerus ipse attollendus. Ita vt præceps ea re facile depromatur, vt tum prorsum, tum retrorsum, tum in hanc, tum illā partē iuguli oßis translatio, fracturave sit, ea in oppositam partem, pelli conueniet. Si plura fragmenta sunt, excipere ea oportet ex ferula facto canaliculo, eodemq; intus incerato ne fascia diducatur, quæ iugulo composito circundanda est, sæpius potius, quàm valentius, vt conceptis verbis idem Celsus nos docuit, quod ipsum quoque in omnibus ossibus fra-

ctis

ctis perpetuum esse contendit, atque nos quoque cũ ipso eadem superius semper admonuimus, atque perpetuo quoque id præcepti loco à maximis medicinæ autoribus obseruauimus, vt cũ reducta ossa, æquataq; fracta sunt, ea in æquatione commoda ligatura (quæ fasciis obuolutis, varieq; circumactis perficitur) seruentur, idq; citra dolorem, quantum quidem fieri poterit, hoc est, vt quæ admouentur fasciæ, ferulæq;, neque nimis arctè constringantur, nec laxè nimis pateant. Arcta nanque ligatura dolorem: laxa ad continendum inualida est, vt alias indicauimus. Arcta rursus immodicè, gangrænas & sphacelos parit (quod ego sæpe fieri animaduerti) laxa æquata ossa dissoluit. Sit itaque ligatura inter extrema hæc mediocris, vt neque compressu dolorẽ, mortificationemq; inferat, nec laxitate dissolutionem. In iugulo præterea fracto hæc maximè animaduertenda sunt, vt pro diuersitate fracturarum, diuersis etiam deligationibus vtamur, quod inter omnes chirurgiæ qui extãt scriptores latinos, vnus Celsus expressisse his potissimum verbis est visus. A dextro verò iugulo, si id fractum est, ad alam sinistram, à sinistro ad dextram: rursusq; sub ala sua fasciari debet. Posthæc si iugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus: si in partem priorem, ad ceruicem deligandum est: supinusq; homo collocandus, cæteraq; eadem facienda quæ supra comprehensa sunt. Victus præterea talis instituendus erit, qualem superius adnotauimus sicuti in pharmaco exhibendo, venæ sectione, eadem vtique veniunt obseruanda: motus prohibendus,

Ligaturæ, quomodo fieri debeãt

ira expellenda, & reliqua omnia, quæ in cranij cu ratione enarrauimus non erunt negligenda.

De pectoris furculæ fractæ curatione. Cap. 7.

VRCVLA pectoris frangitur interdum in extrema parte atque aliquãdo interna, cuius significatio occultatur sensui apud tactum cum manu, tamen peritus in fracturis, ac diligens chirurgus haud difficulter cognoscet, tum digitorum immissione, tum etiam accidentium obseruatione. Quæ sæpius fractura eiusmodi partis contingit interior profectò est, quanquam aliter nonnulli sentire videantur, & ideo eam primum quomodo reducamus docere statim oportet, et cum magni momenti existimentur, ope tamen quorundam instrumentorum, facilior prædicta reductio habebitur. Habita igitur exacta fracturæ interioris dignotione, hoc nimirum pacto eam retrahere ad pristinam sedem nitemur, genu ponentes in medio spatularum, ac fortiter humeros ad posteriora trahẽdo: atque manu tunc alter fracturam placide reducat. Vel reducatur æger ad terram, vel retro spatulas puluinar aliquod rotundum obduratumq́;, aut gibbosum premanturq́; fortiter humeri ad terram, & tunc cum manu reducatur fractura. Reducta interim parte fracta, inspicere diligenter oportet num pũctura cum dolore percipiatur ab ægro, indicium enim hoc esse scias, frustulum ossis inesse, quod statim

Furcula, quo pacto retrahi possit.

tim ex ſancitis præceptis ſeiungi debet, diuelli, ac extrahi, & primo ſcindendum eſt ſuper coſtam depreſſam: cõuenienter enim nos extrahere poſſemus quæcunque adfuerint fruſtula, quanquam ineptus miniſter haud difficulter errare valeat, mortemq́; ægro indubitatam adminiſtrare, ſi ſiphac tantummodo lædat. In ea autem fractura, quæ ad exteriores partes reperitur, duos oportet miniſtros conuocare diligentes, & quamuis magnum adeo periculum nequaquam, vt ſuperior portendat, tamen inconſulto non erit curandum, & idcirco duo illi miniſtri aduocentur, quorum vnus adiutorium, quod ſequitur furculum fractam ſuſtineat, eum ad ſuperiora, & exteriora extendendo: alter verò collũ verſus partem aduerſam extendat, & interim fracturam digitis ſuis reducat chirurgus, ea interim medicamẽta ſupponẽs, quæ ſuperius adnotauimus. Deligetur præterea ægrotus cum faſcijs conuenientibus, quæ pertranſeant ſub aſcellis, deinde ſuper collum, & ſubſequantur totidem reuolutiones, vt locus ſit honeſtè ſtrictus, neq; in poſteriori hac fractura eodem modo procedendum erit, ſicuti in altera priori, videlicet in aſpectando affecto loco, ſed hæc quotidie videatur, vt voluit Albuca. altera verò minimè erit perſoluẽda vſque ad ſeptimam, aut octauam, niſi acciderint ſymptomata aliqua, quæ ad ſolutionem faciendã nos maximè attrahant, cuiuſmodi eſſet pruritus, vel dolor, vel calidum apoſtema, aut quid ſimile. Tempus autem, ab Albuca ſi iam præſcriptum eſt potius xxiiij. dierum, quàm xxxiiij. vt falsò dixit Guido Cauliacenſis: & ſi

neque

neque hoc perpetuo, uel vt plurimum promittere possimus. Victus verò talis præsignari debebit, qualem antea adnotauimus, & cum ipso confidenter animaduertere opus erit, an pharmacum sit propinandum, quale, quantum, quãdo, & quomodo. Idq́; facilè ab ætate, vsu, temperatura, locis, tempore, & alijs eiusmodi indicium extorqueri licebit, ex quibus etiam venæ sectio suscipietur.

De fracti humeri curatione. Cap. 8.

VMERI os rarò frangitur in medio, sed plerunque circa eius latera, & quãdoque euenit ad internas partes, aliquando ad externas, cuius significatio manifesta admodum apparet ex ipso manuum tactu. Quocunque tamen modo fractum sit, non sic vt membrum aliud intenditur, neque omnes autores vnanimes in repositione comperimus. Celsus equidem, (vt à vetustioribus nostris incipiamus) hoc modo lib. viij. cap. x. reposuit, videlicet, hominem collocando alto sedili, medicũ autem humiliore aduersus. Vna fascia brachium amplexa ex ceruice ipsius, qui læsus est, id sustineat: altera ab altera parte super caput data, ibi accipit nodum: tertia iuncto imo humero deorsum dimittitur, ibi quoque capitibus eius inter se iunctis. Deinde ab occipitio ipsius, minister sub ea fascia, quæ secundo loco posita est correpto: si dexter humerus ducendus est, dextro, si sinister, sinistro brachio, demissum inter feminæ eius qui curatur

Humerus fractus qui reponatur.

tur

tur brachium tenet: medicus super eam fasciam, quæ tertio loco posita fuit, palmam inijcit dextrã: si sinister sinistram: si dexter humerus sumatur, simulq; alternam fasciã minister attollit, alteram premit medicus: quo fit, vt leniter humerus extendatur. Fascijs verò, si medium aut vnicum os fractum est, breuioribus opus est: si summum longioribus, vt ab eo sub altera quoque ala per pectus & scapulas porrigantur. Protinus verò brachium cũ deligatur, sic inclinandum est id, quod afficit, vt ante fascias quoque sic figurandum sit: ne postea suspensum aliter, aliter cum deligabatur, humerũ inclinet. Brachioq; suspenso ipse quoque humerus ad latus leniter deligandus est: per quæ fit vt minimè moueatur, ideoq; ossa sic se habent, vt aliquis composuit. Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent, à lacerto breuiores, sed sub ala breuissimæ. Sæpius eæ resoluendæ sunt, vbi in vicinia cubiti humerus fractus sit, ne ibi nerui rigescant, & inutile brachiũ efficiant. Quoties solutæ sunt, fractura manu cõtinenda, cubitus aqua calida fouendus, & molli cerato perfricandus, ferulæq; vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquanto breuiores sunt. Petrus verò Bononiẽsis si ad extra fractus sit humerus, hoc modo reponendo stabiliuit, videlicet pilam aliquã magnam ex lana, vel stuppa confectam sub ascellam imponendo, & sic comprimit cubitum vsque quasi ad costas, & tunc cum manu æquat ipsam fracturam, & ligatura fasciarum confirmat. Vigonius autem Ianuensis iubet, vt medicus cũ mane premat

Ferulæ, quo pacto apandæ.

Humeri reponẽdi opiniones variæ.

locum

locum eminentem, & cum altera manu humeri caput accipiat, per longum à parte inferiori fortiter attrahendo. & hoc pacto partem aut eleuatã, aut depressam ad pristinũ locum reponi affirmat, atque postea, si opus nempè sit, ipse etiam pila stuppea vino madefacta sub axillis vtitur, parum à Petro differens: quemadmodum recentiores omnes cum ipso potius consentiunt, quàm cum Celsi mira admodum doctrina, præsertim in deligandis partibus fractis cum fascijs, & ferulis imponendis. Et quamuis intentio nostra sectari penitus facilitate quadam cogatur Petri prædicti præcepta, obseruauimus nihilominus, ex præcedentibus quantum vtilitatis suscipiamus à commoda, conuenientiq; fasciarum ligatura, quam Celsus etiam celitus eleuare videtur. Quin & cauendum quoque esse scimus, vt quod ad ferulas pertinet, initio ne grauemus, quod eo loco non præposuit Celsus, neque scabræ, aut duræ, sed leues, dolatæ, molliore sq; admoueantur, & quæ cõtinere quidem diffracta ossa possint, compressu torquere nequeant. Post septimum verò diem paulò firmiores admoueri poterunt, vbi à phlegmone metus nõ subsit, vt Gal. lib. vi. meth. meden. & Auic. fen v. quar. conceptis verbis sensisse sunt visi. At verò neque parum de dissolutionis ferularum atq; fasciarum tempore soliciti esse debemus. Nam si vel nimis properè ante ossis ferruminationem eas sustulerimus, ingens malum parti inferemus, sin nimium tardè, longo compressu membrum in mortificationis periculũ adducemus. Itaque si neque pruritus, neque dolor, grangræna, inflammatio adsint,

soluere

ſoluere ante decimum, aut quintumdecimum, aut vigeſimum minimè expedit. Sin illa alterumve illorum adſit, intra ſeptimum ſolui poſſunt, imo quotocunque die illa, quæ diximus apparuerint, Hippocratis iuſſa ſequentes lib. de fract. qui tertio quoque die deligationem ſoluendam, vbi dolor, pruritusve infeſtarint, & membrum temperata aqua fouendũ præcipit, vt & acris ſanies diſcutiatur, & mitigetur dolor, prurigoq́; ſedetur. Quæ omnia non in humero tantũ fracto obſeruanda veniunt, ſed in quacunque particula fractura reperiatur, & præcipuè in brachijs, femoribus, cruribus, digitis, & eiuſmodi partibus, in quibus ſimiles ex magna parte caſus, curationesq́; adſunt. Victus nec differat à præcedentibus, & ſemper eadem ratio quoque obſeruanda erit, tum in hac parte, tum etiam in cæteris quæ ſubſequuntur fracturis, videlicet, vt ab initio tenuiter cibetur æger: à vino, carnibusq́; arcẽdus: ſed vbi regenerari porus incipit (vt perſæpe ſancitum fuit) plenius alere ipſum ex vſu eſt. Hæc Hippocratis, Galeni, & Raſy ſententia eſt. Quæ autem adiectio, & ciborum etiam detractio à calli generatione diducẽda erit, circa quam tota verſatur ars, qui vt gignatur cogi, concreſcereq́; cum fracto mẽbro aliquid proprij oſſium alimenti oportet, quod in fracturæ labijs cõſiſtens oſſa diffracta ferruminet, prudens artifex intelliget. Craſſa hæc materia poro gignenda idonea, ad duodecimum, vel quintumdecimum diem ab oſſis fractura gigni incipit, vel Guidonis teſtimonio, tametſi in alijs (vt iam diximus) citius, tardius in alijs id fiat. Callum porrò ag Callum aggenerari, & indicens.

generari

generari indicant, dolor sedatus, inflammationis, & tumoris securitas, bonus, ac floridus perfracti mẽbri color. Quæ cum apparuerit, paulò plenior instituendus victus tùm est, cibisq; valentioribus alendus æger, qui & succum bonum, & tenacem creare valeant. In hanc rẽ oriza similagineus panis, è tritico paratæ pultes, vel farre, aut amylo, tum & animaliũ pedes, ventres, ac capita, Auicennæ valde probantur, præsertim hædi, vituli, ac veruecis. Carne, & vino ad decimum vsque diem, ex Hippocratis præcepto abstinendum: postea craßiore, & styptico vino vtẽdum, dum porus gignitur, qui moderatus esse debet, neque iusto maior, aut minor quàm cõueniat, vt docta Galeni sexto methodi sententia est. Per initia fracturarum, antequã gignatur callus, tenuiter (inquam) cibandus æger, detrahendus sanguis, si validæ sint vires, ætasq; florens, ac reliquæ indicationes concurrant, atque idem de purgatione in præsentia dictum sit, ne toties eãdem cantilenam impropriè, ac insulsè (vt ille inquit) decantemus. Quibus dictis huius capitis finis iã esto.

De spinæ fractę curatione. Caput 9.

N spina quoque est quod propriè notemus, nã diuersis eiusmodi partibus fractura accidere solet: tum in colli vertebris, tum etiã in alijs, & in cauda, vt hoc vtamur sermone, quamquam ex Albucasis sentẽtia minimè fra-

ctura in collo contingat, sed in alijs partibus duntaxat, quam doctam opinionem cum ipso sensu etiã vt falsam ex Paulo tacitè refellit Auicenna, dum inquit quod ossibus spondilium raró accidit fractura: sed vt plurimũ accidit attritio. Frangitur tamen hæc pars, nec sine maximo periculo, ita vt facile sit mortis ianuam attingere, propter spinalis medullæ nobilitatem, ac tracheã arteriam, ac neruorum cõpagem, ex quibus hæc symptomata oriri solent, nimirum immensus dolor, respirationis difficultas, neruorum nimia elongatio, paralysis brachiorum, et aliarum extremitatum, ex quibus difficilior curatio redditur, non tamen desperatum negocium aliquando habetur, quamuis axioma vulgi id existat, vt fracto collo, succedat omnino mors; sed hoc nullo pacto locum habet nisi in ijs ægrotantibus, in quibus vrina, atq; ciborum cætera excrementa, ex fractura miserrimè exeant, quæ signa mortem vicinam portẽdunt: in reliquis verò licet in vado res semper nõ habeatur, cura nihilominus diligenti adhibita, euadere poterit æger. Reponuntur itaque ossa fracta, adhibetur emplastrũ ex farina volatili, oleo ros. myrt. & similibus, quæ diximus, & tandem conuenienter tum fasciæ, tum ferulæ imponantur. Animaduertendum quoq; est, num fractura sit simplex tantum (vt recentiores nostri loquuntur) vel composita, hoc est cum vulnere, quia tunc crescit artificis operatio, sicut in sequentibus lib. de vulneribus apparebit. Victus verò non differt à præcedentibus, & quod hoc loco adnotandũ esse conuenienter scimus, solum est quæ

Spinæ fractura, cur periculosissima.

Ioannes

Ioãnes de Vigo adnotauit, nempè, vt quotidie æger vel naturaliter ægerat, vel pharmaci, aut clysteris auxilio. nec inutilis obseruatio quoque est Guliel. Placentini, qui primis diebus ex cæphalica vena sanguinẽ detrahere, ex parte aduersa, vel eius loco cucurbitulas scapulis imponere docet, dũmodo, & vires, & ætas idipsum consentire videantur. Cæterũ post colli vertebrarum fracturas, in spinæ partibus cauda etiam frangi aliquãdo poterit, quæ fractura sub sensum optime cadit, neque adeò periculosa existit, vt quidem esse diximus in collo, neq; etiam difficulter reponi solet, hoc præsertim modo. Stet æger sic, vt chirurgus coccygem cõmode vna manu supprimere valeat, altera verò cum indice in ano immisso subleuare nitetur, idq́ue tandiu fieri necesse est, quãdiu os istud pristinum locum adeptũ esse videatur. Quo facto statim vel emplastrum toties cum farina volatili, oleo ros. et eiusmodi repetitum superimponatur, vel emplastrũ quod recipit ouorum albumina quatuor, olei myrtini, olei ros. ana vnc. ij. terebinthinæ optimæ vnc. i. ß. thuris drach. iij. mastiches drac. i. ß. myrrhæ, aloes, ana drach. ij. sanguinis draconis, boli armeni, an. drac. ß. farinæ volatilis vnc. iij. misce, & vtere. Verum quoniam vertebrarum omnium fractura sub periculum cadit, idcirco quo citius possumus, tum partem reducere, tum quoque remedia adhibere, eo audacius agendum erit: & quoniam facilis est materiæ in parte hac concursus, & multa symptomata accidere possunt, propter medullæ nobilitatẽ, neruorumq; diuersas compages, ac musculorum, lumborum,

Cauda fracta, quomodo reponẽda.

borum, venarum, ac arteriarum periculũ, propterea omnia præmeditari, ac pro viribus prohibere debebit accuratus artifex. Ne autem materiæ concursus nos aggrediatur, atque vt locus aliquo pacto foueatur, & vt iam decursa materia resoluatur, supra locum affectum nõ sine lucro eiusmodi medicamẽtum adhibere poterimus, quod à Ioan. de Vigo sub defensiui nomine, hoc pacto ordinatur. Recipe ol. ros. ol. myrt. an. vnc. ij. ceræ albæ vnc. i.ß. liquata cera cum oleis prædictis circa lentum ignem, antequam frigescat adiunge boli armeni vnc. 1. omniũ santhal. drach. 1. fari. fabaceæ drac. x. farin. hordeaceæ vnc. 1.ß. misce, ac supraponas loco cerati, & cum neque victus, nec cætera, quæ supradiximus de purgantibus pharmacis, et de venæ sectione tantillum variant, propterea verba hoc loco silentio concedemus.

Defensiuũ Ioã. de Vigo, ad frac. vertebras.

De brachij fracti curatione. Caput 10.

T si brachium fractum est, principio inspicere operæprecium est, alterum os, an vtrunque comminutũ sit, non quòd alia in eiusmodi casu curatio admoueri debeat, sed primum vt valentius extendatur, si vtrunq; os fractum est. Oportet enim medicum fracturarum extẽsiones quam directissimas facere. Hæc enim, autore Hippo. iustissima natura est: si verò quid vel hac, vel illac inclinarit, ad pronam partem

vergere conuenit: minus enim hoc peccatum est, quàm ad supinam. Frangitur itaque aliquando focile brachij magnum, aliquando verò paruum, atque aliquando vtrunque, autore Auicenna, Celso, & reliquis, sed noxa eadẽ non est, quandoquidem in minoris focilis fractura, difficultas nõ adeo magna adnascitur, vt in maiore contingit: si vero vtrunque fractum sit, difficilior adhuc res succedit: quia necesse est minus neruos contrahi altero osse integro, eosq́; intendente: nam vbi alterũ integrum est, plus opis in eo, quàm in vtroque fracto suscipitur. Si ergo frangitur superius os cubiti, quod & radius Latinis, & focile minus Guidoni, & Græcis κερκὶς *vocatur, tunc est necesse ipsum adæquare, & paruam extensionem facere sat quidem est. Altero verò fracto, nempe maiori osse, quod inferius dicitur, & longius cubiti, & vlna à Latinis, & nomine totius cubiti habetur, ac Guidoni focile maius, Græce autem* πῆχυς, *minimo occurrit digito, rectumq́ue est, vt superius obliquum, tunc ipsum æquare maiori extensione. Capiat itaque aliquis manum brachij fracti, alterq́; interim cum manu dextra cubitũ amplectatur, & æqualiter extendat brachium, donec postea chirurgus diligens commodè remittat ad pristinum locum os fractum, & si in vtroque focili fuerit fractura, vtrunque hoc pacto remittere poterit. Postmodum circa membrum impositis oleis, atq; cæteris, quæ præposuimus medicamentis, fascijs deligabimus ipsum, ac ferulis sex, vel ad minus quinque, inter quas ea ferula crassior propè fracturã promp-*

Cubitis ossa, quot sint, & quo vocentur.

ptè immittetur. Hoc tandem facto brachium deligatum æqualiter super stratum imponatur, ita tamen vt manus aliquantisper eleuetur, ne humores ibi decurrant, semper enim accuratus chirurgus tum in fractura hac, tum in omnibus cauere artificio debebit, ne dira interim symptomata curationem impediant, vel præsignatum finem retardent. Ea porrò quæ in fracturis euenire solent symptomata, sunt dolor, inflammatio, pruritus, vlcus, intemperies, gangræna, durities, pori deficiẽs, aut excedens magnitudo. Si dolor inflammatio ve vrgeant, confestim ferulæ, fasciæque dissoluãtur, deligatioque soluenda, & pro Guidonis præcepto lanam mollem, oleo, et aceto imbutã, parti dolenti admouere, & id genus præsidia, quæ dolori sedãdo cõueniant, vt est mica panis ex lacte caprino, adiecto rosaceo, ouorum vitellis duobus, & momento croci. Quod si inflammatio adsit, repellentibus ab initio vtemur, mox discutientibus. Quod si discuti nequeat, modicè suppurantibus vtendum est, curandaque detergentibus tandem sanies. Pruritui medebimur aquæ tepidæ fotu (vt Hippocrates, et Galenus sensere) aut aqua salsa, vt recentiorib. in more est, locum perfundemus: vnguento ve albo vocato, aut eo, quod pompholygen accipit, adiecto sulphuris momento: quod ad pruritum plurimum valet. Vlcus siccantibus remedijs, si adsit, curetur: & si sanguinis profusio sit, sistatur. Intemperies, si calida sit, refrigerantibus, si frigida calfacientibus emendabitur: prout humida siccantibus, sicca humectantibus. Gangræna si

Symptomata in fracturis euenientia, quæ. & quomodo ijs succurrendum.

superueniat, scarificatu multo, & ablutione aquæ salitæ ex lixiuio, vel ægyptiaco vocato vnguento curanda erit. Quod si liuor, nigrities cum mollicie, & putredine serpente, partē occuparit (sphacelum id vocant) extirpāda putredo omnis, parsq; demortua erit. Durities emollientibus, tum fotibus, tum ceratis, atque vnguentis emendabitur. Pori deficiens magnitudo alimenti valentioris copia, & perfusionibus, & emplastris eiusmodi, quæ emplastricam substantiam habeāt, quale est ex pice paratum, tum ex frictionibus partis affectæ reparatur. Vbi verò callus plus iusto grandior factus fuerit digerentibus medicamentis, autore Galeno minuendus erit. Cum recens adhuc callus est, valde adstringentibus medicamentis vtendum. Paulus censet, deligationem paulò firmiorem, quæ & comprimat adhibendam, in quem vsum plumbi lamina, admota, partique alligata optimè facit. Si malè ferruminata ossa sint, recensque sit callus, fotibus ex aqua temperata fouendus locus erit: frangendus rursus callus, ossaque dirigenda, & ligaturis, ferulisq; optimè tractanda. Verum si iam occalluerit, et in lapideā naturā versus sit, attrectādum nullo prorsus pacto, vna cum Albucasi cēseo: id enim & dolores acerbos, & inflammationes excitat, & nonnunquam etiam mortem. Notandum præterea quòd quando vel in brachio, vel in qualibet corporis parte, vna cum fractura sit ea solutio continui, quæ vulnus nuncupatur, tunc cauti esse debemus in ligaturis, & ferulis, quoniam foramen dimittere oportet apertum, vt sanies, & virulen-

Ossa, cum malè ferruminata sint quid agendum.

tia commodè exire valeant, quod his uerbis sensisse nobiscum etiam Celsus est visus. Cætera eadem quæ supra scripsi, facienda sunt, præterquā quòd neque canalibus, inter quæ uulnus sanescere non potest, sed pluribus tantummodo, et latioribus fascijs opus est, ingerendumque subinde in eas est calidum oleum, & uinum, magisq; in principio fame utendum, uulnus aqua calida fouendum, frigusq; omni ratione uitandum est, et transeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo sunt, maiorq; uulneri, quàm oßi cura agenda. Ergo quotidie soluendum, nutriendumque est. Inter quæ si quod paruulum fragmentum oßis eminet, id si retusum est, in suam sedem dandum: si acutum, antè acumen eius longius est præcidendum: si breuius, limandum, & vtrinque scalpro limandum, tum ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, volsella, quali fabri vtuntur, inijcienda est, rectè se habenti capite ab ea parte qua sima est, vt ea parte qua gibba est, eminens os in suam sedem compellat. Si id maius est, membranulisque cingatur, sinere oportet ea sub medicamentis resolui, idque os, vbi iam nudatum est, abscindere: quod maturius scilicet faciēdum est, prodestque ea ratione & os coire, & vulnus sanescere.

De manus fractæ curatione. Cap. 11.

SSIBVS *brachialis, seu cũ Arab. rascetæ, quæ* καρπὸς *Græcis dicitur, parum, & raro accidit fractura, sicut rarius euenit postbrachiali, quod* μετακάρπιον *Græce nuncupatur, & pecten à nostris, sed separatio si tamen contingat, manus, autore Albucasi extendatur super tabulam, comprehendendo, & plasmando reducatur, quod facile vt plurimum fiet, si circa initium fracturæ opus istud aggrediatur. quandoquidem si primis diebus id omissum est, inflammationis periculo pars minime vacat, sub qua & difficilè, & periculosè vis neruis adhibetur: nam distentio neruorum, vel cancer sequitur, vel certum, vt diutissime alatur, pus. Reductis deinde his ossibus in sedem pristinam, consueto emplastro ex farina volatili tota manus emplastretur; postmodum fascijs obligetur, ac ferulis optime deuinciatur, atq; singulis demum quatuor diebus inuisetur, donec integrè salus restituta esse dicatur. Sed interim cauere oportet, ne in hac visitatione (vt hoc verbo vtamur) valde manus dimoueatur, quandoquidem magno periculo non vacat, præcipuè ad septimum vsque diem: atque ferula, quam imponere debemus, talis existat, vt à cubito ad extremitatem digitorum perueniat, & semper distensa super ferulam manus detineatur, nec digiti vllo prorsus modo contrahantur vsque ad trigesimum diem, etiam si opinio, vt plurimum*

Manus fractæ, quomodo succurri possit.

chi-

chirurgiæ professorum talis existat, vt viginti dierũ termino pars hæc sanitati restituatur. Quæ verò tum de dieta, tum etiam de pharmaco exhibendo consideranda hoc loco veniant, cum à præcedentibus intentionibus non differant, propterea silentio merito committemus, & ad reliquas fracturas accedemus.

De digitorum manus fractorum curatione. Cap. 12.

VRA, densa, medullæque expertia sunt digitorum ossa, quia nuda sunt omnia, & propterea facilè patibilia, & per consequens facili occasione frangibilia, & cum hominem vnum natura nudum genuisset, & inermem, & in nuda humo natali die abiecerit, alienis velatũ opibus, alienæque opis egentem, quique præter vagitum, & lachrymas, nihil spontè sciat, non fari, non ingredi, non vesci, nec quicquam sine doctrina, cũ cætera mox ortus sui initio naturam quæque suã sentiunt, animalis reliquorum principis miserta opifex rerum natura, in fragilitatis suæ subsidium, rationem indidit, manusque rerum omnium opifices dedit, quibus, quæ ad uitam regendam utilia forent inuenire, inuentaque manuum ope disponere cuncta posset, digitorumque ministerio. Digitis autem multoties animi tum affectiones, tum ea, quæ sub linguam cadere possunt commode demonstramus, declaramusque, & multa ad corporis nostri Hominis miseria. Digitorum munia.

vtilitatem conuenientia, ipsis validis existentibus digitis acquirere, parareq; etiam valemus. Vnde cum uarios ex bene valentibus digitis vsus extrahamus, multa quoq; incommoda ex ipsis ægrotantibus attrahemus, ac præsertim, inter cætera dum fractura digiti manus vexētur, à qua diuersa postmodum maleficia oriri facilè possunt. Idcirco de horũ restitutione hoc capite à palma, ac reliquis manus particulis distincto pertractare inutile minime fuerit, ut per quam eorum necessariæ functiones obiri commode possint. Hoc verò pacto cuiuslibet digiti fracti curatio perficitur, nempè attrahendo cũ altera manu digitum affectum, et cum altera exæquando; postea cum emplastro iam descripto, quod farinæ volatilis portionem recipit utiliter fouendo; ferulisq;, ac fascijs ipsam deligando. Ferulæ autem duæ tantum numero sint iuxta digiti conuenientẽ proportionem, ne vel alios digitorum connexus offendamus, vel eum affectũ pessimè pertractemus; quod perpetuo non in parte hac solummodo nos res obseruare constringit, sed quælibet humani corporis particula fracta. Digitum igitur in propriam conseruent formam, & ut cõmodius æger quiescat extensum omnino digitum super ferulam accõmodato, eaq; tandem ferula à cubito vsque ad extremum digitum, quemadmodum in manu fracta præsignato capite adnotauimus. Cætera verò quæ in fractura hac conuenire videntur, iam ex prædictis constant, & ideo capiti iam finem imponamus.

De fractarum costarum curatione. Cap. 13.

OSTARUM fractura, furculæ, & thoracis ossium in multis cōueniunt differentijs, causis, signis, prognosticis, & modo curandi, quoniam costæ etiam aliquando ad partem externam franguntur, aliquando ad internam, & aliquando plicantur solummodo, nō autem fractionem patiuntur. Interdum etiam sic finduntur costæ, vt ne summum quidem os, sed interior eius pars, quæ rara existit lædatur: interdum sic, ut totam costam is casus perruperit, propriè tamē quædam de ipsa dicenda sunt, quæ cum cæteris partibus communia esse non dicuntur, quia iuxta viscera, grauioribus periculis hæc pars exposita est. Si tota fracta non sit costa, nec sanguis expuatur, nec febricula sequatur, nec pleuresis, nec quicquā suppuret, nisi admodum rarò, nec dolor magnus est, tactu tamen is locus leniter indolescit, abunde est eadem quæ suprascripta sunt facere. Sed si tota costa perfracta est, casus asperior iudicatur: nam & graues inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe vitæ periculum sequitur, & sanguis spuitur. Modus verò reducendi multiplex reperitur, nam Halyabb. Albucas. Auic. & multi alij, & diuersimode, & sine distinctione de fractura hac pertractarunt, & cum oleis, lana, ligamentis, & idgenus similibus curationem aggressi fuerunt. Roger. autem cum manibus operatur, linefactis cum materia aliqua viscosa: Guliel. cum manibus

Costas fractas, quo pacto possimus restituere.

nibus simpliciter reducit, et cum ouorum albumine, & farina: Lanfrancus Rogerium assequitur in omnibus, præter quàm quòd præcipit, vt patiẽs in tussiendo iuuet extrahere costam ad partem externam. Nos verò costam reducimus, nisi tota perfracta sit, sed tantummodo ad externam prædictam partem maculata, manum primo comprimentes super ipsam eam statim æquando, & si ad internam procedemus, vel cum emplastro, quod oui albumen recipit, ac farinam, & cætera quæ agglutinandi vim possident; quale est hoc medicamentum. Recip. ouorum albumi. far. volat. vnc. ß. dragan. puluerizati, thur. ana. drag. i. visci optim. quercini drag. vi. mucaginis cum aqua ros. confectæ, & colla piscium. drag. i. ß. misce omnia simul, & secundum artem cerati liquidi formam exhibe; postea vtere hoc pacto, nimirum manum inunge grosso modo, eamque loco affecto applicato, donec parũ incalescat, et sit tenax, & ita in detractione manus necesse est vt attrahatur costa, & ad pristinam sedem reducatur; vel loco manus, linteum aliquod satis forte suscipiemus, ceratumque superponemus, & parti affectæ tandiu relinquemus, vt iam exiccatum reperiamus, tunc etenim ita super cutim agglutinatum erit, vt sine difficultate non retrahas. quanquam repositione iam conquisita, facilè cum olei rosacei vel modica admodum portiuncula inungentesceratũ detrahi possit, quod nos milies experti sumus. Postea fascia à media deligandum erit, præsertim si tota costa fracta nõ sit, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet, quod

maximè

maximè profectò animaduertere semper debemus ob calli exactā propagationem. De victu præterea instituendo, ac cæteris conuenientibus instrumentis ad hanc curationem absoluendam, quanquam multa ex præcedentibus à me relata sint, attamen aliqua etiam costis peculiaria in medium adferre non dedignabor, facta prius diligenti obseruatione nunquid tota fracta sit costa, nec ne: quoniam quemadmodum uaria sunt symptomata, ita quoque varia erit victus institutio. Iis enim quibus costas, ut diximus totas fractas minime reperimus, cibis uberioribus utendum esse demandamus, ut corpus quam plenissimum fiat, quo melius os uestiat, quod illo loco tenerum adhuc iniuriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis uitetur clamor, sermo quoque, tumultus, ira, motus uehementior corporis, fumus, puluis, et quicquid uel tussim, uel sternutamentum mouet, ne spiritum quidem magnopere continere expedit. At si tota costa perfracta erit, tunc statim si vires patiuntur et ætas consentit, ab eo brachio, quod super eam costam est, sanguinem nullo negotio mittemus, quicquid Ioannes de Vigo inferat, qui vt plurimum ex parte aduersa venæ sectionem aggreditur; præceptorum fortasse immemor tum Hippocratis, tum Galeni lib.iiij. de rat. vict. acut. tex. lxvij. & lib. de san. miss. quo loco illud in sanguinis missione inuiolabile mandatum extrahimus, vt per directum, ac rectitudinem semper fiat, siue reuellere, siue deriuare velimus. Itaque (vt exemplo res confirmetur) in sanguinis è naribus eruptione, si è dextra

An sanguis mittendus sit, cum costa fuerit fracta.

nare

nare sanguis fluat, è dextro brachio aperienda est, si ex sinistra nare, sinistri brachij venæ tundendæ erunt. Sic enim in pleuritide, quæ dextrum latus obsessit, è interiore dextri brachij uena, haurire sanguinem expediet. Si fracta in sinistro latere sit costa, sinistra quoque brachij vena secanda erit. Post hæc aluus sine vllo acri ducenda erit, aut clysteribus, aut quibusvis alijs instrumentis, & pro aliqua ventositate repellenda, cicerum iusculum, in quo fœniculi radices decoctæ sint plurimum valet. Diutius quoque inedia pugnandũ erit in curatione hac, eaq́; tali vt & panis etiam ante septimum diẽ minimè concedatur, sed vna sorbitio tantum, dummodò consuetudo idipsum non prohibeat. Quandoquidem qui Itali sunt, vix ferunt victum quemcũque, pane tantum prohibito, vt quibus à cunabulis consuetum sit panis quotidianus vsus. Cum itaque seruandam semper consuetudinem, Hippocrates, & Galenus sexcentis in locis affirmarint, quanti sit periculi à consuetis desciscere, eaq́; in contrariũ mutare præsertim si repẽte, aut immodice id fiat, perspectum omnibus esse arbitror. Vnde est illud Celsi lib. pri. cap. iij. Periclitatur & qui semel, & qui bis die cibum incontinenter contra consuetudinem assumit. Item neque ex nimio labore subitum otiũ, neque ex nimio otio subitus labor, sine graui noxa est. Ergo cum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit assuescere. Quam quidem sententiam ille ex Hipp. mutuasse videtur, qui aut plurimum aut repente euacuare, aut replere, aut calefacere, aut refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum esse astruxit.

Mutatio paulatim agẽda.

De crurum femorumq; fractorum curatione. Cap. 14.

EMVR quando frangitur si debet restaurari, forti admodum eget attractione ex sententia Auic. & idcirco primum extendatur supinus æger in lecto, vel alio quocunque cõmodo loco, & adsint ministri duo fortiter contrahẽtes, atque interim chirurgus peritus os ipsum reducere manibus poterit, fractamq; partem diligẽter æquare, nec quicquam differre iudicamus in curãda eiusmodi fractura, ab illa, quam paulo ante pro humero deposuimus, præterquam in præsignata cõtractione, quæ uberior esse debebit quàm in cæteris totius nostri corporis ossibus fractis. Sicuti in deponendis etiã ferulis parum differre oportet ab alijs, quia eiusmodi longe longiores conueniunt, vnde est illud Auic. quod rarò euadit homo ab hac fractura sine perpetua claudicatione. Antequam ferulæ antedictæ superponãtur, hoc est statim circa fracturæ reductionem, emplastrum circumponere expedit, cum albumine oui, oleo ros. & similibus iam designatis, & postea tot ferulas imponere poterimus, vt ab vna duorum digitorum spatio constituta sit altera. At Albuc. doctrina tribus tantum ferulis deligat, quas planas, æquabiles, idest neque in latus, neque in superiorem, aut inferiorem partem distortas in summis partibus, ex Hipp. mandato eligendas esse iam diximus. Aliqui autem Auic. morem sequentes, cum duabus potius ferulis ligari femur

Crura & femora fracta, quomodo deligan da.

mur fractum contendunt, quas ad pedes vsque deducunt: & quidam Lanfran. sectatores capsulam vsque ad pedes conficiunt, in qua commode quidem imponunt femur, & integram tibiam, quod maximè mihi placet dum rectè conficiatur, & apta sit pro reliqua curatione. In crure præterea, in quo duo iam ossa sexcẽtis in locis reperiri diximus, hæc tantum animaduertenda erunt. nempè an minus fo cile fractum sit, vel maius, quandoquidem facilior longe restitutio erit, si in minori fractura contigerit, quàm in maiori, & maxima postmodum dicetur si in vtroque eodẽ tempore idipsum acciderit, vt pro confesso omnes iam habent, quemadmodum in brachij ossibus abundè dictum est. Repositio est eadem cum femore, atque id quoque commune habent ex Celso, quod vbi deligatum est, in canalem coniiciendum est. Is canalis (inquit) ab inferiori parte foramina habet, per quæ si quis humor excesserit, descendat: & à planta moram, quæ simul & sustineat eam, & delabi non patiatur: & à lateribus caua, per quæ loris datis mora quidem crus, femurq́; vt collocatum est detineat. Esse etiam is debet à planta si crus fractum est, circa poplitem: si femur vsque ad coxam: si iuxta superius caput femoris, sic vt ipsa quoque ei coxa sit. Neque tamen ignorari oportet, si femur fractum est, fieri breuius, quia nunquã in antiquum statum reuertitur, summisq́; digitis postea cruris eius insisti, sed multa tamen femori debilitas est, vbi fortunæ negligentia quoque accessit. Victus deinde instituendi rationem à præcedentibus desumemus, quemadmo

Crura & femora quomodo reponantur.

dum

dum etiam venæ sectionem, ac pharmaci propinationem, si hoc vnum generale paradoxon huic loco adiunxerimus, videlicet, vt semper ea expurgentur, qualia expurgari debent, vt conferat, & leuiter ferant ægrotantes, vt sancitum reliquit pri. aphor. Hipp. atque ea purgatio profectò vitiosis, corruptis, putridis, & à naturæ vsu alienioribus factis humoribus, competit. Quapropter, definiente Galeno, purgatio erit humorum qui sua qualitate molestant, euacuatio. Sed in ea apparanda, atque probè administranda, magna certè cautione est opus, ne vel quæ purgari cõuenit relinquamus, vel quæ non expedit educamus. Sponte autem euacuari corpus dicimus, quæcunq; sine aliqua medicatione excernuntur. Quoniam verò non est vna humorum natura, siquidem hi tenaces, glutinosi, lenti, crassi, aut viscidi fuerint, tenuatione, dissectione, detersioneq;, pro Galeni sententia lib. art. med. & lib. 8. meth. med. indigent. Hoc siquidem est, quod ab Hippocrate dicitur. Corpora vbi quis vult purgare, oportet prius fluida facere. Erunt autẽ fluida corpora, si quis crassos, ac tenaces incidat humores, & meatus aperiat eos, per quos transmitti, atque trahi huiusmodi succos, à medicamentis, quæ purgatoriam vim habent, oportet: sic sanè purgatio rectè procedet. Quod si neglectum id fuerit, difficiles quidem, & grauibus casibus comitatas fieri purgationes, est omnino necesse. Hinc tormina, vertigines, nauseæ, laboriosæ secessiones, mali pulsus, deliquia animi, ac dissolutiones, quas in purgationibus oriri haud rarò videmus. Si verò humores tenues,

Humorum varietas.

nues, aquosi, fluxiles, suapte natura fuerint, quales sincera, & exquisita bilis, aut serosus humor esse solet, vacuatione protinus indiget, nec præparatione vlla ad euacuationem humoris eiusmodi, opus esse, vnà cum Galeno censeo. Ast verò vbi crassi, tenaces, & viscidi fuerint qui molestant succi, tunc profectò ineptissimi ad euacuationē cùm sint, crassitie, lentore, & tenacitate facilem eductionem impediente, ac potius remorante, adminiculo egent, quo expulsioni obsequentiores fiant. Adminiculum id erit incisio, attenuatio, & detersio, quæ vi attenuantium, incidentium, & detergentium medicamentorum perfici debebit. Ob id in vijs vacuandis expectandā à medico cōcoctionem, meritò Galenus est arbitratus lib. quos purgare conueniat, Hippocratis vetustißimum præceptū illud imitatus lib. 1. aphor. 11. Concocta medicari oportere, atque mouere non cruda. Concocto nanque humore, & euacuationi parato, adminiculantem tunc habemus naturam, quæ expulsionem facilem reddit, vt metus non sit, ne grauia, inter vacuandum symptomata accidant: quod fieri consueuit, vbi crudi euacuantur humores. Atque hæc breuiter in memoriam reduxisse hoc loco sint satis de purgante medicamento administrando in corpore aliquo, in cuius aliqua particula fracta sint ossa: cætera alias promittentes, vbi occasio honesta idipsum postulabit.

De

De genu, tali, plantæ, ac digitorum pedis curatione. Cap. 15.

ATELLA, & rotula genu, quæ Græcè nonnullis μύλη, *hoc eſt, mola, alijs* ἐπιγονατὶς, *quaſi ſupra genu, os cartilaginoſum nulli alteri cõſertum dicitur, raro frangitur, ſed vt plurimum loco mouetur, ſed ſi aliquo pacto eam frangi contingat, quod ſemel tantum vidiſſe memini, cum digitis ſolummodo, neque difficulter reducemus, autore Albucaſi. Reducto igitur diligenter hoc oſſe, vel manibus, vel quocunque meliori inſtrumento, ſtatim locus circumplaſtretur eodẽ conſueto emplaſtro, & poſtea deligetur, ferulis ex corio rotundis eleganter appoſitis, & quietem loco deligato condonabimus vſq; ad quintũ, vel ſextum diem; ſub cuius ſpatio viſitandus poſtmodum erit, & iterum accommodandus, niſi aliud ſuperuenerit ex prædictis ſymptomatibus, quæ ſuperioribus capitibus breuiter adnotauimus. Victus ratio à præcedentibus non differt, ſicuti neque permutantur indicationes iam deſignatæ pro ſectione venæ, ac pharmaco exhibendo, & cum nihil aliud ſuperſit præter doloris abſolutionem, cum hæc pars doloribus ſatis obnoxia ſit, ipſum quamprimum leuare conabimur. Ingens enim dolor, inſperatam ſæpenumero mortem adferre ſolet, proſtrata nimirum confertim facultate, & fugato concitatus ad ima calore: hiq; qui dolore oppreßi vitam finiunt, veluti ſyderati, attonitiq; moriuntur. Nam & in ijs fugit*

Patellæ luxatæ curatio.

intimus calor ad principium, ac natiuus ſoluitur ſimul, & extinguitur calor: ad cuius extinctionem omnino mors ſequitur, eaq; violenta. Teſtis eſt Philocteta ille fortiſſimus, vulnerum dolore eiulatum emittens, dum morti proximus hæc funderet verba.

Heu, quis ſalſis fluctibus mandet,
Me ex ſublimi vertice ſaxi.
Iam iam abſumor, conficit animam
Vis vulneris, vlceris ictus. &c.

Nec id profectò iniuria, quod fortiſſimum ad vires proſternendas omnes, mortemq; ciendam ualidiſsimum ſymptoma dolor ſit, vel Hipp. & Gal. lib. prædictionum primo comm. 38. teſtimonio. Idcirco cum tanti momenti ſit dolor, atq; rotula in genu oblæſa maximos adferat cruciatus, conſentaneum quoque erit, vt ipſe ſtatim, ſi aderit tollatur, vel aduentus eius probibeatur. Os verò baliſtæ, quod vulgo talus nuncupatur, & ἀςράγαλος Græcis: os pectinis, ſeu plantæ, atq; digitorũ oſſa cũ rarò admodum frangantur, raram etiam curationem requirent. Cum id mali tamen euenerit, non ſine maximo labore, atq; induſtria reducuntur, & propterea docto admodum egent chirurgo, propter ſymptomatum correctionem, quæ vt plurimum accidere ſolent teſte Auicenna. Quandoquidẽ ob neruorum copiam dolores facilè quidem ſuſcitantur magni, atque cum ipſis apoſtemata: neque enim oſſa prædictorum iam locorum franguntur ſine maximo neruorum quoque attritu, atque muſculorum. Docuit nos tamen Albucaſis, ut pedem ad terram imponamus

Pedis luxati repoſitio qũo fiat.

ponamus

ponamus ægri, deinde pedem nostrum superponamus fortiter vtique comprimentes, deinde emplastremus, & ligemus cum ferula, quæ lata sit ex corio obdurato, & bene æquemus cum manibus illas cauitates. Nos tamen repositis ossibus, loco emplastri toties aduocati, lenientibus potius utimur, ac mitigantibus usque ad septimum diem, hoc nimirum pacto ordinantes. Recipe olei myrtini, olei rof.onf.ana vnc.ij. ouorum album.iij.quinqueneruiæ,minutim incisæ, ac trituratæ, man.ij.far.vola. far.hordei cribellatæ, far.faba. ana drach.vi.omnia simul misce, & fiat emplastrum, quod loco dolenti utiliter imponemus, & cum de victu instituendo, vel pharmaco propinando, aut venæ sectione administranda nihil hoc loco immutandum, aut innouandum sit, finem huic capiti imponemus.

De instrumentorum serie, ac de modo auferendi ossa. Cap. 16.

VAE corporis partes frangantur à capite usque ad pedes iam absoluta tractatio habetur; sicuti quæ curatio, quis ordo, & quæ in uniuersum fractis ossibus adhiberi debeat: & cum sæpius frustula oßis in fracto membro comperiatur, atque interdum haud difficulter extrahantur sine cognito modo, perspectisque instrumentis, idcirco de ipsis hoc capite tractare inutile, ac inconueniens non erit. Primum igitur locum

Instrumẽtorum chyrurgicorum vsus, formę, & nomina.

obtinent instrumenta, quæ primo dicuntur scalpri quidam, quibus radere, & secare possumus. Secundum genus sunt serrulæ quædam angustiores. Tertium est instrumentum, quod vulgo trapanum vocant, terebram scilicet: Quartum genus sunt forcipes quidam ad arripienda, abstrahenda, secanda, & comminuenda ossa. Quintum genus est instrumentorum incidentium acutorũ, quibus perforamus. Sextum genus sunt vectes calybei, qui leuæ vocantur ab istis, sic dictæ ab attollendo, & eleuando osse. Septimum sunt meningophylaces, quæ ponuntur supra membranas, ne lædantur à scalpris. Ac primum de scalpris scire debemus, quod duo genera reperiuntur, primum quod excisorios continet, qui sunt illi penitus, quibus utuntur fabri lignarij: alij sunt, qui vocantur xistires, quibus vtimur ad radendum os. sed excisoriorum aliquot sunt plani, aliquot caui, & veluti circulares, aliquot habent alias figuras. Plani autem habent aciem in summo, aut in latere: qui habent in summo rarò erãt in usu apud medicos antiquiores, qui habebant aciem in latere, erant ualde in usu, & scalpri dicebantur lenticulares, quia erant veluti gladiolus habens aciem, in qua erat ferrea lenticula. Alter scalper non habebat lenticulam, sed veluti pomum quoddam, & dicebatur milotis, atque idem erat vsus istorum: alter erat scalper cauatus, & qui sunt cauati habent aciem in summo circularem, & isti vocantur Cyclisci hoc est circulares. Sunt itaque tria genera scalprorum, planum commune, cauum, & cir-

culare:

culare: habemus scalprum lenticulare medicorum antiquorum, illo plano non vtebantur, cyclisco frequentissimè, pariter lenticulari, cuius usus peruenit usque ad tempora nostra, sed nostri chirurgi nesciunt vsum. nam antiqui vtebantur malleolo, quoniam faciebant foramen in una parte, et aliud in alia: postea ponebant lenticulam supra membranam, & aciem ad os; demum percutientes malleolo frangebant os. Secundum genus instrumentorum erat serra, quod probatum est ab Hippocrate, & quamuis Galenus prætermittat, & non probet, Paulus, tamen maximo in vsu fuere apud Hip. istæ aut magnæ sunt, aut paruæ: & paruis utimur in uulneribus capitis, magnis in ossibus magnis, & istas serras bandirolas vocant. Hoc ego vtor ad imitationem Hip. & seco ductu recto fælici quidem successu. Tertium genus instrumenti est trapana vulgo, & terebra, quæ sunt veluti formatæ in circulo: est instrumentum excauatum in medio habens dentes, ut serra circulariter, & ita aperit os: est fistula ferrea satis lata, in extremo margine habens dentes, in medio clauum, qui est veluti polus, & facit foramina rotunda. Hoc instrumentum erat in usu apud Hippo. & chinichidion vocabatur, chichidis à Paulo, à Celso modiolus. & quamuis reprobetur à Galeno, optimus tamen eius usus est & describitur à Celso, & pulcherrimè: utebatur ipse habena quam inuoluebat circa instrumentum. nostris temporibus reperta est ratio, qua nos circum ducimus manu sine habena. Sed notandum est, quod hoc instrumen-

tum duplicatum habemus, masculum scilicet, & fœminam, quoniam sunt gemini æquales modioli, vnus habet clauum in medio calybeum, alter non habet: ad hunc usum adest clauus ille, quia primum aliquo gladiolo perforamus os, & postea ponimus clauum illum; ac si non esset clauus, de loco ad locum laberetur: cum autem prouenit ad meditullium, imponimus fœminam, ubi non adest clauus, quoniam cum polus debeat esse longior modiolo, ideo membranā pertingeret prius clauus ille, quàm os perforaretur. Tertium genus erant terebræ, quibus vtebãtur, vt perforarent os, vt illud postea scalpris secare possent: sicuti uidere est in fabris lignarijs: atqui hoc sapiebat nimis crassam artem mechanicam, tractare ossa humana ueluti tabulas acerbum est, parcat mihi antiquitas, quamuis Galenus celebret. Sed quia erat periculosum; quoniam cum peruenisset ad uitream, poterat ferire membranam, ideò faciebant, ut acies esset in fine acuta, in summo obtusa: addebant etiam supercilium, vt, si os erat crassum aut tantæ crassitudinis, tantam magnitudinem terebræ extendebant, & uocabant abaptistus, idest inemergibiles, quia non poterant descendere. Tamen coniectura sæpè fallax est, et credimus aliquando tenue os, et erit crassum, & ideo oportuisset medicum officinam habere terebrarum, quare dimittimus vsum istius instrumenti, quamquam Galenus ita laudet, vt nihil possit inueniri laudabilius. Quartum genus erat forcipum secantium ossa, in quo genere non reperio authoritatem, quâ probem antiquos cognouisse: habeo mentionem

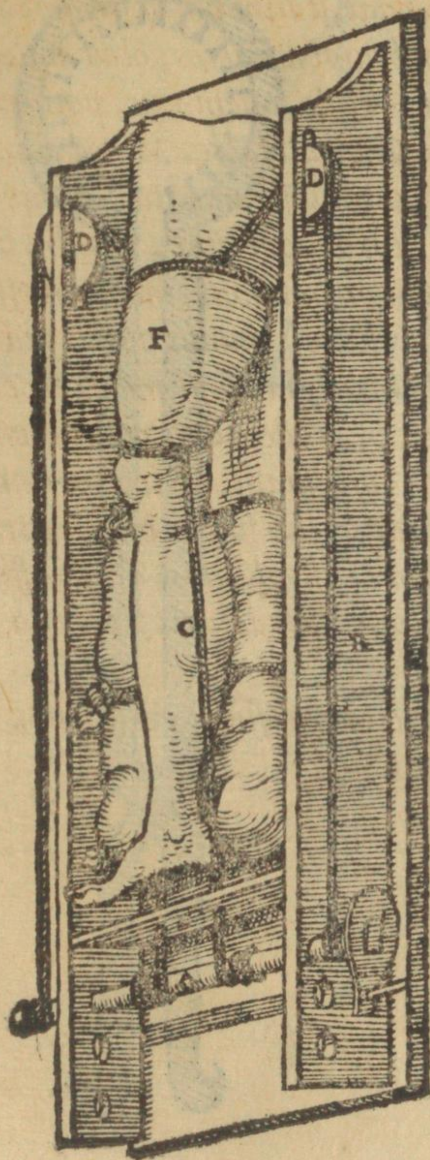
tionem factam scalprorum oppositorum; & aliqui opinantur esse forcipes, sed decipiuntur, quoniam erant gemini scalpri, ponebantur in oppositum, &ità percussi vtrique secabant: atque isti vocabantur scalpri oppositi, vt patet ex Galeno lib. oct. de admin.anat.cap.7. Nos habemus uarios, alios penetrantes, alios non penetrantes, adduntq; alij forcipes non ad secandum, sed ad colligenda, & extrahenda ossa, ossagræ dictæ, hoc est ossium collectores. imitantur rostrum coruinum, siue cornicum, & isti erant in vsu apud antiquos, & præterea adsunt uectes ferrei, leuas uocant Barbari ad leuãda ossa, & corpora ossibus infixa. Vltimo sunt laminæ tenues meningophylaces, hoc est membranarum custodes, & loco istorum nos uti solemus specillis in extremo dilatatis, & attenuatis. Hæc sunt instrumenta: sed notandum est, quòd interea dum aperimus ossa, oportet notare præceptum Hipp. & Celsi, ut nos madefaciamus instrumentum, uel aqua, uel oleo, ne incalescat instrumentum, & os ob attritionem, ideò subinde desistendum ab opere, atqui madefaciendum oleo ros. quod magis laudo. Præterea optimè oportet percipere sonitum instrumenti, præcipuè in capite: quoniã si peruenimus ad sonum, qui sit corporis sicci, & resonantis, peruenimus ad uitream. Tertio oportet specillo tentare cauitatem, ne in una parte secemus os, & uulneremus membranam: & ideo cum uidemus partem profundam, nos debemus inclinare ad partem non profundam, vt æqualis sit sectio. Quarto aduertendum ut rectè possimus auferre os, quia frangitur vitrea: quoties

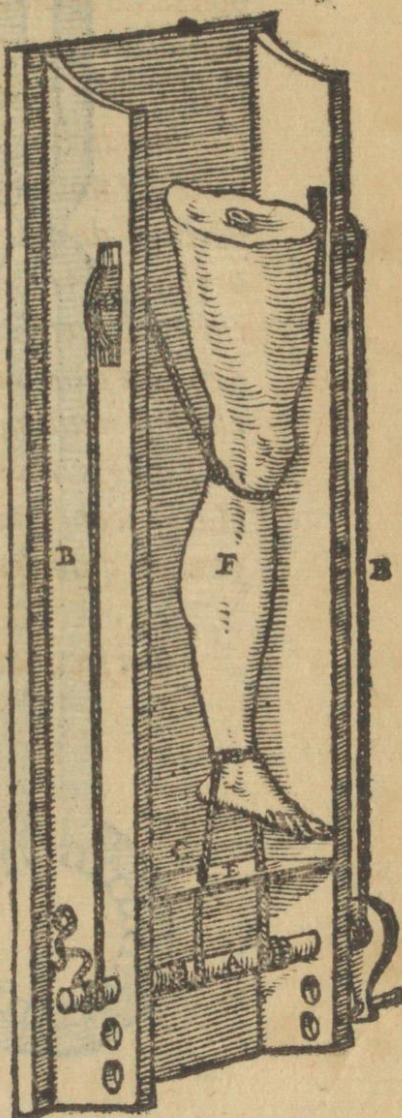
In osse aperiendo, præceptũ Hippo. & Celsi.

potest fieri operatio leuiter semper est bonum, vt euitemus periculum vulnerandæ membranæ: & si dentes remanent, & apices, dentato scalpro deradimus, & limamus. Quinto in capite notandum quũ sanguis meditullij abundat, statim posca firmemus. postea ne retũdatur instrumenti acies, oleo malefaciemus, præterea pãno calido fouebimus, potius tepido, quàm præter modũ incalefacto. Multa adhuc singulis diebus reperiuntur instrumenta, atque in molem tam magnam iam deuenerunt, vt nihil superius: de quibus quidem omnibus ineptum esset uerba facere, cum superstitiosi munus potius uideatur, quã necessarij ad chirurgiam optimè exercendam. Et cum aliqua ex præcedentibus nostris temporibus minimè nobis inseruiant, idcirco eorum, quæ magis in vsu dicuntur sub finem huiusce tractatus icones ad viuum delineabimus, atque effingemus, quibus dictis, iam de fracturis finis esto.

Libri secundi de fractorum ossium curatione, Finis.

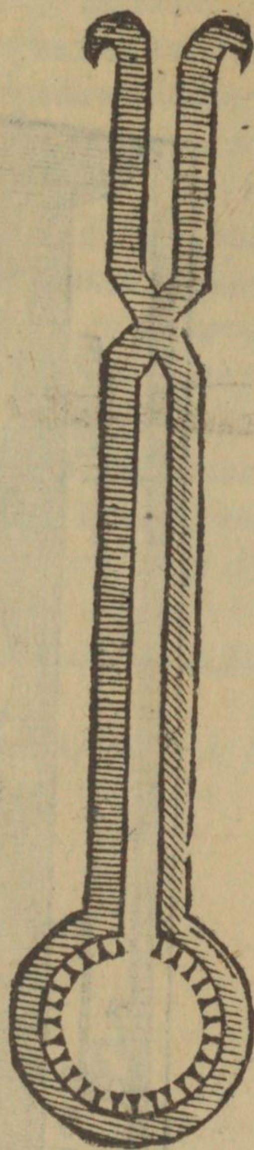
Formula glossocomi, instrumenti ad gignendum callos in fracturis idonei, ex Tagautio desumpta.

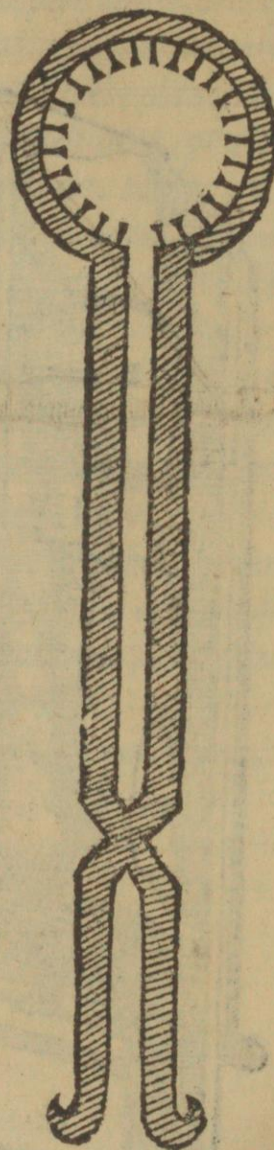

Forceps concaua.

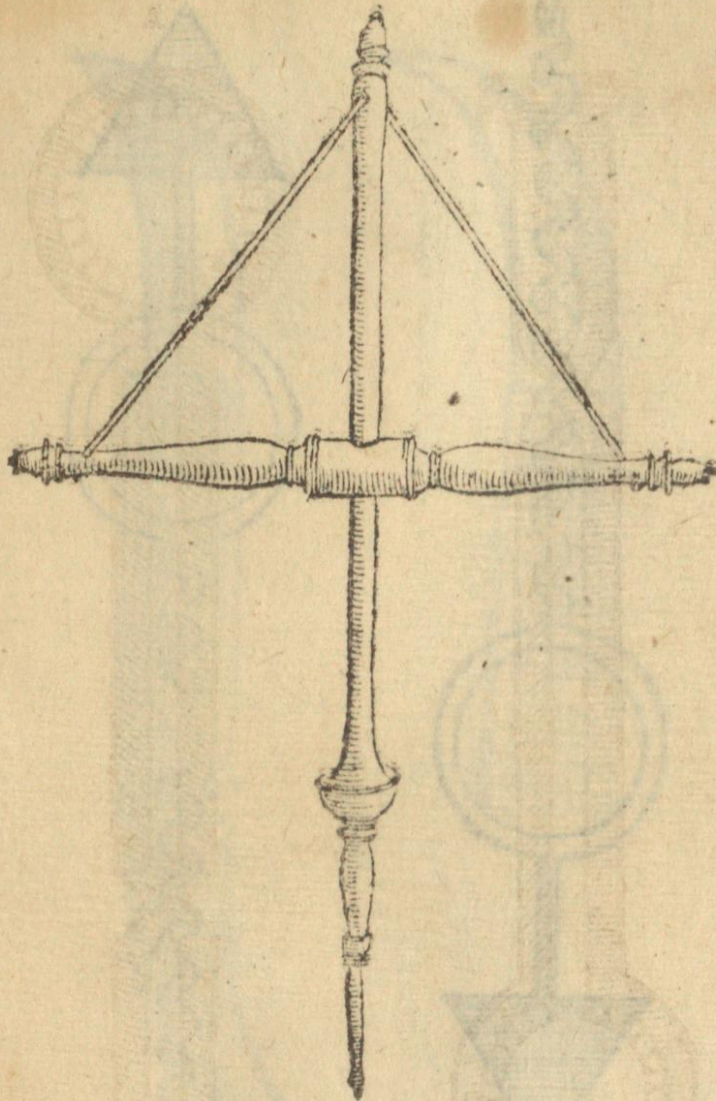
1

2

Antiquorum trapanum magis commu.

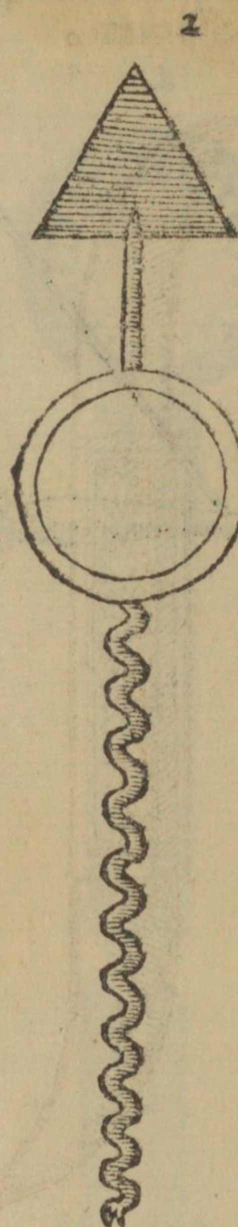

Terebellum inuersum.

1

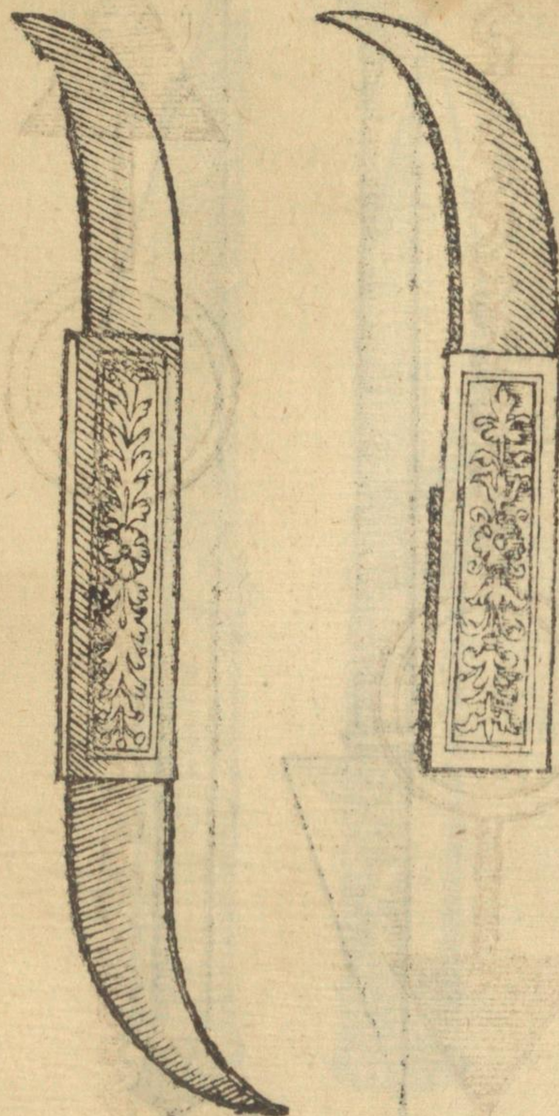

2

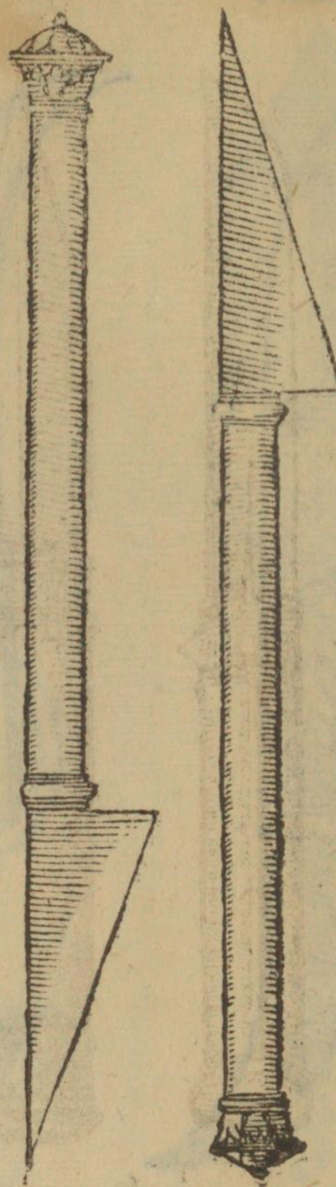

Rostrum incisorium.

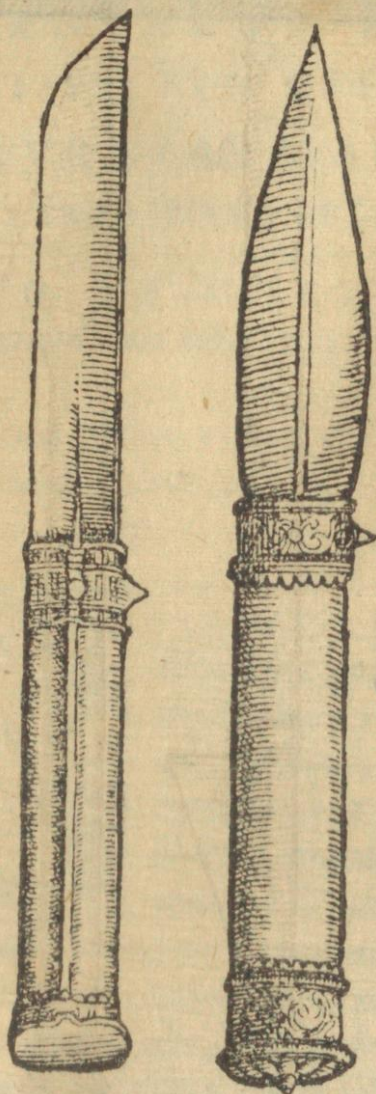
Semirostrum incisor.

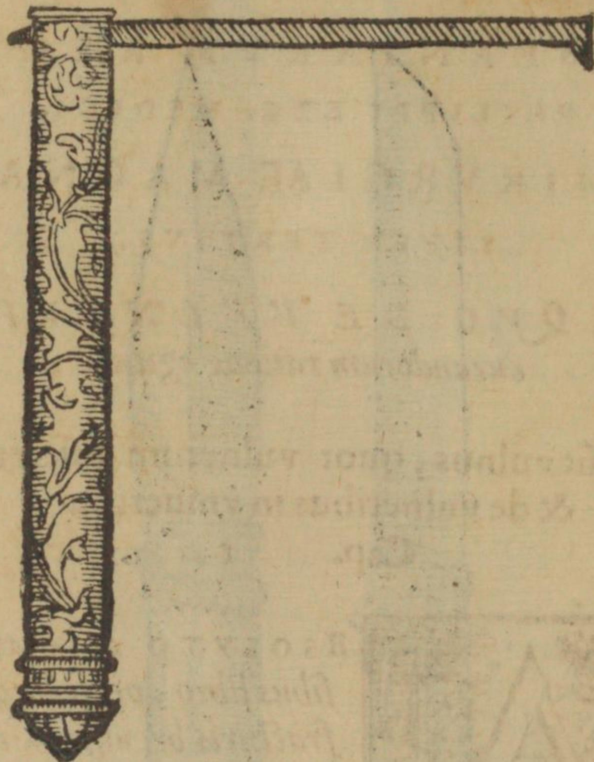
Culter excisorius.

Scalpellum commune, Scalpellum myrteum, & phlebothomus.

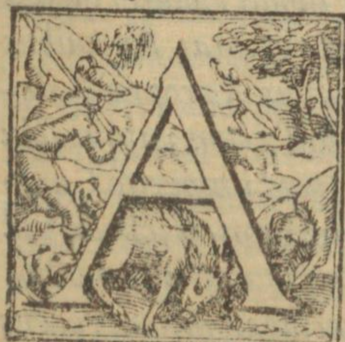
Phlebotomus quorundam.

ANDREAE VESSALII BRVXELLENSIS, HISPANIARVM REGIS PHILIPPI ETC. MEDICI, CHIRVRGIAE MAGNAE, LIBER TERTIVS.

IN QVO DE VVLNERVM curandorum ratione agitur.

Quid sit vulnus, quot vulnerum differentiæ, & de vulneribus in vniuersum. Cap. I.

Bsolvto de luxatis ossibus libro, perfectaque de fracturis breuissima methodo, subsequẽs est, vt de vulneribus hoc tertio libro tractemus, quandoquidem post continui solutionem, quæ in ossibus fractura, paulo ante vocabatur, sequitur ab ipsis oßibus versus externas partes venientes, vt de vulneribus ante alia sermo habeatur, sicuti in quarto libro de vlceribus, ita vt solutæ vnitatis morbus, vulnus seu vlcus medicis dici consuescat. De huiusmodi igitur morbo hoc libro pertractare sancitum est, ostendentes quòd vulnus, & vlcus inuicem differant: & si sæpè pro eodẽ vtranque vo-

cem vsurpare, Gal. interpretibus mos sit. Vulnerũ differentias omnes, signa, causasq; trademus, sic ad eorundem curationem progredientes. Ergo & si vulnus, vlcusq; pro soluta in carnosa parte continuitate sumantur, aliud tamen vulnus, aliud vlcus propriè significare videtur: vulnus nanque eam in carnosa parte solutionem vnitatis designat, quæ ex vulnerando relicta est: vt nimirum ea tantum vnitatis solutio, quæ ab vno quopiam telorum genere facta sit, atque mollem contingat corporis partem, vulnus propriè ac significanter dici debeat. Quod animaduertens Galenus lib. 3. meth. med. hanc de ea re sententiam tulit. Vnitatis (inquid) solutio unionem postulat: ea in osse fractura nuncupatur: in carnosa parte vulnus: sicuti etiã uulnus, & ruptio & conuulsio. Vnus quidem (subdit) solutio quædã ex uulnerando, in carnosa parte genita. Ex quibus sanè uerbis, liquidò constat uulnus id propriè Galeno dici, quod in carnosa parte dissectum, atque solutum vulneratione fuerit. vt haud immeritò Guido Cauliacensis, atque omnis chirurgorum schola, vulnus definiuerit, solutionem continuitatis in mollioribus partibus extrinsecus incidentem, quæ recens sit, cruenta, sine vllo pure. quod genus affectus plagam latini appellant, vti Halyabb. interpres, Tagautius, & quamplurimi recentiores. Quare sicut partium vnitatem, tam similaribus, quam etiã organicis partibus antea conuenire diximus, sic illius contrariũ continui solutio morbus est vtrisque communis. Pro varia autem partium, quibus incũbit natura, ac ratione varia quoque nomina sortitur:

Vulnus, ſm Gale. quodnam dicatur.

titur: in carnosa parte vlcus, sicut etiam vulnus, in osse fractura, in neruo conuulsio, in vasis & musculis ruptio, ex violento ictu, grauive casu, vel alio quopiam valente motu excitata, in ligamento apospasma dicitur. Hæc in vniuersum solutæ continuitatis summa, primaq; genera, quæ in varias & ipsa diducuntur differentias, nam quæ in molli & carnosa parte accidunt, pro alio, atque alio rei vulnerantis impetu, pro varia vulnerum figura et forma, pro telorum natura innumeras accipiunt & differerentias, & nomenclaturas, vt sit aliud altum, atque profundũ & ad interiora pertingens, aliud in superficie positum, cauum aliud, sinuosum, angustum, aliud planum, patens & latum: sic & à figura, quadam rotunda, oblonga alia, serrata, retusa, & inæqualia, pro varia scilicet telorũ vulnerantium formà. Differunt etiam vulnera Guidoni, & recentioribus chirurgis ab his tribus potissimum, nempè à natura particularium corporum in quibus consistunt: ab essentia ipsius solutionis continuitatis: à proprijs differentijs ipsius solutionis vnitatis ex vulnere excitatæ. Quæ verò ab solutæ vnitatis essentia vulnerum differentiæ sumuntur, ab ipsius simplicitate, vel cum alijs complexu petendæ sunt: vt sit uulnus quodpiã simplex, quod cum nullo alio cuiusuis generis affecto copulatum est: solamq; habet unitatis solutionem, taleq; simplex appellatur: uti compositũ, quod cum alio quopiam pluribusue affectibus consistit. A solutæ unitatis differentijs quæ in spatio, quantitate, seu magnitudine diuisionis continui, figuraq; positæ sunt,

Vulnerum differentię.

uariæ quoque uulnerum rationes, atque discrimina nascuntur, qualia sunt uulnus magnum, (ut diximus) paruum, longum, breue, angustum, latum, profundum, in superficie æquale, aut inæquale, quæ differentiæ omnes à spatio, seu magnitudine sumũtur, uti à figura uulnus rectum, obliquum, cauum, retortum, rotundum, vacuũ, pro ratione teli uulnerãtis. Sumuntur & quædam ab euentu, & fine differentiæ, ut uulnerũ quædam salubria toto genere, quædam letalia sint, periculosa quædam, alia periculo uacantia. Simplicia uulnera & in superficie posita, salubria sunt: uti letalia principum partiũ, cordis, cerebri, hepatis: periculosa magna uulnera, & quæ in finibus musculorum, & articulis sunt: vti quæ intra peritonæũ permeant. Quasdam etiã differentias Galenus à generationis modo, tum & à situ, seu loco affectæ partis assignat: qualia sunt vulnus diruptũ, incisum, partim incisum, partimq; diruptum: ad quod genus referuntur punctio nerui, eiusdemq; præcisio, veluti venarum atque arteriarum præcisiones. A situ sunt hæ differentiæ, vulnus secundum longitudinem, vulnus secundũ transuersum, in principio musculi, in fine, in medio. A cõplexu autem multæ etiam differentiæ sumuntur: vt si cum symptomate vno, vel pluribus, aut morbo aliquo vulnus complicetur. atque ad symptomatũ complexum pertinent vulnus crucians, seu dolorosum, dolore vacans, vulnus pruriens, vulnus cum delirio, cum resolutione, cum spasmo, cũ animi deliquijs, cum sanguinis immoderata profusione. Ad morborum complexum pertinent vulnus cũ intemperie,

Vuln. differen. à situ, & cõplexu.

perie, cum phlegmone, cum erysipelate, cum œdemate, cum scyrrho, cũ supercrescẽte carne, & cum alijs, quæ simul cum vulnere iungi possunt. Atque hæ in vniuersum autoribus recitantur vulnerũ potissimæ differẽtiæ, à quibus ad causas deueniemus.

De vulnerum causis in vniuersum. Cap. 2.

VULNERUM causæ porrò sunt, quæcunque per se continui solutionẽ efficere possunt: quas Galenus lib. de morborum causis cap. vltimo in duo præcipua genera deduxit, nẽpè externarum, & earum quæ in animali ipso ortum habent. Quæcunque igitur extrinsecus aduenientia secare, diuidere, vulnerare, frangere, collidere, cõminuere, atque contundere possunt, ea omnia, vulnerum extrinsecus irruentes causæ iure statuendæ. Vuln. causæ. Quamobrem cuiusuis generis tela, quæ id præstare occursu suo possunt, tum & quæ ex animalibus offendere nata sunt, cornua, calces, dentes, aculei, vngues, & eiusmodi, ea omnia illatiuæ vulnerum causæ censeri meritò debent. Demum erodentia, quæ admouentur, vt caustica medicamenta, & val de acria, tum præcipuè candens ferrum, ignis vrẽs, & omnia denique telorum genera, quæ secare, disrumpere, frangere, & contundere valent. Hæ vulnerũ sunt causæ, quas quidem exactè debet cognoscere accuratus chirurgus, vt inde causarum indagationis vniuersalem hanc nanciscatur utilitatem,

quæ non in vulneribus ignoscendis, uel curandis, siue persanandis tantum inseruire poterit, sed omnibus, & singulis morbis. Inquirendarum porrò causarũ fructus hic est, vt qui intemperamentorũ causas norit, is ad naturam suã reducere valeat, vt 2. de facul.nat. cap.9. testatur Galenus. Equidem cũ præcipuũ medici munus Galeno eodẽ autore lib.2. meth.med. sit, morbos adimere: adimi verò manentibus causis ne quicquam possunt, cum fieri nequeat, vt curetur affectus quispiam, manente quæ ipsum excitauit causa, vt meth.med. sept. idẽ protulit: causæ verò morbificæ auferri minimè possunt, ipsis prius haud exactè cognitis, ac perpensis, efficitur profectò, vt ad curationem morborũ, causarum agnoscendarum magna sit medico habenda ratio. Vnde illud rectissimè dixisse Gal. est visus lib. sec. meth. med. cap. 5. Methodicos medicos morborum causas assignare, atque inuestigare. Et illud item in arte medicinali, commune id in omnibus morbis obseruandum præceptum, vt vnamquanque prius, quæ efficit, causam rescindamus, vt sine cuius abscißione auferri nunquã affectus possit. Proinde non tam ad cognitionem, quàm ad curationem vulnerum, vtilis ac necessaria est eorum causarum dispositio, atque cognitio.

Morbus nõ potest curari, nisi adimatur pri causa eius.

De

De vulnerum signis, & Prognosticis in vniuersum. Cap. 3.

Igna etiam, quemadmodum de causis iam dictum est, maximas, ac præcipuas nobis in morbis curandis vtilitates præbent, quoniam inde cognitionis affectuum in corpore omnium, siue eorum quæ secundum naturam sunt, siue contra, ratio omnis plenè suppeditatur. Quam dignoscendi rationem exactè Galenus, cum lib. de sanita. tuen. tum lib. de affect. loc. tum arte medic præcipuè complexus est. Constat autem sine exacta morborum dignotione curari eos minimè posse, vt idem Gal. lib. 2. meth. med. & lib. 2 de rat. vict. acut. comm. 38. & Auic. fen. 1. 4. censuerũt. Quamobrẽ cùm signorum cõsideratio tanti sit momenti, vt per ea affectus corporis noxiam inferentes cognosci commodè poßint, subindeq́; curari, efficitur, vt in signorum indagatione medico sit nõ minimum, nec leuiter insistendum. Est & altera commoditas, ac sanè haud quaquam inferior, quòd si & præsentia indicare, & futura prædicere, & præterita in memoriam reuocare probè sciuerimus, magno sumus ægrotantibus vsui futuri; illiq́; nos admirabuntur, & sese fidei nostræ facilius committent, nobisq́; fidem habebũt, vt diuinus autor Hipp. lib. præsag. 1. affirmauit. Signa igitur, siue notæ vulnerum ipsa sese produnt, nempè sensuum iudicio conspicua: tactu enim, & visu solutam vnitatem deprehendimus, præsertim cum illatiuæ vulnerum causæ præ-

cesserint, ictus ab ense, gladio, saxo, aliove teli genere, aut casus, & offensio acciderint: tum enim solutam esse continui vnitatem visus iudicio cernimus. At verò vt demonstratiuis signis vulnera dignoscere promptum est, sic de eis iudicium ferre non ita promptum. Sumuntur autem prognostica, siue iudicia tum ex propria affectus, hoc est vulneris essentia, tum ex symptomatis vulnera concomitantibus, aut consequentibus: tum verò ex substantia, vsu, actioneq; vulneratæ particulæ. Vulnera itaque magna, autore Galeno, graue adferre periculum solent: magna autem, grauiave dicuntur tribus modis, aut ob afflictæ, vulneratæq; partis præstantiam, ac dignitatē, aut propter affectus magnitudinem, aut quòd cacoethe sint, idest mali moris, contumacia, rebellia, ac prorsus maligna. Eo fit vt capitis vulnera, vel Hippoc. testimonio lib. de cap. vuln. ob partis excellentiam periculosissima sint: tum & quæ intra thoracem, intrave peritonæum penetrant, præsertim si quid intus sit læsum. Vulnera item, quæ in articulis accepta sunt, & quæ ob ipsorum magnitudinem sutura indigent, grauia, nec sine periculo æstimanda sunt. Vesicæ itaq; vulnera, intestinorum gracilium, septi transuersi, cordis, hepatis, cerebri, letalia esse dixit Hipp. lib. 6. aphor. 18. & lib. 5. aphor. 65. 66. & quibus tumores apparentes delitescunt, vel in quibus tumor nō apparet, maligna esse idem affirmauit: vt quæ in capitibus musculorū accepta sunt, praua dici affirmat Gal. citato iam 5. lib. aphor. comm. 66. Cum autem periculosa vulnera esse dicimus, periculi nomine vel

Prognostica vnde sumuntur.

ne vel mortem, totius corporis, vel partis singularis, quam sphacelum partis, seu maleficium ac vitæ priuationem dicunt, aut affectæ partis impotentiam perpetuam, hoc est sensus, ac motus abolitionem intelligi volumus: quod vitium iurisconsulti mutilationem appellandam censent, cum pars vulnerata suo amplius munere, ob illatum vulnus fungi non potest, aut cùm membri pars vulnere ablata est, vt digitus in manu, aut manus ipsa tota, id mutilatum iure optimo vocãt. In summa quæcunq; vulnera magno impetu, ac valida vi illata, magnam attulere noxam, vel interiora læserunt, ventriculum, inquam, tenuia intestina, septum transuersum, cor, pulmones, hepar, vesicam, renes, lienem, asperam arteriã, & venas grandiores, cerebrum, eiusve membranas, aut in articulis, neruosisq́; partibus cõstiterint, ea omnia in difficillimis, ac letalibus, maiore ex parte habenda sunt. Quæ sanè cuncta summa animaduersione spectare, atque dignoscere peritus medicus debet, vt si quando illi coram magistratu de illatis vulneribus, pro testimonio dicendum sit, rem totam ad veri normam expromere queat: quæ vna cautio illi summopere tenenda est, vt nunquã à vero desciscat, præsertim vbi de capite agitur: nec liuore, inuidia, odio, aut alia vlla perturbatione affectus aut metu, minisve cuiusquã impulsus, à Dei timore, à veritatis amussi declinet. Sed vulneris naturam, magnitudinem, sedem affectam, & quæ in eo letalia, aut secus, synptomata apparuere, accuratè describat, & quoto die insequuta mors sit explicet: quæ intus læsa sint, Mutilatum Iurec. quid vocetur.

quam

quam alte telum descenderit, ne id quidem prætermittat. Curationem etiam adhibitam recenseat, ne vel incuria, vel ignoratione periisse æger videri possit. Est enim prudentis hominis (vt rectè nos docuit his verbis Celsus lib. 5. circa initium cap. 26.) primum eum qui seruari non potest, non attingere, nec subire speciem eius, vt occisi, quem sors ipsius peremit. Deinde (subdit) vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessarijs periclitantis in difficili rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed vt hæc prudenti viro conueniunt, sic rursus histrionis est, paruam rem attollere, quo plus præstitisse videatur.

De vulnerum curatione in vniuersum. Cap. 4.

OLVTAE cōtinuitatis curationem in vniuersum docuit Galenus in arte medic. cap. 90. 91. 92. & libris 3. 4. 5. ac 6. method. meden. è quibus locis curatiua vlcerum omnis generis, atque fracturarum omnium methodus petenda est. Vnde sciendum est quod omnis continui solutio vnionem, & agglutinationem postulat: quæ in instrumentarijs quidem partibus dissectis perfici minimè potest: in simplicibus quibusdam, carne scilicet, ac pinguedine potest: in osse verò per se nequicquam, sed interuentu calli, seu pori, quem sarcoidem vocant. Cur verò in organicis partibus fieri Galeno

ri Galeno minimè possit, nos causam breuiter modò exponemus: cum quæ ex semine sunt vnitatis solutionem si admittant, vniri (nisi in pueritia, & molli existente corpore) prorsus nequeunt, coalitione ea, quæ deperditi substantiam verè representet. Quæ verò ex sanguine constant, coalescere integrè possunt. Ex semine porrò constant solidæ corporis partes, ossa, cartilagines, nerui, tendones, copulæ, arteriæ, venæ, membranæ: ex sanguine genitæ sunt, caro tantum, & adeps. Sed cur illæ dissectæ regenerari minimè possint, ea poßint, non sic facilè explicata ratio est. Difficultatem hanc Galenus compendiò diluit lib. de semine primo, in materiæ inopiam, & facultatis effectricis defectum, causam omnem reijciens: nam cum ad deperditæ substantiæ regenerationem, & materiæ copia, & formatrice facultate opus sit, in spermaticis verò vocatis membris, hæc ambo desint, efficitur profectò, vt semel corrupta regenerari minimè possint qualia prius constiterunt. Quæ verò ex sanguine constant, vt caro, & adeps, cum & materiam satis amplam in corpore habeant, vnde rursus renasci in corpore corrupta possint, & facultas carnis generatrix, in ijs item membris valida subsit, poterunt sanè membra hæc dissecta, & vniri, & qualia ante fuere regenerari. Prima igitur in vulneribus curandis exacta curatio, hoc est faciendi insinuatio omnibus nota est: constat enim quod diuisum est, & diuortium perpessum, vnitione esse sanandum, quòd vnitio diuortio contraria sit. At verò per quæ ea fiat, non sic vsquequaq; omnibus notum: ac proinde re-

ctissimè

ctissimè illud à Galeno dictũ est lib. 3. method. med. primas morborum indicationes, omnibus hominibus natura præsto esse: at id non satis esse tamen, ad rectam vulnerum curationem. Non enim qui vulneratæ parti naturalem vnionem esse moliendam nouit, is iam medicus est: sed qui quibus rebus idipsum perfici debeat, & quo pacto remedijs sit vtendum, & omnẽ curationis viam, cousq; percalluit, vt ipsum consequi destinatũ finem queat, is demum est qui medici nomen meretur: ac ob id Gal. lib. iam citato non esse cuiusque probè vulnus curare, primamq; indicationem, quæ vel plebeis patet, minimam esse curationis partem, rectißimè affirmauit. Prima itaque curationis vulnerum indicatio, eaq; maximè communis, vnitio est, ex ipsa affectus natura desumpta, quæ præcipuè à natura, ceu opifice, suarumq; virtutum, atque alimoniæ adiumento perficitur, tum verò à medico, ceu naturæ idoneo ministro. omnium nanque huiusmodi operum natura opifex est, medicus verò minister, vt in arte medic. autor est Galenus. Vt autem destinatum finem, hoc est vulneris coalitionem assequamur, quatuor veluti scopis propositis niti medicum oportet: quorum prior est, vt extrinsecus incidentia, quæ multa labris vulneris intercidere possunt, qualia sunt pili, ossium frusta, armorum cuspides, & minuta infixa pittacia, innumeraq; alia, ea omnia amoueantur, atq; hic primus est scopus. Secundus extrema distantia applicare, atque ad se ipsa adducere iubet. Tertius sic commissa labra, atque adducta conseruare docet. Quartus scopus læsæ sub-

Medici nomẽ, qui adipiscatur.

stantiam

ſtantiam partis tueri, ſeruareq; præcipit. Quibus quintum adiungunt recentiores ſcopum, vt euenientia in vulneribus ſymptomata ſingula, quæq; pro ipſorum natura corrigamus, & hæc veriſsima à Galeno curandorum uulnerum tradita methodus lib. 3. & 4. metho.med. & in arte medic.cap.90. Primam itaque intentionem aſſequemur, extranea quæ inciderunt amouendo, ſi non ſatis dehiſcat vulnus, quo extrahi commodè ipſa poßint, uulnus amplificare, vt patentiore orificio poſsint eijci, quæ intus fixa erant: quæ ut conſpicua facta fuerint, mox digitis, volſellis, aut forcipe quàm molliſſimè, & citra dolorem extrahenda erunt, atque euellenda. Quod vbi peractum fuerit, mox ad committenda quæ diſtant labra vulneris properandum erit: atque id aſſequemur adductis vulneris labris diſſidentibus, atque in unum coniunctis, neque enim agglutinari vulnus poteſt, niſi prius orarum ipſius adductio fiat. Varijs autem modis coniungi in vnum diſſidentia poſſunt, vinculo, ſutura, fibulis, & eiuſmodi: vulnus quidem ſi ſimplex & exiguum eſt, atque in parte molliore conſtans, ſola partis deligatura orbiculatim faſcia circumdata, coaleſcere facilè poteſt. coalitionis eius opifex, & præcipua cauſa natura eſt, quæ alimenti interuentu ex ſanguine carnem generat, partibuſque vulneratis ex æquo applicat, vnde conditio fit. At verò vbi maius vulnus fuerit, labraq; longè diſsita, tum, vt coeat vulnus, ſutura opus erit, tum etiam ligatura, atque his præſidijs, quæ glutinandi vim habeant; quæque collectam ſaniem

Vuln. coniunctio quẽ fieri queat.

deſiccare

desiccare commodè queant. Omne nanque uulnus, authoribus Hipp. & Gal. lib. de vlc. et lib. 3. meth. meden. siccari postulat, sicuti etiam vlcus, ut sequenti libro adnotabimus: sui autem carnosæ partes vulneratæ debent, ut quæ suturam facilè admittant. Si verò adeo patens est vulnus, hientque labra ita, ut sutura, aut deligatura committi non possint, fibulis impositis adducere oras solebant antiqui, quarum nunc usus periit, earumque in vicem ea sutura, quæ sicca chirurgis appellatur, successit. Fit pittatijs glutino adstringente litis, & parti admotis, filisque sericeis validioribus, ab utroq; pittatiorum capite impositis, & inuicem copulatis. dum enim iunguntur fila, inuicemque committuntur: adducuntur item vulneris oræ, sed non ita, vt coeant, eo fit, vt cicatrix lata postea inducatur, quod committi dissidentia labra minimè potuerint. Sequitur tertius scopus, in vulnerum curatione obseruandus, vt diductorum oræ, quæ iam in vnum per adductionem coniunctæ sunt maneant, atque seruentur: quod iisdem ferè auxilijs perficitur, quibus & in idem adducta sunt, congruo inquam membri positu, quiete, deligatura, atque sutura. Duplici autem ratione agglutinantur, quæ commissa sunt. alia quidem per se, nulliusque alienæ substantiæ interuentu, ut caro ipsa, & quæcunque sequacem habent ad vnitionem materiam. Quæcunque verò dura, siccaque sunt, vt ossa, & nerui, atque ligamenta, eorum partes sine glutino coire non possunt: partis autem substantia seruatur mediocriter exiccantibus,

vt docet

ut docet in arte medicinali Galenus, atque ſic quarta propoſita intentio perficitur. Corriguntur porrò euenientia in vulneribus ſymptomata, pro ipſorũ varietate: nimiæ enim ſanguinis profuſioni, vinculis, faſcijs, & ligamentis ex poſca imbutis, aut adſtringente vino, puluere adſtringente, qui ex armenia terra, leporis pilis, ſanguine draconis, thure, & manna eiuſdem conſtat, oui albore excepto, & admoto, tum quiete, & congruo membri poſitu medemur. Conuulſioni, vnguinibus ceruici & neruorum propaginibus admotis, & calente lana pingui, oleis lenitiuis imbuta ſuperiniecta: ſeruata tamen prius exacta victus ratione, corporeque purgato, proſpicimus. Sit autem vnctio in ſpaſmo ex oleo liliorum, violaceo, & anthemidis florum, coſtino, laurino, & butyro recenti, additis ſtyrace, calamintha, & rubra, maſtiche chia, olibano, & ſimilibus. Sincopi, & animi defectionibus, vini meracioris hauſtu, frictionibus validioribus, clamoribus, & ſtrepitu: & facies ex roſacea aqua, aut vino optimo irroretur: ſic enim facilè reuiuiſcit æger: arcenda tum à conclaui ingredientium turba eſt, & aura frigidiore leuandus æger. Dolorem ſedamus varijs ingenijs, auerſione facta ſanguinis miſsione, aut purgatione (eſt enim ſanguinis miſsio in magnis inſlammationibus, & vehementiſſimis doloribus, teſte Gal. lib. 1. aphor. commen. 25. præſentiſſimum auxilium) anodinis item remedijs, fotibus, cataplaſmatis ex mica panis albi lacte excepti, vitello oui, & croco, interdum momentum opij ob vehementiam doloris admiſcere cogi-

re cogi-

re cogimur. Delyrio succurrimus, sanguinis missione, si vires ualentes sint, purgatione, somniferis admotis, et crurum lotionibus, atque similibus. Sed ante omnia instituenda vulneratis tenuis, & cauta victus ratio, ab initio est, ne in phlegmonem abeat uulnus, & neuè humorum subluuies, nimietate alimenti in uulnere gignatur, sordidumque & mali moris efficiat. A vino & carnibus arcendus æger, donec à phlegmone tutus euadat, postea iusculis pullorum, & pane loto vti, post septimum sine noxa poterit. Mittendus item ab initio sanguis, si non satis ex vulnere fluxit, et ætas florens, validaque virtus fuerit. Purgatio in omnibus ferè uulneribus, sed præcipuè capitis, ventris, articulorum, autoribus Hipp. & Gal. optime facit: purgandi autem, qui in corpore superare succi maximè uidebuntur, ut si bilis adsit, & abundet, cholagogum dare expediet: si pituita, quæ illam uacuent: sicque de atra bile dicendum. Itaque biliosos radice barbara, catholicone, siliqua Aegyptia, rosaceo syrupo, in mollioribus naturis. in fortioribus uerò electuario ros. & ex prunis solutiuo uocato apud pharmacopolas, oxi laxatiuo, & similibus, purgabimus commodè humoris biliosi excessum: uti pituitæ agarico, diaphænicone, elect. chartamo parato, quo ego plurimum utor, & apud Flandros, & Hispanos optimum reperitur, quanquam pauci sint in Italia qui eum hoc tempore in officinis conficiant: elect. Indo maiore, & de citro uocato: tum catapotijs coccijs, aggregatiuis, & de agarico. Atram bilem, sena, polipodio, epithymo,

mo, catholicone, electuario ex ſena confecto, quod diaſenæ ſolutiuum uocant, confectione hamech, pillulis de fumoterræ, aureis, & de quinque generibus myrobalanorum, atque ſimilibus educemus: ſi modò prius pro Hippocratis præcepto corpora fluida facere tentabimus, congrua uictus ratione, & humorum lentorem, atque craſſitiem attenuantibus, & incidentibus. Vulneratos enim (inquit Hippo. lib. de affectionibus ſeu de morbis) fame affligito, & ex aluo, quæ inſunt ſubducito, aut per clyſterem, aut pharmaco infra purgante exhibito, & in potu dato, aquam, aut acetum, aut ſorbitiones præbeto. Atque hæc de curatiua uulnerum methodo in uniuerſum.

De vulneribus capitis curandis. Cap. 5.

A BSOLVTO *iam de uniuerſali uulnerum curatione capite, ſubſequens eſt vt ad particularia deueniamus, & primo ad ea, quæ in capite contingunt vulnera accedentes, de ipſis pro vulnerum ratione tum ſigna, tum iudicia, tum curationem, tum omnia, quæ conuenire huic facto videbuntur apponemus, nulla habita anxietate de fracturis oſſium, cum abſolutus iam abunde ſit earum ſermo in libro huic præcedenti. Caput autem, iuxta omnium ſententiam, tripliciter vulnerari poteſt, vno modo cum frangitur os, vel intra, uel extra, & hæc eſt una ſpecies vulneris capitis. igitur fit, vt primo*

modo vulneretur quam frangatur os, & hoc dupliciter, vel non fracto corio, vel fracto & aperto corio & carne. Secundo modo vulneratur caput, vt os denudetur, & non patiatur: cum ergo hic patiatur corium, & pericraneum tantum, & non frangatur caput, ideo transcendere oportet ad scopum eius, quæ tamen vulnera non sunt negligenda. Tertium genus est, quum vulneratur caput, & os non detegitur, secatur caro, & pericraneum integrum manet. ex quibus vulneribus leuissimum est hoc postremum, secundo loco est, in quo detegitur sine offensione os, tertio verò est, quum frangitur os. Cum ergo primum, & secundum genus sint leuiora, ego prius de his tractabo, & postea tertiũ aggrediar, & persoluam, vt interim quælibet pars conueniens sibi auxiliũ habere valeat, sicut in præcedentibus de luxatis, fractisq; ossibus dictũ abundè fuit. Vnde si detur aliquod vulnus, quod perueniat ad os ipsum, tunc non pericraneum secabimus, vt quidam pessimè faciunt, sed cum integrum eundem panniculũ reperiamus, eandem aggrediemur curationem, quæ fieri solet in quolibet simplici vulnere. Si aderit contusio, contusionis curationẽ aggrediemur calfacientibus, & modicè siccantibus, & relaxantibus: si enim caro aliquo telo tum contusa, tum cæsa sit, huic ita medendum est, vt quam celeberrimè suppuret: nam & minus phlegmone vrgebitur, & necesse est carnes, quæ contusæ cæsæq; sint, putrefactas, & in pus versas liquari, postea nouã carnẽ nasci. Contusa itaque suppurari primum pro Hipp. sententia, mox desiccari modicè postulant,

Capitis vulnera, quemodo curãda.

stulant, vt quarto methodi medendi iubet Galenus. Si verò non adsit contusio, possumus dupliciter sanare, per agglutinationem, & per carnis generationem. primum fit (vt sec. de compos. med. per genera cap. de dolore capitis ex ictu) si in vulneribus fibulas imponamus, cum præsertim in capite fasciis uti non poßimus, idcirco primo intuitu fibulas adaptamus, uno loco excepto. scilicet si fuerit in musculo tēporali, ubi coniungimus labia illius uulneris, perforando corium tantum, ne musculū temporalem consuamus præcauentes. Quæ autem circa uulnus ligamenta, medicamēta, & lintea, atque cataplasmata adhibentur, considerare omnia oportet, ut conferant, maximè si ægrotæ parti adhibeātur, ut Hippocrates lib. de medico autor nobis est. Nos præterea in omnibus uulneribus temporū solemus consuere corium, dummodo non adsit uulnus in profundum, obseruantes nnnquid uulnerata sint uasa, quæ percurrunt per tempora, quandoquidem in hoc casu, filo adligamus, corium consuendo ne refrigeretur musculus, & sequatur conuulsio. Quare si uasa sint in temporibus, semper laqueo comprehendimus, deinceps corium relicto musculo consuimus, & ut cauitas non impleatur supra medicamentum ponimus duplicatum linteum. Facta contusione, supraponimus barbarum, uel emplastrum Isidis, uel pulueres glutinantes, de quibus suo loco abunde agemus. Id autem fieri debet in simplici uulnere, si uelimus agglutinare: sed si uolumus per generationem carnis sanare, tunc sarcoticis potius utemur, quàm oleo ros. ut quidam ineptè faciunt.

Temporum vulnera curandi modus.

Si autẽ casu fiat, ut uulneretur membrana uestiens os, tunc inspiciendum est an magna ossis portio detecta sit, uel modica, nam fieri potest, ut denudatio sit cum excisione ossis, et etiam osse intacto. Detegitur autem os duobus modis, aut sine læsione, aut cũ aliqua resectione: atque istud fit aut parum, aut multum: & in eiusmodi casibus, præsupposito primum quòd os non contraxerit fracturam, nec sedem, nec rimam, nec aliud: tunc habenda est ratio ossis, & carnis, ut nos docuit Gal. lib. iam citato de comp. med. per gene. Quoties itaque os detectum est, ita ut per duas horas ab aëre afficiatur, semper refrigeratur, & contrahit siccitatem in suprema parte: & ideò extrema superficies moritur, ac propterea remouenda erit illa squamma superior, quoniã agglutinatio impediretur, & tarda fieret sanatio. Et quoniam in his uulneribus semper procedendũ est per agglutinationem, etiam si totũ caput esset detectum, idcirco deradendum est os, donec refrigeratũ & exiccatum abstulerimus, quod commodè his signis cognoscemus, nempè uidentes tandem sanguinem manantem, & erumpentem, idq́; signum est manifestum superficiem adhuc uiuere, & efflorescere carnẽ statim pro facienda agglutinatione, & ideo non abrademus si statim erumpat sanguis, & cruentum fiat os: ex osse enim uiuo flores emittuntur, carunculæ quædam, quæ ad agglutinationem optimè faciunt. Sed si aliquis cortex ossis abrasus est gladio, si illa percussio uenit usque ad meditullium molle, non erit abradendum: si autem osiculũ sit coniunctum cum corio, & pericraneo, auferendum

dum est frustum, utcunque sit uel magnum, uel paruum, quoniam cutis melius fouebit: illa enim ossis pars, quæ adhuc viuit semper à nō viuente est separanda, & reuocanda est cutis. At si nolimus cō suere, & tentare agglutinationem, carnis generationem saltem (vt dictum est) tentabimus: & hoc duobus medicamentis: primo quòd sit aptum generare carnem in osse: secundo quòd sit aptum generare carnem in corio, quoniam hæc duo differunt in remissione & intentione. Sarcotica in osse debent esse siccantia, in tertio detergentia magis, dummodo non faciant dolorem, & sunt medicamenta, quæ capitalia vocantur, quæ suo loco explicabuntur: ideo conueniunt pulueres positi à Galeno lib. vi. meth. med. cap. vlt. cephalica medicamenta, & est aristolochia vtraque, peucedani radix, orobi amari radix, & eiusmodi siccantia in tertio gradu, farina lupinorum amarorum, squamma æris, & quæ alias dicētur, ex quibus fiūt pulueres, quibus detegimus ossa. Sed quamuis altera hæc proposita sit ratio curandi per expletionem sanguinis, tamen deradere oportet os in principio, vel saltem post sep. & quotidie inspergemus os illis pulueribus, tegentes deinceps linamentis ex filis siccis. postea explebimus sarcoticis medicamentis, aut basilico vnguen. aut terebint. aut vnguen. de matresilua, & similibus, in quibus reperitur sarcotica facultas. Partes præterea circumpositæ, fouendæ sunt oleo ros. linimento simplici, vel emplastro Hipp. ex farina hordei et posca, vel vino, & oleo ros. vel aliquo simili habente vim refrigerādi, & dolorem sedandi, & reliquis

Cephalica medicamēta, quæ.

quibus poſſimus vti ad euitandam inflammationẽ, excepta deligatione, & actu frigidis, ne fiat conſpiſſatio cutis, & idcirco tepida omnia ſunt applicanda, quia valde calida noxia ſunt, ob metum inflãmationis: vnde errant cooperientes capita pellibus, ſtuppis, et alijs calefactitijs rebus. Modo ad profundiora capitis vulnera progredientes, detecta caluaria, primo obſeruare debemus an membrana ſit uulnerata: ſecundo an habeat contuſionem: tertio an adſint grumi ſanguinis, vel ſanies tantum & non offenſa ſit membrana. ſi enim inflammatio ſuccedit, alio modo procedẽdũ, ſi mẽbrana nihil paſſa eſt, tũc oritur diuerſa curatio ob diuerſas antiquorum opiniones. Nõ nulli enim volũt, vt curationẽ proſequamur cũ exiccantibus medicamẽtis, cuius ſententiæ fuit Cous Hipp. ſenior, qui uult ut mẽbrana ſtatim purgetur à grumis illis, poſtea exiccetur, ne diutius madens hebes fiat, atq; putreſcat, ſi diu ſordes illæ permanſerint: non expurgatur membrana, niſi per medicamenta purgantia, & detergentia. præterea non modo membrana (niſi ſiccetur) poterit putreſcere, & inflammari, ſed etiam ſequeſtrari, ſicut accidit oßi: & vti dictum eſt, quòd oſſa refrigerata ſquammam emittunt, ita membrana tunicam emittens putreſcet, & fœtida fiet: ideo oportet, vt medicamenta ſiccantia detergentia adminiſtrentur, & propterea Celſus laudauit acetum membranæ ſtatim infuſum, præterea emplaſtrum viride, emplaſt. Iudæi, & hæc explet aceto, & vltimo omnia tegit lana aceto infuſa. Alter autem Hippocrates magnus Chirurgus, Eudemus, & qui

dam

lam alij (vt ex Gal. patet lib. 6. meth. med. cap. 6.) detecta membrana imponebant emplast. Isidis, & oximel infundebant, & Galenus inquit, quòd ipse plurimos ab Eudemo sanatos vidit, & quòd vult huiusmodi curationem tentare: & probat exemplo, membranã pati huiusmodi medicamenta, quoniam in meatu auditorio, vbi sunt tales membranæ eiusdem naturæ, posuit robustißima medicamenta, & passæ sunt, nec est dubium: semper enim os detectum siccandum: si habemus carnem mollem, debemus siccantia applicare, si carnẽ duram, siccantia robusta, & hæc est vera methodus. Habemus tamen vsum antiquorum in contrarium, quia temporibus Galeni, qui Romæ erant, vtebantur methodo leniente, tamen vtraque est ratio certa, nullaq; est in errore: quoniam possumus inflammationem, & sequestrationẽ lenitione, & siccatione euitare. Tunc temporis inualuerat ratio leniens, ita vt vsi sint oleo ros. supra membranam detectam, cum in eo adsit vis repellens & mitigatoria, & nescio quid detergens. Vtebantur etiã sanguine columbæ, vt recitat idemmet Gal. in lib. 1. simpli. med. facul. cap. 10. neq; solum hoc erat in frequẽti vsu Romæ, sed habemus Archigenẽ ita facientem, habemusq; testem Hipp. ex sec. de comp. med. loc. cap. de dolore capitis. præterea Apollonius, & Paulus lib. 6. idem facit. Cum igitur Galenus & omnes medici suorum temporum in Italia probarint eiusmodi rationem, ideo possumus dicere vtranq; esse bonam, dummodo diligenter, & tempestiuè vel lenienti, vel altera methodo vtamur. quoniã in vsu siccan-

tium triplicem habemus medicamentorũ seriem, nimirũ in primo constituentes vnguen. Isidis, quod statim chirurgi nostri tẽporis meliores supra membranam imponunt, & solent vti linamentis, vel ex serico confectis in grana tinctorum infecto, vel ex linteolis lineis albis, mundis, & imbutis vng. Isidis dicto, postea inspergunt os isto puluere. Rec. eruum amarũ, mannam thuris, peucedani radicem, iridis radicem, puluerizentur, & ossi inspergantur. reliquum vulnus aut terebinthina explent, aut vng. Isidis temperato, quod constat ex duabus partibus cerati ros. & vna emplastri Isidis, vel robustius, quando corpora duriora sunt, & tunc dimidium est cerati ros. dimidium empl. Isidis. postea accipiunt aristolochiam rot. rad. iridis, radic. brioniæ albæ, & conficiunt pulueres æquis portionibus, & inspergunt, applicantes postea medicamenta prædicta, atque hoc modo expletur curatio per siccantia. Dum autem lenire volumus, vti possumus oleo ros. & supra membranam infundere illud: quod quidem oleum ros. debet vim aliquã habere desiccantem: istud autem est oleum omphacinum completum, in quo est virtus lenitiua, quia oleum est, abluitur, qua ablutione aufertur vnctuosa, & aerea substantia, quæ facit ad putredinem, & corrumpitur illa asperitas ratione ablutionis. adduntur rosæ deinde, & completæ, quia incoquuntur illæ rosæ, & etiam infusio rosarum incoquitur in duplici vase, & tunc habet magnam vim abstergendi. oleum mitigat, quia ex succo acerbo abstrahitur, abstergit, restringit, & siccat ratione infusionis, & tandem

est

est medicamentum in se habens plures vires. calidum, ac tepidum infundi debet positis linamentis, idq; fit primo die, postea admiscere possumus syr. ros.recentem vna cum illo oleo ad septimam vsque incipiendo à tertia die. Si autem timeamus inflammationem, in eo casu oleo ros.omphacino simplici vti debemus sine syr.ros.post septimam melle rosaceo,quia maior detersio requiritur,& oleo abietino, aut terebinthino. Si verò sequestratur pars detecta,& incipit marcescere,& fœtet:nihil prætere atimebimus, quamuis pars dimidia sequestraretur. sed si adsit nigredo,& non fœtor,malum signum,quoniã deberet esse semper maximus fœtor, quum sequestratur maximè in superficie exteriori, & cum hoc ob oculos nostros sese offert, audacter vtamur vel resina abietina,aut terebin.cum copioso melle ros.Tandem detecta membrana,exiccata, & lenita,reliquum vulnus primis diebus explebimus vsque ad quartam oleo ros.vel oleo abietino admixto cum ol.ros.aut oleo ros.cum tereb.& post quartam diem possumus imponere pulueres exiccantes,vt ex aristol.iride,peucedano,mastiche,thure, & eiusmodi: reliquum vulnus explentes cum terebint.aut vng.de matrisilua,aut de gumma elemi magistrale Petri Anconitani, quod medicamentum tale est.Rec.gummi elemi vnc.iij.opopanacis, vnc.iij.bdellij vnc.ß. resinæ pini vnc.1.terebint. vnc.iiij.thuris masculi,mastiches ana drach.ij.ceræ citrinæ, olei ros.ana lib.1.misce & secundum artem fiat vnguentum de gumma elemi, quod diluitur aliquantisper & redditur molle cũ oleo ros.

Vng.ad vulnera explẽda.

atque hoc medicamento solemus vulnus explere. Circa partem exteriorem aliqui vtuntur lenientibus, aliqui linimento simplici, alij cum oleo ros. alij Hippoc. emplastro, quod est factum ex farina hordei, & posca, adiungentes ol. ros. & sic in primis diebus explent vulnus, vsque ad septimam eodem medicamento vtentes, quod nobis maximè & præ omnibus satisfacit. Quum verò peruentum sit ad sept. potest mutari, & admisceri diapalma cum linimento simplici æquis portionibus, vel vnguen de betonica magistrali, quod ceratum de betonica solet nuncupari. cuius cōpositio talis existit. Rec. fol. pimpinellæ, betonicæ, pilosellæ, agrimonij, saluiæ, pulegij, millefolij, consolidæ maioris, & minoris, & mediæ, matrisiluæ, an. vnc. vi. thuris, mastiche, an. vnc. ß. ireos, aristolochiæ rot. an. drach. vi. ceræ albæ, vnc. iiij. gūmi elemi, vnc. ij. resinæ pini, vnc. v. terebinthi. olei abietini, an. vnc. vij. vini albi odorati, quantum suff. hæc omnia infundantur in dicto vino per octo dies, postea coquantur lento igne ad consumptionem duarum partium semper agitando, postea percoletur, & infrigidetur, deinde manibus aqua madefactis maceretur, & malaxetur. Hoc facto infunditur in lib. 4. lactis (factis quibusdam pastillis) aut caprini, aut ouini, & tenetur ibi per integrum diem, vt nutriatur lacte, postea iterum maceratur manibus, & vsui reponitur, eo modo, quo conseruari solent in officinis reliqua eiusmodi cerata, quod mollificatur postmodum cum oleo rosaceo, & imponitur, & ita procedimus vsq; ad integram sanationem in parte exteriori. At si contingat vt

Cerati de betonica cōfectio.

denigrata

denigrata appareat membrana, nos noſtra tempeſtate detergimus grumos goſſipio, & poſtea infundimus, non acetum, vel oximel, vt faciebant olim antiqui, ſed horum loco ſanguinem columbæ, in quo adeſt uis mitigatoria, & deterſoria: deinde infundimus purum ſyr. roſ. vel mixtũ ſang. columbæ. poſtea mel roſ. vel ſolũ, vel admixtũ oleo roſ omphacino, vel eodẽ ſanguine columbæ. atq; aliquãdo ſolemus imponere oleum abietinum in principio ſtatim cum melle roſ. vel terebint. Si aũt nigredo percurreret, deuenire poſſumus ad oximel, & cum hæc leuiora non faciant, in eo caſu illa nigredo non corruit, quia non fit à contuſione: non enim poſſet tantum perdurare, & ſi perdurat vltra quartum diem, nõ eſt contuſio, ſed refrigeratio, qua non poteſt fieri concoctio, & propterea deueniendum tunc eſt ad medicamenta valde calida, vt ſunt oleum terebinthinæ ſtillatum, vel oleum abietinum ſtillatitium, non commune, infundendo guttulam tantum, nam eiuſmodi olea ſumme calida ſunt: poſtmodum deuenire poſſumus ad naphtam, ſed hoc quoties membrana fuerit denigrata ob frigiditatem. præterea inſpergenda eſt membrana ex puluere mannæ thuris, myrrhæ, & maſtiches, ponendo deinde emplaſtrum de gu mma elemi, calidis fouendo, quoniam niſi hoc pacto fiat, breui temporis ſpatio, peribit æger. Sed ſi inflammata mem brana ſit, nullaque appareat nigredo, ſed ita tumida ſit, vt aliquando oſſa excedat, & rubra penitus fiat, ac vaſa intendantur, propriumque motum amittat, tunc imponemus oleum roſ. non omphacinum, ſed

roſ.

ros. purum, lotum quidem, & completum, quod factum sit ex purissimo oleo. Celsus solet applicare postea folia lenticulæ trita, folia vitis una cum butyro, vel adipe anserino recenti. Paulus vero, quia videt oportere valentiori vti opera, antequã imponat medicamenta, primum fouet diligentissimè membranam decocto altheæ, & semin. lini, & fœnugræci: quibus si addamus maluam, & violariam optimum habebimus decoctum: postea accipit farinam tritici, & seminis lini, & infundit decocto dicto, addito adipe gallinaceo, vel anserino, vel oleo ros. sed cum viderimus exactè inflammationem antequã curationem aggrediamur, prædicendum est dubium sub quo imminet vita ægrotantis, quoniam pauci sanantur, imo rarissimi. Si autem fieret abscessus in membrana, & repente sanies colligeretur, debemus aperire membranam, & dare statim exitum materiæ, ne fiat vomica, & fluxio ad partes interiores, & cerebrũ, & postea cum eiusmodi medicamentis detergentibus, quæ posuimus paulò ante pro denigrata membrana curabimus ægrum. Si verò membrana esset vulnerata, & fluat sanguis copiosus, celerrimè tunc nulla habita ratione, aut ægrotantis, aut loci affecti, si viderimus locum esse circa partem membranæ, in qua sint sinus, prima die aperire debemus os, & ita detegere membranam, quamuis sit supra suturam, quoniam vix fieri potest, vt vulneretur sinus membranæ, quin suturæ pars non feriatur. & maius adest periculum ex fluxione sanguinis, quàm ex abrasione ossis in sutura,

& quia

& quia sinus illi sunt magni multo repleti sanguine, si statim illum sanguinem non cohibeamus, ille sinus membranæ, cum sit in continuo motu, difficilius firmatur, vnde facile mors ingreditur, & interficit ægrum. Aperiamus igitur, vt dictum est, & postea infundamus aloen, & mannam thuris, albo oui dissolutam ad mellis crassitiem, & primum inspergamus copiosum puluerem prædictum, deinde ponamus linamenta ex pilo leporino, quia habet maiorem vim exiccandi, singulis ad summum diebus mutando, non autem de tertio in tertium, vt quidam recentiores dixerunt. Et quoniam timemus tum dolorem, tum etiam inflammationem, idcirco obuiam ire oportet cũ medicamentis, quæ vim habeant vtrunque auferendi, nam symptomatum correctio, & profligatio in curandis non solum capitis uulneribus, sed quibuscunque alijs magni est momenti, atque inter plurimas intentiones quæ requiruntur, una etiam hæc est, quam assequimur propria cuique symptomati applicando. Quapropter maxima admodum cura statim adhibenda erit, vt dolor demulceatur, ac sedetur, ne maior adhuc sanguinis copia attrahatur, unde etiam inflammatio sequeretur, quemadmodum contingit alijs etiam corporis particulis vulneratis, nam omnis dolor fluxionis causa est. Idcirco dolorem sedabimus fouendo partem uulneratam vel ex oleo ros. uel saltem oleo communi, albumen oui adiungentes, nisi magna prohibet inflammatio, seu uehemens calor, neque vllo pacto in capitis vulneribus ad ea medicamenta pro dolore

lore sedando deuenire debebimus, quæ stupefacien di uim habeant, cuiusmodi est oleum ex papaue re, opium, mandragora, & eiusmodi, quæ in alijs utique uulneribus commodius applicari possunt, pro uehementi sedando dolore, quam in capitalibus, ubi parua re stupidus, ac stultus redditur ægro tus. Vnde qui oleum tantum ros. cum albo oui, uel saltem oleum commune laudant, mihi non displicent, & si deuenerimus ad Celsi, & Pauli remedia superius citata, errorem nullum inde deducemus, quod magis nobis arridet, quã vsus emplastri Theo dorici ex folijs maluæ coctis, & in mortario contritis, & cum furfuris cribratura commixtis. quòd si olei rosacei momentum adijciamus, melius adhuc medicamentum reddemus, sed potius pro sedando dolore in alijs corporis partibus quibuscunque, quã supra cerebrum, quemadmodum etiam confirmandum est de medulla panis triticei in aqua feruenti macerata, & eiusmodi. Verum accidit, vt ita vulneretur membrana, vt cerebrum etiam vulneretur, & detegatur. tunc maior diligentia adhibenda est, cum eiusmodi vulnus inter ea, quæ mortem adferunt connumeretur: nam vt plurimum pereũt, qui habent membranam & cerebrum perforatum, & hoc apparet ex ariditate labiorũ vulneris, quæ fouenda sunt hidreleo, & oleo communi: apparet liuor, cui nulla est medela; adest delirium: superuenit febris: fit resolutio, con uulsio, sopor, & eiusmo di. Igitur si sanguis non fuerit cohibitus, quæ ad eius cohibitionem dicta sunt, hoc etiã loco sufficiãt, & si cohibitus gossipio grumos eripiemus, & tunc

postea curationem aggrediamur, cum ol. rof. abietino cum aqua betonicæ loto, & per retortam extillato, & eiusmodi; possumus etiam pulueres inspergere thuris, mannæ thuris, et hæc fiant vsque ad septimam, vel quousque cerebrum incipiat sequestrari, vel crescat caro. Sed si fuerit liuidum cerebrum, & fætor non adsit malum est signum, & tunc mihi placet opinio eorum, qui infundunt syr. rof. recentem pro detergendo cerebro: quòd si multum cerebri exeat, in his parum speranda est vita: tamen debemus inspergere iam dictos pulueres, & aliquãdo admiscere vitellum oui, vel oleum stillatitium in quo nulla sit acredo. At quoniam in magnis vulneribus capitis, conuulsio solet esse peculiare symptoma, quòd vulnerato vno tempore ex Hippo. lib. iij. de fract. comm. 43. & in prædict. Coacis, contundatur reliquum: soletq; accidere, quòd vulnerata parte dextra capitis, conuellatur opposita, idcirco ad conuulsionis curationem breuiter deueniemus. Cõuelluntur itaque partes (vt ex Galeno constat. lib. iij. de locis aff. cap. vi. & lib. ij. de cauf. sympt. cap. ij. & lib. de diff. sympt. cap. iij. & lib. xi. de vsu part. cap. ij. & sec. de art. comm. xxij. & iij. de art. comm. 100.) duobus modis, aut secundum naturã, aut præter naturam: & conuulsio naturalis est retractio musculorm quæ fit à musculis inter musculos tantum fraternos. Conuulsio verò præter naturam, dupliciter fit, nempè aut cum conuulso neruo, hoc est reddito eo breuiori, vel cum fit cum palpitatione, & cõuulsione nerui: propterea debemus semper distinguere cõuulsionem, vel in motum conuulsiuum,

siuum, vel in conuulsionem veram, in qua contracta remaneat pars diuturno tempore. Motus autē conuulsiuus dupliciter fit, vel ratione consensus, & fraternitatis partium, vel ratione contusionis neruorum, & Galenus inquit verā conuulsionem esse, aut propter exiccationem neruorum, vel repletionem, quoniam breuiores fiunt nerui: sed ego nō credo, quòd in motibus conuulsiuis statim factis fiat conuulsio ratione inanitionis, vel repletionis, quoniam non potest expleri, & euacuari tam celeriter neruus, & inanitus non tam cito restauratur: ergo motus conuulsiuus non habet causas veras, quas veræ conuulsiones habent. Conuulsiones quædam quæ breues sunt, & sunt motus conuulsiui, non sunt veræ & perpetuæ conuulsiones, & fiunt à materia habituosa, et tenui, quæ facilè eliditur. quod si materia fuerit crassior, perdurant ad menses et difficulter persanantur. motusq; conuulsiui non fiunt repletione, vel inanitione, sed fiunt palpitatione, et concussione principiorum neruorum, et tales sunt illi, qui fiunt in epilepsia, vbi adest conuulsio, quæ debet dici motus conuulsiuus. Idem accidit in vulneribus capitis, nā non vidi hominem conuulsum conuulsione durante, sed motibus conuulsiuis: & animaduerto quòd pars opposita laxatur, et relaxatur, ita in musculis temporum semper cognoui motum conuulsiuum: in conuulsione totius lateris semper vidi motus conuulsiuos, et rarò conuulsiones, et ita Hippocrates per conuulsiones intelligit motus conuulsiuos. Causa est concussio principiorum cerebri dicunt quāplurimi, non animaduertentes, quòd

Cōuulsiuus mot⁹, quot modis fiat.

vapores mali, qui aut ratione putredinis, vel alterius malæ qualitatis conceperint venenũ, si superueniunt ad cerebrum, solent dissipare spiritus animales, & ita superuenit torpor. si veniat ad principia neruorum, cum perturbet facultatem, facit cõuulsionem, vt patet in epilepsia. Hæc igitur est potissima causa, cur malignus vapor non facit concussionem in cerebro, quia nõ habet substantiam aptã, non est fibrosum, at nullum corpus potest in se ipso moueri, quod non sit fibrosum, ideo vapor petens principia neruorum, quæ sunt fibrosa, etiam quòd sint mollissima, habent hanc facultatẽ in se, vt substantia ipsa possit contrahi, & extrahi, & ideo palpitant, & fit contractio in musculis, & ita fiunt motus conuulsiui. Hæc est causa in epilepsia, sed in capitis vulneribus, ego obseruaui ꝙ resòluitur prius latus læsum, & postea in opposito succedunt cõuulsiones, quoniam retẽta materia in parte oblæsa ita corrumpitur cerebrum, & principia neruorum, vt pereat omnis potentia illarum partium, & idcirco resolutio fit in eo latere. Quoniam autem ibi est insignis putredo faciens vaporem putridum, & venenosum, cum totus hic exitum habere non possit partes sanas petit, quæ patiuntur hoc, vt superueniat velut deperditio facultatum, & tunc cadunt facultates animi ægrotantis: raro æger hoc sentit, & cognoscit: postea cum ille spiritus venenosus petat principia neruorum, quæ non ex toto infecta, & humectata sanie, & ideo percutiuntur, & concutiuntur, & propterea fit concussio. Hanc igitur credo esse motus conuulsiui causam, & aliquando memini

V mini

mini me vidiſſe, quòd cùm relaxatum eſſet latus, etiam poſt mortem remanſit conuulſum, in quodam qui in capite fuerat vulneratus, ſed loquor de conuulſione manente in vita. Quod ſi uelimus aliarum conuulſionum etiam reddere rationem, & Galeni partes ſuſcipere, porrò omnes conuulſionis cauſas nos quoque in duo præcipuè capita reuocabimus, nempè in plenitudinem, & inanitionem corporum videlicet neruoſorum, à quibus ſecundum electionem motus perficiuntur, vt exactè ipſemet Gal. nobis declarat tum lib. de tremore, palpit. conuul. & rigore: tum lib. ij. de locis aff. tum ter. & ſexcentis alijs in locis, præter citationem ridiculam à Tagautio factam in lib. v. de ſympt. cauſis, qui liber nunquam extitit, & præter tres nunquam de tali materia in lucem edidit Galenus. Poſt duas præcitatas conuulſionis cauſas, tertiam adhuc habemus ex Auicenna, quæ quamuis materiæ haud quaquã, ſaltem per initium, proportione reſpondeat, noxam tamen contriſtantem cerebrũ inducit: proinde nerui, hanc ceu moleſtum quidpiam refugientes, contrahuntur, & ad ſuam recurrunt originem, adnitũturq; interturbantem cauſam ipſam expellere. Conuulſionis ſigna. *Cõuulſio facile percipitur ex ægra membrorum dimotione, ex labijs contractis, ex maxillarum, dentiũ, & gutturis adſtrictione, ex oculorum peruerſione, & quamplurimis alijs ſignis. Conuulſio confirmata, præcipuè ex inanitione, & neruorum ſiccitate, prorſus curationẽ non recipit, Galeno autore lib. 7. meth. med. Ea autẽ, quæ ex repletione fit, per euacuationem, tanquam per ſuum contrarium, ſanari poteſt,*

poteſt, quemadmodum ea etiam, quæ ex ſiccitate fit, non prorſus adhuc conſumata, interdum curari poterit, quamuis longo poſt tempore ea ſiccitas remoueatur, dummodo ex adurentibus febribus id nõ eueniat, quoniam cùm totum corpus exiccetur, & neruis deinde ex ſiccitate conuulſio contingat, tũc inſanabilis omnino efficitur. Curabitur porrò ea cõuulſio, quæ curationem non ſpernat, non ſolum his quæ paulo ante diximus, nempè cum vnctione ex oleo violaceo, liliorum, coſtino, laurino, & eiuſmodi, ſed cum oleo etiam communi, in quo debet natare æger, vt fit in colica paſſione, hoc eſt calido præparato communi oleo, vel etiam eodem modo in calido balneo ex aqua dulci, in qua humectantia quædam, & lenientia decoquantur, cuiuſmodi ſunt capita, & extremitates agnorum, vitulorum, hædorum, arietum, & ſimilium animalium; ſimiliter maluæ, ac violarum folia, altheæ radices, cydoniorum ſemen, et id genus alia, adiecta olei tertia portiuncula. Sunt qui infraſcripto linimento totam ſpinam, iuncturasq; omnes illinire non ſine beneficio vſi ſunt. Rec. oleo amygdalarum dulcium, pinguedinis gallinæ, medullæ cruriũ vituli, ana drach. viij. olei violarum vnc. vi. pinguedinis hædi, & vituli, ana drach. xv. omnia bulliant ſimul in decocto maluarum, radicum altheæ, et ſeminis cydoniorum, vſque ad conſumptionem ipſius decocti, deinde percolentur, et fiat linimentum. Porrò ſi ex plenitudine, et humiditate ſuperuenerit conuulſio, tũc per euacuantia curabimus, quæ euacuatio fiat à toto corpore, et ab ea parte conuulſa, et propterea

Linimentũ ad conuulſionem ex ſiccitate.

sanguinem mittere poterimus nisi ætas, anni tempus, & regio & reliqua id genus impediant, & postmodum per pharmacum purgans, materiam peccantem euacuabimus, vel clysteribus acribus, vel pessis, aut alijs conuenientibus remedijs. Corpore verò optime iam purgato, poterimus ad Rogerij, & Theodorici vnguentum peruenire, quod hoc modo componitur. Rec. olei muscellini, vnc. 1. petrolei, semunciam, olei communis, & butyri ana vnc. iiij. ceræ vnc. vnam, styracis calamitæ, styracis rubræ, an. drac. ij. ß. mastiches, olibani, gummi hæderæ, ana vnc. ß. ex ijs omnia quæ liquescere possunt igni admoueantur, alia verò trita, & in puluerem redacta, illis cõmisceantur: postremo addatur styrax, & fiat vnguentum, ex quo moderatè calefacto ceruix, collum totum, ac tota spina dorsi inungatur. Vtile est etiam pro eadem intentione, & eodem modo administratum vnguentum aragon, vnguentum Agrippæ, oleum vulpinum, laurinum, rutaceum, chamamelinum, de iunipero, de terebinthina, oleum philosophorũ, oleum benedictũ, oleum de scorpionibus ex Matthiolo, balsamum nostrum artificiale, & eiusdem generis alia. Sed si ex compatiendi societate eueniat conuulsio, anodynis tunc vtemur, cerebrum in primis roborantes, quod in omni conuulsione, & ex quacunque causa faciendum maximè erit. Tandem cùm omnia hæc remedia, quæ diximus non satisfaciant, ad Galeni, & Rasis consilium properabimus, quod quidem est nerui, aut musculi, ex quo conuulsio orta est per transuersum incisio, & hæc sint satis de vulneribus

bus

bus triplicibus capitis, ac de omnibus ijs quæ eadem vulnera comitantur, tum symptomata, tum alia curatu necessaria.

De vulneribus faciei curandis. Cap. 6.

ACIES est membrum decorans hominem, & propterea si vulnus curandum in ea parte contingat, omnibus modis curare debemus, vt cicatrices non sint turpes, & ne ob imperitiam, vulneris labra malè coaptentur. Vnde primum animaduertendũ est, quòd in facie possunt recipi & vulnera, quæ simplicia dicuntur, & citra substantiæ deperditionem, & cum substantiæ amissione, sed non profunda nisi os etiã ipsum corripiant, quoniam non est ea carne prædita quæuis faciei pars, vt sunt quamplurimæ corporis particulæ: & quamuis simplex vulnus, & quod sine substantiæ deperditione fit, aliud reperiatur profundum, aliud summo tenus factũ, & aliud ex vtrisq; sit particeps, vt cum pars vna diuisionis per longitudinem factæ, altè descendit, altera in superficie tantum hæret: tamen præter has vulnerum duas differentias, quæ sub simplici reperiuntur vulnere, profundũ dari non potest sine deperditione substantiæ in facie. Idcirco vulnera cum deperditione aut fiunt cum amissione cutis tantũmodo, aut cum ablatione cutis, & carnis subiectæ simul, quæ ambo in facie pariter inueniri possunt. Si igitur detur in facie vulnus simplex, in superficie carnis tantum,

non propterea intentionẽ curandi mutat, aut differt ab alijs cuiusuis corporis membris, nisi in maiori diligentia contrahendæ cicatricis, ob partis decorationem: in reliquis autem præter iam assignatos quinque scopos communes, vnum specialem adhuc habet, nimirum vt sanguinis profusio cohibeatur, præcipuè si nimis immoderate effundatur, vt testis nobis est Auicenna, his verbis. Satius est enim ipsum fluentem sanguinem ex vulnere, non omnino, ac statim supprimere, sed si nimis abundè prorumpat, eius duntaxat impetum moderatè infrenare oportet. Quod idem à Galeno ex Hippocratis præcepto cõfirmari lib. 4. meth. med. videtur. Fit enim (inquit Hippocrates) effluente sanguine vulnus siccius: proinde & sanius: nam siccum sano vicinius est, humidum verò non sano. Vbi igitur simplex vulnus in facie, vel in alio membro, quodq; solum in carnosa parte consistit, dissidentium labiorum commissionem, quæ sola decenti fit ligatura, expostulat, Galeno autore lib. 3. meth. med. dum inquit. Quæ enim dissident (de simplici vlcere loquens) atque inuicem distant, si in idem adamussim componas, citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescunt. Idcirco diductorum labiorum ex hoc vlceris præcepto agglutinationẽ, præcedit necessario eorũ in idem adductio: quod totum confirmauit etiã Rasis, & qui eum cũ Galeno sequuti sunt omnes: quamuis nequaquam sint condennandi post illos recentiores chirurgi, qui eiusmodi recentia vulnera albumine oui diutius agitato, & leui stuppa excepto quotidie vtuntur curare. nam eius-

modi medicamentum & sanguinis profluuium supprimit, dolorem sedat, refrigerat, & inflammationes probibere aptum est, teste Galeno lib. 11. de simpli. med. facultatib. atque diligentiores illi inter nostros chirurgos meritò dici possunt, qui idem medicamentũ ante tertium diem non remouent, quandoquidem, vt ipse Gal. inquit lib. 3. meth. med. parua vulnera eiusmodi naturæ sunt, vt post orarum adductionem, & cõmissionem, vnius diei, aut duorum dierum spatium adhuc requirant quo proba fiat vnio, & agglutinatio. Quod si vulnus in faciei superficie acceptum, ad tantam magnitudinem diuisum sit, vt sola deligatura labra ipsius, neque adduci, neque committi possint, sutura aut fibulis eadem ipsa labra disiuncta, adducenda, & coniungenda esse nos docuit Galenus lib. 3. meth. meden. Recentiores tamen, & periti in hac arte chirurgi, omnes ferè hoc tempore his vulneribus puluerem rubrum, quem incarnatiuum vocãt, imponere consueuerunt, qui quidem puluis diuersimode compositus reperitur, sed magis tamen communis ille dicitur, qui recipit thuris optimi vnc. ij. sanguinis draconis, vnc. vnam. Albucasis tres vncias calcis viuæ adiungit, cuius sententiam sectatus est etiam Lanfrancus. Halyabbas verò santalos loco calcis viuæ apposuit, & Guido bolum armenam adiunxit, quemadmodum ex eorum scriptis vnusquisque videre potest. Aliqui præterea hunc puluerem rubrum appellatum, labiorum vulneris agglutinatiuum, & suturæ conseruatiuum hoc pacto componunt. Reci. boli arme. terræ sigillatæ, ana drach. vi.

Pulueris incarnatiui confectio.

thuris, mastiches, sarcocollæ, ana drach. ij. et semis, myrrhæ, aloes, ana drach. 1 ß. tragacanthi pisti, sanguinis draconis, ana drach. 1. farinæ hordei, farinæ fabarum ana drach. semis. misce fiat puluis, ex quo cum albumine oui portio quædã agitari poterit, donec in corpus vnum coeant: quod glutinis instar lẽtescat: postea stuppis leuibus excipiendum erit medicamentum, et vulneri ita admouendũ, supra quod aliæ adhuc stuppæ solo oui albumine imbutæ, & intra pannum lineum eodem madefactum liquore inuolutæ apponendæ sunt. Sed & supra vulnus nulla alia intercedẽte materia, pannus linteus subtilissimus, hoc est tenuis, albus prædicto imbutus albumine oui, admouendus omnino erit, ne scilicet dum remouentur stuppæ, suturæ iam factæ puncta abrũpant, aut dilacerent, et per consequens prauum finẽ postea cõsequamur. Qualis autem sutura, aut deligatura, quales etiã puluilli, ex eiusmodi stuppis facti, his vulneribus, percussimve in superficie acceptis, conuenire dicantur, & quo nam pacto fieri debeant, in sequentibus abunde satis dicemus. Modo facta hac diligenti curatione cum oui albumine, & puluere rubro commixtis, si post quartum diem nõ coalescat vulnus, tunc vino aliquo styptico calente abluendum erit, & postea stuppas eodem vino imbutas, et expressas supra uulnus apponemus, easq; alligabimus, & singulis postea diebus permutabimus. Quandoquidem fieri non potest, vt spatio dierum breui hoc pacto vulnus non agglutinetur, ac persanetur, vt Galeno visum est lib. 4. meth. med. vbi Thessalum arguit, qui vulnera in multos men-

ses,

ses, & interdum in annum, aut etiam longius tempus protrahebat, & incurrere sinebat, quæ alioqui paucissimis diebus, vt sex, aut plurimum septem curari potuerant. Quapropter vsque ad quartum diem cum ouorum (vt diximus) albumine, & puluere illo rubro vulnus curari poterit, quoniam ab eodem medicamento, sic composito, hanc nunquã spernendam vtilitatem, sortiri certum est, vt scilicet sanguinem sistamus, dolorem sedemus, & inflammationẽ fieri prohibeamus. Sed interim summopere cauendum est (vt antea admonuimus) ne vel pilus, vel oleum, vel quidpiam aliud extraneũ, & sequestratum in medio labrorum vulneris negligentia interuenerit: nam tunc eiusmodi vulnus sola dissidentium partium coniunctione agglutinari non potest: quamuis circa vulnus, rosacei inunctio non prohibeatur: imo factum bene existimamus, hoc enim modo læsam particulam à dolore, & inflammatione vendicabimus, dummodo illud dictum circa vulnus, non tam larga significatione suscipiatur, vt etiam intra oleum penetret, nam intẽtio est operantis, vt loca circum vulnus adiacentia iungãtur. Peractis deinde quatuor primis diebus, ad stypticum vinum deueniendum est, modo iam dicto; vinum etenim (vt Galen. inquit lib. 3. meth. med.) omnis vlceris, quatenus vlcus est, optimum medicamentum existit, & quæ ab ipso de vino pro vlceribus comprobata fuerunt, eadem & nos cum recentioribus in vulneribus affirmabimus. Post verò hanc vini fomentationem quidam infrascriptum puluerem vulneri inspergunt. Recipe myrrhæ,

rhæ, drach. iij. aloes hepat. drach. iiij. thuris drach. duas, misce, & fiat puluis, qui in hoc casu magnæ efficaciæ à Tagautio prædicatur, & postea recenset aliorum quorundam ordinem in curãdis his vulneribus, in hunc modum dicens. Sunt qui post amotionem primi apparatus, emplastra, & vnguenta admouent, quæ in promptu ad hãc rem parata habent, ac statim stuppas superponunt. Galenus autem in re proposita, plurimi facit emplastrũ, quod nigrum appellauit: Auicennas verò vnguentum de lino, quod tamen magis dicatum est carni regignendæ, quàm agglutinationi labiorum vulneris; Guido à Cauliaco in hac re vti consueuerat vnguẽto, quod constat prædicto puluere rubro, mixto cum terebinthina lota. Quidam uerò terebinthinam ipsam cum prædicto puluere commixtam, & (ut dicunt) incorporatam, statim per initia cruentorũ uulnerum admouent, atque in diem quartum relinquunt. Hæc enim oras uulneris coire facit, et suturam eo nomine conseruat. Nos uerò, in quibus uel uinum stypticum non reperiatur, uel prædicta medicamenta in promptu non sint, hoc utimur medicamento. Recipe sandaracæ, thuris optimi, mastiches, aloes path. sanguinis draconis, boli armon. usualis, cum uera non reperiatur, tragacãthæ, gummi, armoniaci, pondus æquilibrum, terebinthinæ ad necessitatem, misce, fiat unguentum. glutinat enim hoc septem dierum spatio, et plurimum ualere milies experientia comprobauimus: sed cum refluit sanguis, album oui appono cum bolo arm. & sanguine draconis, post hoc & dictum præsidium.

Medicamẽtũ ad oras vulnerũ cõiungendas.

Arnoldus

Arnoldus de Villa noua plurimum commendabat in cruentis, et recentibus uulneribus aquam ardentem (quam & aquam uitæ nuncupant) ea abluendo celerrimè ad ſanitatē perducebat, quippè quæ inſigniter deſiccet. Quod ſi uulnus in facie ſuſceptum in profundum penetret, ſine amiſſione ſubſtantiæ, ſutura tunc, & decenti ligatura id curare aggrediemur, dummodo hoc fieri poſſit, & uel partes non impedierint, quæ diſiunctæ ſunt, exactè ad imum uſque ſibi coniungi non poßint, uel potius quia in fundo collecta iam ſit ſanies, aut pus, cui nullus pateat effluxus. Si enim hoc contingeret, curationem nō ſimpliciter ligatura, uel ſutura aggrederemur, ſed ipſam fluxionem, tum ex contrarij loci diuiſione, tum ex eiuſdem, & ſitu partis accōmodo amoliemur. Quod idem nos docere Galenus uiſus eſt circa finem libri tertij method. meden. dum inquit. Si uulnus cauitatem altè reconditam, ſub cute habet, conſiderare oportet, utrum ea in ſuperiore parte ſit, ita vt ſanies ex ea prona effluat: an in inferiore, ſic ut illic ſiſtatur. Eius igitur cui effluxus patet, eademq; aliorum curatio eſt: cui verò non eſt, huic ipſi moliamur effluxum oportet. Eius autem effluxus molliendi duplex ratio eſt, vbi exprimente ligatura nihil promouemus, aliàs tota cauitate diſſecta, aliàs in fundo tantum aperta. Quando uerò harum alterutra ſit ineunda, docebit tum locorum ipſorum natura, tum verò vlceris magnitudo. Si nanque ea loca ipſa dubiam, ſeu fallacem, ac periculoſam, ſectionem faciant, & ulcus magnum fuerit, in fundo aperire

vire magis expedit. Sin contra se habeant, præscindere, seu diuidere præstat. Deligatio uerò eius incipiat quidem (vt dictum est) supernè, finiatur infra, vbi scilicet patet effluxus. Situm igitur partis affectæ accommodum intelligimus, quando uulneris hiatus, semper deorsum spectat, fundum uerò sursum, ita ut sanies ex ipso uulnere prona, & liberè effluere possit. Nos autem pro curatione hac molienda, ordinem Guidonis obseruamus, utentes nimirum sectione, quia melius sordes deterget, & totum pertransit spatium, minoremq; infert dolorem. Eum autem intromissorio ad formam acus facto immittimus, uel ligneam hastulam in cauum vulneris imponimus, & super eam tutius sectionem facimus. Deinde sectione facta, mundificatiuum medicamentum leui stuppa superponimus, quod bis in die mutamus. Sed si conuenientem positionis figuram uulnus in parte affecta seruauerit, utcunque id contingat sectionem non aggredimur, sed uulneris curationem, ut indicatio sese offert. Et cum de tot uulneris modis in facie acceptis iam dixerimus, cumque ad unguem omnium curationem tradiderimus, conueniens modò est, ut ad oculorum uulnera curanda noster tandem vertatur stylus.

De oculorum vulnerum curatione. Cap. 7.

Vae curatio pro vulneribus faciei modo explicata, ac demonstrata breuiter fuit, eadem quoque applicari poterit in quacunque corporis particula, dummodo eadem prorsus natura ea vulnera potita fuerint. Modo ad oculorum vulnera deuenientes, eadem etiam modò prædicto considerabimus, nempè si sint profunda, si simplicia, si complicata, & similia, & quæcunq; ea sint, peculiarem eis curationem esse tribuendam affirmamus. Vt tamen res sit, omnia oculorum vulnera sunt timenda, tum ob visus facilem deperditionem, tum propter cerebri propinquitatem, & ideo considerato vulneris situ, cōsideratáq; eiusmodi figura, vel mors erit prædicenda, vel saltem cæcitas iudicanda, quæ paruo admodum ictu amitti potest. Si contingat, vt oculus in ea parte vulneretur, in qua musculi oculum motu arbitrario mouentes, qui septem omnino sunt, si Dys placet, non quinque vt falsò arbitratus est Columbus, Valuerdius, Fallopius, & Borgarutius: primus enim in latus introrsum, secundus extrorsum, tertius sursum, quartus deorsum ducunt, quintus, & sextus non nihil oculum circumuertunt, primi & secundi musculorum functiones parumper adiuuantes. Atque hi sex forma, quæ oblonga, & quasi teres visitur, inuicem correspondent, & à dura membrana neruum visorium inuestiente pronati, in anteriorem duræ oculi tunicæ sedem iuxta iridis latera orbiculatim mem- Oculorum vuln. periculosissima

braneis

braneis tendinibus inſeruntur. Septimus verò his occultatur, & ſolus neruum viſorium in orbem ita ambiens, vt ſex dicti ſimul eundem vna cum ſeptimo muſculo induebant, in poſteriorem duræ oculi tunicæ ſedem carneus implantatur, & iiſdem ferè motibus cum ſex illis muſculis præeſt. Si inquam contingat, vt in prædicta parte vulneretur oculus, fieri aliquando poteſt, vt intacta viſiua facultas remaneat, cureturq́; exactè oculus, & ideo primum conſiderandus locus affectus, & poſtea vulnerantis inſtrumenti natura. Nam vulnera interdũ fiunt à ſagitta, interdumq́; à virga, vel ab aliqua re pungente, & ſi exempli gratia ſagitta læſionem, ſiue vulnus in oculis inferat, tunc integra eiuſmodi curatio tribus perficitur ſcopis, nempè ratione victus, purgatione, & (vt ille inquit) localium applicatione. Diæta igitur, modo quo diximus antea inſtituatur tenuis & cauta, ne in phlegmonem abeat vulnus, & neve humorum ſubluuies, nimietate alimenti in vulnere gignatur, ſordidumq́; & mali moris efficiat. Vtatur igitur farre condito cum amygdalis, vel hordei farina, vel cucurbita, vel lactuca, vel portulaca, vel iuſculis pullorum, & pane loto, & eiuſmodi, quandiu à phlegmonis periculo euaſerit: & poſtmodum deueniat ad carnes hædinas, pullorũ gallin. & à vino arcendus eſt, donec à prædicta phlegmone fuerit tutus: poſtea bonis fruatur carnibus, & etiam optimo vino, quoniam illud generat bonum ſanguinem, & per conſequens humiditates ſecundæ optime generantur, quæ ſunt cauſa citæ conglutinationis, quamuis contra confirmare

Henricus

Henricus videatur. Aër optimus eligatur, clarus, & omni fumo, ac obscuris nebulis expers, ne oculus affectus prauis humoribus repleatur, neve lachrimæ excitentur. Quiescat caput, & totum corpus curis omnibus, & solicitudinibus priuetur, & per contrarium hilari esto animo, atque honestè noctis tempore dormiat, ne ob nimium somnum deprauetur aliquo pacto nutrimentum, vel cibus assumptus, euitetq; somnum meridianum. Quæ autẽ pro secunda intentione esse diximus ab ipsa sanguinis mißione initium suscipientes, venam secabimus, habitis primo memoriæ his scopis, quos huic rei conuenire antea declarauimus, atque habita ætatis, regionis, anni, & eiusmodi aliarum consideratione, atque tandem ratione habita sanguinis quantitatis, quæ ex vulnere effluxit. quòd si multa esset, loco phlebotomiæ ex ipsa brachij vena, satius esset cucurbitulis opus perficere. Purgatio autem sine humoris redundantis concoctione exhiberi minimè potest, idcirco aduocetur medicus, præcipuè si febris superueniat, & si aliqua vrgeret neceßitas, saltem dentur pilulæ vel de hiera simpl. vel cocchiæ, vel lucis, vel similes, quæ oculos respicere dicuntur. Si verò sagitta appareat, & facilè extrahi possit, capiatur in cannula sua cum tenaculis, & hinc inde leuiter deuoluatur, donec semoueatur, & postea locus ille impleatur ex terebinthina & vitello oui, quia multum locum confortat, & dolorem mitigat, atque circa labra imponatur oleum ros. cum bolo arme. idq; fiat vsque ad quartum diem, post quem imponemus farinã hordei cũ melle ros. donec mundificatio

dificatio perfecta sit, et tandem consolidetur locus. Si autem sagitta non appareat, obseruata dieta, & purgatione, & alijs prohibentibus dolorem, & inflammationem, in loco apponendū est oleum ros. et penicillum, seu turundam (quas tentas vulgus nuncupat) eodem oleo imbutam, quia ratione olei locus optimè dilatatur: quòd si ad sufficientiam dilatari non posset, turūdam ex spongia, aut ex aristolochia rotunda apponere opus erit, cum qua vulnus ipsum dilatabitur, vt facilè sit sagittam perquirere, atque eam extrahere. Quod si etiam hac methodo neque reperiri, vel extrahi possit, tunc ordine à nobis in sequentibus obseruato, omnino opus nostrum perficiemus, præsertim si modum inueniendi instrumenta, rationem extrahendi, differentias sagittarum, ac telorum, instrumentorum seriem, & quæcunque alia huic facto conuenientia sint, demonstremus, ac declaremus. Si verò vulnus esset in oculo à virga, vel ab aliqua re pungente corneam, vel coniunctiuam, obseruata præcedenti victus ratione, phlebotomia, & pharmaco purgante, ad localium applicationem deueniemus, & primo ad hoc collirium. Recipe boli armen. vnc. i. tutiæ, sanguin. draconis, tragacanthæ, gummi arab, an. vnc ß. terantur, & cribellentur, & misceantur cum lib. vna aquæ ros. & facta commistione, ponantur omnia in ampulla vitrea, diligēter obturata, ac ita bulliat in balneo mariæ per horam, postea remoueatur ab igne, & superaddantur vnc. ij. vini de pomis granatis, & tandem percoletur, & guttulatim ponatur in oculo affecto bis in die, ipso tamen existente tepido. Quidā

Collirium.

adhuc

adhuc ſatis celebrant oui albumen, diu agitatum in mortario, & ductum in formam vnguenti, ſed efficaciſſimum cum ſit eiuſmodi collirium, ab ipſo nos nunquam diſcedimus: in ipſo enim vis maxima reperitur ad viſus, & oculi tutelam. Hoc facto, & debili adhuc exiſtente oculo, ſi lachrimæ ſupercreſcerent, magnaq; tũ contracta eſſet rubedo, vt vtrunque perſoluatur, ſingulis diebus, ter per vices aut quater in oculis aſpergatur ſubſequens aqua. Rec. ſacchari albi, aloës hæpat. ana drach. v. thutiæ præparatæ, ſcript. ß. camphoræ, gran. ij. vini albi clari, aquæ roſ. aquæ fœniculi, an. drach. iiij. miſce in ampulla vitrea, in qua quieſcat per ſex horas ad minus, & deſuper obligetur linteum ſubtiliſſimum, & modo prædicto inſpergatur. Quod ſi adeſſet dolor cum rubore, loco præcedentis aquæ ſtatim hæc mucillago præparetur, Rec. aquæ fœniculi, roſ. euphragiæ, ana vnc. 1. decoquãtur cum drach. ij. ſemin. fœnugræci, fiat mucillago, cui commiſce drach. ij thutiæ optimè præparatæ, & vtere. Si verò viſus debilitatus tum eſſet, ac offuſcatus (vt ſic dixerim) ſuccurramus tunc cum ſequẽti balneo, cum hac aqua, & cum hoc puluere noſtro. Rec. herbarum potentillæ manip. iij. parietariæ, eupatorij veri, camamillæ, verbenæ, ſauinæ, ana man. ij. decoque & fac balneum pedibus per duas horas mane, & tres veſperi. interim inijcias in oculo aquam fœniculi cũ ſanguine columbino mixtam, & hunc puluerem deuoret ſub aurora, et veſperi. Rec. radicis ſcabioſæ, henrici herbæ ana vnc. i. ß. ſeminis rutæ, fœniculi, ana vnc. 1. galangæ radicũ, drach. iij. fiat puluis. Quidã

Aqua ad oculos rubẽtes, & lachrimantes.

Ad oculos cum dolore rubentes.

Ad viſum debilitatũ, & obfuſcatum.

etiam ad uisum clarificandũ quandã conficiunt cõpositionem stillatitiã, quam aquã mirabilem vocãt ad oculos clarificãdũ, quæ hoc modo fit. Rec. euphragiæ, capilli ueneris, betonicæ, rutæ, fœniculi, verbenæ, celidoniæ, camamillæ, endiuiæ, rosarũ rubearum ana man. 1. ponãtur in vino albo per noctem, postea summo mane extrahantur & extendantur super tabulam, vt vinũ per se effluat, & remoueatur: distillentur postmodum per retortam, & habebimus aquam primam precio argenti, secundã auri, & tertiam balsami. Colliria deinde, pulueres, electuaria, & quamplurimæ aliæ cõpositiones ad eiusmodi scopum tendentes, & ad alios diuersos oculorum affectus abundè describentur in antidotario nostro, ac in serie multorum simplicium.

Aqua mirabilis ad visum clarificandum.

De palpebrarum vulneribus curandis. Cap. 8.

QVANQVAM vulnera quædam vel letalia sint, vel ita desperata ut mẽbri destructionem omnimodam nobis polliceantur, non ob id tamen relinquẽdus est æger uulneratus absq; auxilijs: quin omnia aggredi, ac tentare debet chirurgus, quæ ex arte & secundũ rationem fieri possunt, dũmodo saltem ab assidentibus consanguineis, & amicis ipsius ægrotantis obnixè rogatus fuerit, ac de futuro rei exitu coram eis, antequam vulneratum attingat, præsagiuerit, vt se ab indoctorum calumnia, & maledicẽtia vindicet. Plerique enim

præter

præter spem medicorum modo quodam mirabili, ac stupendo mortem interdum euadunt, ac sanitati restituuntur: atq; alij membrum desperatum recuperant, & restaurant, & ideò cum sæpè etiam præter expectationem quædam eueniant, curatio aggredienda est. Quod si vulneratum ipsum omni auxilio destitutum relinqueremus, & inde uel mors, vel membri abolitio sequeretur, impij, ac inhumani merito diceremur, & haberemur. Quæ quidem præcepta ne dum in oculorum desperatis vulneribus, sed in omnibus alijs totius corporis humani obseruanda perpetuo erunt, atque ijs omissis, vulnerum palpebrarum curationem aggrediemur. Vnde si palpebra vel dextra, vel sinistra aliquo pacto incidatur, ex sententia Guidonis, ac aliorum recentium, primis diebus debet acu curuato sui, quia ob loci concauitatem non posset sutura administrari, nisi cum tali acu, quæ leuis esse debet, cuspide triangulari, caudaq; excauata, vt in ea filum recondatur, & transitum acus nō remoretur. Et quoniam eiusmodi vulnera nihil peculiare habēt præter suturæ egregiam ac perpolitam administrationem, propterea quo modo idipsum cōsequi facilè possit, hoc loco ostēdere absurdum fore non opinor: cum præsertim palpebræ, nasus, aures, & quamplurimæ corporis particulæ vulneratæ sui desiderent. Tres igitur in vniuersum suturæ communiter à recentioribus in vulneribus connumerantur: vna scilicet, quæ agglutinatoria nuncupatur, siue barbarè loquentes, incarnatiua, in vulneribus in molli parte acceptis conueniens, quorum labra sic dissident, vt sola deligatura

Suturarum in vuln. modi, quot.

in vnum adduci nequeant, & quibus nihil iam extraneum inter ipsas oras intercipitur. Secunda dicitur incarnatiua, siue agglutinatoria, acu, aut pinna cum ipso acu introducta, qua sutura vti possumus in magnis, & profundis vulneribus, in quibus labra plurimum inter se distant. Tertia verò & vltima sutura, labiorum in vnum adductorum conseruatrix dicitur, fieriq́; debet, vt aliæ duæ, quæ præcesserunt, sed non æquè arcta esse debet; eo etenim duntaxat nomine fit, vt simul maneant, quæ cõmissa sunt labra, tantisper dum coaluerint. Sutura agglutinatoria tantummodo in recentibus vulneribus competit: vel saltem si vetera fuerint, ac callosa, duraq́; labra contraxerint, per scarificationis modum, aut cutis ablationem, sanguine extracto renouata. Atque hæc quinque differentijs distinguitur, nempè filo, acu, verruculis, fibulis, & pannis. Primo igitur filum esse debet læue, æquale, ac forte, cu iusmodi est sericum, colore vel album, vel rubrum, si fieri potest, non autem nigrum, ob atramenti, & aliorum, quæ in tali colore faciendo, imponuntur, aduersam intentioni nostræ facultatem. Hæc autem sutura (vt doctiss. Fuchsius lib. sex. de med. morb. cap. pri. ex Tagautio ad verbum nos docuit) fieri debet in communibus vulneribus, hoc modo, nempè primum punctum faciendo in medio diuisionis vulneris, vt exempli gratia si mensuretur spatiũ longitudinis vulneris, idq́; quinque digitorũ sit, tunc qui tertius digitus numeratus est, suscipiat primũ prædictum punctum, deinde secundus digitus alterum punctũ, ita vt in quinque digitis, tria tantũ dentur

puncta, donec vulneris labra ritè cõmissa fuerint. Quamobrem cauendum est ne nimis crebra, vel nimis rara sutura fiat: nam ex nimia punctorum viciuitate, dolor excitatur, quia quo sæpius acus cutim pertransiuit, quoq; plura loca iniectum vinculum mordet, eo maiores inflammationes, Celso lib.v.cap.xxvi. attestante, oriuntur. Ipse enim inquit. Comprehendi nanque sutura, vel fibula nõ cutem tantum, sed aliquid etiam ex carne, vbi suberit hæc, oportebit, quo valentius hæreat, neque cutem abrumpat. Vtraque optima est ex acia (nõ autem ex acu vt quidam pessimè emendauit) molli, nõ nimis torta, quò mitius corpori insidat. Vtraque nimis rara, neque nimis crebra iniicienda est. Si nimis rara est, non continet. Si nimis crebra est vehementer afficit, quia quo sæpius acus trãsiuit, quoq; plura loca iniectum vinculum mordet, eo maiores inflammationes oriuntur, magisq; æstate. Neutra etiam vim illam desiderat: sed eatenus vtilis est, qua cutis ducentem, quasi sua sponte subsequitur. Ferè tamen fibulæ latius vulnus esse patiuntur. Sutura oras iungit, quæ ne ipsæ quidem inter se cõtingere ex toto debent, vt si quid intus humoris cõcreuerit, sit qua emanare, ac effluere poßit. Hæc Celsus. Solent itaque communiter digiti transuersi spatium inter iniecta ex acia sericea vincula relinquere. Altero modo fit sutura agglutinatoria, acu, vel pinna cum ipso introducta, qua quidem in magnis, ac profundis (vt dictum est) vulneribus vtimur, in quibus labra plurimum inter se distant. Totidemq; acus imponere debemus, cum filo in eas intromisso,

quot necessariæ videbūtur: ita vt nō vnica tantum acu administranda hæc sutura sit, sed quamplurimis, quarum numerus ab indicante vulneratæ partis spatio maximè desumitur. Filū autem circa eas reuoluendum est, eo modo, quo mulierculæ facere solent, dum suas acus super manicas, aut capitia asseruant, atque hoc modo relinquūtur vsque ad vulneris coalescētiam. Acus autem longa ac læuis esto cuspide triāgulari, cauda verò excauata, vt in ipsa filum commodè recondatur, & transitum acus non remoretur: atque eadem à cuspide ad caudā vsque rotunda, æqualisq; sit, nō aūt, vt pessimè omnes recentiores cōsueuerūt, nempè post triangularē cuspidem subtiliorē sibi cōparare, ita vt scissa recenter cuti ab ipsa cuspide, statim cōtrahatur, aperiaturq; iterū in transitu ipsius caudæ: vnde quāuis breuissimo tempore id eueniat, aliquis tamen excitatur dolor, cum præsertim pluries idipsum opus necessario repetatur. Cannulam deinde fenestratam habere oportet, cui incumbat ac innitatur altera pars labij vulneris, ne scilicet huc atque illuc euagetur dum ipsa acus intermittitur, et vt per fenestrellam videri possit, quando acus pertransiuerit. Traiecta tandem acu, vna cum filo trahatur, sed vulneris labrum interim, quod filo magis vicinum esse constat, specillo huic parti applicato, tanquā fulcimento, & adminiculo innitatur, ne dum filum extrahitur, labrum etiam consequatur. Quæ præterea sutura requiritur in palpebris, propter concauitatem, quæ conspicitur circa oculum acum curuam procul dubio desiderat, alioquin commodè fieri non

posset,

possset, sed tamen, & longa, & læuis, & vt diximus æqualis, cuspide quadrata, ac cauda concaua esse debet. Ligatura verò vbique eadẽ est, nempè primo inuolutionibus duabus, secundo vna duntaxat, deinde filum aliquantulum à nodo remotè scindatur. Tertio modo fit sutura agglutinatoria dicta, diductas vulneris oras cõmittẽdo, pannis vtrinque admotis, qui figuram triangularem referant, atque eadem esse magnitudine oportet, quæ membro læso congruere videatur. Quæ suturæ ratio in ijs præcipuè locis conuenit, in quibus volumus cicatrices, facta vulneris agglutinatione non apparere, vt in facie. Pannos autem eiusmodi omnes ferè vno modo applicant, vt viscido nimirum linimento ac pertinaciter oblinantur, quod recipiat puluerem sanguinis draconis, thuris, & mastiches, sarcocollam, picem, & farinam volatilem molendinariã, quam pollinem vocant: quæ omnia cum oui albumine subigi debent, ac in vnitatem redigi: atque vbi linimenti formam induerint, supra dictos pannos extendi debent, qui vtrinque postea ad vulneris latera, ad pollicis vnius distantiam supra vulneratũ membrum agglutinandi sunt. Cum verò desiccati panni fuerint, ingeniose, & vt oportet consui debent. Quarto modo sutura hæc fieri debet æqualibus veruculis, ex stuppis vehementer contortis, & gracilibus ad modũ scriptorij calami, longitudine ferè medij digiti. Hæc sutura cum stuppis facta tam diu non perdurat, quemadmodum si fieret calamo scriptorio, earum vicem agente, & propterea si necessitas aliqua nos constringat, vt longo tempore

Suturæ agglutinatoriæ confectio.

detineatur sutura, omnes conueniunt, vt calamus scriptorius, vel pinna stupparum loco suscipiatur: fit autem in hunc modum. Vulneris ambo labra traijciuntur, acu filum ducente: deinde facto per idem foramen recursu, ex ea parte qua venerat, recipienda est: sic quidem, vt ansa vna remaneat ea parte qua remeauit, in qua alterum ueruculi extremum imponendum erit. Postmodum filorum amborum fines, euntis nimirum, & redeuntis constringamus, & super alterum ueruculi caput ligaturam faciamus, ibi fila rescindentes, atque ueruculum hoc pacto usq; ad perfectam uulneris agglutinationem relinquentes. Quinto, & ultimo hæc sutura fit fibulis, disiunctas, atque biantes uulneris oras committentibus: quæ quidem fibulæ ipsæ uel maiores, aut minores existant, pro ratione, ac differentia uulneratæ particulæ, sed ab utraque parte recuruæ, unusq́; hamus in altero uulneris labro infigatur, & uersus alterum tendat, in quo & alter hamus eodem modo fixus sit, ut facere solent qui pannos tundendo apparant. Atq; eiusmodi fibulæ, quibus labra uulneris seiuncta contrahimus, non uiolentia aliqua ducendæ erunt, sed eatenus utiles sunt (ut paulò ante retulit Celsus) quatenus cutis ducentem quasi sua sponte subsequatur. Sequitur modò ut secundæ suturarum differentiæ, seu modi rationem adferamus non quæ labiorũ in unum contractorum est conseruatrix, sed quæ sanguinẽ commodè supprimit, cum id muneris in contractione, & conseruatione tertij dicatur modi, ut paulò post adnotabimus. Acus igitur requiritur in sutura sanguinem

Vulnera, quomodo suantur.

guinem supprimente, quæ filum trahat, traiectis utrisque uulneris labijs, per modum reuolutionis, uti pelles consui solent. Ipsius autem suturæ usus recentioribus chirurgis, is est, cum alia vti nõ possimus, tanquã maxima necessitate coacti propter magnum ruentis sanguinis impetum, præsertim si vulnus in aliqua parte consistat, in qua venæ aliquis non exiguus truncus, siue ramus magnus reperiatur. Quod Tagautius expressisse est visus his verbis. Accepto in venis vulnere, quasi dari vulnera etiam possint in aliqua corporis particula absque venæ etiam continui solutione, quod quam maximè absurdum sit iudicet Fuchsius eiusmodi imitator, & iudicent omnes recentiores Anatomici, tum Fallopius acutißimus discipulus noster, tum argutus contemplator Borgarutius. sed ad rem propius accedamus. Vtimur quoque hac eadem sutura in intestinis consuendis, cum fuerint sauciata, in panniculis vulneratis, & omnibus locis carne destitutis, quamuis optimo indigeat chirurgo, ac practico (vt ita dicam) sutore, quoniam tuta admodum non existit, nisi diligentia adhibeatur: vno etenim abrupto puncto, cætera etiam relaxantur, vnde fit, vt difficulter postea labra coalescant, & sine aliquo superueniente symptomate vulnerata pars persanetur. Modo ad tertium suturarum modum accurrentes, quem esse diximus labiorum in vnum contractorum conseruatricem, eum fieri posse declarabimus, vt reliqui alij prædicti, & si in aliqua admodum inuicem re differre dicantur, hæc est duntaxat, quòd nõ æque arctus esse oportet. Ea etenim

ratione,

ratione, seu vsu fieri solet, vt simul maneant quæ labra commissa iam sint, donec vulnus conglutinetur. Ea autem vtimur pro vulneribus in carne, aut molli parte acceptis, in quibus magna admodum facta est dilaceratio, & substantiæ deperditio, quoniam hoc modo seiunctæ partes in vnum adducuntur, vt citius coalescant. Illis etiam vulneribus rectè eiusmodi sutura accommodatur, è quibus postea aliquid detrahere designamus. atque hæc de suturis, ac earum in vniuersum differentijs dixisse pro omnibus suendis tum palpebris, tum auribus, naso, fronte, vel bucca, vel labris, vel gutture, vel ventre, vel quibuscunque vulneratis partibus sint satis, si id vnum adiunxerimus, vt in suturis, ac fibulis in vniuersum perpetuo animaduertamus, ne vnquam illis vtamur, antequam vulnus intus purgatum sit, ne sanguinis aliqua portio concreti ibi relinquatur, quoniam in pus conuerteretur, & magnam inflammationem suscitaret, neque vulneris agglutinatio fieret. Quod magnopere animaduertens Tagautius, ante Fuchsium, quamuis eadem prorsus verba, puncta, & literatura in ambobus scriptis reperiatur, in hunc modū ex Celsi sententia scripsisse est visus. Sed ne linimentum quidem, quod supprimendi sanguinis causa inditum est, inibi relinquendum est, nam id quoque inflammat. Comprehendi verò sutura, vel fibula, non cutem tantum, sed etiā aliquid ex carne (vbi subierit hæc) oportebit, quo ualentius inhereat, neq; cutem abrumpat. Tempus autem in quo commodè suturam absoluemus, ac remouebimus, ab ipso rei effectu

Suturæ ac fibulæ quādo applicandæ.

ctu desumi debet, nam antequam conglutinationis signa aliqua sese offerant, remouenda sutura non erit, cum ad hunc tantummodo finem ea administrata prorsus sit. Sumpta igitur ab ipso effectu indicatione, suturam prædictam hoc modo remouere poterimus: nempè specilli caudam, hoc est angustum mucronem filo supponentes, filumq; ipsum mox abscindentes, postea latum ipsius specilli mucronem labro uulneris per quòd filum educitur, superponentes. Hoc enim pacto pulchrè admodum opus perficiemus, ac ne quid filum euellendo laceretur euitabimus. Quamobrem palpebrarum uulnera primò optimè cum ijs medicamentis, quæ uim purgandi habent, purgare debebimus, postea qua possumus diligentia, ac elegantia consuemus, & tandem opportuna sumpta occasione cicatricem adducemus.

Sutura, quomodo remouẽda.

De vulneribus nasi curandis. Caput 9.

Asus quandoq; uulneratur, quandoque frangitur, quandoq; teritur, & quandoq; conquassatur. hic tamen neq; de fracturis agere debemus, cùm de ipsis abundè libro præcedenti iam dictum sit, & propterea agetur propriè de uulneribus, quæ in naso recipi accidenter possunt. Vnde primum eiusmodi contracti uulneris naturam prospicere licet, nunquid uidelicet totus nasus abscissus fuerit, uel pars aliqua tantũ, quoniam

quoniam neque naturæ artificium, neque artificis munus tam amplo priuilegio constitutum est, ut abscissum penitus à facie nasum, in integrum restituere possit. Atq; proinde eiusmodi curationem tentare, idem est, ac si simia philosopharetur, uelletq; per aerem uolare, quandoquidem sancitũ est, ut partes, quæ ex semine sunt, unitatis solutionẽ si admittant, uniri (nisi in pueritia, & molli existente corpore) prorsus nequeant, conditione ea, qua deperditi substantiam uerè repræsentet. Quod si in solutione continui partium ex semine id contingat, multò magis cùm integrum membrum, à membro seiunctum omnino sit. Fieri tamen maximo labore, & mirabili admodum naturæ adminiculo potest, ut si nasus integer abscissus prorsus sit, nullumq; restet remedium, à dextro, uel sinistro brachio, iterũ detrahatur caro, quæ maximo tum artificio nasi formam quandam recipere apta est, & iterum à loco uacuo conglutinari, hoc pacto. Proponitur homo, cui uel modo, uel paucis ab hinc diebus, uel longo etiam post tempore nasus abscissus sit; primum facta conuenienti humorum purgatione, detracto sanguine, sancitaq; conuenienti victus ratione, si recens abscissio sit, ita ut nihil adhuc operatum à chirurgo sit, locum nequaquã scarificamus, sed si cutis generata fuerit, adsitque tantum cicatrix, uel angustissimum orificium, tunc temporis ante scarificationem, brachiũ, quòd magis ægroto sit commodum accipimus, & cubitũ in anteriorem partem musculum superficialem flectentem, propè tẽdonem, hoc est circa locum copulationis

Nasus penitus abscissus nequit restitui.

Hoc equidem mirabile, & notatu dignũ.

lationis

lationis eiuſdem tendonis manibus diligenter exquirimus. Eo autem inuento ab utroq; latere uiolēter ita uulneramus, ut reliqui vicini muſculi minimè malum perpatiantur: atque eadem uulnera ſcalpello profunda efficimus, curamusq́; ne uel dolor, vel inflammatio ſuperueniat, & interim pedetentim quotidie magis perforamus, donec linteum ab vtraque parte facilè aditum habeat, ac ſi dicas te velle muſculum eleuare, in ea parte, in qua magis carnoſus, ac corpulentus exiſtit, et ab alijs ſubiectis partibus totum ſeiungere. Hoc facto ab altera ſuperiori parte paulatim adhuc ſegregamus, donec vndequaq; dermis, & epidermis contracta ſit, quod medicamentorum ope commodè ſatis perfici poteſt. Interim locum in quo antea naſus erat diligenter ſcarificamus, donec ſanguis maximus effluat, poſtea faciem ita cum muſculo iam affecto coniungimus, vt ne moueri quidem vel caput, aut brachiū quadraginta dierum ſpatio poſſit. Secamus nos tunc ſuperiorem muſculi partem carnoſam, quam diximus, & vndequaq; cum parte iam ſcarificata ſuimus, & cum ſequenti medicamento, vtranque partem tandiu ſemel in die curamus, vt coaleſcant, coeant, ac vnam ſortiantur ſubſtātiam, naſi locus, cum brachij muſculo. Secamus deinde aliam partem muſculi, & eodem tēpore brachium reſtauramus, & ſubinde naſum ex carne coniūcta effingimus, efformamusq́, ac pro poſſe eum depingimus, conſolidando ab omnibus regionibus, nares, atque orificia duo procreando, ac tandem naſi vicē attribuendo. Idq́; curriculo quadriginta (vt diximus)

mus) dierum perfici solet, quo tempore ne tātillum moueat æger brachium à capite, ac propterea fasciis, ac ligulis obligetur, viuatq; interim tenuissimè, & iusculis, panatella, ac aliis sorbilibus cibis interim vtatur. Medicamentum verò, quo id totū tandem consequimur balsamum nostrum artificiale esto, quod hoc pacto componitur. Recipe terebinthinæ opt. lib.i. olei laurini, vnc.iiij. galbani, vnc. iij. gummi, unc.iij.ß. thuris, myrrhæ, gummi ederæ, centaureæ maioris, ligni aloes, ana vnc.iij. galangæ, cariophyllorum, cōsolidæ minoris, cinnamomi, nucis muscatæ, zedoariæ, zinziberis, dictammi albi, ana unc.i. olei vermium terrestrium, unc.ij. aquæ vitæ lib.6. terantur, quæ contundi possunt, et omnia infundantur in aqua vitæ per tres dies, postea per retortam optimè lutatam lento igne extrahantur tres liquores, quorum primus est subtilissimus, aquosus, & maximè clarus, secundus est flaui coloris, subtilissimus etiam. tertio loco subsequitur balsamum artificiale, rubei, ac purpurei coloris. Qui primò extrahitur liquor, mirificè, ac valenter iuuat, & prodest in omnibus uentriculi affectibus ex causa frigida prouenientibus, potenter enim phlegmam, ac flatuosos spiritus consumit: secundus in uulneribus agglutinandis, & cicatrice obducendis, in neruorū sedandis doloribus, in prohibenda, ac fuganda inflammatione, paralyticis, conuulsis, ac apoplecticis mirum immodum efficacissimus est. vltimus verò præ cæteris in omnibus his ægritudinibus excellens cōprobatur. Atq; hæc de nasi deperditi fabrica hoc loco dicta sint satis.

Balsami cō fectio.

Balsami artificialis nostri, vires.

tis. Modo si nasus ab una tantũ parte uulneratus sit, uel per transuersum, uel per longum id contingat, uel etiam latum sit vulnus, uel perstrictum, eandem prorsus victus rationem stabilire sat erit, atque sumpta non ab ipsa uulneris differentia, sed ab aliјs indicationibus ratione, & uenã secabimus, atque corpus uel totum euacuabimus, uel simpliciter caput. Si verò strictum adsit uulnus, tunc sola ligatura nobis sufficere uidetur, præcipuè si per longum uulneris labra extendãtur, vel solis etiã punctis adhibitis, dummodo neque caro, neq; cutis deperdita aliquatenus sit, quod oculi iudiciũ idipsum nobis præstabit. Sed si uulnus sit per longum, atq; latum, cum ossis, vel cartilaginis scissura, tunc repositis partibus loco conuenienti suere, & incarnare sat erit. Quod si vulnus collatum sit cum carnis deperditione, conemur nos tunc eam medicamentis redimere, ut Recipe thuris, myrrhæ, ana drach. ij. farinæ fœnugræci, unc.ß. rasinæ, unc.i.ß. ceræ, & olei quantum sufficit, misce, & secundũ artem fiat unguentum. Vel si hoc ad eiusmodi nostrum opus perficiendum satis non sit, ad Galeni medicamentum protinus accurremus. Rec. strobilinæ, unc.iij. ceræ, unc.i. æruginis rasæ, drach.iiij. thuris masculi, drach.ij. aceti, quod sufficit: æruginem pluribus diebus conterito, thus uno die: tum cæteris liquatum commisceto: clemẽtius fiet, strobilina mollita prius, rosaceo, vel terebinthina, strobilinæ loco mixta. Plurimum etiam præstat subsequens puluis, præcipue in uulneribus nasi, in quibus deperdita sit carnis substantia, oblæsaque tum

cartilagine supposita. Recipe mastichæ thuris, myrrhæ, tragacanthæ, gummi arab. ana drach. ij. farinæ fœnugræci, vnc. ß. misce fiat puluis, & vtere post factam optimam digestionem cum oui vitello, ac terebinthina. Si autem vulnus ex trãsuerso nasi reperiretur, atq; ita profundum vt totus abscissus esset, poterimus tunc vel suere, coniũctis exactè labijs, vel deligare. Hoc verò diuersis modis fieri inueniemus, nam quidam ex recentioribus nostris, nempè Lanfrancus, et Theodoricus dixerũt quòd locus ligetur cum duabus ligaturis: quarum vnam sub naso ponebant, & capiti ligabant: aliam super nasum, quæ sustineret medicamenta super locum affectum. Rogerius verò, et Gulielmus dicũt, quòd cum vna binda (vt eorum verbo vtar) per medium scissa, vbi nasus possit ingredi ligetur. Henricus eiusmodi modos reprehẽdit, ac reprobat, dicens, quòd si fascia esset strictior, quàm oporteat nihil operaretur; quare (inquit) melius est dimittere ligaturam, vel si fieri debeat fiat sub, & non desuper. Petrus autem de Arzillata, dicit. Ego parum curo de ista alteratione, quia in facie nõ potest dari certa regula deligaturæ, quare quilibet faciat secundum quòd suum ingenium melius inuenire poterit. tamen ego imponerem vnam coffiam in capite bene strictam, et ligarem nasum, vt dicit Gui. & bindam suerem coffiæ. Guido postea, inquit quòd Albucasis, & Auic. ligaturam in naso prohibent, & postea ad Lanfrancum et cæteros accurrit, in eandem prorsus sententiam confirmatus cum Petro, & sectatoribus eiusdem. At nos, qui

libenter Galeni præcepta sectati semper sumus, dum ratio veritatis tanti præceptoris autoritatem confirmare videatur, in nasi ligatura eiusmodi linteum paramus, quòd hisce verbis ipse libro de fascijs cap. 41. iterum in præcedentibus præcicitato, nobis ostendit. Fascia eatenus lata esse debet, vt nasum complectatur, longa verò, vt duplicata à naribus ad occipitium perueniat. Orsam igitur ab occipitio recta per verticem, & inter ipsum & frontem ad medium nasum adducimus, & quod ex ipsa superest à facie sinimus dependere, quod rectum in duas partes scindimus, vsque dum ventum sit ad superius labrum. quo facto alteram fasciolam mediam, ab imo naso orsam super eam, quæ scissa pendet à facie, in vtranque partem, sub imas aures ad occipitium ducimus, super partem primò iniectam sic, vt ibi X. literã representet, ministroq́; tradimus, deinde partes scissas à facie conuertimus ab vtraque parte nasi inter supercilia, vt ibi literæ X similitudinem accipiant, per summum caput obliquas ad occipitium porrigimus, & cum priori capite iungimus, super quas deinde capita à ministro contenta circa frontem attrahimus sic, vt à latere nodo, vel fibula inter se vinciantur. Hoc itaque ligaturæ modo ex Galeno accepto libentius vtimur in agglutinandis, seu, vt vulgus inquit, incarnandis vulneribus nasi, quàm funda ex quatuor capitibus, vel quamplurimas alias per sua capita præcitato libro assignata. Commodè etenim cum hac eadem ligandi obseruatione, tres omnes ligaturarum vtilitates consequi

Y *possumus,*

possumus, nimirum expellere, retinere, & incarnare, de quibus fusius in sequentibus loquemur, dum earum differentias totas assignabimus.

De aurium, & labiorum vulneribus curandis. Cap. 10.

VLNERA labiorum, & aurium, duobus verbis per idem caput absoluit Guido, nihil ab alijs membris peculiare habere confirmans. Quare si aures vulnerantur nullaque fiat perditio in eis, suantur, & incarnentur, seu agglutinentur cum puluere, quem vocant incarnatiuum, & albumine oui admixto cum oleo ros. vt antehac de alijs vulneribus dictum est. Si autem fuerit deperditio carnis, digerantur labia cum digestiuo ex terebinthina, & vitello oui, postea mundificentur cum labia vulneris proijciunt saniem, & si sanies sit crassa, abstergemus cum melle ros. vel cum farina hordei, & mellis ros. portiuncula, vel cum alio quopiam mundificatiuo: quòd si fuerit virulenta, exiccabimus cum vng. apostolorum, & tandē cum aureo implebimus, & albo adglutinabimus, & dolorem cum dialthææ vnguento sedabimus. Eadem prorsus ratione curare quoq; poterimus, quæ vulnera curari debeant labiorum, sed maiori quantitate mellis ros. vtentes, cum in eo magna reperiatur facultas digerendi materias phlegmaticas, & ab omnibus prædicetur tanquā optimum pharmacum omnium oris ægritudinum. Quod si humores in ore

excreue-

excreuerint, diamoron ex Mesue præstantissimum erit remedium, cum conueniat apostematibus gutturis, & ad vlcera, et ad omnia genera præfocationum, & ideo cum experientia ipsa nos doceat, quòd vulnera labiorum, magnam in ore attrahunt humiditatem, quæ quidem facilè hominem præfocaret, idcirco diamorone prædicto cum hordei decocto cõmodè gargarizantes vtemur. Sed cum etiam hæc vulnera, tum aurium, tum labiorum ligari aliquando postulant, & cum diuersæ sint in eadem re opiniones, ideo in vniuersum de ligaturis capite de vulneribus spatularum, & partibus eius pertractabimus, quo loci accedat accuratus chirurgus, cui hæ nostræ lucubrationes placuerint. Et cum post aures, ac labia, ad colli vulnera propius adire debeamus, absolutis iam omnibus faciei, & partium eius uulnerum curationibus finem huic capiti tandem imponere licebit, si tantum cicatricum memoriam aliquam habeamus, antequam obdurescant, cum teneræ adhuc exist ãt, ac recentes. Tales enim cicatrices Rasi autore facilè instaurari possunt, admoto diachylone, aut litargyro (ut aiunt) nutrito, & si Celsus lib. 5. cap. 26. dicat, quòd si uel excreuit cicatrix, uel concaua est, stultum est decoris causa rursus, & dolorem & medicinam sustinere. Alioqui (subdit) res utrique succurri patitur: siquidem utraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hæ quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedentia medicamenta conijcienda sunt: super concauam implen-

tia, donec utrunque ulcus sanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur. Nigras quoque cicatrices deformes, atque indecoras in facie aliquando reperiemus, quas tollemus cum oleo, in quo radix brioniæ, tum albæ, tum nigræ decocta sit; dum succum reddat impositum. Idem præstat calamintha ex uino cocta: argenti etiam spuma cum rosaceo albo lota: ærugo quoque, ac plumbum paribus portionibus mista, eodemq; rosaceo cocta, qua siue cicatrix ungitur, siue id ut emplastrum imponitur, quod in aliis partibus imponendum esse nobis Celsus consuluit, & unctionem in facie fieri posse confirmauit. Crassiores uerò & iam inueteratæ cicatrices, oleo balsamitæ apposito, uel radice cucumeris syluestris, contrita & apposita. Quod si hisce aut similibus non tollantur, id totum quod supereminet, atque crescit, cultro rasorio rescindendum esse affirmat Tagautius, & ante ipsum Guido, et post Fuchsius, qui tres eadem prorsus cantant, & idem iudicium in rebus habere ostendunt, cum alter ab altero non discedat, neque absque alio unus incedat. Asini etiam pinguedo cicatrices tollit, præcipuè si per balneum mariæ (vt vocant) oleosa substantia detrahatur: crisocolla quocunque vis modo adhibita; calamentum in vino coctum: radices bryoniæ, admistæ cum orobis, fœnugræco, & terra ex Chio: alcionium primum, & secundum; folia & radices ranunculi in modũ emplastri apposita: radices etiã virides celidoniæ maioris contusæ, cũ sulphuris portiuncula plurimum valent in cicatricibus nigris remouendis, si loco applicabimus in emplastica forma:

Faciei cicatrices nigras, quæ tollant.

ma: raphani ſuccus, aut mel in quo raphani ſemina ſint diſſoluta, & contrita valet: mel etiam & ſal ſimul prodeſt, atque penè innumera alia medicamenta vel compoſita, vel ſimplicia, quæ partim in noſtro deſcribentur antidotario, partim libro de ſimplicibus, partim hinc inde ſparſa, & partim ab alijs autoribus in vnum collecta, vt ex eorundem ſcriptis maximè apparet.

De colli & partium eius vulneribus curandis. Cap. II.

OLLI *vulnera quædam in ſola carne: quædam in oſſibus vertebrarũ: quædam in ligamentis lateralibus: quædam in venis: quædam in parte priori: quædã in poſteriori: & quædam cum amißione ſubſtantiæ cutis vtriuſque, & carnis ſubiectæ tantum non etiam oſſis. Porrò quæ vulnera in ſola carne recipiuntur, cum vel neruũ, aut venam, aut aliquod vaſculum principale non lædant, vel magna admodum non ſint, propterea ambiguam curationem non admittunt, ſed in numero eorum ſunt, quæ Celſus libro quinto cap. xxvi. pro tutiſſimis connumerauit. Quæ verò vel vertebras, vel ligamẽta, aut magnas venas, aut partem aliquam nobiliorem offendiſſe reperiuntur, eadem omnia in collo vel vitæ periculo, vel perpetua partis oblæſione non vacant, & ideo diſtinguenda inſanabilia ab alijs, quæ difficulter ſanari poſſunt, atq; hæc ab ijs quæ tutiſſimam curationem admittere di-*

ximus, & cuncta sub prognostici serie diligenter reducere. Indicia enim ea perpetuo quorum sunt naturam declarant, nec fallunt vnquã, ea dico quæ certa medici dici volunt, quæ propriè indicia dici merentur: de quibus rectißimè pronunciasse illud visus est Hippoc. lib. iij. prog. cap. xiiij. Quouis anno, & quouis tempore mala, malum: bona bonum denunciare: nunquã enim aut bona malum, aut mala bonum indicabunt: ac proinde certa, vera, fidelia sunt existimanda. Quamobrẽ Hippocratis hæc præcepta imitantes, antequam colli vulnerum curationem aggrediamur, ea primum quæcunque futura sint iudicare oportebit: quid enim admirabilius in tota arte, quàm prouidentiæ, præsagiendiq; artis beneficio ea quæ futura sunt, quæq; nec æger nec assidentes præsensere signorum apparentiũ adminiculo prædicere? Vnde primò videndum erit an neruus aliquis nõ exiguus vel tẽdo uulneratus, abscissusq; sit, an integer intactusq; remaneat: raro etenim accidit, vt ijsdem in collo præcisis, liberum motum partis reseruent, & ideo prædicẽdum quãprimum erit periculum, quod vulnus sub hac cõditione imminet perpetuæ membri oblæsionis. Cui verò in spinali medulla percussio facta est, seruari non posse in vita asseruit Celsus eodem lib. & cap. iam citato, quod idem ex Rogerij autoritate Guido etiã confirmasse est visus. Quod maximè astantibus, & consanguineis prædicendum audacter erit, vt optimum medici nomen substineamus: at si vsque ad exquisitam medullæ percußionem vulnus non venerit, inter curabilia connumerandum vtique erit,

verun-

veruntamen periculo omnino non vacat dum neruus aliquis abſciſſus appareat. Præterea in parte anteriori vulnera contracta cum reſectione recurrentium neruorum, perpetuam futuram raucedinẽ pollicentur, quemadmodum hominem generationi ineptum fore Guido cõfirmauit, cui neruus aliquis, ex ijs qui propè aures pertranſeunt, abſciſſus fuerit. Venarum deinde ac arteriarum vulnera in quacunque colli parte, periculoſa eſſe dixeris, quoniã ex immodico ſanguinis effluxu, ſpiritus quoq; vitales exhalare nituntur. Arterias enim receptacula quædam ſpiritus ſagax natura effecit, vt 6. de vſu par.cap.x.Galenus nos docet. & hæc de vulnerum colli prognoſticatione dicta ſint ſatis, cũ cætera quæ ſuperuenire poßẽt ab iſtorũ exacta obſeruatione facilè reperiri poſſint. Modo curationẽ protius aggredientes, eam vt moris eſt, diligenti ſtylo obſeruabimus, quod commodè fieri poterit, ſi vulneris tum differentias, tum qualitatem exactè examinemus. Quomodo autem curari poßit, aut debeat, vulnus ſimplex in carne ſummotenus acceptum: quomodo item magnum, percußim diuiſum, in ſummo reſidens, hoc eſt in ſuperficiali, & minimè profundo, in quo non ſola ſufficiat deligatura ad oras ipſius applicandas, & coniungendas: atque quomodo profundum, & occultum, ſine amiſſione ſubſtantiæ accepto reſtitui debeat, ex præcedentibus liquido conſtat. Quæ quidem vulnera ſi in collo, aut einſcemodi partibus cõtrahantur, aliud quicquam peculiare nihil habent, ſed ſatis eſſe dixeris ſi, vt licet aptentur, & ſecũdum ſancita præcepta

ſuantur, ſtabiliãturq;. Curatio autem quæ propter venarum, arteriarum, neruorum, tendonum, ac ligamentorum huic loco inquirenda eſſet, cùm locus magis opportunus, cap. ſequenti, & de cubiti vulner. curand. nobis iudicetur, proinde ad eundẽ ſtatim recurramus, ne bis de eadem re pertractatio fiat. Ea deinde, quæ cùm amiſſione ſubſtantiæ cutis vtriuſque, & ſubiectæ carnis tantum, non etiam oſſis, vel aliarũ partiũ, vulnera caua in collo curari debent, nequicquã ab alijs eiuſdẽ naturæ in alijs corporis partibus differre dicimus, ſed vbicũq; ea cõtracta fuerint, certis atque vniuerſalib. indicationib. ſanitati reſtituuntur. Indicant aũt eiuſmodi naturæ vulnera, ut vnitio partiũ fiat, et carnis etiã repletio: quoniam & geminus affectus eſt, vulnus nempè, quod vnitatis ſolutionem eſſe diximus, & cauitas, quæ ex amiſſa aliqua animalis propria ſubſtantia eſt contracta. Itaque continui diuortiũ, vnitionem, cauitas repletionem deſiderat. Sed quoniã in propoſito vulnere vnire minime poſſumus, quæ diſsident, niſi prius cauitatem impleuerimus, curationis ordinem à cauitatis impletione ordiri neceſſe eſt. Omnis nanque quæ præter naturam eſt cauitas, impleri poſtulat, vt libro tertio method. medend. autor eſt Galenus: quare & quæ in carnoſa etiam accidit parte. Ipſa enim impletio inueniendorum remediorũ finis, quo tenditur, eſt, quem idiota, vel priuatus quiſque etiam nouit. Vnde particulares indicationes, ex quibus inueniẽda remedia, ſeu medicamenta ſunt, quæ vulneris cauitatẽ implere idonea ſint, quadripartita à noſtris recentioribus

tioribus fuere, nempè ex ipsius vulneris substantia: ex ægri temperamento, non corporis vniuersi modo, sed partis etiã vulneratæ: ab ijs, quæ connexa dicuntur, cuiusmodi sunt affecti membri intemperies, & ambientis nos aeris temperatura: atque ex indicationum contrarietate, vt cùm læsa particula contrario est tẽperamento, cum toto, hoc est cum corpore vniuerso. Prima igitur, quæ sese sanandi caui vulneris indicatio ob oculos offert, carnis regeneratio potissimum est: nequaquã enim impleri, quod cauum vtique est poterit, nisi substantia omnino similis ei quæ periјt, regignatur. atqui carnis gignendæ materia sanguis est: opifex verò, seu effectrix causa, ipsa natura. Tamen nõ satis est sanguinem dixisse, nisi etiam & bonum addiderimus, qui quidem qualis esse debeat, vnicuiq; iam innotescit, nempè bonus, ut neque quantitate, aut qualitate vitiosus sit. Sed neque satis etiã hoc loco fuerit sanguinem bonum dixisse, & naturam etiam, nisi quorum natura adiectum sit, atque ubi. Porrò rationem opificis habere non poterit natura subiectarum particularum, quibus deficiens caro restituenda est, nisi iustum, & minimè uitiatum calidi, frigidi, humidi, ac sicci temperamentũ obtineat. Quamobrem in quocunque cauo vulnere, duo illa primum consideranda sunt: nempè quod subiectum est, iusto an temperamento sit, & sanguis, qui influit, bonus ne, an modicus sit. Cæterum in ipsa primæ carnis generatione duplex prouenire excrementum necesse est: alterum quidẽ crassius, alterum verò tenuius, quod in uulneribus sanies

nies

nies Latinis dicitur : atque crassum sordes ab omnibus nuncupatur , & propterea carne ea replere dicimus, quæ humiditatem siccant , & sordem detergent , ut abundè Galenus lib. 3. meth. med. nos docet . Nihilominus satis adhuc non erit , cuiusmodi quidem genere esse medicamentum debeat, inuenisse, sed & species aliqua inuenienda est, quæ eiusmodi uulneri sit accommoda, & carnem producere apta sit : quandoquidem & si siccantia, & detergentia medicamenta conuenire in cõfesso habeamus , non omnia hæc tamen carni producendæ apta sunt, sed ea potius, quæ primo ordine tum siccare , tum detergere valeant . Quippè quæ super hæc fuerint, ita, ut non modò humoris, qui influit, redundantiam consumant, sed etiam affluentẽ sanguinem populentur, hæc refici carnem ceu materiam eius absumentia prohibebunt . Quòd optime idipsum efficere posse thuris lachrimam , aristolochiam inter simplicia, cadmiam , pompholygem, panacem & similia apud omnes in confessò est : quæ omnia maioris, minorisque discrimine inter se dissident , quandoquidem aristolochia , & panax, tum cæteris plus siccant . At hordeacea farina, fabacea, quæ eadem facultate prædita sunt, multo his minus siccant, & minimè calida existunt. Thus verò moderatè calet: minus tamen illis siccat. Erui etiam farinæ, & iris, horum, atque aristolochiæ, et panacis medium locum sortiuntur . Cæterum thus in humida corporis natura carnem producere potest : in sicca autem non potest : vim tamen mouẽdi pus habet, nimirum cum medijs , ac temperatis

naturis

naturis consentiens, vt ea quæ supra diximus roborentur, ac confirmentur. Sunt nanque pro secunda intentione curandi vulneris caui (authore Gal. lib. 3. methodi med.) duæ differentiæ primarum indicationum: quod secundum naturam se habet, custodiam sui indicante, & propterea quæ sibi similia sunt, postulante: quod præter naturam est, sublationem sui, eoque requirente contraria: perit enim quicquid in contrarium, & à contrario. Vulnus ergo, atq; vlcus, quo humidius fuerit, eo sanè medicamento, quod magis siccet, indiget. Corporis verò natura, quanto est humidior, tanto quod minus siccet medicamentum postulat. Quamobrem ex vulneribus æquè humidis, quod quidem in sicciori temperamento consistit, vtique magis siccari postulat: quod in humidiori autem, minus, quatenus natura naturæ interest. Siquidem productam carnē, ei quæ præfuit similem esse oportet. Iam uerò, si medicamen vulneri cauo admotum minimè profuerit, continget vtique id, aut quòd exiccarit impensius, aut quòd parcius id sit molitum: quod sanè primum ex insigni vulneris puritate, secundum verò ex ipsius sordibus facilè coniÿciemus. Vbi igitur pristina caro siccior fuit, nouellam quoque sicciorem fieri conueniens erit, & ideo vberius hæc siccari postulat: atque quo magis sicca fuerit, tanto quod admouetur medicamentum, magis siccam facultatem habere debebit, atq; in humidiore natura, tanto rursus ÿs quæ minus siccent, medicamentis est opus, quanto caro ipsa minus est sicca. Remedium præterea pro tertia intentione, inueniendum

dum esse, occasio ipsa nobis insinuat, quod proportione, & statuto quodam ordine, ac gradu, ipsis affectibus, qui simul cum ipso vulnere incidũt respondeat: eosdemque affectus prius summouendos esse, quàm ipsum vulnus carne implere tentemus. Fieri enim non potest (eodem teste Galeno lib. præcitato) vt in vulnere, seu vlcere, vel carnis productio, uel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio (quæ omnia naturæ sunt opera) rectè vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Quocirca legitimi (inquit) vulceratarum, seu vulneratarum partium temperamenti, maior tibi solicitudo erit, quoties eas vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere studes. Congruis itaque, atque opportunis auxilijs, aduersus illos, qui cum vulnere incidunt affectus, pugnare oportet, priusquam vulneris ipsius curationem aggrediamur. Vt igitur si inflammatio vnà cum vulnere vrgeret, priusquàm hæc esset discussa, nemo id vel carne implere, vel glutinare, vel inducere cicatrice tentaret: ad eundẽ arbitror modum, etiam si sine inflammatione sola intemperies subsit, nullum horum fore prius sperabimus, quàm illa fuerit sanata. Cauenda tamen sunt interim immodicè cùm calefacientia, tum etiam refrigerantia. Ergo (subdit Gal.) hyoscyamũ, mandragoram, & cicutam, ceu supra modum refrigerantes herbas vitabis: tametsi siccent eæ quoque, quantum sit vlceri ex vsu. Resina verò, & pix, & asphaltus, quamquam modicè siccent, immodicè tamen sunt calidæ: ideoque eis solis utetur nemo,

mo, nec aliter nisi admistis cum leuiter refrigerantibus, unum ex omnibus medicamen fecerit, quod sit temperatum. Inspiciēda quoq; est & aeris nos circundantis temperies; siquidem ueluti medicamentum quoddam, is etiam corporibus nostris forinsecus incidens, ubi immodicus calore, uel frigore est sanationem moratur. Danda igitur opera est, ut medicamēta eius excessui occurrant. Ideoq; Hippocrates in calidioribus anni temporibus, ijs, quibus frigidior facultas sit, medicamentis utitur, calidioribus per frigidiora. Iam uerò quemadmodum humidior natura, humidiora, siccior sicciora medicamenta exigebat; ita nunc calidior calidiora, frigidior frigidiora requiret; contraria scilicet semper ijs, quæ præter naturam, & quæ secundum naturam sunt, indicationem præstantibus. Quippe quæ secundum naturam sunt, similium sibi indicatiua sunt; quæ præter naturam, contrariorum, si modò illa seruari, hæc submoueri est necesse. Quarta tandem indicatio particularis curandi vulneris caui vel in collo, vel in qualibet corporis parte, desumenda est ab ipsa indicationū contrarietate, quæ nimirum in uno eodemque tempore eiusmodi curationis offeruntur: si quantò ægri temperamentum iusto est humidius, tantò particula iusto sit siccior, tale adhibendum est pharmacum, quale vulnus in medij temperamēti particula corporis mediocriter temperati consisteret adhiberemus. Pari modo in alijs quibuscunque qualitatibus, quòd contrario temperamento sit pars cū toto. At si pars sit siccior iustò, quàm corporis tem-

peramentum

peramentum sit æquo humidius: vtique in tantum intendi siccitatem medicamenti conueniet, quantum particulæ temperamentum totius temperamentum excedit. Veluti si exulcerata pars, quatuor numeris sit siccior medio temperamento, ægri autem natura gradibus tribus humidior; manifestum est, particulam, quæ nunc vulnerata est, siccius vno gradu desideraturam medicamentum, quàm quæ sit temperata particula: simili modo & de alijs excessibus licet nobis ratiocinari. Porrò sicciores particulæ sunt, quæ minus carnosæ existunt: cuius generis sunt, quæ circa digitos, articulosq; habentur: præterea quæ circa aures, nasum, oculos, dentes consistunt, atque, vt semel dicam, vbi crebræ cartilagines, & membranulæ, & ligamenta, & ossa, & nerui adsunt, adeps verò & caro vel omnino nulla est, vel perexigua. Cæterum apud Galenum lib. iam præcitato, ordo curandi caua vulnera, & sordida, à sorde expurganda oritur: quum nec glutinari quicquam, nec carne impleri possit, prius quàm purum fuerit: secundum locum exiget cauitatis sanatio: tertium cicatricis obductio. Quod si vna cum illis dolor, inflammatio, vel erysipelas, vel gangræna, vel intemperies aliqua simplex, compositave partem infestet, nisi quis prius eam persanarit, uulnus implere carne non poterit. Carnis siquidem generatio ex subiecta, quæ sana est ortum ducit: ex ea verò quam premit phlegmone, quæque intemperata est, & ægrota gigni caro noua non potest. Quapropter concludendum est quòd si inflammatio, & cauitas, & vulnus,

nus, & sordes, in eadem particula simul adsint, primo inflammationem, secundo loco sordem, tertio cauitatem, quarto vulnus sanare oportet. Cæterum affectus, vnde primum maximeq; imminet periculum homini, hic debet antea curari, atque etiam solus interdũ, veluti si puncto capite musculi, conuulsio, quæ congruentium omnium medicamentorum vim respuit accidat: præciso per transuersum toto musculo, conuulsionem quidem sanabimus, aliquem tamen ex particulæ motibus vitiabimus. Ad eundem modum, quum ex vena, arteriave sanguis immodicè fluit, si totum vas per transuersum præcideris, uulnus quidem eius postea sanare non poterimus: periculum tamen, quod ex profluuio sanguinis impendebat, subleuabimus. Quæ quidem præcepta maiori ex parte obseruant recentiores chirurgi in eiusmodi uulnere cauo curãdo. Stata enim iam sanguinis effusione, & membro affecto ab inflammatione, & dolore uindicata, calente uino uulnus abluitur: mox ipso perluto, ac optimè desiccato, puluis aliquis carnem regenerans, aut unguentum aliquod sarcoticum admouetur. Itaque (ut inquit Tagautius, qui totã hanc rem ex 3. lib. meth. med. ex Gal. quoque depromere uoluit) linamenta ijs sarcoticis conspersa aut imbuta, in sinum uulneris demittuntur: & deinde aridæ stuppæ, uel quæ uino maduerint, superponuntur, & tandem deligatura conuenienti omnia subiunguntur: atque æstate bis, hyeme uerò semel tantum ijsdemmet medicamentis curare licebit. Porrò eiusmodi medicamina, quæ uulnerum quidem cauitates implere apta iudicantur,

iudicantur, mediocriter (ut lib. 5. simplic. medic. facul. adnotauit Galenus) citraq; morsum abstergentia sunt, cuiusmodi hoc est nostrum vnguentũ. Recipe pinguedinis gallinæ anseris, & porci, & mellis, ana vnc. 1. aloës, calcis uiuæ tantillum, succi brassicæ, quantum sat est, misce & secundum artem fiat vnguentum, & vtere modo prædicto cum penicillis, & puluillis conuenientibus, de quibus capite de vulneribus thoracis curãdis fusius dicemus. Vel recipe thuris optimi, masticbes, aloës, picis, quam vulgus Hispanicam vocat, aristolochiæ rotundæ, ana lib. 1. fiat omnium puluis, & cum oleo communi, & cera fiat vnguentũ, et post calefactum, atque vino calente ablutum vulnus vtaris.

De gulæ, & partium eius vulneribus curandis. Cap. 12.

VLAE vulnera timẽda sunt omnia, ex quocunque telo proueniant, vel ense, pugione, cultello, hasta, sagitta, & eiusmodi, vel tormento, bombarda, animalis venenosi ictu, ac similibus, vel per transuersum, vel per longum, vel cũ substantiæ deperditione, vel magno vulnere superficiali, vel alio quolibet modo: propter particulas, quæ sub vulnerata admodum cuti, humanæ vitæ conseruandæ necessarias vulnerantur, offenduntur q;. Idq; non solum ratione tracheæ arteriæ, vnde spiritus aëreus ad pulmones & cor deducitur, ex quo vitales restaurentur, munusq; suum obiter faciant,

faciant, atque cum cæteris particulis, nempè epiglottide, & alijs, vocem animalis efforment: sed etiamnum propter magnas alias venas, arterias, neruos, tunicas, & gulam ipsam, quæ cum ventriculo continua, non autem contigua, vel coniuncta existit. Vnde si omnium prædictarum, quæ cum gula sunt substantiam, magnitudinem, figuram, compositionem, numerum, situm, temperamentũ, actionem, & vsum animaduertamus, quàm maximo in periculo versari debeat, in hoc membro vulneratus facilè deprehendemus. Curanda tamen & hæc vulnera sunt, sed antea prognostico diligenter vti, nam ex Celso lib. v. cap, xxvi. sancitum est, quòd in vita diu seruari nõ possit, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iecinoris portæ, cui in spinali medulla percussio est, cui aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt, cuive circa fauces venæ, vel arteriæ præcisæ sunt. Pro quo notandum est, quòd eiusmodi venæ & arteriæ statim dirigũtur ad cor, ex quorum nocumento per viam communicationis sequitur nocumentũ pulmoni, & cordi, ratione cuius subsequitur mors. Vulnus in substantia stomachi, mortis periculo non vacat etiam, quia cibus, præter alias rationes, non attrahitur debito modo. Tamen facta, si occasio id concedat, diligenti euacuatione, stabilita exquisita victus ratione, atque adhibita methodo phlebotomiæ, ad tertiã curatiuæ partem deueniemus, & cùm iam ex præcedẽtibus quid nobis sit agendum in vulnere simplici, ac in alijs plerisq; liquido constet, ideo ad alia transire

opus erit. Et primo quia venæ magnæ, tum & arteriæ fluxum in hoc vulnere portendunt, & spirituũ (vt diximus) vitalium euaporationem, idcirco non abs re fore iudicauimus si vulneris, cum sanguinis profluuio, ex eiusmodi vasis curatio aggrederetur, vt rectè antiquorum præcepta conseruentur, hoc est ab ijs quæ magis vrgent intium suscipiẽtes, hoc est ab ipso sanguinis fluxu, & postea ad vulneris agglutinationem, ac integram curationem proximè accedemus. Causas autẽ inquirere in eiusmodi vulneribus quamobrem sanguis effluat, necesse admodum non esset, cùm manifesta admodum se se offerat. Nam ex diuisione tunicæ venarum, & arteriarum sunt, vt vulneratio, contusio, ruptio, & erosio, quod ex præcedẽtibus facilè percipitur. Sed posteaquam de vulneribus huc vsque curatis, abundè satis determinatum est, vt & loci præcipui, in quo tractationis occasio nos detraxit, & uniuersaliter omnis corporis intentio eadem obseruaretur, propterea ordine eodem conseruato de omnibus vulneribus cum sanguinis profusione, ex uenis & arterijs hoc capite modo agemus. Quapropter si cui uena (ut inquit Gal. lib. 5. metho. meden.) arteriave magna uulnerata est, & copiosum sanguinis profluuium cõtinuo superuenit, & glutinari id uulnus, difficile quidem etiam in uena est: in arteria uerò non solum difficile, sed etiam, quod fieri omnino fortasse non possit. Porrò sanguinis profluuium interdũ contingit ex uena, interdum ex arteria, interdum ab uno earum uase, interdũ ex plurimis, interdum ex principalioribus, atque interdum ab alijs, interdum

Sanguinis profluuiũ, vnde.

dum ex uulnere cũ substantiæ amißione, interdum è contra, interdum cum erosione, interdum sine erosione, interdum fluit, interdum fluxurus est, interdũ cum apparenti causa, interdumq́ue occulta. Signa præterea, quibus venas, atque arterias incisas esse cognoscimus, est ipsemet sanguinis fluor, qui si cum impetu & saliendo sanguinem deducat, flauumq́ue ac tenuem, cum frequentia apparere faciat, arteriam non venã diuisam esse significatur: sed si crassior, & nigrior conspiciatur, ac quietè sine pulsu, & citra saltum effundatur, indicium est ipsum non ab arteria, sed à vena profluere. In sanguinis profluuio syncope, conuulsio, delirium, singultus, malum portendunt, vt Hippoc. lib. v. aphor. iij. adnotauit. Scopus deinde, siue methodus, qua curari debeat sanguinis profluuium, à recentioribus chirurgis, qui Arabem Auicennam sectati sunt, triplex designatur, & si duplex tantum à Galeno traditus nobis sit. Primò scilicet medicamentis, quæ fluxum auertere apta sunt, tum deriuando, tum etiã reuellendo: secundò remedijs, quæ ualidè intercipere, atque effrenare fluxionem poßint: tertio topicis, hoc est localibus auxilijs. Auertitur autẽ sanguis, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulsus, tam à venis, quàm arterijs eundem fundentibus, & quibusdam medicamentis fit, quæ nihil extra corpus euacuare dicantur, & quibusdam etiã, quæ euacuant. Citra vacuationem, fluxum sanguinis commodè trahunt, & alio auertunt, siccæ cucurbitulæ, cum flamma admotæ, frictiones, & ligaturæ, primùm in uicinioribus partibus factæ; postea

in remotioribus. Cucurbitulæ enim potenter materiam attrahunt, celeriter ac vehementer, & ideo vbi magis retrahere, aut deriuare, quàm vacuare oportet, vtiles sunt, præsertim sine scarificatione. nam sancitum ab antiquis est, quòd contrà, vbi magis vacuare quàm retrahere, aut deriuare, ex vsu sint scarificationes, ac hirundines: blandè enim vacuant. nec è longinquo, nec cum impetu trahunt. Frictiones verò foras euacuant, ac digerunt, vt suo loco lib. vi. dicemus, magis minusq́; , pro sua multitudine, ac vehementia. Ligaturæ autem attrahūt vehementer, vel leniter, pro constrictionis modo; nihil tamen aut parum vacuant. Sanguis autem auertitur cum euacuatione, atque ad alia membra conuertitur, tum ad proxima deriuatus, tum ad cōtraria reuulsus, vena in ea parte incisa, quæ profusioni è directo respondet, quæq́; ipsis membris sanguinem fundentibus coniuncta est. Deriuatio ad vicina loca fit, neque multum refert si dixeris ad latus, ut uoluit Acachias in cōm. lib. ij. ad Glauc. vbi definiens deriuationem, eam esse inquit vacuationem quandam ad latus, cùm deriuare etiam legitimè sit, quum id quod per palatum vacuatur, teste Galen. lib. v. meth. med. reuulsio autem ad contraria, quum ad inferna reuellitur, non tamen semper ad remotissima, vt falso quidam arbitrati sunt. Rursus quod per sedem profluit, id deriuamus per vuluam, sursum verò reuellimus, ita nanque & natura ipsa facere solet. Mulieri enim (inquit Hippocrates) sanguinem vomenti, menses superuenientes remedio sunt. Eandē ob causam, si ex dextra

Achaiæ error.

*tra quidem nare profluat sanguis, eum retinere vo-
luit Galenus præcitato libro per maximam cucur-
bitulã hepati admotam, si ex sinistra autem, lieni,
ita vt à dextris ad sinistra reuelli posse dixerit,
sicut ab ÿs rursus ad illa: similiter ab ÿs quæ intus
habentur, ad ea quæ foris sunt: contraq́; ab his ad
illa. Quod si resolutus adhuc æger non sit. vena
(vti diximus) in eo loco secanda erit, quæ profusio-
ni è directo respondeat, & vulneratæ parti coniun
cta sit, siue deriuare, siue reuellere studueris.
Cæterum vbi paululum detraxeris, mox vnam ho
ram intermittens, rursus detrahes: post iterum, pro
laborantis viribus. Causæ sanguinem intercipien-
tes, atq; eius profluuium infrenantes, quædam sunt
incrassantes, ac inspissantes, vt lentes, oriza, iuiu-
bæ, cotonea mala, & in vniuersum fructus omnes
styptici. Aliæ verò sunt stupefacientes, cuiusmodi
aqua frigida, tum circa locum proiecta, tum etiam
epota, atque res omnes, quæ insigniter refrigerant,
non autem supra vulnus ipsum, vulneribus enim,
& vlceribus frigidum mordax, vnde est illud à
Galeno lib. eodem 5. de med. meth. Porrò qui è va
sis profluit sanguis, aut propterea quòd amplius
non confluet sistetur: aut quia occlusa diuisio erit:
aut etiam ob vtranque causam: id quod tutissimum
fuerit. Hac enim ratione frigida tum pota, tum
parti foris affusa, sæpe hæmorrhagias suppressit.
Idem etiam moliuntur, & posca, & vinum acer-
bum, aliaq́; omnia, quæ vel astringendi, vel simpli-
citer refrigerandi vim habent. Clauditur ipsa diui-
sio, si vel contrahatur, conniueatq́; id, quod diui-*

sum est, vel obstruatur. Sanè contrahitur, tum adstrictione, tum refrigeratione, tum deligatura, tum vinculo exceptum. Obstruitur vel intrinsecus, vel extrinsecus. & intrinsecus quidem à concreto sanguine. extrinsecus verò, tum ab hoc ipso, tum à linamento, & spongijs, & crustis, & medicamentis ijs, quæ lentitia, crassitieq; sua meatus obserant. Absolutis iam duobus præcedentibus scopis, ad tertium tandem deuenire poterimus, in quo localia, siue topica remedia, quibus sanguinem cohibemus enarrabuntur. Hæc autem in quinque partes, siue differentias, aut modos recentiores chirurgi reposuerunt (& si octo ab Auicen. recenseantur) nempè per suturam primo: per linamenta altero, siue per penicillum: tertio per excisionem totius vasis fundentis sanguinem quarto per deligaturam, & vinculum: quinto & vltimo per adustionem, per candentia ferramenta, vel per caustica remedia.

Sanguinem cohibẽtia, quę.

Primum igitur modum coercendi sanguinem, qui per suturam fit, his maximè vulneribus conuenire affirmant recentiores, in quibus nulla facta est substantiæ amissio, vt abundè capite de vulneribus palpebrarum curandis antea dictum est, cum de suturis in vniuersum tractaremus. Repurgato autem integrè sanguine ex vulnere ipso concreto, commodè postmodum fieri sutura potest, in idem labra diligenter adducentes, & deinde communi sutura, qua pelliones utuntur suendo, presertim si magno impetu sanguis effluat. Atq; dum hoc pacto suitur vulnus, satis altè acum esse in carnẽ demittendam iubet inter recentiores Tagautius, & postea pul-

uerem

nerem astrictorium ponendum esse voluit, ac deinde stuppæ oui albumine, & puluere illo astringente imbutæ superimponuntur, & tandem membrum affectum deligat, & situ appositum collocat. Hoc enim primo modo, vulneris labra prius distantia in vnum adducuntur, & inter se committuntur, locus affectus refrigeratur, & adstringitur, quæ omnia Gal. lib. 5. meden. meth. animaduertenda esse in hoc affectu confirmat. Sed & sæpe sæpius adserit Auic. necessarium esse vt carnis vulnera consuantur, quem etiam Henricus, & Theodoricus sectati sunt. Alter modus sistendi sanguinem, qui per linamenta fit, & uulneribus in quibus amissa est substantia, commodus, & exquisitus habetur, non potest alia ratione prodesse, nisi hæc præcepta ab artifice obseruentur. Nempè, vt primo vulnus aliquo adstringente puluere inspergatur: deinde uel stuppis, vel gossipio, vel linamentis superpositis vulnus impleatur, quæ sicca primo sint, & postea, si fortiori res indigeat auxilio, aceto, aut aliquo alio medicamento, quod supprimendi vim poßideat, madefactis, atque supra spongiam ex frigida aqua expressam imponamus, & ita obligemus, membrum appositè apponentes. Qui quidem modus supprimendi sanguinem apprimè vtilis est, vt conceptis verbis quinto præcitato libro hoc modo affirmat Galenus. Neque enim suere fas est, arteriæ venæq; vulnus. Obstruetur vasis osculum & sanguine ipso concreto, & ijs, quæ foris illi admouentur emplastris, linamentisq;, nec non igne, & medicamentis inducentibus crustam. Horum au-

tem optima esse eidem, quæ ex frixa resina, & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, alijsq; id genus laudat posteritas, oui albo macerata, & leporinis pilis imposita. Tertius iam modus supprimendi sanguinem, qui fit totum vas sanguinem fundens, per transuersum præcidendo competit maximè venis & arterijs, quæ in profundo sitæ sunt, vt nobis Galenus est autor libro toties præcitato. Cogimur (inquit) non modò arterias, sed etiam interdum venas totas præcidere, vtique transuersas. Incidet autem huius necessitas in ijs, quæ ex profundo loco rectè assurgunt, præsertimq; per angustas, vel principes particulas. Cæterum ex utraque parte, pars vtraque retrahitur, celatur, atque integitur vulnus, & postea puluis aliquis sanguinem cohibens super vulnus imponendus est, & stuppæ, vel spongia medicamentis facultatem supprimendi sanguinem habentibus, imbuta superalliganda erit. Iam sequitur quartus modus sistendi sanguinem, qui fit funiculo vasi sanguinem fundenti circumposito, competit præsertim arterijs (inquit Tagautius, qui omnia hæc præcepta à Galeno, & Guidone detulit) quæ in penitioribus delitescunt. Itaque si alia auxilia profluuio (subdit) vincuntur, arteriæ nudandæ sunt, vt Auicenna præcipit, & hamo apprehensæ, mox vinculo aliquo gracili, vt filo serico, excipiendæ, ac fortiter stringendæ sunt. Posthæc medicamentum glutinans, siue incarnatiuum vulneri apponendum erit, & membrum fascijs, vt oportet, deligandum, situq; apposito collocandum. Tutius autem est, vel Galeni testimonio

vtrunque moliri, & vinculum vasis radici inijcere, & quod deinceps habetur, præcidere. Vasis radicem vocamus, priorem eius partem, quæ vel iocinori est propior, vel ipso cordi. Hæc siquidem in collo, ab inferiore est parte: in brachijs, & cruribus, à superiore: in singulisq; reliquarum partium, prout ex dissectione intelligere licet. His ritè sic peractis, implendum carne vulnus est, antequam uinculum à uase decidat. Itaque sistendo sanguini longè sunt commodiora emplastica, quàm inducentia crustas: quandoquidem in his est uerendum, ne ubi crusta deciderit, rursum sanguinis profusio ab ipso uase excitetur, quum uas magis nudatum carne, quàm pro ipsius naturali habitu, derelinquat. Siquidem generatio crustæ ex subiectis fit, circumpositisq; corporibus semiustis. Porrò Galenum sectantes medicamenta aliqua hoc loco subijciemus, quæ sistendi sanguinẽ facultatem habeant. Primũ itaque, atque omnium optimum est, quod ab eodem Galeno lib. 5. meth. med. describitur, quo etiam ad cerebri membranarum, nec non sphagitidum uenarum hæmorrhagias tutissimè utemur, & est quod subijciam. Recipe thuris partem unam, aloes dimidiam. misceantur ita, cum oui albumine, ut perueniant ad crassitudinem mellis: postea uerò leporis mollissimis pilis excepta, tum uasi, tum uniuerso ulceri, & uulneri liberaliter admoueantur. Alligandum autem id forinsecus fascia est ex tenui linteo: cuius fasciæ primi quatuor quinqueve amplexus ipsi profluenti uasi inijcientur, ducenturque mox versus eius radicem, nisi in quibus partibus

Medicamẽta sanguinẽ sistentia.

bus id non licet, vt in cerebri inuolucris. His factis vbi tertio die solueris, si tutò adhuc medicamē loco affecto adhæret, aliud rursus superimpones, deligabisq;, vt antea similiter. Quod si prius linamentum deciderit impones alterum, ac sic, quoad carne munietur, curandum ipsum vas est: necnon à principio ad finem vsq; vulnerata particula mediocriter supina seruanda. Vitandum autem est, ne dolor incidat, ac rursus profluuium excitet: quū nihil sit, quod profluuiū magis, quàm dolor proritet, & phlegmonas augeat. Iam māna thuris magis quàm thus adstringit: est autem minus emplastica. Constat verò in duris corporibus plus aloes immiscendum esse prædicto medicamento, in mollibus autem plus thuris. Cæterum vbi medicamentum id facere magis emplasticum optas, deligere thus resinosius oportet: quod quidem & mollius est, & candidius, mansumq; non comminuitur, sed partes suas sibi cohærentes tuetur, ut mastiche. Aliud eiusdem facultatis medicamentū sumitur ab Auicenna, quod recentiores omnes chirurgi comprobant, atque extollunt, et hoc pacto componitur. Recipe boli armen. sangui. draconis, thuris, aloes succotrini, ana pares portiones, redigantur in puluerem, qui apponatur, vt supra dictum est. Aliud adhuc medicamentum ex Rasis lib. diuisionum, et ex Albucasi desumpsit Brunus, quod eandem vim habere in confesso omnes habent, & sic fit. Recipe calcis viuæ, sangui. draconis, gypsi, aloes, thuris, vitreoli, singulorum æquas portiones, redigantur in puluerem, & cum oui albumine & tela araneo-

rum

rum misceantur, donec in vnum corpus coeant, & loco affecto imponantur. Sequitur deinde quintus modus supprimendæ profusionis sanguinis, qui per adustionem fit, qua crusta (quam escharam Græci vocant) inducitur, maximè venis competens, suæ vnionis diuortium ab erosione perpessis, Galeno autore sic ad verbum quinto lib. meth. med. tradente. Maximam autem necessitatem vel crustificis medicamentis, vel ignitis ferramentis vtendi animaduerti, vbi ex erosione putrescentis alicuius profluuium sanguinis excitatur, vt in pudendis & sede: quæ partes & propter naturalem humiditatem, & quòd excrementorum canales sint, ex leui occasione putrescunt. Vbi igitur totum quod iam computruit sublatum fuerit, tum in hisce opus est radicem ipsam exurere, idque aut ferro candenti, aut medicamentis excitantibus crustam, sed quæ etiam facultatem adstringendi possideāt, qualis in chalcitide, & mysi, & sutorio atramento visitur. Porrò quæ ex calce non extincta conficiuntur, ea vtique valentiora his sunt: cæterum calx vim adstringendi non habet. Excidunt igitur citius, quæ ab his fiunt crustæ: hærent autē diutius, quæ ab adstringentibus, quod vtique longè est vtilius. Quare nec festinare quidē debemus ad amoliendas crustas, vbi hæmorragiæ periculum adest, nisi in illis tantum affectibus depascentibus, in quibus propter putredinem candens ferrum admouere corpori fuimus coacti. Vnde iubebat Auicennas adustionem faciendam esse, et ferramentis candentibus, & valenter in profundum adactis, quo craf-

sæ ac

ſæ ac profundæ cruſtæ fierent, quæ nec facilè exciderent, ſed diutius hærerent. Quapropter inter recentiores Theodoricus omnibus cauſticis medicamentis, arſenicum, quod ſublimatum vocant, non immeritò præferebat; nam & quamprimũ omnem ſanguinis effuſionem ſiſtit, & albã, vt ipſemet confirmat, ac diutius hærentem cruſtam inducit. Alia adhuc cauſtica, ſeu cruſtam inducẽtia medicamenta arſenico non poſtponẽda quotidie viſuntur, atq; meritò ab alijs recentioribus celebrantur, ſed cùm ſuo loco magis conuenienti de eadem re pertractaturi abundè ſimus, propterea hoc loco ſilẽtio omnia relinquemus, nec aliud iam cùm in curatione hac remaneat, niſi vt præcepta recentiorum adnotare, finem huic capiti opportunè imponemus. Ferrea igitur inſtrumenta, quibus cruſtam excitare in ſanguinis ſuppreſſione, cum ignita ſint, ea ex vino, vel aceto extinguenda erunt, quod ritè in qualibet occaſione obſeruare diligenter oportebit. Sed quoniam abſoluti omnes quinq; iam ſunt ordines, ſiue modi, quos cũ recentioribus ſupra poſuimus, neq; facta eſt mentio de peculiari quodam modo ſanguinem reprimendi, qui tametſi adhuc minimè fluat, mox tamen fluxurus eſt: ut cum ſagitta, telumve aliquod corpori infixum, extrahendum eſt, idcirco, vt omnia ſuo loco explanata habeãtur, de hoc prædicto ordine breuiter verba faciemus. Quapropter cum id nobis occurrat, puluillos tres, aut quatuor apparare debemus, forma quidem circulari, & circa medium perforatos, pharmaco aliquo ſanguinem ſupprimente delibutos. Poſtmodum ipſius

ſagittæ,

sagittæ, aut alterius teli stipitem, seu hastile per foramẽ immittamus, ipsosq́; puluillos circa hastile perstringendo, minister aliquis super vulnus comprimat. Chirurgus verò sagittam extrahat, atq; statim puluillos prædictos adæquet, ita vt nullum amplius foramen in illis appareat, et supra vulnus comprimat. ac alios deinde non perforatos supra illos apponat; qua autem via, siue ratione fieri puluilli debeant, capite de vulneribus thoracis curandis nobis aptissimè erit describendum, quibus dictis huius capitis iam finis esto.

De Scapularum vulneribus curandis. Cap. 13.

CAPVLARVM *vulnera ab alijs peculiare nihil habent præter prognosticum, ligaturam, & situationem, quæ aliquatenus ipsismet conuenire magis videntur, quàm alijs in quacunque corporis particula contractis vulneribus. Quæ igitur primo vice prognostici conside rari potissimum debent, hæc sunt, nempè ꝙ si tremor istis vulneribus contingat, & cum intẽperie, hoc est cum febre, timendũ tũc est de conuulsione, quoniam vigor non fit in vulneribus neruorũ principalium, nisi materia currat ad locũ, quæ quidem cum continui solutionem inueniat, mẽbris illis imbibitur, & facit tremorem, atq; si multæ sit quan titatis conuulsionẽ inducit, ac apostema, sed si supercalescit, febris contrahitur, et propterea in hoc*

uulnere

vulnere sedandus quamprimum est dolor, nam à dolore, vt paulo ante diximus hæc omnia sortiri ne cessum erit. Quare semper timenda sunt scapularum vulnera, tum rationibus modo enucleatis, tum propter neruos, qui descẽdunt ad brachia, vnde sensus, & motus vel amitti, vel debilitari facilè potest, tum etiam ob colligantiam principum partium, nempè cũ cerebro propter prædictos neruos, cum medulla dorsi quam spinalem vocant, mediãte cartilagine ipsius ossis scoptulæ, vel spatulæ, & cũ thorace etiam, mediante clauicula, vel furcula. Absoluto prognostico, cum eadem prorsus ratione considerentur eiusmodi vulnera, qua pro suturis administrandis cætera omnia considerata sint, atq; consideranda veniant, ideo à præcedẽtibus edocti, hæc quoq; , si opus fuerit consuemus, illis adhibitis medicamentis, quæ facto opportuna videri possint. Hoc facto, maximas partes, ac præcipuas vim iam habere hæc vulnera dixerimus à ligaturis, ideo si opus perficere velimus de ligaturis ipsis ordine pertractabimus, eodem, quo etiam maximè tum de suturis, tum de dolore, conuulsione, sanguinis profluuio, ac plerisque alijs antea disseruimus. Porrò ligaturarum differentias, siue modos, tres esse ex Auicenna Fen. 4. libro. 4. concludunt recentiores, hoc est agglutinatoriam, quam incarnatiuã vocant, expulsiuam, & retentiuam. Quæ autem agglutinatoria dicitur, recentibus tum uulneribus, tum fracturis accommodatur, & propterea vsui magno atq; auxilio nobis in eiusmodi curandis affectibus esse potest, rectè, ac tempestiuè si applicetur.

tur. Quod, vt fœlicius contingat, fascia à duobus initijs versus medium eiusdem circumuolui, et principium deligaturæ fieri debet ex parte aduersa loci vulnerati ducendo, atq; inijciendo alterũ fasciæ principium versus partem superiorem membri, alterum versus inferiorem. Ea verò latitudine esse debet fascia, vt semel reuoluta, non vulnus tantũ, sed vsque ad aliquid vtrinque etiam oras eius comprehendat. Secunda deinde deligaturæ differentia, quam modò expulsoriam nuncupauimus, antiquis vlceribus, & cauernosis, propriè dicata est, hoc enim commodi præstat illis, quod à fundo ad os collectam humorum colluuiem extrudit, et ne quid amplius in locum affectum defluat, validè prohibet. Hæc verò fascia fieri debet ab altero tantum principio reuoluta, atque ab inferiore parte primò particulæ laborantis diducenda est, vbi arctior sit oportet, et ad superiorẽ vergens facta reuolutione circulari, eam paulatim soluẽdo, dispensatur. Quæ quidem ligatura commodè adaptatur ijs potissimũ membris, quæ sunt inæqualis crassitudinis, et in antiquis vlceribus, varicibus, & tibiarum inflationibus maximè desideratur. Tertia, & postrema deligaturæ ratio, quæ retentrix nuncupatur, eo quòd medicamenta accommodantur ijs membris, in quibus fieri non potest arctatio, seu strictura, neque alia deligatio, vt in collo, & ventre, atque omnibus abscessibus, & dispositionibus dolorificis. Hæc autẽ perfici debet fascia, quæ vnum finem habeat, vel multos, pro vt res ipsa exigit, dummodo eiusmodi principium super sedem affectam inijciatur, & in

parte opposita vel nodus, vel potius sutura fiat. Eiusmodi deligatura, citra dolorem, & cum exigit tempus soluẽda erit, & si fascia, aut linteola nimis adhæreant, vino madefacienda sunt, donec facilè se parari possint. Materia deinde fasciarũ nostris temporibus non differt, cum omnes ex panno linteo veteri, non tamen nimis detrito, suaui, leni, & mundo fiat, non autem ex lana, membranulis, aut aliqua diuersa materia, prout fieri tempore tum Hipp. tum Galeni solebat, vt ipsemet Galenus lib. de fascijs nobis autor est. Quarum vsus, quum neque vnus sit, neque similis, sed dispar, vbi opus erit eas accipere conabimur, quæ morbo maximè congruant. Quæcunque ergo adstringenda erunt, linteis alligabimus, at vbi adstringere non oporteat, propterea quòd hoc inflammationi sit inimicum, abundè sit continere vel tegere, nam fascia quæ laxior sit, non continet. quod autem non continetur elabatur, & quæ vehementius perstringit, dolorem premendo excitat, proinde fluxionem proritat, & inflammationem accrescit, quandoque etiam gangrænam. Fasciæ præterea inter se non materia differre tantum voluerunt antiqui, sed longitudine, latitudine, & structura, quæ omnia nisi ritè cognoscat accuratus chirurgus, atque exactè distinguat, neque triũ deligaturæ differentiarum administrationem cognoscere poterit: nam non in sola nuda cognitione harum differentiarum consistit operis absolutio, sed in gradibus etiam, per quos ad ipsarum optimum vsum deuenimus maxima pars sita est. Habitu itaque inter se fasciæ distant, quũ aliæ glomeratæ, aliæ scissæ

sint,

ſint, aſſutæ aliæ: glomeratæ ſunt, quæ ex habena in longitudinem fiũt, quibus nihil aſſuitur, tales ſunt, quibus perfracta membra vinciuntur, ſciſſæ, quæ ex vno linteo extremis partibus vel alibi ſciſſo conficiuntur, quales ſunt, quæ ad capitis vulnera dantur, ſiue in quatuor partes ſcindantur, ſiue in ſex, ſiue in octo, aſſutæ ex pluribus habenis varia figura inter ſe iunctis componuntur, quales ſunt, quæ ſuſpendunt, quæ cingunt, quæ mammas deuinciunt, quæ mammis, et loco præterea, qui iuxta anum eſt, accommodantur. Longitudine cum quædam breuiores, quædam longiores ſint, prout partis ipſius natura expetere videtur. Latitudinis eadem ratio eſt, ſi quidem tam hæc, quàm illa debet vinciendis partibus reſpondere; vt ſi humerus ſit nobis deligãdus, faſciam, quæ latitudinem ſex digitorum habeat, aſſumemus: ſi femur, quinque, ſi tibia quatuor, ſi brachium trium, ſi digitus vnius digiti latitudine faſcia aſſumenda eſt. Structura, nam aliæ texuntur, aliæ conſtant ex materia per ſe coacta vel certo ordine implicata, quæ ſimplici textura fiunt, nõ nullæ hac de cauſa contexuntur, non nullæ conficiuntur ex tela, quæ ad alium vſum texta ſcinditur in faſcias, & his plerunque vulnera obligamus. Eſt præterea perpetuo hoc nobis obſeruandum, ut qui vinciunt, faſcijs abundent, & quas habent ſciãt quàm optimè adhibere, atque vbi deligandi locus eſt, tales accipiant, quales docuit Hippocrates, quum inquit. Iam verò faſciæ parentur, leues, tenues, molles, mundæ, latæ, ſine ſuturis, ſine eminentijs, ita valentes, ne extentæ rumpantur, & paulo amplius.

Faſciæ ad deliganda vulne. quõ eſſe debeãt.

Mundas quidem esse cnnuenit, quoniã sordidæ præter quàm quòd indecoræ sunt, liquore aliquo resper sæ, non madescunt, deteriusq; id reddunt, quo perfunduntur: esse item sui coloris debent, ne aliquo alio colore, eandem noxam adferãt: tenues insuper, ne ambitus in tumorem nimiũ assurgant: molles, ne ob duritiem vrgeant: leues, ne onere infestent; sint præterea sine suturis inæqualibus, ob quas futurum esset, vt comprimerent: tũ sine eminentijs, hoc est non sint oræ à lateribus ipsa textura confectæ, vel alioqui uersæ atque consutæ, nec quædam extantia, quasi fibræ. cum quæ eminent, vinculum reddant inæquale, quæ extant, non patiantur fasciam facilè circuire. Quòd si fasciæ ex inciso linteo fiant, incidatur non transuersum, sed in longitudinem, sicut intextum est, sectione ad stamen directa, sic enim lintea facilè scinduntur, quod secus habet, si qua sub tegmen procedit, hoc tentetur: adde quòd quæ in longitudinem scinduntur fasciæ, quod vinctũ est, firmius cõtinent. At vinciendi ratio nomen aliquãdo inuenit à sede, cui adhibetur: aliquando ab euentis, non nunquàm translato vocabulo à similitudine animalium. à sede, quæ ligatur nomen trahit, oculus, nasus, inguen, cæteraq; huius generis: ab animalibus, cancer, accipiter, aries, lepus, testudo: sed ab euentis, vallum, seu coniunctum, seu disiunctũ, operculum, habena, & quæ his similia sunt. Quoddam item vinculum certis sedibus idoneum est, reliquis alienum cum sit: quoddam alijs quoque aptatur. Consentit autem cum capite humeri fascia ad alteram alam demissa: cum inguine, ad alterum

Vincula, vnde nomen sumãt

ilium:

ilium: cum crure, ſuper partem huius poſteriorem, quæ carnoſa prominet. quibus autem ſurſum labitur, ab inferiori parte ſuſpendenda eſt: quibus deorſum à ſuperiori. vbi nihil tale eſt, quemadmodum in capite, qua maximè æquale eſt, contineri faſcia debet, & duci quàm minimè obliqua, vt poſtremo obuoluta, qua valentiſſimè hæreat, vagos circuitus contineat. De vſu autem ligaturarū ſcire licet quædam ea de cauſa adhiberi, vt cōtinendo curantibus præſidijs obſeruiant: alia non propter hoc, ſed vt ipſa per ſe agant, quibus curatio cōmittitur. Oportet autem deligantem ad ea reſpicere, quæ in ligatura requiruntur, cuius Hippoc. duas eſſe ſpecies teſtatur, vnam eius, quod inijcitur, alteram eius, quod iniectum eſt, dum vinculum inijcitur, vt celeriter, iocundè, prompte, eleganter. Oportet item, ſi quid abſceſſit, ita deuincire, vt quæ ſublimia ſunt ſedem contingant, hoc eſt locum, vnde receſſerunt, at non premant. Hæc omnia quaſi leges, vel præcepta chirurgum tenentem, obſeruantemq; expedit id eligere, quod ſingulis vitijs idoneū eſt, minimeq; ad certos locos conſilium dirigere. Expellunt nonnulli varia ligamenta, non modò tanquam nihil proficientia, ſed veluti vſum præſtantia maximè alienum. id quod nulla ſtabili ratione firmant: ſed teſtimonio maiorum nituntur. primum Hippoc. quum inquit. Sed qui præſtantia vincula amant, ſine mente complura alia lædunt. Sed ſatius fuiſſe eos digno ſcere, non vinculorum varietate id accidere, quòd adducunt, ſed inſcitia alligantiū, atque hæc de modo ligandi tum vulneribus neceſſario, quæ ſpatulis

traduntur, sed quibuscunque alijs, & in vniuersum pro omnibus opportunis occasionibus. Modò si vel mala victus ægrotantis ratione, vel ob vulneris naturam, vel ob vlcus spontè ortum, vel cōtusionem, fracturam, rupturam, luxationem, lassitudinem, uel ob aliam quamuis causam inflammatio in spatularum vulneribus oriretur, quæ maximè quidem timenda est, cum vel os, vel cartilago, vel musculus aliquis, vel neruus læsionem accepit, aut vbi parū sanguinis pro vulneris ratione profluxit, inflammationis curatio primum aggredienda est. Vnde quoties quid tale erit, sanguinem maturè (inquit Celsus lib. v. cap. xxvi.) supprimere non oportebit, sed pati fluere, dum tutum erit, adeo vt si parum fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat: vtique si corpus iuuenile, & robustum, & exercitatum est: multoq; magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quòd si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. Nam percussus mortiferus est: præcisus sanitatem recipit, præcipuè per transuersum nempè ab inflammatione, & conuulsione vindicatur. Aliquis tamē ex particulæ motibus uitiabitur, attamē meliorem esse læsionem, quàm mortem autor nobis est Galenus. Sic & neruum punctum (ut ipse lib. iij. meth. med. affirmat) sæpe cogimur transuersim præcidere, quoties uel cōuulsiones, uel deliria, uel ambo magna ægreq; sanabilia superuenire vulnerationi cernimus. Cæterum quo nam pacto curari debeant inflāmationes, aut tumores præter naturam in uulneribus concitati, exactißima methodo docebimus libro quinto, cum de tumoribus agemus.

Hoc tamen in loco tantum Auicennæ emplastrum ponere non dedignemur, quod mirè ab eo commendatur, idq; indiscriminatim omnibus partibus, à capite usque ad pedes maxime extollit, atque hoc modo componit. Recipe malum punicum dulcis saporis in uino styptico incoctum, & postea in mortario subactum, in emplastri formã redigito. Quod si febris uulneratum apprehendat, uictu refrigerante, qualem in calidis præternaturam tumoribus describemus, laborans uti debet, & pro febris postmodũ natura reliqua administrentur, pro cuius obseruatione, nos medicamenta quædam composita libro sexto enucleabimus, tum materias, tum etiam formas multiplicesq; medicamentorum differentias, atque usus, & facultates omnium tradentes. Cæterum ne febris quidẽ ipsa terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet, sed illam esse perniciosam affirmat Celsus, quæ vel leui vulnerè superuenit, vel vltra tempus inflammationis durat, siue delirium mouet, vel si neruorum rigor, aut distentio, quæ ex vulnere orta est, eam nõ finit. Si autem citra humorum affluxum, dispositio quædam calida, quam discrasiam Græci uocant, vulnus occupauerit (quod ex rubore, & vesicatione commodè comprehendimus) affectum tunc locum infrigidare debemus, rosis, plantagine, vnguento albo, & ijs, quæ tum desiccandi, tum moderatè refrigerandi vim habent. Quod si frigida ea fuerit (quæ ex mollicie, & cutis liuido colore dignosci facilè potest) statim per oppositum excalefacientibus auxilijs succurremus, vel vino, vel vnguento basili-

co, vel nigro, vel fusco, aut huiusmodi. Sed si sicca, aut humida adfuerit dyscrasia, suo quoque contrario profliganda erit, & ita de compositis intemperiebus agemus, id vnum præcauentes ne vel mandragora, uel hyoscyamo calidam intemperiem refrenare tentemus, quoniam plus iusto refrigerant, quemadmodum neque pice, aut resina, aut asphalto frigidam propellere nitemur.

De humeri vulneribus curandis. Cap. 14.

LVRIBVS modis uulneratur humerus, ac telis diuersis, nempè per longum, per transuersum, in orbem, per rectam lineam, cum sanguinis profluuio, cum substantiæ deperditione, superficialiter, profundè, cum carnis tantum incisione, cum carnis & ossium, neruorum, musculorum, & tandem quibuscunque dari uulnera possint, cultro, ense, hasta, sagitta, & eiusmodi armis. Si autem recta linea uulnus per longum contractum sit, facilè curari poterit, cum præseruatione motus & sensus particulæ affectæ: sed peius est si collisum, quàm si tantum abscissum fuerit, adeo ut acuto quoque, quàm retuso telo uulnerari commodius sit. Peius etiam uulnus est, tum in humero, tum in alijs quoque corporis particulis, ex quo aliquid excisum est, ex quove alia caro parte abscissa, alia dependet, sed pessimum illud existimandum est, quod in orbem est collatum, atque quò propius huic, uel illi figuræ uulnus humeri existit, eò uel

deterius, uel tolerabilius est. Vnde ab ipsa uulneris etiam figura licebit prognosticari, antequam curationem aggrediaris. Confert etiam aliquid & corpus, & ætas, & uitæ propositum, & anni tempus, uel Celso autore lib. 5. cap. 26. quia facilius sanescit puer, uel adolescens, quàm senior, ualens quàm infirmus: neque nimis tenuis neque nimis plenus, quàm si alterum ex his est: integri habitus, quàm corrupti: exercitatus quàm iners: sobrius & temperans, quàm uino, ueneriq; deditus: opportunissimumq; curationi tempus uernum est, aut certè neque feruens neque frigidum: siquidem uulnera, & nimius calor, & nimium frigus infestant: maximè tamen horum uarietas, ideoq; perniciosissimus autumnus est. Sed pleraque ex uulneribus (subdit Celsus) oculis subiecta sunt, quorundam ipsæ sedes indices sunt: quædam uicina sunt, ut cum apparet uulnus in summa parte, quarum omnium obseruationes maximè præstare dicuntur, ut tutò scire poßimus ex quibus, uel spes, uel desperatio oritur. Cæterum eiusmodi pars uulnerata, proprij nihil habet ad ipsam curandam, nam si adest dolor, si inflammatio, si intemperies, si sanguinis fluxus, omnia ordine suo peculiari remoueri facilè possunt. Si sit uulnus simplex, si magnũ percussim diuisum, si profundum, si cauum, propriam omnium curationem ex præcedentibus deposuimus: quemadmodum si sutura, si ligatura, si purgatione, si phlebotomia, quæ omnia etiam suo loco peractis iam capitibus enucleata sunt, ita vt aliud nihil tandem superesse videatur, nisi curationem sagittarum, ac

telorum omnium, ne dum in humero, sed etiam in alijs corporis partibus defixorũ breuibus adferre, nempè quæ vulnerando in corpore remanent. Vt igitur hoc etiam expletum esse videatur, sciendum primò est, quod admodum difficilè sit vulnus aliquod exactè curare, in quo substantia aliqua extranea diutius detineatur. nam præter quàm quòd naturæ operationem impediat, praua interdum quædã symptomata suscitat, vt ex minimo eiusmodi vulnere mors obscura, & præter spem contrabatur. Quamobrem ne vel sagittam aut quodcunq; telum diutius in vulnere curando relinquendum erit, sed ne subtilissimus etiam pilus: imo non extrinseca tantum, sed neque ossis exiguum frustulum, quod tamen cum reliquo corpore quandam affinitatem habere constat, vt proprietate quadam deberet sine oblæsione permanere, & tamen cum segregatum à reliquo ossè sit, statim natura abhorret, & tanquam deperditum aufugit. Vnde si sagitta, aut quoduis telum in corpus defixum sit, cito extrahere expedit, vt sagax natura subleuetur, neque id confusè, & sine arte facere licet, sed secundum rationem, & exactißima methodo, quæ non solum ab ipsa læsa particula, vel à naturæ contemplatione, sed ab ipsis etiã rebus infixis. Ex quibus duobus instrumentis, quo tandem instrumento id fieri poßit, habetur. Cognita igitur telorũ serie, quæ propemodum in infinitum decurrit, & si sub octonario finito numero Auicennas conatus sit reducere, & recentiores sub senario tantum, atque cognitis eorundem omnibus differentijs, tertius postea,

stea sese offeret extrahendi modus, qui certè varius, & multiplex existit. Sex igitur numero à recentioribus telorum differentiæ in totum aßignantur, nempè materia, figura, magnitudo, numerus, habitus, & facultas, in quibus differre dicunt tela, quæ nostris corporibus infiguntur. Materia quippè, quatenus ea quæ imponuntur, & hostilia vocantur, vel lignea sunt, vel arundinea, sed telorum, vel ærea, vel stannea, vel ferrea, vel plumbea, vel cornea, vel aurea, vel vitrea, vel argentea, vel ossea, vel etiam lignea, vel arundinea reperiuntur. Figura, vel triangula sunt, vel quatrangula, vel rotunda, vel sulcata, vel trisulca, vel spiculata, seu barbulata, quæ quidem vel in anteriora barbulis (vt sic dixerim) vergunt, spicula habentia, vt propulsata, infigantur & lanient, vel in posteriora, spiculis, quæ dum contrahuntur, contra idem faciant, hoc est defigantur, uel spiculis quibusdam utroque uersum, ut dum extrahuntur, & dum propelluntur, atque intruduntur, corpus dilanient, & in obiecta infigantur, uel etiam spiculis quæ ita mouentur in impulsione, ut contrahantur, in extractione explicentur, atque ita telum reuelli prohibent. Magnitudine, ut trium digitorum sint, duorum, unius, quatuor, & eiusmodi, sicut etiam dicendum est de numero, quatenus uel composita sint, uel simplicia, & ita de habitu, ut quædam sint cum ferro acuto hasta infixo, alia concauo, vt hastile in ipso inseratur: quædam firmiter, alia negligentius, & similia. Facultate, vt quædam venenata, alia non, quædam rectè secent, alia dentibus ex lima, vt carnem

Telorũ differentiæ.

nem lacerent, atque dilanient. Quare instrumenta, quæ ab hisce teloru͂ differentijs excogitari possunt, & si multa numero sint, octo tamen apud Guidonem, Tagautium, & cæteros recentiores chirurgos sunt magis communia. Primum (inquit) forcipes sunt, vt vulgo loquuntur, tenaculæ Auicennæ, quæ denticulatæ sunt, & capita habe͂t ad instar limæ. 4. Fen. lib. 4. Secundum sunt forcipes Albucasis, in modum rostri auis, etiam denticulatæ, quod primo loco apud Tagautium depingitur, & primum nouo quodam ordine in postremo loco adaptatur, vt liberius fortasse ansam lectori præberet ad tot eiusmodi furta occultanda. Tertium sunt forcipes in modum cannæ, aut scriptorij calami concauæ, quas vulgò tenaculas cannulatas vocant, ad sagittas barbulatas extrahendas accommodæ. Quartum est terebellum inuersum, quod in ferri infixi tubulum, siue doliam imponitur, quo leuiter ipsum ferrum educimus. Quintum est terebra in longum porrecta, dilatandis ossibus idonea. Sextum est culter excisorius, ad carnis vulnera amplificanda, quò facilius infixa extrahantur. Septimum est propulsorium, quod geminum esse Tagautius confirmat, nempè cauum, & solidum, siue surdum: illud fœminam, hoc marem appellant. Iis tela protrudimus, donec ab altera parte apprehendi, & extrahi possint. Octauum est in modum arcus illius, quem balistam vocant. Hoc autem, ictum telum excutitur. atque hæc de octo Guidonis instrumentis dicta sufficiant, cum eoru͂ icones in huius libri calce proximè delineandos curabimus. Modò ad eiusmo di

Instrumenta, in calce huius tertij lib. apposita.

Tagautij error.

modi tela extrahenda redeuntes, si ea in conspectu sint, sic vt se habeant protinus extrahere oportet, si uerò non apparuerit Hippocratis ordinem consequemur. Corpus affectum in ea figura constituendum est, dummodo aliquid minimè impediat, in qua quidem erat dum vulnus accepit, atque quo tetenderit telum specillo ita explorandum erit. Quod si aliqua præcipiti occasione, vel erectus, vel curuus, vel alio modo æger tandiu permanere non possit, iaceat saltem, & reliquo corpore quàm proximè fieri possit ad eam figuram accedat. Si telum defixum primis conatibus commodè euelli non possit, sic eousq; dimittendum esse, donec circũposita caro emarcescat, putrescatq; ex Auicennæ, Albucasis, ac Bruni præcepto nos Tagautius docuit, semetipsum ratione, ac autoritate quadam confundens. nam si contingat interim vt telum in corpore fixũ veneno aliquo imbutũ sit, quo nam pacto, vel qua tandem methodo virus tempore diffusum curabit? Nam si veneni ea natura est, vt tota substãtia animanti sit aduersissimum: illiusq; substantiã nulla sui mutata, aut superata parte corrumpens, cuius meritò totum eorum genus deleterion, et pestilens, vel autore Galeno lib.3.de temper.dici meruit, qui fieri potest, vt in corrumpendo animante, moras venenum trahat, ac non potius vbi per telũ assumptum est, & in visceribus conditum, mox animal corrumpat? Quod enim adeo potens est, vt à virtute corporis domari, aut de vinci nequeat (cuiusmodi venenum est) id sanè cõfestim exercere vim suam, seque in actum deducere solet, vt fieri posse minimè

Tagautii error.

minimè videatur, ad certum quoddam & præfinitum tempus, venenum opus letale ſuum differre. Verùm ſi & grauium & præiudicatæ authoritatis virorum ſenſa paulò penſius expendamus: ſi & demonſtrationum vim, & experientiæ fidem, cui vni perpetuò in rebus dijudicandis eſt inhærẽdum, inueniemus profectò ita retundi, ac reprimi veneni citum opus poſſe, vt celeritati tarditas, & præcipiti leto diuturnus languor ſuccedat. Ita vt temperamento quodam refracto veneno, poſſit in præfinitum quoddam latitudine tempus, illius vis, atque effectus protrahi. Quod ſi Tagautius idipſum tueri ex grauiſſimorum autorum aſſertionibus velit, tum Galeni authoritate, tum etiam Theophraſti doctrina, in obſtinationis delictum protinus decurret. nam, & ſi Galenus libro de partibus artis medicinalis (& ſi Galeni nõ eſſe id opus quidam falsò ſunt arbitrati: ego quidem legitimũ eſſe illius partum non temere arbitror) oſtendere volens, qualis nam ea diſpoſitio ſit, quam neutralitatẽ appellant, eam his letalibus venenis comparet, quæ poſt tempus interficiunt: ſimilemq; eam velit eſſe in corpore diſpoſitionem, quam neutralitatem dicimus, ei quæ in demorſis à rabioſo cane, vel qui letale venenum eius generis ſumpſerunt, quod non de repẽte, ſed temporis mora ac interuallo perimit. Atq; & ſi Theophraſtus, author vt vetuſtiſſimus, ſic ſanè probatiſſimus & fidei incorruptæ, libro de hiſtoria planta. 9. cap. 15. indicans, quæ loca fertilia medicamentis ſint, ita in hac re diſſerat: Nam in Aethiopia qua ſagittas vngunt, radix mortifera eſt:

est: apud Scythas non solum ea radix, sed etiam aliæ plures comperiũtur, quarum aliæ confestim ea interimũt tempore, quo gustatæ sint, aliæ post: Nihil propterea ad rei propositũ in quæstione hac, prædictorum authoritate cõcludet Tagautius, quoniã, si quædam ex Theophrasto dantur deleteria, quæ temporis spatio interimant, dantur etiam, quæ confestim absumunt. Adde quod ipsemet sibi ipsi repugnat, dum in curatione aduersus omnes morsus, & ictus virulentos hæc verba inquit. Virulentorũ omnium animantium morsus, aut ictus non nimium distantem curationẽ desiderant, quamuis in ea multum antiqui variarint. Quare ex duobus vnum concludendum erit, vt vel de repente telũ infixum euellamus, sicut Henrico visum est: vel si quicquã necessario retardaret, statim medicamentum aliquod, cum stylo in vulnere proijceretur, quod sua facultate venenis maximè resisteret, & ab ærugine telum & carnem subiacẽtem defenderet. Quod si hæc præsto non adsint, valeat Tagautius, Guido, Brunus, Auicenna, Albucasis, et quicunq; idipsum sentiunt, atque cum Henrico statim ac sine mora, tela quocunque modo fixa sint extrahantur. Quòd sequenti etiam exemplo nobis maximè, quo suã in hac sententia inconstantiam maiorem ostenderet, vt patet, confirmasse idem Tagautius est visus, sic inquiens. Si armatus homo telo ictus fuerit, nec possit leuiter, ac facilè telum manibus euelli, vulneratum protinus suis armis exui iubeto, & ritè apparatis omnibus, quæ ad opus eiusmodi conducere videbuntur, emissoq; ac præfato (vt supra dictum est, præ- Tagautius taxatur.

est, præsagio, forcipe communi apprehensum telũ (præsertim si sagitta est) ipsum leniter contorquendo extrahito. Quòd si hac communi forcipe nihil promoueris, fortiores assumito. De quibus hactenus. Sedes præterea in quas tela, sagittæ, et eiusmodi penetrare conspexeris, uel caro est, uel os, uel articulus, vnde exactissima quædã methodus, siue ratio, eadem reuellendi emanat, atque conspecta substantia vulnerata, aut in ipsa telum altè infixũ erit, uel in superficie duntaxat, aut saltem ad mediam quandam regionem deuenit. Quòd si huic, aut alteri extremorum magis uicinum fuerit, nomenclaturam tantum mutabit, sed non curationẽ; quemadmodum etiam uel membrum unum ictum conspicimus, uel plura simul confixa, ita ut particula una telo traiecta, alteri affigatur. Quamobrem si in superficie telum infixum sit, satius erit ut leniter, qua uenit extrahatur, ut etiam fieri poterit, dum in profundum penetrauerit, manibus, aut forcipe prout teli hastile commodius nobis sese offerre uideatur, dummodo tam altè nequaquã penetret, ut maior distantia comprehendatur à principio teli ingressus, usque ad profundum, quàm à profundo ad aliam regionem perrũpendam: nam eo casu nisi aliquid obstet, melius est aperire quod superest, eáque propulsatu telum educere, aut hastili ipso, vel aliquo propulsorio instrumẽto. Quod si uel ob spicula, uel eiusmodi aliqua præcipiti occasione id fieri prohibeatur, ut si telum ulterius processeris, nec ea parte possit extrahi, qua infixum est, diuidemus tũc statim quæ apposita sunt, et per illa ipsum eximemus,

memus, uel per eam partem in quam tetendit, ut dictum est, propellentes, summa cura perpetuo habita, ne vel neruum, uel tendonem, uel maiorẽ uenam, aut arteriam incidamus, offendamusque. Si verò telum carni infixum, ea parte qua venit, recipiendum sit, nec aliter educi possit, amplificandum scalpello, aut nouacula vulnus erit. Vbi autem satis incisum est, telũ eximere audacter poterimus. Quòd si telum in carne ita cõditum sit, vt minimè appareat, neq; deprehendi possit, vt lapis, plũbea, vel ferrea glans, quod ex contusa carne, ac sublivida, mole aspera, et inæquali percipi facilè potest, latius vulnus est aperiendum, idque quod inest, ea qua venit, aut scalpello vnco, aduersoq; aut specillo respiciendũ erit, aut denticulata forcipe extrahendum. Sed si spicula apparuerint, eaq; breuia, & tenuia sint, forcipe comminuenda erũt, ac vacuum telum educendum, vel tenaculis cannulatis spicula deprehendenda, & telum item eximẽdum. Si tamen spicula vtroq; versum spectantia, in neutram partem sequantur, iuxta ipsum telũ alia sectione aperiendum est vulnus, nisi quid sequatur incommodi, atque modeste tollendum. Si uerò post carnem aliquod telum ossi inhæsit, attrahentes potius quàm impellentes idem educere debemus, dũmodo in osse altè non cohæreat, quia tunc excisorio cultro, ossè quod iuxta est exẽpto, uel terebra prius perforato telum ipsum extrahere nitemur. At si inter duo ossa telum contractum fuerit, circa membrum vulneratum duo membra fasciis, habenisq; deliganda, & per has in diuersas partes diducen-

da

da esse cõsuluit Guido, vt tendones, ligamenta, neruos distendant, quibus extentis laxius inter ossa spacium est, vt commodè telum euellatur. Sin autem contingat, vt non vna tantum particula, sed plures telo eodem confixæ sint, telum ab exteriore parte, sicut in vna, deprehensum extrahemus, si non per totum præsertim vtrunque membrum penetret telum prædictum. sed si ambæ partes transfixæ fuerint, dimidia ligni parte resecata, eas ligni partes, quàm facillimo fieri poterit modo, sigillatim euellemus. atque hæc de telis, quæ quocunque modo vel in carne, vel in osse confixa sunt, extrahendis dicta sufficiant. Sequitur modò, vt de telorum venenatorum extractione verba faciamus, in qua quidem eo diligentiores esse debemus, quo natura à diuersis affectibus agitata nos infestet. Tota tunc caro, quæ veneno iam commutata est, præcidenda, & ab ea subtus adhuc sana existente reuellenda confestim erit. Quòd si tantum temporis occurrat, vt virus carnem totam commutauerit, nempè pallidam supramodum, subliuidam, & veluti mortuam reduxerit, circa vulnus tũc scarificanda, ac incidenda caro erit, quo plus iam sanguinis vitiati extrahatur, ac postea cucurbitula vulneri admouenda, quo venenum extrahatur, si ne cucurbitulis quidem id fieri liceat, gallinaceus gallus ano depilatus, sic viuens cum ano vulneri applicetur, & obturato rostro diutius detineatur, aperiaturque, vt spiritum adducendo partem etiã veneni ad sese attrahat, et tandem si res id exigere admodum videatur, deueniendum esse ad Tagautij

gautij remedium iudicamus. Nempè, vt homo quidam vilis adhibeatur, qui vulnus exugat, sed ne intereat, ante attendat, ne quod in gingiuis, palatove, aliave oris parte vlcus habeat: hoc enim pacto, & ipse tutus reddetur, & tutum hominem vulneratum præstabit. Siquidem uenena, uel Celsi testimonio, non gustu, sed in uulnere nocent. Cæterum si carni frustulum aliquod ossis, uel spina, uel lapis aut simile quidpiam, neque manibus, uel enarratis iam instrumẽtis reuellere ualeamus, tũc simplicibus uel compositis medicamentis, quæ talẽ habere uim prædicãtur protinus occurremus. Simplicia uerò, quæ hac facultate prædita esse quamplurimi affirmant authores, sunt capita lacertorũ minutim incisa, & loco applicata; bulbi anagallis, dictamnus, sinapi, radix harundinum contusa, semina picnocomi, folia, ac semina & succus tragij, radix gladiolæ, aristolochia rotunda, et eiusmodi vulneri in emplastri formam adaptata. Composita uerò præter ea quæ suo loco recenseri poterunt, primas obtinet partes Auicennæ medicamentum à Guidone, & Tagautio usurpatum, quod hoc pacto componitur. Recipe fermenti, mellis optimi, aut aluearum sordiciei, quam propolim Græci nominant, ana libram semis, visci quercini, quart. vnum, ammoniaci quart. sem. olei quartar. vnum, ex quibus omnibus fiat emplastrũ, quod loco superponatur. Aliud nostrum quod ex betonica, et leporis pinguedine constat, ad vnguenti formam redigendo. Pleraque alia loco suo, hoc est libro. 6. adhuc describenda reseruantur, quæ uim attrahẽdi

habent, et infixa euellendi, cuiusmodi hæc duo medicamenta sunt, & alia id genus multa, quæ passim apud authores prælibatæ authoritatis concernuntur, de quibus abundè dictum sit. Cæterum telo à corporis particula euulso, vulnus eadem prorsus ratione curare licebit, qua reliqua in quibus infixi nihil extat, dummodo qui alteratus est sanguis exprimatur, & euacuetur, oleoq; calente perfundatur vulnus, vt doloris suspicio detollatur. Si autem neque dolor, neque inflammatio adsit, suturis adhibitis, ac medicamento, quod cruentis vulneribus adhiberi solet, integrè curandum est.

De cubiti vulneribus, & manus, & digitorum curandis. Cap. 15.

VBITI, & manus vulnera, curatione non differũt, nisi in magnitudine membri, quod magis urgeat: nam in vtraque parte vel in interna parte, vel in externa contrahuntur. Vulnera autem cubiti interna, ob venarum principes ramos, neruorum, arteriarum, timenda valde sunt, cum inde sanguinis effluxio magna, paralysis, conuulsio, motus, ac sensus amissio, dolores ingentes, inflammationes, & eiusdem generis praua diraq; symptomata facile oriri possint. Quæ verò vulnera in parte externa contrahuntur, periculo etiam non vacant, propter copulationem ac coniunctionem neruorum, ligamentorum ossa colligantium in vnum. In manu autem neque adeo

timenda

timenda ſunt, neque tam magna eſſe poſſunt, quãuis periculum aliquod immineat ob facilem motus, ac ſenſus digitorũ, aut alterius partis amiſſionem. Vnde peculiare nihil habent, cum totidẽ intentionibus perfici poſſint, quot quidem reliqua iam deſignata vulnera, nempè extrinſecus incidendo, ſi opus ſit, partes diſtantes applicando, coactas cõſeruando, ſalubrem ſubſtantiam continuando, atq; accidentia corrigendo, & (vt dictum eſt) propulſando. Quæ omnia quibus inſtrumentis conſequi poſſint, abundè etiam demonſtratum hactenus, neq; aliud ſuperadiungendum tandem fore opinor, niſi quædam ad neruorum, tendinum, ac ligamẽtorum curationem conuenire videantur, cum totidem in manus textura prorſus reperiantur. Eiuſmodi igitur vulnera, & cæſim & punctim fieri poſſe nos docuit Galenus libro. 6. meth. med. quem ſequutus deinde eſt Auicenna lib. 4. ſuæ medicinæ, atq; interdum cum contuſione, interdum verò ſine ipſa, interdum cæca, interdum aperta vulnera, modò tranſuerſa, modò per longum accepta, modò cum carnoſæ ſubſtantiæ deperditione, cute etiam diuiſa, adeo vt nudus neruus appareat, modò nerui tranſuerſim cæſi non ex toto, ſed ex parte. Omnia verò quæ incidunt, contundunt, penetrant, pungunt, vt antea in vniuerſum diximus cauſæ eſſe poſſunt eiuſmodi vulnerum, quemadmodum de ſignis etiam, quæ ex præcedentibus comprehendi poſſunt. nam nerui, tendones, & ligamenta, minimè vulnerantur, quin cutis & caro etiam cum ipſis ſcindantur, atque præterea ſtatim dolor

ingens, motus, ac sensus læsio percipiuntur, unde in coniecturam quandam facilè deuenimus neruorum substantiam esse vulneratam. Si verò tumor aliquis in neruorum vulneribus apparuerit, & postea disparuerit, conuulsionis, ac delirij periculum imminet, quod maximopere animaduertendũ esse constat, si præsagio hoc loco vti debeamus. Curatio præterea vulneris neruosarum partium, vt putæ manus, cubiti, & eiusmodi, communis est cum ea, quæ & vulneribus partium carnosarum accommodatur: hoc vno tamen excepto, quod symptoma illis superueniens, nempè dolor primo loco remouendus est. Nerui enim & tendones magno (vt diximus) sensu præditi sunt: ideo si pungantur, dolor necessario accedit, quem comitatur humorum defluxio, & hanc inflammatio, non solius quidem puncti nerui, sed & totius instrumenti. Quòd si ob vulneris paruitatem nihil exhalare possit, conuulsio sequitur: & ideo in his affectibus dolorem in primis, qui hæc inuehit incommoda, mitigare admodum oportet, ne oriatur inflammatio. Itaque anodynæ parti admouenda sunt: & quod tutius est, cutis vulnus aperiendum, apertumq; seruandum, vt qui in eum locum humor influxit, ac influxurus est, vacuari commodè possit. Nam sic & inflammationis causam tollemus, & dolorem mitigabimus. Quo peracto adhibenda remedia sunt valenter exiccantia, citra tamen dolorem: mediocriter verò calida, vel modicè ad calorem declinantia, tenuandiq; facultate prædita: hæc enim in profundum penetrant vsque ad vulneratum neruum, in halitum

digerunt,

digerunt, quod in neruo relictum erat, atque sic exiccant, locumq́; à superuacuis humoribus liberant, doloremq́; ac inflammationem prohibent. Cuiusmodi oleum est Sabinum, vetus, quod tanquã vtilissimum ad præsentem curationem lib. 6. meth. med. & tertio de compos. med. per genera Galenus nos docuit. Frigida verò, & adstringentia non tutò admouentur: siquidem frigus præter id quod suaptè natura neruis (vt Hipp. 5. aphor. scribit) inimicum est, etiam tenues meatus claudit, quemadmodum & astringentia medicamenta. Itaque neque crudum oleum, neque aliud quodcunq; simili facultate præditum, neruorum puncturis tutò adhiberi potest. Vehementer verò calida inutilia sunt, vt potè quæ defluxionem accersant, & dolorem excitent. Quare ea sola admouenda sunt, quæ modice (vt diximus) calefaciant, valenter exiccent, citra tamen cutis contractionem ac morsum: quæque tenuandi facultate prædita sunt Itaque oleum etiam tenue vtiliter adhibetur, terebinthina, propolis, & id genus alia, ut libro de curãdi ratione, ac duobus præcitatis Galenus fusissime tractauit. Si vehemẽs dolor ægrum excruciet, oleum ex vitellis ouorum tutò etiam administrari poterit. Propoli uerò, ac terebinthina cõmodè utemur in mulieribus, pueris, eunuchis, et alijs eiusmodi naturis, quas uulgo effœminatas vocant, hoc est molli carne præditis. atque sagapeno in duris corporibus vtemur, cum oleo, & terebinthina admixto, quo etiam modo opoponace, lachryma Cirenaica, & eiusdem generis vtebatur suo tempore Galenus. Nec secus sulphur viuum

Neruis punctis, quę vtiliter remedia adhibeantur.

(vt ipse inquit) ac minimè lapidosum, tenui oleo permixtum, donec sordium crassitudinem contrahat. Calx etiam lota, oleoq; commista, similiter auxiliatur, præcipueq; si in æstu caniculæ bis, terve aqua marina abluatur. Ego verò (subdit) ad neruos punctos hoc vti consueui emplastro. Recipe ceræ partẽ vnam resinæ terebinthinæ, aut loco eius humidæ pineæ, aut colophoniæ, aut abietinæ, vnius partis dimidium, picis tantundem. Si itaque humidam resinã miscebis, tunsum, cribratumq; euphorbium reliquis immittes liquatis. Esto verò pondus eius pars ceræ duodecimæ. Sin siccam, sicuti quæ colophonia dicitur, vtique oleum pusillum desiderabit euphorbiũ. Itaque vulnerati nerui curatio medicamenta postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & valenter siccent: tum quæ ex substãtiæ suæ natura, & attrahendi vim habeant, & tenuium sint partium. At si neruus non punctus, sed per directum sit cæsus, nudusq; diuisa cute ostendatur, vim euphorbij non feret, ita vt quũ interposita cutis est, ferre potest. Quare optimè tunc calce elota, & in plurimo oleo soluta vtere. Salutare etiam est, quod ex pompholyge medicamentũ fit, si in largo sit rosaceo liquatum: quod vtique melius fuerit, si tum rosaceum ipsum, tum oleum, salis sit expers. Si verò robustus sit, qui vulnus accepit, & cui corpus sit à superuacuis humoribus mundum, in hoc fas est, valentioribus remedijs non nullis vti, cuiusmodi sunt linamẽta imbuta pastillis Polyidæ, sapa solutis, & super aqua calida tepefactis. Vbi verò neruus alicui trãsuersim est uulneratus, detrahere largius sanguinẽ

Emplastrũ ad punctos neruos.

expedit,

expedit, ac tenui magis, quàm illis uti uictus ratione: tum in quiete omnino ac lectulo molli hominem continere: tum oleo calenti ubertim in axillis, collo, tendonibus, ligamentis, & capite uti. Quod si uulneratus neruus ex ijs sit, qui in crure habentur: sicuti quum in manu est, alæ, ita in his bubones largo oleo imbuẽdi: tum per totam spinam ad collum, & caput ascendendum. At contusi nerui, ubi cum eis est simul & ipsa cutis contusa, cataplasmate ex oxymelite, & fabacea farina curantur. Qui uerò absque cutis simili affectu cõtusi sunt, ijs oleum calens, atque tenuuium partium auxilio est. At si dolor una cum contusione cutis, & nerui infestet, etiã picem liquidam immiscere illi cataplasmati, ac bene coquere tum calens medicamentum imponere oportet: atque ubi magis siccans efficere uoles, erui farinam inijcies. Verũ si totus præcisus neruus sit, metus præterea nullus instat: debilis tamen remanebit particula, curatio uerò eius communis est cũ ea, quæ aliorum est uulnerum. Cæterum quæ medicamẽta posthæc à recentioribus chirurgis in uulneribus neruorum hæc potissimum ualentiora habentur. Nimirum medicamentũ ad neruos cæsim uulneratos, ac etiam tendonum uulneribus expeditissimum esse quidam prædicant, quod unguentum ex uermibus uulgo nuncupant. Recipit autem centaureæ minoris, linguæ canis, lanceolatæ, quæ plantago est minor, pilosellæ, consolidæ maioris, & minoris, ana manip. unum, uermium terrestium, lib. ß. olei communis lib. unam, uini, lib. 1. ß. subigantur simul, & ita septem diebus nutriantur. Deinde illis

Medicamẽtum ad neruos cæsim vulneratos

addantur sepi arietis à pelliculis emundati, lib. 1. picis nigræ, resinæ ana quar. unum, gummi ammoniaci, galbani, opoponacis in aceto dissolutorum, ana drach. v. simul omnia moderato igne decoquãtur usque ad uini & aceti consumptionẽ, & percolentur. Vbi uerò hæc penè refrixerint, adde terebinthinæ, quart. semis. thuris, mastiches, sarcocollæ, ana drach. iij. croci drach. ij. spatula agitentur in mortario & fiat unguentum. Cataplasma itẽ, quod ex oximelite, & fabarum farina, vel eruorum, vel lolij, vel ciceris, vel lupinorum, vel hordeacea conficitur, hisce neruorum diuisionibus valde accommodum Galeno lib. iij. de compos. med. per gen. habetur, sed præ omnibus anteponendum esse procul dubio existimo balsamum nostrum artificiale, in de nasi vulneribus curandis proprio capite iam descriptum.

De thoracis & eius partiũ vulneribus curandis. Cap. 16.

VOD à costis vtrinque circumscribitur, pertinetq; anteriore quidem parte ad pectus, ac septum transuersum, decumbit verò posteriore ad spinam, hoc omne spatiũ medici appellant thoracem, in cuius amplo sinu, cor, pulmones, venæ notabiles, magnæ arteriæ, nerui quamplurimi, musculi, ossa, cartilagines, tendones, ligamenta, & quamplurimæ partes ad vitam humanã conseruandam maximè necessariæ continentur. Quarum

rum quælibet suo perpetuo munere fungi cogitur, quo corpus hoc totum ne dum viuat, sed commodè, ac sanè etiã viuat, quod vtique fieri contingit, tum ex temperamento omnium partium, tum etiam ex proba cuiusque structura, & eiusmodi. Si verò accidat vt vulnus (de quo nostra futura est hæc tractatio) in corde, totum à natura tam artificiose compositum quamprimum ruit ita vt in solo membro, hoc est corde, thoracis vis tota collocata sit, atque tanquã clauis totius videatur. Si in pulmonibus nõ cito admodũ, vt in corde, mors, & deperditio succedit, sed breui tẽporis curriculo, ita ut quidã sex diebus, quidam decem, viginti, centũ à vita recesserit, pro vulneris peruersa natura. Si arteria illa trachea vel vena, aut quodlibet magnum vasculum incisum, atque vulneratum sit, ob mirabilem omnium vsum oblæsum vel mors repentina, vel paulò post, vel saltẽ sub iudice lis est. Si verò septum transuersum, vel aliqua alia thoracis adhuc pars, vix sanitatis vinculum restringitur, vel Celso autore lib. 5. cap. 26. Quare cum locus iste tot modis ad uitæ cursum præseruandum concurrat, cumq; eiusmodi uulnera uel difficilia, uel impoßibilia (ut sic dixerim) ad curationem esse dicantur, mirum quidem non est si Guido, & quot eius sectati sunt opinionem, Galenum, Auicennam ac Halyabbatem mirum immodum reprehendant, qui de huiusmodi partis uulneribus ne uerbũ fecerint, & si Galenus tantum hinc inde breuiter pertractauerit, ut quarto, & quinto lib. methodi medendi testis ipse est. Reprehendit deinde Guido alios ante ipsum magi-

stros

stros qui multa licet enarrauerint, discordes tamen inter se fuerunt, & ut omnia in integrum obseruemus eiusdem Guidonis uerba quo modo ipse deposuit, hoc est barbarie obscurata recensere hoc loco non dedignabor. Magnum mirum (inquit) est quod Auicennas, neque Halyabbas, neque Galenus de isto vulnere scripserunt. Et alij magistri post illos multa dixerunt, inter quos magna est discordia: nam aliqui dicunt quod tenta debet poni in vulnere, & locus teneatur apertus cum ipsis tentis, & consequenter debet mundificari cum emplastris, vnguentis, & lauamentis, hanc nimirum rationem adducentes, quoniam si materia retineatur in concauitate pectoris fluxa ratione vulneris, timor esset, vt illa materia ad cor transiret, vel ad aliquod aliud membrum cum putrefacta esset, quare timor esset de morte: ne ergo retineatur illa materia, & vt ipsa exire possit, præcipiunt isti, vt locus apertus teneatur, vt talis materia exire, & exiccari possit. De numero quorum fuerunt isti magistri solemnes, scilicet, Rogerius, Iamerus, Rolandus, Guilielmus, Brunus, & Leofrancus. Alia opinio est, quòd vulnera talia debent sui & incarnari, nec aliquo pacto debet tenta poni, & fundatur se super hoc, quia nisi citissimè clauderetur vulnus, timor esset ne spiritus vitalis per loca illa citissimè exalaret. Secunda ratio, nam ex apertione vulneris aer frigidus superingrederetur ipsos spiritus confundens, & conturbans eos. De quorum numero fuit Henricus, & Theodoricus. Ego verò concordans dictas opiniones, dicam illud, quod verius

rius mihi videbitur incipiens primò à substantia rei. Dico ergo primò quòd in thorace vulnera quædam sunt, quæ non penetrant ad substantiam intrinsecam, & quædam, quæ penetrant vsque ad concauitatem, idque tam à parte anteriori, quàm ab altera, posteriori scilicet contingit. Et quæ penetrant, aliquando simplices, & sine contentorum membrorum vulnere existunt: aliquando verò tum pulmones, tum diaphragma, & eiusmodi internæ partes vulnus susceperunt. Et istorum vulnerum, quædam sunt in quibus parum vel nihil sanguinis cadit in concauitatem pectoris, & quædam sunt, in quibus sanguis copiosus cecidit, vnde in eiusmodi vulneribus differentiæ curationis suscipiũtur. Quibus dictis statim ad causas indagandas decurrit Guido, ac signa & postea ad deligandi modum per longum progressum, ne interim prædictorum diuersæ opiniones eiusmodi ordinem peruertant, quamuis causas horum vulnerum perquirere, aliud nihil sit, quàm eandem cantilenam recantare. Signa verò maximè necessaria esse videbantur, non pro curandis exactè iisdem thoracis vulneribus, sed etiam, ad ea quæ dicturus erat roboranda, atque confirmanda. Quare eiusdem methodum modò sectantes, signa nos quoque assignare hoc loco nitemur, atque prorsus ea, quæ partem à parte vulnerata seiungunt, cum signorum perscrutatio tanti sit momenti, vt per ea affectus corporis noxam inferentes cognosci cõmodè poßint, subindeq; curari. Signa igitur vulneris penetrantis in pectore, sunt exhalatio spirituum flatuosorum, ex ipso orifi-

ſo orificio vulneris, præcipuè dum nares, & os clau duntur, idq; admota candela accenſa vel lana, aut goſſipio, vel ſpeculo cryſtallino facilius percipitur, quàm per ſtyli, vel alterius cuiuſque inſtrumenti perſcrutationem. Extinguitur enim candelæ lumen, lana, & goßipium tremit, & ſpeculum obſcuratur ſi vulnus penetrauerit, nec quicquam percipitur iſtorum ſi fuerit in ſuperficie tantum. Signa percuſſi cordis, ſunt ſanguinis effluxio magna, venæ languidæ, color corporis admodum pallidus, ſudores frigidi, maliq; odoris, qui tanquam in rotato corpore oriuntur, extremisq; partibus frigidis, & tandem matura mors ſequitur. Pulmone verò icto, ſpirandi difficultas eſt, ſanguis ſpumans exiens tum ex vulnere, tum etiam ex ore, ex plaga rubens tamen, ſimulq; etiam ſpiritus cum ſono fertur: in vulnus inclinari iuuat, quidam ſine ratione conſurgunt, inflammantur, tuſsiunt: multi ſi in ipſum vulnus inclinati ſunt, loquuntur: ſi in aliam partem, obmuteſcunt. At ſi ſeptum tranſuerſum (in cuius orificijs tribus enucleandis parum oculatus Realdus Columbus fuit, & cum ipſo Fallopius diſcipulus noſter malè iudicauit, v: rectè, atque argutè noſtri vices agens Proſperus Borgarutius Italicè Anatomiam tradens, ac modò in Academia Patauina publicè ſecans, eos in ſua Contemplatione taxare videtur) percuſſum eſt, præcordia ſurſum contrahuntur, ſpina dolet, ſpiritus rarus eſt, ſanguis ſpumans fertur, tuſſis ſicca, phreneſis, delirium, ac ſyncope. At ſanguinis intrinſecus effluxi, ſignum præſtat præcipuè Galenus lib. 6. aphor.

Signa c[...]dis percuſſi

Si in

Si in ventrem sanguis effundatur præter naturam necesse est ipsum putrefieri; sunt grauitas, & pondus ad latus, iuxta spurias costas, sputum putridum, fœtor in vulnere, & in ore, tussis multa, & primis diebus febricitat. Præter ea, quæ probemij loco, præsagia modo retulimus, consequens est vt aliqua etiam hoc loco post signa conferamus, vt ordo noster potissimum cõseruetur, nec aliquid necessarium omittatur. Vulnera igitur, quæ penetrant à parte dorsi, magis timenda sunt, quàm quæ à parte anteriori, propter venam illã cauam, siue magnam, atque eius multiplices ramulos ascendentes, atq; propter arteriam magnam, quæ uenæ associatur, & propter neruorum compages, & etiam propter asperam siue tracheam arteriam. Modò ad Guidonis curandi rationem redeuntes, ipse nos admonet, quòd si per eiusmodi indicia, ac signa certi simus nullum ex intrinsecis membris esse uulneratum, nec aliqua materia intus decursa, cõmodè sine turunda, quam ipse tentam uocat cum emplastris agglutinatiuis, ac pulueribus. & unguentis eandem uim sortientibus, & stuppis uino madefactis superpositis, atque loco optimè deuincto, ut alia curauimus uulnera, quod idem uoluit Henricus, & Theodorus. Si uerò uulnus penetrauerit, & membrum aliquod internum oblædit, sed materia intrinsecus nulla descendat, curationem propterea non uariabit, nisi in administratione per os pharmacorum, quæ uiscida, & glutinantia esse oportet, Galeno lib. 5. meth. med. authore. Siccare igitur omnino licebit per opposita extrorsum

medica-

medicamenta, & ea quæ deglutiuntur per aquam, & uinum subtile, sicut est diapapauer, diadragacanthum, & eiusmodi, & suo loco embrocationes (quas uocant) cum uino, aut emplastris desiccatiuis, cuiusmodi est diapalma, & eiusmodi applicare. Si modò uulnus thoracis penetret, & materia intus defluxerit, uulnus turunda dilatandum quam primum est, Guilielmo autore, ut liberè, ac manifestè sanguis, & sanies generata intus, per ipsum uulnus poßit exire: & penicillus propterea sit magnus exterius ne in uulnus decideret, & liberius extrahi posset. Postmodum inungatur locus affectus cum defensiuo ex bolo armena, donec ab inflammationis periculo tuti simus: tunc enim suppurantibus, & digerentibus curandum est: idq; duplici duntaxat ratione, nempe internè, & etiam externè, quæ autem internè syringa proijciuntur. hoc primas partes apud recentiores obtinet medicamentum, à Guilielmo quidem desumptum. Reci. decopti myrrhæ, farinæ lupinorum, ana unc. 1. ß. mellis ros. percolati, unc. 1. floris camamillæ drac. 4. uini albi lib. 2. bulliant omnia simul donec farina, & flores decoquantur, percolentur, atque ex ipsa colatura imponatur cum instrumento prædicto, secundum quantitatem, quam commodè æger ferre possit, nec natura grauetur. Quo facto super uulnus se totum cõuertat infirmus, ut tota hæc decoctio euacuetur, idq; toties repetendũ erit, donec decoctum præsignatũ suum in exeundo colorẽ præseruare videatur. Quòd si æger hoc totũ sufferre nõ possit, facta prima impositione decoctionis sup̱ uul-

nus

nus hoc imponatur ſequens emplaſtrũ mundificatiuũ. Rec.mellis roſ.colati,drac.1. myrrhæ,thuris, ſarcocollæ,ana drach.ß. farinæ hordei, fœnugræci, quod ſufficit ad inſpiſſandum ad modum emplaſtri, quo vtere. Aliud. Recipe mellis roſ. colati,drach. 6 terebinthinæ, drach.iiij. farinæ hordei quantum ſufficit ad inſpiſſandum ad emplaſtri formam, quo etiã prædicto modo vtaris, donec ſanies fuerit exiccata. Quod ſi neque conuulſio ante quatuor dies, neque tremor, aut palpitatio, neque difficilis anhelitus ſuperueniunt, ex Albucaſi optimum indicium eſſe denunciato. At quum toties turundarum rationem aliquam tradere ex ſuperioribus polliciti ſimus, quumque magnas partes in thoracis vulneribus curandis potiſſimum habeant, propterea abſurdum non fuerit, quando, quo modo, ad quem vſum inuentæ illæ ſint rationem prædictã aſſignare. Vſus itaque ex penicillis, ſiue turundis talis exiſtit, vt ſordes commodè detergantur in vulneribus, & tũc ex panno linteo, nequaquam aſpero, efformantur; vt vulnus hians, & apertum maneat, & tunc ex ſtuppis bene pexis, & à ſordibus emũdatis, vel ex prædicto linamento ſubtili, mũdo, vel etiam ex goſſipio (quod xilum, ſiue cotonem vocãt) effingimus: vt aër commode perſpiretur, vt exempli gratia in naribus: & in altis vulneribus, vt ſanies, & pus per ipſam turundam deferatur, & foras egrediatur, & tunc ex canna ænea, vel argentea fieri debet perforata. Aliquãdo etiã penicilla inſeruiũt, ut vulneris os magis dehiſcat, et amplificetur, ſiũtq; tunc aut ex ſpongiolis vehementer compreſſis & intortis,

intortis, aut ex radice gentianæ; hæc enim dũ multum humorem, quo scatet vulnus, combiberint, turgescunt, & ita magis apertam plagam efficiunt. Modus autem, siue forma turundarum æqualis ex linamentis debet, ex alijs verò materijs in modum clauiculi lignei, quem Latini impagem vocant, ne, vt supra diximus, intro labantur: atque hæc interdum quopiam delibuta sit vnguento, interdum verò sicca admoueatur, prout res ipsa exigit. Iis tandem vtimur in octo tantum vulnerum generibus, quæ modò assignabimus, in omnibus verò alijs, inducendæ cicatrici studemus, absque eiusmodi auxilijs. Primo igitur vtimur penicillis in vulneribus contusis. Secundo in vulneribus ab aëre alteratis, & sordidis quæ detergẽda sunt. Tertio in cauis vulneribus, in quibus est necessaria carnis regeneratio. Quarto in vulneribus, quæ cum inflammatione, aut quo vis alio tumore præter naturam laborant. Quinto in vulneribus, quibus persanãdis admouenda manus est circa ossa. Sexto in vulneribus ampliãdis, seu detergendis, vel cum aliquid ab eorum fundo vacuandum est, vt in præsentibus thoracis vulneribus, & in omnibus profundis, in quibus necessum est alibi vulnus ipsum aperire, vt ex fundo, & sinu, saniosa colluuies, inibi collecta vacuetur. Septimo in vulneribus, quæ per morsus fiunt, quoniam eiusmodi vulnera non sunt festinanter agglutinanda, & ad cicatricem perducenda. Imo diutius aperta, & ampliata conseruari debent. Vltimo in vulneribus, quæ iam vetustate in vlcera defluxionibus scaturientia degenerarunt. Atque hæc di-

cta

cta de turundis vulneribus conuenientibus sint satis. Sed quoniam sæpè sæpius in curandis plagis id euenit, vt penicillis in vnum duobus, tribusve, prout res ipsa exigit, vti cogamur, præcipuè quidem in cauernosis vulneribus, in quibus necessaria est carnis deperditæ regeneratio, quumq; commodè loco suo vel colligari, vel diutius absq; aliquo auxilio contineri non possint, propterea antiqui instrumentum quoddam compererunt, quo quidem turundas sine partis læsione inter vulnerum labra cõseruarent, easq; dissolutas partes comprimerent, & suffulcirent, membriq; genuinum calorem conseruarent, atque à graui, molestoq; vinculorum fasciarum pondere, vulneratam particulam tuerentur. Eiusmodi verò instrumentum, vel (ut proprius loquamur) auxilium, puluinar, puluillus, & plumaceolus vocari solet, eo quòd fieri antiquitus solebat ex plumis inter duos pannos candidos, sacculi more consutis. At quoniam ualde tediosum ex hac materia erat, nimiumq; particulam calore oppressam detinebant eiusmodi sacculi; adde quòd non aptè apparentur, abluerentur, & exiccarentur, idcirco posteritas eos innouare, atque immutare necessario incepit, ac magis postea placuit eiusmodi puluillos ex stuppis cannabinis conficere, præsertim studiosè pexis, & emundatis. Multi etiam hodie loco stupparum, panniculos læues, candidos, æquales, hoc est non asperos, duplicatos, aut triplicatos admouent: alij lanam, gossipium, vel spongiam puluillorum loco adaptant. Cæterum ex quacunque prædictarum materia fiant hoc nihil refert, dummodo, & nu-

mero, & figura maximè conueniant: vnus enim, dua, & tres etiam aliquando apponuntur; atque ij non perpetuò quadrangulati, neque rotundi, neque triangulares fieri debent, sed prout res ipsa expetere videtur. Quadrangulati siquidem fiunt, vt partem affectam à fasciarum, & vinculorum iniurijs vindicent: rotundi sicci alijs superponuntur, ut natiuus calor læsi membri conseruaretur, & si saniem, ac pus in se recipiant: triangulares, glutinandorum vulnerũ gratia. Præter has tres puluillorũ formas non egemus: atque hi quandoque sicci, non nunquam uerò candido oui, aut alio liquore imbuti, ut uino, posca, oleo, & eiusmodi imponuntur: unusque ex utroque latere labiorum vulneris constituitur, ita ut super uulnus inter se iungantur lateribus.

De vulneribus ventris inferioris, & eius omnibus partibus curandis. Cap. 17.

BSOLVTIS uulneribus capitis, quod superiorem uentrem Anatomici nominant, atque perfecta integra curatione thoracis uulnerum, quem uentrem medium appellant, atque ordine curatis etiam quibusdam extremitatum superiorum uulneribus, necessum, & opportunũ iam tempus erat ad abdominis uulnera curanda deuenire. In abdomine autem extrinsecus cutis omnibus antestat: quæ in membranam finitur: post cutẽ, medio circiter loco, neruea tenuitas musculorum

gemina

gemina tenditur, membranarum ritu. Post has deinceps habentur duo musculi recti, & carnosi, qui à pectore ad ipsa pubis ossa perueniunt. Atque hæc quidem omnia sibi mutuo cohærent, abdomenq; cōstituunt. Quòd verò deinceps hoc excipit, peritonæon Græcis dicitur, estq; corporibus duobus exanguibus, & neruosis conflatum: verùm alterum eorum neruosa tenuitas eorum musculorum est, qui per transuersum se agunt: alterum, membrana tenuis, veluti aranea, quæ vtiq; verè est peritonæū. ac tale quidem in medio sui est abdomen. Partes uerò eius, quæ vtrinque ad latus quatuor quasi digitos recedunt, hæ statim à cute obliquos musculos habent, priores quidem, qui à pectore demittuntur, secundos, qui ab ilibus ascendunt: dein post hos, transuersum vtrinque musculum, sub quo est peritonæum. In hac autem concauitate primo ventriculus, deinde hepar, splen, renes, intestina, omentū, testes, vesica, & aliæ eiusmodi partes, quarū vulnera maximopere suis signis distinguenda erunt. Primo igitur, causis veluti cognitis post habitis, signa quæ nos docent abdominis vulnera nō esse profunda ex imposito stylo argenteo deprehenduntur: stylus enim non altè progreditur, neque omenti aliqua portio exit, vt in profundis, ac penetrantibus fieri contingit. Signa verò peritonæi vulnerati sunt, dolor in parte non exiguus, omentum exiens venis, ac pinguedine refertum, liuidum, ac nigrum colore. Signa stomachi, sunt singultus, & bilis vomitus insequitur: ac si quid cibi, vel potionis assumptum est, id citissimè redditur: venarumque motus

elanguescunt, sudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigescunt. Communes verò ieiuni intestini, et ventriculi vulnerati notæ sunt cibus & potus, qui per vulnus exeunt, præcordia indurescunt, non nunquam bilis per os redditur. Intestino tantum sedes inferior est: sed cætera intestina icta, vel stercus, vel odorem eius exhibent. Iocinoris autem vulnerati notæ sunt, multus sub dextra parte præcordium profusus sanguis, ad spinam reducta præcordia, in ventrem cubandi dulcedo, pũctiones, doloresq; vsque iugulum, iunctumq; ei latus scapularum, os intentum. quibus non nunquam etiam biliosus vomitus accedit. At liene vulnerato, sanguis niger à sinistra parte prorumpit, præcordia cũ ventriculo ab eadem parte indurescunt, sitis ingẽs oritur, dolor ad iugulum, sicut iocinore vulnerato venit, quæ quidem omnia ostendũt vulnus penetrare ad partem vsque ipsius lienis. Renibus verò percussis, dolor ad inguina, testiculosq; descendit, difficulter vrina redditur, eaque aut est cruenta, aut cruor fertur. Vesica verò vulnerata, dolent inguina: quod super pubem est, intenditur, pro vrina sanguis, aut ex ipso vulnere vrina descendit, stomachus afficitur & ita aut bilem vomunt, aut singultiunt, frigus ex eo, & mors sequitur. At cum vulua percussa est, dolor inguinibus & coxis, & femoribus est: sanguinis pars per vulnus, pars per naturale descendit, vomitus bilis insequitur. Quædam obtumescunt, quædam mente labuntur, quædam sui compotes, neruorum, oculorumq; dolore vrgeri se confitentur, morientesq; tandem, eadem quæ corde

vulne-

vulnerato patiuntur. Signa percussorum testium, & partium externarum cum satis oculis pateant non describentur sed eorum loco ad iudicia potissimum trāsibimus. Minus periculi sunt vulnera, quæ ad latus recipiuntur, quam in medio abdomine, vt lib. vi. meth. med. testatur Galenus: quum tenuem aponeurosim nullam habeat, & sutura in medio difficulter administretur: quum nimirum & hac parte maximè procidant intestina, & ægrè inibi contineri queant. Si igitur maius sit abdominis vulnus, tum plura necesse est intestina excidere, tum difficilius denuo immitti: quanquam & parua uulnera tractatu etiam sint difficilia. Nam nisi quod procidit, illico in suum reponatur locū, inflatur, surgitq; in tumorem: quo fit, vt per angustum foramen immitti nequeat. Quare minus graue per huiusmodi vulnera mediocre foramen est. Si uerò omentum excidat, necessario putrescit, autore Hippo. lib. vi. aphor. lviij. quā ob causam medici partem illam, quæ fuerit nudata, solent resecare. Intestina, quæ exciderunt, nisi uelociter remittantur, inflantur ex frigore ambientis aëris, ac difficulter postea remittuntur. Vesica deinde discissa, aut præcordijs, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut uentriculo, aut iecore, letale est, uel Hipp. testimonio lib. eodē præcitato, aphor. xviij. atque Celso lib. v. supra allegato loco, ubi renes etiam, & ieiunum intestinum adnumerauit inter ea uulnera quæ seruari non possunt. Abdominis autem uulnera, quæ non penetrāt, peculiare nihil habent, nisi rationē colligādi, atque suendi, cum in cæteris eandem prorsus curationem

obseruent cum carnosis (vt ita dixerim) vulneribus. Sed quæ vlterius penetrauerint, neq; ex prædictis membris aliquod exierit, peculiarẽ habent suẽdi modũ, nec aliã requirunt à prædictis curationem. Itaq; principio id agendũ est, & postmodum ad ea medicamenta deueniendum, quæ agglutinãdi facultatem habent. Sed si tale sit vulnus, ut vẽtriculi tota substantia sit perforata, quamprimum oleo absinthino confortare, ac roborare ipsum nitemur, vel myrtino, vel oleo cydoniorũ, aut aliquo eiusmodi, postea cum mundificatiuo, vt vocant, procedendum erit, ex terebinthina, farina hordei, & vitello oui, & post quatuor, aut quinque dies sequenti medicamento agglutinandum. Recipe vini cytoniorum, thuris, & mastiche quod sufficit, bulliant simul, & vtere. Item plantaginis aqua cum thure, & mastiche plurimum auxiliatur, & alia quæ suo loco postea enarrabuntur. Vt verò intestina, quæ exciderunt in suũ recondantur locum, principio id agendum esse docuit Galenus lib. 6. meth. med. Secundò, vt vulnus suatur. tertiò, vt medicamen imponamus. quartò, vt nequa præstãtior pars simul afficiatur, prospiciamus. Si ergo adeò paruũ sit vulnus, vt inflatum intestinum ex frigore ambientis aeris, remitti nequeat, discutiemus flatum, spongia molli, & ex calente aqua madenti, moxq; expressa, intestinum ipsum calfacientes. Præparatur verò interea vinum austerũ calidum. Quippe id magis calfacit, quàm aqua, roburq; intestino addit. Quòd si huic quoque præsidio intestini inflatio non cesserit, incidendum peritonæi tantulum syringotomis

ringotomis est, quantum ei quod excidit, reponendo sit satis. Scalpelli verò, quibus acies vtrinque habetur, aut quibus cuspis acuta est, sunt omnino fugiendi. Situs autem laboranti sit talis, vt quæ vulnerata pars est, sublimiorem semper locũ obtineat. Cauendumq; magnopere est, ne id quod exciderit, degrauetur quicquam ab intestinis alijs. Qui igitur intestina per magnum vulnus prolapsa, reponere in propriam vult sedem, is vbi totum vulnus manibus suis extrinsecus apprehenderit, debet intrò reprimere, tum constringere, ac exiguum semper suenti prænudare: quin etiam idipsum, quod assutum est, modicè comprimere, quo ad totum persuatur. Quoniam igitur coire, inquit Gal. coalescereq; oportet cum peritonæo abdomen, incipiendum quidem à cute est, atque ab externo introrsus acus inijcienda est. Vbi verò tum cutem, tum rectum musculum totum transierit, præterito quod ei subest peritonæo, per reliquum peritonæum eam ab interno extrorsus inijcies, atque inde per reliquum abdomen ab interno extrà transmittes Vbi hoc penitus penetrauerit, rursus ab externo introrsus idem abdomen est perforandum. Mox vbi peritonæum, quod illi quoque subhæret, præterieris, atque ad contrarium veneris, hoc quoque ab interno extrorsus est perpungendum, vnaq; cum eo totum ipsi coniunctum abdomen. Deinde ab hoc incipiendum rursus, atque id cum contrario peritonæo consuendum: ac rursus vicina quoque cute transmissa, iterum ab ea parte acus introrsus est traijcienda, consuendumq; abdomen id cum peritonæo contra-

rio, etiam inibi vicina cute transmissa. Atque hæc iterum, iterumq́; facienda, quoad totum vulnus similiter consuerimus. Quòd uerò ad interuallum punctionum earundemq́; altitudinem pertinet, mediocritas eligenda est. Filum etiam inter durum & molle medium quoddam obtineat. At verò medicamenta, quibus in his utemur, eiusdem materiæ sunt, cum uulnera glutinantibus. Porrò alium statim Galenus suendi abdominis modum describit, ab alijs nimirum susceptum, in hunc modum referens. Sunt qui aliter uulneratum abdomen consuant, ad hunc modum: oportet à uicino nobis abdomine incipere, atque ab externo introrsus per id tantũ acum transmittere. Post, præteritis utrisque peritonæi labris ex aduersa parte ab externo introrsus per utrunque eius labrum acum reuocare: dein rursus hanc reuocare, atque ab interno extrorsum per aduersum abdomen traijcere. Atque ita totum peritonæum sibi mutuò coalescens, prorsus intra abdomen absconditur. Deligatio uerò extrinsecus, uel præcipuè in his necessaria est, atque ad hæc, quod inter bubones & axillas est, id totum molli lana ex oleo mediocriter calido imbuta circundare oportet: satius item fuerit, si & per clysterem intestinis, aliud simile infundas. Quod si quid ipsorum intestinorum sit vulneratum, quæ extrinsecus fieri debent, omnia similiter, vt diximus, sunt peragenda. Cæterum quod inijcitur, vinum nigrum, austerum, & tepens erit. Ac crassa quidem intestina, sanatu facilia sunt: è contrario difficilia, quæ tenuia existunt. Ieiunum autem est omnino incurabile,

Abdominis suendi forma secũdum Galenum.

tum propter magnitudinem multitudinemq; vasorum, tum quòd tunica eius neruosa, prætenuisq; sit. Adde, quòd tum bilem synceram hoc intestinum recipit vniuersam, tum quòd omnium maximè est vicinum iecinori. Ventriculi autem quæ carnosæ partes infernæ sunt, curare cum fiducia tentabis: quæ verò in ore eius sunt, eis sensus acumen, quo minus sanentur, obest: atque hoc etiam, quòd medicamenta illic diu hærere nō possunt. At verò omentum, si per vulnus exciderit (præstat enim hæc pars animali vsum non vsque adeo magnum: constatq; ex membrana tenui, arterijs, atq; venis contexta) si quid ex eo nigricans sit, excipiemus id vinculo: ac sic, quod post vinculum est, amputabimus: atque vt in imo fine iam prædictæ suturæ abdominis pendeant ipsius vinculi extrema curabimus: quò nimirum ea, quum ex vulnere suppurante euomentur, facilè recipiamus. Hepar autem, renes, et lien, cum mortalia habeant vulnera, propterea curationem potius ab ipsa natura recipiunt, quàm à perito admodum artifice: veruntamen relinquendæ auxilijs non sunt, sed quamprimum si sanguis intus effluxerit, euacuetur si liceat, aut si fieri possit, alioquin ad inguina, si æger euaderet, laberetur, ibique bubonem, aut fistulam, vel quid simile inferret, quod postmodū breuissime appareret. Quare euacuato sanguine, subinde modo prædicto, atque eadem diligentia suatur locus vulneratus, prædictisq; medicamentis foueatur. At si in vesica, testiculis, vulua, vel virga vulnus coiuerit, cum omnes eiusmodi partes eodem prorsus modo curentur,

nihil

nihil tamen ab aliјs vulneribus membrorum carnoſorum peculiare habere videntur: & ideo primò nunquid ſutura locus oblæſus egeat, eamq; rationibus ſuo loco ſupra conſignatis, ſuemus. Quod ſi ſutura locus minimè indigeret, ſatis erit vulnus primis diebus oleo roſ. & oui vitello ſimul commixtis, curare; poſtmodum terebinthina, olei loco, cum vitello oui ad pus incitare: tertio extergere ex melle roſaceo farina hordei, ac terebinthina: & quarto ſi caro fuerit mollis induretur cum vnguento apoſtolorum, incarnetur, & conſolidetur.

De femoris, ac cruris vulneribus curandis. Cap. 18.

EMORVM, ac crurũ vulnera mortis periculum nunquã portendunt, niſi magnitudine ſubſtantiam excedant, quæcunque enim vulnera magna dixeris, periculo non uacant, ob ſubiectarum partium ſolutionem. Spaſmus in harum partium uulneribus aliquando contingit, animi deliquium, & non exigua inflammatio; præcipuè ſi aliqua maiorum neruorum, uel tendinum, uel capitis muſculi, ſiue uenarum, ſiue arteriarum, aut oſſis medullæ portio ſecta fuerit; unde etiam ſequitur claudicatio. Intentiones nullæ prorſus hic ab aliјs particulares enaſcuntur, ſed à dolore, inflammatione, & aliјs ſymptomatibus cuſtodiendum erit membrum; ſuenda, ſi neceſſe fuerit, labra erunt, & tandem agglutinandus eſt locus.

Quòd

Quòd si contingat, ut persæpe in huiuscemodi naturæ uulneribus uidisse memini, uel propter errorem à medico, aut ægrotante uel quolibet modo, ut caro nimium in his uulneribus excreuerit, atque in magnam molem deuenerit, remedijs protinus succurrendum est, cum & hic quoq; in morborum numero dicendus sit, qui in quantitate, magnitudineve partium spectatur, quemadmodũ & cauitas erat, de qua suo loco pertractauimus. Quamobrem sicut vulnus cauum, non vnus est defectus, sed duo, nempè vulnus & cauitas, ita vulnus, quod supercrescentem carnem habet, non vnum dicitur uitium, sed cum vulnere carnis excrescentia. Ergo duæ sese offerunt indicationes, cum duos essè differentes morbos dixerimus, nempè carnis supercrescentis detractio, quæ solis medicamentis perficitur: & solutarum partium agglutinatio, quæ naturæ munus Galeno, & omnibus dicitur. Medicamenta uerò, quorum egemus perpetuo auxilio in supercrescentis carnis detractione, talia natura esse oportet, vt vehementer exiccent, et facultate acri: cuiusmodi est spongia, stuppæ minutim incisæ, linamenta è pannis carpta muria acriori imbuta, & resiccata: chalcantũ, seu atramentum sutoriũ, chalcitis, seu uitriolũ, radix hermodactyli, & asphodelorum, oleũ etiã, seu aqua sulphuris, & alia id genus medicamẽta, quæ pro ægrotantiũ natura, tum benigniora, tum ualentiora seligenda erunt, ut uberius lib.6.dicemus. Eiusmodi autẽ remedia donec vulnus æquale atq; impletũ reddant, applicanda erũt, & postea semouenda, quorum loco, ea quæ cicatri-

cem

cem inducant succedere protinus debent: nam ubi purgatum, impletumque, ac æquale carne uulnus fuerit, cicatrice tantum induci postulat. Quæ autem esse eiusmodi debeant medicamenta, quove gradu exiccare, atque conglutinare debeant, loco suo in Antidotario reperies.

De genu, & tibiæ vulneribus curandis. Cap. 19.

VLNERA, quæ in genu recipiuntur, propter diuersas causas, maximè erunt pertimenda, cum propter ligamẽtorum, tendinũ neruorumq; copulationem, tum propter promptum, ac facilem humorũ decursum. quod animaduertens Auicen. Vulnera (inquit) quæ cadunt in genu apud rotulam, sunt mala, & ad ea quandoq; sequuntur accidentia mala, è quibus pauci liberantur. Huiuscemodi uulnera, quum in particula magno prædita sensu contingant, non fiunt sine uehementi admodum dolore, quem sequitur aliquando mors, aliquando totius membri iactura, & per cõsequens non potest prohiberi inflammatio. Cæterũ à quacunque parte, uel regione uulnus in genu recipiatur, proculdubio ex superficiali admodũ ictu, neruorum, ac tẽdinum solutio contingere debet, ob locum modica carne præditum: atque interdũ os ipsum tangit, ac secat, unde, (ut dictũ est) pessima symptomata excitantur, nempè profusio sanguinis, dolor uehementer crucians, conuulsio, synco-

pe: à quibus & agẽdorum etiam indicationes sumendæ sunt: nam uulneris, qua uulnus est, sanatio mediocris siccatio existit: at uulneris, quod cum alio affectu coniunctum est, eius curatio, ut uulneris solius non esse oportet, sed prior illius affectus, qui cum uulnere consistit, secunda uerò ipsius uulneris, idcirco siue phlegmone quæpiam, siue nigritia, siue erysipelas, siue œdema, aut eiusmodi uulneratam carnem obsederit, primum eius molienda curatio est. At uerò, quòd uulnus interim non solum non commode curatur, sed multò etiam maius redditur, id neminem latere arbitror. Itaq;, siue dolore fuerint circumposita uulneri loca, seu inflammatio, aliusve præter naturam tumor in his constiterit, propria eius affectus sanatio inuenienda nobis est: illud pro certo habentibus, fieri non posse, ut uulnus sanetur, nisi locus in quo constitit, prius sit sanatus. Quapropter quomodo hæc omnia sint probibenda, aut arcenda, partim ex præcedentibus abundè constat, partimq; lib. 5. declarãda consignata fuere. Idcirco in uulneribus genu curandis, post exactum prognosticum, post phlebotomiã per venas cubiti, si fluxio præsertim ad eiusmodi partes occurrat, atque plurimum attollatur, præterea totum corpus sanguine plenũ appareat, & valida laborantis vis, tempusq; anni sit ver, & temperata regio, æger adolescẽs, aut iuuenis, quas requiri conditiones in phlebothomia eiusce partis retulit nobis Galenus lib. 2. ad Glauc. artis curatiuæ, quo loco inquit: is sanguinis euacuatione ex superioribus partibus indiget: oportetq; eius incidere

cidere in cubito venam, aut scilicet interiorē, aut mediam: quum semper fluxionis motum ad cōtrarium reuellere oporteat. Post purgationem, ac victus etiam rationem, arcenda hæc symptomata suis opportunis, ac enarratis medicamentis erunt, reliquum vulnus postmodum, vel suentes, vel obligantes, aut alia ratione curantes, prout ex præcedentibus constat: idq; non in solis genu vulneribus obseruandum esse opinor, sed etiam in eiuscemodi, quæ tibiarum propria esse cōstat, quæ quidem omnia, cum omnibus communem curandi rationem obtinent, præter ossis vulnerati animaduersionem, quæ contemplatio summo etiā futura erit auxilio vulneribus ossium brachiorum. At cum vulnera ossium diximus, non idcirco fracturam, cum vulnere confundimus, sed alterum ab altero affectum penitus seiunctum esse volumus, & si ab omnibus sancitum sit, solutionem continui, in carnosa parte dici vulnus, & vlcus, in neruo conuulsionē, in vasis & musculis ruptionem, in ligamēto apospasma, & in osse fracturam meritò dici. Verum & si cōtinuitatis solutio in osse Galeno libro. 3. meth. med. ac lib. 6. & passim alibi catagma, hoc est fractura dicatur, recentiores tamen, fracturam vocare cōsueuerunt, solam eam ossis diuisionem, quæ sine incisione à violento ictu extrinsecus, vt ruptio accidente, fiat, & ossis vulnus præcisionem telo incidente factam. Quæ quidem cum causam, signaq; manifesta habeant, primo sunt præsagio iudicāda, vt senex Hippocrates fecit, qui lib. 5. apho. frigus nudatis ossibus infestissimū esse iudicauit. & lib. 7.

In

In ossis (inquit) exutione erysipelas malum. Si verò magna ossa, veluti est os, quod propriè brachium, & humerus dicitur, & vtrunq; focile, siue os tibiæ maius, & minus tota præcisa sint, adeo vt medulla egrediatur, eiusmodi vulnus periculosum admodum est, & magna ex parte membrum, quod ita præcisum est emoritur. In eiuscemodi autem curandis exactè vulneribus, quatuor recẽtiores indicationes nobis proposuerunt, quarũ prima est, vt ijs, quæ infixa sunt, & ossium frustis exemptis, labra inuicem distantia in vnum adducantur, & commissa maneant, vulnus in carne acceptum, suturis altioribus, & validioribus contrahendum est. Secunda, vt auxilia, quæ cõueniant, adaptentur. Tertia, vt deligaturæ modus decens adhibeatur. Quarta, vt postquam ab inflammatione tuta sint, victus poro gignendus aptissimus instituatur. Quomodo autem primam assequi possimus loco suo demonstratum abundè fuit, neq; iterum sunt enucleanda. Secundam verò hoc modo consequi poterimus. Sutura (vt Guido, & Tagautius nos docent) decenter facta penicillum in vulneris locũ decliuiorem imponamus, quo sanies, & ossis frustula (si quæ sint) commodè expurgentur: puluerem interim suturarum conseruatiuũ superponentes, quem primis diebus cũ oui albumine admiscere poterimus, et postea agglutinatorium commune ex puluere illo terebinthinæ permistũ accõmodabimus, vel aliud simile incarnatiuum. Tertiam verò intentionem absoluemus, si totum membrum, in quo os integrè abscissum est post suturam, excepto

uulnere

vulnere duplici panno obuoluemus, qui quidẽ primis diebus albumine oui, alijs verò calente vino styptico imbuemus, & fascia longa, ac iuxta membri magnitudinem lata deligabimus. Quartam assequemur, si quo tempore porus, siue callus supergignitur corpus boni succi cibis nutriamus, & qui multũ nutriant, ut prælapso. 2. lib. abũdè docuimus.

De pedis, & eius partium vulneribus curandis. Cap. 20.

VAE in pede contrahuntur vulnera, si methodo ab inflammatione, & dolore præcaueãtur, communia prorsus cum præcedentibus erunt, quod quonã pacto faciundum id sit, abundè ex prædictis constat. Quare reliquum est, si vulneribus totius corporis humani finem imponere velimus, aliqua tandẽ huic capiti de vulnere ex ictu, vel morsu venenosorum animalium verba facere: quæ idcirco inter pedum vulnera deposita sunt, propter faciliorem aditum multorum serpẽtum, quibus incommodum nihil esse cõstat, quo hominem interficiant, si pedibus, aut digitis virus suum proijciant, ac dentibus inserant. Quare & si de venenis medico tractare, necessaria magis quàm benigna materia sit, & quamuis de omnib. venenis multi pertractarint maximæ authoritatis medici antiquiores, cum Græci, vt Dioscorides, Oribasius, Paulus, Aetius, & quamplurimi, tum Arabes, vt Auicenna, Rasis, Moses, ac alij, tum etiam

etiam Latini, vt Celsus, Henricus, Petrus Conciliator, & reliqui, nos tamen hoc loco vulnerum ex morsu, punctuve illatorum curationem referemus, atque eam adhuc duntaxat, quam maximè chirurgia molitur. Primum itaque venenata vulnera ex morsu, aut ictu, vel punctu eiuscemodi signis cognoscenda sunt, quòd nempè infixum vulnus validè doleat, color perit, ac permutatur, rubetq́;, & inflammatur, aut liuet, vel nigricat. Vulneratus grauibus extorquetur molestijs, ac totus ardet, obstupescit atque eiusmodi symptomata maiora quidem & minora patitur, pro veneni aduersa qualitate, pro loci natura, pro ægri ac partium eius robore, & pro ratione adhibiti auxilij. Porrò venenorum differentias, causas, signa, & prognostica ab alijs petito, cum nobis sat sit hoc loco curationem tantum admittere, quandoquidem alias de ea re tam necessaria tractatū integrum simus palam daturi. In omni igitur morsu, vel ictu venenosi animalis, geminam ex Galeno lib. 13. meth. meden. curandi indicationem habemus: nempè veneni ipsius euacuationem, & eius quod dolorem creat alterationem. Virus sanè eiaculatum vacuant, tum excalfactoria medicamenta omnia, tum quæ citra calefactionem vehementer trahunt, veluti & cucurbitulæ, & cornua quædam, quibus non nulli cucurbitularum vice vtuntur. Sunt autem & qui ore suo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ admoti, ipsumq́; vulnus labijs complexi. Huc sanè pertinet, & cauterium, & medicamenta quæ cauterijs similiter escharam efficiunt. Atque hæc omnia to-

Vul. venenatorū ex morsu, vel ictu curatio.

tam eius quod infeſtat ſubſtantiam exinaniunt. Alterum genus auxiliorum eſt eorum, quæ qualitatem per contrariam qualitatem alterant. Porrò, vt ad morſuum, ictusve curationem hanc à Galeno traditam aliqua ab alijs ſuſcepta adijciamus, refert Dinus ſe hoc ſequenti vnguento in omni morſu tam venenato, quàm non venenato vſum fœliciter fuiſſe. Recipe ceræ, picis nigræ, axungiæ veruecinæ, olei antiqui ana quart. 1. galbani, vnc. 1. fiat vnguentum. Emplaſtra quoque, & cataplaſmata ex dictamno, & alijs medicamentis calfactorijs, quæ uehementer trahant, plurimum laudantur. Præter opinionem etiam facit Aetio ex uiperis theriace Andromachi emplaſtri modo impoſita, & compoſitum hoc medicamentum, quod recipit ſpumæ argenti, ceruſæ, reſinæ pinus, ſingulorum libram, olei ueteris lib. tres, ceræ unc. ſeptem, ammoniaci, thymiamatis trientem, hoc eſt unc. quatuor, galbani tantundem: ceruſam, argenti ſpumam, & oleum coquito donec non inquinent manus, deinde liquefacta adijcito, unito, & utitor repoſito ad omnem morſum, & ad abſceſſus, & tubercula mammillarum, panos, ſinus, fiſtulas, parotidas: ad miraculum enim diſcutit ipſas. utitor & ad carbunculos. Arcet uehementer inflammationem, & rarò citra magnam commoditatem, & efficaciam adhibetur. Deinceps in magnis quoque, ac uehementibus ictibus, tum morſibus potens eſt hoc ſubſequens Guidonis medicamentum, quod acrioris eſt potentiæ. Recipe galbani, ſagapeni, opopanacis, aſſæ fœtidæ, myrrhæ, piperis, ſulphuris, ſingulorũ ſemiunciam,

Vnguen. ad morſus quoſcũque.

ſtercoris

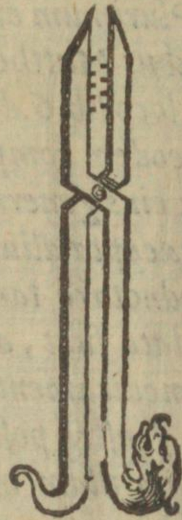
stercoris columbini, & anatis, ana unc. ij. calaminthæ, mentastri, ana unc. 1. dissoluantur gummi ex uino, & in unum misceantur omnia cum melle, & oleo antiquo, & fiat emplastrum. Plurimum etiam præstare retulit oleum ex scorpionibus Matthiolus lib. 6. Diosc. circa initium, quod suo loco lib. 6. describemus, quemadmodum etiam ab eodem compositum mirabile electuarium, & alia eius generis medicamenta, & cum post Galeni præcepta aliud nihil quicquam supersit, id unum adnotare tandem uolo, ea omnia quæ modò nobis relata sunt, atque alia quæcunque sunt recensenda medicamenta, si primis diebus prætermissa fuerint, frustra postmodum adhiberi: non enim uirulentam illam materiam, quæ iam ad intima, neglecta curatione pertransiit, satis euocare possent. Quare nulla utique eorum adiectionis foret utilitas, sed incassum corpora doloribus sternerentur. Atque huius libri de uulneribus finis esto.

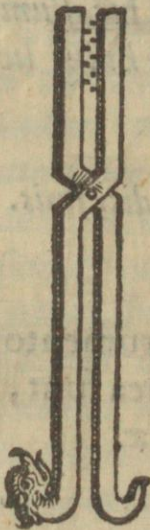
Libri tertij, de uulneribus curandis, finis.

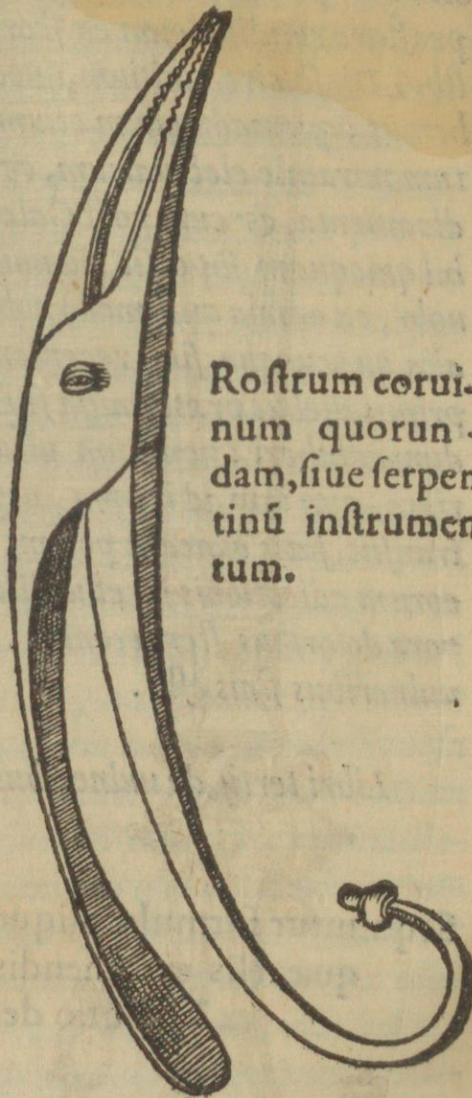
Sequuntur formulæ aliquot instrumentorum, quæ telis extrahendis idonea sunt, ex Tagautio desumptæ.

Forcipes denticulatæ, ad extrahendum oſsicula, ſpinas, ligna, mucrones, & acuta id genus alia.

Forcipes Albucaſis ſub hac duplici forma depictæ. Quæ ſunt ſecundum Guid. inſtrumentum. & Tagautij primum.

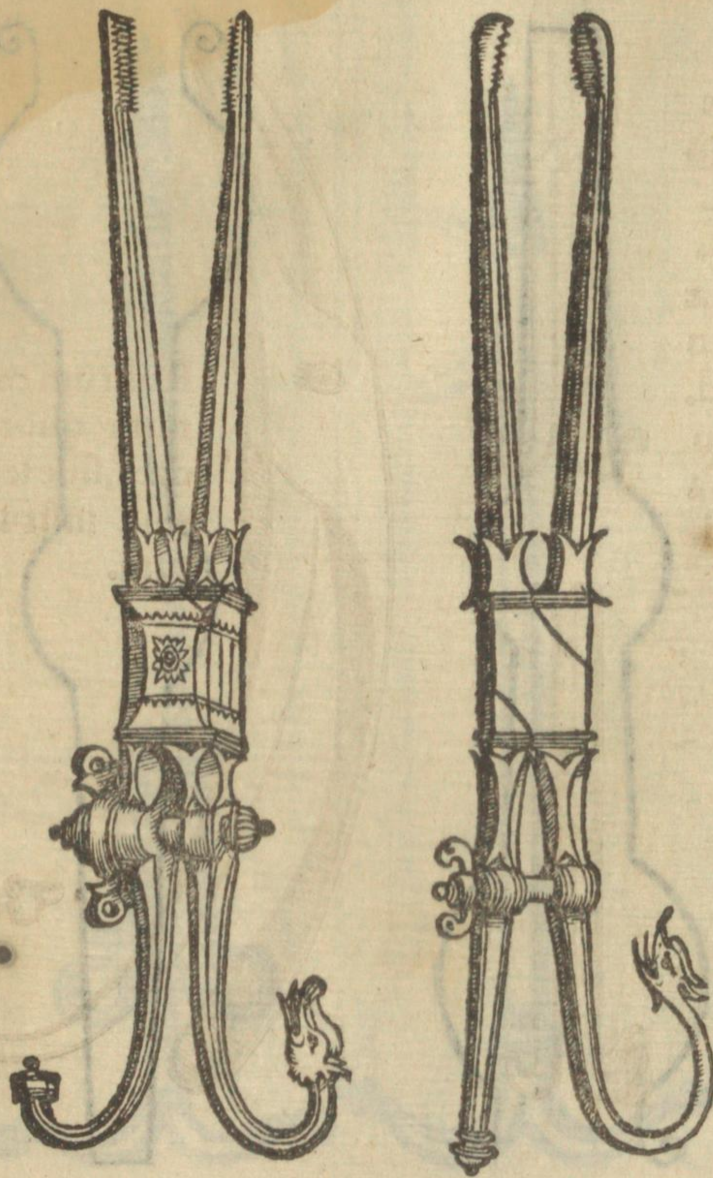

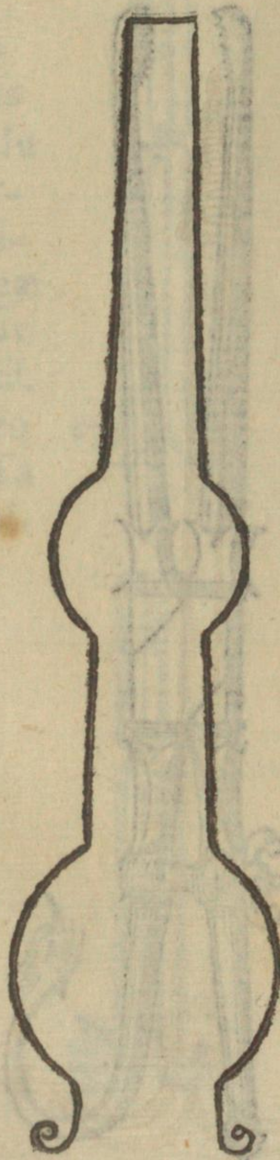
Roſtrum coruinum quorundam, ſiue ſerpentinũ inſtrumentum.

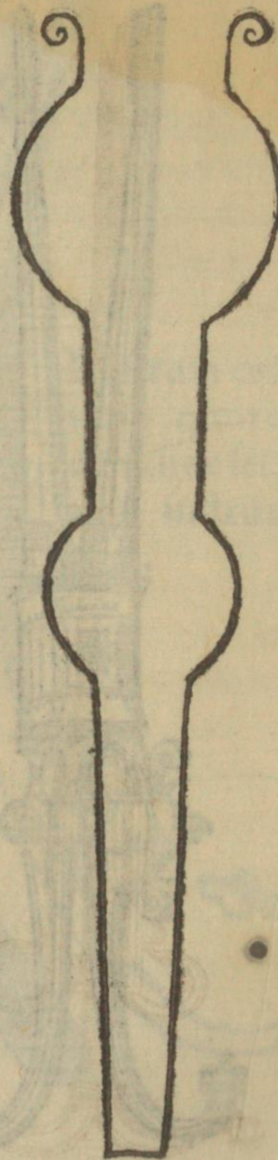
Forcipis genus ad globos educēdos, vulgo barbatula.

Alia forcipis forma denticulatæ.

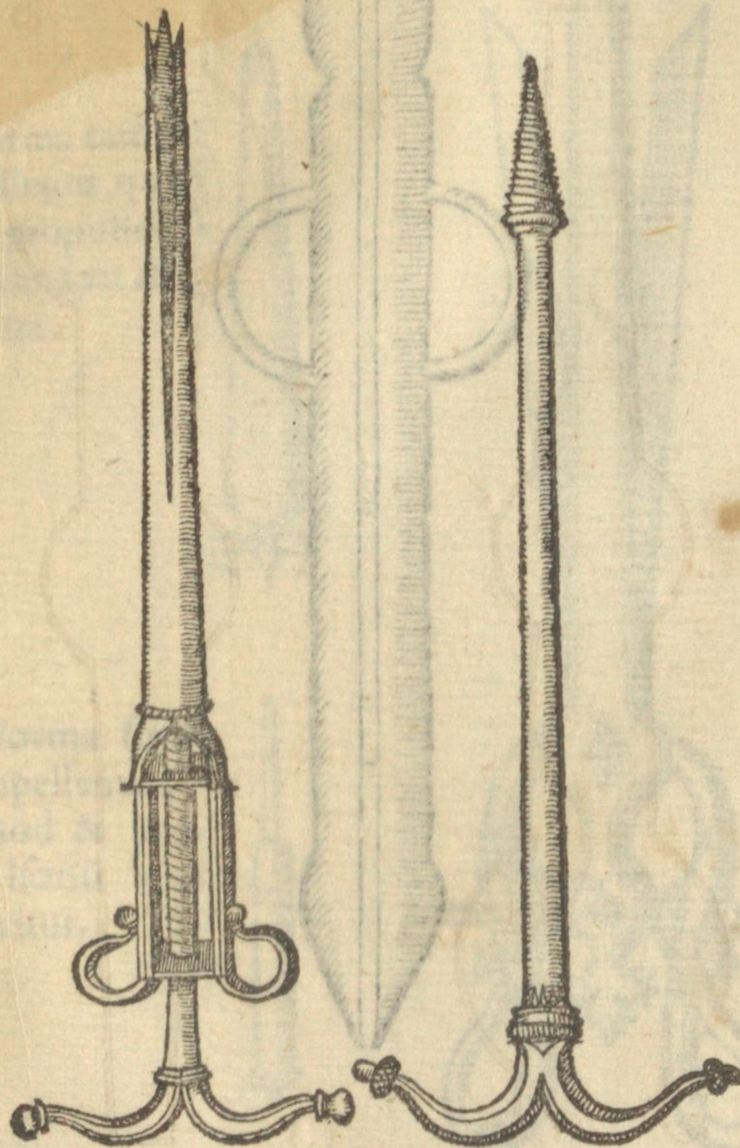
Forceps cannulata, quæ haud differt multum, à forcipe concaua, cuius icones in præcedenti libro videntur.

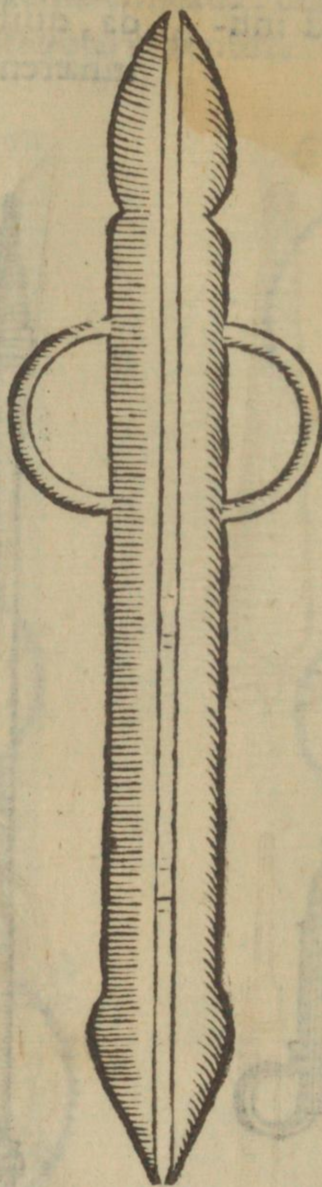

Forma instrumenti ad extrahendũ ferrum vel aliud infixum.

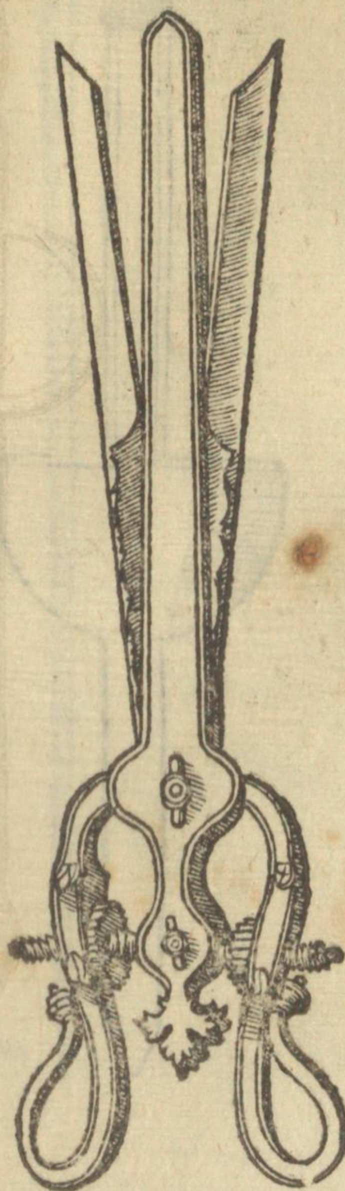
Terebra directa ad ossa amplianda, quibus tela inhærent.

Terebra quorundam directa.

Forma forcipis excisoriæ ad vulnera amplianda, quo infixa eximi facilius posſint.

Forma caui impellentis, quod & propulſoriũ nuncupatur fœmina.

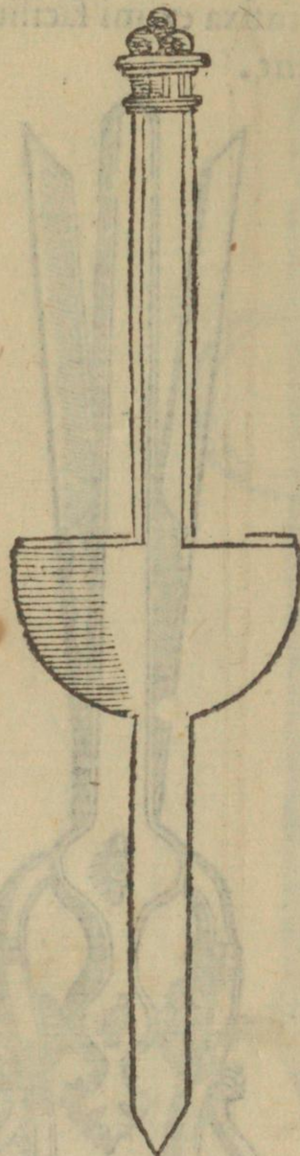

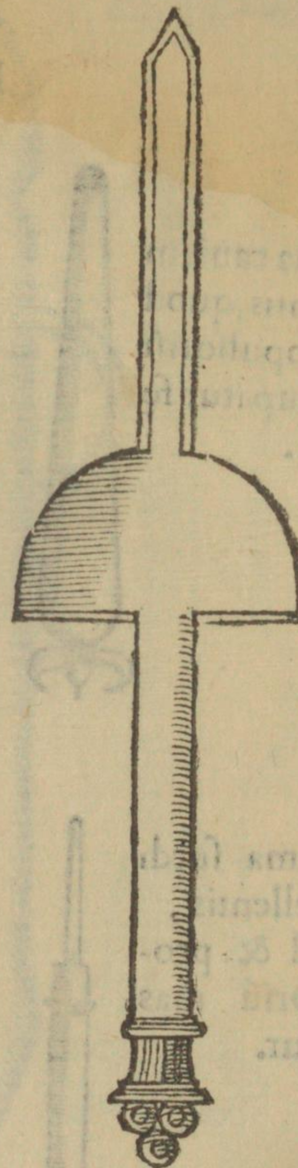
Forma ſurdi impellentis, quod & propulſoriũ mas dicitur.

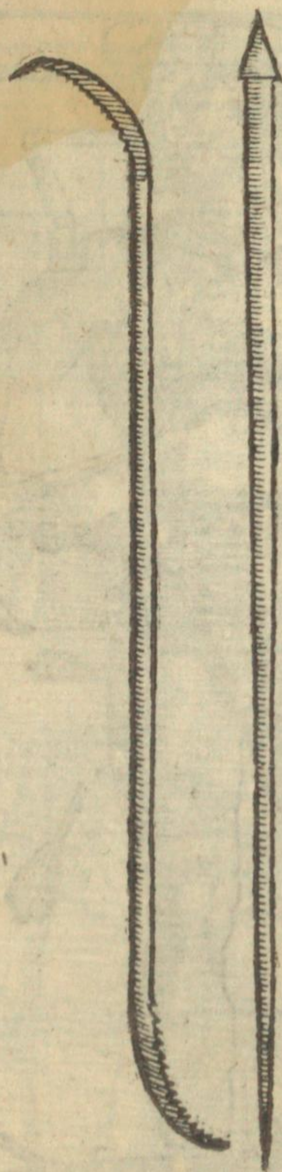
Inſtrumen-

Inſtrumentum baliſtæ ſimile.

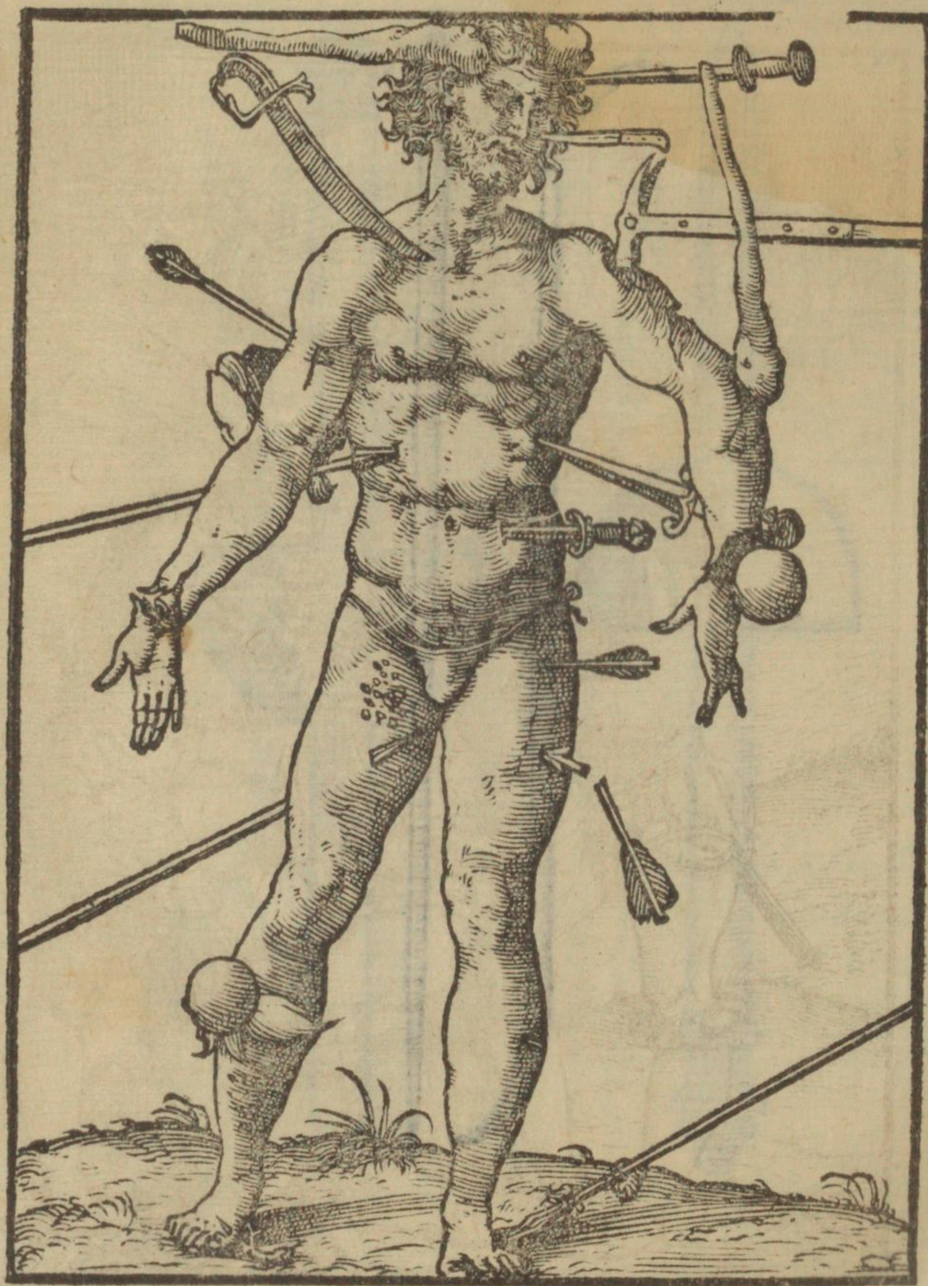

Stilus vncus. Stilus rectus.

Corpus multis modis vulneratum.

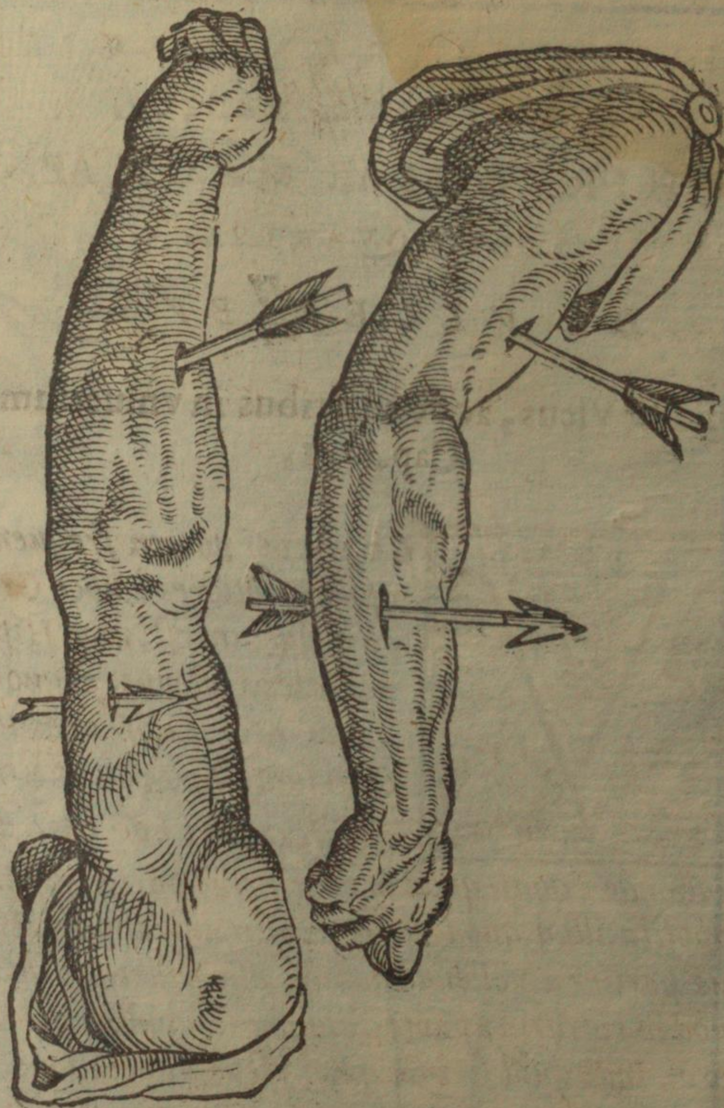
Quomodo

Quomodo plumbeus globus immissus extrahatur.

Brachia

Brachia multifariam sagittis perforata.

Andreæ

ANDREAE VESSALII BRVXELLENSIS, HISPANIARVM REGIS PHILIPPI ETC. MEDICI, CHIRVRGIAE MAGNAE, LIBER QVARTVS.

DE VLCERIBVS.

Quid sit Vlcus, ac de vlceribus in vniuersum. Cap. I.

LCERIS nomen frequens apud recẽtiores à uoce Græca deductum est, nam Hippocrates, Galenus, et quotquot Græci autores eos sectati sunt ἕλκος *dicũt* ἀπὸ τοῦ ἑλκεσθαι *hoc est à distrahendo, quasi quod in contrarias partes, atque opposita, illud, quod vlcus patitur distrahatur. Vulnus pariter à vellendo dictum esse videtur: quasi quòd in cõtrarias partes diuidantur vulnerata corpora. Inde quid sit hoc, quod vlcus appellamus, videndum modo est, cum vnde vox deducta sit inuenimus. In eiusmodi autem diffinitione multos antehac elaborasse autores video, sed frustra vana, & inepta tãdem dixisse, quorum opiniones rationibus quam maximis absoluere, atque in futurum euellere nito-* Vlcus, & vulnus vnde dicta.

re nitemur. Et primum Auicennas quar. quar. dixit vlcus nominari solutionem continuitatis in carne, quãdo facit saniem & pus. quæ differentia etiã vulneri cõuenit, quod tamẽ distinguit ab ipso Auic. in eodem libro. Nam vulnus est soluta continuitas in parte carnosa, ex qua egreditur sanies vel pus. & tamen Tagautius excipit definitionem hãc tanquam optimam cum tamen nobis non explicet naturam rei, sed deceptus fortasse Tagautius est ex Guidonis verbis, qui postquam Galeni definitionẽ amplexus fuit, quam etiam Auicenna posuit celebrasse est visus. Verum errat maximè Tagautius cum inquit. Cæterum in hac vlceris definitione, solutio continuitatis, locum generis obtinet, cuius species libro superiore de vulneribus abundè recensuimus. Reliquæ verò definitiones particulæ pro differentia appositæ sunt. Nam & si differentiæ locum reliquæ particulæ possideant, eadem tamen, (vt modò diximus) vulneri etiam conuenire necessum est. Aliqui deinde solutam esse continuitatem dixere, immundiciem habens plusquàm per spatium septẽ dierum: quod est deliramentum, cum quamplurima sint vlcera, quæ neque septem diebus emittunt sordem, & tamen vlcera meritò sunt dicenda. Recentiores aliam addunt, quòd vlcus sit solutio continuitatis in carne, in qua consistit vna vel plures dispotiones, quæ consolidationem impediunt, ex quibus sanies aut putredo causatur. Quæ quidem definitio, non quid sit vlcus nobis ostendit, differentiasq; nimis remotas assumit, quæ specierum vlceris sunt differentiæ, non autem ipsius vlceris: nam vulnus

inflam-

inflammatum, vel erysipelatum est solutio continui cum dispositione impediente consolidationem, & egreditur sanies: ergo hæc vulneris inflãmati erit definitio. Secundo dantur quædam vlcera sicca, et ita sicca, vt nihil egrediatur neque pus, neque sanies, neque tantillum humoris: quòd in morituris apparet. quæro tunc, si ex vlcere debet exire sanies uel pus, an hæc sint dicenda vlcera, & procul dubio non erunt. tertio datur ulcus cum putredine, & ulcus sine putredine: si putredo est differentia, ac ueluti forma ulceris putridi, quod est species: ergo nõ ulceris, quod est genus. aliter forma humana esset animalis generis, cum sit species, scilicet hominis. quare neque eiusmodi definitio erit conueniens. Autor de constitutione artis medicæ, cap. vi. uidetur ad rem magis accessisse, cum inquit, quòd solutio continui si prouenit ex erosione in osse, dicitur teredo, in reliquis partibus mollioribus, uocatur ulcus. quo loco tacitè nobis innuit, quid sit ulcus. Quare ulcus esse compositam solutionem continui carnosi, immediatè factã dicemus, nec melior inuestiganda definitio est, quæ ulcus quid sit explicet. Si uolumus hanc speciem solutionis esse distinctam à vulnere, aut à causa, est assumenda ratio. Aut igitur una cum Galeno omnem solutionem carnis, à causa ista, uel illa prouenientem ulcus, & vulnus uocemus, aut quemadmodum facit Celsus, lib. 5. & 6. qui hæc confundit, & aliquando plagam, aliquando uulnus, aliquando ulcus idem appellat. Diximus solutionem esse continui, quia Galenus de ulceribus tanquam de solutione continui loquitur. nam decem

ſpecies ſolutionis continui lib. 3. & 4. metho. med. conſtituit: inter quas eſt vlcus. Sed dicet modo ali quis ex recentioribus, ſoluta iſta cōtinuitas, eſt per te compoſita, ſed Galenus nunquam hæc prodidit. Auicenna, Conciliator, & omnes recentiores infini tas ſpecies ſolutionis enumerant, quas nunquam ad immediata ſua genera reuocant. Sciendum igitur eſt continui ſolutionem ex Galeni ſententia lib. de differen. morb. cap. 4. & 9. & etiam lib. 2. 5. & 8. med. meth. atque paſſim, eſſe morbum ſimplicem, quia vna tantum qualitas, vel diſpoſitio naturalis corporis patientis aufertur, quæ eſt naturalis vnio: nam ſimplicis morbi, & compoſiti, hæc ratio eſt, quod hic plures diſpoſitiones naturales aufert, ille vnam tātum, quod patet exemplo in qualitatibus. Sequetur ergo (dicet aliquis) quòd ulcus cum ſit ſolutio continui, ſit morbus ſimplex, nequaquam, ergo compoſitus, concedo: ergo ſolutio continui ali qua compoſita, verum eſt, ergo malè Gal. hoc nō ſe quitur, atque vtinā tam verè ac liberaliter loquutus in Anatomicis adminiſtrationibus foret, ſed tūc tēporis Græcus erat, ergo mēdax, vt ille inquit, cū uera fatetur Romanus euadit, ſicuti nunc dicendum eſt. Nam ſcire licet, quòd ſolutio continui verè eſt morbus ſimplex, & optimè loquitur Galenus: nihilque eſt niſi illa partium vnio diſiūcta, & ſeparata. Vt plurimum tamen iungitur iſta ſolutio continui cum alijs morbis ſimplicibus, & intemperie varia cū ſit cum imminuta quantitate, & quantitate adaucta, cum ſubſtantia immutata ac ſimilibus: & ita fit morbus compoſitus. Sed

Græci men daces, contra Rom

quoniam ex adiunctis intemperiebus, aut morbis vnaquæq; prius sanatur, quàm solutio, atque illa vsque ad integrã sanitatem semper remanet (quod commune quidem cum vulneribus ex præcedenti libro constat) hac ratione huiusmodi morbi appellationem potius à continui solutione, quàm à quantitate, aut intemperie, aut quid simile sumpserũt. Exemplum patet in quolibet vlcere, aut herpete, cancro, fistula, vlcere cauo, ac similibus, cũ carne addita aut imminuta. Quare doctissimè Galenus lib. 3. meth. med. loquens de vlcere simplici, ut eo, quod vere est solutio continui, dicebat eos falli, qui credũt cauitatem, inflammationem, carnem supercrescentem, erysipelas, cancrum, dolorem, esse differentias simplicis ac solius vlceris, vel solutæ cõtinuitatis, cum hi sint magis morbi quidam compositi, quàm simplices. quòd etiam optimè obseruauit lib. 4. meth. med. dũ loqueretur de erosione, quam inquit, esse affectionem vnitatis, & quantitatis. Igitur vlcus, de quo nos loquimur, cum semper disiunctionem partium habeat, soluta est cõtinuitas, & cum semper de substantia aliquid desit, aut supercreuerit, aut quid simile adsit fit quòd compositus sit morbus, vel solutio composita, cum à diuturniori nomen accipiat. atque hac ratione differt ab vlcere simplicissimo, vel vulnere. Et quoniã sunt quædam solutiones continui compositæ, vt vlcus inflammatum, cauum, cancrosum, neq; nos de his tantum simus compositis fusius loquuturi, sed de ijs, quæ ab istis vlcera vocãtur, propterea causam efficientem pro differentia adiunximus, scilicet in-

temperie, vel causa interna: nam in cauo vlcere deest quantitas, in vulnere etiam cauo deest quantitas, prorsus in carne: & in uulnere, quia à ferro, aut aliquo telo, uel materia extrinsecus incidente excisa est: in ulcere, quia ab intemperie eliquata. Dicamus igitur hoc pacto. Vlcus est solutio continui carnei, sine sectione facta, cum deperdita quantitate. Et quando dicimus continuum carnosum, cutem, cuticulam, & carnem intelligimus, vt facit Galenus lib. 3. meth. med. qui inquit, Vlcus est solutio cõtinui in parte carnosa. et postea ca. 4. eiusdem libri ait, ulcus esse solutionem cõtinui, uel in epidermide, uel in cute tota, uel unà cum cute subiecta. Vnde colligimus carnosum intelligi pro carnosa parte, & cute etiam, quæ naturam carnis sapit. quibus dictis ad ulcerum differentias iam propius accedamus.

Vlceris definitio.

De vlcerum differentiis, & vnde sumantur. Cap. 2.

ORBORVM *differentiæ omnes, uel à partibus, quibus morbi insident, uel à qualitate morbis coniuncta, uel à tempore, & mora sumuntur. A partibus quidem prima, præcipuaq; genera constituuntur, ut sunt alij similares, organici alij. Similares hi iure dicuntur, qui parti similari insidentes illius temperiem euertunt: est enim temperies, si quid Galeno Græco homini creditur lib. 1. de vsu part. partium similarium essentia.*

tia. Organici, qui instrumentariæ particulæ incumbentes, illius uel figuram, uel magnitudinem, uel numerum, uel structuram, & conformationem infringunt, ac labefactant. Similaris autem partis duplex est rursus morbus, simplex inquam & compositus: atque simplex, intemperies sola primarum quatuor elementorum qualitatum, calida, frigida, humida, sicca: compositus, intemperies omnes, quæ coniũctis qualitatibus consistere possunt, ut calida & humida simul, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca. Intemperies autem omnis, autore Galeno lib. 1. de diff. morb. cap. 5. uel sine affluxu substãtiæ uitiosæ est, uel cum affluxu eiusdem: ac sine affluxu intelligantur intemperies nudæ, sola qualitatum alteratione noxam inferentes, de quibus dictum sit: cũ affluxu uerò, cum substantia quæpiam uitiosa iam dictis qualitatibus prædita, nẽpè sanguis, pituita, bilis utraque, ad ipsa similaria corpora fluit. Vnde tumores omnes præter naturam excitantur in corpore, phlegmone, erysipelata, œdemata. scyrrhi, cancri, phimata, phygethla, strumæ, elephantiases, psoræ, lepræ, vitiligines, & eius generis alia, de quibus futuro proximo libro fusius loquemur. Prioris generis intemperiem, quæ sine affluxu substantiæ est, scholæ intemperiem immaterialem, veluti alteram illam materialem vocare solent; quòd illa nuda sit, nec vlli materiæ coniuncta: hæc materiam, cui insideat secum habeat comitem. Omnis itaque præter naturam intemperies, siue nuda ea sit, siue cum affluxu vitiosæ substantiæ, similaris

partis morbus est. Ad partem organicam pertinent deprauata figura, indecens magnitudo, numerus vitiatus, constructio partium inepta, vnde vaciæ, vari, valgi, planci, luxatæ, & prominentes, vel casu, vel ictu, vel vitio aliquo partes figuræ vitiatæ morbi censentur: vti magnitudinis auctæ supra iustum naturæ modum partes, eædemve minores effectæ. Sic & indecentis numeri vitia sunt, cum quid præter naturam adest, quod adesse non debet, vt sextus in manu digitus: vel deest quod adesse debet, vt si vnus è quinque digitis desit.

Vitiũ partium constructionis

Conformationis, seu constructionis partium vitium est, indecens situs, & connexio partium præter naturam, vt in enterocæle, epiplocæle, hoc est descensus intestini, vel omenti in scrotum, in articulorum item tum luxatione, tum pararthrosi, idest, commotione. Per huiusmodi enim vitia partium instrumentalium situs deprauatur, vti connexus partium quando vicinæ partes inter se non bene consentiunt, vt in vinculo linguæ, pudendi, articulorum, ligamentis, laxis, intentis, ruptis, breuioribus, aut longioribus effectis: ad quod item genus refertur, labiorum, digitorum, palpebrarum, & sedis coalescentia. De magnitudinis, numeri, & constructionis differentijs iam satis pro huius loci ratione dictum sit, quæ nobis quantum in differentijs vlcerum auxilio sint futuræ ex sequentibus patefaciemus, postquam in ipsis inueniendis recentiores ita inepti sunt, vt nihil dicant, quod ad rem faciat, quia artem ipsam ignorãt. Halyabbas lib. 8. theor. cap. 19. multas vlcerum differentias nominat, sed

tamen inordinatè, quemadmodũ idem Auicennas, & Rasis fecisse visi sunt. Galenus deinde inter Græcos differentias non assignat, vlceris istius, de quo nos loquimur, sed simplicis solutionis continui, in quo deceptus est inter iuniores Tagautius, qui ea quæ Galenus dixit optimè cum Guidonis præceptis confundit. Differentias vlcerum à tribus posse sumi asserit, nempè à causis ea excitantibus, membris, & accidentibus, seu dispositionibus cum eis complicatis: quamquam has à membris postea mistas faciat. Verum differentiarum fontes, à quibus eiuscemodi differentiæ expiscantur quinque (si Dijs placet) esse modò ostendemus. primus est compositionis ratio. secundus causæ ipsius affectus. tertius effectus ipsius morbi. quartus à partibus ipsius affectionis. quintus, & vltimus ab extraneis rebus & quæ nihil fermè ad curationem faciant: vnde differentiæ accidentariæ sumuntur. A primo igitur fonte tot significantur vnde possint oriri differentiæ essentia morbi, & quantitas discreta, ac decisa, immutata magnitudo, vel quantitas, figura, numerus, magnitudo secundum omnem dimensionem. Vlcera igitur alia sunt magna, alia parua. magnum vlcus in magna solutione continetur, hoc est longa, vel profunda: paruum, quod breui, ac superficiali solutione constat. Et quoniam in vlcere semper cũ solutione est cauitas, igitur vlcus aliud erit multum cauum, aliud parum: vlcus totum patens, vlcus ex parte tectum, quod cauernosum vocant: vlcus pariter latum, atq; amplũ, vel angustũ, ac breue. Vnde miror valde quòd Guido, & Tagau-

Tagautij dementia.

Guidonis, & Tagautij error.

Guid. & Tagautii error.

tius dicant, vlcus profundum, sinuosum, ac similes species vlcerum, constitui à differentijs desumptis à causis. nescio profectò quæ causa profunditas, uel sinus vlceris constituat ipsum vlcus tale. A figura etiam nascuntur vlcerum differentiæ, à rotunda, ab inæquali, obliqua, recta, intorta, pampini modo, fistulari: vnde vlcus fit rotundum, quod difficillimè sanatur ob figuram illam. inæquale vlcus est illud, in quo maior copia remota est carnis in hac parte, quàm in illa, in quo magis caro supercreuit hic, quàm ibi, vel creuit supra modum: vel in quo solutio continui inæqualis facta est. rectum vlcus fit, quod per rectam lineam est solutum, uel per rectam figuram patitur comminutionem: obliquũ, & intortum fit vlcus ad pampini modum, vt in fistulis dictis, plurimis accidit: fistulosum, quod angustum, rectum, ac productum est, ac circulare, vt fistularum cauitas. Numerus etiam nobis varietatem ulcerum indicat, an sit vnũ vlcus, an simplex, an compositus: & si cõpositum, vt hoc de quo nos agimus, an in hoc genere aliud compositius alio: atque ita à componente morbo oriũtur differentiæ, atque appellatio speciei. Morbi autem, qui possunt coniungi cum vlcere, sunt intemperies, abscessus, inflammatio, erysipelas, gangræna, vel corruptio, cancer, callus, vel ostracosa durities, os cariosum, varix. hinc fit vlcus cum intemperie calida, frigida, humida, sicca, in quo copia saniei atque sordis, caro humidissima, & mollissima. Vlcus cum apostemate, apostematosum appellant, quod ob adiunctũ morbum differat ab alio: vlcus inflammatum, vl-

Morbi, qui cum vlcere coniungi possunt qui sint.

cus

cus eryſipelatum, vlcus corruptum, fœtidum, putri dum, ac gangrænoſum: vlcus canceroſum, vlcus calloſum, oſtracoſum, denigratum, vlcus cum oſſe corrupto, varicoſum. Iſtæ ſunt ſpecies vlcerum ſumptis differentijs à compoſitione, ac varijs modis cō poſitionis, in quibus non poſſum ſatis mirari, quomodo recẽtiores has differentias ex ſymptomatibus oriri dixerint, cũ hæc nõ ſymptomata, ſed morbi ſint penitus. Habemus iam quot ſint vlcerũ ſpecies, quæ à ſumptis differentijs à natura ipſius ulceris conſtituuntur, ſcilicet à magnitudine longa, lata, & profunda: à figura circulari, recta, obliqua, æquali, apparente, & non à numero, uel ſimplicitate, uel compoſitione cum hoc, uel illo morbo: eo denique ſimplici, uel compoſito. Hæc penitus naturã, ac modum eſſentiamve ulcerum ſequuntur. Succedit modò ſecundus fons, in quo cauſæ reperiuntur, quarum aliæ efficientes, quæ erant cacochymia, intemperies partis, acre appoſitum, corpus contagioſum. Ab his differentiæ ſumuntur: hinc ulcus cacochymum, ulcus rheumaticum apud Galenum, ulcus melancholicum apud Auicennam. Ab intemperie nulla differentia ſumitur, cum ſit cauſa coniuncta, atque ſemper magna, aut parua, aut minima adſit. Ab extrinſeco erodente, uel urente, ulcus ambuſtum. Ab atterente, intertrigo, uel intertriginoſum ulcus. A contagio, ulcus dicitur per contagium acquiſitum, atque ita differt ab ulcere, quod cauſam internam habebat. Cauſa materialis nobis etiam differentias ſubminiſtrare poteſt. Morborum autem materia duplex exiſtit, altera ueluti ex quo

Vlcerũ ſpecies.

quo constent morbi, ut materiam inflammationis dicimus sanguinem, atheromatis phlegma, quia hi tumores ex hac materia fiunt, & constant: altera est ueluti subiectum, in quo cõsistant morbi, & ab hac oriuntur differẽtiæ ulcerum: nam ulcus cutaneum est, ulcus carnem arripiens, ulcus tunicas oculi occupans, ulcus in parte duriori, ac sicciori, ulcus in parte molli, vt muliere, & puero, vlcus capitis, vlcus oculorum, faciei, aurium, oris, colis, totius corporis, & eiusmodi. A fine etiam, qui est sanitas, differunt vlcera, de quibus nos loquimur, ulcus sanabile, ulcus letale, à fine enim hæc oriri dicimus. Tertius fons differentiarum proponebatur effectus, & per effectum intelligimus aut proprietates, aut accidentia, vel symptomata. Proprietates sunt mores: vnde vlcus rebelle, malignum, contagiosum, non cõtagiosum, quæ quidẽ sunt proprietates vniuscuiusque morbi. Accidentia sunt actiones læsæ, vlcus dolorosum, crucians, pungens, pruriens, pulsans, exurens, & eiusmodi, quæ ad sensum pertinent. Ab operibus naturæ, vt vlcus excrementosum, sordidum, purum, saniosum, putridum, ac fœtens. Quartus fons partes affectas vel morbi cõtinet, vt vlcus incipiens, crescens, declinans, ac sanescens: vlcus recens, vetustum, chronicum, ac inueteratum. Vltimus fons ex numero erat eorũ, quæ non faciunt ad naturam affectus, vt ulcus Chironium, quòd Chironem requirat, ulcus Telephium, quòd Telephus passus sit, ulcus gallicum, Sãcti Lazari, vel Iobi, & eiusmodi.

De vlcerum causis in vniuersum. Cap. 3.

LCERVM *causas in uniuersum ex quirere tempus conueniens, ac opportunum iam est, à quibus etiam plurimæ morborũ differentiæ oriuntur. Recentiores nostri Dinus, Guido, & qui eos sectati sunt geminas tantum ponunt, alteram nempè antecedentem, seu procedentem, quæ Græcis* προηγούμεναι *dicuntur, alteram coniunctam, siue continentem, quæ* συνεκτικαὶ *Græce appellantur. Procatarcticas nanq;, hoc est præ gressas, & euidentes, seu primitiuas causas minimè adnumerant. Antecedens causa cacochymia est aliquando cum quantitate, aliquando sine quantitate. humores enim fluunt ad cutis partem, & cũ sint maligni, & erodentes, illam exulcerãt, vt Galenus lib. v. de locis affect. cap. v. testatum reliquit. Huius autem ex Galeni sententia assignantur causæ, vel totũ corpus male affectum, uel hepar, vel lien, vnde fluunt in totum hi uitiosi succi. Hæc quidem causa non nobis satisfacit sine coadiutore, seu appendice aliquo, quandoquidem non perpetuo propter cõmunem cacochymiam ulcera fieri inconfessum est, neque ipso iecore affecto, aut splene; sed tamen ob prauum, ac uitiosum humorem. Pedum siquidem ac manuum ulcera, ob frigus oriuntur, quoniam sanguis fluit ad partẽ dolẽtem, ibiq; humor putrescit, & ulcus facit. hæc igitur altera est causa antecedẽs, malus humor, qui talis fiat in parte: pariter excrementum quod gignatur in parte ipsa, illamq; exulceret,*

Causæ vlcerum.

exulceret, uel aliunde descendat, vt salsum phlegma à capite ad pulmones. Secunda causa, quæ ab his proponitur, est coniuncta, intemperies scilicet, vel (vt aiunt) malitia illa complexionum, quæ in parte vulnerata, vel tumida, uel pustulosa excitata est, atque eadem maligna. Causam procatarcticam diuidunt, & ratio hæc est, quòd quamuis illud, quod incidit, laxet, disrumpat, commoueat causas internas ad saniem gignendã, tamen non subito facit: nec statim cum causa agente inest pus, vel sanies. Verum hi non meritò propter hoc procatarcticas causas pertranseunt, cum sanies non faciat ad naturam vlceris, vt antea dictum est abundè satis. At supponamus verum id esse, nihilominus datur causa procatarctica vlcerum aliquando, vt testatur Galen. libro. 4. meth. med. circa initium, cum loquitur de erosione, quæ vlceris, ac solutæ continuitatis est species: nam illa habet causas internas & externas, vt valens medicamentum, vel etiam illud, quod septicum vocatur, & quantitatem imminuit, continuum soluit, & simul & semel sanies adest. Sed mirari iam occurrit, quomodo contagium, quod est tanti momenti, silentio prætermiserint: adsit etenim vlcus pectoris, quod à vaporibus infectis putredine oritur, & erodentibus, atque vlcera excitantibus, non autem ab alia causa. Eodem etiam modo de scabie dicendum erit, cum eadem causa excitetur. si quis enim tantum cum scabioso dormiat, vel in lecto scabiosi iuuenis decumbat, scabie profecto occupabitur. Ca-

riem

riem item patietur iuuenis in cole, ſi mulierem cognouerit, quæ carioſum habeat pudendum, neq; optimè ſe abluat, poſtquam coierit. Iſtæ itaq; cauſæ internæ non ſunt dicendæ, ſed externæ, ergo & vlcerum dantur cauſæ procatarcticæ, aliquando medicamentum, & ignis, aliquando corpus fricans, aliquando materia contagioſa, vel corpus fricans, vel tactus contagioſus. Quas quidem procatarcticas cauſas neque Dinus, neque Guido admiſerunt, vel (vt verius dixerim) non cognouerunt, neque poſt ipſos rectè Tagautius animaduertit, & ſi exactè admodum dixerit, recentiores cauſas procatarcticas, inter alias vlcerum cauſas non connumerare.

De vlcerum ſignis in vniuerſum. Caput 4.

DE Vlcerum ſignis recentiores chirurgi multa nobis ſcripta reliquerunt, & præſertim Guido, qui ea ex definitionibus deducenda eſſe arbitratus eſt, cuius verba, ne dum præcepta paſſim ſibi Tagautius impunè cõtribuit. De iiſdem Auicen. in fine primi cap. tertij tract. quart. quarti egit. quæ uſurpantes prædicti recentiores prognoſtica cum diagnoſticis cõfundunt quidam ex ipſis, & alij diſtinguunt, ſed ea ratione, vt quid proſit ad ſigna inueſtiganda, neſcire ſe indicent. Quamobrem indicationes vnde ſumantur eiuſmodi ſigna modò inueſtigare melius oportet, ſi

Tagautius taxatur.

uelimus

velimus exactè cognoscere, ea omnia quæ circa vlcus cognoscenda veniunt. Prima igitur quæ sese nobis ante oculos offert indicatio à Galeno in arte medicinali cap. 8. proponitur, cũ inquit. Salubrium autem corporum dignotiones sumendæ sunt ab ijs, quæ secundum essentiæ rationem eis insunt: & ab his, quæ necessariò sequuntur ipsa functionibus, atque symptomatis, quæ propriè accidentia nominantur. Ab essentia quidem ipsa, eorum, quæ optimam habent constitutionem, cõmensuratione, consimilium quidem in caliditate, frigiditate, siccitate, humiditate: instrumentorum verò, in quantitate ac numero eorum, ex quibus constant: ac præterea formatione, situq́; partium singularium, & totius instrumenti. Igitur essentia vel natura rei, & quæ illam consequuntur, prima indicatione nobis proponitur cognoscendorum. Altera præterea indicatio signorum ex eodem Galeno lib. 1. de differ. feb. cap. 14. elicitur, cum ephemeræ febris signa inquirit, ac primum signum dicit assumendum esse à causa procatarctica: neq; hoc solum in febribus seruit, sed etiam in omnibus alijs morbis. igitur secunda indicatio erit causa vlceris. Tertia pariter traditur aperte ab eodem Galeno lib. ac cap. præcitato art. medic. cum inquit, & ab ijs, quæ ex necessitate consequuntur ipsa functionibus, atque symptomatibus, quæ nihil aliud sunt, quàm effectus, ergo effectus vlcerũ, vel morbi erit tertia indicatio, locus ve atque origo signorum. Quarta, & vltima non ex Galeno quidem desumitur, sed desumitur ab analogia, ac proportione, vel similitudine. Ad primam

igitur

igitur indicationem redeuntes, in qua futurum vlcus, per signa præuidendum est, à forma, ac natura rei nullum signum habere possumus: res enim, quæ non est, nihil nobis indicare potest, quamobrem nullum signum inde eliciemus. Ab effectibus pariter, cum consequantur rem ipsam, veluti vmbra corpus, & res ista non sit, signum nullum oritur, & ideo duo tantum scopi nobis remanent, à quibus oriri hæc signa reperiemus quæ vlcus futurum nobis indicare valeant, à causis scilicet & ab analogia. A causis igitur efficientibus non possumus præuidere vlcus: atque primò à remotioribus, vt ambiente aere, ac statu cœli, vt si hyems aquilonia fuerit, & sicca, ver autem australe, aut pluuium: vt plurimum solent in æstate succedere vlcera, ac tormina intestinorũ, teste Hippocrate lib. 3. aphor. vndec. cum inquit. De temporibus: siquidem hyems sicca, & aquilonia fuerit, ver verò pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & lippitudines, & intestinorum difficultates, præcipuè verò mulieribus, & viris qui natura sunt humidiores. Vere similiter aduentante nos præuidemus lepras, scabies, ac pustulas vlcerosas, quæ eo tẽpore solẽt oriri, eodẽ teste Hipp. lib. 3. aphor. 20. Vere (inquit) etenim furores, & morbi melancholici, & comitiales, & profluuia sanguinis, & angina, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tusses, & impetigines, & vitiligines, & pustulæ vlcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores. A causa existenti, si apponimus dropacem, ita vocatum medicamentũ, aut sinapismum alicui

corporis

corporis particulæ, vt coxendici affecto, statim præuidemus vlcus successurum. idcirco paramus quæ requiruntur. Si quis dormierit cum infecto scabie, aut vlceribus gallicis, aut elephantiasi, & cognouerit mulierem infectam gallico morbo, nos præuidemus vlcera ab hac causa oriunda, atq; præcautione statim vtimur. A causa verò interna efficiente, si videamus cacochymiam in corpore esse præsentem, atque præcipuè humores serosos, vel bilem crassam, quæ cutem impetere solent. nam si fricatis dentibus ac scalptis, sanguis egrediatur salsus, si color plumbeus, liuidus adsit, si calor cutis sit satis acris, si victus fuerit ex salsioribus omnibus rebus, tunc censemus esse cacochymiam ex salso phlegmate. A subiecta materia etiam signum aliquod oritur, si præsentibus reliquis subiectum videamus aptum ad hunc morbum, vt in iuuentute tabes, si reliqua adsint. Ab analogia pariter hoc idem confirmare possumus: sæpe accidit vt plurimi laborantes hyeme quartana eaque finiat in scabiem: cum igitur hoc viderimus eo tempore in plurimis, eodem morbo affectos esse præuidere possumus. Præterea cognoscendum est vlcus, quod quidem signis non eget, cum sit ex ijs quæ oculis subijciuntur, præcipuè si fuerit in exterioribus, & tactui subijciatur. Quòd si fuerit in partibus internis & abditis, ut potè in vesica, primò à causis cognoscimus, vt si sciamus bibisse cantharides, vel acrem vrinam ipsum vt plurimū excernere hominem, ab effectu, vt ait Hippoc. lib. 4. aphor. 75. 77. 79. 81. si sanguis, vel sanies, vel urina crassa cum furfuribus

bus

bus quibusdam, si dolor grauis in his partibus adsit, si urina admodum fœtens sit, signa sunt exulceratæ uesicæ. Ab analogia etiam si aliqua æstate uagentur dysenteriæ, epidemiales statim cum quis queritur de dolore uentris, iudicamus inesse ulcus, & præcipuè cum nõ adsit causa alia, ut pharmacum, abscessus uentus, ac similia. Vlcera igitur occulta per hæc signa cognoscuntur: atque ipsorum sæpe numero compositio cognoscenda est: an cum intemperie calida, vel frigida, vel humida, vel sicca. quæ omnia à causis cognoscuntur gignentibus, si ab humore calido, frigido, humido, sicco. Si ab extrinseco calido, vt igne, medicamento adurente, seu erodente. Ab affectionibus, si æger calorem, vstionemve sentiat in loco affecto, & iuuetur à frigidis. si frigus sentiat, & iuuetur à calidis. si humiditas, vel siccitas adsit, mollities, vel durities, aut asperitas, autore Galeno lib.4.meth.med. Color ruber inquit Auicennas indicat calidam intemperiem, albus frigidam, viridis, vel niger frigidam, & siccam. Cognoscendæ sunt species. cognoscendum est, an cum aliquo alio genere morbi sit coniunctum, & idcirco signa illorum sunt petenda. vlcus enim virulentum est, in quo virus, ac liquidum excrementum, nempè sanies citra erosionem abundat. Vlcus quod sua malignitate, parti, quam iam occupauit, erodendo, atque interdum escharam gignendo, maius, atq; amplius in dies efficitur, corrosiuum siue arrodens dictum est. Quòd si eius malitia (vt inquit Tagautius) adeo crescat, ut non modo vlceratas atq; corruptas carnes, sed etiã sanas

Vlcerũ nomina & qualitates.

abſumat, depopuleturq́; , vlcus iam depaſcens appellabitur. Vlcus putridum dicitur ex quo vapor aliquis graueolens, fœtidus, & cadauerosus expirat: habetq́; ſemper ſibi adnexam ſorditiem, atque extraneam caliditatem, cum humiditate ſuperflua, & plerunque febrem. Cauernoſum vlcus appellatur, cuius orificium ſtrictum eſt, atque anguſtum: profunditas verò latior, & ſenſum effugiens, ſiue occulta, multosq́; anfractus habet, & vias hinc inde diſcurrentes, citra tamen calloſitatem, & duritiem. Fiſtuloſum vlcus à nuper deſcripto cauernoſo non differt, niſi quod meatus illos anfractuoſos, & ſinuoſos, calloſos habet, & duros. Vlcus canceroſum, eſt viſu horrendum, fœtidum, habens dura labra, craſſa, tumida, atque inuerſa: colore interdum rubrum, & nigrum medio, vt pote fuſco, aut liuido: adhæc circa locum vlceratum venæ quædam liuidæ exaltatæ, turgidæ, craſſo, & nigriore ſanguine plenæ apparent. Vlcus dyſcraton, eſt in quo quædam dyſcraſia, hoc eſt intemperies, ſeu mala quædam qualitas præter naturam dominatur, vt caliditas immoderata, vel frigiditas, vel humiditas, vel ſiccitas, aut plures ex illis ſimul. Vlcus crucians ſiue doloroſum appellatur, quod laborantem atrociter moleſtat, ſeu in quo ſenſibilitas rei contrariæ reperitur. Vlcus rheumaticum dicitur, quod aliunde fluentes humores vetat ſaneſcere. Verminoſum vlcus dicitur, quod vermibus ſcatet, quorum opifex eſt putredo. Vlcera cacoethe appellantur quæ omnibus ritè, decenterq́; factis, ſanari tamen non poſſunt, quod ſcilicet in particula

vlcerata, malignitas quædam adſit cæca, & nobis occulta, ea ſanari prohibens. Vlcus varicoſum nominatur, quando in partibus eo ſuperioribus venæ quædam eminentes, ac turgidæ, craſſo ſanguine, aut vitioſo aliquo ſucco oppletæ apparent, quæ ipſi vlceri fluxionem ſuppeditant, atque ita ſaneſcere ipſum vetant. Apoſtematoſum vlcus dicitur, in quo tumor aliquis præter naturam eſt ab humore quopiam procreatus, vt phlegmone, aut eryſipelas. Hæc in vniuerſum à Tagautio ſunt ſigna hinc inde collecta. Tertium, quod cognoſcendum venit, eſt pars ipſius, vel tempora, quibus vlcerum ætates diſtinguuntur. Primum igitur, principium ab ipſa rei natura dignoſcitur, tactu, & viſu: à cauſis, quæ incipiunt tam externis, quàm internis; ab affectibus, incipiente dolore, pruritu, vel alio morbo, qui coniunctus ſit. Secundum, augmentum per collationem ad principium; à re ipſa, ſenſu, tactu, ac viſu: à cauſis, quæ augeantur, atque intendantur: ab effectibus, qui & ipſi intendantur, atque idem de ſtatu, & declinatione dicendum erit. Cauſæ, quæ erant quarto loco cognoſcendæ, ſignificantur ab eſſentia morbi: ſi eſt canceroſum, ſcimus cauſam eſſe materiam aduſtam: ſi herpes ſcimus eſſe à materiaillioſa: ſi inflammatio, ſcimus eſſe à ſanguine putrido: ſi ſiccum & calidum, ſcimus eſſe ab huiuſmodi intemperie: ſi augeatur, ac magis erodatur, idq́; non à medicamento fiat, arguit cauſam præſentem, ſcilicet acres humores. Ab effectibus, ſi color vlceris, & totius corporis fuerit candidus, purpureus, fuſcus, citrinus, cauſam hepar eſſe indi-

cat, atque corruptionem in tota massa sanguinea: si malignum ambiguitatem causari ab analogia: si in vere, ob crapulam præteritam in hyeme, plurimis orta scabies; si in scabioso, per analogiam indicabitur causa: si plurimis ob austrinos flatus oriantur vlcera oculorum, in affecto eodem tempore, poterimus dicere similitudinem nobis indicare causam. Quinto, locus affectus cognoscetur oculis, tactu manuum, vel specilli, & eiusmodi, & à natura vlceris: nam si sit cariosum, signum est ipsum in pudendis, vel in ore passim, & similia: aliquando à causis externis, vt sciamus substantiam colocynthidos per clysterem infusam, scimus rectum intestinum tantum vlceratum esse: si quis medicamentum exurens biberit, scimus gulam, ac ventriculum exulceratum esse: si sanguis mingitur, neque sciamus an ab ipsis renibus, vel à vesica, si sciamus hominem postea cantharidas bibisse, erit signum vesicam esse vlceratam: ab effectibus, primum ex actione læsa, si quis non possit deglutire, aut cum magno dolore id agat, gulam, aut ventriculum exulceratum esse putandum erit: si sanies uomatur, si mordicatio sentiatur à cibo sumpto, uentriculum iudicamus ulceratũ. & reliqua signa sumentur, quæ sunt connumerata in cognoscenda ipsamet affectionis essentia. Sexto loco cognoscenda erat affectus proprietas, ut malignitas: hæc noscitur à causis, & ab effectibus: à causis signum, ut si uideamus continuum esse sanguinis fluxum, uel humoris maligni, ut pote exusti, & melancholiæ, vel si per contagium factum sit vlcus: nam

contagiosa causa semper malignitatem coniunctam habet: ab effectibus ipsis symptomaticis, vt à dolore, si dolorosa est præter modum caro, si continuo doleat, ac mordeat, si nullo medicamento bene se habeat, si nullo medicamento cedit, si cicatrice obduci non potest, si sanatum sit, & postea delitescat, si longissimo tempore perduret: hæc malos morbos indicant, & eadem difficultatem sanationis ostendunt: pariter si pili circa vlcera decidant, malignitatem indicant: si rotundum sit vlcus, si caro superflua, non bene expurgatum ossis abscessum, longitudo temporis, natura vlceris, ut fistula locus affectus, exiens sanies ichorosa, mortis futuræ signum: à loco item affecto, à natura morbi, ariditas, liuiditas, pallor, sanies: à natura rei, causis, loco, ab effectu. Atque hæc in uniuersum de signis ulcerum dicta sufficiant: quod si plura admodum desiderentur, ab eruditissimo Iacobo Syluio petenda sunt, qui de omnibus morborum signis exactissima methodo, ad cõmune studiosorum commodum paruo tabellarum libello pertractauit.

De vlcerum prognosticis, seu iudicijs. Cap. 5.

TESTIVM *loco in vlceribus sunt signa, atque indicia, quorum testimonio ægrum vel euasurũ, vel moriturum deprehendimus. Id autem qua ratione præcognoscatur, docet Galenus lib. de quatuor morb. tempor. & de totius mor*

bi temporibus. & lib. 1. de crisib. cap. 3. & 10. ac 14. & lib. 2. de crisib. cap. 12. nempè ex ægritudinis forma, & anni tempore, cæli constitutione, ex circuituum etiam proportione, accessionum anticipatione, & vehementia, atque etiam ex mox apparentibus, atque coctionibus, ex ijs enim omnibus cũ reliqua vlcerum tempora, tum verò præcipuè statum cognoscere poterimus. Equidem cũ sex in vniuersum modis morbos mutationem accipere contingat, quibus vel seruentur ægri, vel deficientes pereant, nempè vel confertim ad sanitatem inclinantibus morbis, vel subito ob eorum malitiam interimẽtibus, vel sensim ad sanitatem aut mortem properantibus, vel mixtim tandem alterutrum consequutis, sola ea mutatio, quæ de repente sanitas, obuenit, iudicij nomen meretur. Quod sanè fit, cũ virium ægrotantis fortitudine, mali causa, valida sequuta excretione aliqua, expellitur, ægerq; ipse morbi noxa liberatur. Id enim verum, salutareq; iudicium dicitur, quo reus insons declaratus, noxæ eripitur, pœnaque liberatur: ac proindè rectissimè crisis nomen in morbis à iudicijs forensibus deductum videtur. Vt enim iudicium sine reo, accusatore, testibus, patrono, ac iudice constare minimè potest: sic & in morborum iudicijs isthæc est omnia inuenire. Rei personam, æger qui iudicandus est, representat: accusatoris vicem morbus implet. Neglectæ enim victus rationis, contemptæq; salubritatis, æger à morbo conuincitur. Testium loco sunt (vt modo diximus) signa, atque indicia quorum testimonio ægrum vel euasurum vel moriturum deprehendimus.

Morbi, quot modis mutationẽ accipiant.

hendimus. Patronum eximium natura ægrotantis agit, quæ virium robori innixa, quoad potest, ægrũ seruare, & à morbi iniuria vindicare, studet. Iudex in hac ægri causa medicus ipse est, qui pro virium ægri fortitudine, aut imbecillitate, pro variæ morbi natura, ac magnitudine, pro symptomatum, quæ in morbo spectantur sæuitia ac leuitate, pro reliquorum signorũ apparentiũ inspectione, atque animaduersione, de ægrotantis futura salute, aut morte iudicium profert: taleq; iudicium, præsensio, præcognitio, præsagitio, seu prædictio Hippocrati, ac cæteris medicis dici meritò solet. Vlcera igitur & ipsa, cum in serie morborum sint, cumq; signa quamplurima habeant, quæ supra præcedenti capite enarrauimus, merito præcognitionem, prædictionem, iudiciumq; desiderare videntur. Quæ cum maiori ex parte ab Hippocrate, Galeno, Auicenna, ac reliquis magnæ autoritatis medicis vberrimè pertractata sint, propterea longa à nobis hoc loco inquisitione non declarabuntur, cum etiam idẽ Tagautius inter recentiores fecerit. In vlceribus (inquit lib. 6. aphor. 45. Hippocrates) annuis, aut etiam diuturnioribus, abscessum osse communicari est necesse, & cicatrices cauas fieri. Quæcunque vlcera longo tempore (subdit Galenus in comm. eiusmodi aphor.) manent, vel cicatrice nullo modo adueniente, vel si facta sit, rursus resoluta, nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus: necesse est vel propter dispositionem in membris contractam temporis longitudine ex humoribus influẽtibus, vel propter influxum vitiosorum humorum,

vel ob aliquam paßionem ossis in eo loco corrupti, difficulter sanari. Quod quidem capite præcedente paulo ante iudicium, siue prognosticum, loco signi in sexta classe à nobis repositum fuit, vna cum alijs quibusdam signis, quæ prognostica etiam non iniuria dici possent. Omne vlcus (inquit Auicenna Fen 4. cap. 1. quod posteaquam carne impletũ est, & cicatrix illi induci debet, subitò renouatur) periculum est ne in fistulam degeneret.

Vlcer. frigidi vel calidi, signum.

Vlcera frigida, albedine, & mollitie dignoscuntur, & præsertim si calidis iuuentur. Calida verò ad rubedinem tendunt, & frigidis gaudent, sed & tactu etiam discernuntur. Quapropter horum vtraque cognosces, partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu. Vlcera, quæ alijs morbis succedunt, ægrè sanabilia sunt. Vlcera circum glabra, ex Hippocratis mãdato lib. 6. aphor. 4. praua sunt. Quando videris pilos (subdit Galenus) defluentes à circumiacentibus vlceris locis, vel cutem squammulas è summa cute dimittere: scito ijs qui ita se habent, prauos humores ad partem confluere, qui vlcus erodunt. Cum enim radices pilorum corrumpant: non permittunt loca vlcerata ad cicatricem deuenire. Vlcus siue ante extitit (inquit primo libro prædictionum Hippocrates) siue in ipso morbo natum est, diligenter obseruari debet, nam si moriturus æger est, aridum & liuens aut pallidum ante mortem apparet. Vlcera, in quibus post longam saniei emißionem pus laudabile apparere incipit, bonum nobis portendunt; siquidem & naturæ robur, & materiæ obedientia notatur. Vlcera quæ in extremitatibus musculorum

dorsi,

dorsi, vel tibiarum aut brachiorum sunt, periculo non vacant Auicennæ. Valde etiam periculosa eidem censentur: quæ interna membra occupant, aut ad ea vsque perueniunt. Quibus vlceribus (ex Galeno lib. 4. meth. med.) ante absolutam detersionē, sarcotica medicamenta administrantur, mala, ac superflua caro illis generatur. Attamen quæcūque probè & opportunè expurgata semper ad siccius promouentur, atque his caro (inquit Hipp.) magna ex parte non supercrescit, nisi si contusa sunt. In orbem vlcera circunducta, hoc est rotunda, pessima esse solent, ac tardè magnoq; negocio ad cicatricē perducuntur. Proindè pueros in perniciem trahūt. Artuum siue extremarum partium vlcera, vt pedum, & manuum, sæpenumero phlegmonas, aut alios eiusmodi præter naturam tumores in ædenosis partibus accersunt, atque excitant, præsertim verò vbi corpus plethora laborat. Hæ enim partes, quoniam imbecillæ sunt raræ, & facilè tentantur fluxionibus. Sic igitur fit, vt & propter vlcus, quod in manus, aut pedis digito fit, eiusmodi glandulæ, in inguinibus & alis, tum intumescant, tum inflammatione occupentur, cum defluētem ad vltimos artus sanguinem, aut alios humores, priores acceperint, & exceptos, ob eam quam habent laxitatem, & raritatem retinuerint. Quin etiam in collo, & secus aures sæpenumero glādulæ his quibus in collo, capite, vel aliqua vicina parte ulcus est natum intumescunt. Cum medicamenta vlceribus adhibita conferunt, aut saltem nihil nocent, argumentū est ea ritè, ac decenter administrata esse. Cum uero no

xæ aliquid adferunt, & vlcus humidius reddunt, aut siccius, calidius, aut frigidius, indicium est, ea non esse præsenti morbo idonea. Vlcera, in quibus ex inflammatione tumidum non sedatur, dum alia, quæ simul inflammari, ac tumescere cœperunt, sedantur, etiam hoc non coalescere periculum est, ex Hippocratis præcepto lib. de vlcer. Cui tumor obortus fuerit circa vlcus, vlcere non inflammato, huic postea temporis progressu tumor puris subsidentiã habet. ex eodem lib. de vlceribus. Vlcera non purgata, non cõmitti solent, etiam si abducãtur, neque sua sponte coëunt, eodem libro. Qui de vlceribus cognoscere volet, quomodo singula finient, eum primum hominũ species perscrutari oportet, tum eas quæ meliores sunt ad vlcera, tum quæ deteriores: deinde ætates nosse, in quibus singula vlcera curatu difficilia existunt (inquit Hippocrates lib. 2. prædictionum.) Locos autem in corporibus perspectos habere, quantum alij ab alijs differunt. Sed & alio, qualia in singulis bona, aut mala accidũt nosse oportet. Si quis enim omnia hæc nouerit, is sanè sciet etiam quomodo singulorum euentus continget.

De vlceribus curandis in vniuersum. Cap. 6.

VM vbi desinit contemplatio, inde incipiat operatio, necesse est, duo esse quæ medicum reddant peritum: vniuersalium contemplatio, & particularium exercitatio. Itaque morborum prius notio habenda est, quàm mederi illis queas:

queas:

queas: ac proinde rectiſſime Galenus, principium methodi medendi, morbi cognitionem poſuit: vt à qua omnis curatio pendeat. Huius autem medendi principium in re medica, eodem autore, morbi eſt cognitio, finis autem inuenire cuiuſque morbi remedia. Equidem cùm morbis omnibus commune aliquid ſit, quo ſecum ipſi cõueniant (eſſe nanque præter naturam, & actionibus incommodare, vel ex ipſa morbi definitione omnibus ex æquo morbis cõuenit) neceſſum eſt & commune aliquid eos habere, quo auferri ipſi poſſint: id autem eſt autoribus Hippocrate, & Galeno lib. de flatibus, & in arte medicinali capite octuageſimo nono, per contraria ablatio. Hoc his verbis expreſſit Hippocrates, vel quiſquis libri de flatibus autor eſt, τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰήματα. *Contrariorum inquit cõtraria ſunt remedia. Et Galenus, curatio (inquit) vnam præcipuam, ac communiſſimam habet intentionem, ad id quod eſt diſpoſitioni auferendæ cõtrarium. Ex hoc ſiquidẽ genere ſunt cauſæ illæ omnes, quæ ſanitatem efficiũt. Conſtat igitur ex citatis iam maiorum autorum locis, curationem omnem in genere, contrario perfici, atque abſolui. Nempè cum ea contrariorum natura ſit (autore Platone in Alcibia. ſecun. de voto, atque Ariſtotele cap. de contrarijs.) vt vnà eſſe nequeant, ſeſeque mutuo expellant, efficitur profectò, vt nõ niſi contrario pelli, curariq; morbus poſſit. Nam ſi (quod loco citato ait Galenus) immoderatum eſt omne præter naturam, moderatum verò ſecundum naturam: neceſſum eſt omnino, vt immoderatum ab immode-*

rato contrario, ad mediocritatem redigatur. Et ea causa sanè est, cur calido affectui frigidum quod est, moderatur: frigido affectui, calidum: humido, siccum, & sicco humidum remedio sit. Cum verò contrario curationem perfici dicimus, de eo intelligi volumus, quod facultate, atque potentia tale, non secundum imaginationem extiterit, hoc est, vt interpretatur Galenus in arte medicinali cap. 89. quod re ipsa verè tale existit, quale esse dicitur, vt cum aquam refrigerare, euphorbium calefacere, oleum humectare, siccare gigarta dicuntur. Hæc enim talia profecto ac re vera sunt, qualia dicuntur. Eiusmodi autem præpositio, cum in omnibus debeat morbis obseruari, tum etiam in quolibet, atq; cũ vlcera inter morbos meritò medicis adnumerentur, ob id consentaneum est, vt ipsis etiam applicentur atque conueniant. In curatione enim ipsorum vlcerum duo capita nobis proponuntur, alterum simplicissimi vlceris, alterum compositi, atque per simplicissimum illud intelligimus, cui nihil adiunctum est præter cauitatem, & continui solutionem; per compositum, illud, quod aut causam coniunctam habet, aut aliquod genus morbi, aut symptoma. Recentiores dicunt, vlcus inquantum vlcus, requirit exiccationẽ, quod Galenus lib. 4. method. med. & lib. etiam. 5. & alibi docet. Hippocra. adiungitur sententia in principio lib. de vlceribus siccum est propriũ sano, humidum est vicinum non sano: ergo significatur quòd vlcus quatenus vlcus, siccandum sit. Præterea idem Hipp. semper exiccantia in vlceribus

Vlcus, exiccãtia exquirit.

ribus ponit, sic & in vlceribus capitis. Hæc autē cum vera sint, saltem methodo aliqua à recentioribus roborarētur. nam vlcus, vt vlcus nihil aliud est quàm soluta continuitas, aut imminuta quantitas. Si hoc verum est quod à Galeno toties inuenitur in 2. meth. med. & in 9. ꝓ vnum non indicat nisi vnum, & in rebus præter naturam indicatio fit ratione contrarietatis, in rebus naturalibus indicatio fit ratione similitudinis. In vlcere, quod est morbus, est solutio continui, & quantitas imminuta, ratione contrarij indicatur vnitas ipsa, & indicatur repletio, quæ sunt ipsius contraria, quandoquidem sancitum est, vt contraria contrarijs curentur: ergo vlcus, vt vlcus, replēdum est carne, & vniendum, & tandem caro addenda. Caro autem, ista quo nam pacto adiungatur, docet Galenus libro. 3. meth. med. carnis gignendæ duplicem esse causam dicens, alteram efficientem, alteram materialem: efficiens causa est ipsa natura, nō totius corporis tantum (vt antea docuimus) sed etiā partis, quæ carne est explenda, scilicet temperies, à qua fit attractio, fit concoctio, fit appositio, & fit assimilatio. Hæc nullam siccitatem indicant, sed sui conseruationem: atque materia conseruationis partium, victus est ratio opportuna, scilicet cibus & potus. nam quæ sanguinē calidiorem acriorem, & aquosiorem reddunt, omnes partes tandem alterant, & præcipuè affectas. Motus & quies, necessariæ, vt particula quieta maneat, mota incalescat, & intemperies oboriatur. Somnus & vigilia multum conferūt, alter quo humiditates plurimæ

mæ exoluuntur, alter quo siccatæ partes humectantur, præcipuè neruosæ. Excrementorum euacuatio, opportuna est. Animi perturbationes, vt totius corporis statum immutant, ita animi quies eũ conseruat. Vltimo ambiens aer maximè facit ad hanc temperiem conseruandam, ne nimis incalescat, ne frigidior, humidior, siccior sit: nam ventus meridionalis multum temperiem partis afficit: sic frigidus aer, & quoddam cœlum est mutãdum, quod ob aerem est vlceribus inimicum, cum immutet temperiem partis. Hæc sunt optimè obseruãda in vlceribus, pro conseruanda causa efficiente, hoc est temperie partis, si præsens fuerit. Altera causa carnis gignendæ Galeno, erat materia: hæc est sanguis purus, simplex, & syncerus, qui si adsit, nihil indicat, nisi vt iysdem rationibus cõseruetur, quibus seruatur intemperies totius corporis, et partis: quòd si non adsit, ille præparandus est per alterationem massæ sanguineæ partium, quæ alimentum concoquunt, & per euacuationem illorũ, quæ admixta sunt. Si nimia copia adsit, illa imminuenda, si parua copia, illa victu opportuno augenda. Sed Galenus addit, quòd in omni actione, ac generatione, vel concoctione, quæ fit à corpore nostro, hic effectus sequitur, ut semper excrementum duplex gignatur: alterum tenuissimum; alterum crassius. Tenuissimum illud est, quod per insensibilem halitum, aut aliquando per sudorẽ excernitur: crassius illud, quod sordes corporis vocatur. Cum in replendis vlceribus carne fiat coctio, & nutrimenti assimilatio, proculdubio hic copiosiora excremẽ-

ta reperiri debent, alterum humidius, alterũ crassius: illud quod humidius, humectabit partem eam ne cito exhalet: illud quod crassius, inhærebit, & carnis additamẽtum impediet. Indicatio tunc patebit, vt eorum natura perspecta sit, & cũ sint præter naturam, contraria admodum indicantur, quo semper axioma nostrum valeat, & constet. Humidum igitur illud excrementum est siccandum: & crassum illud, cum noceat quia hæret, cõtrariũ indicat, scilicet abstersionem: & quoniam à principio ad finem in simplici vlcere, nõ quatenus vlcus solutum, sed quia vlcus, humido excremento abundat, & crassum hæret, igitur hoc vlcus primò indicat carnis restitutionem, & exiccationem, & detersionem. Id autem qua materia fieri debeat, & ad quem vsque terminum agendum sit, quæ indicationes requirantur, ac tandem qua facultate suo loco in sexto libro abundè satis declarabitur. Modo ad compositum vlcus accedentes, quod ordine post simplex debet subire, eandem rationem assignare, eidem nitemur, quæ præcipuè conueniens sit. Tribus igitur modis per compositũ intelligemus, nempè aut cum sua causa generante, aut conseruante, aut cum symptomatibus, aut cum aliquo morborũ genere: &, vt breuius dicam, illud non est simplex, sed compositum in quo plures duabus in vlceribus dantur indicationes: nam si cum causa est, indicatur causæ ablatio, expletio, & cicatrix: nec curabitur nisi omnes scopos assequamur, sciẽdum quo ordine res agenda, quæ ratio à Galeno libro. 3. meth. med. tradita est. Vidẽdum ergo est, si plures

habeantur

habeãtur ſcopi, vel vnus ſit cauſa alterius, vt temperies repletionis : an vnus, quamuis non ſit effectus cauſa, ſit tamen cauſa, ſine qua non, vt puritas vlceris in repletione : an vnus ſit magis vrgens, & adhuc maius commodum ſequatur, vel incommodum, ſi illud non aſſequamur, vt doloris mitigatio : ſi erit magis vrgens vnus, certè inde inchoandum : Sin autem ſit cauſa aliorum, cum nihil fiat in hac arte ſine cauſa, prius ille eſt ſcindendus. Vltimo ſi eſſet ſine qua non, certè & hic primò obſeruandus eſt optimè. & ideo in vlcere curandi cauſa, cum tres ſint ſcopi, vnus ablatio cauſæ, ſecundus repletio, tertius cicatrix: quẽadmodum repletio eſt cauſa ſine qua cicatrix proba, & æqualis duci non poteſt : ſimiliter cauſæ extinctio eſt id, ſine quo non replebitur, neq; ſanabitur vlcus, idcirco ab hoc ſcopo incipiẽdum erit. Cauſæ autem geminæ ſunt (vt dictum eſt) internæ & externæ. has dimittemus, quoniam facilè illarum ablatio. illas geminas propoſuimus, humores ipſos fluentes, & intemperiem coniunctam parti, quæ vlceratur, de quo poſtea humores acriores facti ac corrupti ſubſtantiam erodunt, atq; vlcus conſeruant. Igitur ſi volumus cauſam remouere, opus eſt, vt prius humorem fluentem auferamus.

Humor ſuperfluus, quot modis tollatur.

Humor ſuperfluus aufertur tribus rationibus, vt docet Galenus quarto libro meth. med. prima, ſi ſit fluxio facta euacuando, ac ſiccando. ſecunda ſtringendo partes, ac conſtipando, & ſimul exprimẽdo. tertia auferendo cauſam fluxionis. Siccabimus hunc humorem, ſi vtemur ſarcoticis paulò ſiccioribus

ribus

ribus, quàm si non adessent hic humores, vtpotè siccantibus tertio ordine, vel siccioribus. exprimetur, appositis medicamentis repellentibus (quorum natura libro sexto ostendetur) circa vlcus, ac partes sanas superiores, vt posca, vino austero, atq; acerbo: vnguento de lythargirio, de cerusa, de tutia magistrali inspersis pulueribus adstringentibus vocatis, & rosis, santhalis, bolo armeno, sanguine draconis, ac similibus. vltimo inducta fascia, vt nos docet Hippoc. lib. 1. de pract. bis, aut ter supra vlcus, postea sursum ad partem sanam, vt illic finiat. Talis enim deligatura meatus adstringit, per quos materia ad ipsam particulam ulceratam influit. Vtemur autem his duabus rationibus, cum sanguis non fluat nimis, multus, vel parum à naturali immutatus. Quòd si nihil prosit, ad tertium deueniendum, cum fluxus sit passio humorũ: atq; si fieri opus est, vt semper habeat præsentem causam, & quod illa ablata firmetur. Causa igitur fluxionum est auferenda, quam ostẽdit Galenus libro. 2. de differ. febr. cap. 15. & lib. 13. meth. meden. cap. 3. 4. 5. & reliquis, duas proponens attractionem nempe, & transmissionem, hoc est partes corporis transmittentes, vel partes attrahentes. Quibus duabus causis possumus nos addere tertiã, impetũ illum sine attractione, aut impulsione, quando humor seipsum mouet huc atq; illuc. Quòd autem humores aliquando fluant absq; duabus causis prioribus, constat in hydrope, cum humores descendant ad pedes suo pondere, non autem quia expellantur: natura enim & pars ita imbecillis est, ꝙ

hoc facere non poteſt. Pariter in his qui faciunt iter, quibus tument pedes, & ſi hæc fluxio aliquatenus ab agitato calore, qui ad partes illas attrahit humores: poſtea humores recurrūt, ſi dormierint eleuatis pedibus. Igitur tranſmiſſio, vel attractio, vel proprius motus humoris erit firmãdus. Sed tranſmittit pars aggrauata multitudine, aut qualitate humoris, aut vtroq;, teſte Galeno lib. 13. meth. med. iam ſuperius citato. Si igitur humoris multitudine (cuius ſigna iam non enumeramus) illam imminuemus, aut tenui victu, aut pharmaco, quod non lædat ſanguinem, aut ſecta vena reuocantes ſemper, aut vacuãtes per diuerſam partem frictiones, balnea, ac ſudores: exercitationes ſuperſunt, quæ ſolẽt minuere multitudinem: ſed in hoc fugiendæ, quoniam ſanguinem eliquant: atque inde facilius fluit, ipſumq; leuiter euacuant. Sin verò mala qualitate ſtimulata pars expellit, vt hepar, quod in morbo gallico tranſmittit ad inguina, ad colem, ad anum, ad fauces, tunc cognita qualitate humoris illam educemus, aut uarijs medicamentis alterabimus, aut victus ratione optima. Et ſi pars mandans fuerit illa quæ etiam gignat, tunc ipſam medicinã requirit, qua affectus ille, qui hanc malam materiam gignit, corrigatur. Hepatis igitur, lienis, cerebri curam habebimus, cum vt plurimum hæc membra mandantia ſint. Tertio ſi vtraque cauſa inerit: vtroque vtemur, nempè & euacuatione, & etiam alteratione iam humoris fluentis. Quòd ſi humorum confluxus ad vlcus non ex trãſmiſſione ſit, ſed ex attractione: huius proponi-

tur

tur gemina causa à Galeno, partis intemperies calida, & dolor, vt lib.4.meth.med.cap.2.& lib.13. meth.cap.3.Hæc igitur auferenda, dolorq; sedandus (vt abundè præcedenti libro etiam disseruimus) cum ijs rebus quæ suo loco paulò vltra recensentur, cum vlcus dyscraton, hoc est cum intemperie coniuncta curabimus. Ita & de dolore, cum libro de vulneribus multa enarrata fuerint, hoc loco nihil quicquam renouandum esse duximus. Tertio si humor fluat, neque transmittatur, quòd fiet quia sit eliquatus & fusus à calore quodam intrinseco, vt ab animi motibus, ab affectu, vt à febre, à medicamento quodam purgante; tunc densandus quiete corporis & animi, febris extinctione, medicamentorum ablatione, medicinis sanguinem crassiorem reddentibus, vt pote potibus frigidioribus ex endiuia, solano, soncho, iulep varijs, decocto iuiubarum, myrtillorum, zucchario rosaceo, violaceo, & similibus, & victus ex lactuca, cichoreo, pane purissimo, hordeo, amylo, oryza, carne humidissima, ouis durioribus, piscibus in posca decoctis, vino austero, ac astringenti, ac similibus, lactis vsu, ac casei recentissimi, & hoc pacto tandem eiusmodi vlcus cum humore fluente curari poterit. Cæterum vlceris, quod cum alio affectu coniunctum est, cuius videlicet præcedere curationem oportet, eius curatio, vt vlceris solius non est, sed prior illius affectus, postea vlceris, quemadmodum in vulneribus quoque curandis demonstratum libro præcedenti. Nam si inflammatio quædam, siue erysipelas, siue œdæma, siue nigritia, siue ecchymosis vlceratam

carnem obſederit, primum molienda eius curatio eſt. Quòd ſi valentior aliqua intemperies (quæ imbecillitatis affectæ partis cauſa eſſe ſolet) exulceratæ carni adſit, huic nimirum primò medendum erit, & poſt eiuſmodi ſanationem, ad vlceris curationem properabimus: ita quoque & varices, qui ſæpe ſupra exulceratum locum ſunt, prius ſanabimus, vt deinde mox vlcus perſanemus. Auſpicari itaque perpetuo oportet ab indicatione, quæ ab affectu cui mederi paramus, accipitur: æſtimare verò ac diſcernere, an cauſa, quæ affectum excitauit, iam deſierit, an nunc quoque ipſum tum faciat, tum augeat, vtique ſi etiamnum nihil fit, affectum tantum curabimus nihil de cauſa laborantes. ſin verò nunc quoque aliquid fiat, duos tum præponemus ſcopos, id quod factum eſt curare: quod autem futurum eſt prohibere ne fiat, vt in arte medicinali nos docuit Galenus. Hi profecto medendi vlcera ſunt ſcopi, hæ veræ indicationes, à quibus ratio omnis curandi pendere debet. Nanq; medicum ſcire oportet (teſte Hippocrate lib. de natura humana) opponere ſe contrarium inſtantibus morbis, & naturæ, & ætatibus, & temporibus, & diſtenta ſoluere, & ſoluta diſtendere. Sic enim vel maximè morbum ſedauerit, & mihi ſanè hoc ipſum ſanatio eſſe videtur. Omnia ſiquidem ſecundum rationem facienti, ſi non ſuccedat ſecundum rationem, non eſt tranſeundum ad aliud ſtante eo quod à principio viſum eſt, inquit lib. 2. aphor. 52. Hippocrates. Vt autem tutò curamus vlcera hæc, tria propria ſunt, vel Galeni teſtimonio lib. 14. meth. med. quibus

Medici munus.

bus intentos nos esse oportet: vnum primumq́; vt absolutionẽ operis consequamur: alterum, vt sicubi hanc non consequamur, saltem cubantem non lædamus: tertium, vitium, vt non facilè reuertatur.

De vlceris dyscrati, hoc est cum intemperie iuncti, curatione. Cap. 7.

BSOLVTA *iam methodo vlcerum curatiua in vniuersum, iactatisq́; omnibus potioribus præceptis, tandem ad vlceris dyscrati, hoc est cum intemperie iuncti curationem deuenire tempus est. Igitur cum vlcus habet coniunctam intemperiem, non statim curanda est postea cognoscenda, quemadmodum Tagautius fecisse est visus, sed scopi siue indicationes sunt inueniendi, nempè repletio, temperies, cicatrix. sed cum secundus habeat rationem efficientis causæ ad primum, & tertium, hoc est ad repletionem, & cicatricem, in ipsum erit inspiciendum. Intemperies igitur primo suis contrarijs auferendæ erunt, sed eas prius cognoscere oportet, ac postmodum curare. Temperatum igitur, quod & medium dicitur, id censetur, quod omnis excessus expers est, idem verè æquale ac symmetron: conflatur enim ex extremorum mixtione, hoc est in priore illo calidi, frigidi humidi sicci par mixtio esse debet, ipsumq́;, pari ab vtroque extremorum interuallo abesse, vt non magis calidum, quàm frigidum, humidum, quàm siccum, sed exactè medium dicatur. Ab hoc*

Tagautius taxatur.

quodcunque in alterutrum latus declinat frigidi, calidi, humidi, aut sicci, intemperatum dicitur, hoc est iusto calidius, frigidius, humidius, aut siccius, aut simpliciter quidem, cum vna tantum qualitate receditur, aut per coniugationem, cum duabus: à vincente enim perpetuo denominatio sumenda. Quicquam verò cum intemperatum dicitur, id ad medium generis conferentes, accipere debemus, atque suis proprijs signis intemperiei exactè cognoscere. Intemperies igitur vlceris calida, colore constabit, quantitate, sensu medici, & ægrotantis, autore Galeno lib. 4. meth. med. & tunc ad ipsam quidē curandā, qui scopus principio à Tagautio, vt diximus positus est, vtemur medicamētis factis ex terebinthina pluries in aqua plantaginis lota, ex cadmia, ex plumbo vsto nouies ablutis, ac cera alba, atque oleo rosaceo secundum hanc formam. Recipe terebinthinæ lotæ, olei rosacei, ana vnc. ij. farinæ fabarum, hordeaceæ, ana vnc. iij. misce: vel ex oleo ros. & viol. vnc. iij. cadmiæ, plumbi vsti, pompholigis lotorum, ana scrup. iiij. ceræ albæ quantum sufficit pro vnguen. partibus propinquis illinemus triapharmacum, vel vnguen. de tutia magistrale, oleum ros. completum, madefacta fascia posca, vel succo plantaginis, vel solatri, vel lactucæ, ac similibus. Quòd si intemperies frigida fuerit, constabit colore, quantitate, situ, ac causis, atque tunc vsus sarcoticorum, vltimo gradu conueniet, laricina resina, & abietina optima, oleum hypericonis completum, diligenter partes liniantur, oleo de spica, de hypericone, irino, madeant fasciæ

Intemperiei vlc. calidæ, signa, & curatio.

Intemp. frigidę, signa.

in decocto vini potentis, de menta, saluia, ruta, lauro ac similibus, continueq; calidis pellibus, aut pannis foueantur. Cæterum intemperies sicca vlceris his signis patebit, quoniam sicca visui squallens apparebit: nullus inde fluor, aut quàm minimus: tactus ipsius aridus, ac durus aliquo modo: impositio medicamentorum nimis siccantium: tunc ergo humectandum erit. Hoc autem duabus rationibus fiet, altera euocando humiditatem naturalem ad locum affectum, relaxatis meatibus ob siccitatem contractis, & fricatio maximè conuenit: alter, substantia etiam medicamenti humiditatem augendo per aquam fontis, vel putei, vel amnium puram, ac calidam: calor autem non sit multus, sed tepidus tantum, vt possit fundere humores & liquare, vt substantia aquæ possit penetrare, vt pars possit trahere. Aqua autem calida ex ijs quidem esse constat, quæ humectant, atque ex ijs, quæ resoluunt, & siccant: nam quando volumus restituere partem aliquam humidam, vt gracilis fiat, ea vtimur, & in fracturis etiam, vt humores acres euacuentur. Sed discutit primò hac ratione, si valde calida fuerit, quia nimis fundit, ac eliquat humores, qui statim in halitum versi resoluuntur. Deinde si non valde calida, sed temperatiori diffundatur diutius, atque in illa stet pars affecta, humectat. & ideo modus sit talis, vt non sit valde calida, sed tepidior: neque in illa diu seruetur pars. Non solum autem immodicè calfacientia, verum etiam nimium refrigerantia in hoc casu vitanda esse scriptum reliquit Galenus lib. 3. method. med. Intemp. sicca, notæ.

quemadmodum hyoſciamus, mandragora, cicuta, & eiuſmodi, quo in loco prolixè ſcribit, quid ſit rectè vlcera curaturo obſeruandum ac peragendum. Cauenda tamen ſunt interim (inquit) immodicè cum calfacientia, tum etiam refrigerantia: ergo hyoſciamum, mandragoram, & cicutam, ceu ſupra modũ refrigerãtes herbas vitabis: tametſi ſiccant eæ quoque, quantum ſit vlceri ex vſu. Reſina verò, & pix, & aſphaltus, quanquam modicè ſiccent, immodicè tamen ſunt calida: ideoq́; eis ſolis vtetur nemo, nec aliter, niſi admiſtis cum leuiter refrigerantibus, vnum ex omnibus medicamen fecerit, quod ſit temperatum. Inſpicienda quoque eſt & aeris nos circundantis temperies. Siquidem veluti medicamentum quoddam, is etiam corporibus noſtris forinſecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore eſt ſanationem moratur. Quis verò erit terminus huius, cum non omnes partes æqualiter hac humectentur? Idemmet autor Galenus lib. 4. meth. med. duo proponit pro termino, quantitatem partis, & colorem. nam aqua tepida, vel calida ex ijs eſt, quæ attrahendo humectant: & ipſa humectat etiam illud, quod attrahendum eſt, id autem eſt ſanguis. cum igitur attractum videmus, tunc quieſcendum eſt, atque ſanguis cognoſcitur colore. Quamobrem cum videmus partem non ita ſquallentem, ſed rubicundiorem, tunc quieſcendum: ſecundo quum videmus mollem partem, ac humentiorem, deſinendũ eſt: nam ſi ſequeremur, attractus humor diſcuteretur. Modus verò exhibendi, triplex eſt, aut fotu, aut perfuſione, aut balneo, fotu; ſpongia,

panno,

panno, stuppa, gossipio, atque hic optimus est modus: nam perfusio sæpe dolorem excitat, si cadat crassa, aut ex alto: sæpe etiam pars non potest balneari. Quare fotus ex spongia optimus est, magis etiam probatur hydrelæum vocatum ab antiquis, quod constat ex oleo, & aqua simplici, quorum vtrunque, teste Galeno lib. 5. de simplic. med. facul. cap. 5. humectat, & magis simul sumptum. Hydrelæo igitur calido perfunderem locum, idq; præcipue hyeme: nam quamuis aqua dum fouet, sit calida, tamen post fotum refrigerat partem, propter euocationem caloris ad superficiem, vt ait Galenus lib. 3. de officina medic. comment. 15. Et quia humidum aqueum quo humectata est, semper frigidum continet: igitur ne exhalet calor, oleum optimum est, quod meatus obstruit. Verum etiam nos monet Galenus lib. 3. de offic. med. quòd antequã vtamur hoc medicamento, videamus an corpus sit nimis repletum: nam si nimis repletum, nimis ad locum attraheretur. Videndum est an cacochymum: nam malus humor attraheretur, & idcirco euacuandũ prius & purgandum, postmodum aquæ, vel hydrelæi fotu vtemur, ac post fotum aliquod cataplasma, quod ex sui natura iam humectet imponemus, sed tale esse conueniet, ne sordem nutriat. Assumemus igitur cremoris hordei lib. ß. foliorum maluæ coctorum in aqua drach. ij. farinæ triticeæ, drach. ß. pulpæ amygdalarum dulcium, drach. duas, mellis cocti, drach. 1. croci scrup. ß. pinguedinis porcinæ, aut humanæ parum, misce & tere in mortario pro emplastro. Hoc etiam sequenti medicamento vti

pote-

poterimus, nimirum. Recipe olei communis vnc. ij. terebinthinæ, vnc. v. ceræ parum. misce pro linimento. At si neque calida, neq; frigida, neq; sicca, sed humida intemperies fuerit, ex copia excrementorum, carnis ipsius mollitie, ex supercrescentia constabit, nam in humidiori temperatura supercrescit caro aliquãdo ablata omni humorum fluxione, & ideo sicciori medicamento vtemur, quod quidem non in primo gradu sit, sed secundo ac etiam excedat. Vnde optima erunt sarcotica, quæ suo loco lib. 6. in tertio loco adnumerabimus, vel argenti spuma acerrimo aceto abluta, ac desiccata, teste Galeno lib. 1. de compos. medic. per genera, cap. 9. anethum combustũ, & lib. 6. de simpl. medic. facul. plumbum vstum, stibium præparatum, ferri squammam, stomoma, æris squammam, spumam æris, vt lib. 4. de compos. medic. per genera reperitur, primo his optimè tritis, atque aceto acri, bis æstiuo tempore lotis vti poterimus, aridis, vel in medicamento, quod Græci   appellant, quasi pertineat ad linamenta. Sic Hippoc. vocat lib. 4. de artic. cap. 55. homines illos qui patiantur vlcus cauum, ita vt egeat linamentis, quod Gal. eodem nomine appellat varijs in locis, & Paulus lib. 6. cap. 62. De hac cõsistentia qualis requiratur, sciendum est aliquos medicos habuisse compositorũ medicamentorum duo genera, consistentia varia: alterum molle ac durum, alterum durum non humectans: primum inquinans vocarunt: secundum non inquinans. Itaque durum, & siccum, vt nequaquã inquinarent manus. Mollium, & humidorum etiam

qua-

quatuor sunt genera, teste Galeno lib.7.de compos. medic.per genera cap.11.primum est, in quo tanta copia olei ingreditur, & ceræ, vt fluere possit, & hoc correspondet nostris linamentis : secundum est etiam molle, quo inungebat loca ob lassitudinem dolentia, vel alia de causa, talis erat miscela, vt olei essent quatuor partes, ceræ vna tantum. Hoc medicamentum nostris vnguentis respondet, quæ secundum Saladinũ recipiunt olei lib.vnam, ceræ drach. tres: tertium medicamentum erat olei partes duæ, ceræ pars vna, quod medicamẽtum respondet medicamento Pauli lib.vij.cap.xxiiij.aliud deinde fiebat copiosiori addita cera, sed parum. Secundum genus non inquinantium erat, quod tantum coquebatur, donec oleum, & cera non inquinaret : atque horum duo genera, alterum altero durius sed neutrum inquinabat. Emplastrorum etiam substantia magis, seu minus dura, vel mollis erat, quæ nostris quidem ceratis respondent, consistentia durioribus. Itaque poterimus eiusmodi simplicia medicamenta componere ad consistentiæ diuersitatem secundũ varios vsus: vt puta quando, aut in vlcere, aut circa vlcus volumus medicamentum applicare. Possumus etiam vti cerato ex pice nauali, sanguine draconis, santhalis, gallisq́;, ac oleo liliorum alborum, facto, ac circumponere. Lauandũ quoque est vlcus ob detergendam sordem, ac situm. tunc posca atque vinum laudatur à Galeno, sed in his sit aliquod decoctum siccans ac stringens, vt rosa, absinthium, betonica, saluia, pentaphyllon album, & nigrum : nam Hippocrates duorum meminit in lib.

de

de vlcer. optima omnium vrina humana, nam siccat & deterget, & summopere commendatur à Gal. in hoc vsu lib. x. de simpl. med. facul. cap. de vrina. Efficacissima etiam thermarum aqua, cum aluminosa sit, optimè siccat, & deterget, ac etiam repellit, si ea vlcera abluantur, ac purgato prius corpore foueãtur: atq; huiusmodi aluminosæ aquæ in ulceribus humidis summopere commendatur à Galeno lib. 1. de simpl. medic. facult. cap. vij. & nos possumus etiam illam parare, sed ea ratione ne nimis aluminosa sit, quoniam exasperat. In his autẽ decocto, uino, aut urina madeãt lintea, spongiæ, aut fasciæ, quæ imponendæ sunt loco affecto, donec ausferamus in integrum humidam intemperiem. Qua tandem ablata, siccatoq; ulcere, tunc explendum erit carne, ac cicatrice obducendum purum ulcus, prout in alijs iam curatis tribus intẽperiebus idipsum facere oportet; non aliter planè nunc curata intemperie, quàm si citra ulcus incidisset. Quo manifestũ fit, non esse ulceris, sed intemperiei propriã omnem eiusmodi curationem, quæ tamẽ ulceris ipsius sanationem omnino præcedere debet. Siquidem fieri non potest, ut in ulcere, vel carnis proculdubio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Hæc autem rectè se habuerit, si (quod reliquis etiam est commune) proprium temperamentum tueatur.

De

De vlcerum cum supercrescente carne curatione. Cap. 8.

Aro in ulceribus suprà quàm par est excrescit, eaque vel mollior, vel durior existit: atque mollior aliquã do oritur in vlceribus carnosis, aliquando in vlceribus cum osse detecto, quæ exiccantibus medicamentis tollitur, quæ quidem non exedant, vt sunt galla, thuris cortex, aloë: metallica, vt tutia, antimoniũ, quæ cocta sint, & sæpius abluta, postea inspersa. linamenta imponantur, sicca, vel malida hoc decocto. Recipe thuris, mastiches, ana drach. vnã, folio. ros. myrtillorũ, rutæ, ana vnc. ß. saluiæ, manip. ß. aluminis rocchæ, drach. vnam, cũ aqua fiat decoctũ. Ex eodem etiã numero diphryges sunt (cuius tria genera Dioscor. lib. v. adnumerauit) inspersum, vel cataplasmatis instar inductum, æris squamma, atque testacea omnia cõbusta: Asiæ flos petræ, sori, chrysocolla, chalcitis, misy, & eiusmodi. Erant in vsu plurima, optima quidem, quæ à Galeno, & Paulo variè describuntur, & præsertim Faustini pastilli, triti atque inspersi, qui lib. vij. hoc pacto ab eodem Paulo describuntur. Recipe auripigmenti drach. xij. sandarachæ, drach. vi. calcis viuæ, drach. viij. chartæ cõ bustæ, drach. I. myrti baccarum succo vel decocto excepta in pastillos redigito. Item medicamentum, quod recipit calcis viuæ, hoc est aqua nõ extinctæ, squammæ æris, & mannæ thuris, partes æquales. Nostri etiam pharmacopæi in officinis ad manus habent

habent alumen combustum, quod optimū est, squāmam æris, æruginem æris, puluerem hermodactylorum, puluerem asphodelorum, præcipitatum, omnium optimum, quia agit sine dolore. Ex compositis habent in communi vsu vnguentum ægyptiacū, vnguentum apostolorum, vnguentum isidis, quæ omnia has carnes supercrescentes exedere, ac tollere solent, sed validius in omnibus est Aegyptiacū. Veruntamen aliquando accidit, vt caro non quolibet leuiori possit auferri, atq; propterea quòd Aegyptiacum diffunditur, aut apostolorum, stimulant integram carnem, vnde nimius excitatur dolor, ideo commodè horū loco linamentis ita paratis vti poterimus. Recipe aquarum solani, plantaginis rosarum, ana vnc.iiij. appij scrupul. 1. medullæ panis optimè cocti, vnc.ij. argenti sublimati, scrup.iiij. sublimatum super lapidem porphyritidem teratur, deinde misce & bulliant ad consumptionem medietatis, & colentur cum linteo solidiori, postea imponantur fila excepta, & simul parum bulliant: postea extrahantur, exprimantur, & vsui seruentur. Cæterum dum hæc erodentia, atque caustica admouentur, partes, quæ in circuitu sunt, refrigerantia desiderant, ne scilicet in partē vlceratam ex erosione, calore, & dolore, humorum fluxio aduocetur. Verum vnum est obseruandum, quòd si non potest exiccari caro, tunc exedenda est, ea ratione, quā iam demonstrabimus. & quamuis Galenus nobis proponat organum vnum, per quod agendum, pharmacum scilicet, id tamen ferro etiam fieri potest; vt sæpenumero forcipe, aut nouacula carnem

decidi-

decidimus, atq; vlcus cicatrice obducimus, si aptè instrumentum ipsum admouere possimus. Quare tentandum erit, vt forcipe, aut scalpello carnem diligenter secemus, & postmodum eam æqualiter cicatrice obtegamus, dummodo aliquid non obstet. Tria autem sunt quæ sectionem hanc impedire possunt, nempè particula ipsa, cum sæpe non possimus aptè adiungere ferrum. secundum, æger, præcipuè mulier, quæ ita timida est, vt aliquando ipso animo deficiat, si tantum forcipe tangatur, vel guttam sanguinis fluentem videat. tertium est carnis natura ita mollis, & humida, vt præter diminutionem, siccitatem magnã etiã requirat, quod vtrunque fit medicamento. Eiusmodi igitur tria impedimenta nobis occurrere possunt, atque retardare curationem ex ferro, quæ longè breuior tamen esset, quàm si prædictis alijs tum simplicibus, tum compositis medicamentis vtamur. quin & si potentiori adhuc caustico negocium aggrederemur.

De vlceris cum tumore particulæ curatione. Cap. 9.

AETERVM *vel causticis medicamentis malè adhibitis, vel ferro facta confusa sectione, vel ægrotantis, ac astantium errore, cum ea minimè præstauerint, quæ debebant, vel alia quacunque causa, contingit interdum, vt cum vlcere, tumor etiam complicetur, atq; ægrum maximo labore infestẽt nisi citò curatione occurratur.*

Eiusmodi

Eiusmodi autem curatio (quemadmodum ex prædi ctis latissimè constat) non ab ipso vlcere emolienda erit, sed ab eo morbo, qui eidem superuenit, hoc est à tumore; fieri enim non potest, vt vlcus tumore manente ad sanitatem perducatur, quemadmodum etiam de vulneribus sancitũ est. Quapropter omni studio laborãdum erit, ne inflammatio, erysipelas, aut quiuis alius tumor præter naturam, in vlcere excitetur: quod si id prohibere non possit, medicamentis dicatis occurrendum quamprimum erit, vl cere tamen interim non neglecto. Qua autem methodo tum inflammatio, erysipelas, tum omnis præ ter naturam tumor curandus apprimè sit, libro sequenti fusissimè demonstrabitur, cum hoc loco opportunè de omni tumorũ curatione tractandum sit, sed potius breuiter, ac succinctè aliqua pro loci ra tione obiter demonstrandum, compendij tantũ vice tanquam de quo iterum plenum opus perficiatur. Compendiaria igitur obsessarum inflammatione vl ceratarum partium curatio, per id genus subsidia obitur Galeno lib. iiij. metho. meden. Sed de curatio ne (inquit) vlcerũ sic verba fecit Hippoc. Quodcunque vlcus cæsim peruersimve acuto telo est diuisum, medicamẽtum enæmon, & siccans, & quod suppurari vetet, admittit. Sin caro aliqua telo tum cõtusa, tum cæsa sit, huic ita medendũ est, vt quàm celerrimè suppuret. Nam & minus inflammatione vrgebitur, & necessum est, carnes, quæ contusæ, cæ sæq; sint, putrefactas, & in pus versas, liquare, et postea nouã carnem produci. Quo quidem sermone nos docet, oportere omnia siccari, præter ea, quæ

sunt

sunt contusa. Porrò omnia, quæ putrefiunt, ex calido & humido sic afficiuntur. ideoq; etiam ea cataplasmata, quæ ex hordei farina constant, ceu quæ calfaciant, humectentq;, omnibus ijs affectibus, quibus moueri pus expedit, admouebimus. Hordei nanque farina ex aqua & oleo, itemque panis ex aqua & oleo, præterea fomentum multæ calidæ aquæ, & tetrapharmaci vis, omnia denique calfacientia simul & humectantia pus quàm celerrimè mouent. Sciendũ tamen est, admoueri cataplasma calidum atque humidum inflammationi, haud quidem tanquam remedium ipsius (phlegmones nanque remedia facultatem sicciorem possident, vt uerbascum coctum, & folia trifolij cruda, & epipetri folia cocta, & polium) sed ut lenimen quoddã symptomatis. Ac proinde hordei farina lenit quidẽ dolorem: minimè autẽ medetur inflammationi. Si igitur inflammatio vlcera obsideat, medicamentis, quæ desiccent, atque inflammationem arceant utemur, cuiusmodi inter liquida est vinum, deinde posca, uel Paulo autore, oleosa item, acriaq; & eiusmodi. Quod si erysipelas, aut eiusmodi quippiam ulceri accesserit, ijs protinus utẽdum est præsidijs, quæ aduersus illa in futurũ proscribentur, non tanquam symptomata prorsus ea sint, sed tanquam legitimi admodũ morbi, quamuis ex Galeno symptomata quodammodo appellentur. Veruntamen, & in ulceribus etiam prout in vulneribus, tumoribus & alijs seiuncta symptomata à morbis, & à causis hoc pacto esse debent. Bifariam igitur, una cum Galeno lib. de sympto. differ. cap. 1. & 2. dici sympto-

Medicamẽta pus mouentia.

ma potest, generatim quidem ac speciatim: atq; id in genere symptoma est, quodcunque præter naturam homini accidat, atque proinde id ἐπιγένημα, hoc est succedens rectè vocant: succedere enim ueluti germina quædam, symptomata morbo solent, & si non nihil inter has duas uoces symptoma, & epigenema, interesse Galenus uelit: ut sit symptoma, quicquid animanti utcunque acciderit, epigenema uerò, id tantum, quod morbos necessariò consequitur. Hoc diffuso symptomatis significato, tam morbus, quàm illius causa, ad hæc etiam quod morbo succedit, symptomata iure appellari possunt, quòd præter naturam animanti cuncta obueniant. Vnde non iniuria symptoma à Galeno tumor seu inflammatio, quæ uerè morbus est, cum ulcere coniuncta nuncupantur supra loco à nobis citato, sed generalem quandam sequuto, ut modo demonstrauimus symptomatis significationem, nam quæ sit symptomatis speciatim dicti ratio, qua ipsum tū à morbo, tum morbifica causa, distinguere liceat, id nobis accuratè ostendendum modo est. Est itaque symptoma in specie dictum, quod præter naturam homini accidit, si modo neque causa sit, neque morbus. Huius autem symptomatis speciatim dicti, triplex est differentia: aut enim in actionis noxa consistit, aut in ijs, quæ præter naturam immodicè vel excernuntur, vel retinentur, aut tandē in affectibus quibusdam præter naturam: neque refert, vel repugnat, symptomata quædā, in affectuū genere collocasse. Actionis noxā intelligi volumus, debilitatē, deprauationem, atque etiā abolitionem. non solum enim

Symptoma quid nā sit.

Actionis noxa, quæ.

actionis

*actionis cuiusque difficultas, imbecillitas, aut de-
prauatio, illius noxa est, sed multò magis integra
abolitio, cum omnino fieri ipsa nequit. Læsarum ve
rò actionum, animales aliæ, aliæ naturales, vitales
reliquæ habentur: atque in his omnibus symptoma
ta sita sunt. Animales porrò, in sensiles, motrices,
& principes diducuntur. Sensiles sunt visus, audi-
tus, gustus, odoratus, tactus: motrices voluntarij
omnes motus, musculorum ope perfecti: principes
sunt, quæ à principe facultate manant, imaginatio,
cogitatio, memoria. Has actiones omnes, aut debi-
liter fieri, aut deprauatè, aut omninò aboleri contin
git, vt fusissimè Galenus lib. de symptom. differ. do-
cet. Sic & in naturalibus actionibus, attractione,
retentione, concoctione, expulsione, nutricatione,
eædem noxæ accidunt, perinde atque in vitalibus,
nempè pulsu, & respiratione, in quibus debilitas,
deprauatio, & priuatio, omninò accidere possunt,
vt libris pulsuum, & de vtilitate, ac causis respira
tionis, monstratur. At de symptomatis, quæ in actio
num noxa cōtingunt, hæc dixisse sint satis. Quæ ve
rò immodice, ac præter naturam, vel excernuntur,
vel retinentur, ad alteram symptomatis differentiã
speciatim dicti pertinent, atqui ea vel tota substan-
tia, vel qualitate, vel quantitate nocent. Tota sua
substantia, vt hæmorragia grauis, hoc est sanguinis
manatio è naribus, pulmone, ventriculo, aluo, hæ-
morrhoidibus, vel alia parte, ex morbis aut instru-
mentarijs aut similaribus, aut tandem ex sympto-
matis alijs originem ducens: nempè vel apertione
osculorũ vasis, vel erosione, ruptura, vulnere, aut*

 reten-

retentricis imbecillitate, aut expultricis immodico impetu, atque motu, vel noxa vtriusque. Qualitate nocent, quæ nimium acuta, vellicantia, calida, aut frigida nimium, crassa, viscidaq́; sunt, flatulenta, aut glutinosa. ad hæc colores, odores, præter naturam in succis noxã inferentibus, apparentes. Quantitate lædere dicuntur, quæ immodicè, aut vacuantur, aut detinentur, vt immodica excretio, sudoris, ob cutẽ nimiũ vel rarã, vel densam, vel humorum naturã, vel facultatis, aut retẽtricis, aut expultricis culpã: vrinæ, vt in diabæte, dysuria, strãguria, ischuria: stercoris, vt in lienteria, dysenteria, uolvulo, colico dolore, dysenteria hepatica: mensium, vel suppressorum, vel largius fluentium: mucci, & destillationis à cerebro vel manãtis, vel suppressæ. Ad tertiam differentiam symptomatis speciatim dicti, pertinent, affectus quidam præter naturã, qui ad alios quoque affectus consequũtur: atque ij interdum ad vitiatum colorem, interdum ad corruptos sonos, aut voces, nonnunquam ad tetros odores, sæpè etiam ad deprauatos sapores, demum ad tangibiles qualitates referri possunt. Deprauati colores apparent, aut in corpore toto, aut in parte vna, vel pluribus: in corpore toto, vt in morbo regio, morbo hepatico, splenico, leucophlegmatia, elephantiasi: in partibus, vt in lingua, facie, oculis, & reliquis partibus, in quibus abscessus insident nigricantes, aut liuentes, aut rubore suffusi, vt in gangræna, carbone, herpete, & id genus similibus. Ad auditum referri debẽt, clangosæ voces, turbidæ, & tremulæ, & raucæ ob morbos fauciũ, columnellæ, pulmonũ,

oris,

oris, & asperæ arteriæ: tum & soni præcipiti in internis partibus, rugitus, strepentes flatus, murmurilla, stridores ob instrumentorum angustiam, vel errabundam spiritus flatuosi fluctuationem. Ad olfactum pertinet graueolentia totius corporis, narium, oris, aurium, axillarum, pedum, & reliquarum partium, ob affectum aliquem putrescentium: adhæc ructus acidi, nidorosi, virosi, graueolentiam rei corruptæ referentes, huius sunt ordinis. Prout eius qui ad gustatum pertinet, sapor extraneus, vel sudoris è corpore manantis, vel saliuæ, salsam, aut amaram linguam reddentis, aut sanguinis per os reiecti, aut reliquorum, quæ ex pulmonibus, ventriculo, & aliis partibus reiiciuntur, quæ vel dulcia ægrotanti percipiuntur, amara, acida, salsa. Tactus sunt caliditas, frigiditas, siccitas, humiditas, & quæ ab iis nascuntur mollities, durities, vt in cute dura, arida, intenta, laxa, rugosa cernere licet. Symptomatum differentias omnes collegimus, causas compendio expendamus. Sunt autem symptomatũ omnium, cuiuscuis tandem generis ea sint, causæ affectus ipsi, primò & per se functionibus incommodãtes. Morborũ enim germina symptomata ipsa sunt: vnde rectè succedentia appellata sunt, ut principio diximus. succedunt enim symptomata morbis, veluti vmbræ quædam, ad affectusq; perinde sequi solent, atque vmbra corpus. Peculiares verò symptomatum causæ quænam, qualesq; sint exactissimè Galenus, tribus libris ad id dicatis expressit. Explicandum postremo illud est, num symptomati, quà tale est, curatio debeatur, postquam passim in

his libris nostris de symptomatis loqui cõtingat. Id, vt intelligendũ, quid curatio sit, & cui propriè debeatur, prius inuestigandũ. Curationem igitur, morbi ademptionem, definiunt Medici, vt ex Galeno tum 2. tum 4. meth. med. tum lib. aphor. 2. cõceptis verbis colligi potest. Fit autẽ affectus cuiusque per contraria ademptio, vt millies in mille locis Galenus. Ergo cum curatio propriè morbi sublatio, siue ademptio sit, sequitur, vt morbo ipsi, primò ac per se debeatur. Vnde est illud Galeni, siue functionem ipsam vitiatam, siue vnde hæc prouenit affectum, morbum nominare velis, nihil id medendi methodũ immutare ostensum est, modò vnum illud intelligatur, primam ipsam curationem (quam etiam non nulli continentem appellant) affectus esse, qui actioni incommodat. Et rursus lib. 4. meth. Ergo (inquit) præsentes iam affectus tollere, siue amouendis ijs, quæ naturæ opus impellunt, id fiat, siue per medicamẽta quid ipsi moliamur, omnes profectò homines curare dicunt. Cum itaque curare, sit propriè morbos præsentes tollere, symptomata autem speciatim dicta morbi non sint, constat profectò symptomatũ propriè, qua talia sunt nõ esse curationem, nec illis, sed morbo, qui functionibus incommodet, deberi. Quæ docta Galeni lib. xi. method. meden. sententia est. Nam cum symptomata, morborum sint veluti germina quædam, illisq; succedant, curari profectò ipsa non possunt, non prius sublato, à quo ceu causa effectrice procedũt affectu, cui verè ac propriè curatio debetur. Quinetiam symptomata ipsa, adempto prius morbo, confestim & ipsa sanantur, quòd,

Curatio q̃d proprie.

velut

velut vmbra corpus comitari, sic morbum quoque soleant. Verum ex his quædam tanti momenti sunt, atque ita sæpenumero premunt, & in vitæ discrimen ægrotos agunt, ut ad se omnem ferè medentis scopum animumq; vertant, ut in vehementissimis doloribus, in valida hæmorrhagia, in syncope, & animi deliquijs, in vigilia immodica, in valida excretione, & similibus est uidere. Quæ quidem dum adsunt, omnem profectò ad se curãtis animũ, atque mentem euocant, sed his symptomatis occurrere, neglecto eo, à quo progrediuntur affectu, non propriè curare, sed blandiri potius est: cum vera symptomatum ablatio, sit effectuum unde pendent curatio. Iis enim methodo sublatis, protinus certè quæ ab ipsis emergunt symptomata auferentur, vt in exemplo: Si ab ingenti ulcere uel præter naturam tumore, aut eiusmodi, parti cuipiam insidenti, dolor uehemens oriatur, non is profectò in totum auferetur, nõ prius curato, à quo pendet vlcere, & si quadamtenus vel repellentibus, vel discutiẽtibus, vel anodynis, sedari vtrunque, atque leniri possit, hoc, vt ante dictum est, curare non erit; siquidem curari nihil quicquam potest, manente quæ ipsum excitauit causa, vel Galeni autoritate lib. 7. meth. med. Quamobrem cum affectus ipsi symptomatum propriè, ac verè causæ sint, neque in habẽtibus causas ademptio perfici vsquam possit, non prius sublata effectrice causa, necessario sequitur curationẽ propriè, non symptomatis ipsis, sed morbis quorũ sunt, potius conuenire. Atquæ hæc de vlceris cum tumore curatione, ac de symptomatis in vniuersum, stra

ta à Galeni verbis occasione, pro vlceribus, vulneribus, tumoribus, fracturis, ac luxationibus dicta sint satis.

De contusi vlceris curatione. Cap. 10.

OST absolutam de vlceribus cum tumoribus curationem, ac de symptomatis in vniuersum, quæ ita vlcera, ac reliquos morbos concomitantur, velut corpus vmbra, sequetur modò vt aliqua de contusi vlceris curatione subiungamus, vt huiuscemodi exemplis vlcera in quacunque corporis particula confestim curare possimus. At cum vlcera omnia præter continui soluti assimilationem siccis medicamentis tanquã per contraria, vt referunt recentiores curari desiderent, illa tamen quibus contusio coniuncta sit, non statim siccare, sed quàm celerrimè pus commouere postulant. Quandoquidẽ nisi subiecta ipsa caro putrescat, cum contusione, noua nequaquam generari poterit, ac propterea non protinus id vlcus cum contusione exiccari conueniens erit, sed calefacere, simul atque humectare oportebit. Nam ea quæ calefaciunt & humectant, omnibus his affectibus, quibus moueri pus expedit, semper admouere debemus. quemadmodum cataplasmata ea esse dicuntur, quæ ex hordei farina, aqua & oleo conficiuntur: vel quæ ex pane, aqua & oleo componuntur: aut fomentationes multæ calidæ aquæ, et in summa quæcunque humectantia, ac calefacientia, & purulen-

rulentam materiam quàm celerrimè mouentia conuenire omnibus in confessum est. Nam præstat carnes contusas (vt Galeni verba supra citata ex Hippocratis autoritate confirmentur) ac cæsas, putrefactas & in pus versas liquari, postea nouam nasci. Sed quoniam passim cum de vlceribus tractamus eiusmodi voces, pus, sanies, sordes, virus, & id genus alia excrementa nobis occurrunt, non abs re factum putabimus, si hoc loco, quid apud medicos significent, quoque inter se conueniant, & dissideant paucis aperiamus. Ergo in varijs autorum libris, genera varia excrementorum reperiuntur, nominibus varijs appellata, vt modò retulimus, ac vt ex Celso lib. 5. cap. 26. videre licet. Vnde notandum est, quòd ex vlceribus quædam excrementa emanant, quæ nullam quidem alterationem senserunt, sed pura fluunt, qualia in venis, vel in carne continentur. Hi autem humores in lib. de tumor. præt. nat. aliquando ichores vocantur, & nos ichorosum vlcus vocare hoc libro poterimus, quòd his vlcera abundent. Emanant etiam alia quædam excrementa quæ alterationem senserunt, vel ob alterationem talia sunt facta; atque hæc varia esse necesse est, cum alterationes in vlceribus variæ sint, & varium sit agens, & sæpe varia materia illius, quod alteratur, quod hoc pacto patebit. Galenus lib. 5. de simplic. medi. facul. cap. 6. inquit, quòd alteratio vna fit à calore naturali in materia admodum familiari: atque in hac dominatur natura, & calor ingenitus superat, vt in cibo, vel sanguine, ac similibus. Secunda alteratio in corpore

facta,

facta, huic contraria est, nam à calore putrefacien te potius fit, quàm à naturali, atque in materia inutili ac putrescibili: de qua meminit Gal. lib. 2. aphor. 47. vbi inquit, quòd fit cum putredine olida. hæc materia alterata penitus, inutilis est. Tertia alteratio inter istas quodãmodo media est, & veluti mixta ex naturali & hac contraria: nam materia ex qua fit alteratio, prorsus benigna non est, neque tamen omnino maligna vel aliena: agens verò ingenitus est calor, sed non omnino ad vsum corporis conueniens, vel rectius, vt loco nuper citato, neque solus calor extra naturam, neque solus secundum naturam calor agit: veluti mixtus ex vtroque. Iam ergo ab alteratione, quæ à purissimo calore naturali fiat, in vlceribus non credo oriri excrementum aliquod, quoniam, quamuis non adsit intemperies manifesta, quamuis fiat nutritio, quamuis gignatur caro; tamen quòd non perfectissima nutritio sit, credo: & quòd calor, ac vis semper aliquid patiatur, censeo. A secunda alteratione, quæ erat præter naturam, sanies ac excrementum semper apparet, quod Galenus crudum vocat, quia non elaboratum, à calore naturali, aliquãdo tenuissimum, quia non coctum (nam coctio crassiora reddit tenuissima) aliquando etiam ob exustionem crassum fit, ita vt sit sordes nigra, fœtens, aliquãdo viscosa, diuersorum colorum, pallidum nigrius, luteum, male olidum, quoniam à calore putredinali penitus elaboratum: atq; in his magis & minus reperitur. Nam quamuis calor putredinalis sit idem: tamen quia materia variatur, aliquando magis putrida,

aliquando

aliquando minus, vsu venit, vt istæ saniei notæ, interdum mitiores, interdum intensiores fiant: nonnunquã tamen accidit, quod non adsit aliquis feruor, & inæqualitas substantiæ, & colorum. Igitur omne huiusmodi excrementum, sanies cruda, olida, crassa, virus, vel virulentia nuncupabitur. A tertia verò alteratione, quæ à calore fit naturali & non naturali simul, non solum excrementum oritur quoddam, sed paucum, & tenue, quod à Galeno lib. 3. meth. meden. & lib. 2. ad Glauc. coctum dicitur, alterum crassius, quod nostri pus vocant, à Galeno quidem, sed impropriè, sordes appellatur. Huius materia duplex, altera recensetur ab eodem Galeno lib. 5. de simpl. medic. facul. cap. 6. quæ humiditas nihil est nisi sanguis ipse passus tantum aliquid: altera materia est caro confusa, vt ex ijsdem locis Galeni constat: nam in hac alteratione, quæ à Galeno lib. 2. aphor. 47. dicitur, excrementum hoc gignitur. Huius igitur conditio prima puris est, vt sit album, sed non quocunque albo, ac colore cinereo, vt testatur Gal. lib. 7. de fractur. comm. 32. secunda æquale, nullis cum grumis: tertia, æquale, cum superficie: quarta, sine vllo fœtore: quinta ex Celso quòd sit leuiter crassum, ac viscidum. Sed vsu venit aliquando, vt hoc pus sit crassissimum ac glutinosum, non ratione efficientis alterationem, neq; materiæ, sed aut medicamento nimis siccante, & astringente: aut ab aere ambiente nimis frigido, quod siccat: aut quia diutius in loco seruatum sit, & ibi siccatum: aut quia pars ipsa ex sui natura sit symmetro siccior, atque tunc hoc excrementum

non

non pus tantum, sed sordes etiam vocabitur. Vnde ex prædictis iam conditionibus statim contrarium cognoscere poterimus, hoc est, quale pus dicendum sit malum, ac qualis sordes, qualiaq; omnia vlcerum excrementa; nam ob eam rem, bonitatis atque malitiæ notæ, in horum singulis diligenter à medico perpendendæ sunt, vt & deprehendere, & pronunciare possit, quæ vlcera insanabilia sint, quæve facilem, aut difficilem curationem habeant: quæ res non parui sanè est momenti, vt chirurgus ipse, & se alijs admirabilem præstet, & calumniam deuitet. Quòd tanti quidem Celsus lib. 5. cap. 26. fecisse est uisus, ut mala etiam signa appositissimè in hunc modum designauerit. Malus autem (inquit) est sanguis nimium aut tenuis, aut crassus, colore uel liuidus, uel niger, aut pituita mixtus, aut uarius. Sanies igitur (subdit paulo post) mala est, multa nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ & ipsum ulcus, & iunctam ei cutem erodit. Melior non multa, modicè crassa, subrubicunda, aut subalbida. Ιχὼρ *autem peior est, multus, crassus, subliuidus, ac subpallidus glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, qui cætera omnia contraria prioribus habet. Meliceria autem mala est percrassa, multa: ac melior quæ & tenuior est, & minus copiosa. Pus inter hæc optimum est: sed id quoque peius est multum, tenue, dilutum, magisq; si ab initio tale est. Itemq; si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si fæculentum est. Præter hæc si male olet, nisi tamen locus hunc odorem excitet.*

Vlcerũ excrementorum signa bona, & mala.

Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albidius. Itemq; si leue est, si nihil olet, si æquale est, modò tamen conuenire & magnitudini uulneris & tempori debet: nam plus ex maiore, plus non dum solutis inflammationibus naturaliter fertur. Elæodes quoque peius est multum, & parum pingue, quo minus etiam, quoque idipsum pinguius, eo melius est. Atque hæc de ulceris contusi curatione, de pure, sanie, ac sorde dicta sufficiant.

De vlceris cum duritie, decoloratione & labiorum curatione. Cap. II.

ON potest sanari vlcus illud cuius labra dura ac decolorata sint, nisi eadem durities, ac prauus color à suis contrarijs expellantur: nam interdum sanguis niger circa ipsius vlceris partes fluit, vel ibi incrassatur calefactus, quem statim remouendum esse curatio postulat. Idcirco cum labra vlceris tantum decolorata, hoc est, vel nigra vel liuida, vel nimis rubra sint, ac dura, excidenda ea esse præcipiebat lib. 4. meth. meden. Galenus, ad sanam vsque carnem. Hippocrates, & Auicennas, si eiusmodi aliquem colorem contraxerint, scarificandum locum, ac sanguinem euacuandum pluries præcipiebant: & si non fluit sanguis per se, sanguisugam esse apponendã, admonet Auic. aut cucurbitulam. Sanguine verò, quod satis esse videbitur, educto, spongiam siccam, hoc est nullo liquore madentem imponendam idem Arabs iubet; vel postea medica

mentum

mentum aliquod facultate siccans admouendum consulit, vlcusq́; postmodum curandum, vt reliqua vlcera à symptomatis subleuata curari solent. Si verò vlceris labra sint dura, callosa, ac ostracosa (vt aiunt) ea non solum scarificanda erunt, sed excidenda, loco præcitato, voluit Galenus, nouacula, aut medicamento aliquo vehementi erodenda, cuiusmodi est aqua erodens, oleum vitrioli, oleum sulphuris & similia. Quum verò altius id malum serpit, deliberatione (inquit Galenus) est opus, excidendum ne sit, omne quod præter naturam cernitur, an temporis spatio curandum: qua in re certè consulendus est etiam æger. Quandoquidem aliqui (vt rectè recentiores interpretantur) longiori tempore curari citra sectionem malunt; aliqui quiduis subire, dummodo citius sanentur, sunt parati. Verum vtilior est sectio, quoniam minor dolor ac breuior: neque magis exiccatur locus, quod fit à medicamento valido, à quo semper aliqua malignitas transmittitur: ideo hac de causa potius actuali cauterio vtendum, quàm potentiali propter incommoda enumerata.

De varicosi vlceris curatione, Cap. 12.

VOD vrget, primum summouendum est: vbi verò nihil vrget, ordo à causis est petendus, idq́; non in varicosi vlceris tantummodò exacta curatione, sed in omnibus morbis curandis, atque expellendis. Vnde vlcus cum

varicibus

varicibus complicatum, perſanari non poteſt, niſi prius varices ſanentur, tanquam illud quod magis vrgentem curationem poſtulet, Galeno lib.4.meth. meden.autore, quoniã ſemper malus ſuccus affluit. Ita igitur & varices (inquit) quæ ſæpe ſupra exulceratum locum ſunt, prius ſanabimus, vt deinde mox vlcus ſanemus. Varices verò quæ ſint eodem libro declaratur, & Paulo lib 6 cap.32.quòd intelligimus dilatationem præter naturalem, atq; antiqui omnes, venas cuiuſq; generis κιρσοὺς vocabant, hoc eſt varices, cum fuerint dilatatæ, eodem Galeno teſte lib.de tumor.præt.nat.cap.16.ſed poſtea arteriarum αὐδρείσματα, venarum propriè κιρσοί vocatæ ſunt. Loca in quibus varices oriuntur, ſunt circa tempora, infra vmbilicũ, vt Paulus lib.præcit.inquit, circa teſtes, & vt plurimum in cruribus. Cauſæ varicum, aliquando imbecillitas ipſarum venarum, quæ etiam benignum affluentem ſanguinem non poteſt expellere, ac regere, Galeno autore lib.de tumor.præt.nat.capite iam citato, & lib.de atra bile, cap.4..Atra bilis exuſta, vel ſanguis atrabilioſus, atque feruens, deſcendens ad vaſa inferiora, atq; ibi impactus, & obſtructus venas dilatat: ac quilibet etiam alius humor crudus, viſcidus, ac craſſus admiſtus ſanguini facit varices, & phlegmonem, vt autor eſt Galenus lib. de artic.cõmen.4.aliquãdo etiam cum maioribus, & amplioribus alimentis refertæ, atque obſtructæ ſunt venæ, fiunt varices. Signis ac iudicijs varices non egent, nam nigræ ex atro, pallidiores ex phlegmone, rubicundiores ex puro ſanguine. Curatio in Varices vnde fiant.
hac

hac maxima est difficultas, an sint curandæ varices ac intercipiendæ, nam sæpe vtiles sunt. Non sunt secandæ, si à malo humore oriuntur, vt Hipp. lib. 3. de artic. tex. 4. gibberum solui varicibus, ac alios morbos infra thoracem, testatum reliquit, & furorem curari, etiam lib. 6. epidem. comm. 2. ac lib. 6. aphor. 21. nos docuit purgari totum corpus à fæculento sanguine: ergo non sunt secandæ, ac tanto minus sunt auferendæ, cum tales sint, quia hæc incommoda sequuntur aliquãdo Galeno teste lib. 5. scilicet aduersus Erasist. cap. 6. & lib. de atra bile cap. 4. atra bilis, insania, pleuritis, renum dolor, fluxus sanguinis ex ano, tussis cum sanguine ex thorace, attonitus morbus, aqua inter cutem. Vnde nisi varices maximæ ac tensissimæ sint, ac timeamus vasis fracturam, atque sanguinis fluxum; nisi inflammentur, atque non multum doleant: nisi adsit vlcus malignum, & magnum, nullo modo sunt sanandæ. Si verò hæc adsint, tunc persanare eas potissimum nitemur, sed non properè, ac immaturè curabimus, quemadmodum quidem facere consueuerunt quidam medici, quos Galenus accusat lib. aduersus Erasist. cap. 6. nam huic succedunt ea mala, quæ enarrata sunt: & ideo cum diligentia, ac industria agere oportet. Primum vt docet Galenus lib. 4. de compos. medic. per gene. cap. 2. & lib. de atra bile cap. 4. exemplo Strabonici sui præceptoris. mittendus sanguis multus, vacuandus est bis, terve, atque optimè hepar est temperandum: lien, si idem malus, corrigendus; postea ad varices veniendum. At primo varici simplicem sectionem

scalpello

ſcalpello per longitudinẽ adminiſtrabimus, eamq; tam leuiſſimè, vt ipſam venam ſic in uerticem elatam non ſecemus, atque altius quàm par ſit ſcalpello penetremus, ſed cutis tantum obſcindatur. Secundo facta in hunc modum inciſione, labra uulneris hamulis deducere nitemur, & cultro, uel ſcalpello ad ramicem aquóſum accommodo, membranulas ſenſim excoriare oportebit. Tertio loco poſt uenæ enudationem, eandem obtuſo hamulo attrahendam, ac ſuſpenſam detinendam eſſe cenſemus, ex ueterum medicorum autoritate: atque deinceps acum duplex linum extrahentem ſubijciemus, ſubterve tranſmittemus, lini habenulam ſic amputantes, vt funiculi duo efficiantur, tum venam dilatatam, ſcalpello per medium reſecare nitemur, ac ſanguinis ad ſufficientiam detrahemus. Poſtea altero funiculo ſuperiorem vaſis partem conſtringere oportebit, membroq; eleuato, ſanguinem, qui in ipſo apparebit, manuum expreſſu vacuabimus, & poſtea ab altera parte altero lino iterum venam deligare poterimus, ita vt inter duo illa vincula ſpatium exiguum detur, vbi aliquando debet ſectio fieri, & aliquãdo ſua ſponte ſcindi, hoc eſt relinquentes donec putreſiat, & diſrumpatur. Quo facto conſequens eſt, vt ſicca linamenta in plagam ipſa inferamus, ſpleniumq; œnelæo madens ſuper imponendum eſſe, ac deligandum iubent Hippoc. Aetius, ac Paulus. & deinde linamentis medicamento aliquo ad pus mouendum conuenienti imbutis curandus locus erit, cætera quæ reliquis vlceribus communia ſunt, optimè peragendo.

De vlceris verminoſi curatione. Cap. 15.

VM vnumquodq́; magis de ſe, quàm de alio, indicare poſſit, neceſſe eſt, remediorum inueniendorum indicationem à morbi natura certiſſimè deſumi. Itaque, vt luxata membra ſe in ſuum locum reponenda eſſe oſtendunt, fracta oſſa ſarcoide quaſi ferruminanda, vulnerata ſe in cicatricem eſſe reducenda, ita in vlcere ratione contrarij, vt cap. 6. de vlcerum curatione in vniuerſum enarrauimus, indicatur vnitas ipſa, & repletio, quæ ſunt vlceris contraria. Ergo vlcus, vt vlcus eſt, replendum eſſe carne iam diximus, & vniendum, ac cicatrice obducendum: ſed interim aut intemperies, aut tumores, aut contuſio, aut durities, aut varices, aut vermes cum vlcere ipſo complicantur, atque propterea antequam vlceris curatio ſuſcipiatur, intemperies, tumor, contuſio, durities, varix, vermesq́; ſemouendi ſunt. Vermes igitur hoc capite in vlceribus oriuntur, quorum cauſa immediata eſt humiditas nimia putredinalis, calor magnus, excrementorum copia, atq; idipſum prouenit, aut quia talis ſit intemperies totius corporis, aut quia vlcus neglectum ſit, aut quia non poſſit bene expurgari, vt in aure, ſinu, & huiuſmodi. Curatio talis eſt, vt primum vermes ex vlcere auferantur, poſtea humiditas, atq; putredo vlceris exiccetur. Sed cum ſæpe contingat, vt vermes non poſſint inſtrumento auferri, neque corripi: vel ſi corripiantur, ita hærent carni, & cauernis,

vt

vt euulsi maximos admodum cruciatus pariant: idcirco opus est illos vermes prius interficere medicamentis, quæ simul etiam humiditatem, ac putredinem vlceris auferant. Quapropter eiusmodi decoctum instillare poterimus cum melle commistum. Reci.absinthij, centaurij maioris, marrubij, calamēti montani, ana vnc.1, aquæ pluuialis quantum suffic.misce & coque ad medietatis consumptionem, percola, & exprime. huius excipe lib. vnam, mellis crudi lib.semis.misce & vlceri infunde. Quod si eiusmodi benigno medicamento non enecentur vermes prædicti, tunc statim ad vehementiora medicamenta deueniendū esse existimo, pro qua intentione subsequens cōpositum validius existit. Rec, radic.ellebori albi, capparis, gentianæ, dictamni albi, ana vnc.ß, aquæ putei, vel pluuialis quantum satis est, & fiat decoctio secundum artem, cuius decocti recipe lib.1.vrinæ humanæ veteris, succi absinthij, ana vnc.ij.vnguenti ægyptiaci, vnc.vnam, misce optimè in mortario & infunde. Hoc autem ualenter uermes interficit, & eodem tempore ulcus detergit, atque desiccat, cuius auxilio indiget nostra præsens curatio, ut exacta haberi dicatur. Succus etiam, ac decoctum, per balneum mariæ, absinthij & agrimonij, uel centaurij, & eiusmodi, maximè in principio antequam uermes obdurescant præstant, & auxiliantur. Ex Archigene etiam habemus optimum medicamentum, & paratu non incommodum, quod fit hoc pacto. Rec. cerusæ, polij montani, ana unc.ij. picis naualis liquidæ quantum sit satis, misce optimè in

Decoctum ad educendos vermes ab auribus.

mortario pro linimento. Hæc autem medicamentorum series in ulceribus, ubi sint ex negligentia congeniti uermes, ualde prodest, sed dum ex ipsa totius corporis intemperie prouenerint, iuuare exactè non possunt nisi antea comminuatur sanguis copiosus, diætaq; tenuissima utatur, & tandem etiam, si opus fuerit, guaiaci ligni decoctum, uel quidpiam simile, quod eiusmodi humiditatem absumat, propinandum, quandoquidẽ in hoc affectu prima pars ad uictus institutionem est referenda: in qua aer eligendus est temperatus, cibi euchymi, coctuq; faciles, & qui humores nec crassos, nec uiscidos, nec tenues, & acres gignant. Altera pars in purgationibus consistit, in quibus clyster ex decoctione communi, cassia, & catholic. primum locum habebit: uel potionem ex cassiæ drac. vi. catholic. drac. iij. rhabarb. in puluerem redacti, drach. ß. cinnamomi, gra. ij. aquæ buglossi unc. iij. syr. uiol. uel rosꝫ unc. I. dabimus: aut bolum ex cassia, catholic. & diasenna offeremus. Postea sequenti die non autem eadem, ut prauè quidam utuntur, uenam secabimus, & pro ratione humoris peccantis præparabimus condecentibus (ut aiunt) syrupis, & tandem ad decoctum uenientes. Recipe ligni guaiaci, & corticis eiusdem, non à Lusitanis extenuati, quemadmodum maior pars Europæ spe tantum inutiliter utitur, sed crudi, & peroptimi, atque corticis eiusdem infusorum, & coctorum, ana unc. iiij. rad. acori, galangæ crassæ, ana drach. vi. rad. rusci, graminis, asparagi, filicis, enulæ campanæ, lapatij acuti cum folijs, ana unc. unam; betonicæ, saluiæ, melissæ, gallitrici, chamepiteos,

mepiteos, primulæ ueris, trifolij, fumariæ, hepaticæ, endiuiæ, buglossi, capill. quinque, ana manip. 1. semin. melonum, unc. 1. semin. anisi, & fœniculi, ana unc. ß. liquiritiæ contusæ, unc. 1. ß. passularum mundat. unc. ij. prunorum, & ficuum, ana pari. viij. polipodij quercini, & medullæ seminis carthami, ana unc. ij. senæ orietalis. unc. 1. ß. agarici trocis. unc. ß. hermodactyl. drach. iij. colocynth. drach. ij. hellebori nigri, drach. 1. ß. mirobal. Indarum, & chebul. arte cõfricat. ana drach. ij. thymi, & epithymi, ana drach. 1. ß. trium florum communium, stœcad. & florum genistæ ana pugil. 1. fiat decoctio in æquis partibus succi fumariæ, & seri caprini, cape de col. lib. ij. in quibus dissolue mell. ros. & syr. ros. solut. ana unc. iij. sacchari quantum suffic. fiat apozema, mediæ decoctionis, clarificetur, & aromatiz. cum cinnam. et diarhod. abb. ana drach. 1. capiat unc. iij. pro dosi. Humores iam præparatos uacuabis uel elect. de psyllio, uel de succo ros. uel Indo maiori, uel diaphenic. & eiusmodi, pro natura intentionis.

Supra ulcus autem isidem temperatum, aut præcipitatum cum unguento ros. aut apost. ponemus ut siccetur ulcus, ac caro. & reliqua agenda, ut in simplici ulcere.

De vlceris dirupti & cum ossis corruptione complicati curatione. Cap. 14.

RAETER *vlcera, quæ cum intemperie coniunguntur, vel cum carne supercrescēte, vel cum tumore, vel cōtusione, duritie, varicibus, & vermibus, aliquandò etiam contingit, vt os corruptum, cariosum, atque apparens, vel nō apparēs cum ulcere complicetur. Vnde curatio interdum vnica vice adhibita, atque cicatrice vlcere obducto, tempore satis exiguo denuo aperitur, & ita detectum os manere facilè oculorum intuitu deprehendimus, quod nos vitiatum esse cognoscimus per signa illud indicantia. Nā veluti pingue, liuidum admodum, nigrumq; etiam videtur, nisi à medicamento idipsum proueniat, cariosum, & exesum, saniem quandam oleagineam mittit: deinde si imponatur linamentum siccum, postea altero die auferatur, cum maximo fœtore: vltimo ex Celsi autoritate, quando præierit fistula, vel aliud vlcus, quod admodum vetustum sit, tunc signum esse affirmat, tectum ulcus malum esse: Quæ supernatis grauibus (ait) ulceribus, aut fistulis, hisq; uel longa uetustate, uel etiam cancro occupatis, eueniunt. Curatio eiusmodi ulceris idem commune cum aliJs complicatis ulceribus possidet, ut primò à symptomatibus magis urgentibus subleuetur, neque id fiet, nisi ossis corrupta pars ex toto auferatur, alioqui neque exiccantia medicamenta adhibita, neque cicatricē inducentia in integrum nobis satisfacient. Scopus*

Signa corrupti ossis in vlcer.

autem,

autem, quo id fiat, duplex constituitur, nempè vel remouetur quod corruptum est manus auxilio, uel ab ipsamet natura, quæ expellit id quod noxiũ esse percipit. Vterque scopus probatur maximè: sed quandoque hæc magis, quandoque illa, hoc est quandoque natura, quandoque manus id expedit: neque enim vlterius perturbandus erit æger cum hoc vel illo extrinseco instrumento, vbi eiusmodi natura ab onere eundem leuare possit: nec etiam è conuerso relinquẽdus est in angustijs, dum natura imbecillis, morbus autem fortis agnoscatur. Manu est os separandum, quãdo parua est portio oßis corrupti, atq; superficietenus: quando timemus naturam tardè expulsuram; & citam curationem quærimus, vt in thorace, ac similibus locis, organis vti poterimus, neque antea adhibenda sunt topica medicamenta, quàm carnem ipsam resecemus, quæ supercreuerit, atque optimè os detegamus. Qui autem vel ex papauere siluestri, vel ex qualibet materia medicamenti quantitatem administrare (si Dijs placet) vnquam poteris, morbi etiam quantitate nõ dum perspecta, & cognita? Neque enim exiccantibus vti medicamentis sat est, in curandis vlceribus cũ ossis corrupti portione, sed quantitas medicamenti, quæ cum affecto etiam libranda est, considerari debet, vt ex præcedentibus præceptis constat. Quãobrem os primò & ante omnia vitiatũ, ac corruptum nudare oportet, vlcere exciso, & si latius eius corrupti ossis vitium est, quàm ulcus fuit carnem subsecare, donec integrum os undique pateat, deinde methodo conuenienti reliqua tum auxilia præbere. Il-

lud autem ſcalpris communibus, prius tamen terebra adactis quibuſdam foraminibus ad ſanũ vſque os: aut etiam utimur ſcalpris cõmunibus raſorijs, quod tutius fit, atque donec ad ſanam deueniamus partem, abradimus, quam quidem ex colore percipere facilè poterimus, cum alba ſcilicet oſſis pars proſpiciatur, cruorisq; aliquid emanat ex ulcere, totumq; carioſum abſumptum eſt, atque denigratũ uel liuens. Porrò qui radit hæc audacter, uel Celſi autoritate lib. 8. imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius deſinat. Quo facto, exiccans medicamentum imponendum commodè erit, ut ariſtolochiæ, & myrrhæ puluis, donec caro ſupercreſcat, ac denuo expleatur ulcus. At quæ nã ariſtolochia eligẽda potiſſimum erit, cum in quibus craſſum humorem ualidius extenuare oportet, illic vſus eſt rotũda: proinde dolores à craſſo ſpiritu inductos, eadem exactius perſanat: extrahit ſpicula, ita vt interdum ſub emplaſtri forma ipſam adminiſtremus in extrahendis oſſium fruſtulis: putredines corrigit; vlcera ſordida purgat, atque ex tribus ariſtolochijs omnium ſubtiliſſima rotunda eſt. Aliarũ verò duarum, quæ clematitis appellatur, fragrantior eſt, infirmior tamen. At longa, tenuitate quidẽ à rotunda vincitur: abſtergendi tamen, calfaciendiq; & ipſa potentiam obtinet: minus ſanè quàm rotunda, abſtergens & digerens, ſed non minus calefaciens, imo forſan plus ex Galeni hiſtoria lib. vi. de ſimpl. med. facult. Itaque (inquit) in quibus vſus eſt modicæ abſterſionis, commodior eſt longa, vt puta in vlceribus carne implendis. Cæterum ſemoto

Ariſtolochiæ rotun. opera.

oſſe

osse corrupto, caro supercrescere debet, vlcusq; repleri, quam facultatem eiusmodi aristolochiam longam possidere compertum est, idq; efficacius præstare quàm vel rotundam, vel alteram clematidem dictam: ac propterea eiusdem vsus eligendus maximè esset, rotunda exclusa, ac altera. Verum quoniam quænam optima, vel præstantißima sit aristolochia, aliquatenus dubitant quidam ex recentioribus, idcirco, vt hoc dubium euitemus, rotundæ auxilium non recusabimus, cum præsertim easdem habere facultates ex Dioscoride reperiamus. Quòd si videamus nos nimiam esse ossis corrupti partem, neque posse ferro remoueri, id naturæ relinquemus agendum, eamq; medicamentis adiuuabimus, quæ cum sicca valde sint, atque tenuium partium, siccant os ipsum, atque partem integram siccam seruant & calefaciunt, aut saltem calorem conseruãt: atqui tale medicamentũ ad auferendas squammas vocamus, quod diuersis modis ac materijs parari potest. Aliqui enim Pauli duo ad hanc intentionẽ præponunt medicamenta, licet autorem non citent, cuiusmodi est inter recẽtiores Tagautius, qui lib. de vlceribus, cap. 14. vbi de hisce vlceribus curandis abunde tractauit, in hunc modum scripsit. Ossium autem squammæ facilè excident, si agrestis papaueris, & fici arboris folijs cum polenta læuigatis, atque ex vino illitis ipsius oßis sinus concauos repleueris, aut alterci (quem Græci hyosciamum dicunt) semen, & atramentum sutorium, pari pondere contrita imposueris. Quæ duo saltem medicamẽta Paulo autori resignasset, vt paulò post quoddam Tagautius notatur.

empla-

emplastrum Auicennæ à Guidone desumptum resti tuit: vel saltem medicamenti cum papauere siluestri, & ficus folijs simul tritis, & cum farina triticea ac vino mixtis, & super impositis paucam in hoc casu vtilitatem, cum leue admodum medicamẽtum id sit, neque aptum ad exiccandum, neque ad penetrandũ in profundum, vt ipsa res maximè exigit: nam os corruptum exiccare nitimur, vt copula auferatur, & integrum roboretur. Quod etiam scire debuisset Tagautius recentium maximus chirurgus: quemadmodum facilè ei ex prædictis fuisset animaduertere, quæ in secundo Pauli medicamento desunt. nam quod ex hyosciami semine cum calchanto, medicamentum conficitur æquali pondere, plurimum non probari debet, quoniam licet calchantũ validissimè siccet, atque calefaciat, veruntamen non generabit subiectum os, quia crassarum est partium, & nimis hyosciami semen additum est, quod saltẽ idem autor correxisset. Quapropter præstantiora sunt inuestiganda, neque damnandum est Auicẽnæ admirabile emplastrum, quod ossium etiã squammas breui tempore detrahit, atque nouã probamq; carnem desuper renasci facit, & hoc pacto fit. Recipe aristolochiæ, ireos, myrrhæ, aloës, corticis plantæ panacis, cambil adusti, scoriæ æris, corticis pini, ana portiones æquales, melle omnia excipiantur, & fiat emplastrum. Quin & ipsa peucedani radix sicca, atque in pollinem redacta, ridis communis radix, aristolochiæ rotundæ radix, & opoponax etiam per se melle vnumquodque exceptum mirabiliter facit. Sulphuris extractus succus, siue

Pauli error

Auicennæ emplastrũ admirabile.

oleum

oleũ dixeris, siue liquor, vel aqua ignis impetu extracta maximas obtinet partes rectè si administretur. Simili modo à quibusdam euphorbium præponitur, anethum vstum, antimonium, & alia id genus, & si præstantius antimonio non viderim, si optime antea fuerit præparatum. Quod si hoc præstò haberi non possit, secundo loco euphorbium sua vice addendum erit. Sed hoc vnum est obseruandum, quod cautè vel oleum sulphuris antedictum, vel euphorbium imponendum sit super os corruptũ, ne in carnem circumpositã distillet: causticũ enim vtrunque est, atque exurens, ac propterea carnem maximè læderet, eam vrendo. Quapropter si solo euphorbio vti velimus, stipandus circumquaque erit locus, linamentis siccis, postmodum osse liberè detecto, supra ipsum quamprimum imponendum erit medicamentum, atque prima vice modica admodum portio esse debet, ne statim stupefiat subiecta pars, neve periostion, quod circa reliquas ossis partes sanas extat, dolore ægrũ adhuc magis infestet. Propterea vel accipere puluer. rad. peucedani, iridis, ana vnc.ij. euphorbij, scrup.ij. optime conterentes, ac commiscentes, poterimus, in emplastriq́; forma cũ panis medulla omnia simul excepta, eoq́; vtemur, vel aliquo alio modo prout res ipsa exigit. Cæterũ aliquando accidit, ut tanta sit ossis corrupti copia, ut uel euphorbio, uel quouis alio topico medicamẽto non poßit satis siccari, sed ualidiori adiumento indigeat natura, quam quidem ad 40. usque diem quamplurimi expectari iubent ut hoc temporis spatio uel oßis squammas expellat, uel nobis operari

cedat.

cedat. Eo igitur peracto ad os comburendum deue nire expedit, nã si corruptela oßis humiditate excrementosa & superuacanea, ipsius oßis substantiam labefactante ortum habet, nullum præsentius, aut tutius remedium excogitari potest, ipsa vstione, seu cauterio (vt vocant) actuali. Hoc enim decenter admotum, & cito, & tuto, in summoq; & in alto, nõ secus quàm ignis ipse actualis desiccat. Idcirco aliquando conspiciendum est, nunquid in superficie tantum, vel in profundo, instrumento apto comburi liceat: terebraq; tribus, aut quatuor in locis, aut pluribus aliquando perforemus os, & in illa foramina cauterium oliuare ignitũ admittemus diligenter. Nam in exurendo osse id vnum obseruãdũ, idemq; , quod paulò ante de euphorbio, & oleo sulphuris præpositum est, nempè ne circumposita caro exuratur, si fieri potest. ex quo vti præstabit fistulis quibusdam ferreis, quibus defendatur caro, atque medicamentis subinde frigidioribus. Fistulæ tres, aut quatuor sint, vt cum vna excalescat, altera frigida succedat, ne ex vicino ignei instrumenti maximo calore, fistula etiã excandescat, atque caro ipsa patiatur. Præterea cauere perpetuo oportet, vt ea aquea substantia, quæ ex oßis adustione resudat, continuè spongia potius quàm panno exiccetur: alioqui cum sit calefacta vicinas partes exuret. Quod si contingat vel ob artificis imperitiam, aut negligentiam, vel ob instabilem ægrotantis particulam, vel quoquo modo, vt carnis aliqua portio exuratur; post statim locus, oui albo, & aqua rosacea, & stuppa madeat, atque frequen-

frequentius, vt inflammatio ab osse, & carne arceatur, simul & carnis dolor: postea axungia, aut butyro, aut tetrapharmaco escaram maturabimus: & supra exustum os, aut peucedanum solum, aut ceratum ex euphorbio super imponatur, donec os exustum abscedat. Eiusmodi autem ceratum hoc modo fit. Recipe pulueris peucedani, aristolochiæ rotundæ, opopanacis, euphorbij, ana drach. 1. terebinthinæ, vnc. iij. ceræ, vnc. 1. aceti, drach. 2. misce & coque secũdum artem ad cerati consistentiam, & vtere. Guido verò post vstionem ferro candente factam, rosaceum, candido oui admixtum, tribus primis diebus admouebat, postea loco albuminis, luteum oui eodem rosaceo commiscebat, postea butyrum cum melle rosaceo infundebat, & vtebatur: & desuper continuo vnum de mundificatiuis, vsque ad ossis expoliationem imponebat, & post cum puluere emplastri mirabilis Auicennæ incarnabat (vt eius idiomate vtar) & consolidabat. Cæterum tibiæ aliquando ossa corrumpantur, aut digitorũ vel manus, vel pedis, vsque ad medullam, nec propterea ab actuali vstione desistendum erit, quemadmodum vbiq; erit faciendum, præter in osse capitis, femoris, vertebris, in quibus locis igne, aut valida incisione vtendum non erit, sed tantum potentialibus auxilijs supra declaratis.

De vlcerum ægrè cicatrizantium inueteratorum, & eorum, quæ cacoethe, & chironia dicuntur, curatione. Ca. 15.

Lcera, quæ ægrè ad cicatricem ducuntur dysepulota Galen. lib. 1. ac passim de comp. medic. per genera nuncupauit, quemadmodum, quæ ægrè sanabilia, dolosa, malefica, contumacia, ac rebellia dicimus, cacoethe nominauit: vti & quæ inueterata, & vix cicatricem recipientia, quidam ex Græcis chironia appellarunt, ceù Chirone peritissimo chirurgo, vt principio cum de vlcerum differentijs ageremus, indigentia; & telephia, quòd in eiusmodi vlcere Telephus consenuerit. Galenus libro præcitato de compos. medic. per genera cap. 18. inquit. Quæ dysepulota, idest vix ad cicatricem venientia: quæ cacoethe, hoc est maligna vocem, distinguendum modo est: quia hoc non solum in præsentem disputationem, sed etiam in futuram commodum futurum est. Quæ itaque ex humorum confluxu, vel multorum confluxu, vel multorum, vel acrium oriuntur sine eo quod locus affectus huiusmodi iam dispositionem habuerit, vt licet bonũ sit quod influat, tamen ipsum corrumpat, dysepulota nomino. Porrò quæ iam dictam obtinent dispositionem, singulari vocabulo cacoethe appello. Deinde lib. 4. de comp. med. per gen. vlcera cacoethe diuidit penes vehementiæ differentiã in maligniora, seu præter modum malefica, & mediocria seu moderatiora;

moderatiora: atque hæc quidem imbecillioribus, illa uerò ualentioribus remedijs curari præcipit. Illa autem non mediocriter: sed maximè maligna, contumaciaq; ulcera ex Asclepiade, ac cæteris antiquioribus cum Galeno chironia propriè nominabimus. Cæterum Celsus lib. 5. cap. 28. chironium ulcus appellat, quod & magnum est, et habet oras duas callosas, tumentes: exit sanies non multa, sed tenuis: odor malus neque in ulcere, neque in eius tumore est, ut ipse inquit, nulla inflammatio, dolor modicus est, nihil serpit: ideoque nullum periculum adfert, sed non facilè sanescit. Interdum (subdit) tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, ulcusq; renouatur, & maximè fit in pedibus, & cruribus. Inter Arabes Auicennas chironia ulcera esse affirmat sine putredine, hoc est neque putrida, neque corrosiua, neq; ambulatiua: sed unius dispositionis, plana, claudentia sese, & recidiuantia sæpè, hoc est cicatricem frequenter ducentia, & rursus sæpè se aperientia, & renouantia. Causarum uerò numerus, cur eiusmodi contumacia, ac maligna ulcera ægrè persanentur, multiplex est, nam aliquando intemperies talis in ulcere existit, ut potissima causa sit, ulcerum coitionem, & sanationem remorari. Potest etiam causa esse, ut labra exulceratæ partis callosa & dura retineant ulceris conditionem; quemadmodum & uarix superiacens, & imbecillitas particulæ affectæ, & praua artificis præterita curatio, atque ægri totum corpus uitiosis humoribus refertum, & eiusmodi. Inter quas

quidem

quidem, conuenientibus admotis auxilijs, quæ ex intemperie vlcera deprauata, maligna ac cacoethe redduntur, haud ita difficulter tandem persanantur, vt ea quæ cum humorum in toto corpore inæqualitate, cacochymia, ac plethoria nutriuntur. Quæ profectò malignitate, contumacia, rebellione, ac obstinatione, ne dum cum intemperiei causa prædicta, sed vel cum callositatis, varicũq; ac imbecillitatis, vel prauæ artificis curationis causa, maximopere antecedunt. Ac propterea non iniuria hæ omnes causæ relatæ, & si quæ plures essent ab vna parte in vnum cumulum congregantur, nempè in carnis subiectæ intemperiem, hæc verò in alium cumulum è regione constituitur, in humorem scilicet confluentem, ita vt quotquot causæ sint, in eiusmodi duas potissimas causas reuocare liceat. Vnde si eiusmodi vlceribus, ac omnibus in vniuersum corporis morbis aliquando mederi velis, causas necesse est, quæ illa vlcera, vel illos vtique morbos creant, primũ summoueas, atque abscindas, à quibus inchoanda perpetuo curatio erit. Remediorum nanq; inueniendorũ initiũ, ab ipsa morbi natura proficiscitur: et curatio omnis, vbi causa adest, ab ipsa sanè auspicanda est, vt abundè ex præcedentibus cõstat. Magna igitur attentione inspiciendũ uenit, vel Tagautio sic tradente, num corpus totum cacochymum, vel plethoricũ existat, vel lien aut iecur malè afficiatur, uel labra ulceris dura, et callosa sint, uel intemperies aliqua subiectæ carnis insignis, vel varices, aut quid eiusmodi negocium nobis facessit, &

ab eo,

ab eo, quod magis vrgeat, incipienda curatio erit. Igitur si vniuersum corpus cacochymia, aut plethoria laboret, prius expurgare, vacuareq; expedit, quàm vlcus externis remediјs curare. Id verò quod Græci πλῆτος, *&* πληθώραν *vocant: nos nostro more plenitatem, & succorum redundantiam rectè dixerimus, idq; ratione certè optima: nam vbi eousque adaucti corporis succi sunt, vt & vasa impleant, & naturæ negocium faciant, an non redundare, & iustum naturæ modum recedere iure dicentur? quem sanè corporis habitum, & plenitudinem & plethoram vocare iure debemus: prout alterum illum in quo vnus quispiam succorum dominatur, non omnes æqualiter, humorum vitium: Græci* κακοχυμίαν *appellare solent: quæ tum fit, cum vel bilis, vel pituita, vel atra bilis, vel serosus humor seorsim in corporis habitu redundauerit. Itaque illud constat, omnium humorum abundantiam iure plenitatem, seu plethoram dici: vnius tantum humoris exuperantiam, cacochymiam. Signa verò, ac prognostica ex præcedentibus præceptis, seu scopis, vel indicationibus assignatis abundè patent, eaq; tum si plethoria, aut cacochymia adsit, cum etiam reliquæ præsignatæ causæ. Ergo expurgato iam corpore cum iјs medicamentis, quæ huic vel illi superfluo humori requiruntur, quorum formæ ac exempla sexto libro assignabuntur, vacuatoq; conuenienti pharmaco, vlceratæ parti medicamenta admouere sat tempus conueniens erit, valida & citra mordicationem optimè siccantia. Dummodo in summa hoc perpetuo obseruetur, ne*

Plethoriæ, & cacochymiæ significatio.

KK *ab*

ab alijs minus vrgentibus cauſis remediorum admi niſtratio fiat, nam præter quam quod fine ſuo fruſtrabitur artifex, in ſupremam rebellionem, malignitatem . ac contumaciam vlcus euadet. Vnde ſi intemperies, ac imbecillitas adſit, vel iecur, aut lien male affectum ſit. his prius prouidendum erit, deinde ad vlcus curandum deuenire oportebit; vt idem de uaricibus ſuperuenientibus, atq; quibuſuis effectricibus ac magis vrgentibus cauſis erit intelligendum. Quoniam verò malignorum, & difficulter cicatricem recipientium vlcerum curationis ſummus eſt ſcopus, vt medicamentũ citra morſum exiccet, Galeno autore lib. 4. de compoſ. med. per gene. cap. 3. ac paſſim cum de eiuſmodi vlceribus agit. Hæc enim ab alijs vlceribus hoc vno diſſidere, quod medicamenta citra demorſum, atq; eroſionem, vehementer ſiccantia deſiderare, ex eiuſdem Galeni verbis latiſſimè conſtat. Quare talis pharmacorum materia, quo ad eius fieri poſſit, inuenienda eſt, vnde vlcus citra dolorem ſicceſcat: quod accurate fieri nulla ratione licet, medico ignorante quem effectum medicamen exhibitum oſtendat, vt ipſe met Galenus autor eſt eodem lib. cap. primo à quo adamuſſim omnia tam cõfusè Tagautius clam deſumpſit, vt mordicationẽ, quã ipſe met Galenus cauſam doloris eſſe confitetur, ipſe cum dolore, tanquã ſecundam cauſam coniunxit, ut furtum fortè occultaretur. Indicatum itaq; Galeno lib. meth. meden. cum quidem nullus uitioſus habitus ulceratas partes infeſtat duos ſcopos habeas: unum, ut id quod influit repellamus, alterum, ut quod affectæ

Tagautius notatur.

parti

parti inhæret, infixumq́; est discutiamus. Atque hæc (inquit lib. de compos. med. per gen. iam citato, capite eodem) contrariæ uires præstant. Siquidem influxum reprimunt, quæ sunt adstringentia pharmaca: digerunt impacta iam exceptaq́; potestate trahendi prædita. Porrò quæ astringunt, ut plurimum exasperant, atq; hac occasione molesta sunt. Trahentia verò, ac digerentia ex alto humiditates, non citra acrimoniam id efficiunt. At acrimoniam dolor aliquis necessario sequitur, ulceratam partem mordens. atque sic propter dolorem, quem exasperantia erodentiaq́; concitant, humores ulceratis partibus influentes irritare contingit, unde quoque ulcus phlegmone obsideri, exediq́;. Ex quibus sanè dictis colligitur, ulceribus dysepulotis præsidia inueniri non posse: multo minus adhuc malignis. Quippe (subdit paulo post) ex ambobus compositum, erodente puta & astringente, necessario validum existit. Verum sordes & humiditatis copia id genus vlceribus incumbens, veluti propugnacula quædam vlceratis particulis facta rosionem valentibus pharmacis adimunt, soluuntq́;. Itaque attendendum est, quantum primus vsus humiditatis in vlcere desiccauerit: vel si etiã sordes habeat, quantum inde absterserit: ac ita secundum, tertiumq́; vti illo debemus, donec purum, & siccum vlcus apparuerit. Vbi verò id tale conspexeris, ad aliud medicamentum te conferes eiusdem quidem speciei, sed priore imbecillius: nam validiora, dum mordendo vlcus dolorẽ inferunt, fluores mouent, & phlegmonas concitant. Quòd si rursus

aliquod multo imbecillius priore pharmacum adhibeas, vlcus humidum, sordidumq; euadet. Hac igitur parte eo artificio vtens medicus, qui solo experimento innititur, melior est, quòd sciat vlcus non alia medicamentorum virtute curari, quàm dum affecta pars eam siccitatem consequatur, quam in naturali statu sita possidebat. Quod factum intelligimus, vbi neque tenuis amplius sanies influat, neque pus producatur. Hanc autem dispositionem vlcera nanciscentur, quo dixi modo siccescentia, hoc est adstricta, discussaq; : dein vbi sicca quidem fuerint, verum sordida adhuc appareant, detersorijs pharmacis repurgantur, quæ & ipsa in opere de simplicibus medicamentis commemoraui mus. absolutissima autem methodus in lib. therapeutices, vniuersa descripta est, in quo prius exercitatum esse conuenit, qui hinc omnino frugem reportaturus est. At cum ampla sit latitudo (inquit propè capitis eiusdem libri principium) vtrinque in eo, quod alterum altero magis minusve dysepulotum, malignumq; est, tantum medicantium pharmacorum esse numerum oportet, quantus ipsorum quoque vlcerum extiterit. Merito igitur omnes, qui vnum duntaxat medicamentum vlceribus malignis cicatricem inducere promittens habent, successu crebro frustrantur (vt idem hic furtum quadantenus aperiens Tagautius adnotauit) Nam duo (minimum) quæ idem pollicentur, eandemq; facultatem ostendunt, diuersa alioquin inter se non simpliciter maioris, minorisq; , verum, vt apertissimè dicã, maximi ac minimi ratione in promptu adesse

illi conuenit, qui omnia id genus vitia curare proposuerit. Medicamenta verò quibus Galenus eo libro vsus fuit, plurima quidem sunt, atqui ea tum simplicia tum composita recensentur, cuiusmodi est terra lemnia, vel sigillata, cadmia, chalcitis, ærugo, & alia id genus, quæ lib.7. reponuntur, sicuti lib.6. Andromachi, Asclepiadis ac aliorum ad hunc vsum medicamenta recitabuntur. Sed quoniam multoties contingit, vt eos qui morbo gallico affecti sunt, vlcera ægrè sanabilia maximè prosequantur, propterea aliqua de earum curatione hoc loco inserere abs re nequaquam fore arbitrati sumus. Quum igitur iam peruicacia, & multorum dierum vlcera occurrerint, in pene puta (nam hic à tempore sumpta indicatio ad curam confert aliquo modo, non autem vbi iam per varias corporis partes hæc manifestetur affectio) sciscitandum ab ægro est, num talia sponte deuenerint, vel potius, post vsum rodentis alicuius pharmaci; quòd si immediate post medicamentum rodens contigerit, per duos dies desistendum ab ijs est, tantum parti exulceratæ medicamentũ apponemus, quod mellis recipiat partem vnam & semissem, succi rosarum, & terebinthinæ, ana partem vnã, vnguenti Aegyptiaci, partem semissem, ad ignem omnibus bellè permixtis. nam hoc in linimenti formam leuiter abstergit, ac concoquit, sic ut durities, uel putredo ex medicamentis fortè antea irrationabiliter adhibitis peruenerit, tum huius auxilio, uel alterius cuiuspiam similis, quod dolorem nullum excitet, tum naturæ munere corrigi conspicies, nullo alio

Vlcerũ ęgre sanabilium in gallica lue curandorũ ratio.

auxilio egens ab ijs, quæ simplicibus ulceribus conueniunt. Si uerò interea nil in ijs uideatur remissi, augeanturve, uel ea etiam ex se ad hunc statum peruenerint, illicet basilicam brachij dextri pro patientis uiribus obtundemus, ac die sequenti corpus ualenter purgabimus. Vlcus uerò cum toto pene hoc fotu fouebimus, post sectam uenam. Recipe serpilli, foliorũ uitis & quercus ana manip. unum, bulliant in sufficienti quantitate aquæ, addita sexta parte aceti & ex hac cum spongia uirga foueatur, præcipuè pars ipsa affecta: sit autẽ calida aliquantulum, insistatq; per octauam horæ partem, mox spongia in uino nigro austero, ac calido, madida ac expressa, tantillum foueatur. inde fotibus absolutis linteo leni circumuoluatur, & paululũ quiescat subinde, ulcus hoc sequenti curetur medicamento. Reci. mellis terebinthinæ, ana drach. ij. præcipitati, drachmas tres, misce quo ulcus repleas, nec moueas usq; in eandẽ sequentis diei horam, in qua quidem illud met efficies quod nunc, atqui sat fuerit si vehemens durities non fuerit: at si illa profundius sit inserta, tutius adhuc die tertio repetes, mox ab vsu huiusmodi medicaminis desistes, nam perpetuo in omni vlcere non plus semel uel bis, uel ad summum ter, rodentia medicamenta subsequenter sunt apponenda, quin duos post, vel tres intermittas dies, quò quid hæc præstiterint intelligas. Si verò fortiora sint rodentia, vt caustica varia cum sublimato composita, vel aqua, fortis dicta, vel alia quamplurima quæ arte parantur, quæ omnino omittenda hic censeo, tãquam æquo sæuiora, neque

In omnibus vlceribus q.d obseruandũ.

etiam

etiam necessaria: hæc, inquam, semel tantum, vbi sit opus adhibentur, quindecim, vel ad minimum octo, vel decem dies exigentia, vt ab ijs enecta caro ab altera separetur, sed (vt dixi) extremis ijs omissis. Fœlicius quod in hoc casu exoptatur, ex præcipitato, comparaturq́; à quouis alio quod vsui sit, medicamento; cui quidem succedit, quod ex æris fit flore, vt Aegyptiacum, nã interim dum ex causticis vstæ carnis casum expectamus, ijs mitioribus frequentius vti possumus, ad quæ & humoris insidentis concoctio, & puris euacuatio diuturnè sequitur, quod summè iuuat. Ab administratione verò eorum, quæ vehementer carnem subditam extinguunt, vlcus siccum permanet octo dierum spatio, quod tantum abest, vt prodesse possit, vt obsit potius nõ leuiter: nam quantum fieri potest colluuies à parte affecta è vestigio est eximenda, nec quia illud altius imprimitur, ob id plus iuuat, non enim omne infectum enecat, sic quod reliquum est, occlusa per causticum illi via circum sitam vlceri carnem valentius inficit: vnde à crustæ decidentia, quo tempore ulceris meliorem statum expectabamus, maior nobis sese offert corruptela, & ulcus maius multò, nã decisa crusta ora dilatantur. Quare præstantius esse experientia comprobatum abũdè est, hæc omnia penitus in eiusmodi affectu esse omittenda. Plures (inquies) sanitati restitutos vidimus, ex unica ac simplici aquæ fortis inspersione: ex ijs etiã & ego uidi, & aliquot hoc medicamẽto, dum iunior essem, aliorũ uestigia sequẽs curaui: mutaui tamen sententiã, quum aduersum quandoque

effectum conspexerim. Diligentius inde examinās, cum ratione, cū experientia, quid causæ esset, quòd alios medicamentorum genera hæc sanarent, alios supra modum afficerent, non secus ac alia eiusdem generis omnia. Noui illis duntaxat esse præsidio, qui recenter morbum contraxerunt, sic ut totum vel penè quod infectum erat illo extinguebatur: sed hos uel etiam integrè sanat, simplex aquæ fotus, uel repetita (si aliqualis sit durities) præcipitati aspersio, in nullum discrimen ægrum inducentia. Sed iam redeat oratio unde digressa est. Si verò durities, uel ulceris corruptela, præpositis præsidijs cedere non uideatur, uena colis ulceri proxima aperienda est, uel sanguisuga affigenda, quo putridus sanguis ulcus nutriens, hoc ingenio educatur, & iterum ad præcipitati usum redire, à balneo abstinere, fotu tantum leuiore ex vino austero, & aqua contenti. Præcipitatumq; balsamo artificiali à Io. Vigonio descripto componere optimum est, nā hoc optimè eiusmodi durities euertit absumitque, vlcus boni moris reddens, roborandæq;, ac repetendæ purgationes.

De vlcerum cutis, nempè scabiei, psoræ, lepræ, mentagræ curatione. Cap. 16.

S*CABIES, psora, lepra, ac mentagra, à quibusdam recentioribus, inter morbi gallici species cōnumerantur: imo eadem met gallica affectio modo mētagra dicitur modo psora, lichenes, modo impetigo etiam nuncupatur. Quod*

propter varias apud Græcos, ac Arabes, satis confusas voces fortasse euenisse arbitror, cũ eiusmodi morbi, luis venereæ loco ab ijs præcipue vsurpantur, qui eam antiquioribus fuisse notam confirmãt. Sed Paulus eos, ac Celsus, Marcellus, Quintus Serenus, Plinius, atque Auicẽna maximopere interturbant, & tacita quadã obiectione reprehendunt, damnantq; manifestè. Constat enim ex Paulo lib. 4. cap. 2. eiuscemodi voces, lepram, & psoram, & cap. 3. lichenas, & cap. 9. exanthemata, ad scabiẽ nostrorum temporũ, non autem ad dirum sæuumq; gallicum morbum referri posse, quemadmodum ex Marcello cap. 19. reperiuntur hæ voces, scabies, lepra, mentagra, impetigo, & lichenes, ita etiã apud Plinium lib. 26. cap. 1. apud Quin. Serenũ cap. 6. & cap. 11. apud Celsum lib. 5. cap. 28. apud Auic. lib. 4. Fen. 7. tract. 2. & 3. & apud reliquos reperiuntur papulæ, pruritus salsus, albaras nigra, saphati, serpigo, scirrhones, pediculi, derbia, phlegma salsum & eiusmodi. Quapropter vt res pateat, nos distinctè hoc modo ponemus. Scabies inter cutis affectiones connumeratur, & latè apud nos patet, quemadmodum etiam apud Celsum loco iam citato, vbi humorem esse cutis rubicundum ex quo pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam ficciores affirmat, ad hunc modum tradens. Scabies verò est humor cutis rubicundior, ex quo pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædã sicciores. Exit ex quibusdam sanies, fitq; ex his continuata exulceratio pruriens, serpitq; in quibusdam citò. Atque in alijs quidem ex toto desinit, in alijs verò certo tem-

Scabiei ex Celso descriptio.

pore

pore anni reuertitur. Psoram etiam summam tantum cutim occupare affirmat Paulus, cuius squammæ minores, tenuioresq; sunt, quã in lichene, atque variæ, fursuracearum instar. Quod si profundam cutim depascuntur, squammæ verò crassæ, & quales piscium rotundæ cum maximo pruritu lepra ab eodem Paulo, & reliquis etiam Græcis, & à Marcello vocatur. Mentagra itidem in summa cuti morbus existit, atque primo mentum corripit, vt infra latius patebit. Affectiones verò cutis geminas esse vel iudex sensus ostendit, alterã scilicet in qua accidentia tantum cutis alterantur, atque immutãtur: alteram verò in qua substantia ipsa patitur. Primũ genus quasdam affectiones habet, quæ morbi nõ videntur, affectiones tamen sunt & ad decorationem spectare videntur: atque circa colorem huiusmodi genus affectum versatur, aliquando, vt in morbo regio, cutis inficitur pallido, vel luteo colore, & ob id regius morbus nuncupatur: aliquando atro, vt in icteritia à liene, & nigra hac ratione dicitur, & aliquando ex sole nigra. Eiusmodi autem affectiones quidem sunt, non tamen morbi, cum nihil actiones patiantur. Aliquando cutis color in album colorem mutatur, non vniuersi corporis, sed in hoc vel illo loco: aliquando in nigrum, & atrum, vel sanguineum. Atque duorum generum est affectio hæc: nã altera summam tantum cutim inficit, neque pilos tingit, atque vitiligo à Celso vocatur, à Græcis alphos, morphea ab Auicenna, et recentioribus. altera cum caro albo afficitur, atque pili albi, ac cani nascuntur. Secundum genus est quando non solum

cutis,

cutis, sed caro subiecta inficitur, corpus patitur, ac substantia ruit prætermissis elephantiasi, verrucis, acrochordonibus, ac similibus, quorum curationes infiniti penè tradiderunt. Aliquando cutis patitur, vt in senibus morbum, qui prurigo à Græcis, pruritus salsus à Sereno vocatur: aliquãdo oriũtur quædam animalia in substãtia cutis minima, atque vix visibilia, quæ illam exedunt, atque vesicas excitant: aliquando afficitur cutis pluribus squammis, & pustulis, paruisq; vlceribus cum pruritu multo, veluti quodam circulo afficiens: cutim nõ admodum siccat, atque in medio circulo aliquando munda est cutis. Vltimo, aliquando cutis humore quodã putrido corripitur: inde nouæ, ac nouæ pustulæ oriũtur, inde vlcuscula dolorosa, pruriẽtia, sanies egreditur: suntq; aliquando sicciora serpunt per totum corpus, atque statis tẽporibus talis affectio oritur. Hæc verè vocatur scabies à Celso, Auic. & alijs quãpluribus, de qua nisi sub nomine generali exanthematum loquuti sunt Græci, nam scabiei species est secundum Oribasium. Huius duas species Celsus lib. 5. cap. 28. altera scilicet mitis, altera agria dicta, quia asperior sit, & validus pruritus, difficiliorq; leuatu occurrat. Causas materiales, varias esse necesse est, pro ratione pustularum, atque pruritus. Sanguinem quidem esse corruptum testatur Auic. admixtum tamen aliquando bile, aliquando pituita salsa, aliquando exusto humore, & melancholico. Hinc sæpe accidit, vt pustulæ sint uel aqua plenæ, vel scateant flauo humore, vel cruento, vel sint sicciores, uel magis pruriant, vel minus. Aliquando

quandò uel Auic. testimonio, ex pustulis aliquæ ex sanguine calidiori, et acutiori, productiores, & acutiores sunt: aliquæ contra latiores, contractiores, atque profundiores, ex materia minus calida & acuta. Alias duas adhuc causas ex Quinti Sereni autoritate adiungemus, vt in calce totius Celsi uoluminis per eius carmina uidere licet, dum agit de pruriginis, ac scabiei curatione in hunc modum incipiens. Illotus sudor, uel copia nobilis escæ, Sæpe graui scabie correptos asperat artus. Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis. Corporis itaque immundities sæpe est causa corruptionis, & intentionis humorum in cute, aut nimia copia escarum, aut earum nobilium, quod etiam confirmat Auic. à quo aliæ adduntur causæ, imbecillitas cutis, eruditas in ventriculo. Addamus nos, vim validam profundarum partium, & contactum corporis scabiosi. Signa ac prognostica per se admodum innotescunt, vt non egeamus nimio labore in earum explicatione, nam neq; extremus morbus est, vel naturæ eiusmodi, vt vel nos aliquo pacto decipere valeat. Curandū igitur erit corpus scabiosum, & primo venter cassia leniendus, sanguis euacuandus per uenæ sectionem copiosus, nam semper adest plenitudo: postea præparanda erit materia, quæ si fuerit tenuis, cum illis, quæ illam refrenant, ut syrupo de cichorea, endiuia, rosato acetoso, hoc est de succo acetosæ: si crassa, oximellite, syrup. de cichorea, de betonica, de capillis veneris, melle ros. & similibus. Parata materia, purgetur cum rhabarbaro, agarico,

Scabiei curatio.

rico,

rico, ſena, elect. roſato, & ſucco roſ. confectione hamech, & alijs id genus, quorum formæ, atque exempla lib.6. patebunt. Corpore optimè purgato, ſi nimis copioſa materia cute impacta ſit, tunc euacuanda in balneo, vel per ſudorem validum, niſi ualidam corporis incaleſcentiam timeamus: vel cucurbitulis ex cornu poſitis, & ſcarificationibus. Euacuato corpore, & cute, ſequenti decocto abluamus loca affecta. Recipe foliorũ maluæ, violarum, betæ, ellebori nigri, fumiterræ, ana man.iij. hordei, man.vi. miſce, & ſecundum artem fiat decoctum. Qua facta ablutione, exiccato linteis ualenter corpore, ad vnctiones tandem occurrimus. Cæterum ſi ſcabies nõ ualde magna fuerit, dimiſſo balneo, ſcarificationibus, et lotione, his medicamentis ſubſequentibus vtemur, à leuioribus duntaxat, perpetuo inchoantes, ut nimirum hoc pacto. Recipe terebinthinæ, butyri recentis ana vnc.vi. miſce, & lauentur optimè nouies, primo poſca, reliquis vicibus aqua communi, olei roſ. olei myrtini, ana vnc.1.ß. ouorum lutea, num.iij. ceruſæ unc.iij. ſalis communis candidiſſimi, vnc.ij. miſce optimè per horam in vaſo cũ ſpatha lignea, & vtere. Vel iſto alio medicamento. Rec. ſulphuris triti, vnc.1.ß. ter ablue cum aqua roſ. laridi ſaliti, lib.1. tere exactè, terq; ablue cũ aqua roſ. ſucci limonum, vnc.duas, miſce, fiat linimentum. Poteſt etiam fieri cum vng.roſ. Meſ. vel ſic. Recipe terebinthinæ, butyri recentis, ana vnc.iij. abluantur pluries, vnguenti roſ. Meſue vnc. iij. olei laurini tantundem, ceruſæ vnc. ij. ſublimati

super marmore triti drach.ij. misce optimè in mortario, & vtere. Vel hoc alio medicamento. Recipe pinguedinis porcinæ, vitulinæ, ana vnc.ij. olei masticini, laurini, ros. ana vnc. ß. terebinthinæ, vnc. 1 ß. lithargyri aurei, cerusæ, ellebori nigri, ana drach. duas, styracis liquidæ, vnc. ß. argenti uiui extincti, unc. 1. ß. misce diu in mortario & utere. Verùm tenuiter, & non uniuersum corpus, at uno die partem unam, alio alteram; altero scilicet dexteram totam, altero sinistrā: imo satius erit matutino tempore crus unum inungere, in uespere alterum, uel brachium qualeuis, sequenti die cæteram partē sic illinire. Hæc autem medicamenta hoc more adhibita, tantum abest, ut intrinsecus humores occludant (ut quidam opinantur) ut potius dissoluant breui, quod cutem molestat, unde mox hæc quiescens robustior est. Cogimur autem ad ea, quæ ultimo loco posita sunt confugere, quum iam in malū habitum cutis deuenerit, sed ante uictus moderatè tenuis instituendus est, neq; admodum attenuans. Modo ad psoræ & lepræ curationem propius accedamus, cuius causa sunt humores crassi, melancholici, sine tenui humore admixto: aer ambiens, victus ratio, pars interna peccans, atque contactus. Purgatio non prætermittenda, instituto uictu humido et temperato, misso sanguine, qui intemperatus est, ad reliqua quam celeriter deueniendum erit. Attenuato igitur humore, purgandus statim est æger: idque duabus aut tribus uicibus, donec maxima pars lædentis succi ex toto corpore extrahatur:

Psoræ, & lepræ curatio.

postea

postea serum caprinum, aut ouinum, & asininum pluribus diebus exhibendum, quod proponit Auicennas, & quocunque tempore exhiberi potest. Hoc facto ex sententia Auic. hirudinum appositio est de melioribus medicinis, quæ cuti potius apponendæ sunt, quam ano, nam nisi impactus atq; crassus humor egrediatur, nequaquam poterit sanari eiusmodi affectus: quandoquidem hirudines suctu illum extrahunt, atq; euacuant. Veruntamen harum loco, vtimur nos in balneis cucurbitulis ex cornu, atque scarificationibus optimo cum successu, ac leuiori admodum negocio, nam hirudines antequam applicueris, non facilè parti admoueri possunt, nisi prius nitro perfricetur, aut unguibus scalpatur, cum sic promptius eam appræhendant. Propterea longiori hirudines eget vbique obseruatione, ac multiplici præceptorum numero, quàm eiusmodi cucurbitulæ. nam nisi exactè conseruentur in uase puro, latique oris, aquæ tepidæ repleto, aliqualiter earum uenenum non extinguitur; nisi spongia optimè compræhendantur, uiscositasq; ab eis detergatur, manu difficulter applicantur: nisi postquàm adhæserint, oleum tepidum particulæ infundatur, refrigeratur pars, neq; ualenter quod quærimus consequimur: si parum depascuntur, nihil effeceris nisi forfice caudam præciseris secundum filamentorum rectitudinē: nam effluente semper sanguine trahere non desistunt, donec salem, aut cinerem, ipsarum ori insperseris; tum si manibus, aut pedibus admouendæ sint, ipsam partem, aquæ cui in-

Præcepta quæ tradūtur in applicatione hirudinū.

sunt

ſunt ſanguiſugæ immergere oportet. Adde quòd ubi hirudines exciderint, ad cucurbitæ affixionem nihilominus deuenire cogimur, ut uenenum auellatur, quo fit, ut duplici detineamur negocio, cum in hoc præcipue affectu ſimpliciter cucurbitulis uel corneis, uel æneis applicatis res ipſa perſolui commodè poſſit. Quapropter & ſi in hoc caſu ſanguinem tantùm quo caro imbuta eſt, euacuare debeamus non autem illum, qui in profundo eſt, commodius tamen id euenerit eiſdem paruulis admotis cucurbitulis, quàm ipſis hirudinibus. Poſt hoc ad localem affectionem deueniemus, atq; ad ea medicamenta, quæ poſſint detergere, attenuare, atque ex alto reuocare materiam illam, & ſimul ſiccare.

Libri quarti, vel de vlceribus, finis.

ANDREAE VESSALII BRVXELLENSIS, HISPANIARVM REGIS PHILIPPI ETC. MEDICI, CHIRVRGIAE MAGNAE, LIBER QVINTVS.

DE TVMORIBVS PRAETER naturam, seu apostematibus.

Quid sit tumor præter naturam, & multiplicis eiusdem definitionis, examen, ac diuisio, tum de tumoribus in vniuersum. Cap. 1.

D EXACTAM *de morbis tractationem superesse tantum videtur, vt de tumoribus præter naturam sermonem instituamus. Hi enim ex omni morborum genere (quod plerunque in externis corporis partibus insidere solent, & si non nunquam in internis etiam accidant) sensibus cõspicui magis sunt. Illud igitur in præsens de tumoribus inquirendum, quid nam tumor, seu apostema sit: num simplex affectus, num compositus potius apostema censendus sit: an in apostemate temperies ipsa partiũ primò, & per se, an constructio, an vnitas præcipuè lædatur: quæ apostematum differentiæ, quæ*

cauſæ, quæ ſigna, quæ prognoſtica, ac poſtremo de curatione agemus. Ergo tumoris nomen aggrediẽs, dico varijs donatura eſſe appellationibus: Græcè ſiquidem ὄγκος dicitur, tam & ſi propriè vox iſta non tumorem præter naturã ſonet, ſed inflationem quamlibet, & magnitudinem in molem elatam. antiqui enim quantitatem eleuatam debebant intelligere, vnde poſtea vox iſta eſt diducta, quæ (inquã) inflationem, vel eleuatam molem, vel tuberum, uel tuberculum latinè videtur reddere. Eſt enim veluti generica vox, & ideo non exquiſitè affectũ hũc, qui tumor præter naturam dicitur, nobis explicat. Hanc aliam quoque vocem, nempè exochen apud Græcos inueni, quæ eundem hunc morbum videtur explicare, ſed quàm appoſitè, & propriè id efficit eſt vox iſta oncoſparaphyſin, quæ nihil aliud quàm tumorem præter naturã, de quo nos acturi ſumus, ſonat & explicat. Cæterum, vt melius vocum iſtarum ſignificatio intelligatur, ſcire oportet, quod prominentiarum alia eſt, quæ ſemper naturalis exiſtit, qualis ea eſt quam in articulis conſpicimus, & in genu: altera eſt prominentia quæ nec naturalis, nec præter naturam eſt, ſed ſupra naturam, vel extra naturam dicitur, cuiuſmodi eſt, quæ in obeſis corporibus apparet: huiuſmodi enim tumor non dicitur præter naturam, quia actio nes non impedit, ſed vocatur ſupra naturam, vel vltra: alia eſt prominentia, quæ lædit actiones, & partes corrumpit, & conformationem ſimul, & hæc ea eſt, quæ propriè oncoſparaphyſin, hoc eſt tu mor præter naturã dicitur. Sed Latini, cum affectũ

hunc uolunt nobis explicare, vocem illam omittũt, præter naturam, & tantummodo tumorem dicunt: ita ut tumor apud Latinos, idem sit, quod apud Græcos oncos para physin. Vnde melius, & magis apposité loquutus esset, qui libellũ de tumoribus præter naturam Galeni Latinum fecit, si de tumoribus simpliciter vertisset, omissa voce illa præter nat. Tumor apud Plinium, apud Cic. Celsum, ac reliquos elegantes viros denotat propriè præter nat. hæc eadem affectio quæ tumor præt. nat. fertur, ab Hippocrate phyma vocatur, quæ vox tuberculum nobis significat: dicitur autem phyma, quia, ut plantæ è terra erumpunt, ita tubercula videntur ex cute oriri. Ab eodem Hippocrate vocatur œdema: tam & si apud alios Græcos vox ista peculiarem quandam tumoris speciem significet. Igitur tumoris nomine id cũ Galeno lib. 1. de morb. diff. cap. 5. & cap. 12. ac lib. de tumor. præt. nat. intelligi volumus, quod supra iustum naturæ modum in molem nimium secundum omnem dimensionem assurgens, membrorum functionibus officit. Neque enim temerè id adiectũ esse putare oportet: tumorẽ nanque aliqui secundum naturam membris quibusdam insunt, qui (vt iam demonstrauimus) neque membrorum actionibus officere, iure putandi sunt. At vbi tumor aliquis ex affluxu vitiosæ substantiæ natus, in parte quapiam insederit, qui actioni noceat, iam is profectò morbus est. Hunc medicorum vulgus **Apostema, quid sit.** *apostema nominare solet, cum sit apostema tumoris præter naturam species quædam, quam abscessum. Latinè, Græci* ἀπόστημα *nuncupant, quod à se inui-*

cem ſpatio quodam partes abſcedant, ac diducantur, contento vtiq; in ſpatio, aut copioſo, aut vitioſo quopiam humore, flatuoſave ſubſtantia aliqua. Propriè verò abſceſſus, ſeu apoſtematis nomine ſi vti voluerimus, id pro genere vſurpabimus, quod ſub ſe omnes præter naturam tumores complectatur. Sic enim communis medicorum ſchola de apoſtematibus loqui conſueuit: & ſi qui Auicennæ interpretis, atque Arabum partes ſequuntur, apoſtema nonnunquam tumoris differentiam faciunt diuerſum quid ab exitura, quam vocant, ſtatuentes. Nos rudioribus conſulentes, ſub apoſtematis nomine, de omnibus præter naturā tumoribus agemus, vel ingroſſatio ſit præt. nat. vel eminentia præter nat. vel eleuatio præt. nat. vel excreſcentia præt. nat. dicatur, illud ipſum ſemper intelligemus. Eſſentiam præterea, vt à nomine ad definitionem rei accedamus, naturamve tumoris præter naturam varijs modis fuiſſe explicatam reperimus. Chirurgi enim antiqui, qui quatuor magiſtri vulgo vocati ſunt, Theodoricus ſcilicet, Brunus, Lanfrancus, & Henricus, vnanimes affectum hunc hoc modo definiuerunt. Apoſtema eſt groſſities, & inflatio facta in membro vltra ſuam, ac propriam naturam. Quam definitionem inter alios recenſet Guido Cauliacenſis, ipſamque damnat, & iure viciſſim optimo, quoniam nimis communis eſt, cum ſolum conueniat huic morbo, de quo agimus, uerum etiam tumorem quem ſupra naturam, vel vltra naturam vocamus nobis explicet. Sed ſi vera fateri volumus, Guido imponit illis quatuor uiris, ut ex eo-

Apoſtematis definitio.

rum

rum ſcriptis cuique perſpicuum eſt, in quibus quæ nam ipſorum extiterit definitio, clare apparet, quæ talis eſt. Apoſtema eſt groſſities, & inflatio facta in membro ultra propriam naturam; & præter formam. Hanc cum damnarit Guido, aliam ipſe adfert definitionem dicens. Apoſtema eſt tumor præter naturam in quo materia aliqua replens, & diſtendens eſt aggregata: & hanc dicit ſe accepiſſe ab Halyabbate inter Arabes celeberrimo lib. 8. theor. cap. item. 8. Sed etſi praue dixerim, mentitur, quoniam Halyabbatis, vel potius Iſaac Iſraelitæ definitio eſt, quod apoſtema ſit groſſities, & tumor, qui in membro fit ex abundantia materiei replentis cauitatem. Nec talis definitio admittenda eſt, cum nugatoria ſit potius deſcriptio quædam, quam definitio: nam nihil aliud videtur dicere quam quod apoſtema ſit apoſtema, cum groſſities, & tumor præter naturam idem ſint prorſus. Præterea non ſolum tumoris præter naturam, de quo nunc eſt ſermo, eſſentiam nobis aperit, verum etiam tumoris ſupra naturam, vel vltra naturam vocati. Tumor enim quem in pinguibus corporibus inſpicimus, fit etiam ipſe ex abundantia humoris diſtendentis, & partes vacuas replentis. Hernia quin etiam inteſtinalis, eſt tumor præter naturam, & fatentur omnes, nulla tamen humiditas ibi reperitur diſtendens, & replens, cum tumor ille aliunde proueniat quàm ex inteſtino in ſcrotum prolapſo. Quamobrem non eſt vſque adeo extollenda definitio hæc à Guidone, & poſt ipſum à Valleriola in locorum medicinæ cõmunium Appen

Alia definitio.

dice, vbi hoc pacto eiusmodi locum Halyabb. explicat. Qua in definitione tumor generis locum obtinet, præter naturam, ad differentiam eorum tumorum, qui vel natura nobis insunt, vt capitis, ventris, articulorum adductum est: vel ob incrementa ea, seu totius, seu partis cuiusdam. quæ cum præter naturam non sint, supra naturam tamen, vel vltra naturam censeri, ex Galeni sententia, debent. Neque enim tumor omnis, incrementumve quodcunque naturalem statum superans, apostema confestim dici debet, cum & sanis alioqui non modo ægris (autore Galeno) tumores huiusmodi accidere soleant, vt in obesis, & ventricosis hominibus cernere licet: qui & si supra naturalem habitum in vastum tumorem attollantur, obesitate nimia, non tamen extra naturæ limites egressos esse fateri oportet, quoad excessus huiusmodi actionem lædat. Quod cum fit, tum & præter naturam esse, & morbi nomine appellandum incrementum huiusmodi, vna cum Galeno iure censemus. Cum nanque partium incrementa ita constant, vt ipsa partiũ essentia ab omni noxa immunis euadat, tum quidem minimè in morborum ordinem redigi debent: vt de cuiusdam lingua immodicè aucta, testatur lib. de morb. diff. Galenus. Cum verò in definitione adijcitur ex materiæ replentis, ac distendentis abundantia, ex eo intelligi datur superfluum esse quod membro incumbit, & à naturæ modo, vel quantitate, vel qualitate alienum: tum & illud quoque malam constructionem, vnitatisq́; solutionem, cum intemperie partis adesse significari his vocibus replen-

tis, &

tis, & distendentis. Hæc Valleriola. Aliam deinde tradidit nobis definitionẽ Guido, quæ est Auicennæ, quòd Apostema sit ægritudo composita ex triplici genere morborum, in vna magnitudine aggregatorum. Quam definitionem ipse approbat, & cum eo Conciliator Aponensis Petrus ille, qui eo sublimitatis ipsam extollit, vt exquisitiorẽ, melioremq; reperiri non posse affirmet. Tria autem illa morborum genera, quæ ad apostematis essentiam complendam concurrunt, sunt partis intemperies, incommoderatio (quam malam compositionem dicunt) & soluta vnitas. Adesse nanque isthæc omnia in apostemate, vel ipsa sensuum fide deprehendimus: vt haud immerito essentialem hanc esse apostematis definitionem, quæ genere, & differentijs constet Guido contendat. Sed hanc definitionem, quam ex Auic. (vt diximus) sec. 1. cap. 1. eliciunt, potius quam clara, et expressa inibi habeatur, licet Guido cõmendet, & vt probam accipiat, ego tamen non possum ipsum in hac re laudare, quippe qui in hoc valde fuerit hallucinatus, quamuis alijs in rebus quamplurimis oculatus admodum vir extiterit, & Galeni definitionem damnauerit. Attamen Auic. definitionem vt potius ineptam, & nullo prorsus modo tumoris præter nat. essentiam patefacientem asseram. Tumor etenim præter nat. non est compositus morbus, vt talis definitio demonstrat, sed potius simplicissimus, nec loquor de tumore, qui est accidens, sed de tumore morbi, qui actiones lædit. Sciendum nanque est, quod plures sunt alterationes sympt. dictæ, quæ nostris corporibus immutant

Apostem. alia definitio.

particulas, sed non omnes quidem sunt nostræ; quoniam quædam sunt, quæ siue intensæ, siue remissæ sint, passiones tamen vocantur, qualis est infectio cutis à Sole; quæ passio vel affectio præter naturam dicitur, non tamen est morbus. Altera est affectio, quæ cum est in corpore, siue sit imbecille, siue quomodocunq́; , morbus statim dicitur: vt si augeatur oculus, quiuis humor sit, modo humor, ille multus, aut paucus, humor, auctus tamen dicetur morbus, siquidem lædit actiones: similiter est dicendum de luxatione ossis ex propria sede, & de reliquis. Datur etiam tertium genus passionis corporum, quæ passio si leuissima sit, non impedit actiones: si intensa vtique, vt si leuiter refrigeratum sit membrum aliquod, refrigeratio illa non dicitur morbus, sed symptoma, vel affectio simplex, nec vocabitur intemperies præter naturam: sin autem valde sit refrigeratum, refrigeratio illa appellatur morbus, quia actiones impedit. His stantibus, ostendimus tumorem præter naturam non esse morbum compositum, sed simplicem, loquendo etiam de vero tumore, qui actiones lædit, siquidem plures habuimus tumores, qui verè sunt tumores, nullam tamen sibi adnexam intemperiem habent. Neque oportet existimare, quod hoc loco intelligamus de tumoris specie illa leui, ita, vt nec tumor sit dicenda, cum nec sua magnitudine nequaquam actiones valent lædere, sed loquor de tumoris specie altera huic ex diametro opposita, quæ non affectio tantum sicut illa est præter naturam, sed affectio, & morbus actiones destruens, de hoc, inquam tumore

loquor, & tamen dico non esse morbum compositum ob rationem nuper assignatam. At fortasse aliquis dicet Auic. optime loquutus est, nam Conciliator ait, quod in tumore, illud, quod peccat, est intemperies immutata. igitur intemperies erit de essentia tumoris præter naturam: quod & Galenus videtur voluisse in lib. de diff. morb. cap. 12. vbi connumerat tumores inter morbos compositos, qui intemperiem habent coniunctam. In libro etiam de inæquali intemperie, cap. vlti. inquit. Tumor est inæqualis intemperies facta in parte à materia fluente, & sic videtur Auicennæ, & si secus probo, sensisse. aliter enim res se habet, & ideo ad Conciliatorem primo dico, suum dictum habere veritatem in tumore hoc vel illo particulari, non autem in tumore, quatenus tumor est, quo modo à nobis in præsentia non consideratur: quod affectus communis est, nec intemperiem habet adnexam. At si tumores particulares accipimus, verum est quod coniunctæ sint intemperies, & hoc pacto intelligendus est Conciliator: alioquin erraremus, quoniam si intemperies esset de essentia rei, nempè tumoris, quatenus tumor est, sequeretur quod intemperies non esset quod per se, & à tumore videtur distincta, quod maximè & rationi, & veritati ipsi aduersaretur: quoniam intemperies per se non apparet sensui existere cum semper cum hoc vel illo tumore particulari reperiatur, & sit, non ob id tamen sequitur quod non sit, & quod per se re ipsa distincta, sicut non valet si quis dicat humanitas, vel animalis natura, non videtur quo ad sensus separata

parata à particularibus tumoribus, sed semper cum ipsis, & in ipsis requiritur: ergo humanitas, aut animalitas vt ita dixerim, non distinguitur re ipsa à Socrate, à Platone, & ab alijs particularibus hominibus: eodem modo non sequitur quod intemperies semper reperiatur cum hoc vel illo tumore, idcirco non habet rationem per se, sed est de tumoris essentia. Præterea si intemperies esset de natura tumoris, sequeretur quod quilibet tumor inquantum tumor, coniunctam simul haberet intemperiem: sed consequens est falsum, & falsitas consequentiæ patet ex hoc, quoniam aneurisma tumor est, nullam tamen habet coniunctam intemperiem. Et vt hoc aptius percipiatur, debemus ad memoriam reuocare, si quando tonsorem aliquem venam secantē vidimus, qui quandoq; propter rei imperitiam non venam solū, verum etiam & arteriam sublitescentem simul pungit: arteria itaque compuncta cum non possit, vel saltem difficiliter consolidari, succrescit caro, & facit tumorem aneurisma appellatum, qui quidem verè tumor est. sed quis tamen auderet asserere tumorem hunc habere intemperiem aliquam coniunctam? Hernia item intestinalis tumor, & verè tumor est, attamen nullam habet intemperiem sibi copulatam: nullum enim in ipso curando medicamentum admouemus, quod intemperiem remouere sit aptum. Callos etiam osseos, tumores esse quis inficias iret, at intemperiem aliquam habere coniunctam fateretur nemo. Exostesis quoq;, affectio illa de qua Galen. 14. meth. cap. 17. lo-

quebatur)

quebatur (ossium eminentiam interpretantur isti) verè tumor est, qui ex virtute vegetabili valida plus humidi quàm sibi opus sit ad partem alendam attrahente prouenit, & oritur instar fungorum & spongiosæ cuiusdam substantiæ. Eiusmodi autem verè (inquam) tumor est, nullam habet tamen coniunctam intemperiem, nec calidam, nec frigidam, nec aliam. In inflammatione rursus incipiente adest tumor præter naturam, sed nulla adhuc intemperies: at postea cùm facta fuerit obstructio, & sanguis perinde afferuescere, ebullireve cœperit, tunc sanè incipit fieri intemperies: priusquam verò fuerit facta sanguinis ebullitio, intemperies nulla adest. Quare perspicuum iam satis factum est, intemperiem non esse de tumoris essentia, & ad primam Galeni autoritatem, qui enumerabat tumorem præter naturam inter morbos compositos, respondeo quòd Galenus de morbis loquitur compositis, qui habent intemperiem, ex fluxu materiæ, quos etiam morbos vocat tumores, non uult tamen ob id, quòd intemperies sit de tumorum essentia. Ad alteram autoritatem in lib. de inæquali intemperie, ex quo loco Brasauolus medicus egregius solebat colligere intēperiem esse de essentia tumoris, dico quòd Gal. intendit ibi intemperiem explicare inæqualem cum fluxu materiæ, & ideo, vt res clarior fieret, in exemplum accipit tumores quosdam, ut cancrum, non quod cancer sit tumor cum intemperie, ita ut intēperies sit de eius essentia, sed quod cancer prouenien ex fluxu materiæ habet coniunctam intemperiem.

Loquitur

Loquitur ergo de fluxione cum intemperie, & quia fluxio cum intemperie rarò reperitur abſque tumore, idcirco Galenus accipit exemplum in tumoribus particularibus. Verum, dicet aliquis ſi tumorem cum intemperie, & fluxione aliqua reperiremus, eſſet ne propterea tumor, præter naturam ſimplex, uel compoſitus? Vice verſa ſic reſpondendum opinor, quod compoſitus tunc meritò exiſtimetur, neque idcirco rationes præcedentes ſubuertemus, aut ipſum Auicen. uel Concil. tutabimur. Eſſe autem tunc compoſitum potius quàm ſimplicem affectum, illud indicat, quod tria lapſuum genera in vnum, eo in affectu concurrunt. Vitiatur nanque tum temperies ipſa, tum ſtructura, tum partium vnitas, quæ ſimul aggregata, ac in vnã veluti eſſentiam collecta, apoſtematis eſſentiam complectuntur. Quamobrem cum in tumore omni præt. nat. intemperies concurrat, vna cum affluxu ſubſtantiæ vel calidæ, & humidæ ſimul, vel calidæ & ſiccæ, vel frigidæ & humidæ, vel frigidæ & ſiccæ, conſequens certè eſt, affectum huiuſmodi compoſitum tunc eſſe dici de Galeni mente libro primo de morb. diff. cap. 12. Carni præterea ulcus ſimplex, atque cum intemperie, & phlegmone accidere poteſt, vti & omnia tumorum genera eidem quoque euenire experientiæ fide conſtat. Ex quibus colligitur tumorem præt. nat. quando compoſitum dicere meritò poſſimus, & quando ſimplicem. Sed abundè iam demonſtratum eſt, quod primum morborum genus quod in tumore præt. nat. reperiri

dicebat Auicen. idcirco nullo modo eſt de tumoris eſſentia. Quod autem nec alterum in mutatã compoſitionem, conformationemve dicebat, oſtendam exemplo accepto ab œdemate. Corripiuntur manus, ergo tumore, qui œdema dicitur, ita vt œdema totam corrumpat manum, tunc quæramus an manus compoſitio immutata, corruptave ſit: profecto nequaquam, nec extrinſecus, neque intrinſecus. nulla enim vena eſt transformata, nihil obſtructum, nihil laxatum, nec vlla manus particula locum immutauit, tam & ſi manus quo ad molem ſit aucta. Altero etiam exemplo id ipſum demonſtrare poſſumus. mulieres à partu ſolutæ ſolent ex imbecillitate à partu derelictæ, cum vel niſi victus ratione, vel aliqua re errauerint, licentioſeq; nimium vixerint, varios, magnos, inſanabilesque tumores contrahere, vt manus videlicet reddatur maior reliqua. tum quæro an manus grandior facta fuerit, quo ad conformationẽ immutata, nec ne? profecto non poteſt dici, quod ſi tumor eſt, tamen præter nat. Satyriaſis etiam uirilis morbus, pudendi, eſt tumor præter nat. cum totum membrum intumuerit, tamen tantum abeſt, vt ipſius compoſitio fuerit immutata, vt potius elegantius appareat. Præterea in ſcrofis, ideſt tumoribus ſcirrhoſis nulla apparet glandularũ tumore corruptarum immutata compoſitio, ſed eadẽ eſt, earum figura, licet præ humiditate exuberante maiorem adeptæ ſint molem. Quare factũ eſt, vt immutatio compoſitionis ſit de natura tumoris cum multæ partes tumore afficiantur, &

nullam

nullam inde compositionis immutationem contrahant. Verum tamen est quòd dimensio, vt & ipse Auic. confitetur, immutatur, quoniam ex tumore augetur quantitas, magnitudo autē est pars quantitatis. De situ verò, quòd immutetur, falsum profectò est, neq; enim glandula cum patitur scrofam, locum mutat, quare nec immutata cōpositio est de tumoris essentia, quod erat alterum morborum genus. Secundum genus pro autoritate, & exemplis, nec tertium genus, scilicet dum vnitas conueniat tumori, quatenus tumor est, quandoquidem sciendum est quod vnitatis, continuationisve solutio duplex est, quædam sensui clara, quæ sæpè solet actiones impedire & est morbus: quædam verò occulta, quæ licet affectio quædam sit præter nat. tamen cum non impediat actiones, non dicitur morbus, sed affectio non naturalis. Si itaque cum dicunt solutionem continui esse de tumoris essentia, de ea quidem solutione intelligunt, quæ sensim apparet, actionesq; lædit, hoc prorsus à me negatur: sin autem de occulta, & actiones non impediente, concordari possum, tam & si hoc esset dubitabile admodum, dantur enim tumores plurimi, in quibus multa nec manifesta, nec occulta reperitur vnitatis solutio. Iam itaque patet tumoris definitionem ex Auicenna collectam ineptā aliquo pacto esse: quæ nam igitur erit bona? nulla sanè alia, nisi quam ex Galeno accipiemus. Gale. itaque lib. 13. metho. med. cap. 1. in hoc inquit totius operis tertiodecimo, de tumoribus, qui præter naturam incidunt, disserere incipiemus, in quibus

scilicet

ſcilicet partes à naturali habitu in quantitate receſſerunt. Hæc ſunt Gal. verba, ex quibus colligere clarè poſſumus, quod tumor præter nat. ſit morbus, quo membra a naturali habitu ſecũdum quantitatem recedunt. Ex qua definitione, et maxime ex illa particula (membra) tumorem habemus præter nat. eſſe morbum organicum, hoc eſt habere pro ſubiecto partes inſtrumentales, & non ſimilares, quod eſſe poteſt autoritate eiuſdẽ Galeni lib. 2. de cauſ. ſymptom. cap. 2. vbi ait, quod tumores ſunt morbi inſtrumentales, & hoc bis, terve repetit. Probatur etiam ratione, quia partes ſimilares nõ læduntur à magnitudine, & quantitate, ſiue magna ſiue parua ſit, caro enim ſiue ſit ſub magna mole, ſiue ſub minima, nihilominus creſcit, & augetur ab humido tranſmiſſo, atque itidem intelligendum eſt de pinguedine, & reliquis ſimilaribus partibus. Cum itaque ſimilares partes, quatenus ſimilares non aſcribant ſibi determinatam quantitatem, ſed tantam ſolum, quanta pro ſuſtinenda ſit ſatis ſua forma: ſequitur ipſas non eſſe ſubiectum tumoris præt. nat. Contra autem cum partes organicæ quantitatẽ determinatã ſibi aſcribant, alioquin non agerent, & ex immutata quantitate patiantur, palam eſt ipſas eſſe tumoribus obnoxias. Sed in oppoſitum ſunt autoritates Gale. & magni quidem momenti, & primo ibi lib. de differ. morbo. cap. 12. cum enumerat morbos particulares partium ſimilarium, connumerat ſcirrhũ, œdema, & inflammationem: iſti autẽ ſunt tumores præt. nat. ergo tumor erit morbus varius, & ſimilaribus, & organicis partibus.

partibus. Præterea eodem libro, cap. 5. species morborum enumerans, qui partibus similaribus accidunt, dicit quòd in ipsis fit morbus, qui interdum in intemperie simpliciter consistit, & cum calefiunt, vel frigescunt, & interdum morbus in intemperie, qui habet coniunctam humoris fluxionem, & fit tumor. cum igitur in hoc genere morborum, qui est in intemperie cum fluxione materiæ, contineatur tumor, & morbus talis in similaribus partibus fiat, sequitur quod tumor præt. nat. habeat & similares partes pro subiecto. Rursus idem Gal. in eodem lib. cap. 13. inquit, inflammatio est morbus partium similarium, nec per inflammationem intelligit phlegmonem, quæ vox apud antiquos quãdoq; feruorem alicuius partis, intemperiem calidam, & siccam sine alicuius materiæ fluxione significat, vt cum manus calefit, rubraq; euadit: calefactio, & rubedo illa vocabatur inflammatio, & hæc propriè est phlegmone. Aliquando etiamnum apud ipsos tumorem præter naturam significabat, cum materiæ fluxione. Dico itaque quod inibi Galenus non intelligit de illa inflammatione, quæ phlegmon propriè appellatur, sed de vna, quæ est cum fluente materia, & sic videtur quod Galenus sibi ipsi, & nostræ opinioni aduersetur. Est præterea & ratio desumpta ex Auicenna in secun. 1. doctri. 1. vbi sic argumentatur. partes osseæ, & dentes nutriuntur, ergo faciunt excrementa, & illa excernunt, si excernunt, ergo possunt & illa retinere, & sic fieri morbi, & tumores in illis partibus. A simili dicemus nos, partes similares sunt quantæ, & per consequens

ſequens tumores patientur, & Conciliator diff. 75. cum vidiſſet hanc difficultatem, poſt multa, dixerit tandem quod tumor non eſt ſolummodo partium organicarum, verum & ſimilarium, & ita morbus communis: ſed (bona ipſius venia dixerim) decipitur, quoniam ſequeretur quod diuiſio morborum à Galeno tradita, eſſet vana, ſiue manca, quia quartum omiſiſſet membrum. diuidens nanque morbos Galenus, dicebat aliud eſſe partium ſimilarium tantum, qui in intemperie conſiſtit, alterum verò genus ad inſtrumentales duntaxat partes attinens. Et hoc quatuor habet differentias, ſeu ſpecies, aut enim morbus iſte eſt in numero, aut in quantitate, aut in compoſitione, aut in ſitu. Tertium morborum genus dicebat eſſe commune, & eſt ſolutio continui, quæ eſt morbus per ſe partium tam ſimilarium, quam organicarum. Quartum & morborum genus, tumor ſcilicet præter naturam eſſet ijs tribus adiungendum, ſi eſſet vera ſententia Conciliatoris, quod nihil magis abſonum. Sed dices non ne habes morbum, & bene ſicut eſt extortum membrum. & dico quod membri extorſio non eſt communis, quia ratione extorſionis figuræ competit organo, ratione autem intemperiei, partibus ſimilaribus: eſſet iure communis, ſi non magis ſecundum figuram, quam ſecundum intemperiem competeret his atque illis partibus, ſimilaribus videlicet, & organicis. Cæterum quid ad Galeni autoritates, quæ difficiles profectò admodũ ſunt, & quampluri mos vel doctiſſimos viros defatigarũt, nec quenquã adhuc vidiſſe memini, qui difficultatẽ hanc enoda- Conciliatoris error.

rit. ego autem soluam vt potero, eaq; leui; sed antequam ad ipsam solutionem veniam, scire oportet quòd affectiones partium similarium simplices, varias habent appellationes, & proprias etiam, vt caliditas, frigiditas &c. At morbi cōpositi earundem partium non habent proprias voces, vna excepta febre, quæ per se explicatur, quod sit passio calida, & sicca, cæteræ autem affectiones omnes per aliud explicantur, vt aut est intemperies calida, & humida, aut frigida, & humida, & cætera. Et cum intemperies istæ simplices careant proprijs nominibus, tanto magis carebunt eiusdem intemperie inæquali complicatæ, vt si verbi gratia in manu fluat bilis, & humectetur, ac exsiccetur, intemperies ista manus appellationem non habebit propriam: & causa est, quia rarò accidit, ut isti morbi sint per se, sed vtplurimum coniuncti cum solutione vnitatis, & quantitate aucta, & cum materia fluente. Ideo affectus isti innominati sunt; & nomen sortiuntur qualitatum simplicium, ita vt quando, exempli gratia, in cute reperitur intemperies calida, & sicca cum soluta vnitate, & vlcere, appellatur herpes, sed intemperies his positis facillime cognoscitur per eiusmodi nomen. Ad primam modo Galeni autoritatem accedentes, cum enumerabat tumores præter naturam inter morbos similium partium, vt scirrhum, œdema, & eiusmodi, dico quòd loquebatur de complicatis intemperiebus, quas explicauit per hanc vocem tumorem, & per inflammationē, ibi intellexit phlegmonem, quòd est intemperies calida cum rubore. sed quia

ista

ista inflammatio, vt plurimum habet coniunctum tumorem, hac ratione inflammationem vocauit. Idipsum dicendum quoque erit de œdemate, & de alijs, ne eadem toties repetere videamur, & hoc pacto exposuimus primā iam dictam autoritatem. Ad alteram autem, quæ erat quod Galenus inquit morbos partium similarium alios esse intemperie, alios cum fluxione humoris, dico quòd volebat duo genera explicare morbi, & ad rationem cum dicebat partes similares sunt quantæ, tumor præter naturam est morbus in qualitate, nam est auctio in magnitudine, ergo dico quòd partes similares, vt similares nō patiuntur tumores. Similarium nanq; partium natura non est diuidi (vt sic dixerim) in similia; sed in augeri, & apponere: vt erunt similares partes, vegetabiles sunt, patiuntur affectiones quantitatis, & expositio, & solutio igitur est, quòd partes similares, quatenus quantæ, sapiunt nomen organorum, & ideo patiuntur affectiones quantitatis. In quantum verò similares sunt, non sunt obnoxiæ quantitatis affectionibus, & per consequens non tumoribus, quapropter stat adhuc tumorem præter naturam esse solum partium instrumentalium, & morbum esse simplicissimum.

De differentijs tumorum præter naturam in vniuersum. Cap. 2.

VOD autem tumor præter naturam sit simplicissimus affectus, ex eo etiam patet, quòd vnicam differentiam, formamve habet, quæ est quantitas immutata, quam quidem Galenus in lib. de tumoribus præter naturam extensionem vocat præter naturalem, in longam latam, & profundam. Sed dicet modo aliquis, vnde igitur tot recentiores medici, ab antiquorum duntaxat monumentis tot tumorum præter naturam differentias desumpserunt? cui ego hoc pacto obiectioni breuiter satisfaciam, quod dum de differentijs scriptores aliquorum morborum loquuntur, vt plurimum differentias ipsas species proclamant, de quibus eodem modo nos quoq; in præsentia pertractare conabimur, facta interim ea de propria tumoris præt. nat. differentia non inutili declaratione. Cap. igitur de tumorum præt. nat. differentijs, seu speciebus, hoc acturi sumus, quædam interim præponentes, ex quibus tanquam ex fontibus tumorum differentias omnes facilè poterimus eligere. Primum igitur erit affectus naturæ, idest forma morbi de quo agimus, quæ forma est magnitudo acuta. Cum itaque habeamus, quòd tumor sit magnitudo acuta, & quòd magnitudo augetur, vel in magnam molem, vel paruam, aut mediocrem, habemus quoque tres tumorum differentias, quòd scilicet alij sint magni, alij parui, alij mediocres, &

hæc

hæc verò quòd magnitudo coniungatur cum hac, vel illa intemperie, habemus quoque quòd tumorum alij ſint calidi, alij frigidi, alij autem alio modo affecti, & ita primo ſumemus differentias tumorum per naturam, ſeu eſſentiam. Altero modo, ſiue capite dicemus præterea eſſe materiam, quæ ſi vna fuerit, morbus quoq; vnus erit, ſi multiplex, morbus ſimiliter multiplex: & ſi materia erit bilis tumor erit linioſus, ſi phlegma phlegmaticus, & ſic de alijs. Tertium eſt cauſa efficiens, quæ duplex eſt, nempè extrinſeca, & intrinſeca: ab extrinſeca non oriuntur differentiæ, inflãmatio enim, vt exemplo id patefaciam, quæ fit à gladio, non differt ab inflammatione, quæ fit à contuſione: ab intrinſeca autem accipi differentia ſolet, quòd alij tumores fiant per diſtillationem, alij per collectionem. Quartum eſt accidentia, & conſequentia morbi, ex quo ſumuntur differentiæ, quod alij ſunt dolorifici, alij ſine dolore: alij cum pulſatione, alij ſine: alij rubei, alij non: alij tenſi, alij laxi: alij duri, alij molles, & alij liquidi. Quintum eſt tempus, vel tempeſtas, in qua tumores fiunt, vt tumorum alij dicuntur æſtiui, alij hyemales, alij autumnales, alij vernales. Sextum eſt locus, vel pars affecta, vt alia eſt inflammatio oculorũ, alia cerebri membranarum, aut alius tumor eſt internus, alius externus, & alij ſunt tumores pueriles, alij fœminiles. Septimum eſt motus morbi, & ætas, vt tumorum alij ſunt celeres, alij tardi: alij cito creſcunt, & deſinunt, alij è contra. Primæ autem, ac potiſſimæ tumorum præt.nat.differentiæ, à materia pro-

pria, ex qua gignuntur sumendæ videntur post causam formalem. Itaque vt quatuor sunt, quæ præter naturam tumores creare solent, sanguis, pituita, bilis, & atra bilis, sic quatuor erunt præcipue tumorum præt. nat. differentiæ, Phlegmone, Oedema, Erysipelas, Scirrhus. Phlegmone sanguinei confluxus germen est. Oedema pituitæ tenuis. Erysipelas biliosæ fluxionis. Scirrhus, limosi, & fæculenti sanguinis, vel crassæ, lentæq; pituitæ, autore Galeno lib. de tumor. præt. nat. cum hæc exuperarint germina sunt. His addenda sunt flatuosus spiritus, & aquosus humor: qui sui generis tumores creant, vt paulò post dicemus. Abscessus autem extraneam quandam, & purulentam varij generis materiam intra se continent. Phlegmones porrò duæ sunt differentiæ, prout vel ex sanguine puro, synceroq;, nec alijs humoribus commixto creatur, vel ex eodem impuro, & aliorum admixtione coinquinato. Quæ ex sincero gignitur sanguine, phlegmone vera nuncupatur: quæ ex eodem impuro, non vera: atque pro ratione vincentis in ea humoris denominationem aliam, atque aliam sortitur, vt si bilis sanguini admisceatur, phlegmonem erysipelatosam: superante verò bili, erysipelas phlegmonosum, atque sic de pituita, & atra bili admixtis dicatur, vt sit phlegmone quædam œdematosa, scirrhosa alia, vt Galenus lib. de tumoribus præter nat. affirmauit. Phlegmonosi etiã affectus censentur dothienes, bubones, phygethla, phymata, carbones. Dothienes, Celso furunculi, Auicennæ aldemurrenul dicuntur. Sunt autem tubercula acuta, cum

Tumorum differẽtiæ.

Affectus phlegmonosi.

ta, cum

ta, cum inflammatione, & dolore: bubones laxarũ partium, & glandulosarum inflammationes sunt. Phygetlum de genere phlegmones erysipelatodis est, & Celso panus vocatur: in inguinibus, & alis vt plurimum nasci solet. Phyma glandularũ phlegmone quædam est, quæ cito & incrementum suscipit, & ad suppuratione͂ accelerat. Celsus id genus tuberculum nuncupat. Ex phlegmonarum quoque genere & carbo est, ex feruente sanguine origine͂ trahens, qui & crusta integitur, & pustulis ijs, quæ ex igne fiunt, simillimis, circum ambitur: atque ob id & febrem acutissimam creat, & non rarò vitæ periculum infert, si ei præter feruorem contagio pestilens adsit: quod in pestilentibus constitutionibus fieri sæpè vidimus. Phlegmonas etiam non rarò sequuntur abscessus, sinus, fistula, gangræna, sphacelus. Abscessus interdum nulla etiam præcedente inflammatione fit, interdum, idq; sæpius, ad illam sequitur. Gignitur aute͂, autore Galeno libro de tum. præt. nat. cum natura à fluore deuicta, nõ amplius in pus, sed peregrinam aliquam mutationem, alias aliam sanguis permutatur: vel cũ pus retentum, & à carne ei subiecta recedens, & acredine vulnerans substat, tandemq; foras erumpit, nisi quis sectione id anteuertat. Sinum id esse vult Galenus cum pus acredine sua erodens, ita particulam excoriat, & continentia à subiectis separat, vt distãtia inter se pristinum statum recuperare haud facilè queant. Hunc verò affectum, nisi quis sedulò curare aggrediatur, callo obducitur, vt agglutinare ipsas, quæ interiace͂t partes difficillimum sit:

tumq́; ex sinu fistula efficitur, arctus nimirum, oblongusq́; sinus. Gangræna ingentes phlegmonas sequitur, estq́; veluti partis mors quædam: veluti sphacelus, seu syderatio completa, & exacta partis corruptela, in qua fœtor, nigrities, frigiditas, sensus priuatio, atque motus, ob caloris natiui, spirituumq́; defectionẽ insunt. Phlegmonarũ quoque genera sunt, quæ à partibus, quibus insident, pro ipsarum ratione, varias nomenclaturas sortiũtur, vt vuæ, tonsillæ, paristhmia. Vua autẽ gurgulionis inflãmatio est, quã Græci γαργαρεῶνα, καὶ σταφυλὼ, *Latini columellam dicunt. Tonsillæ, glandularum (quas amygdalas vocant) inflammatio quædam est,* παρίσθμια *Græci vocant. Sed hæc tria non solum morborum, sed & partium quoque nomina sunt. Sequitur erysipelas, quod biliosæ fluxionis germen esse Galenus varijs in locis prodidit, vt lib. de tum. præt. nat. lib. 13. meth. meden. & lib. de morb. differ. & si lib. 2. ad Glauconẽ ex sanguine, & flaua bili mixtam fluxionem erysipelas esse dixerit: quo etiam loco ex sanguine quidem, sed efferuescente, & secundum substantiã tenuissimo, creari erysipelas affirmauit. Exquisitum erysipelas solius cutis affectio est, & absque vlcere: illegitimum verò, non cutim modò, sed etiam subiectam carnem occupat. Interdum nimia humoris acrimonia cutem exulcerat: sed id dum facit, iam ad herpetis magis naturam, quàm erysipelatos vergit. Fit & non nunquam ex aliorum humorum cum bili miscela, sanguinis, pituitæ, atræ bilis, tumq́; erysipelas, vel phlegmonosum, vel œdematosum, vel scyrrhosum,*

ſum, iure vocatur. Herpes à ſincera bili natus, eaq; à ſanguine ſecreta eryſipelati proximus eſt. Hunc duplicẽ Galenus ſubſtituit, exedentem & miliarẽ: exedens, qui Græcis ἐσθιόμενος dicitur, à bili fit acriore, ſed mera, cutim vniuerſam ad ſubiectam vſque carnem cum incendio & pruritu depaſcentem, vnde illi exedẽtis nomen. Miliaris, κεγχρείας Græcè, ex bili tenuiore, atque dilutiore, ob pituitæ tenuis admiſtionem, fieri creditur: ob id albicantia quædam protuberãt inſtar milij ſeminum, vnde illi miliaris nomen. Ad eryſipelatos porrò genus pertinent, quæ Græcis φλύκταιναι, καὶ φλυκτίδες dicuntur puſtulæ, veluti bullæ quædam, ijs ſimiles, quæ in corpore à feruente aqua exoriuntur. Iam uerò ad œdema tranſeamus, quod & ipſum, vel vt morbus, vel vt ſymptoma concipi poteſt. Oedema, vt morbus eſt, tumor laxus, mollis, fungoſus, doloris expers, ex pituitæ tenuis influxu originem ducens. Fit & ex pituita alijs humoribus confuſa, tumq; illegitimum œdema naſcitur. Vt verò ſymptomatis rationem habet, alios affectus ſequi conſueuit, vt cachexiam, & aquã inter cutem: præſertim eã, quæ λευκοφλεγματίας, καὶ ἀνασάρκα dicitur. Sumitur Hippocrati œdematis vox, pro omni tumore partem quampiam infeſtante. Tumores nanque cuiuſuis generis omnes, œdemata ſolet appellare, vt comm. pri. ad lib. progno. Hipp. cõm. 33. teſtatur Galenus. Oedema quoddam phlegmonodes, eryſipelatodes, ſcyrrhodesq; à ſanguinis, bilis, & atræ bilis admiſtione dici conſueuit. Ad œdematis porrò naturam referenda ſunt hydrocæle,

aſcites,

ascites, et leucophlegmatia. Hydrocælen vulgò herniam aquosam dicunt, cum aqueus humor in testiũ tunicas allabitur. Ascites, seu aquosus, Hydrops, cum serosus humor in membrana abdominis interiore continetur: vti leucophlegmatia, cum corpus subtumidum totum efficitur, instar mollis, & subtumidi panis. Scyrrhus ab atra bile nascitur, estque Gal. tumor durus, absque doloris sensu, si exquisitus fuerit, qui & ipse curationem haud quaquam admittit. Non exquisitus verò, vt non omnino sine sensu est, ita & difficulter curari solet, nõ solum ex atrabiliario succo, sed ex pituita lẽta, crassaque, tenuiore eius parte resoluta, fieri scribit Galenus lib. de tum. præt. nat. & lib. 2. ad Glauconẽ. Fiunt quoque & scyrrhi ex transmutatione, cũ phlegmone erysipelas, aut œdema plus æquo perfrigerantur, transitq; in scyrrhum affectus. Sunt & scyrrhi phlegmonodes quidam erysipelatodes, ac œdematodes, pro ratione humoris confusi, à quo fiunt. Melancholici porrò tumores sunt, cancer, elephas, psora, lepra, phagedæna tumens, vlcera maligna, vt chironia, & telephia. Cancer ab atra bile fit, citra feruorem: elephas vniuersi corporis cancer est: psora & lepra tantum cutis uitia sunt: sed altera profundius se immittit, altera cutem tantum afficit: phagedæna cum cute pariter carnem subiectã depascitur. Satyriasmus, seu elephas incipiẽs, ad hoc genus refertur. Varices quoque atrabilario sanguine tumentes eiusdem ordinis censeri possunt. Inter tumores quoque ad hoc genus pertinentes censentur, quæ Græcis ἐκχυμώματα, & αὐδρύσματα dicuntur:

Melancholici tumores.

dicuntur: quorum alterũ ex contusione, ruptioneve nascitur vbi sanguis cutẽ subiens tumorem cũ liuore facit : alterũ tumor est ex vulnerata arteria natus, cum incũbens arteriæ cutis obducta, arteria verò nondũ agglutinata, interiacens sanguis tenuis tumorem facit : barbari aũt emborisma deprauata uoce nominãt. Scyrrhosi etiã affectus sunt ab affecta parte non sortiti: chærades, & sarcocæle : alterum glandosarum partium tumor est, alterum testium. Hic varix Latinis, alter affectus strumæ uocantur. Inflationes porrò ad flatuosum tumorum genus pertinent, ut tympanites, quæ Hippocrati aqua intercutem sicca in aphorismis dicitur: & priapismus, qui pudendorum, à flatulento spiritu in cauernosum neruum sese immittente, intẽtio est. Sunt & parui quidam tumores in cute orientes, ut achores (salsæ plerunque pituitæ germina) eademq; parua in cute capitis ulcera, tumore modico prædita. Faui, ex quibus melli consimilis humor effluit, & foraminulenti tumores exigui sunt. Duriora, & prominentiora sunt, uerrucæ latiores, & pensiles; quarũ priores μυρμήκιας, posteriores ἀκροχορδόνας Græci uocant. Sic & epinyctides, exanthemata, et ecthymata, ad pustularum genus referri, quæq; in suo genere possunt epinyctides, exigua vlcuscula sunt, suapte sponte erumpentia, pustularum formam nacta, quibus disruptis cruenta sanies manat. Inde autem nomen sumpserint, quod interdiu non admodum, noctu grauius ægrum infestent. Exanthemata, efflorescentiæ quædam subtumentes sunt, instar gemmarum in plantis turgentiũ. Has Plinius,

& La-

& Latini papulas, & pituitæ eruptiones vocant (vulgus medicorum uariolas) quæ interdum latiores, & absque pruritu multo, à frigidiore, & crassiore humore nascuntur: interdum sublimiores apparent, & à calidiore simul, & tenuiore humore ortum habent. Psydracia, tumores non admodum supra summam cutem protrusi, bullis similes, quæ ab igne excitantur, sunt. Tumoribus, porrò adnumerantur, non ijs, qui ex humoribus nascuntur, sed qui ex tumente aliqua corporis parte fiunt, nullo contento humore, vt epiplocæle, enterocæle, enteræpiplocæle, cirsocæle, bubonocæle, & umbilici prominentia. Fit epiplocæle, cum omentum in scrotum labitur: enterocæle cum intestina descendunt: enteræpiplocæle, cum intestinum simul cum omento in scrotum delabitur: cirsocele hernia varicosa: bubonocæle, inguinis ramex est: & fit rupto peritonæo iuxta inguem, aut eo vulnerato, & procidente. Ex carne porrò supercrescente fiunt epulides, & parulides, hoc est exigui abscessus circa gingiuas orti, carne nimium supercrescente. Polypus, deformis, eaq; carnosa prominentia quædam in naribus est, pendula, multisq; radicibus, seu pedibus nixa, vnde illi nomen. Sic atheromata, steatomata, melicerides, abscessus sunt in quibus quid simile pulti, melli, seuo inuenitur: vti etiam quibusdam alijs, variæ, atque extraneæ quædam substantiæ reperiuntur, veluti lutum, cœnum, limus, fæx, vngues, lapides, pili, pori, ossa, testæ, vermes, & eiusmodi animalcula ex putredine orta. Atque hæ tumorum præter naturã omnis generis differẽtiæ.

De

De causis tumorum præter naturam in vniuersum. Cap. 3.

VMOR igitur præter naturam est morbus organicus, et simplex in magnitudine extensa consistens, atque hæc est naturalis, seu formalis causa ipsius, dum de causis in hoc capite tractaturi ordine sumus. Succedit modo causa materialis, neque id iniuria factum esse arbitror, cum dicat Guido. nota quod causa materialis tumoris præter naturam continetur in loco, & ita est cõiũcta: quippè iure optimo ipsius pertractatio succedit post formalem causam. Auicen. itaque, vt ab eo exordiar, in secun.pri.doct.pri.dixit, quòd materia huius morbi est multiplex, vel potius seu triplex: quatuor humores, scilicet sanguis, pituita, bilis, & atra bilis, ac præterea vniuersus humor, & flatus. Verum Auic. in hoc diminutus est, nam licet tumores ex his fiant, non tamen omnes ex aliquo istorum fiunt, sed dantur aliæ multæ materiæ, & res ab ijs, quæ faciunt tumores. Guido autẽ, inquit quod materia tumorum est duplex, aut enim materia tumorum est materia naturalis, aut nõ naturalis: naturalemq; materiam dicit esse humores naturales: non naturalem verò, humores non naturales. Vocatq; humores naturales, massam sanguineam, quæ sanguis absolutè à Galeno sexcentis in locis dicitur, & est aggregatum ex quatuor humoribus, qui omnes in illa massa sunt in potẽtia, & inter se refracti, nõ aũt sunt in actu. Scire enim debemus

mus ꝙ vox ista sanguis aliquãdo significat massam ipsam sanguinis aggregatã ex quatuor humoribus, in qua massa, vt iam dixi, sunt in potẽtia, & refracti: atq; interdũ significat quartã partẽ massæ: igitur ꝑ humores naturales Guido intelligit massam hãc, quæ licet aliquãdo humidior, aliquando calidior, iuxta diuersorum corporũ habitus fiat, tamen materialis dicitur, quoniã ex ipsa, seu ex quatuor humoribus, quibus constat, partes omnes aluntur, siue modo humores, in ipsa massa æquales sint, siue alter superet alios, & excedat. Non naturales verò quatuor eosdẽ humores appellat à massa separatos, & inter se non amplius commixtos, sed actu per se, & separatim existentes, quos humores appellat non naturales, quia sic separati non nutriũt partes. nulla enim reperitur pars, quæ ex sola bile, atra, vel flaua, pituitave nutriatur, & de natura istorum quatuor succorum est, vt cum ex massa fuerint separati, & extra vasa, non amplius concrescant. Humores igitur naturales, & non naturales, iuxta Guidonis sententiam sunt tumorum præter naturam materialis causa, cuius inuentio venusta quamuis sit & docta, manca tamen est, & diminuta, quoniam multæ aliæ res inueniuntur, quæ tumores faciunt, ad nullam tamen istorum duorum cap. possunt redigi, cum nec naturalis, nec etiam non naturalis existat, vt infra paulo patebit. Ego autem dico septem esse capita, vel fontes, ex quibus tumorum omnium materiã haurimus, ex quibus primum quidem caput, vel prima materialis causa est massa sanguinis, quæ

facit

facit tumores, vel quando naturaliter se habet, vel quando propter materiam secũdum materiam se habet massa sanguinea: quando est integra, & in sua natura consistens: non integra verò quando ex natura est corrupta, vt si exempli gratia sanguis fluat in partem aliquam, & faciat tumorem, tunc tumor ille dicitur fieri à massa sanguinea naturali, vel naturaliter se habente: si contra sanguis in parte aliqua obstruatur, inibiq; putrescere incipiens abscessum faciat, materia illius tumoris non naturalis nuncupabitur. Alterum caput, ex quo sumitur tumorum causa materialis, sunt humores à massa separati: sunt inquam, humores isti hoc modo accepti tres tantummodo phlegma, & bilis vtraque; sanguis verò non potest re ipsa ab alijs humorib. separatus reperiri actu per se existens, sed semper in massa: cæteros autem humores singulos, per se seiunctos à massa, & quemcumq; actu existentem inueniri, tum sensus, tum ratio ipsa docet, & sicut massa sanguinea. Tertium erit causa tumorum, vel vt cum secundum naturam se habeat, vel quando præter naturam: ita etiam humores isti tumores faciunt, aut quãdo non sunt corrupti, aut cum putrescunt. Quartum caput est pars solida, nam sæpè partes solidæ recedentes à propria sede tumores efficiunt, vt cum ossa luxantur, suoq; loco dimouentur, faciunt, vt partes, in quas prolapsa sunt intumescant: ita et intestinum descendens, & caro excrescens circa vasa seminalia, efficit tumorem in scroto, qui ramex dicitur, vt antea adnotauimus: atq; omnes

nes iſti tumores cum habeant pro materia partes ſolidas, ad hoc caput, ſeu fontem redduntur. Quintum caput eſt materia aquoſa, quæ non eſt ſimpliciter humor; & aquoſa iſta materia eſt aliquando naturalis, aliquando præter naturam: naturalis eſt, vt quæ in inteſtinis, & abdominis cauitate reperitur, quæ quidem naturalis eſt, quia inteſtinorum motio ineſt, vt hæc eadem humiditas aquea in abdominis cauitate contenta deſcēdat interdum in burſam ſcrotum dictum, & faciat herniam: nō naturalis verò hæc eſt humiditas aquea, vt cum hydropem facit. Sextum caput eſt vapor, ſeu fumus quidam, vt eſt in hernia ventoſa, vel ramice ventoſo, flatuoſove. Septimum & vltimum eſt quòd ad omnia, quæ ex toto increſcunt, præter naturam reducuntur: hæc autem ſunt multiplicia, quæ in locis contenta, ſeu retenta faciūt tumorem, & ideo vocamus præter nat. retenta in parte aliqua, & primo ſunt quædam ueluti polenta, vrina, amurca, muccus, & eiuſmodi: ſecundo pus, hoc eſt ſanies: tertio mellea quædam ſubſtantia: quarto materia quædam à laridi ſimilitudine ſic dicta: item grumus ſanguinis, calli, capilli, vngues, filamenta, lapides, carbones, glandes plumbeæ, animalia ipſa viuentia, vt vermes. hæc enim omnia aliquando, imo ſæpius viſa ſunt efficere tumores. Hæc igitur ſunt ſeptem capita, ex quibus tumorum materiæ omnium accipiuntur, quibus ſuccedit efficiens cauſa, quæ eſt duorū generum prolata; primitiua dicta, & à Celſo in præfat. 1. lib. cauſa euidens, & cauſa externa,

eo quod

eo quod extrinſeca ſit, & pateat: altera verò cauſa ſub ſecundo genere contenta, dicitur cauſa antecedens, & à Celſo addita cauſa, & cauſa continens morbum appellatur. Cauſa autem primitiua dicitur, teſte Gale. in 1. de cauſis pulſ. cap. 1. totum illud quòd extra corpus humanũ poteſt facere morbum: & hanc Guido duplicem eſſe dixit, caſum enim & percuſſionem: ac per caſum fracturam, luxationem, & ſimilia intelligit; per percuſſionem autem omnem contuſionem. Harum etiam cauſarum meminit Auicẽ. ſec. pri. doctr. 2. c. oct. & decimo, tractans de tumoribus præt. nat. & 4. fen. 1. lib. ca. 25. addit his duobus morſum, vel ictum venenoſorum animalium. igitur ſecundum ipſum tria erunt genera vera cauſarum effectiuarum tumoris præter naturam, ſed deceptus vtique eſt vir iſte, quoniam aliæ multæ cauſæ dantur, quæ ad nullum iſtarum trium generum reduci poſſunt, ſicut paulò infra patebit. Ob id Tagautius, vt & ipſe aliquid inueniſſe videatur, cauſas eſſe inquit caſum, percuſſionem, fracturam, diſſenſionem, luxationem, & errorem, qui in victus ratione committitur. ſed nihil & ipſe agit, quoniam omnes iſtæ cauſæ ab ipſo aſſignatæ, ad illa duo genera Guidonis reducũtur: nam mala victus ratio ad ipſummet reducitur primum: reliquæ verò & omnes ad ſecundum, ſcilicèt percuſſionem, & ita omittit etiam animalium venenoſorum ictum, quæ tamen cauſa neceſſario requiritur. Dicamus ergo quòd prima efficientium cauſa tumorẽ ſit ambiens aer, qui inducendo hanc vel illam intempe-

Cauſa primitiua, q.

riem est in causa tumoris, vt ait Galenus in suis comm. de nat. humana. Intemperies autem ista, qua mediante aer ambiens efficit tumores, vel est nimis calida, vel laxa, vel tepida, vel frigidissima, vel qualitas contagiosa: à caliditate quidem nimia fiunt tumores, vt si quis æstiuo tempore sub Sole deambulans, succedat sibi tumor epatis, vt sæpè contingit: à tepido autem, laxoq; calore, vt si quis noctu faciat iter sub plenilunio, iter illud lunare tepidum, sæpè facit tumorem, vt glandularum, vel narium, & huiusmodi: nam calor ille suo tempore potest humores eliquare, sed non discutere, sicut etiam fieri solet à calore solari martio, vel aprili mense: à frigiditate tertio intensissimi solent tumores oriri, vt perniones pueris admodum familiares, qui non aliunde oriuntur, quam ab externa frigiditate intensissima: à qualitate autem maligna, vt si quis permanserit in loco aliquo, vbi fuerit aliquis, qui in carbonis re fuerit passus, ex mala qualitate inibi relicta contrahat præter naturam. Sæpè etiam visum est fieri tumores ex mala qualitate arborum, ut iuglandũ, sub quarum vmbra dormientes, vt plurimum tumores contrahunt: quod idem compertũ est etiam fieri, si quis fodiat tapsiam, sine caligis aduerso vento: statim enim ex mala qualitate illius trãsmissa intumescit fossoris bursa. Istis igitur modis ambiens aer solet esse causa tumorum. Altera causa est omne corpus solidum, contangens humanũ corpus, vt contactus alicuius rei solidæ, calidissimæ, vel ignitæ, uel etiam frigidissimæ, sicut nos

Tumores aliquando fiunt ex infecto aere.

vidimus

vidimus in muliere quadam, quæ ex sessione nudis natibus æstiuo tempore supra marmores lapides frigidos, tumorem maximum cõtraxit. Sequitur præterea corpus fricans, & atterens, cuiusmodi eueniunt calli pedũ, & intertrigines, hoc est vesiculæ aqua plenæ quæ in pedibus ex attritione succorum, vel calceamentorum solent aliquando aboriri. Deinde est corpus præter modũ attrahens, vt cucurbitulæ, si diu inhæreant corpori solent ex valida attractione partem in tumorem eleuare. Postea est corpus extrinsecum faciens solutionem continui, vel manifestam, vel occultam: manifestam, vt si pars aliqua vulneretur, sæpè vulneratæ parti tumores succedunt, causa autem est corpus secans: abditam verò, vt tumor, qui in parte aliqua inducitur ex contusione à corpore extrinseco contundente: & ad hoc caput reducitur etiam casus & luxatio. Alia sunt deinceps animalia, quæ ictu, vel vulnere excitant tumores, vt scorpio, vipera, cerastes, mus, grancus, re hæc enim animalia, si partem aliquam corporis momorderint, statim excitatur tumor, non solum partis istius, verum etiã & totius corporis aliquando. Altera causa est labor, vt longa equitatio, quæ solet interdum, imo sæpius tumores in inguinibus facere; sic & malus vsus, vt si quis cum labore ambulet, nam propter impedimẽtum alicuius musculi, cruris alterius labor ille aliquando solet facere tumores. Postrema tandem causa est, totum illud, quod assumitur in corpus, & sub hoc capite continetur mala victus ratio:

Animalia tumores excitantia.

hæc autem quæ assumuntur in corpus, vt cibaria & huiusmodi, solent facere tumores, vel sua quantitate, vt nimia ciborum copia facit plenitudinem: vnde postea verno tempore tubercula in cute oriuntur; vel sua qualitate, vt si quis sit retentus à vino, & incipiat ipso vti, sæpè vinum illud ob suam caliditatem excitat tumores præter naturam in corpus illius, qui sit abstentus à vino: vel ratione occultæ qualitatis, vt si parua portio cantharidum exhibeatur cuipiam in vino, vt solet fieri ocij gratia in rusticis, videmus enim illorũ pudendum statim intumescere. Hæc sunt capita à quibus omnes causæ extrinsecæ, & efficientes tumorum accipiuntur, ac sub quibus tumores multi comprehenduntur. Interna autem efficiens causa duplex existit; vna quidem receptio, ac collectio excrementorum, vel humiditatum in aliquo loco; altera verò transmissio, vel fluxus. equidem humiditatis excrementa aut contingit, vt retineãtur in loco varijs de causis Auic. autore in secun. 1. doct. 1. & Gale. in libro de causis morb. cap. 5. Quandoque enim excrementum recipitur, & continetur in aliqua parte propter facultatem concoctricem debilẽ, quæ sua imbecillitate nequeat cibos concoquere, & conuertit illos in excrementa, quæ postea retenta tumores faciunt. Quandoque ob nimis validam vim retentricis facultatis, quæ ita aliquando valida est, vt non solum quòd bonũ est retineat, verum etiam malum, quod postea in causa est, vt fiat tumor in parte illa, vbi retinetur. Hæ sunt causæ retentionis excrementorum

secundum

secundum Gal. quibus addemus nos meatus angustiam partis; si enim meatus non pateant, excrementa nequeunt foras propelli, & sic efficiũt tumores, vt videmus testes intumescere ex obstructione meatuum seminalium. Secundo addemus ineptiam excrementi ad hoc, vt possit expelli, vt cum excrementa nimis crassa, & viscida sunt. Auicenna addit aliam causam tumoris præt. nat. & est angustia, breuitasq́; vasorum illorum, quæ sunt in loco; quando enim vasa manus, exempli gratia, ob eorum breuitatem, & angustiam nequeunt totum illud sanguinis, quod eo transmittitur in se recipere, & continere, tunc fit ut sanguis ille extrafundatur, & est in causa, vt pars, in quam ex transmissione, transfusioneve, est prolapsus, intumescat Causa autem constrictionis vasorum solet sæpè esse frigiditas uenas constringens, ac arterias, & poterit aliquando dici causa tumorum, quæ primitiua, & extrinseca dicitur. Succedit modo causa interna, quæ nihil aliud est, quàm fluxio humoris à loco ad locum, quæ nec ipsa simplex est, nam ad hoc, ut materia aliqua humida fluat in partem aliquam, tria requirũtur, motus humoris, transitus opportunus, & aptitudo partis, seu loci, in quem humor fluit ad excipiendum ipsum. nisi enim humor moueatur, & agitetur, nequit in partem aliquã fluere; ut etiã si uiæ, per quas humor debet transire non pateãt; similiter quoque si humor fluat in partẽ aliquam, & illa nequeat ipsum cohibere, ac recipere, antequam excitabitur tumor. Tria igitur ad hoc, ut

fluxio faciat tumorem requiruntur, motus (inquã) humoris, transitus opportunus, & aptitudo partis ad recipiendum, & retinendum ipsum, teste Galeno libro. 13. meth. med. Sed motus humoris ad fluxionem, altera duarum causarum fieri solet, aut enim mouetur, quia expellit, aut quia attrahitur, quibus addemus nos tertiam, quam humor ipse habet sibi annexam, neque illam fortasse cognouit Galenus libro iam præcitato, cap. 3. ubi de duabus præcedentibus curiosè admodum tractat. Neque enim semper humor mouetur ad aliquem locum, ut expellatur, uel attrahatur, sed quandoque mouetur, & à principio sui intrinsecè, & cum natura quod graue est deorsum tendit. similiter & in humore fit aliquando, ut cum sanguis est maxime spirituosus, & calidus, tunc enim facile humores mouentur, absque quo aut expelluntur, aut attrahuntur. Redditur autem sanguis spirituosior, & calidior, aut ex totius, aut partis calefactione; atque solet totum corpus incalescere, aut motibus, aut cibis, aut pharmacis, & hoc modo tripliciter, non dupliciter, vt aliqui uolunt erit causa motionis humoris à loco ad locum, expulsio, attractio, & propensio. Sequitur modo ut de alijs duobus uerba faciamus, & primo de expulsione. Galenus itaque libro 13. method. med. capite præcitato inquit, quòd sanguis à loco, ad locum expellitur, scilicet à parte sana ad partem affectam, uel quia molestat partem sua quantitate, vel qualitate manifesta, aut quantitate & qualitate simul, sed omisit qualitatem

tatem occultam Galenus eo loco. Pars igitur in qua humor residet aliquis insurgit ad illius expulsionem, vel quia læditur à sua quantitate, vel qualitate maligna, aut vtraque, vel ab eadem qualitate abdita. Dicamus modo de attractione, nam & ipsam posuimus causam fluxionis humoris, sed per attractionem intelligemus de vera illa attractione, quæ est cum trahens mouetur celeriori motu, quam id quod trahitur: hoc enim requiritur ad veram attractionem: veram inquam, quoniam analogica quædam attractio datur, qualis est magnetis ad ferrum, de qua non est nobis sermo, sed de ea duntaxat, qua videmus partem affectam trahere ad se humores, quæ ideo dicta est attractio, quoniam in causa est, vt humor fluat, & talis causa est in parte affecta, atque ob id pars dicitur attrahere, vt enim in vera, & analogica attractione partis affectæ, causa attractionis est in attrahente, ita in attractione partis affectæ causa attractionis est in affecta parte. Aliam causam, qua humor fluat ex loco ad locum esse diximus transitũ opportunum, crassorum scilicet, quæ inter partem à qua, & partem ad quam fluit humor, de qua fusius in superioribus dictum fuit. Tertiam causam constituimus esse receptionem, seu aptitudinem partis ad quam fit fluxio, sed causa cur pars ipsa excipiat fluentem humorem, non simplex est: aliæ enim partes excipiunt quia debiles sunt, & ita vna causa erit debilitas, quæ nec ipsa vnica est, teste Gal. lib. de caus. morb. aliquando propter intemperiem aliquam: aliquando est imbecilla, non ratione intemperiei,

ſed propriæ ſubſtantiæ : altera cauſa imbecillitatis particulæ, quædam eſt proprietas à natura definita ad excipienda excrementa: altera cauſa exceptionis humoris eſt vaſorum conformatio in parte affecta. vt ſi alicubi venæ ſint latæ, & in loco cauo ſitæ reddentur faciles, & accommodatæ ad excipiendum retinendumq́; : tertia ſitus, vt partes inferiores ratione ſitus facile humores recipiunt, & alias res ſua grauedine deorſum tendentes; ſuperiores verò partes excipiunt flatus, & leuia omnia, & hæ ſunt cauſæ internæ efficientes tumores præter naturam, & ante ipſas externæ. Quare concludere cum alijs meritò poſſumus, cauſas eſſe quæcunque tumores iſtos gignere valent: vt ex præcedentibus caſus, offenſio, vulnus, luxatio & huiuſmodi : ex internis & corporeis, varij humorum (vt adnotauimus) in partem quampiam decurſus. Cum hi vel copia aggrauantes, vel acrimonia, malaq́; qualitate alia infeſtantes, expultricem facultatem ad horum propulſionem proritant, & à fortibus partibus in imbecillas deiectis, tumores varij generis excitant, vt Galeni milies in mille locis ſententiam eſſe adnotauimus, vt commode apparet tum lib. 13. meth. med. iam citato, tum etiam lib. de inæq. intemp. & lib. de tum. præt. nat. Atque hæc de tumorum præter naturam cauſis, externis, ac internis dicta ſint ſatis.

De signis tumorum præter naturam in vniuersum. Cap. 4.

IGNA tumorum omnium in conspicuo sunt: ipsa nanq; sensibus subiecta sese produnt: apparet enim elatum in omnibus tumoribus membrum, modo cum dolore, renixu, rubore, duritie, modo sine his, pro ratione humorum tumores creantium. Quapropter ad ipsa declaranda neque multum desudabimus, neque valde prolixi erimus, sed duo nobis capita consideranda breuiter præponentur: primum quidem, vt inuestigemus quot sint ista signa, quibus possimus deuenire in tumorum cognitionem præter naturam: secundum, quot sint loca, et quæ, ex quibus signa ista eliciamus. Dicendum autem de primo capite, quod certè est maximè obseruandum: nam signa rem ipsam quantumcunq; abditam nobis ante oculos ponunt. Prima igitur signorum vtilitas (in hoc enim cap. istud videtur versari) est quod ex ipsis cognoscimus an humor aliquis debeat in parte aliqua suboriri, nec ne, vt si brachium magno vulnere, vel dolore sit affectum, signa nobis indicabunt, an tumor aliquis debeat dolorem illum intensum, vel vulnus subsequi, aut non. Secunda vtilitas est quòd per signa in speciei cognitionem deueniemus, & naturæ tumoris. Tertia mores tumorum demonstrat: quarta causas: quinta subiectam partem, quæ nam videlicet sit pars illa, quæ tumorem patitur, de quo quotidie lis est inter medicos, & præsertim si tumor

Signorum prima vtilitates.

mor

mor sit in partibus internis, & abditis. Sexta indicat tempus, motum, & successionem tumoris: tempus quidem, vt an citæ, vel tardæ sit naturæ: motum, vt an sit finiturus in abscessum, an in gangrænam, & cætera. Septima docet affectus, symptomata, & proprietates, vt nunquid tumor iste sit malignus necne, & alia huiusmodi. Erit alterum caput de locis, in quibus signa ipsa eliciuntur: primus igitur locus est natura siue forma tumoris, quam si nouerimus plura ex ipsa eliciemus signa. Sed dicet fortasse aliquis, tu tibi ipsi hoc pacto contradicis, quoniam supra posuisti morbi naturam ignotam, & cognosci à nobis per signa: quomodo igitur hic ponis ipsam tanquam locum vel fontem, ex quo signa colligamus. Dico quòd superius intellexi de natura huius, vel illius tumoris particularis, hic autem de natura, quæ species est, à qua non eliciuntur signa speciei tumoris de natura tumorum: habita enim cognitione causarum, multorum simul signorum habetur notitia, vt si scieris, quòd inflammatio fiat à sanguine occurrenti, mox inflammationi cuipiam, statim dices hic adest inflammatio: inflammatio fit à sanguine, ergo tumor iste est inflammatio: ecce quomodo ex cognitione causæ materialis, scilicet sanguinis, tu cognouisti tumorem hunc esse inflammationem. Eodem modo discurrere in alijs poterimus, donec signis proprijs perueniamus in exactam causæ materialis cognitionẽ, à qua quidẽ maximas seligemus pro eiusmodi curatione vtilitates. Tertius fons affectus continet, & symptomata, vt si videro tumorem aliquem,

quem,

quem, vbi sit pulsatio, rubedo, calor, dolor magnus, & eiusmodi affectus, & symptomata, inferam tumorem hunc esse inflammationem. Quartus fons, est analogia, vt verbi gratia, hac æstate grassabantur carbones pestilentes in inguinibus, qui cito fiebant, si videro alicui in inguine cito oboriri tumorem, ilico inferam ab analogia sumpta indicatione, quòd tumor iste sit pestilens, & hoc pacto videmus proportionem nos duxisse in cognitionem tumoris pestilentis. Capita igitur ex quibus sumuntur signa omnia tumorum præter naturam sunt quatuor, vt diximus, natura morbi, causa, symptomata, & analogia, seu proportio: succedit modo, vt de iudicijs tumorum præter naturam aliqua inferamus.

De prognosticis tumorum præter naturam in vniuersum. Cap. 5.

Ox ad prognostica accedere debemus tumorum præter naturam, cũ venientium præsagia, seu futurorũ prognostica ex præsentibus sumantur, inuento scilicet affectu ac parte affecta, qui præsentes sunt, cognitisq; eorũ causis, ex eisdem nanque ijs, quonã terminaturus morbus sit, præcognoscimus, & vsus dexter suppetit nobis adiumentum. Medicus nanque futura præsagiẽdo, ac prædicendo, triplicem comparat usum: nam cum fieri non possit, vt omnes ad sanitatem ægri perducantur, mortis culpa eum vacare ostendetur, si futura prædixerit: obtemperantesq; ægrotos reddit, Medicus, futura præsagire debet.

cum

cum propenſius ipſi pareant : & de longinquo ipſi morbo obuiam it, multò ante remediorum tempus opportunum edocens. Primum igitur ſciendum eſt quòd in iudicijs vniuerſorum tumorum præter naturam, capita, ſiue ſcopi, vel inſtrumenta quamplurima requirūtur, neque vna duntaxat ſimplici obſeruatione in exactam iudiciorum obſeruationem peruenire ſtatim poterimus, omnium tamen iſtorū capitum, optimum haberi debet, & expetendum illud erit, quòd per ſenſu imperceptibilem fit diſſolutionem. poſt illud verò, quod per ſuppurationem. At uerò capitū prædictorū, primū id apponemus, oēs eos tumores, quæ vera apoſtemata vocāt, inuicem magna ex parte complicari, neque facilè aliquem eorum ſyncerum, ac purum inueniri. Quandoquidem inflammationi illi, quam cū Græcis, plegmonem antea nuncupauimus, ex ſanguine, vt plurimum aliquid commiſceri compertū eſt, quod vel œdematis, vel eryſipelatis, aut ſcyrrhi naturā ſeruet. Eryſipelati autem, quòd phlegmones, aut œdematis, aut ſcyrrhi ſpeciem referat. & ita in reliquis omnibus. Illi autem præter naturam tumores, quæ non vera apoſtemata vulgares medici appellant, maiori ex parte ſynceri, ac puri reperiuntur. Secundum deinde caput tempora tumorū complectetur. nā declinatio cognoſci debet, ac cætera quæ coniunguntur tria tempora: & hæc à tribus potiſſimum ſuum diſcrimen accipiunt, nempè ab ipſius tumoris eſſentia, hoc eſt magnitudine, vel paruitate, à materiæ diſpoſitione, & ſymptomatibus. Incremētum itaque, ſtatus, principium, & declinatio multum

tum nobis prodesse possunt, vt exactius de tumoribus iudicemus, ijsque præsertim, qui ex humorum influxu fiunt. Neque verò hic, dum de tumorum præt. nat. temporibus loquimur, temporis vocem Aristotelico more sumimus pro mensura motus secundum prius & posterius, & si haud incongruè adaptari tumoribus, hæc temporis significatio possit: neque pro temporis opportunitate ea, quæ auxilijs administrādis idonea putatur. Sed temporis voce hoc loco, tumorum præt. nat. ætatem, atque decursum intelligi volumus, quo vicissitudine quadā, in alium, atque alium morem demutantur, mutatione q; ea varie ægrum afficiunt. Cur autem his quatuor temporibus, omnem tumorum prædictorū decursum metiri medici voluerint, in promptu causa est, quòd quatuor sint effatu dignæ, sensuq; perceptæ in ipsis mutationes, quarum vicissitudine omnē eorum decursum concludi sit necesse. Siquidem si futuri tumores præt.nat. sunt, sui ortus initium aliquod habeant oportet. Principij autem nota est cū particula distendi incipiat, & fluxionis adsit initiū, cum dolore adhuc exiguo. Cum verò nihil quicquā confestim summum fieri possit, nisi prius augescens ad hanc perfectionem deueniat, augeri ipsum, & increscere prius oportet: dein summum statum assequi, cum nihil quicquam perpetuo in immensum augescere, sine vllo termino queat. At incrementum adesse iudicamus, cum videmus tumorem attolli, partemq; affectam impleri, ac symptomata, quæ vnumquenque tumorem sequi solent, manifestè augeri. Cum itaque tumores incrementi sui finem na-

cti

cti sunt, tum certè in summo vigore consistere dicũtur: perinde atque plantæ, & animalia dum augeri desinunt, quæ vigere, & consistere tum rectè dicuntur. Vbi autem statum tumores consequuntur, cum diu in eo persistere nequeant, ob casuum, eo in tempore vehementiam, si salubres tumores futuri sunt, mox ab hoc summo vigore sese remittentes ac veluti deferuescentes declinant, donec omnino parta ægrotatibus salute finiantur. Status verò indicium est: cum prædicta omnia, tumor scilicet, & symptomata cuiusq; tumoris differentiæ proprium vigorem suum obtinent: nec amplius possunt incrementum assumere, quin materia faciens tumorem, in alterius generis substantiam degeneret, & transmutetur. Declinatio autem tũc adesse cognoscitur, cum tumoris moles, & propria ipsius symptomata, imminuuntur: vel materia, quæ tumorem facit, in aliam substantiam incipit transmutari. Primum igitur tumorum præter naturam tempus principium est, coctionis signis ab alijs discretum. Reliquum verò tempus vsque ad vigorem, quod à principio ad statum medium interest, ascensus, siue incrementum nominatur: tum enim augetur tumor, fiuntq; symptomata quàm in initio grauiora, coctionisque vestigia quædam tum apparere incipiunt. Partem hanc status sequitur, pars, vt ait Galenus lib. de crisib. cap. 8. totius tumoris vehementissima, vt in qua casus omnes vehementissimi, & ægro periculũ minitantes omnino appareant: vnde est illud Hippocratis lib. 2. aphor. 30. Circa statum omnia fortiora. Vltima tumorum pars declinatio est, vt in qua

eorum

eorum remiſſio, accidentiumq; ſedatio, tandemque abolitio fiat. Cæterum quatuor hæc tempora ſimul aliquando coincidere videntur propter breuem ſcilicet ac penè imperceptibilem vniuſcuiuſq; durationem, vt cõtingit in venenoſis inflammationibus nõ lætalibus, quæ ſtatim vigent ac florẽt. Tempora itaque eiuſmodi à tribus potiſſimũ ſuum diſcrimen accipiunt, nempè ab ipſius tumoris eſſentia, hoc eſt magnitudine, vel paruitate, & reliquis ante aſſignatis. Tumores porrò huiuſmodi, qui ex humorũ præſertim fiunt influxu, niſi fieri prohibeantur materiam reprimendo ĩnflantem, vel ſponte, & citra vllam manifeſtam occaſionem intro recurrente fluxione deliteſcant, aliquo iſtorum quatuor terminari neceſſum eſt, inſenſibili exhalatione, ſeu reſolutione, vel facta ſuppuratione, vel corruptione, vel induratione. Hæc igitur quatuor ſunt illa tempora, qua nos manu ducunt ad exactè de tumoribus iudicandum, & curationem aggrediendam, atque illa tantopere medicorũ ore celebrata. Sequuntur poſt hæc, capita quædam prognoſticorũ, quæ potius amplectuntur eas exituras, quas abſceſſus etiam cũ alijs vocamus, quibus diligenter præcognitis non paruam quoque vtilitatem ſuſcipiemus, omiſſis interim ſignis quibuſdam per Tagautium cum iudicijs coniunctis, tanquam maxime ex præcedẽtibus cognitis. Quandoquidem de ſignis in vniuerſum tumorum præter naturam qui tractationem ſiue peculiare caput aggrediuntur, ordinem aliquo pacto ſubuertunt, dum cũ ipſis iudicia etiam coniungunt, atque confundunt. Quanquã ſigna multa, & ſi pro

ratione eorum, quæ significantur, modo demonstratiua, modo prognostica, alias verò rememoratiua appellentur, veteres tamen medici (quod testatur Galenus in arte medicinali) omnia illa prognostica appellare consueuerũt, tam & si præsentia, & præterita significent: sed ineptè, mea quidem sententia, & incongruè satis. De eo enim, quod præterijt, præsagium fieri non potest, cum sit præsagium, seu prognosticum, rei futuræ, per ea quæ apparent, prædictio. Abscessus igitur, qui iuxta membrum aliquod nobile, vel propè iuncturas fit, atque adeo in venosis, aut neruosis partibus, quiq; imbecilli particula, & natiuo calore propemodum destituta, prædura quoque & densa cute obtecta consistit, ad hæc crassiore materia, & ad motum tardiore constat, planus etiam seu æquabilis, & in coni formam non subductus, suspectus admodum est, ægreq; ac tardè maturatur. Qui verò huic ex aduerso respondet, boni moris est, & laudabilis, citò enim, & facilè in suppurationem vertitur. Cæterum puris optimi, ac teterrimi notas, oraculo vltimo libri primi præsag. nobis expressisse est uisus Hippocrates, ad hunc modum inquiens. Pus illud optimum censetur quod album, æquale, læueq; & quam minimè fœtidum est. Quod verò huic maximè contrarium apparet, pessimum est.

Præsagium quid.

Atque hæc de tumorum præter naturã in vniuersum prognosticis hoc loco dicta sufficiant.

De curatione tumorum præt. nat.in vniũer- ſum. Cap. 6.

VCCEDIT modò, vt de curatione tumorum præter naturam vniuerſali caput imponamus, in quo quidem prolixi admodum non erimus, quoniam inſra de curatione particulari verba facere maximè cogemur. Proponitur ergo tumor præter naturam curandus, & primò via, ſiue methodo diuiſiua procedere opus eſt, ac videre nunquid tumor fiat, an verè factus ſit: ſecundo ſi fiat, an fiat à materia, quæ in parte gignatur, vbi fit tumor, inibiq; coaceruetur, an verò aliũ de fluat, hoc enim principio ſcire multi refert. Neque enim eandem admittit curationem tumor, qui iam incipit, & fit à materia fluente, quam requirit tumor iam factus, & à coaceruata materia in parte affecta: ſiquidem, ille requirit præcautricẽ medicam facultatem: ſed qui factus eſt, curatricem. Quando autem tumor eſt partim factus, & partim fit, peculiarem quiſque, & à prædictis diuerſam poſtulat curationem, quoniã indicationes tumoris partim incipientis, & partim facti ſunt compoſitæ; qui verò factus tumor eſt, et qui fit ſimplex. Et idcirco primum quod in curãdo tumore incipere debemus, eſt, vt cõſideremus an fiat, an factus ſit, an partim factus, & partim non, ſed tumor, de quo prius ſermo nobis erit hoc loco inſtituendus, ille erit qui à fluxione fit. Si itaque occurras iſtiuſmodi tumori, quẽ ſis curaturus, & caſu contingat, vt eius naturã co-

gnoſcas, ex cognitione naturæ ipſius habebis quoque ſtatim quòd fit à fluxione, vt exempli gratia ſi tumorem cognouero, qui eſt in manu, & videro in ipſo ruborem, pulſationem, dolorem, & eiuſmodi, quamprimum inferam adeſſe inflammationẽ: mox quòd fit à fluxione. Nam inflammatio à ſanguine oritur, ſanguis autem non in manu gignitur, ſed in hepate. igitur opus eſt, ſi debeat fieri inflammatio, vt ſanguis inde in manu fluat. Sed ſi contingat, vt morbum cui occurris non cognoſcas, confugiendũ erit ad materiam, quandoquidem ipſa ducet te in exactam, ac manifeſtam cognitionem, quod tumor à fluxione fiat, vt ſi tumorem pallidum proſpexeris, dices hic abundat bilis, ſi rubrum, ſanguis; ſed iſti humores non generantur in manu, ergo inferes tu non coaceruantur ibi, ſed potius aliunde fluunt. Ecce quo modo à materia, vel à colore tumoris cognouiſti tumorem fieri à fluxione. Si verò caſu fieret, vt nec tumorem, nec etiam humores cognoſceres, poteris à maſſa ſanguinis in vtriuſque notitiã deuenire, vt ſi videris tumorẽ, verbi gratia, podagricum in crure, & neſcias cuius nam ſit naturæ, obſerua patientis corporis habitum, & ſi videas quòd ſit validus, rubicundus & huiuſmodi, ſtatim habebis quòd abundat ſanguis in ipſo: ſi contra ſit macilentus, tenuis, arteriæ duræ, & eiuſmodi, dicito eſſe bilioſum, quoniam hic humor ſubſtantiæ tenuis, calidus & ſiccus poteſtate, colore pallidus, ſeu flauus, ſapore amarus ſuapte natura eſſe ſolet, ac gignitur in his potiſſimum qui calidiore, ſiccioreq́; temperatura, cum totius habitus corporis, tum ve-

rò hæpatis præditi ſunt. Et hinc ſubito colliges quænam ſit materia faciens tumorem, & etiam quòd tumor fiat à materia fluente. Vtrum autem fiat tumor à materia fluente, an ab ea, quæ in loco affecto gignitur, & coaceruatur, à motu tumoris cognoſci maximè poteſt: qui enim à fluxione fit, cito incipit, cito augetur, & cito deſinit: qui verò à coaceruata materia, è contra. Item ex ſymptomatibus, nam tumores, qui ex fluxione fiunt, vehementer dolent, quia ſubito fit continui ſolutio, & magnam habent pulſationem: qui verò ex coaceruatione materiæ, nec pulſant, nec dolent: cum enim materia ſenſim, ac ſenſim fiat, vt coaceruetur, nec cito, ſed longiori tēporis curriculo, ideo non poteſt vnio ſolui. Hi ſunt modi, quibus tumor à fluxione, ab eo quod ex coacuatione materiæ fit dignoſcitur: nunquid autem tumor incipiat, aut factus ſit, breuitas primo temporis indicat, vt ſi quis ſtatim dolet, manu, mox ipſam tumidam iam factam inſpicias, ſtatim habes tumorem iſtum in principio eſſe. Secundo indicat actio partis, nam ſi actio ſit læſa in particula, & dolor adſit paruus, poteris affirmare tumorem incipere. Tertio poteris idipſum cognoſcere proprijs oculis, vt ſi qualitas in paruam molem ſit elata, ſignũ eſt, quòd tumor incipiat. Tumoris natura hoc modo cognita, quid poſtea ſit agendum inueneris ex vna illarum trium rationum medendi, ſcilicet vel analogiſmo, vel experientia, vel proprijs morbi indicationibus: & ſi analogiſmo ſcopum attingere nõ poteris, ad experientiam ipſam confugias, quæ ſi nec ipſa ſatisfaciat, ad indicationes erit recurrendum.

Verum cum rationales nos medici ſimus, ea meden di ratione debemus vti, quæ ab indicationibus acci pitur. Prima igitur indicatio in tumore curãdo eſt, vt ſi morbus incipiat, impediamus ne fiat, ſi factus auferatur: & non ſatis eſt hoc, ſed opus etiam eſt, vt ſciamus qua ratione, quibusve inſtrumentis hoc poſſit fieri. Hæc autem indicantur à quantitate, & à qualitate materiæ facientis morbum, vt exempli gratia, eſto quòd tumor quem ſumus curaturi ſit inflammatio; primum quòd nobis proponatur agendum eſt, vt cognoſcamus cauſam talis tumoris. quia tumor dum fit, ſemper habet cauſam coniunctam. Inflammatio igitur ſi fiat, impedienda erit ne vlterius progrediatur, impediri tamen non poſſet, niſi cauſa, quam habet coniunctã auferatur: & idcirco cauſa eſt primo cognoſcenda; & habita, quòd cauſa ſit fluxio, ſiſtendam eſſe indicatur. Et quia cauſa fluxionis non vnica eſt, nam fit vel ratione partis ſanæ, vel partim ſanæ, partim affectæ, vel ratione materiei ipſiuſmet humoris, pars autem ſana eſt cauſa fluxionis, aut quia grauatur à quantitate, aut quia ſtimulatur à qualitate, aut ab vtraque, ſiue à venenoſa, & occulta quadam qualitate: ideo videndum erit à qua nam cauſa fluxio fiat, & illa poſtea erit ſummouenda. Dicamus ergo tumor incipit, ergo impediendum ne vlterius procedat; fit à fluxione, et fluxus à parte demandante, quia humoris peccat quantitas, igitur quantitas minuenda: ſed neque hoc eſt ſatis adhuc, nam diminutio habet quantitatem, qualitatem, modum, tempus, & locum,

per quem fieri debeat. Primo pro euacuanda tali materia ſcire oportebit ipſius quantum minuendum, qua minutione, quo tempore, & per quem locum: poſſumus enim euacuare per venæ ſectionem, per balneum, per ſudorem, per calefactionem, per exercitium, frictiones partium, per medicamenta digerẽtia, cuiuſmodi ſunt teriaca, mitridatum, ſyrupi, & cætera medicamenta purgantia. Verum non omnes iſti modi euacuandi opportuni eſſe poſſunt, nam ſi tumor ſit, pro exemplo in crure, primo quantitas per exercitium euacuari nequit, quoniam ob motus, quantitas ipſa potius augetur, quam imminuatur: neque per frictiones etiam, quia eliquat maſſam ſanguineam: neque per balneum, quia augetur fluxio: neque digeſtione, quia tarda eſſet nimis euacuatio: neq; victus ratione, eandem ob cauſam; neque pharmaco, quia eliquat humores, & ſeria nimiũ eſſet. igitur vna tantum per venæ ſectionem via relinquitur opportunè, & ideo ſtatim dicamus in incipiente inflammatione in crure, ob fluxionem mittendus eſt ſtatim ſanguis, atque eodem modo indicationes deſumemus in alijs tumoribus. Sed dices perſiſtendo in exemplo accepto, concedo quòd ſanguis ſit mittendus, ſed vtrum continuata ſerie, an per vices, dico quòd debemus obſeruare, quæ nam plenitudo ſit illa, quæ adeſt, vtrum quoad vaſa, ita vt vaſa nequeant tantam ſanguinis copiam retinere, an verò plenitudo ſit quo ad vires: ſi autem quo ad vaſa, mittendus eſt continuata ſerie, & in bona quãtitate, ita vt quandoq;

libra extrahatur, quandoque vsque ad animi defectum: si verò quo ad uires aderit plenitudo, per uires erit mittendus; sed si quo ad utrunq; scilicet quo ad uasa, & quo ad uires, per uices similiter erit euacuandus, ita ut una uice parum sanguinis extrahatur, altera uice similiter, & sic quoque de altera. Incipiente igitur inflammatione ex fluxione materiæ à parte sana demandatæ, sistenda erit fluxio, minuendaq́; materia per uenæ sectionem, non immisso tamen prius clystere, ut pleriq; medici asserunt, ac præcipuè inter Italos doctissimus discipulus noster Gabriel Fallopius medicorũ perpetua hæresis, quoniam antiquorum præcepta sub ficto nomine sectandi, ea interim euellere, ac diluere conatur, ut modò in clysteris usu eidẽ ostendere me accingam, atque alijs quoque cum ipso qui uiam eandem quotidie prosequuntur. Est itaq; ferè in omni morborum genere clysteris exhibitio multis nominibus utilis, in his tamen qui uenæ sectione opus habent, post illam illum semper adhibere oportet, non ante, vt prædictus autor, ac uulgares hucusque facere consueuerunt, qui seducti quadam Auicennæ auctoritate quar. 1. cap. de phlebotomia, ubi inquit non esse faciendam phlebotomiam fæce existente sicca, existimant, semper ante sanguinis missionem clystere esse inijciendum. quod quantum habeat erroris ex eo probari potest, quòd eodem Auicenna autore multis in locis clyster præcedat phlebotomiam, quos legant apud illum, ut sui erroris conscij fiant, qui tantopere illum colunt, ac venerantur. Adde etiam

Clyster, post phleboth. adhibendus, nõ ante.

quod

quod ipse Auicennas canonem illum uniuersalem loco citato de clysteris exhibitione ante venæ sectionem sumpsit ex Galeno in libro de præsagio experimento confirmato, ubi semel in uno particulari solum casu, quando scilicet aluus constipata est fæcibus, alibi uerò semper debere præcedere, imò subsequi Hipp. & Gal. decent. Nec etiam credendum est de Auicenna, ut tam libere repugnare uelit Galeno, cuius se interpretem esse fatetur, qui nunquam excepto illo casu, cum uidelicet intestina fæcibus constipata sunt, iubet ante uenæ sectionem inijcere clysterem, imo semper ut subsequatur, non solum ille, uerum & Hipp. qui lib. 4. de ratione uictus in morb. acut. comm. 71. post factam uenæ sectionem, inquit, clysterem postea exhibebis. ubi Gal. in comm. quasi generalem regulam ponit, dicens, quòd Hippoc. post sanguinis missionem clysterem adhibere iubet nisi spontanea excrementa bene exierint. Rursus Hippo. eodem lib. 4. comm. 18. uniuersaliter iubet uenam esse secandam in acutis morbis, inquiens. Si plus sanguinis subtraxeris, clystere tertio quoque die utere. Quo loco Gal. in comm. inquit. Nempè relaxato per sanguinis missionem corpore, quòd ex morbificis humoribus qualitate uitiosum superfluit, per clysterem id uacuari iubet. Præterea idem Hipp. in eodem lib. 4. de vict. rat. in morb. acutis textu 19. in multis affectibus, qui venæ sectione opus habent, venæ sectio inquit, in his præferenda venit, deinde clysmis opus est. Ad hæc Galenus lib. 2. de cōpos. med. 2. locos, cap. 10.

ita inquit. Deinde venæ sectio è cubito, & alui euacuatio per validum clysterem. Vltra etiam libro primo artis curat. ad Glauc. cap. de cura quartanæ, monet venæ sectionem exercendam esse, & post illam clysteribus esse utendum, quæ si à uulgaribus medicis aduerterentur, non ita tam stultè passim insanirent, docentes, & iubentes apud ægros, quorum curam habent, venæ sectioni clysterem esse præferendum, quòd quantum erroris habeat rationibus quoque demonstrare aggrediar. Primum si ante venæ sectionem clyster inijceretur, aluus ipsa quodammodo incalesceret infusione ipsius clysteris, cuius calefactione internæ corporis partes, calorem partium exteriorũ una cum sanguine, & spiritu, in venis & arterijs contentis ad interiora adeo uocarent, vt partes exterioris corporis refrigerarẽtur: quo fieret, vt venæ iam inanitæ, & ueluti pauperes redditæ, vix secari possent, ut sanguis nequam etiam exire nõ posset. Vltra si prius uenæ sectione clyster infunderetur, nõ paruum sequeretur nocumentum, quòd scilicet cum æger de lecto surgeret ad expellendũ stercus, corpus refrigeraretur, & calor sanguinis tepesceret, quo fieret, ut redderetur ad exitum ineptus, quia qui infectus est frigiditate illa, concrescit. Rursus uenæ, adhibito prius clystere, fermè expulsione facta exiles fiunt, detumescunt, concidunt, ac relaxantur, & ob id, ut sæpissimè experti sumus, uenæ sectio commodè exerceri non potest. Accedit etiam quòd si clysteris usus antea permittatur, ut bonus sanguis communiter exeat,

Clysteris vsus quando.

non tamen uitiosus, imo ille, qui uulgo excolatus appellatur: quæ minimè accidere solent, si uenæ sectio præferatur clysmis. Dices tamen, si clyster præferatur uenæ sectioni, & uenæ sectio per tres horas non fiat, partes interiores corporis, & sanguis calefient, & commodè tum temporis sanguis poterit mitti, quòd nec satis est, quia præter illud, nullus est medicorum, qui hoc faciat, imo statim post clysterem immissum cum uenter exierit, uenæ sectio passim exerceri solet, ac uenæ adhuc laxæ, & debiles remanent, & sanguis tenuis (ut experimento multorum certum est) exit. Est etiam alia non uulgaris ratio, quia clystere antea iniecto, mouentur præter excrementa etiam materiæ communes, quibus intestina, & uenter inferior abundare solet: mouentur ad inferiorem uentris partem, quæ quidem per modum sequelæ alias attrahunt materias, ad quam attractionem materiæ existentes in uenis, propter motum & agitationem illarū materiarum communiū etiam moueri solent, quod nec mirum esse debet, quia clyster non solum vacuat quæ in intestinis sunt, sed etiam ob reuulsionem ea, quæ ad caput feruntur, vt Galenus ait libro. 2. de comp. med. secun. locos, à nobis iam citato. Quo loco ostenditur clysterem uim habere extrahendi materias per uiam sequelæ à superioribus ad inferiora: quo fit, ut illis qui clysterem sumpserunt, sæpenumero accidat debilitas, ac animi defectus, quibus etiam uisus deficere solet, propter bilis agitationem uersus ipsius uentriculi os, unde quia humores agitātur,

&

& diuertuntur, per clysteris infusionem prius adhibiti, apti nõ sunt vt bene vacuentur per venæ sectionem. Quare Auicen. fen. 10. 3. cap. de cura pleurisis prohibet uenæ sectionem, cũ quis semel, aut bis in die assellarit, ita inquiens. Assellare semel, aut bis in die excusat à phlebotomia. Quod non ob aliud quidem dicit, quàm quòd assellando semel, aut bis, diuertuntur superfluitates à uenis ad intestina, ex quo non uacuaretur sanguis malus sed bonus. Si igitur in morbo laterali (in quo admodum necessaria est uenæ sectio, imo est potissimum curationis auxilium) uenter semel aut bis exeat: prohibetur sanguinis missio, clystere etiã iniecto, si semel aut bis aluus abeat, quod sæpissimè accidit, etiam venæ sectio prohibenda est. Ex quibus luce clarius ostenditur in omnibus morbis, atque adeo tumoribus præter naturam, qui auxilio venæ sectionis indigent, quiq; de præsenti, quod dicitur, curationem requirunt, semper venæ sectionem clysteri præferendam esse, & post illam clysterem esse inijciendum. Quòd si adferantur aliquot Auenzoaris, Auicennæ, & Auerrois autoritates, quibus iubent ante phlebotomiam clysterem esse exhibendum, dicimus illorum esse sententiam interpretandam de cura, non præsentis morbi, sed illius præseruandi, & cauendi gratia. Quare meminerint posthac, qui prauis sectis tantopere dediti sunt, hanc nostram sententiam meliorem profiteri, aut errorem execrandũ hunc de vsu clysteris ante phlebotomiam omnino obliuiscantur. Quantitas autem sanguinis pro minutione materiæ inflammationis, à

Clysterẽ exhibendũ ante phlebot. quando intelligendũ.

nis, à

nis, à viribus nobis indicabitur, ab ipsa inflammationis necessitate, & à fluente ægrotantis ætate, quandoquidem mittendi sanguinis in morbis tres assignantur à medicis præcipui scopi, morbi scilicet magnitudo, virium robur, florensq; ætas: quos sanè consequuntur, plenitudinis tum quantitas, tum qualitas naturalis totius corporis habitus, tempus, regio, anteacta vita, consuetudo, & excretionum solidarum consideratio, & hæc sint satis de qualitate minuendæ materiæ, & quantitate. Sequitur nunc de loco, & modo in secanda vena, nec præter rem de hoc est nobis hoc loco agendum, quoniam non quilibet locus pro euacuanda materia opportunus est: si enim cuipiam bubo sub axilla sinistra inciperet, non erit accommodata euacuatio per locum ipsum affectum, vt quidam pessimè faciunt, qui incipiente bubone pestilenti statim ipsum secant. In angina quoq; possumus materiam euacuare per venæ sectionem propinquæ, vt secta vena sub lingua, vel in cubito, vt ex sententia recentiorum colligere abunde possumus. Verum in inflammationibus his, & reliquis alijs nulla per istos locos euacuatio conueniens est: quoniam tam & si quæ in loco affecto continetur materia euacuetur, copiosior tum eo aliunde attrahitur, nos autem ea euacuandi ratione vti debemus, vt non solum materia, quæ in affecta parte continetur, educatur, verum etiam ne noua rursus eodem attrahatur. Et ideo debemus per illum locum euacuare, vt materia non ad partem affectam, sed ad aliam attrahatur, hincq; sumpta occasione de retractione, &

Sanguinis mittẽdi, scopi.

auerſione ſunt nobis dicenda. Adnotandum itaque eſt quod quando natura expellere tentat, & expellit ratione quadam humorem, à quo pars aliqua partis dicitur retrahere, ſeu auertere, qua medicus & ipſe vtitur, quoniam natura ſua imbecillitate nequit, idcirco ſæpe quod illa non poteſt, operatur medicus, quem propterea naturæ miniſtrum antiqui philoſophi nuncupauerunt. Eſt autem auerſio duplex, Galeno teſte in lib. 5. method. med. cap. 3. vna, qua medicus id aufert quod natura abhorret, eamq́; latinè deriuationem propriè appellat: altera verò reuulſio dicitur. Vtitur itaq; medicus deriuatione, in euacuando, & retrahendo materiam abundantem per locum propinquum loco affecto; non tamen per ipſum met affectum locum, vt ſi tumor eſſet in ala, & ſecaret venam in cubito, vel in manu, dicetur deriuare, ita vt medicus tunc materiam deriuet, cum per locum affectæ parti propinquum euacuat, vt nobis latiſſime conſtat ex Galeno lib. 2. epid. comm. tex. 7. vbi inquit quòd materia offendens renes ad veſicam deriuatur, atq; ad inteſtina, ideſt per inteſtina euacuatur, & per partem aliquam propinquã, vt per canale vrinarium deriuamus. Quin etiam cum in inflammatione faucium venam ſecamus ſub lingua, vel venam in angulo oculorum, vel quæ in fronte exiſtit: venæ enim hæ omnes vicinæ ſunt. Deriuando itẽ euacuamus cum in inflammatioue, vel aliqua alia capitis affectione aperimus, vel phlebotomo, vel hirudinibus venas narium, & in inflammatione oculorum, venarum poſt aures. Verum euacuatio hæc per deriuationem

Medic⁹ miniſter naturæ.

nem facta, non eſt opportuna in affectu, de quo nunc verba facimus, ſcilicet in incipiente inflammatione, quoniam attrahit materiā ad locum affectum, ſed quæ nobis conueniens & accommodata eſt auerſio, & reuulſio nuncupatur, & eſt cum incipiente tumore ſecamus venam in oppoſito latere. Reuulſio igitur hæc, quæ per oppoſitam fit partem, ea eſt, quæ vſui nobis eſt, quod his quidem verbis Galenus lib. 13. meth. med. expreſſiſſe eſt viſus, dum inquit. Siquidem in omnibus talibus reuulſio debet fieri in contrarium. neque igitur cum vel circa ſedem, vel aliquam huic partem vicinam, initiū phlegmones incidit, aluum deijcies. Verum oppoſitio reuulſioni huic inſeruiens, non ſimplex eſt, ſed triplex iuxta Galeni ſententiā lib. 5. aphor. prima quidem oppoſitio eſt, quæ ſurſum reſpicit, ac deorſum, vnde ſi tumor fuerit in partibus ſuperioribus, venam ſecamus in inferioribus; ſi verò in inferioribus econtra: altera eſt oppoſitio ſecundum latitudinem à dextris, ſcilicet ad ſiniſtra: tertia eſt ſecundum altitudinem, hoc eſt à poſterioribus ad interiores partes, de qua oppoſitione locutus eſt Hipp. in 5. aphor. 68. cum dixit, dolēti capitis parte poſteriore, prodeſt ſectio venæ in fronte. & Gal. in lib. de hirudin. ſi tamen Galeni eſt ille liber, & non Oribaſii, illud idem confirmat: quarta datur oppoſitio, & neceſſario quidem, quæ eſt à centro ad circunferentiam, de qua reuulſione, quæ fit per oppoſitionem à centro meminit idem Gal. lib. 4. de tuenda ſanitate, et lib. 5. meth. med. cap. 3. & ita octo ſunt loca oppoſita nobis inſeruientia in

ſecanda

secanda vena. Sed dices si tumor sit in parte capitis cutanea, in qua corporis parte secanda erit vena? dico in poplite, vel in pedibus, vt materia reuellatur à partibus superioribus ad inferiora. & è contra si pars affecta sit vterus, vel crus, vel quæuis alia inferiorum partium, secanda erit vena in cubito, vel in alio loco partium superiorum. Partes autem inferiores eas esse dicimus non vt mathematici volunt, qui vmbilicum pro corporis centro constituunt. superiores eas partes omnes nuncupantes, quæ supra vmbilicum sitæ sunt, inferiores verò, quæ infra: nos autem non mathematicos, sed medicos insequentes hoc loco dicimus cum Hippoc. & Gal. lib. 6. epidem. sect. 2. tex. 14. quod partes inferiores illæ omnes dicuntur, quæ infra hepar sunt collocatæ, superiores verò, quæ supra, vel vna cum ipso sunt sitæ. Sed hic statim oritur dubitatio de liene: vtrum videlicet inter superiores, vel inferiores collocetur partes, & per consequens, si tumorem, vel affectionem aliquam patiatur, vtrum nam venæ sectio conueniat. quam dubitationem absoluere nitemur hoc nimirum pacto respondentes, quòd cum habeat rectitudinem ad hepar, equidem venæ sectio in ipsius affectibus conueniet, atq; cum lien hoc loco sit collocatum, inter superiores partes ipsum non connumerabimus, quoniam in eiusmodi affectibus quandoq; saluatella vena aperiri solitũ est, vt infra docebimus: quamuis vtilis, aut curiosa non admodum sit eiusmodi disputatio. Igitur superiorum pártium venæ erunt secandæ, si affectus sint in partibus inferioribus, & è conuer-

Partes inferiores, apud medicos, quę.

so,

ſo, quod etiam cõfirmatur autoritate Gal. in lib. 10. de comp. med. 2. loc. cap. 2. vbi in inflammatione iſchiadis ſecat venam in cubito, & in lib. de cur. per ſang. miſſ. cap. 18. & 19. in inflammationibus renum, venam in cubito ſecat. item in aliquibus purgationibus, eorum ſcilicet hominum, qui conſueuerunt corripi morbis partium ſuperiorum, præcipit ſecandam eſſe venam in poplite, ne hi inciderent in epilepſiam, quæ cerebri affectio eſt: rurſus ne qui podagricis tumoribus ſunt obnoxij incidant in paroxiſmos præ tumorum illorum dolore vult ſecandam eſſe venam in cubito: inſuper in 2. ad Glauc. cap. 2. in tumoribus vteri venã cubiti ſecat: in lib. etiam de affect. renum (ſi tamen Galeni is liber eſt) inflammatis renibus ſecat venam cubiti: vltimo in 5. Epid. in tumoribus pedum vult ſecandas eſſe venas ſuperiores, & quod ſemper ſit reuellendum per partem oppoſitam. Hæc eſt Hipp. & Galeni igitur ſententia, vſus tamen omnino in oppoſitum eſt, quod certè eſt miratione dignum: omnes enim medici noſtri temporis, in inflammationibus oculorum, vel faucium, vel aliarum his ſimilium partium non in poplite venam ſecant, ſed in cubito: idipſum faciunt in tumoribus reliquarum ſuperiorum partium: in affectibus autem vteri, ſecant venas non ſuperiores, ſed inferiores, vt poplitis, vel malleoli. Sed, vt vera fateamur, neque iſti errant, quoniã Galenus in 6. Epid. & in eodem 2. ad Glauc. cap. 2. reuellit materiam in affectibus capitis per ſectionem venæ in cubito, & ita in affectibus partium ſuperiorum reuellit ſecando

venam

venam superiorem: & in 13. meth. med. cap. 11. in inflammationibus thoracis, pulmonum, & septi transuersi, secat venam in cubito: item in 2. ad Glauc. monet laborante manu dextra, secandam esse venam in manu sinistra, & è contra, atque affecto crure sinistro, secandam esse venam in poplite cruris dextri, & econuerso. Et ita ambiguum satis videtur vtrum reuulsio fieri debeat per oppositam partem, ita vt laborantibus partibus superioribus, reuellendum sit ex sectione venarum in partibus inferioribus, & vice versa. Sed quoniam vtrinque sunt angustiæ, nec facile admodum est difficilē hanc quæstionē soluere, nos tamen antequā vlterius progrediatur disputatio, vt poterimus enitemur absoluere, memoriæ interim reducentes, fieri tumorem vel à materia fluente à loco ad locum, vel à materia congesta, quæ scilicet gignitur paulatim in parte aliqua, & facit denique tumorem: si tumor fiat ex materia cito fluente, indicium nobis esse confirmauimus inhibitionum talis materiæ fluxus contrariæ, verum quia motus huiusmodi materiæ, sanguis videlicet, est impetuosus, & velox, non possumus ipsum statim sistere, sed reflectimus eum, reuellendo scilicet materiam ad alium locum. Sed si materia fluens est copiosa, non sat esset, si reduceremus ipsam ad aliquē locum, sed alia adhuc nobis sese offert indicatio, nimirum euacuatio, alioquin faceret tumorem in parte illa, ad quam est reuulsa, & ita in inflammatione incipiente à materia fluente indicatur, vt simul & reuellamus, & euacuemus. Præterea quia cito ex tali materia fit

tumor,

tumor, vt patet de pleuritide, quæ cum fiat à materia fluente, citissimè fit, ita vt nunc aliquis sanus sit, & hinc ad horam, se dolorem ad mammillam dextram, verbi gratia, persentire affirmat. Quia igitur ex materia fluente cito fit tumor, tertia nobis offertur indicatio, vt cito debeamus ei occurrere, & ita opus est ea reuulsione vti, quæ non solum reuellat, sed etiam euacuet materiam illam: & ideo ea venæ sectio erit deligenda quæ omnia possit hæc præstare. Nec tria hæc obseruasse sufficiet, sed quarto loco erit addendum, vt obseruemus tres terminos in materiæ defluxione: datur enim terminus à quo humor fluit, terminus ad quem, & inter vtrunque medium, ut si pro exemplo inciperet angina ex materia fluente, tres termini in ipsa erunt obseruandi, scilicet terminus à quo, qui est habitus totius corporis, terminus ad quem, qui est pars illa, quæ in tumorem erigitur, & terminus medius, ut est ductus ille medius, per quem materia fluit ab ambitu totius in locum, ad quem. Medius autem iste ductus, sunt uenæ illæ iugulares, quia recipientes sanguinem à termino à quo, idest à uenis existentibus in ambitu totius cerporis, & cum propter nimiam copiam illius sanguinis nequeant ipsum continere, sed sinant, ut effluat in musculos, seu glandulas: hoc enim modo fit inflammatio ex fluxione materiæ, & ita in terminis his tribus in curãda inflammatione debemus esse intenti. Non solum enim materiam illam fluentem, copioseq́; & cito fluentem debemus reuellere, & simul euacuare, sed etiam eo modo reuellere, & euacuare opor-

tet, ut & materiæ illius, quæ transmittitur à termino à quo, & quæ est in termino medio, & quæ in termino ad quem habeatur respectus. Ea itaque uena erit secanda, quæ cito reuellat, materiamq; euacuet, quæ fluit à venis totius corporis, & quæ est in venis medijs, vicinisve, & quæ in loco iam inflammato. ex quo patet quod in angina sectio venæ in poplite, vel in alia parte remotissima non conuenit, quia tam & si ex tali venæ sectione euacuaretur materia fluens ex totius ambitu, non tamen euacuabitur nisi in longo tempore, & in parua admodum quantitate materiæ, quæ in venis proximis parti inflammatæ, & quæ in ipsa met parte continetur. & ita aut parum, aut nihil sectio eius venæ prodesset, cum ob longinquitatem venæ illæ supra locum, & proximæ inflammationi vix sanguinis eductionem persentirent; adeo vt si quantum sanguinis opus esset vellemus ex ipsis, vt puta ex iugularibus educere sex vncias, necesse esset euacuare à vena secta in poplite, vel malleolo duas, tres, & quatuor fortasse libras. Præterea seruanda est venarum rectitudo, facilis enim est reuulsio, quæ secundum rectitudinem fit: per rectitudinem autem intelligo consortium, quod venæ inter se habent ratione rectarum fibrarum. Si igitur velimus manum ex tribus his locis, reuellere, & euacuare, cito, & abundanter, necesse est rectitudinem venarum seruare, ex quo apparere arbitror duplex esse reuulsionis genus, alterum quidem improprium, & est illud de quo iam sumus locuti, quo, inquam, reuellitur, & euacuatur materia à venis totius ambitus,

Vena secanda, quæ.

bitus, à venis medijs, & à loco inflammato: reuellitur cito, & multum, fitq́; non per oppositissimas partes, sed per eas, quæ quoquo modo sint opposita, vt opponitur, exempli gratia, dextra capitis, dextro brachio, & fit etiam per rectitudinem fibrarum: alterum reuulsionis genus est, quod propriè hoc nomen sortitur, fit autem talis reuulsio per oppositas, & remotissimas partes, vt cum affecto capite secatur vena in malleolo, vel poplite, & ea non euacuat à loco affecto, nec cito, & ideo inutilis est ad curationem incipientis inflammationis, à materia fluente, sed ea vtimur in facta inflammatione, uel quæ fit à materia coaceruata, & genita paulatim in parte inflammata, vbi non cita, nec multa requiritur reuulsio, atque euacuatio. Vtimur etiam hoc reuulsionis genere in præcautione, vt si verbi gratia materia calida flueret quot annis ex ambitu totius ad caput, & faceret inflammationem, tunc solemus ante tempus, quo materia ista solet infestare, reuellere sectione facta in poplite, vel malleolo, vt natura tentet eo materiam illam transmittere, & non amplius ad caput. Conuenit autem talis reuulsio propriè dicta in hoc casu, quia cum materia nondum sit fluxa non egemus cita reuulsione, nec euacuatione: conuenit quandoq́; etiam talis reuulsio in pletora maxima totius corporis, vt scilicet plenitudo illa minuatur. Quæ verò mittendo sanguini obstare posse dicimus, sunt puerilis ætas, senilisve, aeris conditio nimiū æstuosa, ut in canicularibus diebus, nimia corporis raritas, & mollities, crudorum humorum copia, cum

sanguinis laudabilis exiguitate, fœtus in utero gestatio, virium infirmitas, & ægri repugnans animus: cum enim hæc adsunt vel prorsus à sanguinis missione abstinere aut parum detrahere erit necesse. Quòd si grauis aliquis casus in huiusmodi repugnantijs, ad sanguinis missionẽ nos adigat, obire id muneris magna certè cautione oportebit, eiq; intendendum quod magis vrget, & à quo præsentius imminet periculum, reliquo tamen non neglecto. In sanguine autem mittendo, tum ut materiæ fluxus diuellatur, tum pro quibusuis indicationibus, & tempus, & hora, & regio, & ætas & cœli conditio, & uires ægrotantis, & tumoris natura spectanda ueniunt. Vere, iuxta Hipp. sensa lib. 6. aphor. tex. 47. congruentius sanguis mittetur: æstate, ut incommodius, sic certè parcius sanguis mitti debet: autumno itidem modicè uacuabimus: hyeme paulo liberalius, nisi ingentia adsunt frigora. Hora, si deligere eam liceat, matutina post Solis ortum conuenientissima, & ea etiam in qua tumoris remissio, uel quies est: quo sanè tempore sanguis mitti debet. sin res celeritatem postulat, omnis congrua habenda est, modo in ventriculo, aut recens acceptus cibus, aut cruditas minimè subsit. In regione porrò calida, parcius, in frigida audacius, sanguinem mittimus. Ob id Germanis, & Gallis copiosius: Hispanis, & Mauris Aphricam incolentibus, vel etiam Asianis parcius omnino mittere sanguinem expedit. Aetas iuuentæ multam, puerilis vel senilis exiguam vacuationem indicat. Sic cœli conditio æstuosa copiosam vacuationem non admittit,

Sanguine in mittendo, obseruanda est regio.

tit, frigida, vel temperata concedit. Vires sui custodiam semper indicant: verum vbi valentes fuerint, de mittendo vberius sanguine, potestatem medico faciunt: vti si inualidæ fuerint, à mittendo deterrent, & si tumor non nunquam exigere id videatur. Cui verò sanguis mittitur, is à somno protinus cauere debet: id enim fractionem in membris, non nunquam verò syncopas, & animi deliquia creat. Supino etiam, & decumbenti venam aperuisse, magis quam sedenti, ex vsu est: ne vitalis deficiat virtus, linquaturq; animo tum æger. Venæ porrò quæ secari in brachijs solent, tres sunt, exterior, interior, & media: exteriorem humerariam, & cephalicam scholæ vocare in vsu habent: interiorem basilicam, & regiam: media suum nomen retinuit: Auicen. fen. 4. 1. cap. 20. his addit funem brachij, & ascellarem vocatam. Humeraria à supernis partibus, quæ supra thoracem sunt hodie vacuat: interior ab imis, quæ sub septo sunt transuerso: media ab vtrisque, vti & quæ saluatella vocatur, sinistræ manus à liene euacuare creditur, quæ in dextra manu est, ab hepate. Venæ etiam, quæ sub lingua conspicuæ visuntur, secari in angina, & faucium morbis solent: vti quæ sub poplitibus apparent, & in talis propè malleolum (quarum internas saphenas scholæ vocant) mensibus euocandis, ac renum, vesicæ, & vteri affectibus prodesse omnes censent. Vena frontis, postremi cerebri affectibus dissecta vsui esse creditur, iuxta illud Hipp. lib. 5. aphor. 68. Posteriora capitis dolentia, recta in fronte incisa vena iuuat. Quæ in malleoli externa parte est,

Venæ à brachio secari solitæ, quæ.

te eſt, coxendicis doloribus conferre Auic.ſen.4.1. cap.ſupra citato dixit. Atque hæc erunt in venæ ſectione conſideranda, neque in tumoribus præter naturam quibuſcunque, ſed in alijs quamplurimis morbis, cuiuſmodi ſunt continentes febres, & aliæ omnes, in quibus putreſcens ſubeſt humor, ſi modo neq; vires, & cætera relata impediãt: adhæc viſcerum omnium internorũ inflãmationes, pleuritides, anginæ, peripneumoniæ, iocinoris, & lienis phlegmone, ophthalmiæ vehemẽtiores, arthritides, comitiales melancholiæ, furores, phrenitides, ſanguinis per os deiectiones, uertigines, lethargi, uulnera grauia, caſus è ſublimi, quæ tandẽ in parte inſederint, ſi modò acuti, & clamoſi ſint. Subſequitur modo vt de aliquo inſtrumento idoneo in præſenti curatione verba nequaquam faciamus, nimirum de pharmaci exhibitione, niſi vlterius de alijs magis neceſſarijs rebus aliqua referamus, quoniam ſuperius diximus pharmacum non tam cito id efficere poſſe, quod venæ ſectio poterat, venæ præſertim illius, quæ quidem reuellere poſſit, atque ſimul euacuare materiam, quæ eſt in venis totius corporis, in ijs medijs, & in parte inflammata. Cæterũ quia ſuperius diximus cauſas tumoris plures eſſe, ideo explicata vniuerſali curatione, ſeu methodo curandi inflammationem factam ex fluxione ſua quãtitate ſanam grauantem partem, reliquum eſt, vt communem oſtendamus viam quandam curandi inflammationis ex fluxione materiæ ſtimulãdo partes vel mala qualitate, vel alio modo, de quibus ſupra abundè dictum eſt. Si itaque mala qualitas ſit cauſa, vt par-

tes

tes irritatæ expellãt materiam ad aliquem locum, quæ facit tumorem, prima indicatio, quæ nobis offertur est, vt qualitatem illam stimulantem auferamus, vel immutetur, si fieri possit: quoniam generatio, & fluxio humoris cita in modum est, vt difficillime natura talis humoris alteretur, fluxioq; sistatur: tentandum tamen est alterare talem acredinẽ, quoad fieri possit. Insurgit alia indicatio, & est, vt humor ille retrahatur ad aliquem opportunum locum, & euacuetur. neque euacuatio, quæ fit per balneum conuenit, similiter nec quæ per frictiones, nec quæ per exercitiũ, & huiusmodi, quoniam longo nimis tempore fiunt, sed ea cæteris opportunior est quæ fit purgante pharmaco, nam pharmacũ purgans habet similitudinem aliquam cum tali humore acri. In principio igitur incipientis tumoris ab humore acri, & feruenti exhibendum est medicamentum purgans, & tuto exhibendum est: nam si materia illa non euacuaretur, periculum immineret ne tumor aliquis magnus fieret, ac malus: aliquandò autem accidit, vt generatio eiusmodi humoris sit adeo cita, vt medicus desperet posse ipsum impedire, & ideo tunc non sat est pharmacum purgãs propinasse, sed vena quoque secanda est: tamen si per sectionem venæ ualde maior copia sanguinis boni, quàm mali euacuaretur: simili modo si chachochimia esset in toto corpore, oportebit ab exhibito pharmaco venã secare, modo quo diximus antea. Quotiescunque igitur videamus pro tali humore euacuando non sufficere pharmaci purganti propinationem, venam secare poterimus: sed si nec ita

est cõtinua veri humoris generatio, nec chachochinia, nec aliquid huiusmodi nos admoneret pharmaci exhibitionem non sufficere, abstineamus à venæ sectione, quoniam virtus redditur admodum debilis, quia plus boni, quam mali sanguinis euacuaretur, vt dictum abundè est: & ideo non est secanda vena, nisi quando necessitas requirit, vt etiam si tumor esset in partibus intrinsecis, nimirum in ventriculo, vel in hepate, aut in splene, sic pharmacum purgans nõ est exhibendũ, quoniam attraheret humores ad tale viscus à toto corpore, sed vena erit secanda, vel exhibenda lenientia tantum, vel clysteria inijcienda, vt solum materiæ, & excrementa, quæ sunt in vẽtriculo, & in intestinis, educãtur. Quum igitur tumor erit in partibus internis, nunquam exhibendum pharmacum soluens, tametsi celeris generatio humoris acris, & alia hoc indicarent, sed secanda est vena, & exhibenda lenientia medicamenta, quæ non attrahunt humores à toto corpore, vel clysteria sunt inijcienda, neque aliquo pacto locum habere poterit per balnea diuersa idipsum assequi, vt ineptè quidã voluerunt, quoniã (vt supra enarrauimus) sera nimis esset operatio: ac propterea de eorũ imperitia valde miror, qui vno consulto Galeni verbo, audacter hoc exerceri posse affirmant. sed neque Galenus hoc concludit, nec talis est eiusmodi doctrina, vt in curatione hac, balnea instituat, quod vt firmissimè probari possit, eius verba ab alijs praue citata in medium afferre nõ dedignabor. Galenus igitur lib. 13. methodi medendi, vbi omnes modos auertendæ fluxionis, ac rationem

nem inhibendæ inflammationis, quæ adhuc in generatione est, nobis expreßit ad hunc modum scribit. Porrò vbi æqualiter inter se succi omnes sunt aucti, plethora, siue plenitudo is affectus vocatur: vbi verò vel flaua bile, vel nigra, vel pituita, vel serosis humoribus refertum corpus iam fuerit, eum habitum cachochimiam uocamus. Ergo plethora tum sanguinis missione curatur, tum balneo frequenti, tum exercitatione, tum frictione: præterea digerentibus medicamentis, atque etiam inedia. at succorum uitium, purgatione, quæ redundanti succo sit accommodata, corrigitur. Cæterum si iam æger febricitet, nec exercitatione uacuare licet exuperantiam, nec unctione, quæ calefaciat, sed nec multa frictione, nec balneo: imo sanguinis missione, vna cum inedia, vel purgatione aliqua. at si non febricitat, omnibus iam dictis vtare, optimum quodque ad id quod instat, deligens. Hæc itaque sunt Galeni verba, quæ quidem si iudicio examinentur, vel inutilia iudicabuntur, vel ubiq; minime conuenientia, quoniam (vt supra diximus) si tumor sit in crure, quantitas primò nequit per exercitium euacuari, siquidem ob motus quãtitas augetur, nec frictione, quia eliquat massam sanguineam, nec per balneũ, quia fluxio crescit; nec digestione, quia tarda nimis euacuatio: nec inedia, eãdem ob causam: nec pharmaco quia eliquat humores. Quapropter absolutè Galeni præcitatus locus integram curandi methodum in tumoribus omnibus nequaquam præbere potest, vt principio sui de tumor. præt. nat. lib. cap. 5. affirmasse Tagautius est visus, dum primam intentionem,

tionem, quæ est fluxionem auertere, ac eam omnino intercipere, perfectam esse demonstratam à Galeno, loco à nobis iam citato. Si verò humor stimularet partem sua quantitate, & qualitate, faceret tumorem, duplex in ipso curando offertur indicatio, vt ea causa duplex est: indicatur enim in initio exhibendum prius esse pharmacum, deinde secandam esse venam. Sed si causa expulsionis esset maligna, & venenosa humoris qualitas, sicut fit in tumoribus pestilentibus, duplex datur indicatio, vel enim qualitas illa virulenta est euacuanda, vel iugulanda: euacuatur autem pharmaco: iugulatur verò antidoto aliquo. Inter alias quoque causas tumorũ diximus esse superius aliquando humorem per se ipsum fluẽtẽ in aliquã partẽ, atq; si fieret inflãmatio ex fluxione sanguinis, qui quidẽ sanguis nec expelleretur à parte sana, nec attraheretur ab affecta, sed per se ipsum flueret, si nũquã à tali sanguine fieret inflammatio, pro ipsius curatione indicatur nobis, primum inuestigandum esse causam eliquationis sanguinis, qua cognita erit remouenda siue cum illa fuerit extrinseca, siue intrinseca. Inter extrinsecas autem causas eliquantes sanguinem solet aliquando esse mora sub sole, motus validus, ira vel excãdescentia magna, & huiusmodi: inter internas autem, vt putredo, quoniam ab ipsa eleuantur vapores calidi, qui sanguini mixti eliquant ipsum, & sic fluens sanguis inflãmationem facit. Igitur ne hoc fiat in initio inflammationis putredo erit auferenda, atque si cito non poterimus qualitatem illam à sanguine remouere, tentanda nobis erit ip-

Sanguinem eliquantes, causæ extrinsecæ.

sius alteratio, & incrassatio, nec non refrigeratio: hoc enim modo impediatur eiusmodi fluxio. Crescit autem, refrigeraturq; sanguis, in mutando sex res non naturales, de quibus supra abundè satis locuti sumus: idipsumq; solet & pauca venæ sectio efficere, ipsam qualitatem extrahendo. Verum cum non nisi longo tempore omnia iam enarrata cõtẽperẽt, refrigerent, & crassefaciãt sanguinem ipsum, ideo cogimur, si volumus incipientem inflammationem impedire, ne vlterius progrediatur, alijs vti auxilijs, quæ quidem possint cito satisfacere, & ita alia insurgit indicatio, quæ est vt tentemus refluxionem motus illius fluentis sanguinis: hoc autem fit, si aliquo modo mutabimus motum illum, & retrahemus materiam ad aliã partem, quæ nobis magis sit accommodata tali retractioni: & ideo eligendæ sunt partes validiores. Pro reflexione igitur motus illius retrahenda est materia ipsa fluens ad alium locum, hoc autem præstare posset reclusio per pharmacum, & per sectionem uenæ, quæ simul reuellit, & euacuat: sed talis, vel per pharmacũ, vel phlebotomiam facta reuulsio non est ad propositũ, quoniam sæpè, is qui patitur inflammationem est puer, uel prægnans mulier, uel imbecillis, uel alia habet impedimenta, quæ sectioni uenæ refragantur: & ideo omissa tali reuulsione, ijs utimur instrumentis, quæ nos docuit Gal. in lib. 5. meth. med. cap. 3. quorũ primũ est reuulsio per cucurbitulas, atque has applicabimus in parte opposita loco affecto, prout magis uidebitur opportuna, & per cucurbitulas, eas hoc loco, quæ igne sicco applicantur intelligemus,

& ab eodem autore uocantur leues, à recẽtioribus verò ſiccæ. Scire nãque oportet cucurbitulas in duplici eſſe differentia: aliæ enim ſunt, in quibus non ſcarificatur cutis, atq; hæ læues uel ſiccæ uocãtur: aliæ in quibus cutis ipſa ſcarificatur, quæ graues, & humidæ appellantur. Igitur primum inſtrumentum, quo poſſumus reflectere motum ſanguinis per ſe fluentis ſunt cucurbitulæ læues: & ſecundum inſtrumentũ ſunt uincula doloroſa, quæ in uſu ſunt frequẽtiſſimo pro reuulſione. ſed hæc nõ debẽt fieri, ut conſueuere mulieres, quæ in fluxu ſanguinis è naribus ſtatim ligant auricularium digitum, ſed debemus incipere à parte propinquiori, à loco, à quo volumus ſanguinẽ retrahere, & per gradus ſæpè & ſæpius vinciendo, & ſoluendo, tandem ad ligaturam deuenire etiam partium extremarũ; hoc enim modo facilius, citiusq́ue retrahitur materia. Tertium verò inſtrumentum ſunt frictiones artuũ factæ per tranſuerſum, quæ quidem frictiones eſſe debent doloroſæ, & ideo noſcenda frictionum diuerſitas, quæ in earum qualitate, ac quantitate conſiſtit, vt modo infra narrabimus. Frictionum etenim, vt multas eſſe differentias, ſic & commoda multa Galenus, lib. 2. de ſanit. tuen. aſſeruit, quibus profecto omnibus commune opus eſt calefacere; quoniam accenditur frictione natiuus corporis calor: ij etiam frictionis in vniuerſum effectus eſſe depræhenduntur, vt rara denſet, mollia induret, dura emolliat, & denſa laxet, atque remittat. Quanquàm non eadem frictio præſtare hæc omnia poſſit, ſed pro ſui tum quantitate, tum

qualitate,

qualitate, modo densare rara, modo mollia indurare, interdum dura mollire, aut densare, ac remittere potest. Quapropter earum differentias hoc loco declarare inconueniens esse minimè arbitror, quoniam in corpore humano sæpè, ac sæpius maximas habent partes, atque præcipuas, vt diximus in tumorum, quorundam curatione. Propriæ igitur differentiæ qualitatis in frictionibus, sunt dura, mollis, mediocris: quantitatis verò, pauca, multa, mediocris: atque eas, quæ qualitatis sunt, si tribus alijs, quæ à quantitate ducuntur differentijs iunxerimus, nouem omnino coniugationes efficiemus. Omnium verò appositissimè, vetustissimus Hippocrates frictionum differẽtias, lib. de medici officina expressisse est visus inquiẽs, ἀνάτριψις δύναται λῦσαι, δῆσαι, σαρκῶσαι. μινυθῆσαι ἡ σκληρὴ δῆσαι μαλακὴ λῦσαι; ἡ πολλὴ, μινυθῆσαι; ἡ μετρίη, παχῦναι. *Frictio (ait) potest soluere multa, minuere, mediocris, seu moderata crassefacere. Quatuor hæ ab Hipp. proditæ differentiæ ex quadruplici omnis frictionis tum facultate, tum usu oriuntur. Sunt autem frictionum diuersarum hæ potissimum virtutes, soluendi, ligandi, carnem augendi, minuẽdi. Itaque dura frictio his conuenit corporibus, quæ supra modum soluta sunt: contra mollis his, quæ constricta: multa his, quæ obesa nimium sunt, vt eorum obesitas, carnisque multitudo minuatur: quæ verò modicè se habent corpora, atq; in qualitatum exceßu moderata sunt, ea nec molliter, nec duriter, sed quo ad eius fieri maximè potest,*

Frictionum differentiæ.

utroque

vtroque declinato extremo sunt infricanda. Frictionis porrò hic eße modus debet, auctore Gale. libro. 2. de sanit. tuen. vt primis manuũ ductibus, atque adeò primo contactu blandius, inde sensim paulò fortius fricemus, eatenus aucta semper ad valentius frictione, vt premere leuiter, ac citra læsionem carnẽ videatur. In id enim corpora fricamus, non vt validè corpora induremus, sed vt ad exercitationis munus paratiora, promptioraq́; sint, roburq́; partibus, caloris acceßu acquiratur. At ubi extenuare & emaciare corpora studemus, & multam, & qualitatem mediocrem adhibere conueniet: sin reficere, tum qualitatis ratione, mediocrem. Frictio enim primùm quidem attollit, postea contrahit, ac contractã ex ipsa auctiorem molem deponit, atque hæc pauca de frictionibus hoc loco adnexa fuiße sint satis, neglecta ea interim frictionis ratione, quam athletis olim antiqui medici administrare solebant. Sequitur iam quartum instrumentũ, quod appositio dicitur medicamenti alicuius calefacientis, attrahentis, & digerentis supra locum ipsum oppositum affectæ parti, & hæc sunt instrumenta, quæ pro tali reuulsione tradidit nobis Galenus, quibus recentiores nostri quædam alia addiderunt. Et primũ est aqua calida, ita vt æger poßit ipsam perferre: secundo sunt medicamenta vesicatoria, dropatia, sinapismi, & ruborem inducentia vocata: nam rubedine statim, cum applicata sunt, cutim afficiunt, & vesicam excitant in ipsam, ac sua caliditate aperiunt, attrahuntq́;. Ipsorumq́; vsus est valde frequens

frequens in affectibus capitis, vt in phrenitide, apoplexia, sopore, & eiusmodi: applicant enim ipsa in carpo manus, vt retrahatur materia à capite, ac mirum immodum aliquando prodest: tertio est exustio, vel cum medicamento caustico inducunt crustam, vel cum ferro ignito, de quibus sub cauteriorum nomine exactè antea pertractaße sit satis. Cum igitur voluerimus materiam ipsam retrahere, non autem euacuare, aliquo istorum instrumentorum vti maximè possumus, quæ quidẽ instrumenta ad duo tantum capita reduci possunt, nimirum ad caliditatem, & ad dolorem; nanque modo dicto reuellunt, quia calefaciunt, vel quia dolorem inducunt. Sed dicet fortasse aliquis, quo nam istorum instrumentorum, & qua in parte vti debeo, dico quòd pars ipsa affecta ad quem locum materia sit reuellenda nobis indicat, & locus ipse postea ostendit quo genere dictarum reuulsionum debeamus vti; vt si, pro exemplo, pars inflammata eßet ceruix, indicabitur materiam eße retrahendam, nempè ad dorsum: habito hoc statim scitur quo nam pacto aut instrumento vtendum sit pro tali reuulsione: vtique enim manifestum est quòd nec reuulsio per ligaturas, nec per aquam calidam erit accommodata, sed vel per cucurbitulas, vel per medicamenta, & eiusmodi, et ideo pars inflammata indicat ad quem locum sanguis sit reuellendus, & locus ad quem sanguis retrahi, indicat quali reuulsione sit vtendum. Tertiam & vltimam causam efficientem tumorem in parte esse diximus affecta, cum scilicet pars ipsa tumescens,

ſcens, vel tumeſcere incipiens attrahendo eſt cauſa fluxionis humorum ad ſe. Si igitur inflammatio fieret ab ipſo ſanguine attracto à parte affecta, quod primum indicatur eſt cauſæ ablatio attractionis: talisq́; cauſa quandoque eſt in ipſamet parte affecta, quandoque in alia, ſibi tamen propinqua, ita vt excitetur tumor. aliquando non in parte vbi reſidet cauſa attractionis, ſed in aliqua alia proxima, ut idem declarabat Galen. libro 13. meth. med. cap. 4. vbi ait quòd aliquando ex vlceribus crurum fit tumor in inguinibus, nam vlcerata attrahit humorē à partibus ſuperioribus, qui quidem humor attractus deſcendit, & ſic fit tumor. Pro curatione igitur tumoris ab attractione excitati, vel in parte ægra attrahente, vel in alia ſibi propinqua, remouenda principio eſt: attractio autem hæc remoueri nequit, niſi ex cauſarum remotione: attamen attractionis cauſa in parte affecta eſt duplex, vel enim eſt dolor, vel caliditas, ſed harum vna attrahit per ſe, altera per accidens: per ſe attrahit caliditas, quatenus rarefacit, & aperit cutim, ac poros, quibus apertis humor fluit: hoc enim modo Galen. vult vt attrahat caliditas; Ariſtoteles verò vult, vt calor non aperiendo, ſed per ſe attrahat. nam dicit proprium eſſe caloris attrahere, ſed quomodocunq; ſit nihil hoc loco refert, dummodo Gal. in attractione alias euidenter non erraſſet, atque Gal. rationes indignas in medium non attuliſſet, vt libro ſequenti maximè rem adnotabimus. Sat enim nobis eſt modo quod una attractionis cauſa ſit caliditas ipſa, quæ per ſe dicitur

citur

citur humores attrahere : dolor verò per accidens quatenus partem affligit, & instrumenta virtutis regentis corporis, scilicet neruos ipsos, per quos defertur per vniuersum corpus virtus vitalis. Neruis igitur afflictis excitatur natura, & ita insurgens, vt opituletur parti laboranti, trãsmittit spiritus, & vna cum ipsis transmittuntur humores facientes postea inflammationem. Si velimus igitur inflammationem excitatam ab humoribus, attrahere à loco affecto, neceße est causam, qua mediante ipse attrahit remouere, & ita si id fiet à caliditate, hoc est ab intemperie calida introducta in ipsa parte inflammata, videndum est à qua nam causa intemperies illa gignatur, qua cognita, erit remouenda. Intemperies autem ista quandoq; fit ratione intrinsecorum quidem, vt putredo, interdum enim accidit, vt sit putredo in aliqua parte interna corporis: ex putredine illa eleuantur vapores inflammati, & putridi, qui inflammant etiam spiritus & sanguinem: & sic tandem pars aliqua extrinseca calefit, & tumescit. Si itaque pars attrahat ratione calidæ eius intemperiei, indicatur remotio putredinis : putredo aũt altero duorum modorum solet auferri, aut siccando, aut calefaciendo, & ideo vel exiccabimus partem illam, in qua est putredo, vel calefaciemus. Ab extrinsecus verò solet introduci intemperies calida in aliqua parte, vt à prauo calefacienti victu, ab ira, à Solis calore, ab exercitationibus, & eiusmodi, præsertim quæ propè ignem fiunt. Causa igitur qualiscunque istarum, & con-

ſimilium fuerit, erit auferenda, ne vlterius inflammatio progrediatur, poſtea extrahemus, auferemusve caliditatem iam introductam cum his, quæ refrigerent, cuiuſmodi eſt oleum roſ. completum, quo madefaciemus ſæpè locum inflammatũ, vel cum oleo violaceo ſimiliter completo, vel cum nenupharino, quod etiam magis refrigerat. Poterimus etiam vnguenta admouere, & ita optimũ erit infrigidans Galeni ceratum humefaciens, aliàs dictum vnguentum roſ. Meſue, ſed ſit recẽs: ſucci quoq; erunt opportuni, vt ſuccus lactucæ, ſpinacium, endiuiæ albæ, ſemperuiui, & ſimilium: conueniet quoque vnguentum populeon, quod in officinis paratur: ſimiliter aqua roſacea; poſca ex aceto & aqua: proportioq́ue quam acetum ad aquam in conficienda poſca debet habere, eſt vt aſſumpto aceto, tantum aquæ ſenſim ſuperinfundamus, quòd acetum reddatur potabile, ita vt nequaquam mordicet. Poſca igitur poterimus inflammatam partem ſæpius madefacere; ſimiliter parare emplaſtrum vel cum ſupra enarratis herbis, vel cum aliỹs refrigerantibus, vt ſupra locum affectum apponere, ſed circa ipſorum applicationem, vel vnguentorum, & ſimilium, obſeruandum erit, ne vnquam nudæ cuti applicemus, ſed ſemper madefacere expedit linteamen aliquod tenuiſſimum, & rarum, quale eſt illud, quod ex goſſypio conficitur; alioqui ab ipſorum viſciditate obſtruerentur pori, & ita augeretur potius, quàm minueretur calida intemperies. Præterea obſeruandum eſt ne vnquam emplaſtra, vnguenta, &

reliqua

reliqua calida applicentur, ſed uel tepida, uel frigida potius: neque vnquam linimenta, uel unguenta illinenda erunt ſupra cutim, ſed ſupra linteolū, & applicandum ipſi, atque ſæpè, ac ſæpius auferendum linteum ſupra ipſam, vel nouum linteolū eodem modo linitura cuti ſupponendum: nam citò calefit quicquid applicatur, & ideo ſi ſæpè nō remoueretur, intemperies calida magis augeretur: & hoc modo curatur incipiens inflammatio excitata ab humore attracto à parte læſa ratione caliditatis. Sed ſi inflammatio fiat ab humore attracto ratione doloris, pro ipſius exacta curatione indicatur primò doloris ablatio: dolor autem ad ſenſum pertinet, ſiue modo ſit prorſus triſtis ſenſatio, ſiue ſymptoma inſequens ad triſtem ſenſationem, nihil hoc loco refert, ſed ſatis nobis eſt quod ſemper eſt in fieri, hoc eſt ſemper habet cauſam coniunctam, qua poſita, ponitur, & dempta, demitur dolor: idcirco ſi dolorem velimus auferre, neceſſe eſt, vt cauſam, à qua ipſe pendet auferamus, ſed tria oportet eum, qui rectè dolorē vult auferre, obſeruaſſe, videlicet cauſam doloris, dolorem ipſum, & partem, in qua eſt dolor: ita quoq; tria medicamentorum propoſita nobis à Galeno ſunt, lib.3.de facul. ſimpl. ca.18. & ſequenti cap. quorum alterum reſpicit doloris cauſam, alterum dolorem ipſum, tertium partem dolore correptam, et ita medicamentorum quædā remouent cauſam doloris, quædam dolorem, & non cauſam, quædam nec cauſam neque dolorem, ſed ſenſum partis tantum, & per accidens etiam dolorem, ſub quo genere

Dolorē auferre cupiēti, quæ obſeruanda.

nere stupefacientia comprehenduntur, quæ teste Galen. loco nuper citato, sub tali genere impropriè reperiuntur, anodyna dicta, quoniam non ex diametro pugnant in dolorem, sed ipsum per accidens solum remouent, sensum remouendo ab ipsa parte dolente. Propriè tamen anodyna dicuntur ea, quæ dolorem respiciunt, & talia non auferunt sensum partis, sed leniunt dolorem, aperiendo cutim ipsam. Pro auferendo igitur dolore, possumus altera trium viarum incedere, aut cum his, quæ respiciunt causam, aut quæ dolorem, siue cum his, quæ partem dolentem. Si velimus veram, ac propriam methodum indicationum sequi, opus est, vt his vtamur, quæ magis dolori opponuntur, sin minus, vt adhibeamus quæ resistant, & opponantur causæ doloris. Verum si velimus methodum præter naturalem sequi, stupefacientibus nos vti oportet: atq; cum præter naturalis methodus hæc sit, & vnum malum expellendo, alterum ne ducat, omittenda est: stupefacientia enim medicamenta nequeunt dolorem expellere, nisi partem ipsam sensu priuent, & ideo non nisi necessitate coacti, & postremo loco, ipsis vti debemus. Sed neque vera methodo ab indicationibus sumpta opportunum est, quia medicamenta dolorem respicientia, vereq; anodyna dicta, leniunt in principio cum applicantur aliquantulum dolorem, sed lenitio parum durat, & sic iterum reuiuiscit dolor, quia necesse est vti his medicamentis, quæ sub tertio genere continentur, & causam ipsam facientem dolorem respiciunt, & auferunt. Igitur

prima

prima indicatio, quæ nobis ſe ſe offert eſt, vt principio tentemus remouere cauſam, vtendo medicamentis ipſam reſpicientibus: ſecūda, vt ſi nequeat auferri, inſiſtamus in ablatione ſymptomatis, ſcilicet doloris, & cauſæ ſimul; tertia & vltima vt tandem ad ſtupefaciētia deueniamus. Cauſa itaq; doloris principio eſt auferenda: auferri autem non poteſt, niſi dignoſcatur, & ideo neceſſe eſt prius inquiſiuiſſe quæ nam ſit cauſa illa, quæ facit dolorem, & Gal. ait in lib. 13. meth. med. ca. 6. quod cauſa doloris eſt, vel intemperies manifeſta, ſiue ſimplex, ſiue complicata fuerit, vel intemperies occulta, vel ſolutio continui. Intemperies manifeſta faciens dolorem eſt vel ſumma caliditas, vel frigiditas, vel ſiccitas: de humiditate nihil dicā, quoniam adhuc ſub iudice lis eſt, vtrum ab ipſa poſſit excitari dolor. Intemperies autem complicata erit vel calida, vel ſicca, vel frigida & ſicca; atque ab intemperie occulta fit dolor, vt ſæpè accidit in ictibus, & morſibus animalium virulentium; imprimitur enim qualitas quædam, quæ tota ſua natura opponitur membro, in quo eſt impreſſa, & facit dolorem non ratione caliditatis, vel frigiditatis, & eiuſmodi, ſed cuiuſdam occultæ proprietatis, malæve qualitatis. Vltimo ſolet fieri dolor à ſolutione continui, dum ſcilicet ipſa ſolutio fit, vt patet cum pars aliqua vulneratur, vel acus, vel ſimile aliud figitur in aliquo loco: diximus autem dum ſolutio fit, quoniam dubium eſt apud Galenum, vtrum cum ſolutio continui facta iam eſt, cauſa doloris ſit ipſa ſolutio. Tria

Doloris cauſæ.

igitur cum sint genera causarum excitantium dolorem, videndum erit à qua nam causa dolor fiat, & ipsius remotioni danda erit opera, vt si dolor fuerit ab intemperie frigida, statim in principio remouenda erit ipsa intemperies, & hinc colligere possumus errare chirurgos recentiores, qui in curandis pernionibus expectant, vt factus sit tumor, & postea applicant valdè calefacientia, quæ quidem potius obsunt, quàm prosint, & potius incipiente pernione, quàm iam facto essent applicãda: nam in talibus tumoribus ex materia frigida, seu ex frigiditate nimia prouenientibus, debemus applicare calefacientia cum incipiunt, non autem cum facti sunt. Sed si dolor fiat à qualitate aliqua maligna, & venenata, ex quo dolore maximi gangrænosi solent fieri tumores; nam ratione doloris intensi, magna humoris copia attrahitur; ratione verò veneni, fiunt gangrænosi, tũc indicatur occurrendum esse quam citissimè, & cum validissimo remedio, quoniam & venenosa talis qualitas cito, & vehementer agit: nam per venenum illud intelligo, de quo intellexit Gal. in 1. lib. sem. ca. 160. vbi ait illud venenũ propriè dici, quod statim remotissima, oppositissimave qualitate sua aliqua afficiat nostrum corpus: & ita dico ab hoc, vt aliquid dicatur propriè venenum requiruntur primum quidem, vt natura ipsius longè distet à natura corporis, vnde partis nequa agit; alterum, vt citissimè agat: ea etenim, quæ vere sunt venena, cũ primum corpori nostro applicantur, validissimè agunt, quia maximè ipsi opposita sunt, & citissimè: quoniam

quoniam non agunt, vt à calore nostro actuentur, sed sat est, vt tempore quodam acquirant, & agant aduersus ipsum. Hoc stante, colligere possumus, speciem illam venenorum, quæ stata dicuntur, eo quòd statis quibusdam temporibus agāt, & homines interficiant; verbi gratia quædam in vno mēse, quædam spatio trium, aut quatuor, quædam vnius anni esse venena, ac quædam breuissimo temporis curriculo, ita vt per paucas horas interficere valeant, atque per diem agant. Cum itaque venenosa qualitas validissime, citoq; agat, ita quoque in sedando dolore ab huiusmodi qualitate excitato, duæ insurgunt indicationes, nimirum, vt validissimè, citißimeq; resistamus, & idcirco eligenda sunt medicamenta, quæ vtrunque præstare possint, quæ quidem medicamenta deleteria vocantur, atque alexipharmaca, quæ iuxta Gal. sententiam lib. 5. de simpli. med. facul. cap. 18. sunt duorū generum: alia enim alexipharmaca medicamenta sunt, quæ alterando, qualitatem ipsam venenatam iugulant: aliaque non alterando, sed attrahendo, & vacuando ipsam remouent. Possumus igitur qualitati virulentæ resistere uel cum alterantibus, vel cum euacuantibus, educentibusve ipsam extra partem affectam: sed ueniamus primò ad alterationem, & quoniam uenenata qualitas duplex est, una quidem manifestissima, ut frigiditas opij, cicutæ, & eiusmodi, quæ suis qualitatibus manifestissimis, & oppositissimis humano corpori mortem inducunt: altera uerò qualitas uenenosa est occulta. Quia igitur uenenata qualitas est duplex, manifesta & occulta, ita & al

teratio erit duorum generum, quorum alterum uersabitur circa qualitatem manifestam, alterum circa occultam. In alteratione itaque uirulentæ qualitatis manifestæ debemus considerare, & inspicere an qualitas illa calida sit, uel frigida: si calida, refrigerantia erunt opportuna, & ita commodè uti poterimus oleo rosſ. ſucco lactucarum, maluarum, & huiuſmodi: ſin autem frigida, alterabimus calefaciendo, ut uel cum uino potenti, uel cum theriaca, aut alijs; nec difficile admodum eſt, qualitates has manifeſtas alterare, ac uincere. Oppoſitum autem eſt de qualitatibus occultis, quæ à tota ſubſtantia humanæ naturæ opponuntur, qualis qualitas eſt ea, quã uiperæ, ſcorpiones tam terreſtres, quã aquatiles, paſtinaca marina, & ſimilia animalia inducunt percutiendo, pungendove partem aliquam. Si itaque huiuſmodi occulta, & à tota ſubſtantia oppoſita noſtræ naturæ qualitas imprimeretur in partẽ aliquã quæ erit alteranda, Galenus lib. 5 de ſimpli. med. facul. cap. 18. inquit alterandum eſſe cũ medicamentis medijs inter naturam ueneni, & naturam humanam: talia enim medicamenta ſimilitudinem quandam habent cum ueneno, non ob id tamen hominis naturæ obſunt, dummodo pauca eorũ quantitas aſſumatur. Medicamenta igitur pro alteratione occultæ qualitatis uenenoſæ, media eſſe debent inter uenenum, & habitum corporis, ita ut aliquantulum remota ſint à natura ueneni, & cõtra ipſum à tota ſubſtantia agãt, nec ualde ab ambitu corporis recedant, adeo vt ſi parua eorum quantitas ab homine aſſumeretur, ipſum non interficerent. Huiuſmodi

iusmodi autem medicamenta media, habentur, & quidem plurima, ſed nec arte, nec ratione, verum vſu duntaxat, atque experientia inuenta, & inter ipſa eſt optima caro viperæ, bolus orientalis, ſi legitimus haberetur, ſmaragdi puluis, & illa terra, quam vulgus ex Melites Inſula hinc inde ferre conſueuit, atque id genus reliqua, quæ omnia ſi per os pauca in quãtitate fuerint aſſumpta, à tota ferè ſubſtantia venenoſæ qualitati reſiſtunt, & corpori non obſunt, ſed ſi multa eorum quantitas aſſumeretur, dubio procul necarent. Cæterum nobis hic vnũ obſeruandum eſt, quod à Galeno prætermiſſum fuit, nimirum quod inter medicamenta, quibus qualitati occultæ poſſumus reſiſtere, dantur quædam, quæ nõ ſunt media inter naturam veneni, & corporis habitum, ac nihilominus virulenti qualitati à tota ſubſtantia opponuntur, & humanæ naturæ amica adeo ſunt, vt nec pauca, nec magna quantitate lædant: cuiuſmodi eſt caro ranarum, venter muſtelæ ſalitus, veneno etenim reſiſtit à propria ſubſtantia, corpori tamen nõ obeſſet etiam ſi magnam quis ipſius quãtitatem comederet: caro quoque paſtinacæ marinæ eſui aptiſſima gratiſsimaq; eſt: ſimiliter & caro ſcorpionis marini, nec quicquam nobis offendit, etiã ſi ad ſaturationem ipſa veſceremur. Quod tamen veneno reſiſtant clarum hinc ſanè fit, quoniam ſi animalia hæc ſuis aculeis aliquem pungãt, venenoſam ſtatim qualitatem imprimũt: attamen ſi ipſorum iecur, vel caro ictui ſubito ſupponatur, proprio veneno medetur. Igitur venenoſa qualitas ſi occulta fuerit, duplici medicamentorum genere

poteſt

potest alterari : aut cum his, quæ media sunt inter venena, & naturam humani corporis, vel cum his, quæ non sunt media, sed humanæ naturæ prorsus amica, & familiaria, veneno tamen aduersantia. Sed aliam, ab his dictis, curandi venenosæ qualitatis occultæ rationẽ profectò probatiorẽ, idoneamq; magis habemus, atque illa quidem est venenosæ qualitatis euacuatio; quæ certè curandi ratio, tutior longè est; possumus etenim qualitatem ipsam venenosam euacuare, quæ cum his quæ manifesta qualitate sunt calida attrahunt, quæ non ita educũt extra venenum quòd aliquam ipsi oppositam vim habent: sed quia calefaciendo rarefaciunt, attenuant, aperiuntq;, cuiusmodi sunt cæpæ, allia, & eiusdem ordinis reliqua: vel cum his, quæ uenenum ab occulta qualitate quadã attrahunt, quæq; agũt in venenum, ipsum educendo per aliquam oppositionem, quã habet ad ipsum, vt ait Galenus in principio de facul. naturalibus cap. 4. & lib. 5. simpli. med. cap. 18. Requiritur autem, vt medicamenta hæc, quibus vti volumus pro euacuatione venenosæ qualitatis, sint media inter venenum ipsum, & corporis habitum: nam ratione cuiusdam similitudinis quam habent ad venenum attrahunt ipsum, si videlicet superponatur ictui, ita & scorpio terrestris suo, & sic de alijs eiusdem classis, nec ob id venenum augetur, & super impositione horum animalium venenosorum, quia intensum nõ agit in remissum, & præterea quia habent naturam mediã. Neque enim dubitandum erit, vti eiusmodi medicamentis medijs, vt supra ostendimus, & præterea

genus

genus aliud medicamentorum, quòd licet nostræ naturæ nihil obsit, siue pauca, siue multa qualitate assumantur, veneno tamen resistant. Pro euacuanda igitur venenosa qualitate poterimus vti medicamentis his, quæ manifesta sua qualitate attrahunt, vel his quæ media sunt, vel quæ corpori nostro noxam non inferunt, & veneno aduersantur. Præter hæc autem medicamentorum genera, pro tali scopo assequendo, vana, frigidaq; omnia sunt, quæ à Chimistis exhibentur, aliquando euacuant enim per ventrem uenenum cum suo præcipitato, quod profectò venenum est, nisi opportunè fuerit præparatum, & ideo fugiẽdus est eius usus ad partes intrinsecas. Sciendum itaque est quod uenenum imbibitum parte aliqua extrinseca hoc nimirũ pacto extrahi debet. primum, ut partem ipsam nouacula, uel scalpello scarificemus, & cum fuerit scarificata, tunc ad euacuationem erit accedendum, quæ fit per suctum, aut quæ fit per cucurbitulas. Igitur si uenenũ erit impactũ in partẽ, ubi poßint applicari cucurbitulæ, ijsdẽ uti licebit, quæ tamẽ sint paruæ: neque hac tantũ euacuatione debemus esse contenti, sed & aliã, quæ medicamentis fit, opus est adiungere. Primũ igitur locum abluemus acri lixiuio, & calido, mox applicemus aliquod medicamentũ, quod uenenum attrahat, ut rosmarinũ utrũque, uel sulphur viuum, vel euphorbiũ, vel cæpæ, vel allia, vel picem naualem liquidam, vel semina sinapi, vel nitrum, vel calamentum, & eiusmodi. quæ quidem omnia venenum ex alto attrahunt: uel si non placeant hæc simplicia, cõficiamus ex ipsis aliquod medica-

Veneni extrahẽdi forma, cũ fuerit parte extrinseca imbibitum.

medicamentum habens formam emplastri, cuiusmodi esset hoc. Recipe aristolochiæ rotundæ, rad. dictamni albi, ana drach. ß. assæ fœtidæ, sagapeni, ana drach. 1. stercoris communis, picis naualis, ana unc. 1. salis nitri unc. ß. semin. sinapi drach. ij. cæparum, alliorum sub prunis coctorum, ana unc. iij. olei liliorum alborum quantum suff. contritis quæ conterenda sunt optime, misce, & fac emplastrum, quod applicetur loco affecto, immuteturq́;, ut opus fuerit; atque si hæc non prosint, dolorq́; non mitigetur, ad ualidiora medicamenta deueniemus, cuiusmodi est gallus gallinaceus, uel gallina dissecta, & ita calida supra locum imposita, uel si non totam uelimus applicare, partem ipsius aliquam superponamus, ut modo alam, modo coxam, & eiusmodi. Sed si uenenum sit adeo impactum, ut nullo istorum, quo caliditate manifesta attrahunt possit euacuari, deueniendum erit ad ea medicamenta, quæ non à qualitate manifesta, sed occulta, & propria quadam substantia id agunt, & primo ad ea, quæ benigniora sunt, nostræq́; naturæ amica, postea ad ea, quæ media, cum Galeno diximus esse inter habitum nostri corporis, & naturam ueneni. Si igitur contingeret, ut pars aliqua afficeretur dolore propter uenenum impressum, uel à pastinacæ marinæ ictu, uel huiusmodi alterius animalis, curandum est ut capiatur animal illud, & accepto eius hepate superponatur calidum ictui, uel si essemus in loco, ubi posset haberi aqua quædam frigidissima, limpida, & subtilis; & quod de pastinaca marina diximus, intelligendum est de quocunque alio animali,

Remedia ad dolorem excitatum à venenosa qualitate.

animali, quod potest suo morsu uenenum imprimere, nam propria cuiusq; caro suo ueneno medetur. Quod si uenenum sit ita imbibitum, ut his non cedat, statim exuramus locum, uel cum ferro candenti, vel cum carbone accenso, vel similibus: vi etenim ignis venenũ attrahitur ad crustam, imbiq; etiam dissipabitur ab igne illo actuali, & hoc modo curatur dolor, excitatus à venenosa qualitate. sed quoniam aliquando fit etiam dolor à qualitate aliqua, non dico occulta, sed manifesta, & acri soluente conti... um, mordicanteq;, cuius dolore meritò attrahuntur humores, & fit tumor, ideo & de eius doloris curatione opus est dicere. Sciendum ergo quod duplex hic datur indicatio, prima, vt auferatur causa ipsa, hoc est humor acris, & stimulans: altera verò vt dematur symptoma, nempè ipse dolor. Verum quia humor iste faciens dolorem sæpius est ita impactus, vt non nisi longo tempore, & cum maxima difficultate remoueatur, hac de causa cogimur aliquando neglecta causa, idest tumore ipso acri, incumbere symptomatibus, & applicare ea, quæ aut conseruant causam ipsam, aut augeant, & sunt ea, quæ sumpta à Galeno diximus propriè vocari anodyna. Talia enim sunt aut calida in primo gradu tantum, aut temperatum habent calorem, cuius merito leniunt dolorem; & quia materia, seu humor acris faciens dolorem afficit ratione acredinis, & acredo fit à calore, ideo hinc patet quod talia medicamenta propriè anodyna dicta, vel conseruant causam doloris, vel augent, nam huiusmodi medicamenta leniunt dolorem, vt diximus, ratione

temporis,

temporis, quatenus aperiunt aliquantulum poros rarefaciendo: ac poris rarefactis exeunt aliqua vaporum illorum acrium, & facientium dolorem, & ita redditur aliquo pacto mitis dolor, successu tamen temporis augetur, quoniam causa ipsa à talibus medicamentis, vel conseruatur, vel augetur. & quamuis hoc fiat, tamen cogimur sæpe spreta causa, dolori duntaxat incumbere, vt dictum est. Si igitur causa doloris esset intemperies calida, & videamus intemperiem non posse ita facile remoueri, tentanda erit ablatio doloris, fouendo locum, vel cum his, quæ actu calida sunt, vt panni calefacti, sacculi ex milio, sale, & furfuribus præparati simul in sartagine calefactis, quæ quidem valde solent dolorem mitigare, & maxime dolores podagricos. Anodyna etiam, quæ ob similitudinem quandam leniunt dolorem, conueniunt, vt fotus partis cum lacte tepido: inunctio cum oleo dulci oliuarum, cum butyro; conuenit etiam applicatio lanæ succidæ calidæ, inunctio cum adipe suilla, gallinaceo, vitulino, sed omnes isti adipes sint recentes. nam si rancidi essent, nimis calefacerent: præcipue etiam cõuenit inunctio cum humano adipe, & cum oleo vitelli ouorum, & maxime in doloribus illis, qui excitari solent à globulis plumbeis. Quippe si viderimus quòd calidioribus sit opus, vtamur oleo camamelino, vel anetino, vel semin. lini, vel amygdal. dulcium, vel lumbricato, vel oleo, in quo decocta sit caro vulpeculæ, vel caro erinacea, vel oleo ex floribus sambuci, uel sapa, uel uino dulci fouendus est locus, calidis uidelicet, unde maximi aliquando

quando ſolent dolores remitti : conuenit etiam flos caſſiæ, & præcipue in doloribus podagricis, & ultimo pulpa malorum dulcium coctorum ſub prunis, cum ſapa diluta & portiuncula croci adiuncta. Atque hoc tandem modo in ſymptoma pugnare poterimus. & ſi contigerit, ut nullo connumeratorum remediorum propulſaretur dolor, nec doloris cauſa, deueniamus poſtremo loco ad medicamenta ſtupefacientia, quæ quatuor ſunt, nimirũ hyoſciamus, mandragora, cicuta & opium. quicquid enim ſtupefacit, uel aliquod iſtorum eſt, uel ex his compoſitum. Modo reliquum erit, ut curandi rationes doceamus, quando tumor fit ratione mediarum uiarum, & partis excipientis, & primo de medijs uijs erit ſermo ſuſcipiendus, ne ordo interim ſubuertatur. Cum itaque medij iſti ductus, qui ſunt uenæ, & arteriæ connumerati, ſint inter cauſas tumoris, quando ſcilicet propter nimiam eorum latitudinem facile tranſitus ſuppeditatur humori, primo indicatur, vt tales vias reſtringamus, nam facilis iſte tranſitus cum fuerit remotus ceſſabit inflammatio. Vt ſi (verbi gratia) humor flueret ad partes ſuperiores, vt ad caput, & faceret inflammationem, vel in membranis cerebri, vel in aliqua alia vicinarum partium, tum ſciemus nullas vniuerſales vias dari, per quas tumor ille tranſeat, quam vena verticis colli, & ideo indicatur, vt conſtringamus venas, & arterias illas, ne tantus humor per ipſas ad caput fluat. Similiter ſi humores fluerent ad locum & facerent inflammationem, cum viæ mediæ non poſſint eſſe aliæ, niſi venæ, quæ ſunt in temporibus,

Stupefacientia, quæ.

ribus, opus eſt tranſitum remouere, quod fiet ſi venæ conſtringantur, & hinc apparet habendam eſſe rationem partium coadiacentium. Has autẽ vias coarctabimus, cum his, quæ refrigerant, & aſtringunt, & ſunt ea, quæ à barbaris Chirurgis defenſiua vocantur, & ideo poterimus vti poſca, hoc eſt aqua frigida cum aceto mixta, vel aceto puro, vel aqua frigidiſſima, madefaciendo ſcilicet faſciam in aliquod iſtorum, & abuoluendo partẽ ſuperiorem: vel vtemur decoctis aſtringentibus, & non ſolum ſub forma liquida poterimus defenſiuis vti, verum etiam redactis in formam emplaſtricam. Recentiores autem noſtri Chirurgi, vtuntur ſolum defenſiuis emplaſtricis, quibus ſupra linteum delinitis parti applicant; componuntq; emplaſtrica defenſiua multis modis, vt Rec. bol. armeni, ſanguin. dracon. maſticis, myrtillorum pulueris, & gallarum, ac roſarum, ana vnc. 1. olei myrti. roſ. an. quan. ſuff. & cum pauca cera alba fiat vnguentum. Conficiunt etiam aliud lenitiuum ex ſanguine draconis, albo oui, bolo arme. & aceto, & hoc habent in vſu frequenti, ita vt mulieres ipſum ſciant parare, & vtantur. Sed peſſimum eſt medicamentum, & vſus ſiue modus vtendi malus, imponũt enim linteolum, ſupra quod tale medicamentum fuerit illinitum, & ſupra locũ tandiu relinquunt, vt medicamen ſicceſcat, ex quo fit, vt dolores magni, & veſicæ aliquando excitentur, quamobrem potius offenſiuum, quam defenſiuum poterit dici medicamentum.

Defenſiuũ.

Lenitiuũ.

Habemus etiam aliud defenſiuum, quo vtimur in tumoribus oculorum peculiariter, quando ſcilicet humor

humor fluit ad oculos, vel puerorum, uel iuuenum, vel senum, & eiusmodi, dum inquam volumus impedire fluxum ipso vtimur illito supra stuppam, & venis temporalibus applicato. Medicamentum autem hoc recipit sanguinem draconis, bolum armenum, pulu. gallarum, ana vnc. 1. quæ omnia dissoluimus in albo oui ad mellis consistentiam, deinde accipimus stuppam, & paruam ex ea formamus rotulam, quam immergimus in medicamento, & applicamus venis temporalibus, eius videlicet partis à qua humor fluit ad oculum. Hoc etiam medicamento solemus vti sæpius ad eundem scopum, sed sub alia forma, nimirum linimenti, & tunc non album oui, sed picem colophoniam, & masticem, quibus liquefactis ad ignem accipimus, & deinde sanguinem draconis imponimus, ac pulueres dictos, & simul miscemus. postea accepto panno albo, vel rubeo, vel nigro, vel cuiusuis coloris, conficimus orbiculum, & supra ipsam, prius tamen calefactum ad ignem fundimus medicamentum, quod postea venis applicamus temporalibus. Tertiam deinceps tumoris causam supra posuimus partem ipsam humorem recipientem; tumor enim ex humore fluente nunquam fiet nisi pars in quam effluit excipiat ipsum, vt si fluat humor ad manum & manus non recipiat ipsum, sed expellat, nunquam intumescet. igitur ad generationem tumoris ex fluxione requiritur exceptio humoris, & qua causa cur pars aliqua humorem accipiat, est ipsius imbecillitas, non quæ ob intemperiem aliquam prouenit, sed illa, quæ est quasi naturalis ipsius partis, &

hæc imbecillitas aut est laxitas præter naturalis, hoc est introducta à morbo aliquo, dummodo non sit introducta à frigiditate, aut est situs ipsius partis inferior, nam pars inferior aptior est ad receptionem humorum in partibus uicinis, ut exempli gratia in partibus inferioribus ad sedem sunt uenæ illæ mariscæ uocatæ, quæ, ut plurimum sunt apertæ, ita ut facile exeat ex ipsis sanguis, & idcirco sæpe sunt in causa, ut partes illæ adiacentes patiantur, quia ratione ipsarum excipiunt humores, & ita partes illæ propinquæ mariscis dicuntur debiles, quoniam facile excipiunt humores ob adiacentium uasorum laxitatem. Pro remouenda igitur exceptione, quam diximus esse tertiam causam fluxionis humoris, indicatur suum contrarium, quod est repercussio illius humoris, & ideo tentanda erit repercussio. Est autem repercussio, ut elisio, & reduplicatio motuum facta à parte ad quam humor fluit, hæc inquam est uera repercussio, quæ constat ex receptione, & repulsione. Vnde colligere possumus quod si humor defluat in partẽ aliquam, inibiq; manserit per aliquod tempus, ita ut quieuerit, & deinde euacuetur, uel potius expellatur ad aliquem locum, talis repulsio, uel expulsio non debet dici repercussio, sed potius excretio quædam, nam repercussio proprie uocatur cũ humor fluens dum est in motu repellitur. Duo enim necessaria ad ueram repercussionẽ requiruntur, primum quidem, ut humor sit in motu, alterum, ut motus ille statim repercutiatur, reflectaturq; : alterum quod talis repercussio non fit à medicamentis, quanquã aliter

aliter recentiores dicant; neque enim medicamenta repercutiunt, ſicut nec quæ attrahentia uocantur uerè, ac proprie attrahunt, atque hoc loco de his medicamentis loquimur, quæ qualitate aliqua manifeſta dicuntur attrahere, non autem de illis, quæ à tota ſubſtantia id agunt, nam talia vere attrahunt. Quare repercutientia medicamenta debent eſſe aſtringentia, frigida, & exiccantia, vel ſaltem refrigerantia, & aſtringentia, vt habemus apud Galenum lib. 5. med. ſimpl. cap. 17. Horum autem medicamentorum Guido Cauliacenſis duo proponit genera, alterum quorum commune vocat, alterum peculiare, & proprium: ſub primo genere contineri affirmat ea omnia, quæ frigeſaciunt, & aſtringunt moderate, cuiuſmodi eſt oleum roſ. camamel. vnguentum roſ. Meſue, vng. infrigidãs Gal. & eiuſmodi: ſub proprio verò vocato genere, inquit cõprehendi ea, quæ frigeſaciunt, aſtringuntq; validiſſime, cuiuſmodi ſecundum ipſum eſt bolus armen. abſinthium, ratione ſcilicet auſteritatis. Quæ quidem diuiſio, licet quoquo modo probari poſſit, tamen præſtantior longe eſt, quæ à Galeno traditur lib. 14. meth. med. cap. 17. vbi ait quod medicamentorum repellentium, quædam ſunt frigida abſque vlla aſtrictione, & licet minime aſtringant, tamen repercutiunt quatenus frigida ſunt, nam propter antipariſtaſim colligunt calorem, calor in ſe ipſum collectus ipſe met repercutit materiam. Igitur primum genus repercutientium eſt eorum, quæ frigida tantum ſunt, & ratione frigiditatis repercutiunt, ſub quo genere poſca eſt, aqua frigi-

 diſſima,

dissima, & alia multa, quæ suo loco connumerabimus. Quod autem talia sua frigiditate repercutiant omnibus licet experiri, & idcirco de ipsa contentio nulla fieri debet, tanquam quoddam expertum, ac manifestum, & ideo ab ipsis ad aliud genus repercutientium deueniemus, quod continet sub se ea omnia, quæ astringunt, siue calida ea sint, siue saltem non frigida, & propterea, qui sub hoc secundo genere contineri volunt quæ tantum astringunt, non errant, hoc enim solum requiritur, licet postea talia sint primo calida, vel valde, vel remisse. Tertium & vltimum genus est eorum, quæ frigida, & astringentia simul sunt, & hoc pacto medicamenta repercutientia sunt trium generum, quorum primum continet sub se quæ frigida, vel actu, vel potestate tantum sunt: alterum quæ astringunt tantum, quamuis postea sint vel valde calida, vel non frigida: tertium verò est eorum, quæ & frigefaciunt, & astringunt. Sub primo genere hæc omnia continentur, aqua frigida, acetum, aqua frigida, & acetum simul, aqua viol. substantia violarum, oleum viol. lactucæ, oxalis, ol. ros. ol. nenuphar. cucurbitularum caro: sub secundo genere continetur vinum potens acerbum, viticis semen, sisimbrium, menta viridis, absinthium, mastix, chalcanthum, & eiusmodi: sub tertio verò genere sunt gallæ immaturæ, cupressi nux, œnanthe, portulaca, semperuiuum, plantago, mala punica, & quicquid ex ipsis conficitur, vt succus, cortex, cidonia mala, & quæ ex cidonijs fiunt omnia, omnia assumpta ex myrtho, vinum acerbum, & immaturum,

turum, ac acidum, sandali omnes, decocta ex rebus immaturis, bolus armen. sang. draconis, & lapis hæmatites. Hæc sunt repellentia medicamenta, quæ semper applicanda sunt in principio tumoris, vt materia repercutiatur, & tumoris generatio impediatur. Sed hic statim oritur dubitatio, nam non videtur probè factum applicare vniuersaliter in quocunque incipiente tumore repercutientia, quoniam habetur ex Hippocrate in 6. aphor. 25. quod si erysipelas introuertitur, malum est, si extra, bonum. erysipelas autem tumor est procul dubio, & tamen inquit Hipp. quod si intro mittatur est malum: cui nam autem, dubium est, quod si applicaremus erysipelati repercutientia, propelleretur ad partes interiores. Secundo idem Hippoc. eodem lib. 6. aphor. 37. ait ab angina habita si tumor fiat in collo bonum, atque ibi Gal. in comm. inquit. sermo verus est, & causa in promptu, si quidem ex intimioribus, & principalioribus partibus passiones confert ad cutim trãsferri. Tertio si uera esset vniuersalis propositio proposita, quod in quolibet incipiente tumore repercutientia sunt applicanda, sequeretur quod & in tumoribus pestilentibus esset idem faciendum, omnes tamen medici huic rei refragantur, nam materia venenosa repelleretur ad partes interiores, & sic fieret mors, vt etiam accideret in variolis. præterea in podagricis etiam tumoribus, cum accidunt verno tempore, aut autumnali, corpore repleto, & chachochimo existente, nemo est, qui repercutientia applicet, quoniam posset materia ad partes superiores trudi, vt ad caput, &

facere vel phrenitidem, vel cõsimilem affectũ, quare male, & præter rationem dictum est supra quod in principio cuiusque tumoris pro impedienda eius generatione applicanda sint repercutientia. Vtrinque tamen sunt angustiæ : nam certum est quod in quocunque morbo incipiẽte probè fit, vt præcaueamus, & impediamus ipsum ne fiat. cum autem hoc poßimus ex appositione, siue applicatione repercutientium præstare, necessario videtur medicamenta talia in principio esse applicanda. Est præterea Galeni authoritas lib. 13. metho. meden. cap. 6. vbi ait, quòd in quacunque incipiente inflammatione applicanda sunt repercutientia. quam quidem sententiam omnis medicorum schola admittit, ac comprobat; est etiam author in pri. de compos. med. per loc. cap. 8. & quamplurimis alijs in locis, si vellemus hanc defensionem tollere, & quid pro veritate tentandũ sit assequi, opus est distinguere de principio tumoris. Quod autem duplex est principium, alterum nempè quod dicitur primus insultus, vt est cum humor incipit agitari, & transmitti ad meatus partis, non tamen adhuc sensibilem facit tumorem, & vix tale principium cognoscitur, quoniam est veluti momẽtaneum, dignoscitur tamen ab ipso medico exercitato, atque huic principio raro medicus adest, nam prius mansit quam aduocatus esset. primus igitur humoris insultus dicitur principium tumoris. Alterum principium est quando iam sensui subiectus est tumor, hoc est quando iam apparet factus ad visum, & moles acuta est, ac tale principium non est momentaneum, sed quandoque perdu-

rat

rat duos, aut tres dies, ita vt nullo modo uideatur augeri. Nisi igitur principium hoc pacto distinxerimus, vt & Galenus ipse distinguebat in primo de crisibus cap. 4.6.7. facile erit ne in errorem incidamus, sicuti inciderunt recentiores, qui quidem vt difficultatem hanc enodarent, decẽ nobis proposuerunt capita indicantia quando conueniat applicatio repellentium in principio, & quando non conueniat, & primum caput est quod si materia fiat in emunctorijs, atque ibi fiat inflammatio, non debemus materiam illam repellere: secundum est, si materia faciens tumorem erit venenosa: tertium, si fuerit crassa, & inepta repulsioni, magis enim obduresceret, & crassesceret: quartum, si materia ipsa sit in parte vehementer fixa, & impacta, quoniam ex repercussione magis figeretur: quintum si materia sit critica, quando scilicet natura oppressa ab aliquo morbo vult se exonerare, materia illa faciente morbum, & transmittit illam ad aliquã partem, tunc materia non erit repercutienda: sextum caput est quãdo tumor fit à causa primitiua, vt vel à contusione, vel à luxatione, vel à vulneratione, & huiusmodi, tunc materia in principio tumoris repellenda: septimum, si corpus sit plethoricũ, valdeq́; repletũ humoribus: octauum si corpus sit valde debile, nam virtus ob sui imbecillitatem non posset pro suo arbitrio gubernare materiam repulsam, & ita magis affligeretur: nonum est, cũ tumor sit propè partem aliquam principem, vt si in thorace, vel in abdomine fieret: decimum, & vltimum, non debemus vti repellentibus, quando tumor est cũ ma-

ximo dolore coniunctus, nā propter dolorem attraheretur magis humoris copia, nam ex repulsione dolor augeretur, & ita fieret attractio maior, ne maior tumor. Hæc itaque est recentiorum circa repellentia obseruatio, quæ mea quidem sententia inepta est, & nullo modo satisfacit, si loquamur de primo principio tumoris quod diximus esse primum, & ferè instantissimum insultum humoris fluentis ad partem, nam si materia fluat à venis ad extra venas, hoc est ad partes extrinsecas corporis, vt potest fluere, ita quoque potest repelli antequam excipiatur in partem, & faciat tumorem. Itidem dico de causa qualibet primitiua, veneno excepto, nulla enim ipsarum impedit, quo minus materiam in primo principio repellamus, imo in vsu iam positum est, vt si frangatur, vel luxetur pars aliqua, statim reposito osse in suam sedem applicetur aliquod medicamentum repellens, vt repercutiatur materia illa, quæ ob luxationem iam inceperit fluere. Nonne etiam Hippoc. in fracturis ossium, subito reposito osse in suam sedem, applicabat ol. ros. vinum, & eiusmodi, vnde satis perspicuum est, quod in principio tumoris, momentaneo scilicet, vtimur repercutientibus, & licet hoc sit verum non tamen est faciendum. quoniā dantur aliqui casus, in quibus nec in principio tumoris, quod quasi momentaneum est, non possumus nec debemus repercutientibus vti, ut in materia venenosa, similiter & in papulis illis variolis vocatis. si enim materiam illam repercuteremus ad partes intrinsecas, periculum esset ne mortem induceremus. Vt autem sciamus quando mate-

ria in principio (loquor semper de primo illo principio, nempè insultù materiæ) vtendum sit semper repellentibus, & quando non, ego non decem capita, vt recentiores, sed quinque tantum ex ipsis hoc loco proponam, atqui primum est, repellentia nō sunt in principio admouenda, quoniam materia est uenenosa: alterum quando materia est critica, aliquando fieret recidiua, sed huic addendum quod prætermissum est à recentioribus, si crisis futura est bona. Maximi enim refert, nam posset esse, quod natura exonerans se transmitteret materiam ad aliquam partem nobilem, & periculum esset, si ipsa exciperetur, ne fieret longe maior morbus illo, quem natura intendit soluere ex transmissione illius materiæ, & ideo in illo casu, licet materia sit critica, tamen licet vti, vt si natura transmitteret materiā à capite ad oculum, vel ad fauces, vt solueret aliquē morbum in cerebro existentem, tunc debemus in principio fluxus illius materiæ, antequam excipiatur in fauces, & faciat tumorem sensibilem, applicare repercutientia, aliter posset homo suffocari. Quod si repellamus materiam hoc non fiet, & poterit etiā accidere, vt materia illa non ad proprium locum, à quo transmittitur, sed ad alium repelleretur, euacuareturq; inibi, et ita duplex ex repercussione insequeretur commodum. Quare alterum caput erit quòd quando materia est critica, & crisis futura est bona, tunc non debemus in principio vti repercutientibus, quoniam plenitudo, & cacochimia impedient ipsam repulsionem, atqui dixi si tumor fieret in emunctorio, nam viscus quodlibet proprium

habet

habet emunctorium, per quod sua excernat excrementa, & ita sicut viscus quodcunque directè per proprium emunctorium, ut plurimum sua excernit excrementa, ita quoque propter eandem proportionem, si tumor esset, vel potius fieret in emunctorio, & materia repercuteretur, posset recta ad viscus illius emunctorij materia repelli, & maior morbus fieri. Quartum quia pars in qua incipit tumor est præter modum imbecilla; atque de imbecillitate loquor partis alicuius determinatæ, non autem de imbecillitate totius corporis, vt male recentiores arbitrati sunt; quia corporis debilitas non impedit, quin materia possit repelli. Cum igitur pars, in qua oboriri incipit tumor, est mirum immodum imbecilla, non conuenit, vt applicemus repellentia, vti si è longo itinere per niues essent supra modum pedes refrigerati, & propterea iam perniones fieri inciperent, tunc non debemus repercutere materiam, quia cũ pars illa ad defectum caloris sit valde imbecilla (calor enim fermè nullus est in ipsa) periculum est, ne pars corrumpatur. Quintum & vltimum caput est, quod non debemus vti repercutientibus, quãdo in parte tumescere incipiet, et maximus dolor existit, vt ait Gal. in lib. 6. de compos. med. secun. loc. ca. 2. His itaque quinq; ca. seruatis, in reliquis omnibus tumoribus incipientibus vtẽdum est repellentibus, loquendo de principio illo, quod est tumoris primus insultus, vt toties iam diximus. Sed diceret aliquis, esto quod non adsit primũ illud principium, quod cum momentaneum ferè sit,

raro

raro medicus potest sibi adesse, verum adsit aliud principium temporaneum, quod est cum tumor ex fluxa iam humoris portione, & firmata in loco est partim factus, perduratq; aliquando per tres, aut quatuor dies, adeo vt tumor nec augeri, imminuiq; nequicquam videatur, & tunc septem sunt capita obseruanda, quinque enumerata de principio primo, & duo alia iam enumeranda, quorum duorum primum est, si transmissa materia ad locũ intumescentem, ibique fuerit impacta, & refrigerata, non debemus applicare repellentia, quia inepta est ad repulsionem, tum quia impacta est, tum quia ob refrigerationem crassior est reddita, et ita si tentaretur repulsio, ineptior magis efficeretur ad expulsionem, quia magis impingeretur tũc ad concoctionem. Alterum est si materia fuerit maxime impacta, quod cognoscemus ex ipsius tumoris tensione, duritieq; magna, & quotiescunq; viderimus quòd tumor sit sensus, aut durus, dicamus subito quòd materia, quæ hunc facit tumorem, vel est valde crassa, aut viscida, vel admodum impacta, & ideo à repellentibus abstinendum, quoniam materia magis impingeretur, figereturq; in parte affecta, & ita vt vix sanabilis, aut omnino insanabilis posset reddi tumor. Quinque igitur sunt capita, quæ impediunt applicationem repellentium in primo principio tumorũ, septem verò in secundo principio, sed vnum habemus ab Auicenna propositum, atque illud est, quod quando in secundo principio volumus maius repellere, non debemus applicare medicamenta, quæ sim-

ſimpliciter, ſed admiſcere cum ipſis aliquid quod calefaciat, vt exempli gratia iuncum odoratum, ne materia recrudeſcat, atq; intelligamus quando tumor fit à materia frigida. Verum hæc eius obſeruatio non eſt ad propoſitum, quoniam cum habemus medicamenta ſimplicia, quæ & repellant, & ſimul calefaciant, vt ruta, ideo ſuperuacanea eſt mixtio, dicendumq; eſt ad Hipp. auctoritatem (ne interim ipſa pugnare cum his, quæ modo enarramus videatur) qua oſtendebatur non conuenire applicationem repercutientium in principio tumoris, nam in eryſipelate, dicebat ipſe, ſi materia propellatur ad partes internas malum eſt, ſi verò ad extrinſecus bonum. dicendum inquam eſt, quod Hipp. loquitur de ſecundo principio, & de iam facto eryſipelate, in quo iam putruit materia, & propter putredinem acquiſiuit quodammodo naturam veneni, & ideo tunc malum eſt ipſam intus propellere, vt ſupra in aſſignatis ca. eſt à nobis exceptum, non eſſe eiuſmodi materiam repercutiendam. Ad alteram Hipp. auctoritatem lib. 6. aphoriſ. 37. & Gal. ibidem in commen. cum dicebatur ab angina habita ſi tumor fiat in collo bonum, dico quòd caſus iſte etiam à nobis ſupra exceptus eſt, & propterea Hippoc. debuit intelligi, quòd bonum eſt ſi materia ab intrinſecis, & illarum nobilioribus, vel ex intrinſecis, & à principalibus partibus remotis propellatur, ad cutim, vt etiam malum eſt propellere ipſam à cute ad partem intrinſecam nobilem, vel ad partem propinquam parti nobili. A variolis, & peſtilentibus tumoribus fateor quod

non

non est tutus repellentium vsus, vt supra dictum est assignatis capitibus de tumoribus podagricis: fateor pariter, quòd stante plenitudine, materia non est repellenda, in reliquis autem omnibus casibus, præter septen supra exceptos semper debemus applicare repellentia, quoniam exiccabitur pars mollis, roborabitur debilitas, & coarctabuntur vasa, ac pori, quæ tria, scilicet mollitiẽ partis, debilitatem & laxitatem tum vasorum, tum ipsius partis dicimus esse in causa cur pars ipsa exuberet & fiat tumor. Sed si etiam situs ipsius partis esset causa, vt flueret facile humor ad ipsam, immutemus situm ne fluat: vt si tumor esset in manu, & efflueret humor in ipsam, quia pendula maneret, faciamus, vt suspensa detineatur, quòd remouebitur fluxio, & hæc satis sint de cura incipientis tumoris à fluxione materiæ. Et quia quatuor diximus esse tumorũ tempora, principiũ, augmentum, statum, & declinationem, siue decrementum, sequitur iure optimo, confecta iam de principio curatione, vt de modo curandi tumoris in augmento existentis pertractemus, incipientes à descriptione ipsius augmenti tumoris. Auicennas ita ait augmentum vocari quando & magnitudo, & extensio augetur, quam descriptionẽ exponens Guido Cauliacensis dicit augmentũ esse auctionem quantitatis, & acuitatis tumoris manifestam, & per quantitatem intelligit molem ipsius tumoris, quæ manifestissimè augetur, ita vt si augmentum incipiat hoc mane, & eius tumoris moles sit quanta est iuglandis, videbimus vespere fa-

ctam

ctam esse longe maiorem, adeo vt oculus ipse iudicet magnitudinem esse auctam, & ideo dixit manifestam esse auctionem ad differentiam etiam tumoris existentis in principio, quia tunc, & si augeatur, tamen insensibilis est illa auctio. Addidit præterea Guido auctionem acuitatis tumoris intelligens per acuitatem causas, & symptomata ipsius tumoris, nam morbus augetur, quia & causæ, hoc est fluxio augetur, & quia causæ, & morbus augentur, tanto etiam magis intenduntur: & præterea videbimus quod ad auctionẽ tumoris intenduntur & ipsius accidentia, vt color, grauedo, calor, pulsatio, ictus, dolor, punctio, & similia, & iam accidentia, & essentia tumoris ducent nos in cognitionem augumenti, similiter & proportio quam habet ad alias partes, nam quanto magis augebitur, tanto etiam magis proportionem minus conspiciemus. Cognito quod tumor augeatur primum nobis erit obseruandum quòd vna pars tumoris est facta, secundo quòd altera pars fit, & ita duæ insurgunt indicationes, altera quidem, vt resistamus ne fiat, altera vt pars, quæ facta est auferatur. De prima indicatione loquuti superius abunde sumus in curatione incipientis tumoris à fluxione; diximus enim fluxionẽ esse sistendam, & hoc fieri per remotionem causæ fluxionis, quas tres in vniuersum proposuimus esse, partem scilicet demandantem, quia hoc vel illo modo stimularetur ab ipso humore, vias medias, & partem incipientem, quas causas omnes, quomodo, & quibus possemus auferre iam diximus, & propterea priori omissa

indicatione

indicatione ad alteram deueniendum est. Pars igitur tumoris, quæ iam facta est, vt auferatur indicat: hoc autem fieri non potest, nisi causam, quam habet coniunctam, nimirum humorem ipsum, demamus, euacuemusq́;. Potest autem talis humor ex affecto loco remoueri, vel reuellendo, vel deriuando, vel percutiendo, vel euacuando ipsum, per ipsummet locum, vt si tumor esset in humero partim factus, ac partem iam factam curare vellem, quòd fieri potest ablatione coniunctæ causæ, firmata iam fluxione, possem eum humorem, qui tumorem fecit in humero auferre retrahendo ipsum secta vena in opposito brachio, aut deriuando secta vena in eodem brachio, aut repercutiendo, repellendove humorem ipsum ad venas intrinsecas corporis, aut educendo, euacuandove per ipsummet locum tumentem: reuulsione autem id præstare non possumus, nisi materia, quæ facit tumorem sit flatus, si materia non spirituosa, sed crassa non possumus ipsam reuellere, etiam si tenuior esset. Hippocrates tamen hoc poterat efficere, vt patet ex Galeno lib. 2. de locis affec. ca. x. vbi rationem etiam reddit quare Hipp. concederetur reuellere materiam tenuem in augumẽto, nobis autem minime, quia (inquit) concedebatur etiam ipsi mittere sanguinem vsque ad animi deliquium: siquidem corpora illius temporis longe essent robustiora, quàm nostra, & hac de causa poterat etiam Hipp. in iam facto tumore pleuritico, materiaq́; putrida iam quasi reddita euacuare, ipsam reuellendo. Reuulsio igitur non est

tentanda,

tentanda, nec ſimplex repercuſſio, quoniam illi humores, qui ſunt in motu, nõ autem qui ſunt iam facti, ſiue firmati, indicant repercuſſionem, nec deriuatio conueniens eſt, quoniam cum fiat per vicinum locum, maior humoris fieret attractio. Sola itaque euacuatio, quæ fit per locum conuenit, ſed ipſa cum multiplex ſit, videndum eſt; quænam ipſarum ſit opportunior; quædam enim euacuatio per locum eſt ſenſui ſubiecta, quædam verò occulta: ſenſibilis per locum adhuc euacuatio nec ipſa vnica eſt: quædam enim eſt, quæ fit applicatis hirudinibus loco affecto; quædam fit ſcarificationibus, quia ſecatur cutis affecti loci: quædam fit ſectione loci profunda, ita vt non ſola cutis, vt in ſcarificatione, ſed & caro ipſa intima ſecetur. Quænam igitur iſtarum euacuationum conueniat, eam eſſe, quæ fit per profundam ſectionem nõ indicatur, quoniam tumor eſt in augumento, adeo vt nulla adhuc nec bona, nec mala facta ſit materiei concoctio, nec fluxio firmata, nec totum euacuatum: hæc enim, talis euacuatio requirit, nec quæ per ſuctum hirudinum fit (vt praue quidam ex recentioribus hodie arbitrantur) eſt conueniẽs, quia copioſior attraheretur humor: nec quæ per ſcarificationem, niſi (addamus ex Gal. libro. 2. ad Glauc. ca. 9.) timeamus tantam fluxionem, & augumentum materiæ ad locum affectam, vt maxima fiat vaſorum obſtructio: tunc enim debemus omnino ſcarificare, alioquin fieri poſſet gangræna, & tandem corruptio membri, quod euitatur ex ſcarificatione, per quam continuo, et continuo,

quæ

quæ fluit materia exit, exibitque quamdiu venerit tempus, vt possimus vti alijs euacuationibus, & sic sanare locum. Conuenit secundo locũ scarificare in augumento, vt ait Galen. lib. 14. meth. med. cap. x. quando fit tumor ab humore feruentissimo, vt fit in carbunculis: nisi enim tunc scarificaretur tumor, pro euacuatione partis materiæ feruentissimæ exureretur locus, & membrũ totum, ita vt vel crustosum redderetur, vel vesicis circundatũ, perinde ac si feruentissima aqua fuisset exustum. Locus igitur & opportunitas sunt ea, quæ scarificationem indicant; est autem scarificatio leuis quædam incisio cutis facta cũ opportunis instrumentis. Opportunis (inquam) instrumentis, quoniam necessitatis gratia aliquando scarificamus cum his, quæ minus opportuna sunt, nec in vsu omnino existunt. Instrumenta verò opportuniora, & quæ in vsu sunt frequenti, duo præcipue habentur, nouacula, & phlobotomus: minus verò opportuna, & præter vsum sunt vitrum, ossea materia, vngues, spini, harundines, harundinarum folia viridia, sed his non nisi in egestate vtimur, phlobotomo autem lenticulari, & nouacula maxime vtimur. Vnde sicut duo dantur aptiora instrumenta ad scarificandum, ita quoq; duo scarificationis genera apud Oribasium inueniemus: alterum quorum vocatur scarificatio facta per impulsum, quæ fit phlobotomo lenticulari, percutiendo ipsum digito, & hæc scarificatio profundior est: alterũ genus est, quod fit nouacula dicta, quæ quidem scarificatio etiam aliquando fit per trans-

uersum. Alias addit scarificationis differentias Galen. lib. 14. meth. med. ca. 7. quòd quædam est profunda, quæ secatur non solum cuticula, sed etiam cutis ipsa, nempè corium, et panniculus carnosus: quædam punctio leuis, qua secatur cuticula solum. Quotiescunque igitur habeamus tumorem curandum, qui sit in augumento, & fiat à materia feruentissima, debemus in longum cum nouacula scarificare, & alte quidem, aliter materia feruida non euacuaretur: si verò materia faciens tumorem non erit feruens, indicabitur nobis euacuatio insensibilis, quæ dicitur resolutio, vel discussio materiæ insensibilis à loco affecto. In augumento igitur tumoris dummodo non timeamus maximam fluxionem, vel exustionem, semper indicatur euacuatio insensibilis, quæ fit à loco ipso affecto. à medicamento resoluente indicatur euacuatio non materiæ illius, quæ fluit, sed alterius, quæ iam fluxit, & partim iam fecit tumorẽ, atq; talis euacuatio fit cum medicamentis, quæ à Latinis dicuntur resoluentia, à Græcis autem diaphoretica. Et quia sæpius accidit, vt medicus aduocetur quum tumor est in vigore, quam cum est in principio, vel augumento, nam symptomata vehementia persistentia, quæ tumoris vigorẽ constituunt, stimulant magis eo tempore, ita vt æger cogatur, & si nollet medicum aduocare, idcirco meritò à nobis propositum est, vt de euacuatione tumoris in statu existentis modo agamus. Ab ipsius status descriptione incipientes dicemus cum Galeno lib. 1. de crisib. ca. 1. statum morbi appellari

lari partē morbi totius, & consequentiū ipsum: sed aduertendum quòd talis status duplex: quidā est adeo breuis, vt momentaneus ferè possit dici, & non cognoscitur, nisi respectu declinationis, ob id curationem non admittit, vt dicebat Gal. lib. 1. de cris. ca. 8. alter verò est status, qui diuturnus aliquando est, vt perduret decem, & plures dies, iuxta tumoris cuius ipse erit status naturam: cum enim tumorum alij breuiores, alij longiores, ita & status alius erit breuior, alius prolixior, & iste status curationem accipit, vt inquit Galenus præcitato primo de crisib. lib. cap. 3. estq;, vt dixi pars vehementissima morbi, & eorum, quæ morbum consequuntur, hucusque enim & priori, & secundo statui descriptio conuenit: sed secunda ab ipso priori differt, quia in ipsa requiritur, vt vehementia morbi, & symptoma perduret, in priori autem, cum sit ferè momentanea pars, hoc non requiritur. Status ergo iste secundus necesse est, vt curetur. non potest autem nisi cognoscatur, & ideo necesse est, vt sciamus rationem, & modum cognoscendi ipsum: cognoscitur autem primo ab essentia ipsius tumoris, vt si viderimus quod tumor non amplius crescat, sed maneat per aliquod tempus veluti immobilis, indicatur quod sit in statu: alterum signum habetur aliquando à causa, vt si viderimus fluxionem esse imminutam, statim dicemus cessare causam, hoc est fluxionem, & auctionem: sed post augumentum sequitur status, ergo à symptomate etiam cognoscitur status tumoris, vt ab ipsius colore, à caliditate, ab intume-

ſcentia, à dolore, à tenſione, à pulſatione, & à cunctis circunſtantibus: à calore quidem quando tumor eſt in ſtatu tunc apparet color humoris peccantis, & magis quam in principio, & in augumento: à caliditate, ſi in principio fuerit blanda, poſtea tenſius aucta fuerit vſque ad gradum aliquem, & in eo gradu perſeueret, habemus pro confeſſo tumorem eſſe in ſtatu: ſimiliter dicendum de tenſione, pulſatione, dolore, & reliquis. nam ſi adſint maiora quam in principio, & perdurent, proculdubio indicant tumoris ſtatum. Cognito ſtatu curationem aggredi oportet, quod agendũ Auicen. in 4. pri. ait, quando apoſtema eſt in facto eſſe indicat eius reſolutionem, at ſi craſſus fuerit, idcirco oportet vti medicamentis, quæ eliquent, & reſoluant. Sed hoc loco notandum eſt vnum ex recentioribus, quod in principio ſtatus (tria enim & ſtatus, ſicuti, & principij, & augumenti, & declinationis ſunt tempora) non debemus applicare ea, quæ ſolum reſoluunt, ſed cum ipſis admiſcendum aliquid, quod repellat, & ideo medicamenta in principio ſtatus applicanda debent eſſe reſoluentia, & habere aliquam vim repellendi. Cæterum obſeruandum eſt, quod ſi aderit ſtatus, declinatio, & natura agat validiſſime contra hoſtem, tunc non debemus applicare quæ valide reſoluunt, quia adderetur ſtimulus materiæ, & ita natura ſtimulata à medicamento mordicanti ageret præter modum, impetuoſe expellendo, ita vt poſſet tumor in vehementiſſimo motu craſſefieri, vt tandem nouum genus morbi fieret. Altera

etiam de causa resoluentia valide, vt sunt ea, quæ sub tertia classe continentur, non sunt in declinatione status applicanda, quia posset excitare dolorem, cuius meritò noua attraheretur materia, & idcirco valide resoluentia non sunt in declinatione status applicanda, nisi tumor sit in parte profunda, vel callosa, vel neruosa, & frigida. nam in his tuto possumus valida resoluentia applicare, quia eorum caliditas à parte ipsa remittitur, in reliquis autem semper mitiora, vel potius mediocria sunt applicanda. Verum ex Galeno in lib. de tumor. præt. nat. cap. de inflammatione, & 13. libro meth. med. cap. quinto, notandum est, & ex Auicen. in 2. pri. doctri. pri. quòd non omnes tumores eodem modo procedunt, vt primo incipiant, augeantur, maneant in statu, & declinent tandem, vt dictum fuit, ac sanentur, sed plurimi cum perueniunt ad status tempora, permutantur in alium tumorem, & ita nouum, pro declinatione expectata, morbi genus habemus. Datur ergo transmutatio de tumore in tumorem, & quia transmutatio hæc, vt plurimum solet duci, & terminari in abscessum, idcirco huic capiti fine imposito, breuiter de abscessu in sequenti primum agemus.

De abscessus nomine, signis, atque omnibus, quæ abscessuum rationem requirunt. Cap. 7.

AETERVM quod Latini vocant abscessum, est collectio humoris in aliquo loco, quando scilicet humor fluit sequestratus ex varijs locis circunstantibus in aliquem cōmunē locum, ibiq; collectus sensim augetur, & ideo apud Latinos abscessus vocatur coaceruatio humorum segregatorum ex partibus circunstantibus, non autem ex loco determinato. Quādo verò humor fluit à loco ad locum non dicitur abscessus, sed iam humores sequestrantur, & sensim cōfluunt in communem finem, ibiq; paulatim aucti faciunt tumorem, & ille tumor à Græcis apostema dicitur, quod apud Arabes significat omnes tumores, quos ipsi exituras appellant, eo quòd materia in illo sinu colligatur, vt exeat. Male igitur nonnulli apostematis, & inflammationis nomina confundunt: quando inflammatio & cum apostemate, & sine eo, quemadmodum apostema cum inflammatione, & sine ea potest accidere. Fit autem abscessus ex vaporoso spiritu, aut humida materia, aut vtraque mixta; vapor ac spiritus spatium sibi distendendi molitur: humor autem, vel acrimonia exulcerante, vel abundantia distendente rumpenteq; uelut sinum aliquē, in quem se recipiat, facit. Hanc autem materiam suggerit inflammatio, vel erysipelas, vel mixta ex inflammatione & erysipelate affectio, cum in pus ver-

Abscessus vnde fiat.

vertuntur, vel humor, aut vapor in loco genitus, aut aliunde accitus: igitur quocũque modo fiat abscessus, id spatium quod abscedentes interiacet partes, humoribus eum efficientibus impletur. qui si diutius aliquando maneant, in varias formas mutantur nempè lapidibus, arenis, testis, lignis, carbonibus, luto, strigmento, amurcæ feci, & id genus aliјs similes. Nam pro humoris tum colore, tum concretione & caloris magnitudine, temporisq; spatio aliæ, atque aliæ formæ in aliјs & diuersis abscessibus fiunt: nempè duræ, molles, liquidæ, nigræ, rubræ, flauæ, albæ: crassam enim materiam in duritiem tẽporis processu cogit calor vehemẽs. quæ si nigra sit, carbonis speciẽ representabit: mediocrem verò, calor mediocris, in pus mutabit: liquidam digeret. Quomodo autem cognoscendus sit tumor aliquis, qui habiturus sit abscessum, varia, ac plura adsunt signa, quibus optime id totum assequi poterimus, & primo à pulsatione, quæ si in tumore adsit, diuq; perduret, futurum indicat abscessum, nam pulsatio fit primo, quia arteriæ à calore loci agitantur valide, & ideo quærentes refocillationem dilatantur, & constringuntur. Verum quia partes carnosæ ipsis circumpositæ sunt, humore repletæ, ita vt arctiorem campum arterijs faciant, ideo arteriæ dilatantes se in angusto loco, validius percutiunt partes circumpositas, & ita maior fit pulsatio, quæ si diu perduret, indicat tumorem illũ terminaturum in abscessum. Alterum signum est calor, qui si diu nimis perduret, indicat tumorem illum conuerti in alium tumorem, vt in scyrrhum,

Abscessuũ formæ, & signa.

vel in abſceſſum, vel in alium, nã ſi tumor erit mollis indicatur futurũ abſceſſum: ſi verò durus, ſcyrroſus tumor euadit. Tertium ſignum imminentis tumoris, ſi dolor non remittatur in ſtatu, ſed diu perduret, quoniam fit dolor, non quia fluat materia in locum, aut introducatur noua intemperies, ſed à materia ibi contenta efferuntur uapores fuliginoſi acres. Quartum eſt, ſi in tumore oriatur aliqua inæqualitas, quæ nõ præfuerit in ipſo tumore, ſiue inæqualitas ſit in colore, ſiue intenſione, ſiue in prominentia, vt ſi inflammatio in manu oborta augeatur, & æqualitate augeatur calor, tenſio, & ſuperficies, ita vt vna pars tumoris non ſit magis tenſa, vel magis colorata, & in ſtatu videamus oriri ſubito inæqualitatem aliquã, colligamus tumorem degenerare in alium. & ſi viderimus quod inæqualitas in prominentia appareat, ita vt pars aliqua fiat prominentior alijs, cognoſcemus futurũ abſceſſum, quoniam natura tẽtat ibi tumorem foras propellere. Quintum ſignum à ſymptomatibus deſumitur, vt ſi in ſtatu adſit maior dolor in vna parte tumoris, quam in alia, ſi maior pulſatio, punctio, pruritus, indicatur quod natura tentat exitum in illa parte. Sextum ſignum à ſymptomate corporis accipitur, vt ſi quis patitur inflammationem, & laboret febre, & videamus quod febris ſtatim, dum inflammatio eſt in ſtatu, ex nulla extrinſeca cauſa augeatur colligamus futurum abſceſſum, quoniam natura concoctionẽ tentat. Qui igitur in carne cuti ſubiecta conſiſtunt, facile his ſignis cognoſcuntur, nec ægrè curantur, ſiquidem materia, ex qua fit

abſceſſus

abſceſſus, craſſa, aut glutinoſa, aut mucoſa, aut grumoſa, aut in aliquam ex antedictis formis mutata, tactui renititur: humida verò, ac tenuis, aut iam in pus verſa, prementibus digitis cedit, niſi multitudine cutem diſtendat, duris enim caro noſtra cedit, carni verò mollia. Curantur autem in ſumma cute inflammationes, quæ in abſceſſum vertuntur, initio quidem abſceßionis dolorem ſedando, ac relaxãdo. ea verò iam procedente, ad maturandi, & eius quæ propriè ſuppuratio dicitur rationem tranſeundum eſt. Dolor interim, dum inflammatio in abſceſſum mutatur, vehementius affligit, quia qui tum putreſcit humor, partem acrimonia exulcerat, calor inflammat, & eandem multitudine diſtendit, ac vnitatem eius ſoluit. Mitigatur igitur dolor acrimoniã exulcerantem retundendo, calorem extinguendo, & diſtenſionem remittendo, atque acrimoniam retundunt ἐπικεραστικά, *ideſt quæ ſuæ ſubſtantiæ miſtura eam molliorem, minusq; mordentem reddũt; qualia ſunt lac, oleũ, aqua dulcis, & id genus alia. Inflammatam partem refrigerãt, propriè quidem, facultate frigida: impropriè verò & ex accidenti, calida, materiam quæ partem inflammat, digerendo ac diſſipando. Laxant verò, quæ emolliunt, rarefaciunt materiam in meatibus contentam, extenuant, æquant, ac reſoluunt, proindeq; dolorem ſedant, & propriè anodyna dicuntur. Conſtat autem hæc medicamenta, aut temperata, aut temperatis paulo eſſe calidiora. Mitigato verò dolore, ad affectus curationem procedendum eſt, atque curatur affectus vacuata, quæ in ſpatium eſt collecta materia.*

ria. Quoniam autem ea varia est, ideo non eadem ratione omnes vacuantur, nam si in sinu minimè profundo tenuis, & pauca materia resoluiq; idonea contineatur, cutisq; rara sit, digerentibus mollieda curatio est: sin ob humoris crassitudinem aut copiam, cutis densitatem, & abscessus altitudinem digeri non poßit, ad maturationem, & suppurationem transeundum est: vti in inflammationibus maximè, quæ in abscessum iam versæ sunt. In quibus verò abscesßibus nulla ob craßitudinem nec digestionis, nec maturationis spes relicta est, vt in steatomatis, vno præsidio vtimur, nempè excisione: quemadmodum & in alijs, quibus pus, ac alia materia digeri non possit: non nulli enim abscessus solam manus curationem efflagitant, in quibus materia propter crassitudinē nec digeri, nec putrescere potest. Quidam verò tam sectionem, quàm maturationem admittunt, vt in quibus humor maturari quidem potest, sed ob craßitudinem, aut lentorem digeri non potest: cuiusmodi est atheroma. Alij triplicem curationē, nempè digestionē, maturationē, & sectionem recipiunt: quales sunt, qui ex tenuiori constant humore, sed non vt totus digeri possit. Igitur vbi inflammatio in pus conuertitur, doloremq; inuehit, aqua dulci calida liberaliter fouenda est, ac oleo dulci perfundenda, vt dolor mitigetur: aqua enim potentia refrigerando inflammationis vehementiam extinguit, actu calfaciendo materiam calidam digerit: oleum verò humectat, emollit, relaxat quod distentum erat. vtrunque remedium, vtpote calidum, impositum rarefacit, di-

gerit, æquabilem reddit humorem, atque suæ lenis ac dulcis substantiæ mistura acrimoniam mitigat. tribus igitur his nominibus, nempè refrigerando tam per se quàm per accidens, relaxando, & sua mistura temperando, dolorem lenit. Posteaquam sedatus est dolor, imponendū est cataplasma, quod maxime Galenus lib.2.ad Glauc.celebrauit, ex triticea farina in aqua & oleo mediocriter cocta: vbi enim nulla digerendi humoris spes est, cæterum maturandi est, ad ea quæ pus mouendi facultatem habent, transire oportet. Pus mouent, quæ natiuam humiditatem, neç augent, nec minuunt: caloris verò substantiam non solum seruant, sed & augent, & ideo hæc medicamenta nostro calori similia esse debent, atque emplastica, ne superuacanea caliditate, ac siccitate dissipent, frigiditate, & humiditate coctionem impediant, sed suo lentore corporis meatus obstruendo natiui caloris dissipationē prohibeant. nam in coquendo humore plurimum spiritus intus seruari oportet. eiusmodi autem est cataplasma, quod ex farina triticea in aqua & oleo mediocriter cocta constat. Hæc enim farina lentoris quidpiam habet, proindeq; emplastica vi prædita est: quemadmodum & oleum. quoniam autem hæc farina nostrum calorem excedit, in aqua coquitur, vt eius calor nostro æquetur: oleum verò præter quàm quòd temperatum est ac emplasticum, efficit, vt medicamenti vires diutius inhæreant. commodè igitur eiusmodi cataplasma, vbi pus mouere consilium est, imponitur. Celerius enim ad suppurationem ducit, quàm quod ex pane conficitur. hoc enim

enim maxime digerit, vt quòd ſalem & fermentum recipiat, exacteq; ſit coctum, nihil verò obtinet horum quod ex triticea farina fit. Conſtat enim panem, in quo quidem ſal ſit adiectus ac fermentum, calidiorem noſtro temperamento eſſe, extergendiq; ac digerendi vim habere; fermentum enim putris caloris eſt particeps, tenuitate partium pollens, ideo ex profundo ſine moleſtia extrahit, & digerit: ſal exiccat, & humorem abſumit redundantem. quòd ſi modicè coctus panis ſit, magis maturat, & minus digerit. Itaque cum initio ſuppurationis, inflammationis curationem moliris, ſi ſperes hanc prohibere poſſe, panem oleo & aqua permiſtum plurimum incoques: aquæ autem quàm olei, maior ſit portio, atque ſperamus ſuppurationem prohiberi poſſe, ſi qui inflammationem producit humor, nec multus ſit, nec craſſus, nec lentus, proindeq; nec medicamentorum vim ſuperet. Hinc autem anteuertemus humorem, qui abſceſſum gignit, vacuando, quod commodè fiet digerentibus, exiccantibus, humoremq; depaſcentibus medicamentis. quale eſſe iam oſtendimus cataplaſma ex pane in oleo, & aqua plurimum decocto; farina itidem hordeacea eodem modo parata ſuppurationem magis impedit. Althea autem radix in aqua cocta ſit, quæ in hac curandi ratione perfunditur. hæc enim medicamenta, exiccandi, ac detergendi vim obtinent, ideo & inflammationis diſcutiendæ. Si verò cutis partis inflammatæ, vehementer diſtenta ſit, hanc frequentibus plagis per ſumma ſcarificare oportebit: poſtea hordeaceam farinam, modo declarato,

rato, coctam imponere. Cutis distenditur in hoc affectu humorum plenitudine inflammationem efficiente, quæ quò maior fuerit, eo maiorem faciet distentionem, & quò ex tenacioribus ac crassioribus, eo ægrius discutietur, & ideo vbi cognouerimus medicamentis hunc affectum resolui nō posse, & inflammationis ardor restinctus sit, frequentibus plagis cutis scarificanda erit: tantis quidem, quantum ex vsu fore nouerimus. Quamobrem cognito quòd natura tentat facere abscessum, tunc oportet eam adiuuare, & cum prædictis auxilijs, & cum alijs eiusdem facultatis, aut potentioribus medicamentis, præcipuè si dolor vehementissimus esset; tunc enim indicatur, vt attendamus sedationi maximi doloris, & ita per aliquod tempus donec dolor leniatur remouendum erit à loco affecto medicamentum, & applicandum aliud, quòd relinquemus donec lenitus fuerit dolor, taleq́; medicamentum pro dolore vehementissimo sedando in hunc modum diligenter cōponere poterimus, videlicet. Recipe farinæ hordei, pulueris florū camamillæ, ana vnc. v. hyssopi humidi, vnc. iiij. olei ros. lumbricati, & camamill. ana vnc. 1. sapæ dulcis vnc. xx. misce secundum artem, & fiat linimentum, liquida miscendo in sartagine, & posita ad ignem dum bulliunt inspergantur pulu. & simul mistis detur forma linimenti, aut emplastri, ac loco affecto superponatur. Possumus etiam, neque id sine maxima vtilitate in initio curationis abscessus, mitigatorijs vti medicamentis, quæ chalastica Græci vocant, hoc est relaxantibus, siue remittentibus, cuiusmodi est medicamentū,

camentum, quod à Galeno tetrapharmacum appellatur, molle quidem, & anodynum, quod ex ceræ, resinæ, colophoniæ picis, seui taurini, pari portione. Sed quoniam in abscessibus etiam secundum temporis progressum, variæ mutationes facilè comprehendi possunt, propterea non semper curandus abscessus erit cum his, quæ diximus supra, verum ad ea, quæ concoquendi, seu maturandi, ac suppurandi vim habent deuenire audacter debemus. Cum verò in alienam substantiam, & toto genere præter naturam degenerauerunt, tunc chirurgiæ auxilio curare penitus oportebit, habita semper ratione præsentis, quæ extat indicationis. Existente igitur abscessu iam maturo, aut transmutato, siue valenter impacto, si pus aut alia quæuis materia ibi contenta non discutiatur, vel si tempore conuenienti citra manus operam, non aperiatur, secare exitum ei, quod digestioni non cessit oportet. Et hic duo potissimum sunt nobis inspicienda, nimirum, vt symptomatibus, quæ accidere possunt, valenter occurramus, atque id, vt eadem debiliora fiant, & vt idoneus medicus in sectione adsit in opere exercendo. Symptomata verò, quæ in sinu aperiendo euenire facilè possunt, sunt defectio animi, sanguinis effluxio magna, dolor immensus, quæ omnia debet accuratus medicus præuidere, & medicamenta, quibus obuiam ire possit, antea præparare, vt si talia symptomata contingant, illis quamprimũ etiam occurrat, idcirco præparare debemus quædam os ventriculi roborantia, cuiusmodi esset offa parata in aliquo vino aromatico, vt est apud nos hispanum,

num, apud Italos maluaticum, Græcum, & eiusmodi, aut frigida aqua, qua inspergimus faciem, aut acetum maxime acetosum, cuius odore spiritus refocillantur, & in hoc casu acida omnia conueniunt. Quod si timeamus magnam fieri hæmorrhagiam, tunc parabimus pulueres cōstrictiuos, aut illos, qui constāt ex bolo arm. gallis immaturis, sanguine draconis inæquali duntaxat portione, aut calchantho vsto, aut eiusmodi oleo, aut vtimur Galen. medicamento, quod ipse lib. 5. meth. med. cap. 4. cum albumine oui composuit, & alijs. siue vtimur Auic. medicamento ab ipso 4. 1. cap. 26. enarrato ex telis araneis constans, pilis leporum, & oui albo. at si hæc non conferant, ad validiora deueniendum erit. Secunda actio nobis venit obseruanda antequam secemus abscessum, in qua quidem primo particulam incidendam contemplari debemus, secundo locum tumoris secandi, tertio sectionem conuenientem, quarto instrumentum, quinto materiam extrahendam, & sexto tractationem ipsam. Circa verò incisionem particulæ, considerandum, an pars sit magni momenti, an minimi, nam hoc maxime refert, an abscessus sint in thorace, aut in brachio, vel in testibus, quandoquidem ratione varietatis membrorum habent varij respectus, & ideo Auic. nos monet vt omnia debeamus in anatome obseruare, nempè venas, arterias, musculos, neruosq; & eiusmodi, quæ conferunt ad cognitionem partis secandæ. Præterea obseruabimus, an abscessus occupet partem carnosam & neruosam simul, aut alteram partem tantum: vt in hydrope, quando euacuatur

euatur aqua illa, videndũ quomodo sit secandum, & semper debemus fugere partes neruosas, quoniam & difficulter sanari possunt, & maximos dolores porrigunt. Postea videndum est qualis conueniat sectio, vel magna, vel parua, quoniam multum refert facere illam magnam, aut paruam, & ratio est, quia si minor, tunc sanies non exit propter materiæ crassitiem, vnde oportet partem comprimere, ex qua compressione facilè generatur callus, qui postea est causa fistulæ: contra si os tumoris sit latum, nulla aderit causa generationis fistulæ, & facilè potest os angustari: sed si maiorem sectionem fecerimus, tunc tria autore Galeno lib. 13. meth. med. cap. 5. succedunt incommoda. primum est partis turpitudo: secundum quòd partes subiectæ propter magnam incisionem alterantur ab aere ambiente, teste eodem Gal. lib. 8. de vsu part. tertium est, quòd ex maiori incisione sequitur destructio partis incisæ. Antiqui, vt Paul. lib. 6. cap. 34. aliam habuere sectionem factam ad similitudinem myrti folij, quam multum laudat Galenus sexcentis in locis, quoniam ex tali incisione nihil saniei retinetur, & labia circumducta non inflammantur, atq; quòd totum putridum sectum est. Sed (pace Galeni, & omnium antiquorum, qui hanc sectantur hæresim, & recentiorum venia etiam dixerim) tali non vtimur sectione; quia non possumus talem formam instituere myrtini folij vnica tantum incisione, secundum antiquos: sed nos vnica sectione, & non trina constituemus incisionem habentem formam prædictam, vt primo secando, secundo extrahendo

pus,

pus, tertio imponendo lintea, ex quibus omnibus introducetur figura myrti. Idcirco minime mihi placet antiquorum præceptum, neq; vtor illa figura nisi tantum in duobus casibus, nempè in ægylope, & hoc ne succedat fistula lachrymalis, nam incisio communis & vsitata, quæ est in prima die incidere, in secunda abluere, periculosa est, ne ad fistulam transeat, quoniam materia illa non expurgatur. secundus casus est, in bubonibus gallicis, vbi non adest multus sensus; quia vbi adest exquisitus sensus, talis non est administranda, sed tantum vbi labia sunt corrupta, & parui sensus. Aliam habebant antiqui speciem sectionis, quæ triangularis appellatur, sed ea non est in vsu, de qua quidem meminit Paulus lib. 4. Aliã etiam tunc temporis præposuerunt administrandam, quatuor habentem angulos, aut plures, qua etiam nos vtimur in magnis capitis talpis, & in atheromatis, quia cum materia detineatur in folliculo, nisi cum eodem eradicetur, talis tumor recidiuam faceret. Antiqui post talem incisionem imponebant linamenta, quæ lemnisci appellantur. atque hæc de ratione incisionis abscessus nobis dixisse sunt satis. Modo inspicienda erit sanies, in qua eiusmodi quantitatem considerare plurimum debemus, si enim fuerit pauca digitis saltem exprimere ipsam facilè poterimus, sed si multa, paulatim ipsam extrahemus, ne interim cum multa materia multi spiritus exhalent, & eius euacuatione absumantur, vt in hydrope contingere poterit, in abscessibus lumborum, & articulorum, & eiusmodi. Tandem omnia hæc perpetuo

erunt à medico adminiſtranda, blande, hilariter, ac tuto, citoque perficere, ſemper incidendo ſecundum rugas, & proceſſum muſculorum, neruos vitando, venas, & arterias, quoad fieri poterit, neque diu immoretur poſt factam tandem apertionem, in detergendo locum, & carne implendo, & ad cicatricem perducendo. Facta igitur inciſione, ſymptomatibus occurrendum eſt, ſanguinem ſiſtentes, cum lineamentis ex ſtuppa lini cum albumine oui, atq; deligato loco, per integram 24. horarum diem vlterius non remouebimus; dummodo dolor nos non conſtringat, quem quidem leuare tentabimus cum oleo roſ. puro, vel vino, aut oleo camamel. animaduertendo ne oleum tangat vlcus, quoniam ipſum putridum redderet, neque ſanguis ſiſteretur. Primis autem diebus, poſt exactam præcedentem adminiſtrationem ſufficit Guidoni vitellus oui, alumine zucharino inſpiſſatus, poſtea verò tutò deuenire poterimus ad mel roſ. & mundificatiuum ex apio, & tandem ad vnguentum apoſtolorum, & ægyptiacum, ſi res ita deſideret. Supra verò admouebimus, baſilicon, diachylon, & diaphœnicon vulgo nuncupatum, nam & facultatem mundificatoriam inuenire oportet, & incarnatoriam, qua præditum eſſe ſcimus baſilicon medicamentum maius Meſue. digerit autem diachylon, neq; alia tandem medicamentorum ſerie, vel ratione abſceſſum tandem inciſum curare licebit, quam eadem aliorum vlcerum, & ideo ad eorum curationem accedemus. At ſi laborans, nec ſcalpello, neque candenti ferro, fieri ſectionem pro mollicie, aut alia vrgente

cauſa

causa admiserit, medicamentis adurentibus erit molienda apertio, cuiusmodi est semen lini, fermentum, & stercus columbinum, quibus maximas tribuit partes Auic. in fine tract. 1. fen. 3. lib. 4. quæ sanè efficaciora adhuc efficiemus, si cum sapone molli, aut muccagine seminis sinapis misceamus, quanquam non iniuria causticum, quod ex calce fit, & sapone à recentioribus, inter cætera medicamenta tanquam præstantissimum comprobetur, quandoquidem principatum obtinet. Sed quoniam plerunque tumores, & abscessus transeunt in gangrænam, phygethlon, & similia, ideo de his primò esset agendum, si ordo noster pateretur. tamen quoniam omnes, qui in arte chirurgica perscripserunt, post absolutam abscessus tractationem ad phlegmones, siue quatuor humorum tumores deuenerunt, ita & nos etiam eorum seriem complectentes de inflammatione primum agemus, & postea de reliquis omnibus tumoribus.

De vera phlegmone, & alijs à sanguine procreatis tumoribus. Cap. 8.

BSOLVTO tandem in vniuersum sermone de tumoribus, qui præter naturam consistunt, tempestiuũ est, de singulis eorum differentijs particulatim disseramus. & quoniam medici antiqui, & recentiores, præcipuè Tagautius chirurgus eruditissimus, Guidonem secutus, per classes quatuor instituerunt tractationẽ tumo-

rum, quemadmodum quatuor sunt humores, à quibus genera itidem quatuor tumorũ oriuntur, idcirco eundem nos quoque ordinem subsequemur. Ex sanguine primo oritur phlegmone atq; eiusmodi bifariam Galeno lib. 1. de morb. & sympt. accipitur, nempè communiter pro omni veluti partium inflammatione quadam, hoc est pro quacunque calida, ac veluti flammea quadam dispositione; altero verò pro tumore ex sanguine vero ac puro procreato, atque hæc duplex recentioribus esse dicitur, vera scilicet, & non vera, tum quam veram esse affirmant, à sanguine benigno, sed copiosiore quàm sit parti ex vsu ortum habere dixerunt, sicuti versa vice non veram ex prauo, & non naturali sanguine fieri voluerunt. Auic. verò 3. 4. doctri. 1. ca. 2. declarat quod phlegmone tria significat, primo exarsionem, in qua tantum esse vult intemperiem sine humore, quæ exarsio dicitur ad differentiam inflammationis, vt habetur à Galeno lib. 12. meth. med. cap. 1. & lib. 2. ad Glauc. cap. 1. secundo significat phlegmone communiter, continens sub se omnem inflammationem, aut tumorem ex materia calida, vt patet 2. ad Glauc. capite iam citato. significat tertio inflammationis speciem istam, quæ est à sanguine cum materia. Est autem sanguis, humor calidus, & humidus ex temperatiore parte ipsius chyli progenitus. Humor verò faciens inflammationem, autore Gal. lib. 13. meth. med. & pluribus alijs in locis, non est nisi sanguis (vt nos quoque diximus) benignus, quod confirmat Paulus lib. 7. & Auic. 2. 1. doct. 3. Recentiores tamen, dum

Phlegmone, quot significet.

loquuntur

loquuntur de causa materialis inflammationis, distinguunt, quia sanguis fluens aut est naturalis, aut non naturalis, scilicet non ratione sui, sed ratione alterius, & sic dicunt duplicem esse sanguinem facientem inflammationem. Naturalis est humor calidus, & humidus, substantia mediocris, colore multum rubens, odore, & sapore dulcis, mitis ac benignus, fluitq; à tota massa sanguinea. secundus sanguis non naturalis ille dicitur, qui ab eo iam descripto deflexerit, degeneraueritq;, non tamen quòd iam transeat in aliam naturam, quia continetur in latitudine sanitatis. Hic autem secundus humor duplex extat, alter scilicet non naturalis ex sui natura, alter non naturalis propter admistionem alterius humoris, erat tamen prius naturalis. quibus enarratis volũt recentiores quod omnis inflãmatio ex alterutro sanguine generetur. Si fiat ex naturali prædicto sanguine, talis vera erit inflãmatio, quam Græci appellãt sub hac voce phlegmone: sed si fiat ex sanguine præter naturali, tunc resultãt quatuor species inflammationis, quarũ primã iam enarrauimus. secunda est quando admiscetur bilis, tũc enim phlegmone erysipelatodes nuncupatur. tertia est quando admiscetur pituita, & talis dicitur phlegmone œdematosa. quarta est quando admiscetur atra bilis, & dicitur phlegmone scyrrhosa. Harũ verò denominationum ratio est, quia cũ humores illi puri faciant species morborum diuersas; idcirco ratione admistionis, tales sortiuntur denominationes, sed in hac re id ex Auic. 2. pri. adnotandum erit, quòd prima vox semper morbi speciem denotat, vt

Sanguis naturalis, & non naturalis.

phlegmone erysipelatodes, & erysipelas phlegmonodes, atque idem de alijs copulis erit existimandum. Quatuor igitur esse inflammationis species ex prædictis constat, sed tantum eas sub hoc quaterno numero esse constitutas nequaquam affirmare, vel concludere idcirco debemus, quoniam quædam sortiuntur nomina ratione locorum, in quibus sunt, vt quando inflammatio corripit membranas cerebri, tunc dicitur phrenitis: quando corripit membranã oculorum coniunctiuam, tunc lippitudo uocatur, & ophthalmia. quod si corripiat musculos faucium dicitur angina. si membranam succingentem costas, pleuritis. si pulmones peripneumonia. si emunctoria, bubones, phymata, quæ cito resoluuntur, & sanescunt, phigethla. Et cum inflammatio cutim tãtum, vel musculos vsque ad ossa impediat, magnæ, & paruæ nomen acquiritur; paruæ Galeno dothienes appellantur, & Celso magni furunculi, atque eiusmodi sunt species inflammationis, quæ quatuor prædictas subsequuntur.

De causis, signis, & prognosticis phlegmones. Cap. 9.

PHLEGMONES autem causæ tres ab autoribus assignantur, quemadmodum & aliorum omnium tumorum præter naturam, qui per defluxionem fiunt. atque ex his quædam sunt internæ, vt copia boni sanguinis, quæ cum corpus vniuersum aggrauet ad partes inflammatas tran-

transmittitur. deinde calor inflammatus in massa sanguinea propter agitationem ad partes transmittitur. postea pars calida & dolens sanguinem ad se trahit, & tandem enumeratur situs, quoniã ipse etiam requiritur ad recipiendum. Quædam verò sint extrinsecæ, & vt plurimũ est aër nos vbique anbiens, attritio, attractio, continui solutio, luxatio, inter quas adnumerantur à recentioribus disruptio, fractura, vulnus, & vlcus, quas sub solutionis continui denominatione nos breuiter expressisse poteramus, quæ quatenus dolorem in ægrotante particula excitant, fluxionem accersunt. Et hæ sunt causæ tres phlegmones, nimirum euidentes, sub quibus externas posuimus occasiones, antecedentes, vt sanguinis probi exuberantiam, & coniunctas seu continentes causas, vt ipsum sanguinem, qui iam in loco farctus est. quibus dictis ad signa iã veniamus. Signa præterea inflammationis, plurima esse poterunt, inter quæ principaliora adnotabimus, & primo cognosci poterit inflammatio, cum venæ, quæ prius erant occultæ, incipiunt detumescere, rubicundioresq; fiunt, vel nigriores, dummodo sanguis non sit multum niger. secundo quando adest extensio loci, quæ uidetur ut in aliquo contineatur. tertio est renixus, cum superponendo digitum statim pars remittitur, ac ad locum reuertitur. quarto quando adest pulsus cum dolore. quinto cum adest magnus dolor, ac uehemens, nisi inflãmatio sit parui momenti. sexto cum adest color rubicundus in parte, non tendens ad alios colores. septimo cum percipimus maximam exarsionem, & calorem.

octauo cum uiderimus cito fieri tumorem, & cito crescere, et si quæ sint alia, quæ præsentem sanguinis abundantiam in parte aliqua testantur. Cæterum in prognosticis phlegmones tempora eiusmodi memoriæ erunt reducenda, quæ quatuor esse diximus, nempe principium, augmētum, statum, & declinationem, nisi aliquid saltem contingat, ut fluxio recurrat. Sed quando hæc omnia tempora percurrerit, oportet eiusmodi materiam absolui, uel suppurari, siue corrumpi, uel in scyrrhosam, & lapideam substantiam terminari, quibus dictis curationem phlegmonum tandem aggrediemur.

De phlegmonum curatione. Cap. 10.

Vum itaque inflammatio quampiam corporis particulam occupauerit, principio causa erit cognoscenda, qua quidem semota, affectus quoque semouetur, ac tollitur. & quoniam qui confuse operatur, nequaquam potest perficere suum opus, nisi per accidens id eueniat, idcirco ordinate phlegmonis eiusmodi curationem moliri necesse erit, quod commode satis fiet si recentiorum præcepta sectati fuerimus. Viam igitur eorum sequentes, & præcipue nostri Tagautij eruditissimi, & ante ipsum Guidonis, quatuor scopos, seu intentiones, uel capita præponemus, à quibus uniuersa phlegmonum curatio maximè perficitur. et quāuis quinque non nulli capita admittere conentur, quatuor tamen diligēter obseruatis, finem nostrum omnino

omnino assequi poterimus. Prima itaque intentio perficitur debita sex rerum non naturalium, obseruatione, ut habetur à Gal. in arte medic. ca. 85. & primo quæ ad aeris ambientis obseruationẽ, si magna aderit inflammatio, eaque à tempore æstiuo, laborantem in loco frigido collocabimus, & ipsum aerem folijs & frondibus rectificabimus, si tamen hyemali, aer temperatus non autem calidus est eligendus, Galeno autore lib. sec. ad Glauc. cap. 2. Paulo lib. 4. & Auic. 3. quar. cum dicunt, quòd in æstate actu frigida sunt applicanda, hyeme uerò tepida. Victus tenuis, frigidus eligatur, & moderatè humidus, & ideo lotus panis in aqua succo aranciorum aspersus cum modico saccharo incõueniens non erit, aquam pro potu adiungentes, ut ex Gal. lib. oct. de comp. med. per loc. cap. sept. constare uidetur, qui iubet in inflammationibus uinum non esse exhibendum, exceptis illis qui habent uentriculum debilem. Motus & quies hoc pacto considerantur, ut pars phlegmone obsessa minimè exercitetur, quoniam ex motu ualido corpus incalescit, et hinc eliquantur humores, qui saltem sunt causa augmenti inflammationis, & idcirco quietem quãtum possimus, præcipuè in succorum abundantia ser uabimus. In somno, & uigilia, nocte obdormiat ægrotus, uel auxilio medicamentorum, uel quouis modo, atque die omnino uigilet. Pro inanitione, & repletione, satis est, ut à crapula, & ingluuie summopere caueat, & excrementorum habenda ratio est, quoniam excrementa dura, & sicca multũ obsunt; quoniam ex fæcibus duris in intestinis generã

tur

tur vapores acres, & maligni, qui per vniuersum corpus diffunduntur, ac propterea maxime inflammationi obnoxia, idcirco quotidie sunt excernēda, aut per solutiuum assumptum benedictum medicamentum, cuiusmodi cassia, vel manna existit, aut per commune clystere. Clamorem, iram, contentionem, atque omnia animi pathemata fugienda penitus erunt. A Veneris usu & uenerea cogitatione, quoniam accendunt calorem, tanquam ab hoste infestissimo æger subtrahendus est. Sequitur modo secunda curandæ inflammationis indicatio, quæ est materiæ adæquatio, quæ quidem nihil aliud est, quàm fluentem materiam remouere, in qua primo considerare debemus an copiosa sit, & tunc teste Gal. libro 1. aphor. comm. 23. vena erit secanda vsque ad animi deliquium, si valida reperiatur vis laborantis, tempusq; anni, regio, ætas, & id genus alia nō impedierint. Quæ aūt uena sit secāda, à qua parte, & quæ sectioni cōuenire videātur antea declaratū abunde fuit, dū acriter sumpta cōueniēti occasione disputatum fuit quæ vtilitates detrahantur dum vena è regione secaretur, etiam si plethora adsit, vel feruor, in quibus secabat venam Galenus, vt videre est in lib. de curan. rat. per sang. missio. Sectione ergo remouebimus inflammationem, materiam sanguini admixtam euacuando, quod notauit Rasis lib. 2. tract. 2. cap. 1. & Auic. ter. quar. tract. 1. cap. 9. & ante ipsos Hippo. 1. reg. acut. tex. 2. Conferunt quoque non parum ad materiæ adæquationem frictio, & ligatura partis oppositæ cucurbitulæ, sanguisuga, & eiusmodi, atq; si sanguis propter

pter tenuitatem sit mobilis, non autem propter cali ditatem, tunc tutò sanguinem densabimus huiusmo di potionem ordinantes. Rec. decoct. hordei, iniuba rum, graminis, oxalidis buglossi, sem. sumach. an vnc. 4. syr. viol. vnc. 1. syr. diamorum, syr. de papauere, an. vnc. ß. misce fiat potus. Tertia deinde in dicatio, materiã est cõiunctã euacuare, quæ in loco compacta reperitur, quam assequimur solis per initia inflammationis repellentibus (exceptis prius memoratis quibusdam casibus) particulæ laboranti admotis. Repellentia verò quæ maximè prodesse possunt hæc sunt, nempè. Rec. olei ros. completi, album ouorum, aquæ ros. lactis muliebris, an. quãtum suff. misce, superponendo madidis linteis, vel Rec. olei ros. ol. viol. lactis mul. an. quãtum sufficit, oua num. tria integra, concutiantur omnia simul, & fiat medicamentũ, quod modo prædicto superponatur. Quod si hæc non prosint ad Gal. cõpositũ lib. 2. ad Glauc. deueniemus, quod tale est. Rec. farinæ hordei, corticum granati coctorum in vino, foliorum semperuiui maioris, sem. sumach. quantum suff. misce cum modico lacte, fiat emplastrũ. Possunt etiã in principio phlegmones alia imponi medicamenta, quale est hoc. Recipe santhal. alb. & rub. ana drach. 3. bol. armen. terræ sigill. an. ℥. 1. ß. ol. ros. vnc. ij. fol. portulacæ, plantaginis, lactucæ, semperuiui maioris, solani, ana quantum suff. pul. sumach. vnc. sem. tritis terendis misce, & fiat emplastrum secundum artem. Vel vtemur Gal. oxicrato, quod poscam aquosam Latini vocant, siue illo vtemur ex Halyabb. quod valde

efficax

efficax comprobatur, cuius compoſitio talis exiſtit. Recipe ſanth. alb. rub. an. drach. ʒ. glaucij drach. 2. terræ cimoliæ, boli arm. an. drach. 1. & ß. omnia in tenuiſſimum pollinem terantur, cribrentur, & poſtmodum diſſoluantur in ſucco ſemperuiui, aut portulacæ, vel lactucæ, & fiat linimentum. Quæ quidem omnia compoſita maxime valent in phlegmones initio, & cum ipſis alia adhuc tum ſimplicia etiam medicamenta, ſtringendo, & fluxionem reprimendo conferunt, quæ partim ex lib. 6. partim ſeptimo, partimq; ex alijs auctoribus, qui de hac re pertractarunt requirēda ſunt. Cum verò augetur inflammatio, tunc inter eiuſmodi remedia forinſecus admota, ſubueniunt repellentia, & reſoluentia admixta, & primo efficaciter auxiliatur oleum roſ. in quo quidē partim reperitur facultas repulſiua, partim per halitum digeſtiua: ſecundo vti poſſumus oleo chamamelino, ex Meſ. quòd benedictum dicitur expertorum iuuamentorum, ſedatiuum dolorū, & reſolutiuum: tertio, ſi hæc medicamenta non ſufficiant, vtamur conſimili, vt. Recipe abſynth. maluæ, roſ. far. hordei, flor. chamam. an. æquali portione, coquantur in ſuff. quantitate aquæ omnia, præter far. quæ poſtea aſpergenda eſt, & demum adhibito oleo cham. fiat emplaſtrum. Subſequitur etiam aliud compoſitum ex Auicen. inflammationis augmento valde efficace, quod recipit fol. maluæ, manipu. vnum, abſynth. roſ. ana vnc. ß. far. hordei, vnc. vnam, olei chamam. quartar. ß. coquantur, & pinſentur, ac in emplaſtri mollis formam redigantur.

redigantur. Aliud eiusdem Auicen. quod recipit vini ad dimidias, vel tertias cocti, quart. vnum, aquæ ros. aceti, ana quart.ß. croci drach. 2. moderato igne parum ferueant. postea colato, & panni eo liquore imbuti parti inflammatæ applicentur, epithematis more. Quod si in statu veniat inflammatio, tunc resoluentia erunt adhibenda, & cum in ea vehementes vrgeant dolores, melilotum in passo decoctum, & cum pane admotum, vel maluam cum modico pane & rosaceo illitam multum conferre arguit Aetius: illud etiam possunt (inquit) & palmulæ in passo elixatæ, & cum pane & rosaceo confectæ, & admixtæ. Probatur quoq; Galeni illud emplastrum, quod ille lib. 13. method. med. descripsit: discutit enim, & dolores mulcet, cuius compositio hæc existit. Recipe medullæ panis frumentacei lib. vnam, maceretur spatio vnius horæ in aqua feruenti, postea exprimatur, & huic admisceatur mellis optimi quart. vnum, formeturque cataplasma. Vtile etiam hoc erit sequens compositum, in quo magna quidem reperitur facultas in digerenda inflammatione, quæ in statu debeat curari, & fit hoc modo. Recipe maluæ, parietariæ an. manip. vnum, farinæ volatilis, furfuris subtilis, an. pug. vnum, anethi, fœnugræci, an. vnc. semis. olei chamamelini, quart. semis. vino decoquantur, & subigantur, donec coeant, & fiat emplastrum. Aduertendum tamen quod maxime probatur ab Auicenna vnguentum basilicon, & quod è succis fit diachylon, ad quæ duo, vbi prædicta non prosint, deueniendum audacter

crit

erit, quemadmodum ad diapalma etiam aliquādo cum oleo rosac. dissolutum, & ad alia, quæ à Ioan. de Vigo, & ab alijs recentioribus desumi poßunt. In declinatione verò, solis discutientibus medicamentis vtemur, cuiusmodi probatur lana succida, spongiæ, stupæ, & eiusmodi vino calente imbuta, postea expressa, et imposita: probatur quoq; agrestis malua illita, & passulæ exemptis acinis, cum pane, & modico melle, & hordei farina simul applicata: probatur etiam Galeno lib. 2. ad Glauc. oleum chamamelinum. Quod si hæc non sint satis, vel ob morbi pertinaciam, materia nimis pertinax reperiatur, ad alia tunc deuenire necessum erit, neglecta omnino eorum doctrina, qui statim ad secandum locum affectum accedunt, & primū ad illud vulgare, & ab omnibus his temporibus vsurpatum medicamentum deueniemus, quod hoc pacto componitur. Recipe corticis rad. altheæ, rad. erigeron, & foliorum maluæ, an. man. 1. farinæ triticeæ, quart. vnum, far. semin. lini, vnc. vnam, axungiæ suillæ recentis, lib. semis. decoquantur herbæ, & radices in aqua ad sufficientiā; & contundantur cum reliquis secundum artem in mortario, fiatq; cataplasma. Emplastrum etiam quod ex farina triticea, in aqua, & oleo temperatè cocta constat, plurimum laudatur, quoniam celeriter phlegmonas, quæ digestioni non cesserunt, ad suppurationem perducit, vt ex Galeno libro. 2. ad Glauconem manifestum est. Quod si inflammatio transeat in aliud genus morbi, præcipuè in abscessum, tunc venit curanda abscessus

curatione,

curatione, qui si sponte non aperiatur, scalpello, vel cauterio, aut medicamento quopiam eroden- te, molienda puri euacuatio erit, deinde vlcus ad cicatricem, similiter reliquis vlceribus, perducen- dum, hoc est detergendo, carne implendo, gluti- nando, & cicatricem inducendo. Sequitur modo quarta, & vltima curandæ inflammationis inten- tio, quæ quidem in symptomatum correctione cõ- sistit, quæ, vt plurimũ sunt dolor, regressus ma- teriæ, & eiusmodi. Vnde si dolor vehemens in- festauerit, eum statim mitigare nitemur, medica- menta imponentes, quæ dolorem, citra omnem noxam mitigent, leuent, atque demulceant, cu- iusmodi esse reperitur, quod ex passo, oleo ros. & paucula cera, cum his ambobus liquata, ex Ga- leni auctoritate conficitur: hoc autem succida la- na, quæ plurimum habet œsypi, excipiendum est, ac æstate quidem frigidum, hyeme verò tepidum (sicut supra adnotauimus) apponendum. Cæte- rum si adhuc in aliud morbi genus pertransire ab abscessu videatur, tunc curatio secundum morbi diuersitatem, in quem transiuit, diuersificanda erit. & quoniam in scirrhum aliquando à vehe- menter exiccantibus medicamentis, ac digerenti- bus inflammationi temere admotis, reliquiæ tumo- ris abierint, idcirco de scirrho hoc loco potissimum tractare deberemus. sed quoniam omnes recentio- res de carbunculo subsequens caput statim adiun- gunt, propterea nos etiam de eodem uerba fa- ciemus.

De carbunculo in vniuersum: de eius signis, & prognostico. Cap. 11.

ARBVNCVLVS ex humore crasso feruidoq; gignitur, cui si pituitosa sanies mixta sit, cum pustulis: sin syncerus ac purus, sine his: quam occuparit partem, exurit, exulcerat, ac ei crustam inducit, magis, minusve, pro humoris conditione. Nam vbi crassus sanguis vritur, minus: vbi flaua bilis supra modum torretur, magis periculosum carbunculum creat. Interdum verò vitiosam pestilentemq; putredinem contrahit, isque enecare protinus solet. Vnde ex malignitate insita, & vehementia morbi, carbunculus magnum negocium facit medico. ex quo recentiores quamplurimi, duos, & tres morbos constituerunt, decepti auctoritate Auicen. & Serapionis, qui ignem persicum, ignem sacrum, & prunam legebant: & cum ipsis accedit Rasis, qui libro. 22. tract. 7. cap. 1. tractat de pruna & igne persico, & postea in cap. 5. agit de carbunculo. Hinc Ioan. de Vigo, & alij recentiores capita illa distincta fecerunt, & male quidem, cum eandem cantilenam superuacaneū fuerit toties recantasse. Guido verò Cauliacensis ignem sacrum, prunam, ignem persicum, & carbunculum idem esse arbitratus fuit, tamen anthracem ab ipsis differre falsò excogitauit: quoniam omnes istæ voces, vna cum anthrace constituunt vnum genus morbi, vt patet ex Galeno, Paulo, Oribasio, & alijs Græcis,

atque

atque ex Latinis interpretibus, qui ſemper per anthracem exponunt carbunculum. Signa verò carbunculi, ſunt primo quando oritur maximus tumor, & in eius medio eſt quoddam veluti cruſtoſum vlcus ad vnguis magnitudinem, & tamen ille tumor totam afficit partem, quam obſidet. Secundum ſignum, (vt habetur ex Gal. libro. 2. ad Glauc. ca. 1. & lib. 14. meth. med. cap. 10. & à Paulo lib. 4. ca. 25.) illud eſt, quòd æger percipit in media parte tumoris pruritum maximum, & adeo intenſum, quòd niſi ligentur manus, fricat partem, vnde plures oriuntur puſtulæ, tantũ loci occupantes, vt eſt latus vnguis, atq; veſicæ, ſub quibus aduſta caro reperitur purpurei coloris. Tertium ſignum eſt color non perpetuo idem in cruſta, ſed varij viſuntur colores, vt optime Paulus, & Auic. declarat. Quartum ſignum eſt ex loci inflammatione, qui quidem non eſt vt vera inflammatio, ſed color eſt niger cum quodam ſplendore, vt ait Paul. Quintum ſignum ſumitur ab ipſa doloris qualitate: & quamquam in inflammatione, & eryſipelate adſit dolor magnus, nihilominus dolor carbunculi eſt valde grauis. Sextum ſignũ eſt, quòd ſemper adeſt febris, vt lib. 1. de diff. feb. ca. non. & 14. method. med. ca. 10. Galenus teſtatus eſt. Septimum ſignum eſt, quòd æger corripitur nauſea, & quandoque vomitu. Octauum ſignum eſt cordis tremor. Nonum ſignum colligitur ex Galeno in 1. comm. prorrhet. comm. oct. & eſt delirium, atque hæc ſint nobis ſatis ſigna ad cognoſcendũ ipſum carbunculum. Modo pro-

Carbunculi ſigna.

gnostica assignãtes, primo aduertendum erit, quòd si carbunculus sit circa partes neruosas, & sensibiles, tunc est difficilis curationis, cũ autem carnosas partes occupet, tunc facilius curatur. Secundo si carbunculus occupet pectus, vt plurimũ est mortale, vt recitat Celsus, & subiungit Auic. quòd si symptomata superius enumerata augeantur, mors est prædicenda. Tertio si oriatur carbunculus, & statim delitescat, neque cessent symptomata, tunc mors etiam prædicenda erit, atque hæc prognosticorum vice hoc loco sint satis.

Carbunculi curatio.

Pro curatione carbonis, primo constituemus vt totius sanguineæ massæ feruorẽ extinguamus, quod fiet, si res non naturales immutabimus, vt non afficiant corpus. Secundo materiam euacuabimus, per pharmacum, vel clystere aut eiusmodi, vt paulò post adnotabimus. Carbonis igitur hæc propria erit curatio, vt candenti ferro, si fieri id commodè possit, protinus venenum intus latens extinguatur: quod nullo præsentiore remedio, quam igne fieri potest. Quòd si ignem æger ferre non possit, vel nolit, scarificatu circumcidendus est locus, sanguisq; effluere copiosè sinendus: moxque in ambitu, ne venenosa, vel saltem maligna materia latius serpat: bolum armenum, ex aceto, & oleo rosa. imponere expedit. Carboni verò ea admouenda sunt, quæ adurendi vim habeant, & trahendi facultate sint prædita, inter quæ primas, quæ sequuntur partes obtinent. Recipe vitellum oui, tritum salem, camini fuliginis, fermentum acre, caricas bene pingues, scabiosam,

& symphitum simul contrita, & oleo liliorū imbuta, & in modum cataplasmatis imponito. Theriaca, optimè parata ex adipe suillo admota, cum salis momento & pipere valenter facit. Nonnulli saphyrum tota sui substantia valere prædicant: si carbunculo admoueatur. Quisnam scopus exurendi esse debeat, declarat Celsus, vt primò usquequo in vna quaq; parte sentiatur dolor: secundo quòd materia quæ debet vri, sit exiccata, & sit veluti crusta. Factaq; vstione, tunc ad crustæ maturationem transeundum est, quæ fiet ex butyro, aut axungia porcina, ponendo folia maluarum, violarum, & radicum altheæ æquali portione, coquantur & more emplastri imponantur. vel eius loco basilico Mes. vtemur. Detergetur verò melle ros. terebinthina, addendo succum apij. Herba etiam venti appellata, quæ consolida maior est, trita, ac superimposita, integra die crustam curat, vt auctor nobis est Rogerius, Guido, Tagautius, & quamplurimi. Cibabimus interim ægrotum maximè victus ratione perstricta, cum acetosa, boragine, beta, buglossa, cum prunis aquæ infusis, & electo aceto, vel saccharo ros. Postea (si fieri poterit) æger dormiat die integra, ac nocte: id enim experientia comprobatum est, & quo citius hoc fiat, eo melius ac vtilius. Sed si dolor, aut aliud symptoma somnum impediāt, rebus ijs vtemur, quæ somnum conciliandi vim habeant, & cum prædictis iam rebus carbonem remouebimus. Verum id vnum interim animaduertendum erit, vt quotidie corpus euacuetur, idque

vel cibis, vel natura, vel suppositorijs, aut pharmaco, aut clystere, & vt res ipsa postulare videbitur: eaq; repetentes, donec corpus semper molle obseruetur. Postea copiosè secanda erit vena, si vires & reliqua consentiant, atque si semel non suffecerit, iterum repetemus, iuxta scilicet medici consilium, ac rationem. Quod si debilitas, vel quidpiam aliud sectionem venæ non admiserint, cucurbitulis scarificatis hoc fiet, aut hyrudinibus iuxta morbum applicatis, dummodo quod nocuũ est euacuetur. Atq; hæc de carbonis curatione, vel maligni, vel pestiferi dicta sint satis.

De gangræna. Cap. 12.

HIC morbus pessimus est quia corrumpit partem in qua est, præcipuè cum est factus. nec recipit curam nisi amputando partem. Apud Arabes reperiuntur hæ voces, primo gangræna, aschachilos, & esthiomenos, & ignis S. Antonij, quæ voces quatuor, idem genus morbi significant: quibus vocibus correspondent secundum græcos, gangræna, phagedena, sphacelos, & cancer: quibus correspondent secundum latinos syderatio, putrefactio, corruptio, & mortificatio, quæ voces omnes vnum genus morbi indicant. hinc patet morbum istum esse pessimum cum tot habeat nomina. Notandum quod aschachilos Arabum est sphacelos græcorum, qui est morbus intensissimus. eadem est gangræna Arabum, & græcorũ. Esthiomenon

Gangrænæ diuersa nomina.

menon Arab. est gangræna rodens & ambiens. Phagedena secundum Cels. est eadem natura morbi; differt tantum ratione loci. Cels. lib. 5. cap. 6. capit cancrum pro gangræna, in 6. vero lib. significat tumorem scyrrhosum in oculo. aduertendum quod gangræna apud græcos oritur siue vlcere: apud Cels. verò aliud nomen sortitur. quæ tamen nomina omnia, vt superius dictum est, vnum genus morbi significant. differunt tantum ratione maioris & minoris corruptionis, & secundum vlcerationem, & secundum quod vlcere carent. Dicitur gangræna morbus consequens ad affectum, non autem ad causam, nec ad particulam, morbus scilicet exedens. dicitur sphacelos apud græcos, quia est veluti compressio, & coarctatio partium. Verum est aduertendum quod sphacelos apud antiquos erat nomen æquiuocum. differt sphacelos à gangræna quod sphacelos corrumpit molles. Dicitur etiam hi morbus epherioma, quasi sæuus, nam epherioma est animal ferum apud Græcos. Notandum ex 6. epid. sect. prima, tex. 24. quòd epherioma significat phtisim. Vnde apud Hipp. non semper significat vnum genus morbi. Notandum tamen quod syderatio propriè est passio plantarũ, vt quando ex æstu amittunt humorem radicalem. dicitur vulgo syderato, quasi sydere percussus. Vnde colligitur quod gangræna est tumor præter naturam cum maxima inflammatione & ardore; neque ita intensus reperitur alter in corpore nostro. Cuius causæ sunt tres immediate. prima est intemperies partis. secũda quando prohibetur transmissio spirituum. tertia quando

Gangręna, quid sit. eiusq; causæ.

calor & spiritus in parte existentes suffocantur. In quibus causis est aduertendum, an fiat ex intemperie. Fit etiam gangræna in vulnere sclopetorum propter intemperiem calidam, qua partes illæ eliquantur, & calor naturalis destruitur. Cõtingit etiã ex magna frigiditate vt quando quis iter agit per niues, et loca frigida & gelida. Solet tertio fieri (& hoc modo fit sæpe) ex errore medicorũ, qui in principio dum curant erysipelata applicando frigidissima actu & potẽtiora, destruunt calorem naturalẽ. Causatur quarto gangræna, quando in inflammatione aut erysipilate tantus est feruor vt destruat calorem naturalem, et absumat humiditatẽ natiuam. Fit quinto gangræna cum medicamentum erodens parti applicatur, vt risagallum & similia, cum sine ratione applicantur, tum introducitur intemperies calida destruens caliditatem naturalem partis: & hoc sæpe in mentula contingit, dum barbitonsores pro enecandis tarolis vtuntur aqua erodente: idem propter eandem causam contingit in ore, gingiuis, & faucibus. Sexto destruitur pars cum oritur aliqua pustula venenosa, quæ cum non perfectè curatur, transit in gangrænam: & hæ præcipue contingit in morbis epidemicis, quia gangræna & sphaceli solent enumerari inter morbos crassantes. Solet septimo fieri gangræna ex ictu venenoso, aut ex incisione facta cum venenoso instrumento: Tunc nisi statim succurratur, succedit partis corruptio seu gangræna. Octauo accidit ex immoderata siccitate. Vidi ego semel in quodam, qui laborauit febre hectica per 9. menses marasmode, qui correptus

est

eſt gangræna in pedibus & pedum digitis, manibus, brachijs, tibijs, & alijs etiam membris. & hic nulla alia aderat cauſa, niſi ſuperflua ſiccitas. Auic. admirandus dicit quòd gangræna fit quando ſpiritus cordis & animæ impeditur à ſuo ſolito tranſitu, quaſi velit Auic. quòd ad generationem huius morbi vterque ſpiritus requiratur. Nos tamen videmus quòd ex interceptione ſpiritus vitalis fit gangræna. Et fit gangræna ex interceptione ſpiritus animalis, quod ſæpe contingit ex vinculis extremarum partium. ſecundo quando aliqua arteria in parte ſuperiore patitur tumorem, aut contuſionem, aut alia ſimili de cauſa. Vltimo contingit & ſæpe, ex obſtructione in principijs neruorum, quod patet in magna paralyſi, in qua priuatur tranſitus ſpirituum animalium, dato, quòd vitales permeent, & hoc ſæpe contingit ex neruis tantum obſtructis, cum hoc quod venæ & arteriæ ſint apertæ; vt mihi ſemel contigit in muliere quadam, in qua aderat hæc oppilatio neruorum & paralyſis. tertio quando calor naturalis ſuffocatur, quod contingit in magnis inflãmationibus & eryſipelatibus in quibus natura tranſmittit magnam copiam ſanguinis & ſpirituum; qui cum non poſſint exhalare & euentrari propter medicamentum aſtringens; tunc ſequitur gangræna. Cauſa materialis verò eſt tumor ſeu ſanguis bilioſus in loco exiſtens. Succedunt ſigna. primum ſignum eſt quando videmus in inflammatione calorem illum florentem tranſire ad colorem pallidum; ſignum eſt quod tendit in gangrænam. ſecundum ſignum eſt, quãdo præceſſit

Gangræna vnde fiat.

Gangrænæ ſigna.

inflammatio erysipelas, aut tumor in quo non persentitur pulsus arteriarum, nec dolor; signum est futuræ et proximæ gangrænæ. tertio quando membrum redditur molle & laxum, quibus associatur aliquis malus odor cum nigredine; tunc iam incepit gangræna. quartum signum certum est, dum digito comprimitur, si cædit tactui; tum videndum est an caro recurrat, quòd si non recurrat (quia in œdemate recurrit) tunc signum est gangrænæ, imò profundæ. præterea cum apprehendimus cutim manu, illa videtur separata, quia deficit calor. Vltimum signum, & certissimum est, cum incidimus cutim & æger non persentitur, tunc res acta est: & hæc duo signa sunt certissima. Aduertendum, quòd non sat est cognoscere morbum, sed oportet etiam cognoscere magnitudinē morbi: quia cum hic semper sit magnus morbus, & quandoq; oporteat amputare aliquam partem integram; oportet aliquid prædicere; quemadmodum quando cutis & partes subiectæ non sentiunt, nec mouentur; tunc necessario est tota pars amputanda. quòd si cutis & musculi non sint omnino sensu destituti, adhuc superest aliqua spes salutis, præcipue si sit in corpore iuuenili: debemus tamen semper potius totius quam partis curare salutem. Notandum quòd quandoq; tanta est alicuius membri corruptio, quòd etiam quòd pars secetur, non curabitur, nec sanabitur: vt quando corruptio est circa thoracem aut versus inguina. & debent tunc potius à morbo interfici quàm à medico: præcipue vbi adest magna copia carnis, quia opus frustratur. Quòd si corruptio sit

intra

intra genu, in brachio, & intra fœmur saltem per quatuor digitos, tunc speratur de salute. Quo ad curationem debemus primo victum constituere eo modo, vt in cura carbunculi, vergentem nō parum ad siccitatem. Vnde vsus acetosorum optime conuenit, quia reprimunt & astringunt leuiter. Victus sit talis, vt in cura carbunculi. Vnum tantum addo, quòd post cibum semper aliquid est exhibendum ventriculū corroborans vna cum cerebro. ego soleo exhibere cydoniorū conseruā, cui admisceo diarrodon Abb. pulueres seu species, & conseruæ smaragdi an. parum. Somnus parcus & opportunus cōuenit, multus & profundus pessimus. Excernātur excrementa quotidie aut saltem alternis diebus clysteriјs aut lenientibus. Animus alleuietur quantum est possibile. Aer sit frigidus vt in cura carbunculi. Euacuatio debet fieri uenæ sectione aut pharmaco. Notandum quòd si adsit plenitudo et copia sanguinis faciens gangrænam, tunc debemus secare uenam: quod confirmat Cels. de qua re nihil antiqui nos monent. sed uolunt ut eadem curatione utamur qua usi sumus in carbunculo. Vnde liceret nobis mittere sanguinem ubi gangræna oritur ex aliquo feruore. Quòd si oriatur ex frigiditate aut ex applicatione alicuius caustici, aut ex ictu uenenoso; tunc phlebotomia non conuenit: nec ubi accidit ob exsiccationem, ut diximus de laborante febre hectica: nisi aliquod urgeat (quod in omnibus semper est intelligendum). Vnde in curatione causæ sunt optimè considerandæ, ut secundam illarum uarietatem possimus curationem diuersificare. Est autem

tem aduertendum, quòd ubi non conuenit phlebotomia, nec ibi purgans medicamentum, & econuersò. est tamen exhibendum medicamentum, quod remoueat materiam illam fluentem exustam crassam & melancholicam, & præcipuè, cum gangræna succedit inflammationi aut erypelati, secundum hanc formam. Rec. foliorum senæ. unc. 1. rad. polypodij vnc. 5. tamarindorum drach. 6. cinnamomi scrup. 1. zingiberis scrup. ß. tritis terendis cum s.q. aquæ decoctionis lupulorum & fumoterræ infundantur per horas 10. aut bulliant parum, postea colentur; in qua decoctione dissoluantur confect. hamech drach. 3. flor. caß. drach. 6. syr. ros. sol. aut uiolarum sol. unc. 3. fiat potio, & sumatur in aurora. Multa alia possem in medium afferre, sed sufficiat istud. Addenda est hæc regula, quòd si gangræna non sit ualde acutus morbus, tunc possumus attenuare materiam & illam concoquere, quoniã morbus dat inducias. Sin minus, exhibeatur medicamentum maiori pondere. super loco affecto si proueniat ex frigiditate, ego utor hoc medicamento optimo & diuino, quo plures sanaui. Rec. rapum unum domesticum, unam satis crassam radicem raphani. hæc optime deradimus; cum uerò sunt derasa. Rec. pul. sem. synapi unc. 1. gariophyllorum drach. 3. ol. sem. lini, ol. nucum iugland. uetustiß. an. g. 5. misce in mortario, & fiat emplastrum, & calidum superponatur aut tepidum, & optimũ est. Si uerò oriatur à gangræna ex obstructione aut ex incisione arteriæ magnæ, aut uenæ magnæ, aut nerui magni, aut ex siccitate; tunc emplastrum,

prædi-

prædictum multum confert iuuamentum, nec aliud melius est medicamentum. Vnde patet totum secandum locum affectum. Quòd si fiat ab ictu uenenoso: tunc curandus est hic morbus eo modo, quo ictus uenenosus. Si uerò gangræna succedat (quod ut plurimum solet euenire) inflammationi, aut erysipelati; sanguis compactus est euacuandus. Vnde solemus secare cutem & partem substantiæ carnosæ: quòd si non; saltem scarificationibus profundis est cutis incidenda. Vt uerò sanguis fluat, solemus apponere multas sanguisugas, & hoc modo dum gangræna fit, potest sanitas restitui. Verùm cum sanguis fluit & materia illa uiridis & putrida est, debemus habere spongiam infusam in lixiuio acerrimo, in quo sit dissolutum sal, aut oximel simpl. aut ung. ægyptiacum, cum qua detergendus est locus. Pau.lib.4.cap.29. monet quòd existente uena turgente in parte, ex qua debet fieri scarificatio, debemus uenam secare: & cessante fluxu postea administrare medicamentum. Est tamen aduertendum, quia ex uenæ sectione multa incommoda possunt oriri, & insequi. Docuit Paulus quòd quando incidimus uenam, debemus illam uincire, quia aliter continget fluxus sanguinis, & per consequens mors. Ideo debemus uenam uincire, & munire, ne fluxus contingat. Post scarificationem imponemus emplastrum ex farina hordei, orobi, & fabarum, quoniam ibi adest putrefactio, & eget pars exsiccatione; sed ita, quòd emplastrum nullam faciat opilationem; quia aliter augeret putredinem. ideo debemus uti his medicamentis exsiccantibus. Sed

aduer-

aduertendum eſt, quòd nos non habemus ubique uerum orobum. habemus lolium, ſed eius farina nõ utor. Ego uero hoc modo conficio emplaſtrum. Accipio farinam lupinorum coct. in lixiuio ualido, & infundo oximel ſimpl. & optimum eſt medicamentum in principio gangrænæ. Paul. utitur decocto lupinorum: idem teſtatur Dioſc. idem Gal. in lib. 6. de ſimpl. med. Vnde puro potes uti, ſed prius in partes ſcarificatas infunde parum ſimplicis ægyptiaci: poſtea impone emplaſtrum prædictum. Quòd ſi unguenta non ualeant, tunc utere cauterio actuali. Vnde dico, quod, ubi multa eſt caro; debemus tentare nouacula, remouere carnem illam, ne ex cauterio fiat multa aſſatio fœtida: quod ſi totum membrum corrumpatur, amiſſa uita membri, eſt incidendum. Verum eſt, quod imminet maximum periculum, primo propter fluxum ſanguinis, ſecundo quia in artuum ſectione contingunt animi deliquia ualida, adeo quòd difficulter remouentur. tertium periculum eſt, quod medicus debet uereri totum membrum ſecare. quartum periculũ eſt, quod maximus inſequitur dolor ob inciſionem partium neruoſarum & muſculorum. Hac de cauſa Guido, ut euitaret quatuor illa pericula, nos monet, ut primo ſcarificemus partem rectis ac obliquis ſcarificationibus & profundis uſque ad os. ſecundo nos monet, ut apponamus in parte ſana tale defenſiuum. Rec. ol. roſ. omph. ol. myrt. ol. uiol. ana unc. 1. aceti acerrimi unc. 2. ſucci plantag. ſolani, ſucci abſinthij, ſcabioſæ, cõſolidæ minoris, quæ prunella à Fuchſio vocatur, an. vnc. 1. bulliant hæc ſimul ad cõſumptionem

ptionem

ptionem succorum, deinde adde boli armeni, sanguinis draconis, sandalorum omnium, macis, cinnamomi, squinanthi, cyperi an. drac. 1. hæc simul misce, & cum cera. q. suff. fiat vnguentum, quod ponitur super parte sana. Hoc facto habeantur arsenicum, & sublimatum pari pondere: puluerizentur. quo puluere explendæ sunt scissuræ prius factæ, & permittimus hoc medicamentum operari. Quòd si medicamentum firmatur, optimum est: sin minus, debemus, denuo innouare illud, & cooperire hoc sparadrapo: & hoc medicamento separat natura bonum à malo. Sparadrapum verò est ceratum factũ cum panno lineo. i. quod infundimus telam in medicamento illo liquefacto secundum hanc formam. Rec. aloes, myrrhæ, acatiæ, galliæ muscatæ, aliptæ muscatæ, cort. granatorum, nucum cupressi, nucis muscatæ, sandalorum omnium, ligni aloes, cymini, aluminis rochæ an. drach. 1. m. simul & optime terantur. Rec. huius pul. vnc. 1. picis naualis seu nigræ, resin. pini, colophoniæ, an. vnc. 2. thuris mastiches, styracis liquid. an. vnc. 2. gummi arab. dragacanthæ an. vnc. 5. hæc simul mi. & optime liquãtur: postea ter imponimus linteolum, & illud siccamus in vmbra. Quòd si videamus medicamentum multum durum, potest addi portiuncula sepi hircini: sed sciendum est quod talis modus curationis, tantum potest operari, quando corruptio peruenit ad articulũ, vt quod manus corrupta deueniat vsque ad brachium, aut brachium ad cubitum, aut tibia ad genu. Quòd si tantum perueniat vsque ad dimidiũ brachij, tibiæ, aut femoris, hæc curatio non

potest

potest administrari. tunc ad aliam curationem est transeundum, & talis erit sectio partis, dato, quòd multa symptomata soleant, vt dictum est, insequi: tantum oportet illam administrari: & vbi est vnũ tantum remedium, oportet (teste Cel. lib. 7. cap. 33) vt ad illud etiam inuiti accedamus. Monet nos Cel. loco allegato, quòd in incisione potius debemus aliquid bonæ carnis secare quàm malam relinquere; ne mala bonam corrumpat. verum debemus pro posse in recto & vero confinio incidere, & debemus vsque ad os incidere; demum debemus carnẽ retromittere, vt valeamus parum supra os secare; vt possit postea os carne cooperiri. Vult etiam quòd post ossis sectionem abradamus ossis scabrositatem & asperitatem quæ relinquitur à serra. tunc permittimus carnem recurrere. & si os non tegitur carne; debet tegi pannis. Vnũ etiam nos docet, ꝙ nũquam secemus in articulo, imo debemus semper per spatium quatuor digitorũ infra articulum secare, & potius ex sana parte aliquid excidatur, quã ex ægra relinquatur. Quæ sententia Celsi nõ est approbanda; quia non conuenit cum curatione Galeni & aliorum antiquorum. in 2. ad Glauc. cap. de gangræna. vbi potius vult quòd in sectione relinquamus partem corruptã quàm sanam incidamus. Quod etiam rationibus confirmatur, primo ne fiat conuulsio. secundo ne fiat fluxio sanguinis. tertio ne fiat dolor intensus, quod contingeret si partem sanam secaremus. imò cum articulus & vena corrupta secantur, raro faciunt magnum profluuium sanguinis, nec nerui pariunt dolorem: vnde facicilius

cilius pars tolerat caustica, quæ post incisionem solent applicari. Vnde damnanda est opinio Celsi, & illum sequentium, qui volunt vt potius aliquid sani secetur, quàm aliquid corrupti relinquatur. Verum moderni, pro remotione doloris solent applicare stupefacientia quædam sensus & spiritus animalis, adeo quod multum dormiant. Sed nec valet hæc ratio; quoniam cum dolor sit adeo intensus, oporteret vt esset somnus mortis: quia si soporifera sunt leuia, non iuuabunt: si valida, sunt valde periculosa. Ego verò hoc modo procedo. primo considero an virtus sit valida, quia non in omnibus secandus. Nunquam enim vbi vires sunt debiles, secandus est artus. secundo nunquam illud debetis facere; nisi æger consentiat, semper protestando quòd res est magni momenti: imò nisi ab ægro rogati non debemus adire curam ob multa incommoda, quæ possunt succedere: quia plerunque succedit mors ob communicationem putredinis cum corde. Ante sectionem debet prius æger sumere duo oua sorbilia: post quæ sumat parũ vini aromatici, vt spiritus refocillentur, quia plerunque delinquunt animo, maxime propter membrum incisum. debent postea instrumenta & medicamenta necessaria præparari. hoc facto habeatur funiculum, & incidatur phlobotomo aut nouacula pars læsa, donec reperiatur confinium: tunc funiculo ligetur mediocriter pars infra terminos sanæ & corruptæ partis: postea sensim ascendamus vsq; ad partem sanam per quatuor digitos: demũ imponatur nouacula in igne cum manubrio

Celsi error.

Recentiorũ errorr

ferreo

ferreo & alio ligneo, ne comburatur manus: tunc nouacula illa est incidenda caro vsque ad os; relinquendo per digitum carnis apud sanam. Vtimur tali nouacula accensa, quia duplex habemus auxilium, cauterij.s. & incisiones, & statim facta incisione secabis serra: statim etiam tegenda est pars secta, deinde habeantur ferramenta ignita; & vbi adsunt vasa illa magna, applicentur. & caro adeo exurenda est, donec excitata permanserit. Terminus ustionis est, quando æger dolorem persentit: secundo quando cessat sanguis: tertio quando adest crusta. hoc facto statim incidemus funiculum: postea accipimus ferreum instrumentum latum, & cauterizamus os urendo in supercilio. cauendum tamen est ne medullā exuramus, quoniam quandoq; ex tali ustione ossa inflammantur. quandoq; etiam usus sum succo porri. nunc aliud soleo administrare. Capio linamenta stupea in albo oui madefacta, postea vtor chalcanto rubefacto, et impono cum linteis supra crustam. demum capio ol. rosac. aquæ rosac. aceti rosac. partes æquales & linteum ex his madefactum impono super partem læsam & sanam. verum super sanam impono bolum ar. & relinquo per horas 24. postea impono ea quæ remouent escharam, pro qua remouenda tantum vtor tetrapharmaco, & abluo partes illas succo apij, quod oreoselinon à Diosco. vocatur. deinde sarcotium medicamentum est apponendum. s. quod prouocet os ad emittendum squammas, & tale faciet desquāmare. Rec. terebinthinæ, picis colophoniæ an. vnc. 5. ol. de spica vnc. 1. pul. iridis, di-

ctami

ctami albi, peucedani, orobi, opponacis, euphorbij an. scrup. 5. ceræ albæ q. s. terãtur optime, & fiat ceratum. Aduertendum quod in ossis foramine imponantur linamenta sicca, dura, & sine aliquo medicamento. super os ponitur ceratum nunc dictum. super parte sana medicamẽtum sarcoticon. ratio quare in ossis foramine imponatur linamẽtum est, quia cum continuè fluat per partem illam humiditas, tunc linamenta illam exsiccant, quæ si non absumeretur, impediret partis sanationem. Cum reliquis verò vlnus consolidandum est. Vnum est notandũ, cum aliquod membrũ amputatur & cor hepar, & reliqua membra fungantur solito munere circa sanguinis generationem, & alias actiones, quod plerũque ob defectum membri absumentis materiam ipsi suggestam à natura, ipsa natura transmittit sanguinem per nares, per menstrua, hæmorroidas, & alia loca, adeo quòd quandoque succedunt symptomata mala, vt ruptio venæ in pectore, aut in ventriculo. hac de causa isti debent in principio veris euacuari sanguinis missione, aut pharmaco, aut vtroq; & hoc per multos annos, vt fugiamus periculum prædictorum symptomatum.

De bubone pestifero. Cap. 13.

ICEBAMVS superius chirurgicos decipi circa voces illas significãtes carbunculum tantum, non autem varios morbos specie. Errant etiam putantes quod althoim sit idem cũ carbunculo, quod non est; imo althoim est bubo pe- Chyrurgorum error.

stifer, de quo tradit Auicen. & est genus tumoris, quod à Græcis bubo dicitur. & quoniã bubo apud græcos multa significat; ita althoim apud Arabes multa significat, vt patet apud Auicen. qui tamen Auic. deceptus multa & diuersa nomina adducit, Althoim, Arabis q.d. *& male. Inquit Auic. quod Arabes antiqui per althoim intelligebant quodcunque genus tumoris. secũdo intellexere esse genus tumoris exidens in corpore glandoso. tertio intellexere tumorem pestiferum in glandoso corpore, quod genus morbi, est idẽ cum bubone pestifero Græcorum: quando dicimus bubonem pestiferum, audimus inflammationem pestiferam. quòd autẽ hæc sint idem, patet ex Auic. declarãte, quid sit althoim. quod Gal. 2. ad Glau. 1. & 13. met. 11. dicit bubonem esse afflictionẽ corporis glandosi, & quod quandoque associatur febri pestiferæ. De hoc sumus tractaturi: & primo agã de causis, quæ duæ sunt coniũctæ. efficiens coniuncta est robur & viuacitas expultricis facultatis ipsarum partium principalium, quæ expulsio semper ab illis fit ad sua emunctoria. Causa materialis est sanguis quidam corruptus & omnino priuatus propria natura: & adeo est alteratus & immutatus, vt à tota substantia sit naturæ inimicus, adeo quod carbunculus & gangræna communicant in parte affecta. Causa verò huius corruptionis est inquirenda. Notandum, quòd in inflammatione & erysipelate sanguis fluens est bonus, quia non expellitur, nisi quantitate grauet. hæc verò expellitur ratione malæ qualitatis. Colligimus ergo bubonem esse inflammationem pestiferam*

glan-

glandosarum partium: vnde eget medico exercitato & experto discernente & cognoscente, vbi constitutio temporis minatur, & maximum est dubium. Bubonis pestiferi signum ponitur à Rasi, & est febris continua intensa, quæ non appareat multum calida, fauces verò sint exustæ, & lingua denigrata, in quo casu medicus non percipit colorem, nec æger sentit calorem, tamen nunquam quiescit in lecto, nec reperit locum stabilem. secundum signum est color totius corporis: & tunc debemus petere an totius color sit fuscus, aut erysipelatosus. quod si adsit bubo, tunc clarum est quòd adsit bubo pestifer. Anno 1528. dum grassaretur illa pestis, quibus aderat bubo ille in inguine; semper in facie aderat color citrinus: & tunc erant certi talem esse peste correptum. Tertium signum est lingua nimis arida & nigra, & æger non percipit caliditatem. quartum est, quòd vrina est tenuis & aquosa, aut turbida & subiugalis, vt habetur tertio de præsag. ex pul. quarto. quintũ signũ est, quando egestiones sunt admodũ fætidæ: ratio est, quia calor ille putredinalis corrũpit fæces imminuẽdo coctionẽ. Addamus, quòd vt plurimum in bubone pestifero fluxus ventris biliosus, & eliquatiuus, & egestiones varios habent colores. egestionis primo color est ruffus, secũdo est intensus, tertio niger, vt 4. aphor. 21. declarat Galenus. sexto, quòd vt plurimum adest nausea & vomitus, qui vomitus correspondet egestioni varietate materiarum. septimum signum est sudor fætidus, & tale signum est immediatum. Octauum signum proponitur à Gal. (quod vi-

Bubonis pestiferi, signa.

Gal. error.

di in febribus pestilentibus,non tamen vidi in bub ne pestilenti)tertio de præsag. ex pulsu. cap.4. e est halitus fœtidus. nonum signum est quod difficu ter respirant, & vltra hoc percipiunt maximu dolorem circa thoracem, quod signum contigit an no 1528. & talis dolor ascendit vsque ad clauicu lam. Addamus, quod, quãdo volunt loqui, vox red ditur rauca. decimum signum est quod hi ferè sem per oscitant. Addit Rasis, quod patiuntur pandicu lationem, hoc vel illud membrum extendendo. vn decimum signum est totius corporis maximus pruritus & præcipue narium: & ratio est, quia halitus qui descendit ad thoracem cum recipit illa m malignitatem ascendit ad superficiem totius, & ad cap. duodecimum signum est maxima grauitas capitis, quæ solet febrem præcedere. decimum tertiũ signum est bubo. Addamus quòd percipitur caput valde calidum cum magna tensione. adest magnus dolor, qui videtur transire per dorsum; vnde totum dorsum dolet, decimum quartum signum sunt vigiliæ intensissimæ, quas sequitur delirium aut suũ oppositum; i. coma vigilo qui est sopor quidam, dato quod non sit valde intensus. decimum quintum signum est inappetentia maxima ciborũ, adeo quod aliqui steterunt per tres aut quatuor dies sine cibo. Addamus, quod, in ventriculo adest mordicatio, & magnus dolor, quod fit propter vapores transmissos. sextum & decimum signum est, quod quandoque adest sincope adeo magna vt mortem pariat.

Colores bu bonũ, qui. *Aduertendum quod in bubone varij colores cernũ tur, citrini, liuidi, & nigrescentes; & taliæ significant*

cant bubonem esse pestiferum: & quando color est niger in bubone, tunc rari euadũt. & illud est, quod dicit Auic. & anno 1528. accidit, quod in bubone videbatur tumor subflauus, & cum vesica, & videbatur color ille pellucidus. vltimum signum est analogia; in qua obseruandum est, vt caueamus à tactu pulsus ægri: & quando audimus, quod in aliquo loco sit pestis, tunc non licet adesse. Et hæc de signis. in hoc morbo semper est mors prædicenda: ratio est, quia talia symptomata sunt sæua, magis in euasuris quam in morituris. & cum morbus sit validissimus, ideo mors semper est prædicenda. verum est quod vt plurimum symptomata sunt æque sæua. In curatione oportet esse animi constantis. & primo maxima est aëris habenda cura, quia aër potissima causa fuit bubonis. In cubiculo ergo inspergantur aqua ros. acet. ros. & consimilia. Componunt quædam medici, quæ conueniunt in temporibus calidis, secundum hanc formam. Rec. corticum malorum communiom, corticum cydoniorum, cort. citri. an. vnc. ß. sandal. omniũ, ros rube. an. vnc. 1. camphoræ, carabæ, an. vnc. 1. fol. myrti, fructuum myrti, an. vnc. ß. maceres, ladani an. drach. 1. ß. flo. viol. vnc. 1. nucum cupreßi vnc. 2. tritis terendis, misce optime. postea cum s. q. picis colophoniæ, masticis an. parum. His eliquatis inspergimus pulueres, & facimus postea pastam, de qua imponimus supra prunas in cubiculo & tota domo. ex illo odore rectificatur aer, & spiritus corroborantur. Aduertendum vnum quod est in vsu, & est, quod quãdo corpus affectum est bubone, solent abluere cor-

pus vino maluatico aut aqua rof. Verum hæc ablu tio mala est, & tantum conuenit in sanis: quoniam in ægris non conuenit ob constipationem, quia aug retur putredo. Docent recentiores pro præseruatio ne, & vt æger constet animo, vt conficiamus pilam cum foraminibus ex cupresso, constantem ex dua- bus partibus; in cuius medio imponatur spongia ma dida aliquo liquore præseruante: & cum fuerit ex- siccata, denuo est madefacienda. Liquores seu li- quorum materia varia est. æstiuo tempore hoc me- dicamentum erit præstantissimum. Rec. specierum cordial. temperatarũ vnc. ß. musci, ambræ an. gr. 2. camphoræ gra. 1. sandal. omn. an. drach. ß. ligni aloes scrup. 1. ladani drach. 2. vini maluatici, aquæ rof. aquæ ex florib. myrti, aquæ vulgo lamphæ, aquæ ex floribus aranciorum an. q. s. aceti parum, superio ra terantur & misceantur cum aquis, in quibus spõ gia est madefacienda. Tempore hyemis vtimur ca lidioribus cum prædictis aquis. debet etiã, cum quis correptus est bubone, statim mutare locum vbi est suspicio, & eat vbi non est suspicio. Victus sit boni nutrimenti. Vtatur iure auicularum montanarum, phasianorum, perdicum & aliorum consimiliũ. & dato quod morbus sit acutus, tamen non conuenit vi ctus tenuis; ratio, quia vt plurimum in principio cõ cidunt vires. & tũc tenuis exquisitißime victus nõ conuenit, nisi adesset minima portio virtutis. secun- da ratio quia cum tota massa sanguinea sit corre- pta, egemus restauratione nouorum spirituum, quo valeamus vires conseruare, & fouere. Notandũ, quod vsus herbarum acetosarum optime conuenit

Liquorum præseruantium à bubone, confectio.

in quocunque condimento, cũ carnibus & ferculis: & hoc quia resistũt putredini, et putridos humores faciẽt descẽdere ad partes remotas, vt acetosa, calẽdula, betonica; possumus etiã miscere succũ limonũ, & aranc. & præcipue cũ pestis prouenit ex aeris corruptela: quia & si cutẽ astringant prædicta, cum morbus fiat ob latitudinem viarũ & pororũ; conueniunt, quia magis resistunt ambienti. Conueniunt cortices citri cum zuccaro conditi, & flores aranciorum, & mali citri: quæ omnia faciunt ad pestem: & ita suaue est conditum, vt præter cinnamomum non detur aliquod suauius. debet substantia citri adeo macerari, vt amittat saporem vini: sed flores conseruant suum odorem quia virides conficiũtur. Panis sit optimus: qui si sit biscoctus, dummodo digeratur, erit melior. Potus sit aquæ coctæ electæ cum syrupo acetoso simpli. cum diamoron & similibus. Rasis iubet vt exhibeamus aquã fontis frigidißimam, quam tamen n nlaudo, quoniam cum calor sit exiguus; extinguetur ab illa. secundo ventriculus relaxatus, & augetur inappetentia, quod superius dictum est esse maximum symptoma. nec laudo calidam aquam, sed frigidam prius tamen coctã; coquendo simul parum cinnamomi, aut coriãdrorũ. Verũ nõ esset incõueniẽs vinũ impotẽs, quia penetrat & roborat spiritus & partes, ꝑ quas transit; quia si in febribus pestiferis quandoque vinum conceditur, ergo magis in bubone. Monẽt aliqui vt calix in quo potant, si possibile est, sit aureus, & ꝙ habeat quartam uel quintam partem argenti admixtam à natura. Verum hæ superstitiones mihi Rasis error

non placent, quia satis imò optime miscent aurifices; nec uideo causam cur uelint argentum admisceri auro, nisi esset, ut color mixtus ille esset magis delectabilis animo & oculis. Addunt quod lamina candida aurea est infundenda in uino, & hoc optimum est. quoniam aurum resistit putredini, dato quod sit difficilis concoctionis: dum uero concoquitur, optimum est. Conuenit etiam in hoc casu aurum potabile, quo sæpe utuntur principes. Debet ergo tota ratio uictus exsiccare, roborare, refrigerare, ut ualeat putredini resistere. Dictum est uictum tenuem non conuenire, sed crassum. imò uidetur oppositum. scilicet quod uictus tenuis conueniat: & prima ratio est, quod non conueniat uictus crassus. Vbi humor est crassus, ibi requiritur uictus attenuans; sed in pestilenti morbo tumores sunt crassi: ergo egemus uictu attenuante. Secunda ratio. In tali bubone ut plurimum uires sunt debiles: sed his uiribus conuenit uictus qui facilè nutriat: ergo uictus attenuans conuenit, quia facilè nutrit & facilè distribuitur, quod non facit uictus crassus. Dixi superius, quod uictus debet esse incrassans cum aliqua siccitate, & frigiditate, ut tales qualitates alterent massam sanguinis: & hoc quando medicamentis non possumus id præstare, quia illo prædicto uictu auxiliamur naturæ & materiæ putrefactæ. erat altera ratio, quod ne uapores petant cor, incrassabamus & infrigidabamus massam sanguineam uictu illo. tertia ratio, quia talis uictus constituitur ob partium principalium roborationem; ut hepatis & uenarum; quod non

fiet

fiet à uictu attenuante. Ad duas illas rationes in oppositum adductas, respondetur. Ad primam, negatur, quod sanguis sit crassus, imò bubo ille peccat ut plurimum in tenuitate, quàm in crassitie. quod denotat color ille rufus bilem, niger uero atram bilem, indicans. adest & quandoque humor serosus, & aliquando acris. Ad secundam respondetur quòd iam cōstitutum est, ut uictus sit optimæ concoctionis, & quod facilè concoquatur, uti iuscula superius posita. Verum est quod addebam quædam astringentia, & refrigerantia, ut partes roborarentur, & resisterent putredini. Somnus & uigilia. hæc duo capita multum agitant medicos: quia sunt uariæ opiniones. Quòd somnus conueniat, probant, quia resistit symptomatibus: inter quæ symptomata enumerabantur uigiliæ: ergo somnus confert. Secunda ratio, uigiliæ calefaciunt & absumunt corpus: ergo non conueniunt sed somnus sic. Tertia ratio, Auic. 3. tertij dicit, quod uigiliæ debilitant cerebrum: oppositi tamen egemus in hoc casu. Quarta ratio, in somno materiæ peccantes concoquuntur: ergo somnus conuenit. Sunt etiam ad partem oppositam rationes ualidæ. prima ratio est: in bubone pestifero solet accidere coma uigil, cui contrariæ sunt uigiliæ: ergo uigiliæ conueniunt. Secunda ratio, in materia uenenosa, nunquam esset dormiendum si possibile esset, cum materia illa in somno petat cor: sed in hoc bubone materia est uenenosa, ergo. Probatur assumptum ex Auic. in curatione illius qui assumpserat uenenum; ubi ait; somnum esse pestiferum.

stiferum. Tertia ratio. In tali morbo pestifero ut plurimum accidit syncope: sed in syncope requiruntur uigiliæ, ut declarat Auic.3.primi, & undecima tertij. Quarta ratio est, in somno attolluntur uapores copiosi ab humoribus qui petũt caput, qui possunt gignere uarias species morbi in capite secundum illorum uaporum diuersitatem. Quinta ratio, in morbis exitialibus somnus facit labores, tremores, & conuulsiones: sed bubo est morbus exitialis: ergo somnus non conuenit. Vltima ratio est, quod usus omnium medicorum est, ut iubeant uigilias: ergo uigiliæ instituendæ, non autẽ somnus. Sed, neutra harum opinionum absolute est tuenda, sed potius media. quoniam cum caput afficitur aut repletione aut torpore; tunc somnus non conuenit. uerum cum adsunt uigiliæ, deliria, & alia similia, tunc somnus conuenit. Vnde modò unum, modò alterum conuenit iuxta diuersitatem dispositionum: quod cognoscetur, si somni uires sint nobis cognitæ. Sed quid agit somnus? primo, ex somno animalis facultas quiescit. Secundo facultas naturalis magis uiget, & concoquit. tertio uiscera magis exercitantur ex somno, sicut in uigilijs magis partes exteriores. quarto calor naturalis augetur. quinto sanguis & calor intima petit. sexto corpus humectatur. Vltimo somnus sitim reprimit & extinguit. Ex his colligitur, quòd non possumus loqui de somno & uigilia, nisi in respectu symptomatum insequentium: quæ cum sint uaria, modò somnus, modò uigilia cõuenient. Aduertendum, quòd si quis est morbus, qui non admit

Somni effectus.

tat

tat errorem, hic unus eſt; in quo ex quolibet errore æger moritur. Succedit motus & quies, & clarum eſt, cum motus calefaciat ſpiritus, quòd non conuenit: ſed quieſcere debet. Eſt etiam excrementorum habenda ratio, & debent quotidie, ſi uires ferant, excrementa uacuari, aut ſaltem alternis diebus clyſteribus ex decoctione maluarum, uiol. furfuris, & ſimilibus, addendo mel roſ. aut uiol. Paſſiones animi quantum poſſibile eſt, fugiendæ. Venus tanquam inimiciſſima eſt fugienda. Cum bubo ſit morbus incoquens materiam, talis materia eget euacuatione, quæ fiet aut pharmaco, aut uenæ ſectione, aut digerentibus, aut repellentibus. Inter quos modos numeratur phlebotomia, quæ à quibuſdam non conceditur tãquam læſiua: ab alijs uerò conceditur, præcipue in principio. Secunda ratio habetur à Gal. in 11. meth. c. 14. ubi inquit, quòd in omni febre putrida, ut putrida conuenit uenæ ſectio. ſed in bubone ſemper eſt febris putrida: ergo neceſſario uena ſecanda eſt. tertia ratio eſt, quòd ex ambiente corrupto non ſolum communicatur corruptio ſanguinis, ſed cauſat obſtructionem labes iſta, qua fouetur talis corruptio. Et Gal. 8. meth. 4. habet, quòd febris ex obſtructione pro cius remotione eget phlebotomia, ut minoretur quantitas: ſed talis obſtructio datur in bubone: ergo uena ſecanda eſt. quarto phlebotomia ſaltem conuenit, cum apparent ſigna ſanguinis prædominantis; quod cognoſcitur ex urina, cum eſt craſſa, opaca, & rubea; aut ex uictu præcedente. Confirmatur ex Auic. 1. quarti, ubi in febre peſtifera mandat

In bubone, an ſecanda uena.

mandat ut secemus uenam. & Rasis in lib. de peste cap. 6. Pau. lib. 2. ca. 36. & Auenzoar in lib. 3. Theysir tr. 3. hanc opinionem confirmant. Ex quibus omnibus colligitur uenam secandam esse. Verum in hac materia caute est ambulandum: imò contra prædictam sententiam teneo, quod nunquã conuenit uenæ sectio apparentibus uariolis, bubone, & similibus; dato quod in febre pestif. siue his conueniat phlebotomia. & qui illis apparentibus secant uenam, ægros interficiunt. Et hæ duæ opiniones ferè in omnibus ciuitatibus sunt diuisæ, ut quidam concedant; alij uero non. Ego uerò ex successione morbi iudicandum esse credo; quænam opinio melior sit. His stantibus modo dico quòd inchoante bubone adest debilitas uirium quæ potest contingere ex omnibus tribus illis causis; quoniã sanguine per contagium affecto ratione contagij afficitur etiam cor: unde necessario cadent uires. sed deficientibus uiribus non conuenit phlebotomia. ratio, quia illa grauitas est ob cacochymiam, & tunc non conuenit phlebotomia. quod si quis dicat, quod optimus sanguis præcessit: ergo plenitudo, ergo uena secanda. Dato quod præcesserit plenitudo ex copia bonorum humorum, non conuenit phlebotomia. ratio est, quia ex contagio corrumpitur bona pars sanguinis; & phlebotomando iugulamus calorem naturalem. Dico, si totus sanguis esset corruptus, nonne esset uena secanda? Respondeo, quod sic: sed hoc difficile accidit, quod totus sanguis putreat, & stet uita; dato quod corpus possit nutriri secundis humiditatibus. Paul.

lib. 5.

lib. 5. c. 2. in curatione ictus uenenati docet quomodo conueniat phlebotomia. in cura tamen canis rabidi nemo uenã secat, Auic. excepto, qui in hoc casu errauit. Tunc dico quod in corruptione illa totius sanguinis competit phlebotomia (uerum credo quod cum tali habitu non stet uita) ratio quia euacuata illa materia natura alleuiata critice operatur, & expellit. Cum uerò natura transmittit ad inguina materiam; tunc inchoante bubone non debemus phlebotomare, quia tunc natura critice operatur: sed debemus medicamento & antidotis euacuare. Modo superest ut respondeamus ad rationes oppositum probantes. Ad primam, quando dicunt, morbus est magnus, ergo uena incidẽda. negatur quod simpliciter à magnitudine morbi eliciatur de uenæ sectione. ratio est, quia si in aliquo morbo extrahatur parũ sanguinis, tunc illa sectio non indicat morbum magnum quia si magnus morbus indicat magnum auxilium, tunc phlebotomia debet esse cum magna multitudine sanguinis. Dubitatur etiam utrum cõueniat euacuatio per pharmacum: quia aliqui sunt qui dicunt, quod non. & primo, quia ut plurimum adsunt egestiones illæ colliquatiuæ; & ubi natura euacuat in febribus, illi opus est relinquendum. Secundo, quia medicamenta purgatiua sunt calida ualde. Verùm hæ rationes nullæ sunt, quia etiam quod uires sint debiles, illud contingit ratione humoris peccantis, mala qualitate affecti; quo euacuato remouetur cor ab illa affectione, quia corpus alleuiatur. Ad secundam, adest fluxus uentris: ergo nulla conuenit euacuatio.

tio. uerum experientia compertum est, quod talis fluxus euenit ratione putredinis: & sæpe illa remota cessat fluxus. Ad tertiam respondeo quod maius est iuuamentum nocumento. Præterea, nonne exhibentur medicamenta frigida? & Auenzoar in lib. 3. tr. 3. cap. 4. exhibet euphorbium. quid plura? nonne omnes exhibent antidota, theriacam, mithridatum, & similia, quæ omnia sunt calida? Ideo hæc medicamenta non sunt fugienda. Aliqui fugiunt scammoneata, & confugiunt ad medicamenta benedicta; ut ad aloen, mannam, mirobalanos, tamarindos, diaprun. non sol. diasenam, diacatholicon, rhabarbarum, cassiam. quæ sententia est comprobanda, dummodo etiam aliquando concedant scammonium, quoniam & ipsum optimè euacuat. Dices, calefacit. uerum est. sed maius est iuuamentum nocumento. Verum circa euacuationem est aduertẽdum, quisnam humor putrescat, & secundum diuersitatem humoris utimur diuersis medicamentis. Est etiam aduertendum quod licet abũdet pituita in his febribus, quæ egeret agarico pro eius euacuatione, tunc tamen humor proportionalis est recipiendus, qui exustus est. Aliud est aduertendũ, quod quando exhibemus aliquod medicamentũ purgans, semper aliquid antidoti est admiscendum, vt partes corroborentur. Notandũ, quod theriaca non est admiscenda, quia impedit operationem medicamenti purgantis, & nihil uacuat tale medicamentum, siue theriaca exhibeatur ante, vel post illud. Antidoti de sanguinibus descriptio habetur à Democrito in 2. de

antid.

antid. in carminibus. Verum quoniam multa ingre dientia non reperiuntur; ideo aliam descriptionem paratu faciliorem tradam, quæ talis est. Rec. sanguinis siccati, anatis masculi, anatis fœminæ, sangu. anseris, sangu. hœdi, rutæ syluestris, sem. fœniculi, cymini, anethi, sem. naporum, sem. naporum an. drac. iij. rad. gentianæ, trifolij, squinanthi, thuris, rosf. rub. ana drach. iiij. piperis albi, piperis longi, costi, phu, cinnamomi, anisorum, ana drach. ij. myrrhæ electæ, spicæ nardi, an. drac. vi. belzuini, assari, ammoniaci, ana drach. iij. amaraci, agarici, ana drac. 2. carpobalsami officinarum gr. xx. ireos, croci, rhabarbari, gingiberis, masticis, ana drach. 1. stœcadis drach. v. hæc omnia misce & paretur puluis subtilissimus, et cum quatuor lib. mel. despumati optimi misceãtur, & fiat electua. & seruetur in vase argenteo, aut vitreo: & hoc vtimur cum medicamẽto purgante. Quidam vtuntur hoc medicamento purgante. Recipe cæpas albas magnas nu. 2. Fiant foueæ in dictis cæpis singulæ in singulis, & in qualibet imponunt drach. 2. antidoti de sanguinibus illas coquunt in furno, postea terunt: ex quibus exit succus quidam, quem miscent cũ confectione hamech, elect. rosac. Mes. syr. rosac. sol. ana drach. 1. flor. auiæ, mannæ elect. an. drach. v. cum aqua scabiosæ conficiunt potum: quod medicamentum dicũt moderni esse optimum. Est notandum, quod cum habe mus vulnus venenatum, tunc vtimur cæpis cum medicamentis, quæ optime educunt venenũ. Facta purgatione, si optime succedit, tunc deueni-

mus

mus ad optimum antidotum, inter quæ ſmaragdus principatum obtinet, cum eſt bonus, debet teri in mortario primo, poſtea ſuper lapide marmoreo pictoris leuigetur, cuius exhibentur gr. v. aut vi. aut viij. cum vino aromatico, quod medicamentũ optimum eſt. Pro remotione ſymptomatum recurrendum eſt ad curationẽ carbunculi ſuperius traditam. ſi adſit ſitis ardens, & vehemens; exhibent medici pilulas detinendas in ore ſub lingua; ſecundum hanc formam. Rec. ſeminum citruli, gummi, dragacanthi, an. q.ſ. diſſoluantur gummi cum albo oui, cui admiſcentur ſemina, & fiunt paſtilli ad vmbram, & ex illis aliquis detineatur in ore. Quòd ſi hæc non ſufficiunt, exhibeatur talis aqua. Recipe aquæ bugloſſæ, aquæ borraginis, aquæ meliſſæ, aquæ gallegæ, aquæ capil. vene. & ſcabioſæ, ana vnc. iij. ſyr. de ſucco aut de acetoſit. citri. ſyr. roſ. ſimp. an. vnc. ij. hæc clarificentur eo modo quo utuntur officinæ, & exhibeantur ægro, quo ſeu quibus colluatur os: quod tepidum quandoque etiam bibere poteſt. Eſt ſemper aduertendum, ne æger iaceat ſupinus, nec ore aperto, quia talis arſio eualet peſſima, & difficilis curationis; nec ea, quæ ſunt ſuperius, enumerata, ſatisfacient.

De erysipelate. Cap. 14.

Post sermonem de tumoribus à sanguine prouenientibus, explicabimus tumores à bile ortum trahentes. cum bilis (quam choleram moderni appellant, dato quod longe differat à cholera græcorum) sit humor calidus, siccus, et amarus. hic erit causa materialis horũ tumorũ, quæ duas habet partes in generatione: altera pars generatur ex parte illa chylosa amara; quia in animali reperitur dissimilitudo illa propter varia, quæ ad chyli generationem concurrunt: sunt enim omnia quæ comedimus, mixta ex quatuor elementis. Vnde necessario aderit in chylo aliquid proportione respondens elementis constituentibus talia mixta, vt est, amarum, dulce, acre, frigidum, crassum, tenue, secundum quorum diuersitatem fiunt humores diuersi in corpore nostro. Præterea cum in hepate adsit pars quædã tenuis calidissima, hæc à natura agitata transmittitur ad partem quandã, & talis bilis dicitur. Notant moderni, quòd bilis aut est naturalis, aut non naturalis, vt etiam dicebant de sanguine. Bilis naturalis est humor calidus & siccus, potentia declinans ad flauum aut citrinum, aut subrubrum colorem, gustu valde amara, substantia tenuis, & sui natura detergit, & ob subtilitatem penetrat, nec lædit partes, à quibus transit, quoniam non est valde acris: non nutrit, quia non habet partes quibus possit nutrire. quæ verò oppositum facit, dicitur non naturalis:

Bilis, quotuplex, & quæ.

quod patet, quia morbus regius fit ex oppilatione meatuum, quibus defertur bilis ad chistim follis: & tamen illa bilis non alterat partes per quas trãsit, quoniam talis naturalis est. Secunda non naturalis est illa, quæ vt plurimum fit ex sanguine attenuato & feruente: & sicut sanguis non erat naturalis duabus de causis, aut ratione sui, aut ratione permixtionis alterius humoris; idem de bile dicitur; quia altera natura sui non est naturalis, & talis est, quando exuritur, & adeo exuritur, vt quodammodo destruatur; & talis exustio causatur à calore putredinali & extraneo. Alia species bilis non naturalis est ex se, quando bilis vitellina exuritur à calore nõ putredinali, & fit bilis porracea, aut æruginosa. (sic enim vocatur propter similitudinem coloris). Alia species fit nonnaturalis ex mixtione quãdo admiscetur aliqua portio pituitæ cum bile, vt patebit in formica miliari; & talis bilis, citrina vel crocea dicitur; quia tenuis pituita & admixta. Si verò admiscetur phlegma crassum cum bile (cum prædominio tamen bilis) tunc fit bilis vocata vitellina ob similitudinem quam habet cum vitello oui: si uerò admisceatur cum bile, aliquis humor melancholicus, tunc resultat alia species bilis adusta vocatam per admixtionem, quia moderni distinguunt in tres species bilis adustæ. Prima per adustionem. Secunda sine adustione. Tertia adusta, est per admixtionẽ. Colligitur ergo, quod hi tumores generantur à bile non naturali. Inter quos tumores erysipelas primum obtinet locum, ergo de illo primo est tractandum.

ctandum. Erit ergo eryſipelas tumor præter naturam non admodum eleuatus, nec magnus, imò enumeratur inter tumores humiles, qui externam partem cutis & corium cuiuſcunque partis ſubiectæ occupat, quandoque tamen etiam occupat cum corio partes ſubiectas ſuperficiales muſculorum, à bile proueniens. Notandum, quod multi ex recentioribus decipiuntur, qui putant eryſipelas tantum cutim & corium occupare, quia plerunque internarum partium occupat ſuperficiem; Differt ab inflammatione, quæ ferè ſemper occupat partes ſubiectas. Cauſæ eryſipelatis efficientes ſunt duplices, internæ & externæ: internæ ſunt, vt fluxio humoris bilioſi, quæ prouenit aut à qualitate humoris mordicantis, aut à quantitate moleſtantis: quandoq; accenſio ſanguinis ad iram cauſat eryſipelas. Externæ cauſæ, vt plurimum, eſt vulnus aliquod ſupercalefactum, quod fit cauſa erroris medici multum calefacientis vulnus: ex qua calefactione generatur eryſipelas. Contingit etiam eryſipelas ex durioribus frictionibus: attrahitur enim materia ad locum. Oritur vltimo eryſipelas ratione medicamētorum calidorum attrahentium bilem ad partem. Cauſa eſt ipſa bilis non naturalis: quia bilis naturalis, & ſi inficiat cutim non tamen parit eryſipelas, quod patet in arquato morbo. Aduertendum, quòd vt bilis non naturalis eſt multiplex; ita poteſt fieri eryſipelas multarum ſpecierum; imò quandoque fluit hæc bilis non naturalis cum modico aut nihil ſanguinis, quandoque fluit ſanguis bilioſus; & ex tali fit verum

Eriſipelas, quid ſit.

Recentiorū error.

rum eryſipelas, qui ſanguis eſt valde calidus. Accidit quandoque vt æqualis ſit portio ſanguinis & bilis. Si verò fluat bilis cum mediocri copia ſanguinis; tūc dicitur eryſipelas phlegmonodes, ideſt inflammatorium, quia apparent ſigna aliqua inflammationis. Quarto quandoque fluit bilis cum portiuncula pituitæ aquoſæ, & dicitur eryſipelas œdematoſum. Quinto fluit bilis aut cum portiuncula phlegmatis craſſi, aut cum portiuncula humoris melancholici, & tale dicitur eryſipelas ſcyrrhoſum. Vltimo quando fluit materia bilioſa pura & per ſe, quæ exurit cutim, & tale dicitur eryſipelas vlceroſum. Cognoſcitur eryſipelas, per collationem ad puram inflammationem. Quoniam tantū videntur inter ſeſe differre, quatenus contra diſtinctæ, & contrapoſitæ, quamuis ſint ſub eodem genere. Et quemadmodum inflammatio habet colorem rubicundiſſimum, ita eryſipelas habet colorem ad flauum declinans; qui color cōſtat ex pallido aut flauo declinans in rubedinem. Addamus quod appoſito digito ſupra eryſipelas leuiter fricando, ſtatim color ille deliteſcit. Non autē comprimimus; quoniam ex in inflammatione & compreſſione digiti deliteſcit ſanguis; ratio eſt, quia cum humor ſit tenuis, ex quacunque leui cōpreſſione facilè deliteſcit, ſtatim etiam recurrit, & principio color liuidus aut flauus eſt, poſtea (propter frictionem leuem) rubeſcit. Secundum ſignum eſt, quod tumor eſt paruus & tantum cutim occupans. Cognoſcitur, quod tantum cutim occupet, quia impoſita manu ſuper eryſipelas ex exundatione

Eryſipelatis ſigna.

datione digitorum percipitur exundatio humoris subiecti: & hoc etiam optimum est signum. Tertium signum est vehemens calor, qui est commune signum omnibus tumoribus caloris in erysipelate, tamen calidior est cæteris. Quartum signum est pulsatio quædam leuis, & parua, quia pulsus est parum dolorosus. Quintum signum est dolor, qui non tensiuus, vt in inflammatione; sed pungens est, & mordens. Vnum est aduertendum, quòd hic tumor secundum partium diuersitatem est magis periculosus, vt in facie: ratio est, quia partes illæ sunt laxæ, & panniculi habent communionem cum cerebro. Vnde ceruice aut capite ab erysipelate correpto periculosum est, secundum Celsum. Paul. in 4. libro. c. 23. reddit causam, cur in prædictis locis sit erysipelas periculosum. Notandum quod raro erysipelas euenit, nisi in tibijs & circa caput. Verum circa caput succedunt symptomata mala, & adeo vehementia, quemadmodum si adesset inflammatio. Secundo est periculosum imò periculosissimũ erysipelas, quando succedit vulneribus aut vlceribus: quod declarat Hippoc. 7. apho. 19. quod etiam verum est in dislocationibus, & fracturis, in quibus casibus semper est lethale. Hip. 7. aph. 2. addit quod in erysipelate suppuratio mala. & ratio est, quia erysipelas fit à tenuissimo humore & parua obstructione: cum verò contingit multa obstructio, & calor detinetur, tunc absumit & destruit partes solidas, quod non contingit in paruis obstructionibus. Addebat. Hippo. 6. aph. 25. quod erysipelas ab exterioribus

Erysipelas, vbi oriatur

ad interiora verti, malum; ab internis ad externa, bonum. hoc mihi bis successit: secuta enim mors cum erysipelas delitesceret; quoniam, cum materia biliosa euanescit, siue resolutione aut ab alia causa coadiuuante, tunc petens interna destruit partes, in quas repit. Addit Hipp. 5. in loco eodem, quod si mulier aut vtero gerens patiatur erysipelas, mortale est; sexto, cum aliquis medicus multum refrigerauit erysipelas, semper est timendum: quia erisipelas est curãdum eo modo, vt morbus in quem transit, contra verò si rectè curatur; cum morbus sit acutus, est breuis terminationis. In curatione erysipelas, quia morbus calidus est: eo modo est agendum, vt in inflammationis curatione dictum est. ijdem syrupi, eadem refrigerantia conueniunt. Vnum est obseruandum, quod erisipelas occupat faciem, tunc vigiliæ conueniunt: in reliquis verò partibus, mediocris somnus conuenit. Ratio est, quia in longo somno repletur, & oppilatur cerebrum. Vnde afficitur facies, pars propinqua. Eodem modo aliæ sex res non naturales se habent, vt in curatione inflammationis dictum est. Hic morbus potest medicamentis & venæ etiam sectione curari. Cel. libro. 5. cap. 26. iubet venæ sectionem, dummodo vires ferant: quam sententiam approbat Paul. lib. 4. c. 21. præcipue, quando occupat partes faciei; dato quòd etiam existente erisipelate in alijs partibus, conueniunt. Verùm & si isti sint graues medici, aduersantur tamen Gal. in 14. meth. 3. & 2. ad Glauc. 2. vbi negat venæ sectionem.

Tamen

Tamen pro priori opinione sunt rationes. Prima, morbus est acutus & celer. ergo eget auxilio cito operante. Tale est phlebotomia, quia euacuat bilem facientem erisipelas, præcipuè quando occupat faciem. Secundo, Gal. in principio capitis supponit erisipelas ortum trahere à bile, cui sit sanguis admixtus; & tunc tanto magis conuenit sectio venæ. Addamus quod Paul. vult venæ sectionẽ præcipuè cum erisipelas occupat caput aut partes circunstantes, & tunc talis morbus vrget. Hoc enim dicunt aliqui, vt concilient Paulum cũ Gal. Sed hæc concordia nulla est, quia si essent concordes Paulus & Gale. sequeretur quod Paulus non tractaret de erisipelate puro. quia si ibi tractat de erisipelate mixto: vbi tractat de erisipelate puro? certè nullibi. Paulus ergo de simplici erisipelate, non autem de mixto tractat. quod confirmatur ex modo procedendi in eius curatione. Nam præter Rasis error *phlebotomiam omnia exhibet, quæ Gal. administrat. Quando verò isti dicũt, quod Paul. loquitur de erisipelate capitis, quod vt plurimũ est admixtũ sanguini; hoc est falsum, imò puriora erisipelata sunt illa capitis, quam cætera aliarum partium. Ego verò non teneo Pauli opinionem, quoniam quicquid agitur, methodo est agendũ. Videamus indicationes requisitas. Cum erisipelas fiat à bile; quid nobis indicat? Indicat vt humor retrahatur, ille scilicet, qui est influxu: &, ut qui iam est in loco fluxus, euacuetur. Quomodo euacuabitur materia fluxa? aut communi euacuatione, aut propria: exempli gratia, quando euacuamus bi-*

lem rhabarbaro, illa propria dicitur euacuatio, quia à proprio medicamento euacuatur: Item dicimus propriè euacuari, quando diureticis, petroselino, & similibus ducimus lotium, aut materias existentes in renibus & uesica. pariter phlebotomia est propria euacuatio, cum sanguinē euacuamus. Communes euacuationes sunt sudor, frictiones, balnea, euacuatio humorum per urinas. Phlebotomia etiam est communis euacuatio, dum omnes humores euacuare uolumus. Hoc stante, si quæratur qua nam euacuatione debemus uti communi aut propria? Certum est, quod propria euacuatione, nec est secanda vena, quia ex sanguine hausto, sanguis remanens redditur subtilior. secundo remouetur bilis frenum, ut inquit Auic. tertio euacuamus & bonum, & malum; vnde virtus debilitatur. Quòd si erysipilas sit sanguini admixtum; tunc bene possumus venam secare. Est tamen vnum notandum, quod si contingat in curatione erysipelatis, vt erysipelas retrocedat, tunc vena cephalica (si vires ferant) est secanda, aut applicabimus ventosas scarificatas; & hoc debet fieri necessitate vrgente. sin minus, nunquam debemus venam secare: imò debemus vti medicamento purgante. Gal. & Paulus, reddunt rationem, quia cum quantitate bilis adest qualitas intensa. Post euacuationem egemus refrigerantibus validis, quia ex validis refrigerantibus ante euacuationem fieret maxima repercussio, ex qua posset aliquod membrum nobile corripi: ante tamen euacuationem possumus uti refrigerantibus mediocribus.

Euacuationes cōmunes.

bus. Est tamen aduertendum ante euacuationem, an tumor sit magnus, an debilis: si sit magnus, tũc egemus medicamento purgante: si verò sit leuis, tunc satisfacient clysteria acria. Oportet etiam aduertere, quia vt plurimũ cum erysipelate adest febris; ideo fugienda sunt medicamenta scammoneata, & valde calida; sed erimus contenti diacatholicone, caßia, manna, & similibus leuioribus. Vnde cum Paulus & Cels. errent, cum Gal. debemus curare. Tradam igitur vnam aut alterã formam purgantium medicamentorum. Rhab. electi scrup. 4. florum violarum, borraginis ana drach. 1. decoctionis tamarindorum q. s. infundantur flores & rhabarbarum per horas decem. coletur, & in colatura dißolue diacatholiconis drach. 3. aut drac. 4. syr. ros. sol. vnc. 2. fiat potio breuis. Quòd si maluerit bolum. Rec. flores caßiæ, diaprunis non sol. an. vnc. s. confect. hamech drac. 1. rhabarb. elect. scrup. 2. misce & fiat bolus. Quòd si morbus sit mitis & sufficiat euacuatio per clystere; conficiatur hoc modo. Rec. fol. mercurialis, betarum, caulium an. q. s. sem. carthami, fol. centaureæ minoris, florum viol. an. vnc. 1. misce, & fiat decoctio secundum artem. Rec. prædictæ decoctionis lib. 1. s. aut tantum lib. vnam, vt tibi melius videbitur, hieræ simpl. caßiæ extractæ an. vn. 1. mell. ros. col. vnc. 4. salis cochleare vnum, olei viol. vnc. 3. misce pro clysteri. Poßunt & multa alia ad huius similitudinem parari. Notandum, quod quotidie aliquid est exhibendum, vt remoueatur caliditas illa. syrupi sint, vt syr. ros. ex

multiplici

multiplici infusione rosar. acetosæ, syr. de cicorea. His peractis ad locum affectum est deueniendum: quæ curatio parum differt à curatione inflammationis in modo procedendi. quia primo debemus (peractis vniuersalibus) repercutere. Verum quoniam erysipelas peccat in quantitate & qualitate, (vt ex Gal. superius dictum est 14. meth. 3.) potius dicitur exarsio quàm inflammatio; ideo infrigidantia debent esse validiora quam in inflammatione. Vnde in principio valde frigidis vtendum est. Est tamen aduertendum, quod medicamenta valde frigida introducere solẽt aliud genus morbi, vt scyrrhum, gangrænam, & aliquid simile. ideo terminus refrigerationis secundum Gal. loco præallegato & Paulum lib. 4. ca. 21. est quando feruor desidet. quod tribus rationibus cognoscitur. prima est sensatio ægri, qui sentit partem magis temperatam. secunda ratio est cum calor partis est pene totus remotus & extinctus. tertia, quando color erysipelatis mutatur in colorem liuidum & nigrum. Vtimur his medicamentis frigidis donec feruor decidat. Sed est aduertendum, quod hæc medicamenta non debent astringere. & ratio est, quia cum vapores sint acres, si detinerentur, corrumperent partem; vt habetur à Gal. 1. de cõp. med. per gen. ca. 4. hæc medicamenta sunt triũ generum: primo sunt succi & decoctiones: secundo sunt quædam narcotica, quæ stupefaciunt. tertio est medicamentum ex ol. & cera. Primi generis sunt lactuca, semperuiuum, vmbilicus ven. qui à Græcis cotyledon. Vide Mathio. lib. 4. c. 8. lenti-

cula

cula paluſtris, portulaca, trifolium paluſtre, ſeris, cucurbita, & eius ſuccus, aut ſeminis mucilago, ſem. cydonei, polygonon, vulgo corrigiola. his ego vtor. Capio paleam hordei & macero in aqua, cui immiſceo portulacam, aut lactucam. Vtimur quandoque ſucco iuſquiami, aut mandragora; quandoque opio, ſcilicet quando adeſt maximus ardor. Tertio loco ſunt quædam vnctuoſa: nam Paulus vtitur cerato ex aqua hoc modo. Rec. ol. roſac. ceræ q. ſ. ad conficiendum ceratum. abluantur ambo ter aut quater, & fiat ceratum: demum hoc ceratum coquatur in aceto; cui poteſt addi parum opij aut mandragoræ. Gal. 1. de compo. m. per genera. loquens de diacalcite dicit, quod diſſolutum cum ol. roſac. ſine ſale (quia quandoque ol. roſac. fit cum ſale) addendo parum ſucci ſolani, aut agreſtæ, confert. Hic dicet aliquis, non conuenit agreſta, cum aſtringat. Reſpondet Gal. eo in loco dicens, quod agreſtæ ſuccus conuenit pro extractione ſucci portulacæ, lactucæ, & ſimilium: vnde ſuccus ille poteſt dilui cũ ſucco aut portulacæ, aut lactucæ; ſuccus verò agreſtæ conuenit ad extrahendum ſuccum prædictarum herbarum, quia attenuat partes illas, & facilè exit ſuccus, aut eius loco poſſumus immiſcere parum aceti; & hoc quidam habent pro ſecreto. Poteſt etiam huic medicamento admiſceri opium, aut mandragora, vt ſuperius dictum eſt. Vnum eſt notandum, quod licet poſſimus vti narcoticis & liquidis medicamentis; hæc tamen ſemper ſunt euitanda, & præcipue narcotica; quoniam frigiditate ſua quandoque interimunt

munt partem. Idem dicendum de medicamentis vnctuosis: quia sua vnctuositate emplastrant partem, & halitus non potest egredi. secundo quia oleum facilè inflammatur. Est aduertendum, quod est applicanda spongia frigida mixta cum frigidis illis succis; quæ tamen sæpe est innouanda, vt ferè semper sit actu frigida. Desinente feruore, quid agendum? si tantum remanet tumor erysipelatosus; sumemus farinam hordei ex hordeo cocto, & cum aqua faciemus pultem sine aliqua coctione; ex quo medicamento refrigerante tota pars est cooperienda. At eius loco vtemur hoc meo familiari. Rec. ol. rosac. compl. ol. chamomel. an. vnc. 2. lythargiri argenti drach. 2. succorum mentæ, rutæ, an. vnc. s. coquantur omnia simul vsque ad succorum consumptionem, cauendo ne medicamentum euadat solidum, sulphur. viui pulzerizati scrup. 2. ß. & inungatur pars affecta. loco huius possumus etiam uti solo diapalma, diluto aut cum ol. rosa. vel ol. camom. Quòd si erysipelatis color reddatur liuidus; tunc scarificandus est locus leuiter, & aqua calidißima cum spongia est abluendus; hoc enim materia illa compacta resoluitur. iubent quidam, vt loco aquæ vtamur muria vel aqua maris, & ambo conueniunt: hoc facto capimus farinam hordei, farinam fabarũ crudam. dissoluantur in muria aut aqua maris: (nam alterum pro altero capi potest) & fiat pultis, & supponatur: & hoc medicamentum est optimum. Vel possumus apponere medicamentum ex sulphure pro obducenda cute cum diapalma. Si verò ery

sipelas

ſipelas ſit vlceratum, tunc vtimur diapalma dilu to cum ol. roſ. aut vtimur vnguento de tutia, aut aliquo conſimili officinarum.

De œdemate. Cap. 15.

EDEMA *Arabibus dicitur vndimia vel apoſtema molle. Verum eſt aduertendum circa hanc vocem, quia Gal. in lib. de offic. medi. commen. 3. & 33. & 4. aph. comm. 14. declarat quid velit hæc vox œdema, dicens quod, & ſi apud antiquiores vox hæc ſignificaret omne genus tumorum (vt apud Hipp. ſemper ſignificat omne tumorum genus) apud tamen recentiores & contemporaneos Gal. vnam tantum tumoris ſpeciē ſignificat, qui tumor nihil eſt aliud niſi affectio organica vt 3. de cauſis ſymptomatum, & exactius 2. ad Glauc. 3. declarat Gal. & 14. Met. cap. 4. Vbi dicit, quod œdema eſt tumor, mollis laxus, ſine dolore (quia in ſubſtantia laxa eſt tumor) Auic. notat vnum non prætermittendum in tertia quarti in 2. cap. 2. vbi loquens de vndimia addit quod eſt tumor ſine calore: qua nota diſtinguitur ab inflammatione. Ex deſcriptione verò Galeni diſtinguuntur à ſcyrrhoſis & duris tumoribus ac melancholicis. talis enim eſt eius natura. Cauſæ aliæ ſunt efficientes, aliæ materiales. Materiales variæ ſunt, efficiens cauſa quæ nam ſit, declaratur à Gal. 2. progno. comm. 46. dicente, quod cōmunis cauſa efficiēs tumorum eſt fluxio humoris (vt in hoc caſu) pituitoſi*

Oedema, quid.

tosi de loco ad locum, quæ causa habet vel qualitatem vel quantitatem humorum grauantium. Aduertendũ, quod hic tumor non est malignus aliquo modo, nec peccans qualitate; ideo tantum quantitate stimulat partem. Notandum, quod non in omni parte generatur œdema, & ratio est, quia non semper reperitur substantia illa laxa; Secunda causa efficiens est frigiditas & debilitas partium. Tertia causa efficiens est, vt, quando magni morbi interim sunt causa œdematis, quemadmodũ est hydrops & alij similes affectus interni, in quibus quandoque transmittitur materia ad extimas partes. Addamus, quod quies longa quandoque, imò sæpe causat œdema: quod sæpissime in praxi videbitis, vt quando aliquis vulneratur, maneat qui in lecto per multos dies: ex illo ocio fluunt multi humores: qui cum non possint concoqui, in tumorem eleuantur. Addamus etiam, quod sæpe ex causa externa efficiuntur hi tumores, vt à dolore & à calore alterãte partẽ; ex ictu vesparũ sæpe contingunt œdemata mixta, non autem inflammatio. Hæ sunt causæ efficientes: Materiales causæ à recentioribus ponuntur humor pituitosus & naturalis. nam eo modo distinguunt pituitam, vt distinguebant sanguinem & bilem. De

Oedematis signa.

signis primum est aduertendum circa colorẽ, quia pars affecta parum immutat colorem: tantum vergens ad albedinem. secundum signum est, quod si comprimatur, nullus percipitur dolor in compressione. tertium signum est, quod nullus calor percipitur apposita manu; cuius oppositum contingit in alijs tumoribus. quartum signum certum & proprium

prium œdematis est, quod tumor cædit digito premẽti, & admittit foueam, nec vestigium resilit. quintum signum est, quòd nullus adest pulsationis sensus, cũ in alijs tumoribus omnibus aut pulsatio percipiatur, aut aliquid simile. Aduertendũ, quòd tumores qui fiunt ex flatu in pluribus cõmunicant cũ œdemate: differunt verò, quia ex flatuoso percipitur pulsatio, vt in alijs; & non admittit vestigium digiti imprimentis. Circa præsagium est aduertendum, ꝙ ex fluxionibus tumorũ, quædam sunt sæuæ, vt fluxiones materiæ sanguineæ bullientis, melancholicæ adustæ, & biliosæ. Cõtra benignæ sunt, quæ à sanguinitate benignæ fiunt, & ex pituita. Erit ergo œdema tumor benignus. Vnde præsagiendũ est, quod hic tumor, benignus cum sit, salubris & lõgus erit. Cum curatio per indicationem sit eligenda, semper tria capitula præ oculis habere debemus, primo sex rerum non naturaliũ vsus & administratio. secundo totius euacuatio & custodia. tertio parti affectæ conseruatio, & morbi remotio. Quo ad primum, quoniam morbus est ex materia frigida, quæ fluit de loco ad locum, insurgit indicatio retractionis, seu reuulsionis materiæ, & euacuationis et minorationis. secundo quia materia est frigida, insurgit indicatio, vt causa auferatur, & pars generans alteretur calefaciendo illam. quæ alteratio perficitur vsu sex rerum non naturalium: Vnde aer debet semper exsiccari in hoc morbo. secundo cibus & potus debet esse attenuans, & exsiccans, erit ergo calidus; ideo vinum conuenit, quia digerit & cõcoquit. Aduertendum, quod victus debet esse tenuis

nuis & attenuans. debet vinum in parua quantitate exhiberi. eodem modo, & cætera edulia erunt exhibenda in parua quantitate, vt calor valeat absumere illas humiditates superfluas. Conuenit caro pullorum & auicularum in arboribus degentium, & potius assa quam elixa: quibus semper est addendum parũ piperis, aut cinnamomi. aluus debet semper esse aperta, si possibile est; quod fit clysteribus, alternis diebus saltem. Quidam volunt, vt capiantur sex caricæ cum carthamo per horam ante prãdium. mihi vero magis placet, vt capiant aloen aut lotam, aut non lotam. quia vltra lenitionem absumit humiditates, & illas exsiccat. Conuenit motus, si fieri potest sine partis labore. sit somnus moderatus. Passiones animi sunt pessimæ. Venus tanquam pessima, fugienda. secũdum caput principale respicit totius corporis habitum; in quo est obseruandum (quia hec materia fluit ad partem) vtrum tantum ab vna parte fluat, an à multis. Est notandum, quod qui dormiunt sub luna aut eius radijs, in mane semper succedit tumor alicuius partis, & talis tumor fit ab vna parte determinata. Eodem modo in œdemate quandoque materia ab vna parte tantũ, quandoque à toto corpore fluit. Vnde oritur indicatio materiæ euacuationis, & partis transmittentis aut partium roboratio; ne materia amplius generetur. Euacuabitur materia aut per partem, aut per totum corpus, si opus erit. Sed cum duplex sit euacuatio, alia, quæ fit per pharmacum, alia per venæ sectionem, est aduertendum quod nunquam in puro œdemate conuenit venæ. sectio duabus de

Dormienti sub Luna, quid eueniat.

causis

causis, prima quia rarò cum œdemate est plenitudo. secundo quia cum œdema sit morbus ex materia benigna, non habet mala symptomata, nec est morbus magnus: ergo non competit sectio venæ. Addamus, quod in morbo humido, & corpore humido nũquam secamus venam. Verùm si œdema coniungatur inflammationi; tunc, cum mixtus sit morbus, curatio etiam debet esse mixta, vtrique scopo satisfaciendo. Restat ergo, vt cum in œdemate vt plurimũ sit cacochymia, per medicamentum purgans euacuemus materiam peccantẽ. & Auic. inquit, quod semper debemus illam euacuare, nisi aliquod symptoma succedat; & tamen Gal. nullam facit mentionem de euacuatione. & miror certe cum sit in omnibus valde diligens. Euacuandus ergo est humor, qui non eget multa præparatione, quia tenuis, aquosus, & in motu est vnde facile educitur. Ego soleo dare oximell. simp. & mell. ros. an. vnc. 1. ß. cũ decoctione de iua. postea exhiberẽ pilulas cochias, quæ optimæ sunt: & illis vtor, quia euacuant omne genus phlegmatis sine corporis alteratione. Euacuato corpore, tunc debemus calidis & roborantibus alterare. His peractis debemus ad locum affectum accedere. Sed prius aduertendum, an œdema sit per se morbus, an symptoma consequens ad morbum: Si secundum, tunc non curatur, nisi remoueatur morbus, à quo dependet, quia aliter nunquam curabitur: Verum est, quod etiam ad locum læsum aliquid semper agendum est, ne locus vlceretur. quia hydrops secundũ Hip. vlcera mala parit, Sed quid agendũ, cum adest materia in loco? Dico quod

talis eſt diſcutienda; & cum aliquo modo fluat, eſt repercutienda: & cum adſit parum doloris ille eſt ſedandus. ideo tres erant ſcopi, primus reſpicit fluxionem. ſecundus partem affectam. tertius dolorem. Ideo debemus locum fricare cum oxirhodino & ſale, & hoc cum œdema eſt ſymptoma. Quòd ſi verus ſit morbus; tunc tantum duplex eſt ſcopus; reuellere primo ſeu remouere fluxionem partim repellendo, & partim diſcutiẽdo vſque ad ſtatum. ſecundus ſcopus eſt diſcuſſio materiæ fluxæ ad partem. Gal. Auic. & alij med. nos mouẽt vt fricemus partem panno, poſtea infundatur ſpongia noua in poſca, quæ ſit ex aceto & aqua infecta potabili; & tale eſt medicamentum repellens leue. Sumitur ſpongia noua, quia habet parum ſalis admixtum, quo mediante exſiccat. quod ſi noua ſpongia deſit, accipiemus ſpongiam antiquam, & illam inficiemus aut nitro, aut ſale, aut muria, aut aqua maris. hac deficiente, vtemur lychnio Tarſio, qua etiam materia caremus. Auicenna vult, quòd vtamur panno duplicato, quod mihi non placet. Verùm talis ſtupa prius eſt præparanda cũ lixiuio acerrimo, & parum aceti acris, ex quibus duobus fit poſca. demum parti eſt applicãda. Quòd ſi talis medela non iuuaret; tunc acetum eſt augendum, illi admiſcendo parum aluminis. Quòd ſi hæc non conferant, monet Gal. vt vtamur medicamento ex Glaucio, quo cum careamus, cum prædicta nõ conferunt, vtor hoc medicamento. Rec. fol. chamæmeli, roſarum, myrtorum, abſinthij, ſtæchados an. man. ß. balauſtiorum, nucum cupreſſi an. man. 1. ſal uiæ,

uiæ, rosmarini, squinanthi ana parum. aluminis rochæ, salis communis an. vnc. 1. ß. capiatur posca facta ex aceto aut lixiuio, & coquantur hæc omnia vsque ad tertiam consumptam. In quo decocto madefaciamus spongiam. & illa madefacta vtimur vsque ad statum. In statu vngemus tumorem oleo communi. & ratio est, quia dolor genitus ex compressione remouetur. secundo ne locus alteraretur ex valido medicamento. Vtemur postea spongia madefacta in lixiuio capitali tonsorum. & illam supra partē ligabimus eo modo vt ligātur fracturæ; quod medicamentum & si conferat, tamen Paulus notat, quod omnis terra conuenit in œdemate, præcipue terra gypsea. Aëtius verò notat, quod terra creta singularis conuenit: & ego vsus sum, in ea coquendo betonicam, aut aliquid simile, miscendo postea sal & acetum. Quod si relinquatur betonica, & addatur parum salis: tunc est medicamentum pro œdemate, quo putamus etiam vti in principio. Addit Paulus, quod glastum mixtum cum sale, & aceto, optime cōuenit: quod apud Paulum potest videri. Capimus rosmarini, saluiæ, betonicæ, ān. man. 1. salis cochlear vnum, aceti parum, bulliant omnia vsque ad consumptionē medietatis, colata decoctione fiat pasta ex illa decoctione & terra, & permittatur parum ad solem. Quod si volumus magis repercutere, possumus addere acetum. quo medicamento possumus etiam in principio vti augendo repercutientia, & diminuendo discutientia secūdum exigentiam.

De scyrrho. Cap. 16.

CIRRHVM, moderni duritiem ap
pellarunt, quem Aui.3.quarti tr.2
cap.12.appellat sephiros, quam sp
ciem Græci scirrhom appellāt. Et c
numeratur inter illos morbos, qu
symptomata morbi explicant, & si non partis. Ci
verò hæc nomina reperiantur durities, scirrhus, &
sephiros; eadem morbi speciem significāt. Auic.2
Auic.error. primi.d.prima, cap.1.sic describit. Durities est ap
stema quietum, sedatum, destruens sensum, & per-
manens, permanens in membro in eodem statu. in
quo non est dolor. Hæc est descriptio, quæ aliquo mo
do est bona; sed secundum aliquas partes reddit de
scriptionem multum particularem; quia in non ex-
quisito scirrho non est destrictus sensus, est tamen
scirrhi species. Gal.in lib. de tu. prætern. sic nobis
scirrhum describit. scirrhus est tumor durissimus si
ne dolore. Est aduertendum, quod inter tumores à
materia nullus est æque durus, vt scirrhus: sed tu-
mores ossiū sunt duriores scirrho. Causæ huius sunt,
vt etiam aliorum tumorum: vt fluxio in humoribus
crassis & viscosis, quibus humoribus excitatur flu-
xio. Addamus quod mala victus ratio multum ad-
dit ad hanc fluxionem. Addamus, quod tales humo
res crassi & viscosi generantur ex lienis & hepa-
tis affectione, aut ratione intemperiei, aut obstru-
ctionis. Hinc est quod quandoque desinente quarta
na contingunt tumores scirrhosi, aut intrinsece, aut
extrinsece. Addamus quarto, quod hæmorrhoidarū
aut men-

ſtruorũ ſupreſſio ſunt cauſæ generationis horũ malorum humorũ : quod cõtingit præcipue mulieribus monachalibus, quæ cum ſepe patiantur menſtruorũ ſuppreßiones; tunc illa materia aſcendit ad mammas, & facit ſcrrhum . hoc & mala curatio medici tumores ſuperfluè refrigerando parit ſcyrrhum; qui dicuntur ſcirrhi per tranſmutationem . Materialis cauſa ſecundum recentiores eſt ſuccus melãcholicus: qui & ipſe diuiditur in naturalem & nõ naturalem: naturalis eſt ille, qui tranſmittitur ab hepate ad lienem, & ex tali ſucco melancholico generatur, exquiſitus, verus, & ſyncerus ſcirrhus. Secundo dicunt quod ex melancholia non naturali fiunt ſcirrhi, qui ſunt in quatuor differentijs ſecundum quod quatuor dicunt eſſe ſpecies non naturalis melancholiæ. Prima ſpecies, quãdo fæx ſanguinis aduritur, ex qua fit ſcirrhus non legitimus. Secunda ſpecies, eſt quando melancholia exuſta fit ab alijs humoribus, præterquam à melancholia. Tertia ſpecies, eſt quando per refrigerationem aut propter nimiam exſiccationẽ redduntur tumores craſſi; putà ex medicamentis: quæ ſpecies coincidit cum prima ſpecie naturalis melancholiæ. Quarta ſpecies non naturalis melancholiæ eſt, quando melancholia admiſcetur aut ſanguini, aut bili, aut pituitæ. Ex quibus eliciunt diuerſas ſcirrhi ſpecies ſecundum diuerſitatem ſpecierũ melancholiæ nuper enumeratarum. Verùm nõ ita diſponimus materiam huius tumoris: ſed tantum dicimus quod ſcirrhus habet materiã craſſam viſcidam & lentam; quæ in partibus collecta; ita

Recentiorũ opinio reiicitur.

illas partes reddit, vt si essent in lapide. postea illam tripliciter diuidimus, alia sit ex pituita, alia ex sola melancholia pura. Tertia ex melancholia admixta alij humori. Ex quo colligimus duplicem esse scirrhum: aut scirrhus syncerus; aut nō syncerus. & talis distinctio non fit ratione materiæ subiectæ, quia ex materiebus enumeratis omnibus potest fieri scirrhus verus, & non verus; sed distinguuntur per suas proprietates. s. vt habēt et carent symptomatibus, vt adest & caret vehemēs durities, & vt est particeps, & expers sensus aut doloris. Additur tertia species, & est quādo aliquis alius humor admiscetur melancholiæ: & tunc est affectus mixtus, vt de alijs supradictum est. Qui affectus varia nomina sortiuntur secundum varietatem humoris admixti. Sed dubitatur, quomodo mixta pituita, cum melancholia faciat scirrhum, cum inter sese sint contraria, quia proprietas œdematis est mollities, scirrhi verò durities: Ideo dicendum, quod quando dicimus quod pituita admiscetur, est audiendum, quod illa pituita est tenax & crassa, quæ tertia species, non est admittenda, quia cum scirrhus semper sit durus; non potest dici œdemosius, cum non possint ad-inuicem admisceri. Omissis recentioribus, qui vnā tantum speciem signorum enumerāt, est aduertendum, quod duo tantum sunt signa durities scilicet & priuatio doloris, & hæc sunt vera & inseparabilia signa scirrhi. Adde quod si in compressione scirrhi cum digitis careat sensu, tunc est confirmatus, & tunc non recipit curationem, & præcipue

Recentiorū opinio refellitur.

puc

pue cum accidit circa articulos, vt circa genua, & talos, & alias iuncturas. talium verò curatio est relinquenda. Secundo si scirrhus non sit exquisitus, nec declinet ad cancrum; tunc talis non est curandus, nisi dolor vrgeat. quia sunt cancri occulti, quos melius est non curare, teste Hippoc. in aphor. præcipue circa partem affectam, in reliquis verò aliqua possumus exhibere. In scirrhis verò qui habeant sensum, non est desperandum, quia quandoque curantur. Et tales duplici modo curantur: vel per resolutionem, vel per maturationem, aut concoctionem, vel abscessum; Aduertendum, quod semper debemus prius tentare resolutionem quàm maturationem. & ratio est, quia scirrhi qui transeunt in abscessus, rarò euadunt, quin transeant in fistulam. Eosdem tres scopos seruamus in scirrhi curatione, quos in alijs seruauimus. & primo debēt omnia attenuari & subtiliari, nam aër est subtiliandus & attenuandus pro posse, quia multum confert: Omne genus olerum fugiendum, præcipue brassica, legumina omnia, carnes bubulæ. Eligendæ sunt carnes auicularum montanarum, vituli, & similium. Conuenit etiam vinum purum & bonum, nisi scirrhus fiat ex adustione, & tunc vinum est diluendum aqua. Exercitiorum habenda est ratio, & conueniunt nisi pars læsa afficiatur: sint tamen moderata. Excrementorum quoque habenda est cura aluum leniendo aut clysteri, aut aliquo consimili, alternis saltem diebus. Idem dicitur de alijs rebus non naturalibus. Secundum caput versatur circa habitū

totius corporis. Considerandum est, cum pecc humor craßus, an sit exustus, an non exustus. Au cen. vult quod quando venæ extuberant, mitta tur sanguis. Cui est consentiendum, quia optim succedit, & hoc rationabiliter; quia cum humo non possit nisi difficulter præparari, debemus hu mores minuere venæ sectione, dummodo scopi ne cessarij scilicet ætas & virtus consentiant. Præparamus postea humorem cum sirupo de betonica, regis, sabor, de fumoterræ, cum decoctione melissæ, boraginis, sumach, & fumiterræ. Præparatis humoribus, sunt euacuandi cum cortice ellebori nigri infusi in sero, aut mirobalanis nigris, cũ electuario Indo maiori, cum sena, lapidibus, lazuli, & Armeno, & ego vtor istis lapidibus lotis nouies; attamen adhuc soluunt, vt elleborus niger. etiam conuenit confectio hamech. Euacuato corpore deuenimus ad partem affectã, quæ eget euacuatione propter tumorem; & euacuatio debet esse insensibilis: & talis fit medicamentis calidis & siccis. Verùm dubium est, ne augeatur siccitas, & tunc reddatur incurabilis, agemus eo modo, quo agit sol in rebus liquabilibus. nam cera apposita soli, sensim liquefit. Vnde medicamenta debent esse valida, in paßiuis temperata, malactica dicuntur, & emollientia. Horum medicamẽtorum triplex est genus. Primum sunt medullæ, pinguedines, & mucilagines. inter medullas principatum obtinet ceruina, secundo vitulina, quæ calida est, & humida. inter adipes principatũ obtinet adeps leoninus, eius loco vtimur anserino,

aut

aut vrſino. vtimur etiam adipe gallinaceo, bouino, hyrcino, caprino. & iſti ſunt gradus caliditatis in modo procedendi. Mucilagines ſunt iſtæ, primo ex rad. altheæ. Secũdo ex fænugræco. Tertio ex ſem. lini. Quarto cũ diachylone. Quartũ genus medicamentorum peregrinorũ, vt eſt bdelium, galbanum, ammoniacũ, gummi. ſ. maſtix ægyptia. et hæc ſolemus miſcere cũ ſuperioribus. Nos vt primo vtemur medicamento tenuium partium, vt ſi infundamus partem affectam in oleo anodino, imò potius in ol. antiquo & rancido, poſtea inungamus partem pinguedinibus. poſtea addimus gummi illa, donec locus reddatur mollior. cum verò nobis indicatur, quod materia eſt digeſta; tunc debemus vti exſiccantibus. Ego vtor medicamento hoc optimo cum ſucceſſu, quod tale eſt. Rec. marcheſitam, à Græcis pyrites dicitur: & igniatur ter & quater: & ignita imponatur in aceto, & ſuffumigetur locus læſus: poſtea ſuperponatur ammoniacum infuſum in eodem aceto. Eſt etiam ceratũ de marcheſita, quo vtor etiam in ſcrophulis optimo cum ſucceſſu: non apertis cerato illo & vſu illius lapidis marcheſitæ mihi ſuccedit quandoque vltra concoctionem reſolutio in maximis tumoribus; non dicam duriſſimis, ſed valde duris. Notandum, quòd ſemper in ſcrophulis apertio eſt fugienda; imò reſolutio tentanda: quod mihi ſæpe ſuccedit à principio cum mollitiuis ſupra enarratis, poſtea cum ſuffumigijs marcheſitæ, & cum emplaſtro eiuſdem lapidis. vel eius loco admiſcemus lapidem puluerizatum cum diachylone cum gummis.

gummis. Sed vnum eſt aduertendum, quòd reſolutio & mollificatio per interna eſt adminiſtranda, ne alterutrum extremorum contingat. Vtor etiam Raſis medicamento ad hunc modum. Rec. bdelij, ammoniaci, galbani, ſingulorum partes æquales, terantur in mortario, cum oleo de ben (quod Græci balanum myrepſiam, Latini glandem unguentariam vocant) aut de lilio. Deinde cum mucaginum fœni græci, ſeminis lini, & ficuum, pondus omnium prædictorum, terantur omnia ſimul, donec in unum coëant. Galenus ad eam rem magnopere commendat corticem radicis althææ (quam, inquit, vulgus anadendromalachen, quaſi dicat arboreſcentem maluam vocat) anſerino, vel gallinaceo adipe liquatam, & cum eo contuſam, atq; in cataplaſmatis forma redactã.

De cancro occulto, & vlcerato. Cap. 17.

ILIS atra triplex reperitur in corpore humano. prima nempè ad modum fæcis vini gignitur. Hæc dum probe repurgatur, nihil eius in uenas præter naturam colligitur. Repurgatur autem à liene hanc ex iecore attrahẽte, aut natura per hemorrhoidas, vel locos muliebres naturaliter propellente. Cum igitur natiua animantis temperies hunc humorem prauum generat, ad idque confert victus ratio, & lien ad ſe quod gignitur, valẽter trahit, nihil eiuſcemodi recrementi in venis colligitur. Contra verò pluri-

ma congeruntur, si iecur ad eiusmodi excrementi procreationem sit pronum, victus ratio crassum fæculentumque sanguinem gignat, lien imbecillius attrahat, suppressæque sint mariscæ, aut in mulieribus menses. Secunda ab hac fit, ubi amplius in aliquo loco calida efferbuerit, aut putruerit, aut alio quouis modo incaluerit. atque hæc longe malignior est, quàm prima: tanto quidem, quanto calidior fuerit, maioremque acrimoniam contraxerit. Tertia uerò ex bile retorrida ortum habet, præsertim uitellina, quæ calfacta non minus quàm hæc est malefica. Ex primo genere nascuntur cancri, minimè quidem vlcerati, quos latentes vocãt, si nondum acrimoniam contraxit differentem, pro humoris conditione, curationem habentes. Nam vbi niger & crassus sanguis apparet, non sine chirurgia: vbi verò non admodum crassus uidetur, sine hac curationem recipit. Vlcerati autem cancri ab atro humore fiunt, qui iam leuem quandam acrimoniam contraxerit, non dum tamen tantam, vt iam maleficus sit. Nam ex hoc nascuntur carbunculi, de quibus suo loco disceptamus. Igitur cancer occupat cum reliquas corporis partes, tum maximè laxas, cuiusmodi sunt nares, labra, mammæ, & id genus aliæ natura fungosæ, & inanes, proindeque humorẽ crassum recipere idoneæ. Circa hoc malum venæ intumescunt, & expanduntur non aliter, atque cancri aquatilis pedes: unde nomen cancri hoc uitium adoptauit. Adde quòd tam difficulter ab eis partibus quibus inhæret euellitur, vt cancrorum aquatilium morem agat, qui lo-

Cancri ex quo humore oriãtur.

co, quem semel appræhenderit, pertinaciter hæret. Coloreque subnigro, eiuscemodi animalis superficialis color apparens iudicatur. Cum autem cancer hoc pacto describatur, ut sit species quædam tumoris duri, inæqualis, venosi, rotundi, coloris fusci, liuescentis, & nigricantis, & moderatè calidi, nescio cur recentioribus quibusdam vnus morbus, vna causa, & vnus tumor ex eodem humore congenitus in duos nimirum morbos distinctus nempe fuerit. Sancitum enim cùm sit, vt cum uulnere, phlegmon aliquandò accidat, cum vlcere tumor aliquis, cur etiam cum tumore non coniungetur alius? vel cùm sciamus certo quòd vulnus non vt talis morbus curatur, sed interueniente (vt plurimum) vlcere, mirum quidem est cur Tagautius, & qui eum sectati sunt cancrum ipsum modò ulcus, modò tumorem esse constituat. Ipse enim dum libellum de tumoribus præter naturam agit, cancrum inter ipsos tumores constituit cap. 15. & libro deinde de ulceribus cap. 19. inter cætera ulcera eundem constituisse est uisus, sic dicens. Cancrorum (ut in tractatu de tumoribus præter naturam diximus) alij cum exulceratione, alij citra vlcus fatigant. Sed quoniam de eodem morbo per diuersa capita tractare firmissimis rationibus absurdum esse scimus, ne in eundem errorem incurramus, hoc unico capite primum de cancro, ut tumor est, agemus, & postea de eodem cum ulceris interuentu. Neque enim cancer à cancro differt, nisi quòd tumor cancerosus, siue apostematosus primum est, postea leue interuentu (vt diximus)

Canceri descriptio.

Tagautij error.

acrimoniæ occurrit ulcus, complicaturq́ue id genus morbi cum altero duntaxat morbo. Igitur de his primum agere instituimus, quos Hippocrates latentes nominauit, hoc est minime ulceratis, quorum initia uix comprehendi possunt ad paruuli ciceris magnitudinem, ita vt mirum non sit si uulgus tunc lateat, neque primis illiusmodi iactatis germinibus eum tollere nequaquam curet, sed in molem ut concrescat. Quandoquidem tam magnos cancros uidisse in quibusdam memini, ut peponis magnitudinem superarent, neque latere eos uix quidem uulgo posse. Signis uerò id genus cancri distinguendum erit, ut & cæteri omnes morbi, atqui eadem à colore, forma, symptomatibus, & similibus. Color enim circa locum affectum fuscus, siue liuidus perspicitur, forma inæqualis, duritie rotunditateq́ue particeps, turgidis in circuitu uenis: delirium aliquando adest, dolor continuus (quicquid Galenus dicat) calor extraneus, & circe sedem ipsam affectam punctura seu ictus percipiuntur. Cum uero ulceratus is morbus est, tumor, durities, dolor, sordes, & inæquale ulcus conspicitur; ulcusq́ue horrendum, labra habens prætumida, & humorum concretorum colluuies magna uisuntur. At quæ pura uidentur, liuida, fœculenta, subrubra, & cruenta apparent: sanies inde manat continuo tenuis, aquosa, nigra, aut fulua, grauiter olens. Hæc itaque signa cancri vlcerati traduntur, quæ diligenter obseruanda sunt, antequam curentur: quandoquidem quodlibet vel minimum ulcus, quibusdam pulueribus superiectis, Cancri occulti, signa.

iectis, eadem signa quamprimum penitus præ se ferens, efficiet ut nequaquam cognoscere eiuscemodi affectum nisi accuratus medicus valeat. Vnde istriones multos uidisse memini, qui ut melius fallaciam virtutis summotenus tollerent, ex professo vlcerum ora, labia, & omnes partes eius effingebant, ut inde cancrum congenitum medici omnes affirmarent: curatoque interim ulcere, se cancrum curasse referebant, quod totum unica piperis puluerizati subtilissima inspersione contingit. Idcirco cauendum est ne unum affectum curantes in alium tandem incidamus, quod maxime cõtingere posset legitimis morbi signis minime intellectis, sed ad rem propius accedamus. Cæterũ propter affectus perniciosam, diram, & grauem naturam, vix consanescit ob humoris crassitudinem, quandoquidem nec repelli, nec discuti queat, & ideo prognostico id enunciandum erit. Nam tanta adest malignitas, ut neque totius corporis purgationi consentiat, atqui mitiora remedia planè contemnat. Vnde cum humor ipse ater, siue melancholicus in particulam aliquam defluxerit, ibique impactus manserit, interdum varices efficit, de quibus libro de vlceribus abundè loquuti fuimus, & interdum feruescente in cancrum degenerat. Eiuscemodi autem morbus aliquando in elephantiasim conuertitur, cum præsertim bilis illa ad cutim vniuersam expellatur, ita vt in confessò apud omnes sit, cancrum particularem dici elephantiasim, quam vulgus male lepram appellat. Quanto autem sanguis ex quo ortum habet

Caneri prognostica.

cancer

cancer crassior fuerit, ac nigrior, tanto deterior affectus erit. Cancer recens, & qui ex humore minus inueterato constat, minusque tumentes uenas exerit, curationem admittit. nam medicamentis huiusmodi humor cedit. Itaque uacuandus est, ut mox dicemus. Crassus uerò non cedit, ideo sine chirurgia non curatur: quæ cum sine ægrotantis periculo ministrari non possit, temere adhibenda non est. In eo curando scopus est, ut humor hoc uitium procreans uacuetur, deinde affecto loco remedium adhibeatur. Ab ipsa uacuatione igitur nos auspicari oportet: primum sanguinem ducentes quantum ipsa res efflagitat: deinde purgare, per initia quidem mitioribus quale epithymum esse constat, utentes: deinde uehementioribus, paulatim vim eorum augentes, pro vt diuersarum euacuationum formæ, ac exempla sequenti libro, & multarum materiæ septimo libro abunde nos docent. Nam si per initia medicamentum adhibeas, quod vehementer trahat, non sequente atro crassoq; humore, sanguinem & carnes eliquabit, naturamq; irritabit. Sin mite, ac blandum, multum naturæ negotium facesset, sed leniter trahet. itaque blandis ac frequentibus purgationibus vti oportet, paulum, vt dixi, vim inaugendo, tantisper, dum restituta sanitas sit. Sic enim quod magna vi semel educi sine incommodo non potest, sensim tutoq; vacuatur. Cæterum quibus suppressæ sunt solitæ excretiones, prouocentur. Imperanda quoq; victus ratio est, quæ tenuis sit boniq; succi, cuiusmodi sunt cremor hordei, omnis generis aues, p̃ter palustres, pisces

Cancrorũ curatio.

pisces saxatiles, ouorum sorbiliũ lutea, & eiusmo di; olera item, quæ refrigerãtis atque humectanti naturæ sunt, veluti malua, blitũ, atriplex, cucurbi tæ, citrulli, borago, in cibis permittũtur, præsertim si caliditas citra febrem in particula laborante ad fuerit, quo tẽpore lac bubulũ à quo butyrũ fueri extractum, vel serum lactis tutò offerri potest, sed diligenter obseruandum, ne in ventre concrescat; quod cauebitur, si mel illi admixtum sit, aut salis quo vescimur, exiguum. Quod si ob iecoris calidita tem & siccitatem crassus in corpore sanguis gigna tur, cibis adhuc magis refrigerantibus, & humectantibus vtendum est. loco autem dolenti imponenda remedia sunt, quæ repellant, & digerant, minimè verò irritent. Repellentia imponenda sunt & ante purgationem, & purgationis tempore: digerentia verò, vbi integrè corpus repurgatũ est. vbi verò mediocriter, mixtum ex digerẽtibus & reprimentibus. Quæ autem imponuntur neque imbecilliora sint, neque valentiora. Hec enim quod in venis est tenuius, digerunt ac repellunt: crassius verò nec euocant, nec reprimunt. Illa verò nihil efficiũt. Igitur si vehementioribus per initia vtaris, tumorem quidem minues, sed quod relinquitur resolutioni contumax reddes. Quare mediocribus opus est, quæ nec ob imbecillitatem vincantur, nec propter vehementiam succum craßiorem efficiant. Cæterũ neque hæc mordeant, ne vitium irritent. itaque eiusmodi remedia viribus sint mediocria, & quali tate minime mordacia, cuiusmodi sunt vsta, elotaq; metallica, item solani succus, quo linteũ duplicatum

plicatum imbuitur, & loco affecto admouetur, superq́; mollis lana imponi debet, quæ eo succo subinde inspergenda est, ne siccescat. Plumbum item elotum, & vstum, & alia id genus, ex quibus temperantur medicamenta ad hunc modum. Recipe argenti spumam, & cerusam in plumbea pila cum oleo rosaceo, & in sole tantisper terantur dum plũbi colorem, quod ex his fit, vnguentum nactum sit. Aliud quod habet plumbi vsti & eloti, pompholygis, thuris singulorum vncias quinque, absinthij vnciam vnam, olei rosacei selibram, ceræ sescunciam, succi solani, vt satis est ad vnguenti crassitudinem. Aliud etiam ex Theodorico quod recipit olei ros. ceræ albæ ana vncias quinque, succi granorum rubrorum, solani vncias quatuor, cerusæ lotæ vncias duas, plũbi vsti, & eloti, pompholigos ana vnciam vnam, thuris vnc. semissem. Aliud ex Apollonio à Galeno vsurpatum, quod habet olei vel ros. vel omphacini heminam, quod in pilam plũbeam infusum tantisper sub sole, cocleario etiã plũbeo agitari debet, aut pistillo plumbeo teri, donec crassescat, nigrescatq́; adeo, vt plumbi colorem referat: deinceps seorsim terat̃ lithargiri libra vna, cerusæ tantundem, & cum oleo admisceantur, & fiat vnguentum. Aliud ex Paulo, quod accipit cancrorum fluuiatilium crematorum, & cadmiæ parẽ modum, in pollinem coactus inspergitur, aut cancrorum cinis cum cerato inspergitur. Quod si vlceratus cancer occurrat, curariq́; admodum desideret, cognito suis signis euidenter affectu, mimirũ à dolore, tumore, duritie, erosione, inæqualitate, sordibus, Cancri ulcerati consideratio.

horridoque aſpectu, & concretu humorum colluui ingrata non ſine chirurgia leuari poteſt. Ergo à va cuatione (vt diximus) curationem auſpicabimur, deinde totum quod vitiatum eſt, prorſus excidemus, ſic vt nulla ſuperſit radix, patiemurq; ſangui nem effluere, ac preſſis vicinis partibus craſſum ſanguinem exprimemus. Poſtea alia vlcera ſimiliter curabimus, vel viuotenus aduremus, vel contritas cantharides ex alumine, & cyprino oleo imponemus, vel antimonij præparati puluere non ſine lucro vtemur. Quod ſi à ſectione & vſtione, quæ fit ignito ferramento abſtinere velimus ad alia topica medicamenta leuia occurremus, cuiuſmodi hoc eſſet. Recipe ceruſæ, vnc. ſem. caphuræ, drach. duas, plumbi vſti, drac. vnam, abluantur omnia cũ aqua roſacea tertia, aut quarta vice, deinde accipe bol. armeniæ drach. ſem. ſucci ſemperuiuæ mino ris, olei roſ. & ceræ, ana, quantum ſufficit. fiat vnguentum, & linteis albiſſimis vtatur. Hoc autem medicamentum ad octauam vſque vel decimam diem commodè inſeruire poterit, ſed cum aſſueta iam fuerit in eiuſcemodi facultate natura ægrotan tis, tanquam ſibi familiare nutrimentum retinet, eoq; lætatur, & ideo hoc alterum medicamentũ per totidẽ adhuc dies inſtituemus, quod hoc pacto componitur. Recipe ſulphuris virginei, thuris albi, ſalis gemmæ vſti in ouorum corticibus, fiat puluis ad parem modum ſingulorum, omnibus permixtis, & loco vlcerato impone. deinde. Recipe ceruſæ, põ pholygis (quem & tutiã vocant) ana vnciam vnã, miſce cum oleo roſaceo, & ſucco portulacæ depura to, ſecun-

to, secundum artem fiat unguentũ in pila plumbea, quo, vt diximus modo vtatur. postea ad subseques deueniamus. Recipe vitrioli albi, ellebori nigri, sulphuris viui, auripigmenti, lithargirij, calcis viuæ, aluminis gallæ, argẽti extincti, viridis æris, an. dr. duas, misce fiatq; puluis, deinde recipe succi depurati, boraginis, scabiosæ, fumiterræ, ana vnc. tres. bulliant lento igne, & adde fæcis olei veteris, vnc. duas, aceti optimi tantundẽ, & cum prædictis pulueribus ebulliant, & vtere. At si eiuscemodi medicamentis minimè quidem hic morbus cedat, tandẽ ad extremum tanquam remediũ deueniemus, hoc est arsenicum sublimatum, cuius egregias dotes supra iam alias commemorauimus. Quod si periculum ex eiuscemodi medicamentis timeamus, sat fecerimus si hunc augeri prohibeamus, his, quæ supra diximus medicamentis. Excidi autem vt plurimum non potest sine magna sanguinis eruptione, vbi venæ arteriæq; amplæ sunt, quæ sanguinem immodicum recisæ effundunt. Has si arcendæ profusionis gratia, laqueo comprehendas, ingenti dolore afficietur. Sin eius mali radices exurere velis, neque hoc quidem sine graui iactura vicinarum partium fiet. Tutius igitur, cum contumaciam morbi huius videamus, à vehementibus medicamentis abstinebimus, solis lenibus, & quasi adblandientibus contenti, præcipuè in maximè vlceratis cancris. In quibus si non aliud agamus, saltem saniem abluamus.

Libri quinti, hoc est de Tumoribus præter naturam curandis, finis.

ANDREAE VESSALII

BRVXELLENSIS,

HISPANIARVM REGIS PHILIPPI ETC. MEDICI,

CHIRVRGIAE MAGNAE, LIBER SEXTVS,

HOC EST ANTIDOTARIVM.

De medicamentorum purgantium administratione. Cap. I.

VNIA, & officia chirurgi, in quibus vniuersa artis ratio sita esse uidebatur, tria sancita sunt; aut enim continuum soluit & separat, aut diuisum coniungit in probamq; unionẽ reducit, aut superfluum amputat. Continuum porrò hactenus diuisit chirurgus præcedẽtibus quinque libris, incidendo, excindendo, venam secando, scarificando: diuisum coniunxit, uulnera agglutinando, luxata reponendo, fracturas curando: superfluum resecauit, tumores præter naturam auferendo, idq́ue manuum ministerio, ut dum ganglia, carcinomata, scirrhos, nodos, strumas, & id genus alia varijs modis extirpauit. Chirurgi officia. *At quoniam chirurgi officia esse diximus duplicia, nempè manuaria & medici-*

medicinalia: absoluto integrè manuali munere, absolutisq; conuenienti, ac necessaria insertione scopis quibusdam medicinalis partis; hoc est præposita proba uictus ratione, quæ uulneribus curandis, abscessibus, ulceribus, tumoribus, fracturis, ac luxationibus debetur, atque sanguinis missione, ad reliquas medicinalis officij partes propius accedemus, nimirum ad purgationem, & quæ affectis locis topica adhibentur auxilia, unguēta, emplastra, fotus, pulueres, cataplasmata, & id genus similia deuenientes. Purgatio igitur, est humorum qui & qualitate intentiore, & quantitate maiore adaucti sunt quàm eorum temperies sanguinis inculpatè generando necessaria egeat euacuatio. Qui autem sint quibus purgantia medicamenta dari possint, tū demum patebit quum quibus purgantia dari non debent demonstratum erit. Sunt igitur duodecim hominum genera quos attrahente cathartico purgare non licet: nam qui symmetro, ac commoderato sunt corpore ijs aluus catharticis soluenda non est. Quum enim purgans non inuenit in corpore humores præter naturā colliquato corpore ea quæ sunt secundum naturam educit. Qui phlegmone interna laborant ij à purgantibus abstinere debēt: nam dum medicamentum cucurbitæ modo ex omnibus corporis partibus ad se humores trahit, tantum abest, ut interna phlegmone decrescat, ut multo magis augescat. Quibus est uitæ ratio intemperata ijs frustra purgationes præscribuntur: quantum enim putredinis purgatio subduxerit tantum corruptionis intemperata uictus ratio addiderit.

Quæ hominum genera, purgare non licet.

Quibus largo uentres fluxu soluuntur, ij purgationes non ferunt. quòd periculum sit ne tum naturæ motu, tum purgantis ui largiore facta purgatione uiribus destituatur æger. Qui adeo imbecillis sunt uiribus, ut eorum salus desperata sit, ij cum eorum uita potius alimento sit confirmanda quam purgatione periculo mortis exponenda purgantibus non sunt exagitandi: nam præter id quod nihil proficimus, remedia quæ alijs profuere & profutura sunt infamamus. Quibus uentriculus subuertitur ijs cathartica assumenda non porrigitur, sed uena aperta si uires ferant curamus: frustra enim medicamentum assumitur, quod assumptum reijcitur: accedit & hoc quod natura uiolento illo motu debilitatur. Corpora quæ crudis humoribus abundant, largis purgationibus non sunt exhaurienda: sed paulatim humoribus corruptis potius leuanda & optimis alimentis reficienda: etenim uehemens catharticum crudos & uiscidos humores mouet quidem, sed motos non educit. itaq; attrahẽte medicamento & retinente natura afficitur æger magna molestia. Quod si eos eduxerit purgans, cum bona pars eorum quæ sunt in corpore sint præter naturam, copiosior fit euacuatio quam ægri uires ferant. Febre laborans ardente aut alio quouis morbo acuto nisi turgeant humores purgationi est ineptus, tum quia cum hic morbus cito extremos habent labores nõ dat indutias, nec spacium ad humores expulsioni præparandos: quare si purgare tentes crudos humores reluctante natura quæ ante concoctionem nihil mouet, euelles: tum uero quod

crises & naturæ motus impediens. Itaque non purgante sumpto sed clystere iniecto aluus emolliēda est. Mulieres utero gerentes non purgantur nisi materia turgente inter quartum & septimū mensem: ergo primo secundo tertio septimo octauo & nono purgari nullo modo debent: cuius rei causa est quod catharticum ante quartum mensem menstruū sanguinem nondum confirmatum discutit, & post sextum mensem fœtum iam maturum sua ui deleteria, & naturæ perturbatione extinguit. Pueri ante decimumquartum annum quod in his per insensibilem transpirationem plurimum spiritus euacuetur et eorum substātia mollis facile dissoluatur: senes vero post octogesimum annum quod eorum corpus frigidum & siccum imbecille sit, purgantibus non debilitandi. Qui magna in aliquam partem decumbente fluxione laborant, suntque crassis & frigidis humoribus pleni, ij non apte purgantia assumunt, quod humores medicamenti calore fusi in partem affectam defluant. Denique qui sunt corpore nimis obeso, aut nimium gracili, quod illorum calor natiuus debilis facile extinguatur, ab huiusmodi pharmacis abhorrent. Restat igitur ut ij solum purgationes ferant, qui sunt impuris referti humoribus: sine interna inflammatione: absque magna humorum crudorum defluxione: sine uentris fluxu: qui nausea non laborant: qui acuto morbo non uersantur: mulieres sine fœtu: qui sunt firmis uiribus, integra ætate, corpore quadrato: qui optimo aluntur cibo: qui habent coctos humores. Quid ergo? senes, pueri, abundantes crudis humo- Purgationes, qui ferant.

ribus utentes prauo alimento corpore obeso, & gracili inflammatione laborantes, aut alia quaui fluxione grauidæ mulieres, qui sunt uiribus imbeciles omnino purgantibus abstinebunt? minime uero: ij enim omnes & si purgantia attrahendo, aut comprimendo non ferant, iuuantur tamen ijs, quæ leniendo aluum soluunt. Hæc uero sunt ptisana, oximeli, cassia, tamarindi, manna, mulsa, uiola, mirobalani, & alia eius generis simplicia, quæ libro septimo abunde reperiuntur.

Temporum quibus potiones tuto dari possunt particularis descriptio. Cap. 2.

OTIONIS *exhibendæ tempus eligitur sumpta indicatione à partibus anni, à partibus diei, à natura humorum morbos efficientium à temporibus morbi & symptomatis. Symptomata quæ hic considerantur sunt crisis & paroxismus: in quibus nec cibus nec medicamentũ dari debet, propterea quod natura humori coquendo & expellendo intenta à tã necessario opere non est euocanda ad conficiendũ aut alimentũ, aut medicamentum. Tempora autem morbi sunt principiũ status augumẽtum & declinatio. in statu potionem non dabimus, partim quia tunc symptomata sunt vehementissima, partim quia natura est eo tempore ad humorem coquendum maxime occupata: ergo aut in morbi augumento, aut in declinatione purgabimus à partibus diei sumpta indicatione,*

exhibe-

exhibebitur purgans medicamẽtum in aurora, quo tempore facta ciborum concoctio est, atque stomacho vacuo, ne medicamentum cibos corrũpat, & sic putrefactionem augeat; aut vis medicamenti cibis impediatur, quemadmodum quæ concoctionem adiuuant, non statim à cibo præbentur, sed paulo post cibum. Calida enim sunt & cerebrum vaporibus obnubilãt. & sæpe etiam coctioni sunt noxiæ suo calore, vt diatrion pipereon simplex, diacitonites, diacalaminthes, & huiusmodi. Quæ conferunt distributioni chili detumescente ventriculo administrantur, sicut quæ flatus dissoluunt et corrigunt cruditates tribus horis ante cibum præberi solent: vt etiam quæ excitant appetentiam, paulo ante cibum: & quæ cerebrum roborant statim à cibo præbentur: ita & præparantia humores, incidentia, & dissoluentia, duabus horis ante cibum: somnum conciliantia hora somni, & purgantia quatuor horis dantur ante cibum. Indicatione sumpta à partibus anni non purgabimus æstate propter nimiã caloris natiui à calore externo dissolutionem: nec hyeme ob poros corporis frigiditate clausos, nisi nos magna cogat necessitas. Humores indicant purgandi tempus: nam si humor sit plane putrefactus, concoctus, præparatus, sine mora cæteris consentientibus educendus erit: si verò semiputris, post coctionem, ad æstiuos morbos cauendos, vere: ad hiemales verò, autumno purgabimus. Sed tamen quæ dicta fuere, ea intelligi debent, dum humores parti alicui adhæreant, & purgantia attrahendo sint cathartica: nam

turgentibus

turgentibus humoribus, & leniendo, purgãdo medicamentis quouis anni tẽpore non expectata concoctione in principio morbi, post tamen accessionẽ extra crisim, stomacho vacuo, mane aluum subducemus.. Parti autem alicui affixo humore & plane corrupto post concoctionem extra paroxismum mane ante cibum, tempore æstatis lenientibus medicamentis, alijs autem temporibus vehementioribus agemus. Quod si humor non plane corruptus sit, sed ad corruptionẽ tendat, autumno ad hibernos: vere ad æstiuos morbos fugiendos post præparationem extra accessionem in diluculo ante cibum purgabimus. Atque hæc de temporibus, quibus potiones tuto dari possunt breuissima methodo atq; enarratione hoc loco dicta sufficiãt.

Eorum, quibus purgamus per particularia, enarratio. Cap. 3.

VI sint purgandi, quo tempore purgatio fieri debet, iam expositũ fuit: reliquum est, vt per quæ purgatio fieri debeat, singulatim dicamus: & cum purgatio ipsa sit vel vniuersalis, vel particularis expleta partim vniuersali superioribus libris, cum de venæ sectione ageretur, reliquum est, vt de particulari in futurũ pertractetur. Particularis est vomitus, clyster, balanus, pessus, apophlegmatismus, errhinũ, de quibus hoc capite dicere statuimus initio ab ipso vomitu ciẽdo suscepto. In vomitu igitur

Particula- is purga- io.

ciendo

ciendo consideramus, qui sint apti ad vomendum: per quæ moueatur vomitus, quo tempore sit mouendus: quibus ægros præparamus: quæ sit potionis sumendæ quantitas. Apti sunt ad vomendum, qui sunt absque dolore capitis, sine inflammatione interna: qui habent partes abdominis & ventriculi robustas: quibus sursum materia fertur: qui habent thoracem latum; qui assueti fuerunt vomitui. Qui non sunt morbo extenuati: qui non sunt tabidi; qui fuerũt ante præparati. Præparantur autem tum mulsa cum hyssopo cocta; quæ humores crudos coquunt, extenuant, & incidunt: tum verò cibo humidiore & quiete; quæ neruos, ligamenta aliasq; corporis partes sicciores humectant, & corporis meatus aperiunt; quod fit, vt euitetur conuulsio; humectãt cibi temperati. Vomitus concitatur æstate post assumptionem ciborũ acrium & salsorum, post coctionem humorum, & corporis præparationem, post accessionem, nisi ea materia sursum moueatur. Quantitas decocti vt plurimum ad summam vnciarum quinque ascẽdit cum vncijs duabus oximelitis. Forma verò vomitorij præcipue ad pituitam educendam eiusmodi existit, nempe. Recipe radicum narcissi, sessamoidis, ana vnciam vnam, seminis anethi, & nasturtij an. drach. vnam, radicis ellebori albi drach. tres. fiat decoctio ad vncias quinque colo trãsfusas; quibus ad oximelitis scilitici vnc. duas fiat vomitoria potio, quæ tepida detur post esum rhaphanorum; immittatur in œsophagum penna oleo intincta ad irritandam virtutem expultricẽ. at verò

quia

quia principio curationis, ſi aluus adſtricta ſit, emollientibus enematis ſoluenda eſt, idcirco de cliſteribus mihi hic dicendum eſſe duxi. Sunt autẽ duo prima enematum genera, vnum alui, & alterum matricis. Alui enematum ſe ſunt ſpecies, emolliens, purgans, glutinans, adſtringens, dolorem ſedans, & nutriens. Quoniam autem clyſter, vt cæteræ medicamentorum ſpecies, conſtat materia & forma, materia verò propria cuique ſpeciei, forma omnibus communis eſt, ob id primum de forma, deinde de materia ſingularum ſpecierum agam. Cliſter conſtat decocto iuris, colo transfuſi, ſimplicium poſt deſcribendorũ libra vna & ſemiſſe, purgantis doſi dupla ad doſim, quæ ore ſumitur, olei vncijs tribus, mellis vncia vna, ſalis drach. vna. ſimplicia autem decoquenda ſimul hac ratione ponuntur, vt radicũ & corticum ſint vnciæ. 5. foliorum manipul. 4. ſeminum ſint drach. 6. fructuum paria decem, florũ pugilli quatuor; aqua librarum ſit decem, aut tanta, quæ hæc omnia obruat, & ſuperet latitudine trium digitorum. Coquantur, dum tertia pars aquæ conſumpta fuerit: quod quidem ſequenti exemplo demõſtrabitur pro clyſtere alui excrementa emolliente. Recipe radicum ebuli, altheæ, liliorum alborum leniter cõtuſorum, ana vncias duas, foliorũ acanthi, atriplicis, mercurialis, helxines, ana manipulum vnum, prunorum, caricarum, ana paria quinq;, ſeminum lini, fœnugræci an. drach. tres. florum violarum, chamæmeli, ana pug. vnum, fiat decoctio ad libram vnam ſemis. Quibus colo

Enematum aluiq; ſpecies.

transfusis, adde olei violacei & liliacei, mellis violacei, ana vnciam vnam sem. lohoch de cassia, diaprunis, simpl. ana vnciã vnam, hieræ picræ Galen. drach. 5. salis drach. vnam sem. misce fiat clyster; iniiciatur mane horis tribus ante cibum. Clysteris bilem purgantis exemplum. Rec. radicum altheæ, bismaluæ ana vncias duas, foliorũ mercurialis, helxines, acanthi ana manipulum vnum, prunorum damascenorum, vuarum passarũ mundatarum ana paria. 5. seminum melonis, cucurbitæ & cucumeris, ana drach. tres, florum nympheæ, cirsi & buglossi, ana pug. vnum, fiat decoctio in decenti quantitate aquæ ad consumptionem tertiæ partis. De iure colo transfuso accipe librã vnam & sem. olei de lilio & amygdalarum dulciũ, ana vnciam vnam sem. mellis violacei colo trãsmissi, vnciam vnam, catholici, diapruni simplicis, ana vnciam vnam, salis drach. 1. fiat clyster. Clysteris pituitam educentis exemplum. Recipe radicum helenij, acori, asparagi, rusci ana vnciam sem. polypodij querni vnciam vnam, folia betonicæ, melissophylli, hyperici ana manip. vnum, maluæ, bismaluæ, violarum, acanthi ana man. sem. caricarum paria quinq;, seminum vrticæ, dauci an. drac. tres, florum sambuci, & chamameli ana pug. 2. Fiat decoctio ad lib. vnam sem. adde olei anethi, & absinthij ana vnciam vnam sem. mellis rosacei vnciam vnam, trochiscorum alhandal drach. sem. salis gemmæ drac. vnam. Fiat clyster; iniiciatur mane. Clysteris melancholiam educentis exemplum. Recipe quinq; radicum diureticarum

ana

ana drach. duas, polipodij quercini drac. 3. foliorũ thimi, epithymi ana drach. 4. scolopendriæ, betæ, maluæ ana manip. vnum, seminum fœniculi, anisi ana drach. 3. florum violarum, buglossi, intybi ana pug. duos, fiat decoctio ad libram vnam. Adde postquam colo transiectum fuerit ius, mellis anthosati vnciam vnam sem. olei anethi vnc. tres, catholici, confectionis hamech, an. vnciam vnam, salis gemmæ drach. vnam. fiat clystere. Enematis adstringentis exemplum. Recipe radicum tapsi barbati, consolidæ maioris ana vnciam vnã foliorũ plantaginis, caudæ equinæ, bursæ pastoris, myrti an. manipulum vnum, baccharum lauri, gallarũ recentium ana paria sex, seminis portulacæ, orizæ tostæ ana drach. 6. fiat decoctio in aqua calybis ad lib. 1. adde tragacanthi, gummi arabici ana drach. vnam. & semis, succi sorborum recentium depurati lib. semis, olei myrtillorum vnc. duas. fiat clyster. inijciatur mane longe à pastu. Enematis flatus discutientis exemplũ. Recipe rad. galang. vnc. 1. fol. abrotoni, origani, calaminthæ an. man. 1. semin. rutæ, agni casti, an. vnc. sem. florũ meliloti. antheos, ana pug. 2. fiat decoctio ad librã sem. Adde diaphœmici vnciam sem. oleorum ruthæ & anethi ana vnc. semis, mellis anthosati drach. 6. fiat clyster. Forma metrenchytarũ. Metrenchytes est clyster, qui ad menses aut mouendos, aut sistendos in matricem inijcitur. Item quæ ad tumores præter naturam discutiendos, aut solutiones continui persanandas. Constat autem metrenchytes vncijs sex aut octo medicamentorum: morbo

Metrenchytes quid sit.

bo expellendo conuenientium pulueris aut electuarij purgantis si morbus exigat vncia sem. inijcitur tempore somni, retinetur sex horis plus aut minus pro natura morbi: præscribitur mulieribus loco cuius. virginibus insessus instituitur. Metrenchyte fluxus muliebres melancholicos educentis exemplum. Recipe sabinæ, rosmarini, valerianæ, thymi an.man. vnū sampsuchi, smyrnij, feniculi an.man. sem. coquantur in sufficienti quantitate aquæ. De decocto colo trāsfuso accipe vncias sex. In quibus dissolue styracis drac. duas, catholic. vnciam sem. fiat metrenchytes: inijciatur hora somni. Metrenchyte menses sistentis exemplum. Recipe absinthij, fragariæ, bursæ pastoris an. man. vnum balaustiorum calycum glandium an. man. sem. fiat decoctio ad vncias quatuor, mastiches, thuris, myrtillorum in puluerem redactorum an. drac. duas. fiat metrenchyte. Metrenchyte flatus discutientis exemplum. Recipe origani, iuniperi, smyrnij an.man. unum, seminū anethi, anisi, cumini ana drac. duas, ammeos, piperis an. drac. unam. fiat decoctio ad uncias sex. dissolue in his hieræ Galeni unciam sem. olei rutæ unciam unam, fiat metrenchyte. Superest modo ut de forma glandium, breuiter agamus, quæ qu dem est apprime utilis & necessaria. Plerūq; fit ut clysteres non reddantur propter crassa excrementa, quæ rectum intestinum occluserant aut inijci prohibentur ob ægri imbecillitatem ex quo fit ut glandium in quam non parua sit utilitas: quarum triplex est genus. Quædam enim sunt lenes, quæ parātur ex radice betæ, brassicæ ad digiti indicis longi-

tudinem

tudinem & craſſitiem, præparata ante tamen detracto extimo cortice & melle peruncta. Aut ex lardo & ſuillo adipe ſale inſperſo: aut ficu inuerſa & ſale conſperſa: aut folio mercurialis intorto cum pauco ſale. Quædam uero ſunt mediocres quæ fiunt ex melle cocto cum uitello oui, & croco uel cum ſolo melle ſale conſperſo, ea quidē proportione ut ad unciam unam mellis adhibeatur drach. una ſalis aut drac. ſem. pulueris hieræ aliorumve purgantiū medicamentorum. Aliquando ex ſolo ſapone aqua roſarum eloto. Poſtremo quædam uehementiſſime parantur ex hiera picra, euphorbio, elleboro, tauri felle, ſcammonio, colocyntide, ea certe ratione ut ad unciam vnam mellis ponantur iſtorum medicamentorum ſcrupulum unum & ſemis, aut diagrędij grana quinque. Quæ in puluerem redacta coniiciuntur in mel prope iam coctum ne vis illorū ab igne abſumatur. Glandes igitur tribus cōſtat melle, aut cera, aut pice, quæ veluti fulcrum & baſis eorum quæ ſuperponūtur, ſunt. Deinde ſale, euphorbio, diagredio, puluere colocynthidos, hieræ picræ aut alio quouis vellicante medicamento. Poſtremo butyro, oleo, pinguedine ſuilla: quibus balanus illita lubricatur, & in anum illabitur. ad ſingulas aūt mellis vnc. poſt mellis coctionem ponuntur ſingulæ drach. pulueris. Ex maſſa cocta ſumitur, quantum ſatis erit ad formandam figuram digiti indicis: quæ butyro illinitur. Balani aluum deiicientis exemplū. Recipe ex maſſa mellis bene cocti vnciam ſem. ellebori, ſcammonij, ſalis in puluerē redactorum ana ſcrup. vnum. Quibus miſtis formetur glans ad formam

mam digiti iudicis. Balani flatus discutientis exẽplum. Recipe seminum anisi, cumini, colocynthidos an. scrup. vnum, salis gemmæ scrupulũ semis. Quæ diligenter trita excipiantur melle perfecte cocto. fiat glans: quæ butyro recenti illita imponatur tempore necessitatis. Quãtitas mellis raro exprimitur: sed pharmacopolæ iudicio relinquitur.

De pessis, ac alijs medicamentis intro exhibendis. Cap. 4.

Essvs medicamenti genus est: quod in collum matricis inditum, menses, aut suppressos mouet, aut motos sistit: itemque matricis colli vlcera sanat. Est autem forma tereti, longitudine octo digitorum, instar fistulæ pastoralis. Fit cera, aut melle perfectè cocto: vt basis sit hijs, quæ superponuntur. Apponuntur enim pulueres, aut succi, aut purgantia ea, quæ morbus, cui mederi cupimus postulat. Eaq; ratione miscentur, vt ad vnciam ceræ, aut mellis perfectè cocti adijciatur vncia etiam vna medicamenti morbo conuenientis. Quæ in formam fistulæ redacta, & panno serico obducta matricis collo inijciantur appenso filo: quo extrahantur quando est opus, cuiusmodi exemplum est subsequens. Recipe mellis perfectè cocti vnciam vnã. cui circumadde hieræ picræ vnciam vnam, euforbij in puluerem redacti, scrupulum vnum: misce, fiat pessus, qui panno serico obuolutus vuluæ immittatur. Quod si volumus men

ſes ſiſtere utemur hoc peſſi exemplo. Recipe ceræ, & acaciæ ana vnc. ſs. burſæ paſtoris drag. duas, balauſtiorum, radicis ſymphyti, in puluerem redactorum ana drac. vnam, fiat peſſarium. Si volumus vti peſſario tumores emolliẽti hoc modo ordinabimus, ſcilicet. Recipe ceræ, medullæ cerui, galbani ana drac. duas, bdellij drac. tres, fiat peſſus, qui butyro illitus & panno lineo obuolutus in collum matricis filo adpenſo immittatur. Poſt peſſus contingit aliquando vt errhinis vti debeamus: quæ medicamenta ſunt, quæ per nares hauſta, cerebrum pituitoſis humoribus expurgant. Eſt autem errhinum duplex ſolidum & liquidum: ſolidum craſſiore conſiſtentia fit, pulueribus, & liquoribus conſtans; ea quidem miſtionis ratione, vt pulueres cum liquoribus miſti craſſeſcant in vnguenti formam, pannoque lineo, aut ſerico forma pyramidali naribus indantur. Errhini ſolidi exemplum eiuſmodi erit nempe. Recipe ſeminis nigellæ, piperis contuſorum ana drac. vnam, caſtorij, ſcrupulũ ſemis. excipiantur ſucco betæ, & reducta in formã pyramidalem naribus indantur. Vtimur etiam aliquandò apophlegmatiſmis, quæ ſunt medicamẽta, quæ ore retinentur & per palati emiſſoria caput humoribus præter naturam purgant: atque eorum duplex eſt forma, hoc eſt ſolida & liquida. Quod eſt forma ſolida, fit pulueribus medicamentorum attrahentium aliquo ſucco idem efficiente exceptis: vnde fiunt trochiſci, ſeu rotulæ. Quod eſt forma liquida, fit ex ſuccis humorem attrahentibus. Detinentur ore per interualla biante, & deorſum

ſum

ſum inclinato, vt humor attractus effluat, atque dantur matutino tẽpore cum à reliquis excrementis corpus purgatum fuerit. Solidus ſic fit: accipiuntur pulueres medicamentorum, quæ ſequenti libro habebuntur, quæ melle excepta aut ſucco betæ in trochiſcos rediguntur. Liquidus fit ex decoctione medicamentorum humores attrahentium, quæ in ore retinentur gargarizando, poſtea expuitur. Apophlegmatiſmi ſolidi exemplum. Recipe piperis albi, pyretri, zinziberis ana drac. unam; trita excipiantur melle: fiant trochiſchi: teneantur in ore. Apophlegmatiſmi liquidi exemplum. Recipe carpeſſiorum drac. tres, ſinapi drac. unam, vuarum paſſarum ab acinis purgatarum, granorũ ſtaphidis agriæ ana drac. duas, hyſſopi, origani ana man. ß. fiat decoctio, quam gargarizando ore diu teneat, poſtea expuat æger.

De medicamento purgante per deiectionem, quod ore ſumitur. Cap. 5.

N hoc purgandi genere tria conſideranda ſunt: per quæ medicamenta humores ſint ad expulſionẽ præparandi ante cathartici ſumptionẽ: deinde per quæ præparatos expellemus: denique quibus remedijs corrigemus ſymptomata, quæ poſt pharmaci ſumptionẽ eueniunt. Quæ humores expulſioni aptos reddunt, alia ſunt liquida, alia ſolida: liquida ſunt iulapia, quæ ex ſerapijs, & aquis ſtillaticijs componuntur: apoze-

mata, quæ radicibus, lignis, corticibus, herbis, fructibus, seminibus, floribus, parantur: solida sunt vel electuaria, vel opiata, vel condita, de quibus deinceps nobis dicendum est. Iulapia fiunt ex serapijs, & aquis stillaticijs. hac quidem ratione, vt ad vnciam vnam & semis serapij, adiungantur vnciæ tres & semis stillaticiarum aquarum: vnde nascitur quantitas iulapij vnciarum quinque. Quæ dantur ægro mane, repetēdo per quatuor dies ante cibum horis tribus. Serapia autem, & aquæ, alia ad flauam bilem, alia ad melancholiam, alia ad pituitam expulsioni parandam apta sunt. Item ex serapijs, & aquis, vnicuique humori destinatis quædam sunt capitis, quædam thoracis, quædam ventriculi, quædam iecoris, quædam lienis, quædā renum, quædam denique vteri. Quorum sequuntur cathalogi, & particulares descriptiones, vt serapia, & aquæ melancholiam præparantia, sunt serapia fumariæ, scolopendriæ, calaminthæ, buglossi, de byzantijs, oximeli simplex et compositū; mel rosaceum, serapium de pomis, de thymo, de epythymo. aquæ sampsuci, cirsij, fumiterræ, melissæ, ocimi, absinthij, scolopendriæ, buglossi, lupulorum, florum sambuci, & eiusmodi. Serapia & aquæ bilem flauam præparantia, sunt serapia nymphea, cichorij, violarum, agrestæ, de succo rosarum, de granatis, de limonibus, de acetositate citri, de ribes, de rosis ex infusione, de succo acetosæ. Aquæ cichorij, plantaginis, portulacæ, nymphea, lactucæ, cuscutæ, endiuiæ, violarum. Serapia & aquæ pituitam expulsioni præparantia, sunt

serapia

serapia de duabus radicibus, de quinque radicibus, de stœchade, de acetosa : mel rosaceum, oximel compositum & simplex, oximel scilliticum. Aquæ menthæ, asparagi, petroselini, nepetæ, saluiæ, absinthij, apij, fœniculi. Serapia & aquæ sanguinem ad munditiem præparantia, sunt serapia de violis, de capillis ueneris, de lupulis, de fumaria, de absinthio, de uiolis. Aquæ rosarum, buglossi, fumariæ, eupathorij, politrichi, pulegij, adianti, epathicæ. Iulapij in bilioso humore præparando exemplũ. Recipe serapij acetosi simplicis vncias duas, de endiuia simplicis unciam unam & ß. de limonibus vnciam vnam; aquarum stillaticiarum lactucæ, scabiosæ, acetosæ, ana vncias tres, fiat iulapium pro tribus dosibus. Iulapij in pituitoso humore exemplum. Recipe mellis rosati, serapij de stœcade ana vnciam vnam & ß. aquarum stillaticiarum, absinthij, & fœniculi ana vncias tres, fiat iulapium pro duabus dosibus : repetatur quatuor diebus sequentibus. Serapia & aquæ melancholiam singularum partium præparantia in morbis dissimilaribus, et capitis melancholiã præparãtia, sunt serapium de fumaria, de lupulis, de pomis, oximel. Hepatis, ventriculi, lienis, serapium de epythymo, de thymo, mel rosaceum, oximel. Aquæ horum omnium, sunt melissæ, basilici, fumariæ, buglossi, cirsij, scolopendriæ, sampsuci, & aliæ eius generis similes. Serapia & aquæ flauam bilem singularum partium præparantia. Capitis, serap. de papauere, de nymphæa : aquæ lactucæ, plantaginis, nymphææ. Thoracis, serap. è glicir-

rhiza, de iuiubis, de uiolis : aquæ capillorum ueneris, violarum, hordei. Hepatis, ſerap. de byzantijs, de cichorio cum rhab. de ſucco endiuiæ, acetoſum ſimplex : aquæ cichorij, portulacæ, oxalidis, endiuiæ. Lienis, ſerap. de duabus radicibus, de violis : aquæ circij, bugloſſi, ſcolopen. Ventriculi, ſerap. oxalidis, agreſtæ, è ſucco acetoſæ, è ſucco cydoniorum, aquæ plātaginis, oxalidis, lactucæ, cichorij, roſarum. Renum, ſerap. endiuiæ, violarū, acet. ſimpl. & compoſiti, aquæ ſolatri, endiuiæ, maluæ, quatuor ſeminum commu. frigid. Serapia, & aquæ ſingularum partium pituitam præparantia. Capitis, ſerap. de ſtœchade, mel roſaceū: aquæ ſaluiæ, betonicæ, ſampſuci, roriſmarini. Thoracis, ſerap. de calamintha, de praſio, de hyſſopo, de violis : aquæ ſaluiæ, hyſſopi, capillorum ueneris, helenij, ſcabioſæ. Lienis, ſerap. de calamintha, de thymo, de eupatorio, oximelis ſimplicis, & compoſiti: aquæ partenij, cuſcutæ, ſcolopendriæ, bugloſſi. Hepatis, ſerap. de eupatorio, de abſinthio, oximelis ſimplicis & compoſiti, aquæ apij, cichorij, eupatorij, abſinthij. Ventriculi, ſerap. de mentha, de abſinthio, mel roſaceum, aquæ melliſſophylli, maratri, menthæ, abſinthij. Renum, ſerap. de radicibus oximel. ſimpl. & compoſiti : aquæ ſaxifragiæ, fœniculi, aſparagi. Matricis, ſerap. de artemiſia, de rubea tinctorum, oximel. ſimpl. & compoſit. aquæ nepetæ, fœniculi, matricariæ, artemiſiæ, melliſſophylli. Iulapij pituitam in capite præparantis exemplum. Recipe ſerap. de ſtœchade, mellis roſacei. ana vnc. 2. aquarum ſtillaticiarum

rum

rum betonicæ, et saluiæ ana vnc.4. sampsuci vnc. 2. fiat iulapium pro tribus dosibus. Forma apozematis in similaribus morbis. Apozema constat radicibus, corticibus ligneis, quæ æquant plurimùm pondus vnciarum quinque, herbis ad man. quatuor, fructibus ad paria decē seminibus ad drachmas sex, floribus ad p.quatuor. Coquuntur decenti quantitate aquæ: quæ plerunque supereminet omnibus simplicibus latitudine trium digitorum. Hæc decoquuntur, si longam ferunt decoctionem, dum media pars aquæ absumpta fuerit: si uerò mediocrem, dum tertia pars aquæ consumpta est. De iure decocto coloq́ue transfuso, seruatur lib.1. & ß. aut lib.2. quòd maior quantitas corrumpatur antequàm ab ægro sit consumpta. Cuilibet autem libræ decoctionis colo transfusæ admiscetur selibra sacchari æstate, aut mellis hyeme, ad saporem addendum: & aromatum drach.2. ad odorem, & naturæ confirmationem. At apozematum alia tantùm præparant, quibus non sunt permista purgantia, alia purgant, & præparant. Apozematis biliosum humorem ad expulsionem præparantis & diminuentis exemplum. Rec. radicum glycyrrhizæ mundæ, vtriusque cichorij, ana vnc.1.ß. foliorum cirsii, buglossi, utriusque hieracij, ana man. 1. uuarum passarum vnc.1. prunorum, & sebesten an. paria decem, tamarindorum purgatorum vnc. 2. coluteæ orientalis, medullæ granorum cnici ana vnc.3. florum uiolarum, buglossi, & cichorij, ana p.2. fiat decoctio ad lib.1 ß. Quibus colo transfusis, adde saccha. vnc. quinque. in depuratione ad-

de ſucci roſarum vnc. 2. cinamomi & rhabar. ana drach. 1. fiat apozema pro tribus doſibus. In hoc apozemate tamarindi, ſuccus roſarum, rhabar. bilem flauam educunt: ſena orientalis, quã Theophraſtus colutam appellat, melancholiam: cnicus, qui carthamus dicitur, pituitã trahit. Quod fit, quia cũ bile plerunq; pituita, et melãcholia permiſtæ ſunt. Vuæ paſſæ hepar confirmant, aniſum flatus diſcutit, cichorium meatus aperit: hieracium, humectat, & refrigerat; ſacch. ſaporem dat: cinnamomum odorem præſtat; radices glicir. & cicho. detergunt. Apozematis pituitam præparantis exemplum. Rec. hyſſopi M. ij. menthæ M. 1 ß. abſinthij M. 1. calaminthæ, aniſi, fœniculi, an. vnc. 1. roſarũ rubearum unc. ij. fiat decoctio ad lib. 1. et ſemiſſem. Quibus colo transfuſis, adde ſaccha. lib. ß. fiat apozema clarificatum, et aromatizatũ cum cinnamomi drach. ij. pro quatuor doſibus. Hyſſopũ eſt calidum, & ſiccũ in tertio gradu; incidit craſſos & uiſcidos humores, educit crudos. Itaq; triplici ratione morbo frigido & humido conuenit. Quæ res facit, ut eius quantitas ſit maxima in hoc apozemate. Mentha calida & ſicca ſecundo gradu, cõfirmat uentriculum, aufert putrefactionem, extenuat humores; ideo ſecundum locum in quantitate tenet. Abſinthium calidum primo gradu, aperit meatus, idcirco tertium gradum tenet in quantitate. Calamintha quia primis ſolum qualitatibus conuenit huic morbo, ob id minima quantitate datur. Semina autem ponuntur ad aperiendos poros. Roſæ ad confirmandam naturam, ſaccha. additur

tur ad dulcedinem inducendam. Hæc ſunt, quæ de ratione miſcendorum medicamentorum dicere volui, vt ſcirent candidati medicinæ, non eſſe temere medicamenta præſcribēda. Apozematis melancholicum humo. educentis exemplum. Recipe radicum marathri, bugloſſi, cum toto, aſparag. graminis, an. man. ß. foliorum callitrichi, lupuli, adianti an. man. I. caricarum, vuarum paſſarum mundatarum an. paria decem. Corticis cappar. tamaricis an. par. I. ſemi. melonis citrulli, an. vnc. I. anethi, cumini, an. drac. 2. hordei par. 2. thymi, epithymi, an. vnc. I. ſs. fiat decoctio ad lib. duas. Quibus colo transfuſis adde ſerapij de fumaria, de cichorio, ſacchari, an. vnc. ſs. fiat apozema depuratū, & cōditū ſandal. citrini drac. 2. pro quinq; doſibus. Apozematis ſanguinem ad purg. præparantis exemplum. Recipe radicis aſphodeli, rad. cichorij, cum toto, an. man. ſs. foliorum bugloſſi, ſpinaciæ, lupuli. an. man. I. tamarindorum, caſſiæ mundatorū an. vnc. I. florum violarum, ſtœchados, bugloſſi, an. par. 2. fiat decoctio ad lib. I. Adde ſerapij de limonibus, & acetoſa an. vnc. 2. fiat apozema clarificatum pro tribus doſibus. Apozematis bilioſum humorem in capite coquentis exemplum. Recipe radicis cichorij, bugloſſi an. vnc. 2. foliorū cucurbitæ, lactucæ an. man. 2. violarū man. 2. corticis ſalicis. man. ß. ſeminū myrthi & cucurbitæ, an. drac. 2. florum roſar. & violar. an. par. 2. fiat decoct. ad lib. ſs. fiat apozema clarificat. & aromatizat. ſand. citrini, & rubei an. d. I. ſs. pro quatuor doſibus. Apozematis humorē pituitoſum in pulmone præparantis exemplum. Recipe

cipe radicum carui, & mei, an. vnc. ſs. foliorum ab ſinth. marubij, an. m. 1. ſs. hyſſopi, pulegij, an. man. ſs. calami aromatici drac. 3. baccarum lauri, & iuniperi an. paria decem. Florum vtriuſque ſtæcados an. par. 2. fiat decoctio ad lib. duas. Quibus colo trāſfuſis, adde ſerap. de praſio, et hyſſopo an. vn. 4. mellis roſacei colati. vnc. 2. Fiat apozema clarificatū, & aromatizatum. cinna. drac. 1. pro quinq; doſibus. Forma electuarij ſolidi. Cū de ijs, quæ forma liquida humores præparant, dictū iam ſit, ſequitur, vt de illis, quæ forma ſolida ad idem parantur, dicamus: ac primùm de electuarijs. quorum alia ſunt calida, alia frigida. Ex quibus tum calidis, tum frigidis, quædam ſunt capitis, quædam pectoris, quædam cordis, quædam vētriculi, quædam lienis, quædam renium, quædam matricis, quædam denique iuncturarum. De quibus poſt hac eſt ordine nobis agendum. Electuaria ſolida comparantur pulueribus aromaticis, aquis ſtillatitijs, morbo expellendo aptis, & ſaccharo, aut melle cocto, quo pulueres formam ſolidam accipiunt. Hæc verò hac ratione miſcentur, vt ad ſingulas drachmas puluerū adhibeantur ſingulæ unciæ ſacchari, aquarum ſtillaticiarum quantum ſufficit diſſoluendo ſaccharo. Solent præſcribi drachmæ puluerum tres: ex quo fit, ut tres quoque unciæ ſacchari præſcribantur, quòd maior quantitas eſſet ſuperflua ægro, & minor nō poſſet commodè coqui. Coquitur ſacchar. ad comſumptionem aquæ: deinde inſpergantur pulueres. Maſſa ex his compoſita ab igne remota, & in planum proiecta diuiditur in teſſellas: quarum ſingu-

læ

læ æquant quantitatem drac.1.ſs. Ex quibus datur una ſingulis diebus hauſto apozemate mane. Electuarij ſolidi pituitam in uentriculo coquentis exẽplũ. Rec. pulu. roſat. nouel. arom. roſati, an. drac. 1. ſeminis ammeos, et aniſi, an. dr. ſs. trochiſc. de capp. drac. 1. ſs. ſacch. in aqua praſij diſſoluti unc. quatuor. Fiat electuarium in tabellis. quarum ſint ſingulæ drac. 1. ſs. Capiat unã ſingulis diebus, manè ante cibum horis tribus. Electuarij flauam bilem in capite coquentis exemplum. Recipe pulu. diacydonij, & ſandalorũ rubei et citrini, an. drac. 4. ſs. ſacchari in qua lactucæ diſſoluti vnc. 3. Fiat electuari. in teſſèlis: quarum ſingulæ ſint drac. 1. ſs. ſumatur vna ſingulis diebus mane poſt hauſtum apozematis. Forma conditi. Hactenus de electuarijs: ſequitur, vt de conditis agatur. Conditum eſt medicamẽtum, quo natura confirmata humores facilius coquit. Fit autem conſeruis, ſaccharis, floribus, corticibus, radicibus confectis. itemq; electuarijs, aut eorum pulueribus, & ſaccharo, hac quidem ratione, vt primò ponantur conſeruæ, ſeu ſacchara condita ad quantitatem vnc. 2. aut 3. deinde pulueres ad vnc. 1. ſs. Poſtremò additur ſacchari quod ſatis erit, pulueriȥati: & piſtillo miſcentur. Pro diuitibus addi poſſunt bracteæ auri tres, aut quatuor. De quo ſumi poteſt ſingulis horis ad quantitatem auellanæ. Conditi pro humore frigido exemplum. Recipe confectionis de oxalide, & cappar. an. vnc. ſs. electuarij de gemmis drac. 3. ſeminis aniſi, cumini, & fœniculi, an. drac. 2. corticis citri conditi vnc. ſs. ſacchari quod ſatis erit. Fiat conditum auro obuolutum:

tum: de quo ſumat æger cochlea. 1. poſt cibum. Con diti pro humore calido exemplum. Recipe conſeruæ bugloſſi, roſarum, & nymphææ, an. vnc. ſs. fragmentorum lapidum pretioſorum, an. ſcru. 1. corall. rubei, diamargariti frigidi, an. drac. 2. ſeminis oxalidis, portulacæ, cichorij, an. drac. 2. bracteas auri numero quatuor, ſacchari quod ſatis erit. Fiat conditũ auro obuolutũ: quo vtatur æger ad quantitatẽ auellanæ quauis hora diei. Forma potionis purgantis. Purgantia quædam forma liquida, quædam verò ſolida dantur. Liquida ſunt, potio, coctio, infuſio. Solida ſunt, bolus, pilulæ, & electuaria. Potio conſtat decocto lenientium medicamentorum, aut loco illius aquis ſtillatitijs: deinde opiatis purgantibus humorem corruptũ: quibus adiunguntur, quæ compoſitorum vires augent, ſimplicia, & horum vim deleteriã corrigentia. Poſtremò admiſcentur, quæ ſaporem & odorem ingratum emendant. Simplicia, quæ opiatis adiunguntur, ſunt in pollinem redacta. Potionis ad bilem flauam exemplum. Recipe fol. abſinth. lupu. an. m. 1. flo. vgol. roſar. an. par. 1. Fiat decoctio ad vnc. 4. in qua diſſolue diapru. ſimp. hieræ Gal. an. drac. 3. rhab. ſcru. 2. ſpic. ſcr. 1. quibus in pollinẽ deductis adde oxyſacchar. vnc. 1. fiat potio. Potionis ad melancholiam exemplum. Recipe aqua. ſtillaticiarum, graminis, et lupi ſalict. an. vnc. 2. Quibus diſſolue diaſenæ, & confection. hamech. an. dra. 3. turbethi ſcru. 2. zingib. ſcru. 1. diligenter tritorum, ſerap. bugloſ. vnc. 1. Fiat potio deiectoria. Potionis pituitam educẽtis exemplum. Recipe aquarum ſtillatit. hyſopi, & praſſii an. unc.

2. ele-

2.electua. indi maior, & benedict.laxat.an. drac. 2.epithymi in puluerẽ redacti. drac.4.hermodact. drac. 1.cinn.scr.i.diligẽter tritorũ,serap.de cortic. citri unc. 1.fiat potio. Potionis sang. mũdantis exẽplũ. Rec. prunor. damasce.paria sex, sebesten par. 4.coquantur in decenti quãtitate aquæ buglossi. De decocto colo trãsfuso accipe vnc.vi. In quibus dissoluantur ad ignẽ tamarind. & cassiæ mundat. ana vnc.1.ß. Post colaturam adde diacath.drach.iiij. fiat potio. Quæ ad singula membra purgantia dirigant. Ante dicta purgantia non modò similaribus morbis, sed dissimilaribus etiam, cum ijs, quæ sequuntur, dirigentibus accommodantur. Aquæ autem, & serapia singulis membris conuenientia in iulapiorum compositione fuerunt commemorata. Huc ergo transferantur. Ad caput dirigunt nux moschata, cubebæ, chamædris, chamæpitis, stœchas. Ad pectus, vuæ passæ, hordeũ, prasium, glicirrhiza. Ad hepar, spica nardi, anisum, cinnamomum, daucus. Ad splenem, eupatoriũ, fœniculi, cappares, calamintha. Ad renes & vesicam, saxifragia, petroselinum, quinque radices aperitiuæ. Ad matricem, sabina, matricaria, pentaphyllon, pimpinella. Ad iuncturas, asarum, cardamomum. Forma decocti purgantis. Decoctũ catharticũ constat simplicibus purgantibus. Quibus adiunguntur pharmacam vim toxicam emendantia. Additur & liquor, quo purgantia decoquũtur. Postremò, facta decoctione, liquori colo transfuso, cuius quantitas est vnc. iiij. aliquid ex opiatis purgantibus, & morbo expellendo aptis, permiscetur.

permiſcetur. Itemq; alicuius ſerapij noſtro inſtituto conuenientis, ad ſaporem cathartici corrigendum, vnc. 1. Differt ergo in hoc hæc purgandi ſpecies à potione, quod hic purgantia coquuntur, illic verò non. At danda opera eſt, vt quanto maior erit quantitas purgãtium decoctorum, tantò minor ſit quantitas eorum, quæ poſt colaturam adijciuntur. Debet .n. in omni purgantiũ compoſitione ex miſtis proportione ad iuſtitiam, oriri tanta medicamenti vis, quanta eſt neceſſaria ad morbũ expellendum: ne ſi minor ſit, à morbo vincatur: ſi verò maior, naturã cum morbo vincat. Decocti purgantis bilem flauam exemplum. Recipe prun. Damaſc. paria. v. thymi p. 1. flor. roſar. & viola. ana p. ß. radicis polipod. quercini, & folior. ſenæ orientalis, ana vnc. 1. fiat decoctio ad vncias quatuor. Quibus adde ſerap. de abſinthio vnc. 1. diaprun. ſolutiui drach. ij. fiat potio deiectoria: detur in diluculo ante cibum horis tribus. De cocti melancholiam educentis exemplum. Recipe bugloſſi cum toto m. 1. pulegij m. ß. flor. ſtœchad. p. ß. epithimi vnc. 1. mirobala. indor. vnc. ß. lapid. lazul. loti ſcrup. ij fiat decoctio. De qua colo trãsfuſa accipe vnc. 4. Quibus miſce ſerap. de thimo vnc. 1. fiat potio: detur mane ſtomaco vacuo. Decocti pituitam purgantis exemplum. Recipe radicum aſari, drach. 1. polypod. quercini, drach. iij. vuarũ paſſarum mundat. vnc. ß. ſeminis carthami drac. iij. agarici trochiſcati drach. iij. zing. drach. 1. fiat decoctio ad vnc. iiij. Quibus colo transfuſis adde Serap. de ſtœchad. vnc. ß. fiat potio deiectoria.

Decocti

Decocti sanguinem purgantes exemplum. Recipe sebesten, iuiubar. prun. Damasc. ana paria quatuor, adiant. polithric. bugl. ana man. ß. tamarind. cassiæ recenter extract. ana vnc. 1. ß. fiat decoctio ad vnc. 5. Quibus dissolue diacath. drach. iiij. ser. de bugloss. vnc. 1. fiat potio. Forma infusionis. Infusio differt à coctione, quòd simplicia cathartica illic decoquuntur in liquore aliqua, tunc verò solū macerantur per duodecim horas. Itaq; in infusione macerantur simplicia cathartica in liquore aliquo stillatitio, aut decocto medicamentorū morbo conueniente, ad humorem corruptum educendum, dupla quidem quantitate, ad quantitatem, qua dantur in substantia. Post infusionem magma, & fæces colo excernuntur à liquore. De quo accipiūtur vnc. quatuor. Quibus admiscetur aliquid ex opiatis purgantibus, & ex serapijs, quæ morbo conueniunt, vnc. ß. aromatum drach. 1. & fit potio. Diluti purg. flauam bilem exemplum. Recipe aqu. still. absinth. & fum. an. vnc. ij. in quibus macerentur. xij. horis, rhabar. drach. ij. cinamom. drach. ß. myrobal. flauor. vnc. ß. in iure colo transfuso dissolue hieræ picræ Galen. drach. ij. serap. de acetosit. citri vnc. ß. fiat potio deiectoria. Diluti melancholiam educentis exemplum. Rec. vuarū passar. p. 1. bugl. fuma. ana man. ß. polipod. quercini vnc. ß. origani m. ß. fiat decoctio ad vnc. iiij. in quibus macerentur per noctem foliorum senæ vnc. 1. lapidis cyanei loti & triti drach. 1. manè exprimendo colentur: in colatura dissolue confectio. hamec drach. ij. serap. de lupul. vnc. fiat potio.

tio. Diluti pituitam trahentis exemplum. Recipe quinque radic. diuretic. omnium vnc. ß. rad. ebul. drach. ij. chamepityos M. ß. florum ſambuci, ſtæcad. an. P. 1. fiat decoctio ad vnc. v. in quibus macerentur per noctem ſem. cartha. hermodact. cõtuſor. ana drach. iij. cinnam. drach. 1. Mane colo transfuſis adde diaphœnici drach. ij. ſerap. de duabus radicibus vnciam ſemis: fiat potio. Forma boli purgantis. De purgantibus forma liquida dictum fuit: reſtat, vt de ys, quæ forma ſolida dantur, dicamus. Bolus igitur fit, aut ex ſimplicibus, aut ex compoſitis, aut ex ſimplicibus & compoſitis permiſtis. Quòd ſi purgantia, quæ bolum ingrediuntur, illa ſint ſicca, vt abſq; liquore externo coniungi nequeant, admiſcendum erit ſerapium morbo curando conueniens, quo ea coniungantur: & ſaccharum addi debet, quod ſaporem addat. Itaq; hæc forma conſtat quatuor medicamentorum generibus: purgante ſimplici aut compoſito: aromate, quod purgantis vim corrigat; ſaccharo, quod ſaporem addat: ſerapio, quod partes iungat. Boli flauam bilem purgantis exemplum. Recipe elect. è ſucco roſar. drach. ij. caßiæ recens extractæ unc. ß. rhab. in puluerem redacti drach. ß. ſacchari uiolacei vnc. ß. ſerap. oxalid. quod ſatis erit ijs permiſcendis. fiat bolus. Boli melancholiam educentis exemplum. Recipe confectionis hamech drach. iij. mirabol. indor. diligenter tritorum drach. 1. turbethi ſcrupul. ij. zingib. ſcrup. 1. conſeruæ bugloßi & fumariæ, an. drac. ij. ſerap. de thimo, quod ſatis erit. fiat bolus. Boli

pituitam

pituitam purgantis exemplum. Rec. diacartha. & diaphæn. ana drach.2.hermodact.drach.1.ma stiches, scrup. 1. turbethi drach.ß.zingiberis scru pul. ß. quibus diligenter tritis, adde conser. hysso. & rorismarini, ana drach.2. facchar. è lauandula drach.3. serap.de prasio, quod satis erit ijs permi-scendis. Conficiatur buccella. Boli sanguinem pur gantis exemplum. Recipe cath. & diasen. ana drach.3. rhab. scrup. 1. spicæ nardi scrup.ß. senæ drach.2. quibus diligenter tritis, adde conser. bu-glossi, & cichor. ana drach.3. serap. acetosi quod satis erit. fiat bolus. Forma pilularum, quæ ægris sumendæ describuntur, componuntur plurimũ ex massa duarum, aut trium pilularum, quas confe-ctas seruant pharmacopolæ: sic, vt ex singulis tribus massis assumpto scrup.1. fiãt ex vna drach-ma massæ globuli nouem, aut tredecim. Adduntur grana aliquot medicamenti simplicis, vel compo-siti acrioris, quod globulorum vires augeat. Ex quibus, cum serapio nostro instituto conueniente, fiunt pilulæ nunc nouem, nunc tredecim pro ægri natura: quas cinnamomo, vel auro postea obuolui mus vt minori negocio deuorentur. Ergo in pilulis conficiendis quatuor cõsiderantur: massa ex phar-macopæorum massis deducta: quod illius vires au-get: serapium, quod illa duo coniungit: cinnamo-mum, quod saporem addit. Dãtur autem mane, vt cetera cathartica, stomaco vacuo. Pilularũ pro flaua bile exemplum. Recipe pilularum aurearũ, & de rhab. ana drac.ß. elater. gra.4. cum serap. de limonibus quod sufficiet. Fiant pilul. nouem,

quæ auro obuolutæ, dentur mane ante cibū. Pilul. ad melancholiam educendam exemplum. Recipe pilul. de fum. & de lap. lazuli, ana drac. ß. ellebo. nigri, in pollinem redacti, scrup. ß. tragacanthæ, & lapid. Arme. loti ana gra. 4. terantur diligēter cum serap. de bizantijs, quod satis erit. fiant pil. nouem, cinnamomo obuolutæ. Pilul. ad pituitam attrahendam exemplum. Recipe pillular. cochia. pillul. lucis, ana drach ß. trochiscor. dialhand. scrupul. ß. euphor. gra. 4. cum serap. de prasio. Fiant pill. duodecim: quæ cinnam. obductæ, dentur manè stomach. vacuo. Pil. ad sanguinem mundādum exemplum. Recipe pillul. de cinoglos. & de fumaria, ana drach. ß. rhabar. triti. scrup. 2. spicæ nar. in puluerem redactæ, scrup. ß. cum serapio de fumaria fiant pillul. 13. & hæ sint satis pro formis, & exemplis omnium medicamentorum, intro assumentium.

De topicis medicamentis. Cap. 6.

EDICAMENTORVM, quæ intro assumuntur, tum materia tum forma superiore sermone exposita fuit. Superest, vt pari ratione de localibus medicamentis agamus. Medicamenta igitur, quæ foris adhibentur, sunt emplastra, linimenta, cataplasmata. Ex ijs verò singulis alia repellunt, alia emolliunt, alia discutiunt, alia abstergunt, alia carne vlcus implēt, alia cicatricem inducunt, alia attrahunt, alia car-

Topicorū medicam. effectus.

nes

nes exedunt. De quibus sigillatim est dicendum. Forma emplastrorum. Emplastrorum quædā fiunt per decoctionem, quædam verò sine decoctione. Quæ sine decoctione fiunt, hæc ex adipibus, axungijs, resinis, gummi ad ignem liquefactis constant. Quibus adijciuntur pulueres ex plantis, et metallis, quæ vbi permista fuerint, ab igne remouētur: & in aquam frigidam iniecta, manibus tamdiu premuntur, dum planè coaluerint. At verò emplastra, quæ per decoctionem fiunt, constant aut succo, aut substantia plantarum, oleo, cera: aliquando gummi, resinis, & pulueribus metallorū. Quando igitur herbarum substantiam accipiunt, tunc sic parantur: Planta coquitur, donec in mucilaginem redacta sit. Deinde mucilago setaceo cribro transmissa, tamdiu oleo coquitur, donec omnis humiditas exhalarit. Post additur cera aut gummi in aceto dissolutum: & iterum fit coctio, donec humiditas omnis consumpta fuerit; quod cognoscitur, iniecta emplastri particula in prunas: quæ si stridat, nondum facta fuit concoctio. Postremo adduntur pulueres, qui longā decoctionem non ferunt, idcirco statim ab igne remouetur emplastrum, & formantur magdaleones. At si non substantia plantarum, sed vel mucilago, vel succus in emplastro sit; hæc coquuntur cū oleo, donec omnis humor absumptus fuerit. Quo facto, addūtur cera, & pulueres aromatici. Nam si sint pulueres metallorum, qui longam decoctionem exigunt, cum oleo macerandi, & diu coquendi sunt. Quantitas autem miscendorum ita se habet, vt ad

vnc. 1. puluerum, addantur vnc. 3. olei, ad vnc. 3. olei addatur lib. 1. ceræ, quæ veluti corpus emplaſtro det: & reſinæ vnc. 2. quibus emplaſtrũ fiat tenax. Quanquam hoc tempore ſoleamus quantitatem puluerum, & oleorum exprimere, deinde addere hæc verba, & ceræ, quod ſatis erit; fiat emplaſtrum. Augere verò, aut diminuere quantitatem puluerum, vel oleorum, aliorumve medicamentorum, quæ emplaſtro vires addunt, ille ſolus nouit, qui & medicamentorum vires, & morbi magnitudinem tenet; quantitatem autem ceræ, aut aliorum, quæ emplaſtro tantum corpus præſtant, is ſolus nouit augere, vel minuere, qui totius emplaſtri, & integri quantitatem ante præſcripſit, quàm partes definierit emplaſtri. Cum enim medicamentum debeat, quod eſt ſecundum naturam, conſeruare, & quod eſt præter naturã, expellere; neceſſe eſt, ut aucto morbo, augeatur etiam medicamentum. Morbus verò non eſt ſemper idem. Fit ergo vt medicamentũ non poſſit eſſe perpetuò idem. Quare certa medicamentorum quantitas præſcribi omnibus apta non poteſt; ſed relinquitur prudenti Medico, qui nunc augendo, tantum faciet medicamentum, quantum exiget morbus. Deſcribitur tamen quædam vniuerſalis quantitas, quæ addendo, aut diminuendo pro natura morbi, fit poſtea morbo propria. Emplaſtri repellentis exemplum. Recipe terebinthinæ, reſinæ pini, ana vnc. 1. ceræ albæ vnc. 4. ß. gummi helenij vnc. ß. Quibus ad ignẽ diſſolutis, adde boli Armeni, terræ ſigillatæ, an. drach. 2. ceruſſæ,

russæ, drach. 3. radicis cyperi drach. 1. chalciteos drach. ſs. quibus diligenter tritis, fiat emplaſtrum. Emplaſtri duritiem mollientis exemplum. Recipe mucilaginis rad. lilij, & althææ, an. lib. ſs. olei lauri, & chamæmeli an. vnc. 3. Quibus coctis ad conſumptionem ſucci, adde galbani, ammoniaci, bdelij in aceto diſſolutorum, an. vnc. ſs. Quibus denuo coctis ad humiditatis conſumptionē, addantur propoleos & ceruſſæ an. vnc. quinque. fiat emplaſtrū. Quod generoſo vino infuſum malaxetur. Emplaſtri diſcutientis exemplum. Recipe radicū althææ, & maluæ, an. man. ſs. foliorum abſinthij, & papaueris corniculati, an. man. 1. ſeminis fænogræci, orobi, contuſorum, an. par. 1. coquantur, donec redacta ſint in formam maſſæ: cocta ſetaceo tranſmittantur. De trāſmiſſa mucilagine accipe lib. 1. olei, anethi, & hyperici, an. vnc. 2. axūgiæ veteris porci, et gallinæ, à fibris purgatæ an. vnc. 1. coquātur ad cōſumptionē humiditatis. Poſt adde ſalis vſti drach. 2. corallij drach. 1. ſeminis aniſi, an. drach. 3. farinæ lolij & hordei an. vnc. 1. croci ſcrup. 2. ceræ, quod ſatis erit: fiat emplaſtrum. Emplaſtri tumorē præter naturam coquentis exemplum. Recipe caricas albas, numero uiginti, vuarum paſſarum mūdatarum à vinaceis vncias duas, radicū lapathij, & althææ, an. vncias tres, ſeminis fænogr. & lini, an. vnciam vnam ſemis. Contuſa coquantur, dum in mucilaginē redacta fuerint: deinde colo tranſmittantur. De colatura accipe libram vnam, olei de lilijs lib. ß. Denuo coquantur, dum omnis humiditas exhalarit. Adde adipis ſuilli, & vitulini, purgati à

fibris, an. vncias quatuor, radicis ireos in puluerē redactæ, farinæ tritici, resinæ Colopho. an. vncias tres, ceræ, quod satis erit: fiat emplastrum. Emplastri vomicas aperientis exemplum. Recipe radic. hermodactyl. radicis bryoniæ, an. drach. 1. fæcis vini vstæ, stercoris columbini an. drach. 1. ß. pinguedinis ranarum viridiū, olei antiqui, an. vnc. ſs. propoleos, & terebinthinæ an. quod satis erit: fiat emplastrum. Emplastri vlcera abstergentis, exemplum. Recipe succi solani, marrubij, plantaginis, olei rosacei an. lib. ſs. Coquantur ad consumptionē succorū. puluerum cicerum, ostreorū, stercoris caprini vsti, calcis lotæ, an. vnc. 4. æruginis lotæ, arsenici, in pollinem redactorum, an. drach. 2. Galbani, hamoniaci, aloes, an. drach. 3. terebinthinæ, vnc. 2. ceræ viridis, quod satis erit: conficiatur emplastrum. Empl. carnem generantis, exemplum. Recipe suc. sola. aizoi, an. vnc. 3. radicis ireos & bryoniæ an. vn. 4. olei rosat. lib. ſs. Coquantur ad consumptionē succi. Quibus adde resinæ Colophoniæ, & gummi helenij in aceto dissolutorum, an. vnc. 2. Denuo coquantur ad consumptionē humiditatis. Adde cinerum ostreorum & buccinor. an. vnc. 1. corallij, spodij, an. drac. 2. ceræ, quod satis erit fiat emplastrum. De vnguētorum forma & materia. Forma vnguenti differt ab emplastris, quod sit mollior. Nam cum vnguenta habeant plus olei, & minus ceræ, quàm emplastra, necesse est sint molliore forma. Itaque, quùm facimus vnguenta, ad drachmam vnam puluerum addimus. vnc. 1. olei, & ad vnciam vnam olei adhibemus. vnc. 1. ceræ. Modus verò conficiendi, &

materia,

materia, ex quæ fiunt vnguenta, eadẽ omnino sunt, quæ de emplastris dicta fuere. Vnguenti carnem generantis exemplum. Recipe succi millefolij, & verbenæ, an. vnc. 4. olei rosac. lib. ss. axungiæ vaccæ drach. 2. coquantur ad consumptionem succi. Adde galbani styracis in aceto dissolutorum, an. drach. 2. Iterum coquantur, dum humiditas exhalarit. Postremò adde ceræ quantum satis erit: & ab igne semouẽdo adde aloes diligenter tritæ drachmas tres. fiat vnguentum. Cataplasmata fiunt ex radicibus, folijs seminibus, floribus, pinguedinibus, & oleis, hoc modo: Plantæ contusæ, & in aqua maceratæ ita coquuntur, vt in quasi mucilaginẽ redigantur. Sic cocta setaceo transijciuntur. De transiecto accipimus quantitatem, quam volumus: cui admiscemus aut olea aut pinguedines. Quæ permista statim ab igne remouentur, & vsui seruantur. Hæc autem hac ratione miscentur, vt in singulos manipulos plantarum addantur singulæ vnciæ, & semisses oleorum, aut pinguedinum. Cataplasmatis emollientis exemplum. Recipe radicum althææ, maluæ an. man. 1. liliorum alborum, & cucumeris agrestis an. man. ss. caricas numero decem, seminis lini, fænigræci, an. man. 1. contusa, & in aqua macerata coquantur, dum in mucilaginem deducta fuerint. Deinde colo transijciantur. De transmisso accipe libram vnam. Cui adde olei de lilio, & amygdalarũ dulcium, an. vncias duas, medullæ capræ & cerui ana vnciam vnam, ceræ, quod sufficit. Fiat cataplasma. Quibus dictis ad varias medicamentorum cõpositiones propius accedemus, ab emplastri initio

prius suscepto. Emplastrum diachilon commune si ue diachilon album. Rec. fænigræci, seminis lini, radicis althææ à quibus omnibus extrahantur mucilagines, & accipe ex ipsis mucilaginibus ana vnam libram, lithargirij contriti contritione vltima & mūdati à plumbo & scoria lib. 1. ß. olei antiqui clari lib. 3. lithargirum & oleum diu in mortario lapideo cum pistello ferreo conquassentur, & elaboretur in eorum conquassatione multum: deinde bulliant super igem cum facilitate, semper & incessanter agitando cum spatula vsq; dum coaguletur litargirium. tunc deponatur ab igne, & dimittatur infrig idari paulatim: postea. Rec. mucilagines, & bulliā t bullitione aliqua. Deinde paulatim proijce mucilagines super litargyrium & oleum semper cum pistello conquassando donec fiat eorum conueniens permixtio. tunc verò coquatur super ignē vsque quo inspissetur. Et si vis ipsum facere ireatum, tunc de intentione filij Hamech, permisce puluerem ireos subtilissimum. & sunt alij qui pro communi oleo ponunt oleum irinum, & si addas mucilaginem seminis meliloti erit sedatio eius fortior. Emplastrum diachilon cuius iuuamentum notum est ad apostemata dura & ad duritiem hepatis, splenis, & stomachi, & ad scrophulas, omnemq́ue duritiem. Emplastrum diachylon paruum. Rec. litargirij vnc. 6. olei veteris clari lib. 1. mucilaginis psilij vnc. 4. mucilaginis hiosciami vnc. 1. ß. mucilaginis seminis lini, mucilaginis radicis maluæ ana vnc. 2. fiat emplastrum secundum artem. Diachilon paruū resoluens & maturās tumores à caliditate factos,

& apostemata. Emplastrũ diachilon magnum. Rec. litargirij mundi triti & cribellati vnc. 12 olei irini, idest ireos, olei camæmelini, olei anethini ana vnc. 8. mucilaginis seminis lini, mucilaginis fœnigræci, et radicũ althææ, mucilaginis ficuũ pinguiũ, mucilaginis passularum, succi iridis, succi scillæ, hisopi humidæ, glutinis alkanach, idest glutinis pisciũ ana drach. 12. ß. terebinthinæ vnc. 3. resinæ pini, ceræ citrinæ ana vnc. 2. cõficiẽtur hoc modo: lithargiriũ, & suprascipta olea diu in mortario lapideo cũ pistello ferreo conquassentur per spatiũ mediæ horæ, deinde bulliant super ignem leuem cum facilitate semper agitando cum spatula donec coagulẽtur: tunc deponantur ab igne & dimittãtur infrigidari. deinde Rec. mucilagines ac alia, & simul iterum bulliant donec efficiatur eius forma dura: deinde ab igne deponãtur super marmor, & fiant magdaleones, emplastrum diachilon magnũ operosius est quã precedens, et ideo ad resoluendum & maturationẽ omnis duritiei & inflãmationis expertum. Emplastrum de mucilaginibus. Rec. mucilaginis seminis althææ, seminis lini, mediani corticis ulmi, fœnigræci, ana vnc. 4. ß. oleorum camomeli, de lilio, anethi, ana vnc. 1. ß. ammoniaci, galbani, opopanacis, serapini, ana vnc. ß. ceræ nouæ, vnc. 20. croci drach. 2. terebinthinæ vnc. 2. fiat emplastrum vt decet. emplastrum de mucilaginibus est lenitiuũ & mollificatiuum omnis duritiei. Emplastrum ad stomachum, & hepar. Rec. ligni aloes, absinthij, gummi arabici, mastices, cyperi, costi, zinziberis ana vnc. ß. calami aromatici, olibani, aloes, ana

drach. 3.

drach.3. cariophyli, maceris, cinnamomi spicæ, nucis moscatæ, galliæ muscatæ, spicæ nardi, schænanthos an. drach. 1. ß. aggregentur omnia cum miua aromatica, idest miua cum speciebus: & extende super pannũ, & suffumigetur super ligno aloes, & superponatur emplastrũ stomachum, & hepar confortans, & calefaciens ea. Emplastrum de granis lauri. Rec. olibani, mastiches, myrrhæ, an. vnc. 1. ß. granorum lauri, vnc. 2. cyperi, costi an. vnc. ß. mellis colati, quantum sufficit, ad aggregandum: & extendatur in panno, & calidum superponatur vbi oportet. si autem triplicetur cyperus, & ponatur de stercore vaccarum, aut caprarum sicco, inuenitur mirabile ad hydropisim, & inflationes discutiendas. Emplastrum de granis lauri, Mesue, cõferens ad dolores ex frigiditate factos, & uentositate, & proprie ad dolorem ventris, & stomachi, renum, & matricum, vesicæ, & aliorum viscerum præsidio est. Emplastrum de meliloto. Rec. meliloti vnc. 6. florum camomeli, fœnigræci, granorum lauri, radicis althææ, absinthij, ana drach. 3. seminis apij, cordumeni, idest carui agrestis, iridis, ciperi. spicæ nardi, cassiæ ligneæ, ammis, anisi, ana dra. 2. ß. sampsuci drach. 3. ammoniaci drach. 10. stiracis calamitæ, bdellij ana drach. 5. terebinthinæ, vnc. 1. ß. ficuũ pinguium num. 12. sepi hircini, resinæ ana vnc. 2. ß. ceræ vnc. 6. olei sampsucini, olei de spica ana q. s. ad infundendum, & contundendũ. Emplastrũ de meliloto mollificans omnem duritiẽ quæ est in stomacho, hepate, & splene, & omnia viscera mollificat. Emplastrum de gallia. Recipe

galliæ

alliæ moſcatæ, ſchœnu anthus, ana vnc.1.ſs.ramich rhois, acaciæ, hypociſtidas, ladani, gallarum non perforatarum, calami aromatici, roſarum, ſandalorum alborum ſandalorum rubrorum, maſtices, xiloaloes, cariophillorum, ſpicæ nardi, thuris, coſti, myrrhæ, ciperi, abſinthij, ana drach.2. panis biſcocti drach.3. dactili ſicci num.12. ſucci myrti, ſucci lauri, aquæ roſarum, vini auſteri ana vnc.1.ß. miuæ aromaticæ vnc.3. vel 4. gummi arabici, aſſari drach.7. terantur accurate omnia, deinde panis, & dactili 24. horis macerentur in ſuccis. Hæc leuiga, & miua excipe gũmis additis, coquẽtur igne lento ad mellis craſſitudinẽ: quibus in mortario diu permiſce puluerem prædictũ donec totũ fuit uiſcoſum: tẽpore vtendi ſufficitur ligno aloes pãnoillitum. Emplaſtrũ de gallia uentrem totũ inferiorem roborat adſtringendo & calefaciẽdo, quare lienterias, diarrhæas; diſſenterias iuuat à cauſa frigida productas. Emplaſtrum alterum de gallia. Recipe galliæ, rhamich foliorum, & ſeminis roſarum, rhois, ſantali albi, & rubri, ſpodij, ſanguinis draconis, electri, balauſtij, capitum granatorum, hypociſtidos, acaciæ, corticum mandragoræ ana drach.2. cãphuræ drach.ß. polentæ, baccarum mirti, gummi arabici, aſari tenuiſſime tritorum, ana vnc ſs. ſucci vuarum agreſtium vnc.1. ſucci capreolorum, uitis agreſtis unc.2. ſucci extremitatum myrti, aceti, ana unc.4. miuæ acidæ, unc.2. vel 3. tere omnia tenuiter, polentam, baccas myrti gummi, aſarum tenuiſſime trita ſuccis vuarum, capitulorum myrti, & aceto, macera: quibus adde miuam, & coque igne

igne lento ad glutinoſam craſſitiē. tūc pulueres hi diligenter miſce ex hoc portio alutæ illita tempor utendi ſuffiatur xiloaloe. emplaſtrū hoc de galli ad effectus eoſdē, ſed à cauſa calida ꝑfectos ualet Emplaſtrū Andromachi ſecūdū Meſue. Rec. ſep arietū, picis an. drach. 13. gūmi pini vnc. 8. ſandarachæ, auripigmēti, aluminis ſciſſilis, calcis uiuæ ana drach. 3. ammoniaci vnc. 2. ammoniacū ſuper ignē diſſoluatur uino rubro, eiq́; adde olei lib. 2. & reliqua probe puluerata. emplaſtrū Andromachi, podagrā, gonagrā, iſchiadē, & reliquos articulorū dolores antiquos & eorū tumores, & laterū, ſcirrhūq́; ſplenis & hydropē iuuat. Emplaſtrū Andromachi cauſticum ſecundū Meſue. Recipe aquæ ardentis lib. 4. ſeminis orizæ, frumenti excorticati ana vnc. 7. macera in uaſe uitreo bene obſtructo, donec granis diſſolutis totum fiat mucoſum. ſerua, ſed diebus ſingulis ligneo baculo moue, & obtura: exceptum cortice auellanæ, uel arundinis, vel cera pertuſa, & parti admotum, tribus horis aut plus cauterij vice ulcerat, & urit. Emplaſtrum filij Zachariæ ſecundum Meſue. Recipe ceræ flauæ, medullæ cruris uaccæ, adipis anatis, adipis gallinæ, muccaginis, ſeminis lini, pares portiones, olei lini quantum ſufficit, muccaginis althææ, muccaginis fœnigræci, portiones pares. olei leucoij pro oleo lini, vel cum eo, muccaginis œſipi, muccaginis ictyocollæ, quantum ſufficit. Emplaſtrum hoc iuncturarū tophos ac nodos duros mollit, diſſoluit, & craſſa, lenta, æquè pulmonis, & thoracis excrementa expectorare magis habilia reddit. Emplaſtrum

ſtrum ceroneum. Recipe picis naualis bene colatæ,
ceræ ana vnc.2.& drach.3.ſerapini vnc.2.ammo
niaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci ana vnc.1.
& drach.3. aloes, thuris, myrrhæ ana vnc.1.opo-
panacis, ſtiracis calamithæ, galbani, maſtices, alu
minis, fœnigræci ana drach.3. confitæ, ideſt fæcis
ſtiracis liquidæ, bdelii, ana drach.3. litargirii vnc.
1.ß. confice ſic: ſerapinum, galbanum, opopana-
cum, ammoniacum, gummi aliquantulum tuſa cũ
vino tẽperentur: deinde ad mediæ partis uini con-
ſumptionem bulliant: & vaſo ſtanneo poſito ſuper
ignem, cum inceperit bullire, pix naualis bene co-
lata addatur, & cum ſpatula bene agitetur, donec
liquefiat. liquefacta pice, addatur cera, & ea li-
quefacta ponatur colophonia: tum ſtirax cum pi-
ſtello calido trita fruſtatim imponatur. poſtea ma-
ſtice, & olibanum, deinde mirrha cum bdelio. &
interuallo facto ponatur terebinthina et conſequen
ter alumen & lithargirium: ad ultimum fœnum
græcum. & cum decoctum fuerit fundatur ſupra
aquam tepidam, & ab aqua extractũ manibus ex-
primatur, donec tota aqua inde exeat: deinde pul
uis aloes ſuper marmor inunctum cum oleo laurino
malaxetur: poſtremum croco puluerato, & inun-
ctis manibus cum eodem oleo laurino magdaleones
informentur. Emplaſtrum ceroneum, à cera dictũ,
præcipue ualet ad omnem dolorem ſpatularum, &
pectoris ex frigiditate: & ſi humor frigidus illuc
fecerit diſcurſum mire ſoluit, & ſplenem remollit,
valet ad hidropiſim de frigida cauſa hepatis, ſed
eadẽ cauſa matricis frigiditati ſuperpoſitum mul-
tum

tum resistit. Emplastrũ oxicroceum. Recipe picis naualis, croci, colophoniæ, ceræ ana vnc. 4. conficitur sic: galbanum & ammoniacum aliquantulum contusa ponantur in sufficienti aceto per noctẽ, mane uero ponantur super ignem ut eliquentur: & eliquata per caciam colentur & coquantur iterũ, donec pars aceti consumatur, & tunc pix naualis, bene colata addatur, & eliquata pice pone ceram. cera liquefacta, pone colophoniam, deinde terebinthinam, & facto interuallo ponatur mastix, & olibanum, & mirrha, semper agitando cum spatula à principio ad vltimum. quum autem coctum fuerit, in aqua frigida ponatur, & ab aqua extractũ manibus exprimatur ut tota aqua exeat, & super marmor inunctum oleo, lauetur & puluere croci superposito malaxentur & fiant magdaleones. Emplastrum oxicroceũ Nicolai in magno antidotario, ex aceto & croco nomen habet. Emplastrum oxicroceum valet præcipue ad fracturas ossium, et ad membra quæ dolore aliquo affliguntur, et apostemata dura in quacunque parte corporis fuerint, remollit & dissoluit.

Emplastrum de Ianua. Recipe succi betonicæ, succi plantaginis, succi apij, ana lib. 1. ceræ, picis, resinæ terebinthinæ, ana lib. ß. fiat emplastrum.

Emplastrum gratia dei. Recipe terebinthinæ librã ß. resinæ librã 1. ceræ albæ vnc. 4. mastiches vnc. 1. verbenæ, betonicæ, pimpinellæ, an. man. 1. Herbæ pistentur, & in vino albo forti bulliant vsq; ad consumptionem tertiæ partis, colentur, & inde substantia herbarum abijciatur, & cera, resina, et

mastix.

mastix. cum colatura ponantur, bulliant agitando, donec optime incorporentur, & tunc deponantur ab igne, & addatur terebinthina. & totum agitetur cum spatula, & fiat emplastrum.

Emplastrum contra rupturam. Rec. picis naualis, aloes, ana vnc. 3. lithargirij, ceræ rubeæ, coophoniæ, galbani, ammoniaci, ana vnc. 2. visco quercini vnc. 6. vtriusque aristolochiæ, myrrhæ gypsi, thuris, ana vnc. 6. terebinthinæ vnc. 2. isculi idest vermis terræ vnc. 4. gallarum vnc. 4. vtriusque consolidæ, boli armenici ana drach. 4. sanguinis humani lib. 1. confice sic, primo ponatur viscus quercinus: et dimittatur diu bullire in aqua decoctionis pellis arietinæ, sic vt remouetur ab ariete, quæ debet decoqui per diem & noctem: Postea deponatur ab igne & ponantur terebinthina, lithargirium, & colophonia, postea mastix, thuris, isculi, myrrha, & galbanum, & ammoniacum: paulopost consolida maior & minor, gipsus, & bolus armenus. postea super ignem ponatur, & ponatur sanguis humanus: consequenter aristolochia longa & rotunda, & ad vltimum aloe, & semper agitari debet sine intermissione fortiter cum spatula. signum decoctionis est, quando digitis non adhæret. postea ponantur super marmor unctum oleo violato, & manibus malaxetur. Postea teratur iterũ in mortario assidue per duos vel tres dies, deinde vsui reserua.

Emplastrum diuinum. Recipe galbani vnc. 1. drach. 2. ammoniaci vnc. 3. drach. 3. opoponacis vnc. 1. lithargirij lib. ß. ceræ nouæ vnc. 8. olei oliuarum

uarũ lib.1.ß.olibani vnc.1. drach.1. mirrhæ vnc. 1.drach.2.viridis æris vnc.1. bdelij vnc.2.ariſtolochiæ vnc.1. maſtiches vnc.1.aymemis vn.4.miſce omnia ſicut decet & fiat emplaſtrũ. Emplaſtrũ pro matrice, Rec.radicis biſtortæ lib.1.ligni aloes, ſandali muſcatelini ideſt citrini, nucis moſcatæ, berberis antheræ an.vnc.1. cinamomi,cariophyllorũ, ſchæno anthos, florum chamemeli an.vnc.ß. thuris,maſtiches, aliptæ moſcatæ, galliæ moſcatæ, ſtyracis calamithæ,ſtyracis rub.an.drac.3.moſchi fini drach. ß.ceræ lib.1.ß. terebintinæ lib.ß.ladani lib.4.picis naualis lib.3 fiat emplaſtrum ſecundum artem. Emplaſtrum de minio, cuius deſcriptionem ponit Io.de Vigo.Rec.olei roſacei odoriferi lib.1.ß. olei myrtei, vnguenti populeonis an.vnc.4.pinguedinis gallinæ vnc.2. ſepi caſtrati & vaccini ana lib.ſs. pinguedinis porcinæ vnc.7. lithargirij auri, & argẽti an.vnc.3.ſs.ceruſæ vnc.4. minij vnc.3. terebinthinæ vnc. 10. ceræ. q.ſ. & fiat emplaſtrũ ſecũdũ artẽ tendens ad nigredinẽ. Emplaſtrũ de minio valet ad vlcera mala & antiqua,quod probatũ fuit & expertum à Ioanne de Vigo. Emplaſtrum de ceruſſa.Rec. olei roſati lib.2. ceruſſæ lib.4.ceræ albæ, drach.6. fiat emplaſtrum ſecundum artem. Emplaſtrum de ceruſſa conueniens quibuſcunque malis complexionibus calidis factis caliditate ſolis,vel quomodolibet, & fricationi ſeu excoriationi cum calefactione mala. Emplaſtrum palmeum. Rec. lithargirij auri lib.3.olei oliuarum,pinguedinis porci recentis ana lib. 1.ſs. vitrioli viridis vnc.4,extremitatum tenerrimarum palmæ,ad libi

tum

tum & ſemper agitando cum ſpatula palmæ, & lo co extremitatum palmæ tu potes ponere radices cannæ. Emplaſtrum palmeum valens ad vulnera vbi eſt ſanguis, & apoſtemata peſtilentialia, & exituras, & aduſtionem, & compreſſionem, & attractionem. Emplaſtrum triapharmacum. Rec. olei lib. 4. lithargyrij auri lib. 2. aceti lib. ſs. fiat emplaſtrum ſecũdum artem. Emplaſtrum triapharmacũ faciens naſci carnem in vulneribus, & conſolidans ea. Emplaſtrum deſiccatiuum. Rec. lithargirij auri vnc. 3, olei roſati, olei violati, ana lib. ſs. ceræ vnc. 12. lapidis calaminaris, terræ ſigillatæ, minij ana vnc. 4. camphoræ, drach. 1. fiat emplaſtrum in mor tario ſecundum artem vt decet. Emplaſtrum deſic catiuũ rubeũ eſt in uſu apud chirurgos ad deſiccã dum vlcera mundificata. Præter eiuſmodi prædicta emplaſtra ſubſequens eſt vt alia etiam ad diuer ſas diuerſorum membrorum ægritudines vtilia ſub ſcribamus, & primo. Emplaſtrum capitale ad puerorum ictus. Rec. farinæ fabarũ, farinæ hordei an. vnc. 1. roſarum myrthillorum, balauſtium an. vnc. ſs. florum camamillæ, betonicæ ana drach. 2. abſinthij. drach. 1. olei roſacei vnc. ſs. cum vino auſte ro & modico aceto ſecundum artẽ fiat emplaſtrũ. Emplaſtrum ad teſtium dolores. Rec. parietariæ. man. 1. ſulphuris vnc. 3. roſarum rubearũ, florum camamillæ an. vnc. 1. cum vino ſtiptico fiat emplaſtrum. Aliud ad idẽ. Rec. cimini vnc. 1. ammeos, amyli, baccarũ lauri, cyperi, farinæ fænugræci, dau ci, olei cocti ana unc. ſs. farinæ lupinorum, farinæ fa barum, ana unc. 1. & ſs. miſce omnia cum uino au-

ſtero oleo anethino, oleo de ſpica. q. ſ. fiat emplaſtrū. Emplaſtrum ad mãmas. Rec. ficuum nu. 4. piperis longi unc. ſs. ſalis unc. 1. ireos unc. 3. aſſungiæ porcinæ unc. 4. miſce fiat emplaſtrum. Emplaſtrum omnes dolores vlcerum mitigans. Rec. olei communis un. 3. foliorū ſambuci. m. 2. picis colophoniæ unc. 2. terantur folia & ſecundum artem fiat emplaſtrū, Emplaſtrum digerens in apoſthemate calido. Rec. farinæ triticeæ uel hordeaceæ partes duas, olei camamelini, & aquæ. q. ſ. & fiat emplaſtrum. Emplaſtrum pro materia nimis calida. Rec. foliorum maluæ quæ decoquãtur in aqua, poſtea exprimãtur et conterantur, farinæ triticeæ, farinæ fænugræci ana unc. 1. ſeminis lini unc. ſs. floris camamelini pug. 1. miſce & cum butyro uel oleo camamælino, oleo roſaceo, pinguedine capi & gallinæ decoquãtur, et ſecundum artem fiat emplaſtrum. Emplaſtrum ulcera ſine ferro uel quouis alio medicamento, ſiue auxilio conſolidans. Rec. ſalis ammoniaci, lib. 1. diſtilletur, ex quo detrahentur aquæ unciæ tres, ſucci plantaginis unc. 3. farinæ hordei. q. ſ. miſce fiat emplaſtrum. Emplaſtrum breuiter digerens. Rec. maluæ, altheæ, radicum liliorum alborum, pinguedinis gallinæ, butyri, ſeminis lini, farinæ fænugræci ana unc. i. decoquatur althæa et malua ĩ ſufficiẽti aqua: coquantur cepæ ſiue radices liliorū alborū ſub cineribus: terantur oĩa & ſecũdũ artẽ fiat emplaſtrū. Emplaſtrum pro vlcere phlegmatico. Rec. radicū altheæ & florum apij, ana partes æquales: decoquãtur in aqua & fiat emplaſtrum. Emplaſtrum digerens ex arte materiam in carbunculo. Rec. ſucci

apij,

apij, farinæ triticeæ, misce pedetẽtim, pone ad ignẽ & secundũ artẽ fiat emplastrũ cum modico melle.

De Vnguentis. cap.7.

NGVENTVM *apostolorum Auicẽ. in quinto can. Rec. terebinthinæ, ceræ albæ, resinæ ana drach. 14. opopanacis, floris æris ana drach. 2. flãmoniaci drach. 14. aristolochiæ longæ, thuris masculi ana drach. 6. myrrhæ, galbani ana drach. 4. bdelij drach. 6. lithargyrij drach. 9. infundatur bdelium, ammoniacum & galbanum aceto bono, & ibi dissoluatur, & dequoquantur omnia in æstate cum duabus libris olei, & in hyeme cum tribus. Vnguentum apostolorum Auic. v. canone, tractatu vndecimo, quod in vsu est, rectificãs cum facilitate fistulas difficiles, & scrophulas paruas, nec est aliquid simile ei, & mundificat vulnera ex carne mortua & pus, & consolidat, & dicitur quod est medicina duodecim apostolorũ. Vnguentum rosatum. Rec. axungiæ porcinæ recentis quantitatem quam volueris, & lauetur in aqua calida nouies & tantundem cum aqua frigida lotione vltima, deinde terantur cum ea rosarum rubearum recentium quantum ipsa est, & dimittantur marcescere per dies septem. deinde coquãtur cum facilitate & colentur, & iterum tantundem rosarum terantur & dimittantur per alios septem dies marcescere, & fundantur super, succi rosarum circiter part. ß. olei amygdalarum partes 6. Et iterum*

coquantur cum facilitate vsque ad succi consumptionem: & quando disrumpitur in aqua rosarum parum opij & proijcitur in decoctione, est mirabile. Vnguentum rosatum sedatiuum inflammationũ, & erysipilæ, & ignis persici, & confert sodæ calidæ & inflammationi stomachi & hepatis. Vnguentum basilicum magnum. Rec. ceræ albæ, resinæ pini, sepi vaccini, picis naualis, glutinis alunbath, idest glutinis piscium, olibani, myrrhæ, ana vnc. 6. picis vnc. 3. & aliorum omnium ana vnc. 1. ß. vnguentum basilicum magnum confert vulneribus, in quibus est calefactio, & proprie in vulneribus neruosis: mundificat enim & incarnat ea. Vnguentum basilicum minus. Rec. resinæ, picis, ceræ, olei quod sufficit. Vnguentum aureum. Recipe ceræ citrinæ vncias 6. olei boni lib. 2. ß. terebinthinæ vncias 2. resinæ colophoniæ ana vnc. 1. ß. olibani, mastiches ana vnc. 1. croci vnc. 1. & fiat vnguentum. Vnguentum aureum curat & consolidat plagas, sanum, & expertum. Vnguentum populeũ. Recipe oculorum populi lib. 1. ß. papaueris nigri, foliorum mandragoræ, cimarum rubri tenerrimarum, foliorũ hiosciami, solatri, vermicularis, lactucæ, semperuiuæ, bardanæ violæ, scutum cœli, idest vmbilicus ven. ana vnc. 3. axungiæ porci recen. sine sale lib. 2. Omnes herbæ pistentur, & bulliant cum axungia, & fiat vnguentum secũdum artem. Vnguentum populeum Nicol. taliter dictum, quia fit de oculis populi, & valet contra calorem febris acutæ, & his qui dormire nequeunt, inunctis temporibus, & pulsibus, & plantis manuum & pedũ.

Vnguentum

Vnguentum martiatum. Recipe *ceræ albæ lib.2. olei lib.8. roriſmarini, foliorum lauri ana vnc.8. rutæ drach.7. tamariſci vnc.7. esbrij, ſauinæ, balſamitæ, ideſt menthæ aquaticæ, liliſagi, ideſt ſaluiæ, ocimi, ideſt baſiliconis, polij ſiler montani, calaminthæ, arthemiſiæ, enulæ, betonicæ, brancæ urſinæ, ſpargulæ, ſcilicet minoris, herbæ uenti, ideſt parietariæ, pimpinellæ, agrimoniæ, abſinthij, herbæ paralyſis, ideſt primulaueris, herbæ ſanctæ mariæ, cimarum ſambuci, herbæ craſſulæ, ideſt fabæ graſſæ, millefolij, ſemperuiuæ, chamædrios, centaureæ, foliorum fragulæ, quinquefolij, herbæ tetrahit, ideſt herbæ iudaicæ ana vnc.4. radicis euiſci, ideſt radicis althææ, cimini, myrti ana vnc.3. fœnigræci vnc.1.ſs. butiri recentis vnc.1. drach.2. vrticæ, violæ, papaueris rubri, mentæ ſaracenicæ, & alterius mentæ, lapaceoli, polytrichi, cardum cœli, ideſt cardi benedicti, matrisſiluæ, ideſt caprifolij, herbæ muſcatæ, maturellæ, ideſt valerianæ alleluya, ideſt trifolij acetoſi, linguæ ceruinæ, ideſt hemionitidis, criſpulæ, ideſt oculi bouis: ſecundum compoſitorem, eſt herba cancri, camphoræ, ſtiracis, medullæ ceruinæ, ana vnc.ß. adipis vrſini, adipis gallinarum, maſtiches, ana unc.1. thuris unc.ſs. olei nardini drach.2. colligantur omnes herbæ in menſe maio, & in uno die, aut in duobus, ſi poteſt, ab hora tertia uſque ad meridiem, & poſtea tere omnes herbas ſimul, & infunde ſeptem diebus in vino odoriſero. octauo die coquantur lento igne, & quum vinum aliquantulum incipit conſumere, addatur ſupradictum oleum & bulliant, donec herbæ*

incipiant diminui, deinde studiose cola, & proiectis herbis iterum super ignem ponantur: & quum bullire cœperint, ponatur stirax: & cum modicum bullierint, ponatur butyrum, & axungia aliquantulum contusa, & oleum nardinum, & mastix, & olibanum, & postea cera: & cum cera liquefacta fuerit, semper cum spatula agitando ab igne deponatur, & cum coagulatum fuerit reponatur. Vnguentum martiatum magnum à Martiano peritissimo medico dicitur, à quo fuit inuentum, quod facit ad dolorem & frigiditatem capitis, pectoris & stomachi, & schlirosim splenis & hepatis, & ad ilij dolorem ad solem, vel ad ignem inunctum statim subuenit. paralyticis, isciaticis, nephreticis, podagricis prodest, tumores reprimit, durities remollit, spasmaticis & tepide febricitantibus valet, & contra omnes dolores ex frigiditate. Vnguentum aragon. Recipe rorismarini, maioranæ, radicis iarij, serpilli, rutæ, radicis sicydis, idest cucumeris anguini ana vnc. 4. foliorum lauri, saluiæ, sauinæ ana drach. 3. policariæ maioris, policariæ minoris, laureolæ ana vnc. 9. brioniæ vnc. 3. nepetæ, foliorum sicydis, idest folij cucumeris anguini, siue siluestris asinini, ana vnc. 6. mastiches, olibani ana vnc. 7. pirethri, euphorbij, zingiberis, piperis, ana vnc. 1. olei mustelini, petrolei, vnc. 1. adipis ursini, olei laurini ana unc. 3. butyri vnc. 4. olei cõmunis lib. 5. ceræ lib. 1. unc. 3. herbæ, & radices colligantur ut in martiato, in mense tamen iunij, & fortiter contusæ in mortario ponantur in oleo per septem dies, octauo verò desuper ignem ponantur,

ur, & coquantur, donec herbæ detrudantur in fun
dum, postea per saccum colentur, & iterum super
ignem ponantur, & cum inceperint bullire, adda-
tur oleum laurinum, butyrum, adeps ursinus et ce-
ra, qua liquefacta ponatur petroleum, & mustelli-
num, postea mastix, & olibanum, & ad ultimum
zingiber, piper, pirethrum & euphorbium, & ab
igne deponatur, & usui reserua. Vnguentum ara-
gon, idest adiutorium, ualet ad dolorem ex frigi-
ditate uiri, & mulieris tali modo inunctum: in te-
sta oui mūda primum calefac ad ignem, deinde su-
perinungatur, & postea testa calida superponatur
loco patienti: ualet ad spasmum & tetanum, &
ad dolorem iliorum & renum tali ordine vt supra
diximus: artheticis, et ischiaticis multū prodest: &
quartanarijs si spina inungatur ante horam acces-
sionis. Vnguentum de althæa. Rec. radicis ibisci,
idest althææ lib.2. seminis lini, fænigræci ana lib.
1. scyllæ lib.ß. olei lib.4. ceræ lib.1. terebinthi-
næ, gummi hederæ, galbani ana unc.2. colophoniæ,
resinæ ana lib.ß. radices bene abluantur, et teran-
tur simul fænumgræcum, semen lini, et scylla, et
quum bene trita fuerint, postea totum in septem li-
bris aquæ per tres dies ponatur, quarto die uero
super ignem bulliat, donec incipiat inspissari, dein-
de paulatim ponatur in sacco: et quum exprimere
volueris, addatur aliquantulum aquæ feruentissi-
mæ ad extractionem illius uiscosi succi, tunc acci-
pe de illo succo lib.2. et cum oleo simul bulliat us-
que ad succi consumptionem. postea addatur cera,
et quum liquefacta fuerit, adde terebinthinam, gal
DDd 4 banum,

banum, et gummi hederæ, ad vltimum ponatur puluis resinæ, et colophoniæ, et cum coctum fuerit ab igne deponatur: et quum infrigidatum fuerit, conglutinatum diligenter colligatur et vsui reseruetur. Vnguentum de althæa valens proprie ad dolorem pectoris ex frigiditate et pleuresi, et super pectus inunctum sanat omnia loca infrigidata, calefacit, mollificat, et humectat. Vnguentum Agrippæ. Recipe brioniæ lib. 2. radicis sycidis, idest cucumeris anguini lib. 1. scyllæ unc. 6. iridis unc. 3. radicis filicis unc. 2. radicis ebuli, tribuli marini ana unc. 2. radices ter vel quater abluantur, et terantur in pila marmorea. Et in lib. 4. olei lentiscini uel communis ponantur per duas dies: sed si per sex uel per septem dimittatur plus valet, quia calorem, et odorem sibi et efficaciā uendicat: tertio uerò die super ignē ponātur, et tandiu bulliant, donec incipiant radices dimitti, postea ponantur in sacco, & exprimendo colentur, & quum colata fuerint, iterum super ignem mittantur. & quum bullire inceperint, ponantur vnc. 15. ceræ albissimæ, & liquefacta cera ab igne deponatur, & cum infrigidatum fuerit, collige in vase & reserua vsui. Vnguentum Agrippæ in magno antidotario Nicolai, quo Agrippa rex Iudæorum vtebatur, valet hidropisi, & omnibus tumoribus in quacunq; parte corporis fuerint, & ad neruos indignatos: vrinam prouocat: & inunctum super ventrem laxat: & dolori renum ex frigiditate optime facit. Vnguentum pompholigos. Recipe olei rosati vnc. 10. ceræ albæ vnc. 5. succi granorum solatri vnc. 8.

cerusæ lotæ vnc.4. plumbi vsti, tutiæ ana vnc.2. thuris, vnc.1. puluerizentur, quæ sunt puluerizanda, sicut alchool, idest subtilissime, post fac coqui succum solatri, cum oleo rosato vsq; ad consumptionem succi. tunc adde ceram cum puluere, & fac inde vnguentum, & incorporetur in mortario. *Vnguentum palmeum. Recipe olei veteris, lithargyri ana lib. 3. axungiæ veteris purgatæ à membranis & sale lib. 2. calciteos vnc. 4. ramos recentes palmæ num. 3. liquatis igne axungia & oleo in vase stannato asperge lithargirium et chalcitim mouendo continenter palmæ ramis: & coque ad iustam crassitiem, iniecto ipsi inter coquendum vno ramorum minutim conciso. vel sic. Recipe lithargiri, adipis porci purgatæ à sale & membranis vnc. 5. chalciteos viridis vnc.4. ramis palmæ, & radice cannæ moueantur.* *Vnguentũ palmeũ ad vulnera cruenta, tumores pestilentes, & exituras, vsta, rupta, contusa, & inde nata ecchinomata conficitur.* *Vnguentũ diaphœnicon. Recipe adipis ceruinæ antiquæ mundæ & colatæ, adipis vitulinæ antiquæ mũdæ & colatæ, ana lib. 1. ß. chalciteos vnc.4. olei antiqui, lithargiri puri, ana lib.3. segmentorum recentium palmæ quantũ sufficit, chalcitis & lithargirios læuissime trita, & cera cribro tenuissimo, post oleo paulatim affuso simul terantur: addito deinde adipe igni lento coquantur semper mouendo palmæ ramis recẽtibus, & excorticatis, quorum extremum vbi siccius euaserit nouos substitue: iniectis etiam tum ipsi vnguento segmentis.* *Vnguentum diachalciteos,*

ulcera

vlcera cruenta, fistulosa, pituitæ salsæ, maligna, & disepulotrica glutinat: herpetas, tumores, pestilentes, & qui ex humoribus varijs constant, sanat. Vnguentum mirabile. Recipe myrrhæ, aloes, sarcocollæ, ana vnc. 1. mellis despumati vncias. 6. vini albi boni quantum sufficit, coque igne lento ad spissitudinem. Vnguentum mirabile relatum ad Nicodemum, vlcera putrida & fistulas purgat, carne implet, glutinat, cicatrice tegit, putredinem arcet. & si vlceri caro supercreuerit, adde vnguenti chalciteos vnc. ß. Vnguentum aliud eiusdem. Recipe myrrhæ, aloes, an. drach. 9. vini albi quantum sufficit, his tritis tenuissime vinum paulatim affunde, semper miscendo vsque ad mellis crassitudinem, vtere. Addunt nonnulli chalciteos drach. 1. ß. alij olei myrtini & vini portionem paucam vicissim miscent. Vnguentum magnum ceraseos. Recipe hammoniaci vnc. 1. bdellij, thuris masculi, aristolochiæ, sarcocollæ, ana drach. 5. myrrhæ, galbani ana vnc. ß. lithargiri drach. 15. aloes, opopanacis ana drach. 2. ß. æruginis drach. 3. resinæ drach. 14. ceræ albæ vnc. 2. olei quantum sufficit. lithargirium tere, & cum oleo coque, donec liquefiat. Tunc depone ab igni, & dum modice refrixerit, misce hammoniacum, & bdelium aceto soluta: redde igni, coque ad iustam crassitiem, tuncque reliqua permisce. Vnguentum magnum ceraseos vlcera maligna, putrida, fistulosa, sorde & carne mortua purgat, carne implet, glutinat, & cicatrice tegit. Vnguentum ceraseos paruum. Recipe aristolochiæ,

ireos,

eos, sanguinis draconis, hammoniaci, sarcocollæ ana vnc. ß. lithargiri læuigatæ vnc. 5. olei lib. 1. coque lithargirum, cum oleo, donec liquefiat; tunc cetera, vt in priore misce. Vnguentum ceraseos paruum, vlcera tam vetera, quàm noua terget, carne implet, glutinat, cicatrice claudit. Nam magis sarcoticum est altero. Vnguentum ciclamini magnum. Recipe succi ciclamini lib. 3. succi cucumeris agrestis lib. 1. olei irini lib. 2. butyri vaccini lib. 1. pulpæ colocinthidos vnc. 4. polipodij vnc. 6. euphorbij vnc. ß. sagapeni aur. 5. myrrhæ aur. 2. ceræ vnc. 5. fellis vaccini aur. 5. scammoniij, aloes, mezerei, colocinthidos, turbith, ana aur. 5. euphorbij aur. 2. salis gemmæ aur. 3. piperis longi, zingiberis, chamæmeli ana aur. 2. colocinthid. polipodium. euphorbium sicca, tere, & macera dies octo succis & oleis in vase vitreo angusti oris bene obstructo: post semel feruefac, cola: deinde sagapenum & myrrham in aceto dissoluta coque mouendo ad succorum prope consumptionẽ. Tunc adde ceram, fel, & feruefac simul, donec cera liquatur. tunc insperge reliquos pulueres. Vnguentum ciclamini magnum, relatum ad Alexandrum, illitum stomacho, vomitum purgat: hipogastrio autem iunctum aluum deijcit: ob id hidropicos mire iuuat, serosum excrementũ large vacuando: vermes quoq; necat & educit. adhibetur non potentibus sumere medicamentum purgans. Vnguentum ciclamini paruum, Rec. succi ciclamini, succi glutinosi ex radic. filicis extracti, succi ebuli ana vnc. 9. succi summitatum

tamaricis vnc. 2. olei irini lib. 2. æsypi drach. 5 hammoniaci, bdelij, ana drach. 1. ß. aceti quanti sufficit, ceræ flauæ vnc. 6. corticum radicum capparis vnc. 1. ß. spicæ nardi vnc. ß. fiat vt prius. Vnguentum ciclami. paruum splenis tumores etiā scirrhosos dissoluit & strumas. Vnguentum ex panno lineo. Recipe opoponacis vnc. 1. rasuræ panni linei tenuis, puri, antiqui vnc. ß. vini, mellis, olei rosati myrtini ana vnc. 5 lithargiri, aloes, sarcocolæ, myrrhæ, ana drach. 2. ß. Ferè paulatim affundendo nunc vinum, nunc oleum, vel mel, adduntur quandoque chalciteos drach. 2. Vnguentum hoc mirabile ad vlcera maligna, fistulosa, carne implenda. Vnguentum ex cantharidibus. Recipe cantharidum recentium drach. 10. axungiæ porci vnc. 5. ß. tere simul, dies septem. marcescāt, post coque, cola, serua vitreo vase. Vnguentum ex cantharid. causticum phænigmon & vesicas excitat, vlcerat: alphos, pannos, lentigines, cutis maculas delet. Vnguentum ex bdellio. Recipe bdellij drach. 6. euphorbij sagapeni, ana drach. 4. castoris drach. 3. ceræ drach. 15. olei iasmini, leucoij lutei drach. 10. bdellium & sagapenum dissoluantur aqua rutæ agrestis: cætera cum aqua calida vniantur & fiat vnguentum. Vnguentum ex bdellio epilepsion, paralysin, spasmum, cæteros neruorum affectus frigidos, ac scirrhosos iuuat. Vnguentum alterū ad idem pollens. Recipe castorij drach. 2. pirethri, euphorbij, staphidos agriæ, zingiberis, sinapis, ana vnc. ß. succi radicum, succi asphodeli, succi rutæ siluestris, ana vncias 4. ceræ

unc. 5.

vnc. 5. olei rosati vnc. 20. cum succis omnia vniã ur: deinde coquantur cum cera & oleo ad succorum consumptionem. coletur, reponatur. Vnguentum philagrios. Recipe ceræ vnc. 3. æsypi, succi rutæ agrestis ana vnc. 2. euphorbij, piperis, ammoniaci, croci, thuris, castoris, terebinthinæ, opoponaci ana drach. 2. stiracis, myrrhæ purioris drach. 2. ß. Vnguentum philagrios spasmũ & paralisim iuuat. Vnguentum ex cerusa. Recipe cerusæ lithargiri ana vnc. 6. plumbi vsti, scoriæ argenti ana vnc. ß. mastiches, thuris, ana drac. 2. ß. olei rosati, aceti albi ana quãtum sufficit. Tritis omnibus in mortario, affunde paulatim nunc oleum, nunc acetum, semper mouendo, donec pinguescant, velut nutrita. Vnguentum ex cerusa sanat ambusta erisipelata, scabiem siccã, & vlcera calida. Vnguentum tripharmacum. Recipe lithargiros læuissime tritæ, oleo vicissim & aceto paulatim affusis in mortario mouetur ad iustam cassitiem. uel, Recipe lithargiri, aceti ana vnc. 1. olei vnc. 2. coque igne lento ad crassitiem, est enim sarcoticum & epuloticum. Vnguentum psoricum Alexandri secundum Mes. Recipe cerusæ, litargiri psorici, aloes, croci, cadmiæ argenteæ, argenti viui extincti, ana portiones æquales, olei oleandri, aceti, ana quantum sufficit. Hoc vnguentũ psoram sanat, impetiginem à pituita salsa, cutis asperitatem, & alia cutis vitia terget. Vnguentũ psoricum aliud. Recipe lithargiri albi, calcanthi, ana partem vnam, æruginis partem dimidiam, aceti acerrimi quantũ suf. Terantur die uno in Sole æstiuo

le æstiuo paulatim affundendo acetum. Deinde i
uase uitreo probe obstructo condantur sub fim
diebus quadraginta. Psorium hoc medicame
compositum ad fistulas, cancros, scabiem siccam,
lepram, carnis putridæ incrementum. Vnguen-
tum ulcera sanans antiqua, disepulotica. Recipe
aloes myrrhæ ana partes æquales, succi absynthij,
chelidonij, plantaginis, ana quantum sufficit, aloen,
et myrrham tere cum succis ad mellis consistentiã,
ex linamento adhibe. Vnguentum enulatum. Re-
cipe radicis enulæ campanæ, coctæ cum aceto, &
pistatæ, vt decet lib. 1. axungiæ porci, olei commu-
nis ana unc. 3. ceræ nouæ unc. 1. argenti uiui extin
cti, terebinthinæ lotæ ana unc. 2. salis communis
puluerati unc. ss. incorporentur ut decet. Vnguen-
tum pro scabie. Recipe axungiæ porci, olei lauri-
ni, argenti uiui extincti, ceræ mundæ, mastiches,
thuris albi ana unc. 2. salis communis vnc. 8. succi
plantaginis, succi fumiterræ, ad libitum cõfice sic,
ceram, oleum laurinum, et axungiam pone ad ignẽ
cum succis, et bulliant, donec simul liquefiãt, dein-
de adde salem, olibanum, mastichem, & bulliant
omnia simul vsque ad consumptionem succi. postea
deponantur ab igne, & addatur argentum uiuum
extinctum utsupra, & utere. potens est, sed caue
ne ob argentum uiuum attingat prope membra
principalia, addeq́ue mastichem syl. Hoc unguen
tum sine argento uiuo paratum comedas. Aliud
pro pueris. Recipe terebinthinæ bene lotæ unc. 4.
butyri loti unc. 2 salis unc. 1. succi citrangulorum,
vitellos ouorum ana num. 3. olei rosati, unc. 1. mi-
scean-

sceantur omnia simul, & fiat unguentum. Vnguentum desiccatiuum rubrum. Recipe lapidis calaminaris, terræ sigillatæ ana unc.4.lithargiri auri, cerusæ ana unc.3. camphoræ drach.1. ceræ unc.5. olei rosati, olei uiolati,ana unc.6. fiat unguentum secundum artem. Vnguentum contra uermes. Recipe olei amygdalarum amar.unc.1.succi foliorũ persici, matricariæ ana vnc.ß.rosarũ, farinæ lupinorum, cornu cerui vsti ana,drach.1.aloes succotrini drach. 2. quidã addunt de felle taurino drach.2.modicum aceti, & ceræ quantum sufficit. Vnguentum resumptiuum. Recipe axungiæ porci recentis unc.4.axungiæ gallinaceæ,axungiæ anseris,axungiæ anatis ana unc.2.hyssopi humidæ unc. ß.olei uiolati, olei chamæmeli, olei anethini ana unc.2.mucilaginis tragacanthæ,mucilaginis seminis cotoneorum,mucilaginis seminis lini,mucilaginis seminis bismaluæ, macilaginis gummi arabici ana unc.ß. misce & fac unguentum. Vnguentum album Rhasis. Recipe olei communis lib.2. cerusæ subtilis lib. 1. ceræ albæ unc. 6. & quidam addunt camphoræ drach.2. fiat unguentum secundum artem.Vnguentum nutritiuum. Recipe lithargyri auri unc.3. olei communis lib.ß.aceti unc.3. fiat unguentũ in mortario plumbeo secundum artem. Vnguentum Aegyptiacum. Recipe floris æris aur.5. mellis aur.14.aceti fortis aur.7. coque super ignẽ donec inspissentur,addũt aliqui thuris masculi triti aureos.2.ß.aureus apud modernos est drach.1.ß. Vnguentum Aegyptiacum confert ad uulnera antiqua,& fistulas quæ indigent mundificatione; abstergit

stergit enim, & mundificat ea à carne mortua & putredine. hoc in frequenti usu est uulnerarijs medicis, solentq; unguentum de melle appellare. Vnguentum citrinum. Recipe boracis, drach. 2. camphoræ drach. 1. coralli albi unc. ʃs. amenti dulcis unc. 1. umbilici marini, tragacãthæ albæ, amyli an. drach. 3. marmoris, crystalli, anthallis, dentalis, olibani albi, nitri ana drach. 2. marmoris albi, drach. 2. gersæ, serpentariæ unc. 1. cerusæ unc. 6. confice sic: terantur tragacantha & umbilicus marinus in mortario marmoreo cum pistello ferreo insimul. cæteræ sigillatim in eodem mortario terantur, & cum panno subtilissimo cribrentur, & cum axungiæ porci recentis sine sale lib. 1. ʃs. sepi caprini vnc. 1. ʃs. axungiæ gallinaceæ vnc. 1. positis axungijs in cacabo, & cacabo posito & pendente in caldario pleno aqua supra ignem, ita bulliat aqua illa, vt ex calore aquæ axungiæ liquefiant, & liquefactæ per subtilem pannũ album colentur in catino, & mox totus puluis apponatur, præter camphoram & boracem, semper agitando cum spatula, vt omnium fiat bona incorporatio: quo facto, pomo citrino. à duobus aut pluribus mittatur, simul misceatur, semper cum spatula agitando, & sic cum inceperit totum bullire, camphora cum borace apponatur, remotum ab igne donec incipiat frigescere agitetur, & cum infrigidatũ fuerit, recondatur. & nota quod in vna libra pulueris debent esse octo libræ axungiæ colatæ. Vnguentum de cyclamino. Rec. succhi cyclamini lib. 3. succi cucumeris agrestis lib. 1. olei irini lib. 2. butyri vaccini lib. 1. euphorbij

vnc. 1.

vnc.1.pulpæ colocynthidos vnc.3.polypodij. vnc. 6.sagapeni aur.5. myrrhæ prius in aceto dissolutæ aur.3.ceræ vnc.5.fellis vaccini aur.5.scammonij, aloes, cocci gnidij, colocynthidos, turbith.an.aur.5. salis gemmæ aur.3.euphorbij, piperis longi, gingiberis, chamemeli, cinamomi an.aur.2.succos, oleũ irinum, butyrum, polypodium, pulpam, trita in vase vitreo angusti oris octo dies simul reponantur probe obstructo: post hos semel ferueſiat, coletur, colato adde sagapenum, myrrham: coque semper mouendo rudicula, donec succus prope omnis consumptus erit: tunc adde ceram, fel, coque donec cera erit liquata: tunc reliqua puluerizata & addita in mortario permisceantur. Vnguentũ de cyclamino ventri, femori, ilibus inunctum aluum deiectione purgat: stomacho autem inunctum, vomitu aquas serosas. idoneũ hydropicis & à medicamento abhorrẽtibus: vermes quoque necat, & educit. Vnguentum de cyclamino alterum. Rec. succi cyclamini, humoris lenti ex radice filicis emulcti an.lib.1. succi summitatũ tamaricis vn.2. olei irini lib.2.œsypi vn.15.aceti vn.2.ammonaici, bdelij.an.vn.1. ſs.ceræ flauæ vnc.6. Vnguentũ hoc ex cyclamino duritiem splenis resoluit etiam lapidosam, & strumas. Vnguentũ neapolitanum Ioan.de Vigo, alij gallicum vocãt. Recipe olei chamemeli, aneti, de spica, de lilio ana vnc.2.pinguedinis porcinæ, pinguedinis vituli ana lib.1. euphorbij.drach.5. thuris drach.10. olei laurini vnc.1.ß.pinguedinis viperæ vnc.2.ſs.ranarum virentium num. 6.lumbricorum lotorum in vino vnc.3.ſs.succi radicum ebu

li & enulæ ana vnc. 2. schœno anthos, stæchadis, matricariæ ana man. 1. vini odoriferi lib. 2. bulliant omnia simul vsq; ad consumptionē vini, deinde coletur, & in colatura adde lithargyrij auri lib. 1. terebinthinæ claræ vnc. 2. cum cera alba fiat cerotum aut vnguentum, addendo in fine cocturæ stiracis liquidæ vnc. 1. ss. deinde auferatur ab igne cū baculo agitando, donec tepidum fuerit: postmodum addatur argenti viui extincti cum saliua vnc. 4. cum baculo agitando donec argentum viuum optime sit incorporatum. aliud vnguētum. Recipe olei de spica unc. 1. olei tartari, olei laurini, olei petrolei ana vnc. ß. axungiæ porci vnc. 4. thuris vnc. ß. euphorbij. drach. 1. ß. vnguenti de althæa, vnguenti agrippæ ana unc. 1. argēti viui vnc. 4. misce simul & fiat vnguentū secundum artem. Vnguentum Galeni. Recipe ceræ albæ lib. 1. olei rosati lib. 3. liquefiant omnia simul, deinde lauentur cum aqua frigidissima lauationibus pluribus, vsquequo bene albescat, & quanto magis lauatur, tanto fit perfectior, in fine vero conquassentur seu lauentur cum pauco aceti boni. Vnguentum mirabile ad omnia vlcera & vulnera, digerens materias crudas ac indigestas et dolores particulæ affectæ persoluens, idque vnica applicatione. Recipe pinguedinis veruecis vnc. 3. pinguedinis tassi vn. 2. pinguedinis cerui vnc. 1. pinguedinis muris montani quem vulgus marmotā uocat, unc. 1. ß. pinguedinis gallinæ, cati siluestris an. unc. ß. pinguedinis ursi un. 2. ß. medullæ bouinæ, dialtheæ, agrippæ an. unc. 1. diaquilonis, diapostoliconis, ana drach. 6. ceræ albæ unc. 6. olei

unc. 4.

unc.4.butyri unc.2. axungiæ porci masculi unc.5. rasinæ pini unc.3.terebinthinæ unc.2.farinæ fœnu græci, farinæ seminis lini, an. unc.1.æruginis.drac.2.lithargyrij unc.1.succi plantaginis, succi solani, succi uiolarum, succi betonicæ, ana unc.2.picis naualis unc.2. fiat emplastrum commiscēdo primum succos, postea pinguedines, & deinde quæ subsequuntur. Vnguentum capitale ad capitis ulcera & uulnera resoluenda præcipue ubi fractum sit os. Recipe betonicæ, matrisiluæ, pimpinellæ, perforatæ, cariophylatæ, pelosellæ ana unc.2.imponātur uirides in optimo uino stiptico ad librā per triduū, postmodum decoquantur ad tertias, exprimantur herbæ per colum, & in decocto imponantur olei rosacei unc.4. bulliat aliquantulum, deinde addatur rasinæ pineæ, ceræ nouæ ana unc.2.cum præcedentibus liquefiant ac subiungantur terebinthinæ albæ unc.3.& secundum artem fiat unguentum. Vnguentum ad extrahendum fractum os, ex capite. Recipe lithargyri aur. lib.1. ammoniaci, calaminthæ, thuris, masticis ana unc.2. ceræ rubeæ, picis hispanicæ ana unc.6. ceræ albæ unc.3. terebinthinæ, sarcocollæ, dictami, aristolochiæ longæ, radicis brioniæ ana unc.1.succi radicum ireos unc.3. olei ueteris lib.3. fiat unguentum solidum. Vnguentum ad extrahendum telum, lignum, uel quodcunque occlusum sit in aliqua parte corporis. Recipe rasinæ pineæ unc.2. galbani unc.3. lapis calaminthæ unc.1.fellis bouini unc.1.ß. terebinthinæ vnc.3.ceræ nouæ vnc.2.primum coletur rasina, terebinthina, galbanum, & cera, postea misceantur cum

felle bouino, & tandem addatur puluis lapidis calamithæ, & secundum artem fiat vnguentũ. Vnguentum ad mollificandum neruos contractos & obduratos. Recipe melliloti. drach. 6. floris camamillæ, fœnugræci, lauri, altheæ, radicis absinthij. an. drac. 4. sinapi, agnicasti, ireos, cyperi, carui, spicæ, cassiæ ligneæ, ammeos, anisi, an. drach. 5. terebinthinæ. drah. 1. ficuum num. 12. adipis capræ. q. s. secundum artem fiat unguentum. Vnguentum ad roborandum neruos. Recipe myrrhæ, thuris an. drach. 8. ireos drach. 2. mucilaginis radicum altheæ, seminis fœnugræci, axungiæ gallinæ & anseris ana drach. 1. aristolochiæ rotundæ drach. 2. ss. opopanacis, ammoniaci, seminis rutæ ana drach. 1. spicæ drach. 2. styracis liquidæ. drach. 6. ss. olei camæmelini & ceræ quantum sufficit. fiat vnguentũ. Vnguentum ad vlcera & eorum dolores siue recẽtia fuerint siue antiqua: generat, consolidat & prohibet malæ carnis generationem, nec permitit saniem venire in vlcere: valet ad neruos incisos, ad musculos vulneratos, attrahit ferrum ex corpore, vel lignum, aut os dũmodo possibilis sit eorũ extractio medicinarũ auxilio: valet cõtra animalium venena, extrahit, expellit ac maturat: valet ad cancrum, fistulã, scrophulas, & alia apostemata, siue sint in hepate, siue in liene si in doloris principio superimponatur. Recipe pimpinellæ, betonicæ, verbenæ ana man. 1. eas contunde aliquantulum, deinde imponas in optima aqua vitæ per integrum diem, postea fiat expressio, & in succo resoluatur thuris vnc. 1. gummi oliuæ vnc. 7. masticis vnc. ss. rasinæ

vnc.6. terebinthinæ lib.1. ceræ albæ vnc. ſs. lactis mulieris quantum ſufficit, & fiat vnguentum. Vnguentum ad morſum canis rabidi, ſerpentis aut alterius venefici animalis, contra hepatis indiſpoſitionem, contra hydropem, contra morbos lienis, coli, & ventriculi. Recipe galbani opopanacis ana drach. 1. ammoniaci, terebinthinæ, ceræ ana drach. 1. ſs. ſagapeni drach. 2. picis, drach. 2. ſs. ponantur omnia in olla ſuper prunas cum modico igne, & opportune imponatur farinæ fabarum aliquantulū, deinde lithargyrij, croci, bdellij ana drach. 1. myrrhæ, olibani ana drach. ſs. maſticis ſcrup. 4. fœnugræci ſcrup. 1. bulliant omnia & confectentur, dein de adiungas, olei roſacei, ſeſamini ana drach. 2, ſecundum artem fiat vnguentum.

De ceratis. Cap. 8.

ERATVM *œſipatum Galeni ſecundum Meſue. Recipe ceræ flauæ unc. 3. olei chamæmelini, olei irini ana vnc. 6. maſtiches vnc. 1. ſpicæ nardi drach. 2. ß. croci drach. 1. ß. terebinthinæ unc. 1. reſinæ unc. ß. œſipi drach. 8o. œſipatum Galeni emollit & digerit tumores duros hepatis, ſplenis, uteri, neruorum, iuncturarum, & aliarum partium, eſtq; anodinum. Ceratum œſipi Philagri, ad eadem potens ſecundum Meſuem. Recipe croci drach. 5. bdelij, maſtiches, ammoniaci, aloes, ſtiracis liquidi ana drach. 7. ceræ flauæ lib. 1. ß. olei nardini quantum ſufficit. bdelium, am*

moniacum, aloe, dissoluantur in aqua, fœnum græcum, & chamæmelum macerata, cum alijs misceantur in unguentum. post phylargirum addiderunt, succi squillæ unc. 3. sepi uitulini drach. 15. thuris drach. 1. ceræ quartaria 3. Ceratum œsip. Pauli idem pollens, secundum Mesue. Recipe ammoniaci drach. 10. bdelij drach 5. stiracis liquidæ drach. 4. vel myrrhæ stactes, croci drach. 1. ß. aloes, mastiches, thuris, ana drach. 2. ß. ceræ drach. 3. sepi, medullæ uituli, ana drach. 2. œsipi drach. 40. olei irini quantum sufficit. Ceratum santalinũ. Recipe rosarum drach. 12. santalorum rub. drach. 10. santali albi, santali citrini, ana drach. 6. boli armenicæ drach. 7. spodij drach. 4. camphuræ drach. 2. ß. ceræ albæ drach. 30. olei rosati lib. 1. cera & oleum si lauentur fiet præstantius. Ceratum santalinum plegmones, & intemperaturas omnes calidas ventriculi, hepatis, & partium aliarum, potentissime extinguit. Ceratum Galeni secundum Mesue. Rec. ceræ albæ unciam unam, olei rosati ex omphacino facti unc. 4. aquæ fontis frigidissimæ quantum sufficit. aceti albi, clari modicum. ceratum multum diúque laua aqua fontis, tandem addito aceto subige. ceratum Gal. ualentius refrigerat, febribus ardentibus, & cephalalgiæ calenti, & cum pulsu dolorifico saluberrimũ. Ceratum Gal. stomachicum secundum Mesue. Recipe rosarum mastiches ana drach. 20. foliorum absinthij siccorum drach. 15. spicæ nardi drach. 10. ceræ vnc. 4. olei rosati lib. 1. ß. aquæ rosarum quantum sufficit ad lauandum, vini veteris, & austeri,

cci cydoniorum, ana quantum sufficit ad lauan-
um, aceti modicum, omnia tenuissime terantur:
era & oleum igne lento liquentur, & aqua rosa-
um diu lauentur: liquentur iterum & lauentur
vino, succo & aceto: post misce reliqua, & fiat
eratum. Ceratum stomachicum Galeni ventricu-
um & hepar roborat: horum dolorem à frigido le-
ut, appetentiam excitat, coct:onem iuuat. Ceratū
diapente. Recipe ceræ flauæ unc. 3. stiracis liquidi
drach. 3. terebinthinæ vnc. 1. muccaginis ichthio-
collæ, gummi hederæ, olei irini, ana quantum suffi
cit. ceratum diapente spasmum, & neruorum iun
cturarumque tumores duros, & nodosos lenit. Cy-
pheos Damocratis compositio secundum Syl. Reci-
pe uuæ passæ pinguissimæ. cortex ac semen totum
sint exempta, carnis leuigatæ probæ drach. 24. At
ticas, terebinthinæ vstæ seu purgatæ drach. 24. &
myrrhæ schœnu anthos ana drach. 12. cinnamomi
drach. 4. lacryma bdellij, spicæ nardi, cassiæ bonæ,
& puræ, cyperi, baccarum iuniperi, calami odo-
rati, ana drach. 3. aspalathi drach. 2. ß. croci drac.
1. mellis, uini, ana modus mediocris. bdelium, myr
rham, uinum in mortario tere ad mellis liquidi cras
sitiem, melle superaddito, vuam cum alijs tere,
omnia ubi erunt leuia inijce, fac cyclos paruos.
Cyphi naribus admouetur ut grato odore destilla-
tiones à capite in partes subiectas concoquat, &
grauedine obstructioneq; nos liberet, & cerebri
ventriculos purget, & pestilentibus morbis resi-
stat. Sumitur etiam per os, cum ad hæc, tum ad
ea quæ pectori inhærent coquēda, necnon ad frigi-

dos hepatis affectus. Miscetur medicamentis præcipue epithematibus, & antidotis quæ inde Cyphoidea uocantur. Ceratum Alexandri secundum Mesue. Recipe comarum absinthij, thuris unc. 10. ammoniaci, stiracis calamitæ, ana drach. 12. spicæ nardi drach. 3. ceræ unc. 4. olei chamæmelini quantum sufficit. ammoniacum & thus uino horis 24. macerentur: oleum & cera liquentur igne: reliqua trita & creta inspargantur. Ceratum Alexandri uentriculum & uentrem reliquum inferiorem roborat, ab hisque duritiem dissipat. alterum eiusdem. Recipe castorij, euphorbij, piperis longi & nigri, ana unc. 1. ammoniaci, opoponacis, galliæ ana unc. 1. ß. medullæ cruris cerui, medullæ cruris vaccæ ana unc. 2. terebinthinæ unc. 6. stiracis liquidi unc. 1. adipis gallinæ, adipis anatis, adipis anseris, adipis porci ana vnc. 1. ß. ceræ lib. 1. olei ueteris, olei nardini, olei irini, olei laurini, olei camæmelini, olei leucoij lutei, olei naphthici an. vnc. 8. olei balsami vnc. 4. vini veteris quantum sufficit ad macerandum, œsipi vnc. 3. ceratum hoc valenter scirrhos dissipat, articulorum, & neruorum omnium dolores, & affectus diuturnos à frigido natos, & contractiones, & paralysim, & torturam. Ceratum Andromachi secundum Mesue. Recipe stiracis vnc. ß. mastiches vnc. 1. ß. folij, spicæ nardi ana vnc. 3. ß. euphorbij drach. 3. cinnamomi drach. 6. ceræ albæ drach. 20. olei balanini vnc. 8. olei balsami drach. 15. ceratum Andromachi ventriculum frigidum roborat, ne excrementa aliarum partium tam prompte recipiat; affectus

neruorum

neruorum & iuncturarum frigidos, ut duritiem, dolores, tumores, quos dissoluit, si digeri sunt habiles: aut coquit, & suppurat, si maturare possunt. Ceratum de euphorbio. Recipe olei cinnamomi, aut olei antiqui lib. 1. ceræ flauæ unc. 2. euphorbij recentis unc. 1. fiat ceratum pro parte conuulsa mirabile. Ceratum ad hernias ex peste arietina D. Arnaldi de Villa noua. Recipe litargyri auri, opij, sedenegi, sanguinis draconis, boli armeni, mastiches, ammoniaci, mumiæ, galbani, thuris, costi, lumbricorum terrestrium ana drac. ß. picis naualis, picis græcæ, ceræ albæ, ceræ rubræ ana drach. 1. radicis soldaginis maioris, radicis soldaginis mediæ, radicis soldaginis minoris ana drach. 3. & fiat secundum artem ceratum.

De oleis. Cap. 9.

OLEVM *de Amygdalis dulcibus. Rec. ex amygdalis mundis ab utroque cortice, partem aliquam, & tere contritione ultima, & fac pastones ex eis, & dimitte in loco calido per spacium quinque horarum. iterum tere, & pone in xainari, idest in torculari, & exprime, & manabit oleum. si autem in uase duplici per spatium horæ coxeris, deinde expresseris in torculari, emanabit abundantius, aut si amygdalis tritis saccellos impleueris, & sub cinere calido, aut arena calida inter pannos sepelias, postea exprimas, abundantius emanabit oleum. oleum amygdalarũ dulcium*

dulcium Mesues, leniens asperitatem gutturis, pulmonis, & partium omnium exteriorum, & omnes durities, & siccitates membrorum & iuncturarū, & confert hecticis, & impinguat, & augmentat sperma, & iniectum confert ardori uuluæ, & uesicæ. Oleum amygdalarum amararum, sic fit præparatio amygdalarum amararum sicut dulcium, oleum de amygdalis amaris est aperitiuum opilationum, carminatiuum uentositatum, & resolutiuum, & confert dolori aurium, & surditati & sibilo; lenit asperitates, & delet pannum faciei, & confert doloribus neruorum, & duritiem eorū lenit. Oleum laurinum. Recipe baccarum lauri electarum & maturarum, & contritarum in aqua diu coquantur & colentur, cumque infrigidatum fuerit, illud pingue qd' supernatat colligatur. Oleū laurinum excalefacit vehementer, & emollit: ita vt ij qui scabie scatent, & asperis impetiginibus obsidentur, illiti in balneo persanantur, sed eo conuenit abstinere, lichenibus, & psoris inflammationem minantibus: in calidis quoque temperaturis et biliosis: siquidem frigidis corporibus, humidis et pituitosis congruit: item ijs quorum articuli algoribus, aut perfrictione affliguntur: ischiadicis subsidio est, vermes et pediculos enecat, furfures capitis emendat, alopetias et ophiases corrigit. Vsus eius, in lauacro intra: postea detergere oportet uino et melle, et fœnigræci farina: sed cauendum est, ne capiti dolorem sentienti, laurinum hoc oleum admoueatur. Oleum sesaminum. mundetur sesamum ab omnibus immunditijs, deinde

roretur

roretur super ipsum aqua cum sale pauco, et confri
cetur manibus, iterumque roretur donec madefiat:
postea expandatur vt exiccetur, deinde assetur
assatione modica et ponatur in sacculo panni aspe-
ri, et fricetur multum donec excorticetur, deinde
mundetur à corticibus, et molatur, et trahatur oleũ
sicut de amygdalis. Hoc modo fiunt olea de semine
lini, de granis papaueris, de semine lactucæ, præ-
terquam quod non oportet, ut excorticetur semen
lini. Mesue in litera. olei sesamini, et eius iuuamen
ta sunt, quia impinguat et addit in spermate, et le-
uat duritiem et asperitates, et clarificat vocem et
lenit guttur, et est materia multorum oleorum.
Oleum nardinum. Recipe spicæ aromaticæ, idest
spicæ nardi unc. 3. vini, aquæ an. vnc. 2. ß. olei se-
samini lib. ß. decoquatur in uase duplici, lento igne
quasi per horas quatuor, et frequenter moueatur
omni hora. vel sic. Recipe spicæ nardi unc. 3. sam-
psuci unc. 2. xiloaloes, enulæ, folij indi, calami aro
matici, foliorum lauri, ciperi, schœnu anthos, car-
damomi ana vnc. 1. ß. uini, aquæ quantum sufficit,
olei sesamini lib. 6. antequã terantur vino, et aqua
sufficienti, et oleo sesamino mergantur, coque vase
duplici igni lento horis sex singulis horis mouendo,
vel sic. Rec. spicæ nardi unc. 4. stiracis cariophyl-
lorum ana vnc. 3. nucis moscatæ vnc. 5. olei balsa-
mi unc. 6. olei sesamini lib. 4. coque ut prius horis
quinque. oleum nardinum, est oleum benedictum,
et prodest maxime ad omnes ægritudines frigidi-
tatis et ventositatis neruorum, stomachi, hepatis,
splenis, renum, vesicæ, et matricis: et confert do-
lori

lori capitis, et hemicraneæ ſecundum omnem formam adminiſtrationis. Oleum de coſto. Recipe coſti amari unc. 2. caſſiæ vnc. 1. extremitatum ſampſuci vnc. 8. vini odoriferi quod ſufficit ad infundendum noctibus duabus, olei ſeſamini lib. 3. decoque ſicut oleum nardinum. oleum coſtinũ Meſues, neruos laceratos calefaciens, et aperiens oppilationes eorum, et confortans omnia membra neruoſa, et cõfert ſtomacho et hepati, et confortat capillos, et prohibet canitiem, et facit colorẽ et odorem corporis bonũ. Oleum rutaceũ. Rec. oliuarũ cõpletarũ lib. 3. foliorum rutæ ſucci earum ana drac. 3. & fiat oleum ſecundũ artem vt decet. Oleum rutaceum, calfacit & reſiccat: quare deſtillationibus auxiliatur: doloribus cum thoracis, tum reliquarum partium, quæ vim caloris deſiderent, remedio eſt; Oleum anethinum. Recipe olei communis lib. 2. vnc. 4. florum anethi vnc. 10. dra. 3. flos anethi tribus diebus infundatur in oleo: quarta verò die lento igne modicum coquatur diligenter & extrahatur, & iterum decoctioni addantur florum anethi vnc. 3. & ad Solem ſuſpendatur, & vſui diligenter reſeruetur; Oleum anethinum Meſues ſedatiuum dolorum, reſolutiuum, prouocatiuum ſudoris, conferens rigori febris inuncta ſpina, prouocans ſomnum, & confert dolori capitis; Oleum chamæmelinum. Recipe olei dulcis lib. 2. vnc. 4. florum chamæmeli lib. 1. fiat ſicut oleum anethinũ, vt decet ſecundum artem. Oleum chamæmelinum Meſues benedictum, expertorum iuuamentorum, ſedatium dolorum, & reſolutiuum, & eſt in eo

probibitio

prohibitio rurſus materiarum propter ſtipticitatẽ eius modicam, & confortat neruos, & neruoſa omnia, & confert doloribus eorum. Galenus ei vim laxandi, non adſtringendi adſcribit. Paulus ſumit florum abſque albo, per naturalem diem ſiccatorum vnc. 2. pro ſextario uno Italico, & tegit uas linteo ſimplici, ut tranſpiret, & exponit ſoli per quadraginta dies: poſt bene obturato uaſe reponit, ubi non habes flores uirides, potes facere ex ſiccis, & coquere in uaſe duplici, ſed erit debilius: chamæmelinum oleum, ut inquit Actuarius, illitum per ſe uel cum temperato calore calefacit, longas maxime febres diſcutit: quod ſi ex mero calido, dolores omnium corporis membrorũ illitu leuat. Oleum myrteum. Recipe olei lib.3. myrtorum lib.1. confrangantur, vini optimi lib.2. miſce ſimul, bulliant uſque ad conſumptionẽ uini, deinde coletur & reſeruetur. Oleum myrteum, refrigerat et adſtringit: Ideoq; coliacis affectibus ſubuenit: ſanat igne ambuſta, puſtulas erumpentes illitu emendat: attritus hyeme concitatos & intertrigines, illitum corrigit; ſedis rimas, condilomata, laxatos artus perſanat, & ſudores cohercet. Oleum irinum. Recipe radicum iridis vnc.2. floris eius unc.4. aquæ decoctionis radicum eius lib.1. olei oliuarum uel olei ſeſamini lib.2. bulliant in duplici uaſe, uſque ad aquæ conſumptionem, deinde cola, & permuta radices & flores, et aquã decoctionis, & hoc bis fiat, deinde cola & reſerua. In hunc modum communiter parant. Aliud uide apud Dioſcoridem quod certe magnarum eſ-

ſet

set virum si bene pararetur. Oleũ irinum Mesue, abstersiuum, resolutiuũ, maturatiuum, & sedatiuũ dolorum frigidorum, subtiliatiuum & maturatiuũ materiarum in pectore & pulmone existentium, & confert doloribus iuncturarum, & lenit durities earum & apostemata dura, & scrophulas, et confert dolori & frigiditati matricis, & spasmo & dolori auris, & fœtori narium. Oleum rosaceũ. Accipe oleum de oliuis, aut oleum sesaminum recens, lauetur cum aqua fontis lotionibus pluribus, deinde accipe foliorum rosarum rubearum recentium contusarum quantitatem sufficientem, & sepelias in oleo quod lauasti, & obtura orificium eius, & expone soli per dies septẽ: deinde coque in vase duplici per horas tres: deinde fac permutationem foliorum rosarum, & vtere alijs recentibus, & dimitte per alios dies septem: deinde exerce coctionem in eo sicut fecisti prius, & fac denuo permutationem foliorum rosarũ: et proijce super illud aquæ infusionis descriptæ in litera. I. sicut est quantitas olei, & stringe orificium vasis, & dimitte in Sole per dies quadraginta. alij non Soli exponunt, sed in puteo ponũt. alij fodiunt sub terra quadraginta dies. Oleum rosaceum Mesue, & est primus modus, confortatiuum & resolutiuũ conuenienter lenitiuum, & sedatiuum, rude verò est extinctiuum inflammationum cõfortatiuum, aggregatiuum, & probibitiuum cursuum; propter quod potentissimum est potatum ad dysenteriam, & ad fluxum materierum per corpus. & differt completum à rudi: quoniam materia completi est

cum

cum folijs rosarum completarum; materia autem rudis est, ex oliuis quibus nondum accidit maturatio, & ex folijs rosarum non completarũ. Oleum rosaceum habet frigidã & stipticã uim, & ideo ad dolores capitis ex febre, seu ex calore Solis optimum est: ardores autem et calores quos stomachus plenus sua ventositate conficit in toto seu in parte aufert; & doloribus quandoq; in capite toto vel in parte confert, si ex ipso inungatur caput; confert etiam doloribus existentibus in stomacho, seu in intestinis ex acredine humorum mixtum cum mastiches vnc. 2. & sufficienti cera in ipso solutum; et postea locis inunctis ad erisipelas est vtile. Oleũ violaceum. Recipe olei oliuarum lib. 2. violarum vnc. 4. scilicet viridium contusarum, exponantur in vase uitreo, & Soli exponantur per dies septẽ; deinde bulliant in duplici vase per horas tres. postea colentur, & usui reseruentur. oleum hoc iaton vocat Paulus, conficiq; dicit uel ex purpureis, uel ex croceis, vel leucoio, & modus operationis vt rosacei; non tamẽ tandiu in Sole morari debet, sed dies tantum decem; mutandasq; dicit ter uiolas, exacteque claudendum vas ne transpiret; addendasq; demum siccas uiolas. Oleum uiolaceum Mesues inflammationes sedans ubicunque sint, et lenit asperitates pectoris, et pulmonis, et sedat apostemata calida, et pleuresim. Oleum ex cotoneis. Recipe carnium cotoneorum tritorum cum cortice suo, quibus media accidit maturatio, succi eorum, ana partes æquales, olei ex oliuis incõpletis quod sufficit. pone in uase uitreo per dies quindecim ad Solem,

Solem, deinde coque in uaſe duplici per horas quatuor: poſt illud fiat mutatio cotoneorum et ſucci eorum, et fiat ſicut dictum eſt bis uel ter; deinde cola et reconde. oleum cotoneorum Meſues, ſtomachum et membra nutritioni confortans et neruos quibus accidit laxitas, et prohibet multitudinem ſudoris, magni uſus eſt etiam in uentris fluxibus. Vide aliam pulchriorem præparationẽ Dioſcoridis. Paulus melinon appellat, et in hunc modum componit; cotoneorum bene deterſorum, et cum ſuis corticibus inciſorũ accipit vnc. 3. olei omphacini ſextarium unũ, exponit Soli diebus quadraginta. Oleum maſtichinum. Rec. maſtiches vnc. 3. olei roſati vnc. 12. vini boni vnc. 8. coque in vaſe duplici vt decet, oleum maſtichinum Meſues, ſecundum quod in uſu eſt, confortans ſtomachum, neruos, hepar, & iuncturas, & lenit apoſtemata dura, & ſedat dolores. Oleum ex pomis mandragoræ. Recipe ſucci pomorum mandragoræ maturorum, olei ſeſamini, ana partes æquales, coque in uaſe duplici ad ſucci cõſumptionem, ſucci tantundẽ ſuffice, coque vt prius: idem tertio fac & reconde. oleum ex mandragoræ pomis inflammationem omnem extinguit, ſomnum conciliat. Oleum enulatum. Rec. radices enulæ tuſas, ſucci aliarum enulæ radicum, olei ſeſamini ana partes æquales, vini odori partem dimidiam. Coque atque confice, ut in oleo myrtino dictum eſt. oleum enulatum calfacit, tenuat, digerit; ob id affectibus neruorum, uteri ueſicæ frigidis prodeſt, ac febrium rigori, & colo à flatibus dolenti.

Oleum ex styrace. Recipe styracis vnc.3. olei sesamini lib. 1. Coque ut mastichinum & colatum repone. oleum ex styrace calfacit: ob id confert dolentibus à frigore renibus, uesicæ, vtero, neruis, musculis, tendonibus, iuncturis. Oleum ciprinũ. Recipe florum cipri vncias.4. olei ueteris vnc.10. coque ut rosatum, uel penuria florum, folia cum modico uino bis mutata, coque in dicta olei mensura. oleum de alkanna partes neruosas roborat, capillos à canitie uindicat. Oleum de castoreo. Recipe castorei unc. 1. olei lib. 1. decoquatur castoreum in oleo usque ad consumptionem tertiæ partis, & conseruetur oleum in puluere castorei. Oleum de euphorbio. Rec. euphorbij unc. ß. olei de cheiri unc. 5. uini odoriferi tantundem. coque ad uini consumptionem & utere, uel sic. Recipe staphidos agriæ, struthij, ana unc. ß. pirethri dr. 6. succi calaminthes montanæ unc. ß. castorij dra. 5. costi. drac. 10. uini odori lib. 3. olei leucoij lutei, uel olei sesamini lib. 1. ß. euphorbij recentis albi, & tenuissime triti unc. 4. omnia trita triduoque in uino macerata ad dimidias coquantur: deinde frica multum diuque manibus & cola, colatum cum cum oleo, percoque ad uini reliqui consumptionẽ: tum insperge euphorbium, et miscendo coque oleũ de euphorbio. est medicina solennis ad ægritudines neruorum frigidas, & dolorem eorum, & dolorem iuncturarum, & dolorem hepatis & splenis, & fit caput purgium, ex eo ad sodam, hemicraneam & lethargiam. Galenus ex solo euphorbio & oleo parat, euphorbiũ uel augens, uel minuens,

FFf iuxta

iuxta maiorem minoremve indigentiam. Vide lib. 2. de compos. medic. secundum locos. Oleum uulpinum. Rec. uulpem integram tantum exenteratam, aquæ fontanæ aquæ marinæ, ana sext. 1. olei antiqui clari sext. 2. ß. salis unc. 3. aquæ dulcis cui hissopi anethi, ana man. 1. sit incoctus quãtum sufficit ad affusionem, hissopi, anethi, ana lib. 1. uulpem exenteratã reple aquis oleo & sale, coque ad aquarum consumptionem, & uulpis artuum dissolutionem. Postea aquam dulcem affunde uasi, & cum dictis herbis ad huius aquæ consumptionẽ recoque, uel uulpes in aqua fontana, & salsa, cum herbis dictis sine oleo percoquatur, ad carnium uulpis, & artuum dissolutionem. aqua hæc ad fotum, uel balneum partium affectarum est efficax. vulpem uiuam sumit Paulus, & coquit in oleo. oleum uulpinum Mesues est medicamẽtum nobile ultimum ad arthriticam podagram, dolorẽ renum & dorsi. Oleum ex tartaro. Rec. tartari, idest uini albi lib. 2. uel quantum uolueris, pulueretur & inuoluatur in panno lineo, uel in stupis, deinde madefiat in aceto albo forti, ut totum sit madidum, deinde coquatur sub cineribus optime calidis quousq; bene nigrescat, tunc iterũ pulueretur & ponatur in catino inclinato in loco frigido, & stet sic per octo dies, quousque resoluatur in oleum & fluat: & si non fluxerit exprimatur in vase vitreo, & reseruetur. Oleũ scorpionum. Recipe scorpiones viginti, vel plus, vel minus, secundum quantitatem eorum, & pone in vase vitreo, & funde desuper olei amigdalarum

larum amararũ libras duas, & ſtringe caput vaſis, & dimitte in Sole diebus triginta, deinde cola & vtere. vel ſic. Recipe ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ cyperi, corticum radicis capparis, an. vnc. 1. olei amigdalarum amararũ ſext. 1. ſcorpionum num. à 10. ad 15. omnibus in oleo coniectis diebus viginti inſolentur in vaſe vitreo operculato: deinde ſcorpiones oleo iniјce, obtura, inſola iterum menſe vno. oleum ſcorpionum Meſues, lapidem in renibus & veſica frangit, & expellit eũ, lumbis, pubi perinæo illitum, & iniectũ per virgam. paratur tunc cum oleo antiquo, additis multis ſimplicibus medicamentis ad venena laudatis: eſtque mirabile in peſtilentia, & venenis omnibus. Oleum de lilio. Recipe olei oliuarum lib. 1. foliorum liliorum alborũ ſiue croceorũ vnc. 4. fiat oleum, ſicut oleum chamæmelinum. vel ſic. Recipe foliorum liliј vnc. 8. maſtiches, calami aromatici, coſti, carpobalſami, ana vnc. 1. cariophilorum, cinnamomi, ana vnc. ß. croci drach. 3. olei dulcis, vel olei ſeſamini lib. 2. florum liliј quantum ſufficit, omnia præter liliorum folia aqua ſufficiente viginti quatuor horis macerentur, ſemel aut bis ferueant. Tunc iniјce oleum, & additis floribus in vaſe vitreo inſola dies quadraginta: poſt colatum reponatur. oleum ex lilio calfacit, reſoluit. ob id à frigore dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum, veſicæ, ſedat lenit & coquit, muliebribus vitiјs congruit, vlcera capitis manantia, furfures, varos, & feruidas eruptiones illitu emendat, & vitia à frigore con-

tracta sanat, omnem discutit inflammationem, cum croco perunctum: potum deiectionem bilis molitur: stomacho inimicum, & nauseam parit. Oleum de floribus papaueris Mesue. Recipe florum foliorum & capitum papaueris viridium contusorum, ana vnc. 3. olei oliuarum incompleti lib. 1. vnc. 3. fiat oleum secundum artem, vt decet. oleum de floribus papaueris Mes. sedans dolores calidos, & faciens principaliter ad somnum prouocandum, quando causa vigiliarum est mala complexio calida ab ascensione vaporũ acutorum ad caput, si ex ipso inungantur tẽpora, nares, aures, & tota frons. Oleum de nenufare, Rec. olei oliuarum immaturarum lib. 1. florũ nenufaris viridium contusorum vnc. 4. reponantur in vase vitreo & facias, prout de oleo violaceo tibi dixi, et de positione ad Solem, & de decoctione, et de permutatione florũ, et de additione infusionis. oleum de nenuf. Mes. conuenit ferè cũ oleo de papauere, quum non sit tantæ stupefactionis: sæpe tamen quũ quærimus somnũ prouocare, permiscemus adinuicem oleum hoc cum oleo de papauere: est etiam alteratiuum malæ complexionis calidæ vbicunq; reperiatur. Oleum menthæ. Recipe foliorum menthæ, succi eius ana vnc. 4. olei oliuarum completarum lib. 3. Tria hæc reponantur in vase vitreo & soli exponãtur per dies quindecim, os vasis obturando: deinde bulliant per quatuor horas, deinde colentur manibus fortiter exprimendo: & hoc idem ter reiteretur semper modo prædicto faciendo, deinde cola & reserua. oleum menthæ magistrale,

gistrale, stomacho debili, frigido & nauseanti miro modo subueniens, ipsum refocillant, & omnem eius iniuriam detergens: nauseam & vomitum sedans, & digestionem confortans, & appetitum procurans, soluens duritiem apostematum. Oleum de absinthio. Rec. summitatum absinthij, succi eius an. vnc. 4. olei oliuarum lib. 3. ex his facias prout superius tibi monstraui. oleum de absinthio magistrale calefaciens, & confortans membra frigida, corroborans stomachum, & excitans appetitum mortuum, oppilationes aperiens, & morbos oppilationum à causa frigida curās, vermes interficiens, & educens si in vnguentis & emplastris contra ipsos apponatur. Oleum lumbricorum. Recipe vermium terræ lib. ß. olei oliuarum lib. 2. vini vnc. 2. bulliant omnia simul, & fiat oleum ut decet. oleum lumbricorum neruos infrigidatos confortat, utile est doloribus iuncturarum. Oleum de cheiri. Recipe cheiri unc. 12. olei oliuarum lib. 2. flos cheiri tribus diebus infundatur in oleo: quarto uero die lēto igne modicum coquatur diligenter, & extrahatur: & iterum decoctioni addantur florum cheiri unc. 3. & ad solem suspendatur, & usui diligenter reseruetur. oleum de cheiri est resolutiuum, sedatiuum dolorum qui fiunt in neruis, in iuncturis, & pectore, renibus & uesica. Oleum ex thymelæa. Recipe foliorum thimelææ unc. 4. aquæ, lib. 1. olei sesamini unc. 8. lactis dulcis & recentis unc. 6. macera folia in aqua uigintiquatuor horis, post coquatur oleo, et lacte ad aquæ, & lactis consumptionem: colatum reconde. Oleum ex mezereo hydropi confert, ac

ulceribus malignis, cutis fæditatem terget. Oleum de thymo. Rec. thymi unc. 4. gingiberis unc. 1. ß. aquæ dulcis, quantum sufficit, succi extremitatum thymi unc. 4. olei sesamini unc. 14. coquãtur in uase uitreato, ad aquæ & succi consumptionem, uel sic. Rec. succi thymi, olei sesamini, lactis uaccini recentis an lib. 2. penidiarum albarum unc. 5. gingiberis albi unc. 1. ſs. coquantur ad lactis & succi consumptionem. Oleum sericinum renum, uesicæ, ilium dolori confert: urinæ difficultatem leuat iniectum in sedem, uel meatum urinarium, posterior compositio etiam dictas partes & iuncturas roborat, earumque dolorem lenit, colorem bonum reddit, uenerem excitat. Oleum de cucumere asinino. Recipe succi cucumeris agrestis maturi, olei sesamini partes æquales, coque ad succi consumptionem, uel sic. Recipe succi radicum cucumeris asinini, radicum ipsius tritarum, ana lib. ſs. olei sesamini lib. 1. coque ad succi consumptionem. Oleum sicionium epilepsiam, hemicraniam, & alios cerebri affectus frigidos naribus immissum leuat, & strumas et surditatem, pannum et cicatrices nigras delet. Oleum de pomis citreis uel arantijs. Recipe pomorum citreorum uel arantiorum maturorum num. 12. olei sesamini lib. 2. aquæ fontanæ, aquæ marinæ ana quantum sufficit, penidiarum albarum unc. 8. poma integra in uase uitreato cũ aquis et oleo coque ad aquæ consumptionem: iterũ in aquæ dulcis lib. 1. ſs. cum penidijs coque ad aquæ consumptionem. Oleum de pomis citrangulorum ad iuncturarum dolorem datur ab unc. 1. ad. unc. 3. cum potu cibo obsonijs. Oleũ

croci.

croci. Recipe croci unc. 1. myrrhæ puræ unc. ſs. aceti quantum ſufficit ad macerandum, cardamomi. drach. 9. olei lib. 1. ſs. crocum et myrrham diebus quinque aceto macerētur: die ſexto adde cardamomum: ſeptimo cum oleo coquantur igni lēto ad aceti conſumptionē: loco aceti ſunt qui uinū ſupponāt. Oleum croci neruos et uterū roborat, amborumq; dolorem ſedat, durities diſſipat, coloris gratiam efficit. Oleum ex piperibus. Recipe trium piperum ana unc. 3. cepularum bellericarum, emblicarum, indarū ana drach. 5. radicū apij, fœniculi ana drac. 3. ſs. ſagapeni, opopanacis, bioſciami albi ana drach. 2. ſs. turbith boni albi drach. 12. gingiberis drach. 3. ſurculorum hyſſopi recentium, foliorum rutæ uirentium ana man. 1. aquæ lib. 24. olei cicini heminæ. 2. omnia parum trita coquantur ad tertiā partē. in aqua colentur, cum oleo cicino ad aquæ conſumptionem percoquantur. Alij addunt ireos drach. 6. thapſiæ drach. 2. aniſi, cardamomi, calami aromatici drach. 2. ſs. ſpicæ nardi drach. 1. expreſſionis hiſſopi, expreſſionis thymi ſextarios. 3. poteſt poni loco cicini, oleum irinum, uel leuconij lutei, uel amygdalarum amararum, uel omnium ſimul quatuor, ana heminam dimidiam. Oleum ex piperibus iuuat morbos neruorum frigidos, ut paraliſim, ſpaſmum, ſpaſmum cynicum, tremorem, epilepſiam: ad hæc iſchiadem, et ceteras arthritidis differentias, ut uteri et coli, renum, ueſicæ, affectus frigidos: quia calefacit, tenuat, terget: obſtructiones aperit, calculum frangit. Oleum ex viperis. Recipe viperarum nigrarum integrarum lib. 2. olei ſeſa-

mini sextarium. 1. ß. ad dissolutionem carniũ igne lento in vase vitreato angusti oris exacte obturato, ne illius obnoxio vapore offendaris, percoque, & vbi refrixerit vitreo vase repone. Oleum de serpẽtibus cutim expurgat, impetigines sanat, penna partibus affectis illitum. Oleum ex ranis. Recipe capitum ranarum antiquarum lib. ſs. olei sesamini sext. ſs. coque capita cum oleo in vitreo vase bene obturato ad capitum dissolutionem vti viperinum oleum. Oleum ex ranis refrigerat, ob id podagram & alias arthritidis species calidas mitigat, & incendium febrium ardentium fronti & temporibus illitum: quandoq; etiam somnũ conciliat. Oleum de ouis. Recipe vitell. ouorum elixãdo duratorũ num. 30. aut circiter, manibus fricati in sartagine terrea plumbata frigentur igne mediocri, mouendo ligneo cocleari, aut ferreo, donec rubescant & oleum ab his resoluatur, quod pressi cocleari largius remittent, vel ijdem vitelli elixando indurati mola frangantur, deinde in offas tundãtur, & torculari exprimantur, quale in oleo amygdalino explicuimus; & oleum destillabit, vel ipsi uitelli corpulento vasi imponantur, oleumque in capitellum ignis violentia tollatur qualiter oleum philosophorum. Oleum de ouis probatum est cutim expurgare, impetiginem, serpiginem et alia cutis vitia persanare, capillos regignere, vlcera maligna & scrufulosa curare. Oleum ex frumento. Recipe frumentum quod inter laminas ferreas mediocriter ignitas preme, oleumq; excipe, vel triticum excorticatum vase sublimationis destilletur qualiter oleum

philosophorum

philosophorum. oleum ex frumento impetigines &
cutis asperitates curat. Oleum iuniperi. Recipe sar
menta iuniperi tenuia in vase vitreo oris agusti,
conijce ac reple, laminam ferri tenuem foramini-
bus multis in cribri triticei modum pertusam ori
toti applica, luta eandem cum ore tum dicti vasis,
tum alterius minoris etiã uitreati oleum exceptu-
ri, quod terræ vbi infoderis igne luculento maius al
terum iuniperi frustula capiẽs, circunda horis dua-
bus, sicq́; oleum in vas minus destillabit. Oleum iu
niperi emendat cutis infectiones, serpiginem, can-
crum, vlcera maligna, qualia quæ in tibijs & cruri-
bus quorundam. malum mortuum recentiores vo-
cant. Oleum philosophorum. Recipe lateres ex ter-
ra rubente multum antiquatos in frusta comminu-
tos, ac carbonibus non fumantibus accende donec
igniti rubeant: tunc concha, oleo rosmarini, vel an-
tiquo claro plena extingue, & quo ad eius fieri po-
test, oleo imbue, sicca per se in capsulis, post minu-
tissime tere & vasi per sublimationem distillandũ
trade, tuto chimistarum capitello committe, carbo-
nibus in fornace accensis coque, donec oleum distil
let in phialam vitream, naso imo capitelli aggluti-
natam, quam exacte obstructam reconde & ser-
ua: quanto enim antiquius, tanto valentius. Oleum
philosophorum artificiale (nã Naphtha minerale
est) veterũ omniũ consensu effectibus secretis non
paucis est efficacissimum: calfacit enim siccat, essẽ
tiæ tenuitate in altum penetrat, digerit. Proinde
materiã omnem excrementosam cõsumit, ob id epy
lepsiæ, paralysi, vertigini, obliuioni, & lienis renũ,
vesicæ,

vesicæ, vteri, neruorum, articulorum omnium, & reliquarum partium neruosarum doloribus frigidis maiorem in modum confert.

De pulueribus. Cap. 10.

VLVIS violarum odoriferus quē pharmacopolæ in officinis solent dispensare. Recipe iridis florentiæ lib. ß. rosarum unc. 4. ciperi vnc. ß. maioranæ, cariophyllorum ana unc. 1. santali albi odoriferi, benioin ana unc. 4. stiracis calamitæ vnc. 1. Puluis violarum odorus. Rec. radicis iridis florentiæ lib. 4. maioranæ siccæ quart. 1. calami aromatici vnc. 3. rosarum, violarū ana vnc. 3. cariophyllorum vnc. 1. ß. moschi drach. 1. Puluis contra pestem. Recipe radicum tormentillæ, dictami, tunicis, scabiosæ, radicis buglossæ, ana vnc. ß. seminis citri seminis acetosæ ana drac. 4. coriandri præparati drach. 2. rosarum rubearū drach. 1. seminis portulacæ drach. 2. rasuræ eboris drach. 2. coralli albi, coralli rubei ana drach. 1 ß. terræ sigillatæ vnc. ß. boli armeni vnc. 2. misce & fiat puluis. Puluis electarij de bolo. Recipe omniū santalorum, galangæ, ligni aloes, cinnamomi, coralli rubei, rosarum rubearum, seminis melonum ana drach. ß. radicis tunicis, radicis tormentillæ ana drach. 3. rasuræ eboris, cornu cerui ana drac. ß. nucis moscatæ num. 1. maceros, cubebarum ana drach. 1. anisi, marathri, zingiberis ana gra. 15. seminis acetosæ, seminis citri, seminis iuniperi, se-

minis

minis coti. ideſt bombacis, cariophyllorum ana drach.ſs. boli armeni drach.2. fiat puluis, doſis ad peſtem, boli armeni drach.2. cum aqua roſarum drach.2. vini vnc.ſs. Puluis contra lumbricos. Recipe ſeminis contra lumbricos vnc.1. lupinorũ vnc.ſs. abſinthij drach.2. cornu cerui vſti drach. 1.ſs. miſce & fiat puluis. Puluis bezeardicus. Recipe boli armenici vnc.2. roſarum rubearũ drach. 1. ſeminis acetoſæ, ſeminis citri mundati, cornu cerui adusti, ſeminis rutæ, doronici romani, carabæ, ſeminis cardi benedicti ana ſcrup.4. utriuſque coralli, ligni aloes, ſerici crudi, omnium ſantalorum margaritarum perforatarum, oſſis cordis cerui ana drach.1. ſmaragdorum ſcrup.2. puluis diamargaritorum frigid. tormentillæ, dictami, tunicis, ſcabioſæ, coriandri, terræ ſigillatæ ana drach.2. camphoræ ſcrup.2. croci gra.15. ambræ ſcrup.2. moſchi ſcrup.4. fiat puluis. Puluis xiloaloes. Rec. ligni aloes vnc.ſs. galliæ aur.1.ſs. ſacchari albi vnc.1.ſs. Puluis ligni aloes ventriculi humiditatem immodicam ſiccat, flatus diſſoluit, coctionem iuuat. potantur drach.3. cum miua. Puluis ligni aloes alius. Recipe xiloaloes drach.3. cardamomi, menthæ ſiccæ, ſpicæ, marrubij, ciperi, corticis citri ana drach.2. galliæ, ſchœnu anthos ana drac.1. maſtiches, aniſi, apij ana drach.2. ſaccari pondus omnium. Hic puluis cor & uentriculum roborat, oris odorem commendat, coctionem iuuat datur cum miua. Puluis diarrhodon. Recipe trochiſcorum diarrhodon, maſtiches ana drach.3. ſuccini, menthæ ſiccæ, ligni aloes ana drach.1.ſs. Puluis

diarrhodon

diarrhodon intemperiem uentriculi frigidam corrigit, ob id dolorem inde natum sanat, ipsumq; roborat. Datur drach. 1. cum vino odorifero. Puluis aromatum. Recipe anisi aur. 12. seminis fœniculi aur. 4. glycirrhizæ, zingiberis ana aur. 3. cariophyllorum, macis, cinnamomi electi, galangæ, galliæ moscatæ ana aur. 2. ligni aloes, corticis citri ana aur. 1. ss. moschi boni drach. 1. quartam, sacchari albi ad pondus omnium, sacchari candefacti dimidium pondus omnium. Puluis arom. ventriculum roborat, coctionem iuuat, flatus dissoluit, habitus gratiam commendat. dantur aur. 2. cum vino bono. Puluis impinguare expertus. Recipe farinæ cicerum ter lacti dulci infusorum, & siccatorum, & deinde coctorum unc. 6. oryzæ frequenter lotæ vnc. 2. tritici, hordei exsiccatorum, & sæpe lotorum, & excorticatorum: & sæpe lacti infusorum, & siccatorum ana vnc. 3. amygdalarum dulcium vnc. 5. papaueris, panis albi biscocti, seui ana vnc. 4. sacchari albi lib. 1. tere, da sorbendas in dies mane vnc. 3. coctas cum lacte, aut aqua cicerum. Puluis baccarum myrti. Recipe baccarum myrti, granorum granatorum acidorũ tostorum ana drach. 20. cymini carmani aceto vigintiquatuor horas infusi, & siccati, coriandri sicci, similiter infusi, siccati, & torrefacti, polentæ, succi mespilorum immaturorum, ceratiorũ, Rhois, glandium ana drach. 10. acaciæ, hypocistidos ana drach. 5. Puluis baccarum myrti ad ventriculi, & aliorum uiscerum imbecillitatem datur. Puluis ad tussim & thoracis dolorem. Recipe amygdalarum

dulcium,

dulcium, ſacchari ana vnc. 2. ſeminis fœniculi unc. 1. tere, da cum iulep violato, & aqua adianti albi. Puluis pro epithemate cordis. Recipe florum bugloſſi, borraginis, meliſſæ ana man. ſs. ſantalorum omnium, roſarum rubrarum ana drach. 2. doronici, been albi & rubri, carabæ, oſſis de corde cerui ana ſcrup. 4. corticum citri, ſeminis oxalidis, ligni aloes, cariophillorum ana drach. 1. ſs. croci ſcrup. ſs. margaritarum drach. ſs. moſchi gra. 3. camphoræ gra 6. fragmentorum lapillorum omniũ præcioſorum drach. 1. coralli utriuſque, ſpodij an. drach. ſs. trita per ſe miſce. Puluis cordialis. Rec. coralli utriuſque, ſigilli lemnij ueri ana vnc. 1. ſs. raſuræ eboris, cornu cerui ana drach. 2. margaritarum drach. 1. coriandri præparati, ſpodij, roſarum ana ſcrup. 2. ſeminis oxalidis, fragmentorum lapidum precioſorũ, oſſis à corde cerui ana drach. ſs. ſacchari vnc. 3. folia auri, & argenti ana 25. per ſe trita probe ſerua, & utere ut artis eſt.

De trochiſcis, & collirijs. Cap. 11.

ROCHISCI *ex gallia moſcata confortant cerebrum, & cor, gratum odorem in ore faciunt, ac per vniuerſum corpus, alijſque compoſitis admiſcentur. Rec. ligni aloes crudi partes quinque, ambræ partes tres, moſci, partem vnam, dragaganthi, aquæ roſa. ana quantum ſufficit ad commiſcendum prædicta, & fiant trochiſci ad formam folij mirthini. Trochiſci diarrhodon.*

rhodon. Rec. rosarũ drac. 4. ligni aloes drac. 2. mastiches drac. 1 ſs. absinthij romani, cinnamomi, spichæ, cassiæ ligneæ, schænanthos, ana drac. 1. fac trochiscos cũ uino antiquo, & aqua decoctionis radicum communium, vt apij petroselini, & eiusmodi. Hi trochisci iuuamentum præbent ad febres antiquas, & febres permixtionum, & febres phlegmaticas, & febres in quibus corrumpitur forma. Trochisci diaui, siue de violis. Recipe florum violarum albarum viridium drach. 5. amyli drach. 3. semin. papaueris albi drach. 2. scrup. 1. rhabarbari scrup. 5. sem. plantaginis drach. 1. balsami scrup. aquæ ros. quod sufficit, confice ad modũ trochiscorum prædictorum. Trochisci diacorallion. Recipe corallij rubri, cinnamomi, myrrhæ, amomi, papaueris ana drach. 4. schænãthos, croci, ana drach. 2. calami aromatici, xilobalsami, cassiæ ligneæ folij, mastiches, polij, phu, asari, pedis columbini, ana drach. 1. his omnibus pulueratis, fac trochiscos cum vino. Eiusmodi trochisci, sanguinolenta excreantibus, dysentericis, cœliacis, cibum fastidientibus, mirè subueniunt. Trochisci de alkekengi. Rec. granorum alchechengi drac. 3. semin. citri, cucumeris magni, qui anguria dicitur, cucurbitæ, ana drac. 3. ß. boli armen. gummi arab. thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amigdalarum amararum, succi liquiritiæ, tragacanthæ, amyli, granorum pini, ana drach. 6. seminis apij, charabæ, boli, biosciami, opij, ana drach. 2. fiant trochisci cum mucilagine, quæ exiuit ex granis alchechengi.

Trochisci

Trochisci alchechengi mirabiliter conferentes ad vlcera in renibus & vesica, & ad dolorẽ quando mingitur. Trochisci de myrrha. Recipe myrrhæ drach. 3. lupinorum drach. 5. foliorum rutæ, mentastri, pulegij, cimini, rubeæ tinctorum, assæ fœtidæ, sagapeni, opoponacis, ana drach. 2. fiant trochisci ponderantes drach. 2. ex quibus detur vnus in die cum aqua in qua semen iuniperi coctũ fuerit. Trochisci de myrrha est medicamen adeo vehemens in prouocandis menstruis, vt etiam fœtum excutiat, si qua eo sæpe vtatur. Ventosæ quoque sub curuatura poplitis sunt ponendæ, & phlebotomia ex saphena facienda est: ac tandem ventosæ quoq; fœmori sunt apponendæ. Colliriũ, siue sief album, ophthalmiæ, & doloribus oculorum mirifice confert. Recipe cerussæ lotæ dr. 10. sarcocollæ drach. 3. tragacanthi drac. 1. opij drac. ß. ex omnibus arte fiunt ad lentis similitudinem paruulæ formulæ. Collirium ex thure. Recipe thuris drach. 10. ammoniaci, sarcocollæ, ana dra. 5. croci drac. 2. fiat collirium cum mucillagine fœnugræci. Eiusmodi collirium, oculorum ulceribus immaturis admouetur; ea enim velociter maturat. Collirium ex plumbo. Recipe plumbi vsti, antimonij, tutiæ lotæ, eruginis vsti, gummi arab. tragacanthi, ana drach. 8. opij drach. ß. fiat collirium cum aqua pluuiali. Quod replet, & cicatrice obducit consolidãdo oculorum vlcera. Collirium ex memite. Recipe succi herbæ memitis, & sub sole exiccato, donec commode pastilli componi possint. Hoc collirium refrigerat, ac valenter adstringit,

adstringit, optimumque pronide est medicamentum ad oculorum passiones, & præsentim in morbi principio. Collirium viride. Recipe æruginis drach. 3. vitrioli vsti drach. 6. arsenici rubei, spumæ nitri, spumæ maris, ana drach. 1. ammoniaci drach. 1 .ss. salis ammoniaci drach. ß. Dissoluatur ammoniacū in rutæ aqua, & fiat collirium. Hoc vtile est ad scabiem, pruritum, & vngulas oculorum. Collirium rubeum. Recipe lapidis hematites drach. 3. æris vsti, myrrhæ ana drach. 2. croci drach. 1. piperis nigri drac. ß. aquæ pluuialis quod satis sit ad conficiē dum collirium. Valet collirium rubeum ad scabiem oculorum. Collirium flauum. Recipe clymiæ lotæ in lacte humano, in quo prius infusa sit, drachmas decem, baccæ lotæ drachmas octo, squammarū ferri, drachmas quatuor, opij drach. duas, tragacanti, gummi Arab. ana drach. quatuor. fiat cum aqua pluuiali secundum artem collirium. Quod varijs oculorum affectibus mirifice prodesse ab omnibus prædicatur. Multorum multæ adhuc autorū compositiones trochiscorum, & colliriorum passim reperiuntur, sed nos hoc loco eas potius reposuisse voluimus, quæ magis ad artem chirurgicam facere visæ sunt, de quibus satis dictum sit.

De

De medicamentis causticis. Cap. 12.

AVTERIVM est remedium nobile, iuuans ad alterandum dispositionem membri, cuius complexionem volumus rectificare, & ad resoluendum materias corruptas in corporis particulis contentas, & ad constringendum sanguinis fluxum. Ex quibus quidem verbis commode colligere possumus, inter cætera medicorum vtilia medicamenta causticum merito connumerandum esse, cum naturam alterare possit, rectificare, resoluere, & immutare. Atque cùm in serie prædicta liquidò cõnumerari possit, abs re mihi minime videtur in eiusmodi tractatione, quæ facto conueniunt breuibus enarrare, et primo quotupliciter dicatur, quibus rationibus administretur, cum reliquis ad eiusmodi doctrinam intelligendam apprimè necessarys. Dupliciter itaque intelligendum est cauterium, largo scilicet modo eum considerantes, cuiusmodi omnis est coctura, quæ fiat in corpore humano, siue à re quapiam actuali, vt ferro, auro vel alio metallo, vel aqua, vel oleo feruenti, vel caustico medicamento comburente: siue sit simplex, vt cantharides, allium, chalcantum, sublimatum, & reliqua, quæ infra recensebimus. Altero deinde modo, stricte dicitur cauterium, quòd vel ferro solum fiat, vel auro, argento, aqua, oleo, & similibus propter cocturam artificialiter calefactis, atque hoc pacto, & lato sumpto vocabulo, ac perstricto usus aliquando postulat cauterij nomine esse intelligen- Cauterium quotuplex.

gendum, ut melius ſuo loco declarabimus. Dicimus præterea cauterium à medicis diuidi in potentiale, & actuale: atqui illud, quod cũ medicamentis cauſticis fieri ſolitũ eſt, vnde potentia cõburendi emanat, potentiale cauterium nuncupatur, quoniam calidum nõ eſt actu, neque comburit, niſi calor prius, qui in eiuſmodi ſubſtantia reperitur compoſitus, à ſubiecti noſtri corporis calore moueatur, quemadmodum demonſtrabitur circa finem ſeptimi huius operis librum cùm de qualitatibus medicamentorum agemus. Etenim id eſſe poteſtate confirmabimus, quod quale dicitur, tale non dum eſt, ſed poteſt tale eſſe, vt exempli gratia, hominem qui nuper natus fuit, rationalem, & auem volatilẽ, ſcilicet quòd eorum vnuſquiſque futurus ſit, hoc ceu iam idipſum ſit appellantes. Porrò quæcunque cauſtica medicamenta, calefacere noſtrum corpus, & comburere ſunt nata, eadem licet talia tangenti minime appareant, calida tamen poteſtate vocamus, quòd facile poſſint calida eſſe, quodq́ue prompte in ignẽ vertantur. Illud verò quod cum rebus ipſum adurentibus exiſtit, præter quàm quòd in ipſo corporis ſubiecti calor operatur, cauterium actuale dicitur. Actu ſiquidem vnumquodq́; vel calidorum, vel frigidorum, humidorum, & ſiccorum, vel ex eo tale dicitur, quòd ſummam habeat huiuſcemodi qualitatem, vel quod vincat in eo id genus qualitatum aliqua, vel quod ad cognati generis mediocre aliquid, vel ad vnum quodlibet à nobis ſit collatum. Modo ad relatam principio accedentes definitionem, vel dicamus deſcriptionẽ ab Auicenna depoſitam, videamus

deamus quid per ipsam colligere nobis liceat, an scilicet cauterium in alteratione cuiuslibet membri temperamento possit adferre vtilitatem, & quomodolibet, an potius alicui tantum singulari complexioni, quādoquidem quibusdam videtur manifeste, quòd ex sui natura multum conferat in frigido & humido temperamento, cum materia coniuncta, & sine ipsa materia. Nam ex contrarietate, quam habere videtur cauterium, ignis ratione cum frigida illa materia, eam absoluere vim habet: & per contrarietatem etiam, quam habere videtur cum frigido temperamēto, & simul humido absque materia in contrarium alterare potest. Quod quidem artificium directum esse dicitur eiusmodi intentionis: cum omnis curatio fiat per contrarium. Quæ autem vt contraria adhibentur, talia re vera esse oportet, qualia dicuntur, non autem qualia apparent, hoc est, quæ hac, illave qualitate à natura sint donata, non autem adscititia, & quæ sensui soli talia apparent. Res enim natura calida apparere sensui potest, scilicet ab externo aliquo refrigerata: ea tamen affectum calidum tantùm abest, vt curare queat, vt etiam magnopere lædat. Non enim euphorbium niue refrigeratum inflammationem vnquam curabit, sed certè augebit. Porrò autem medicamentum, quod re vera tale est, quale dicitur, hoc est, calidum, frigidum, humidum, vel siccum, aut primariò per seque corpus immutat, aut certè ex accidente quodā. Primariò quidem, cū ab initio ad finem vsq; magis magisque vim suam prodit, vt calidum calfaciendo, frigidum refrigerando, &

do, & reliqua pari modo. Ex accidente verò, cum ex eorum proprio, natiuoque affectu alius affectus nascitur curando morbo contrarius. Calidum, verbi gratia, primariò corpus calfacit, calefaciendo meatus aperit, materiamque digerit ac dissipat, atque ita corpus refrigerat. Ad eundem modum frigus primariò refrigerat, ex accidente verò calfacit, cutem densando, expirantemque materiam calidam cohibēdo. Quod igitur calfacit, affectui frigido protinus, & quatenus tale est, aduersatur: calido verò ex accidente, & non quatenus calidum, sed quatenus materiam calidam vacuant: qua ratione primò humoris multitudini est oppositum. Vacuatio enim & repletio contraria sunt. Qui temperamento igitur calidi fuerint, quidam ex recentioribus dixerunt, quòd non sine læsionis periculo cauterium tale recipiunt, quanquam simplicitate suæ bonæ actionis minime nocere affirment, sed caliditate sua actuali, & siccitate sua finali prohibitum sit. Attamen si ad rectum statum reuocare velimus: quod superuacuum est, demere: quod verò deficit in morbis perpetuo adÿcere oportet: vt si quis plus iusto incaluit, ad mediocritatem, ad idque quod secundum naturam est reducetur, adÿciendo quod deest, & detrahendo quod superuacuum est. In quo desit autem frigus, & superuacus calor adest, refrigerando igitur, quod deest frigus restitues: & qui superuacuus est, calorem immodicū depelles. Cum itaque causticum medicamentum simplicitate bonitatis suæ actionis, omnem materiam in membris cōtentam, absque læsione resoluat, qua resoluta remo

uetur

uetur etiam temperies illa calida, aut frigida, aut quæuis alia, quæ à materia illa fouebatur, & in esse conseruabatur, & ideo huic etiam conuenire cõsentaneum est temperamento calido. Neque erit hoc loco impugnandum de contrario, aut per contrarium, de curatione facienda, euenit enim in hoc casu, quemadmodum in curatione febris tertianæ cum scammonio, quia per materiæ remotionem cõsimilis, dispositio illa, quæ quidem ab ea materia in esse substinebatur remouetur. Atque dicitur modus iste curationis per contrarium, nam si præsentia alicuius materiæ facit, seu fouet in esse dispositionẽ, tunc remotio eiusdem in causa fuerit destructionis illius dispositionis, & præcipue id totum euenire prospexeris in cauterio, quod fit cum igne. Modo ad illud cauterium, quod potestate fieri dicimus accedentes, seu quod fiat cũ simplicibus medicamẽtis vel quocunque modo, aut alio potestatis vinculo, nullo pacto ipsum conuenire affirmant non nulli, nisi in materia frigida, & in temperamento frigido valde humido, quia ratione eiusmodi effectiuæ temperiei, formam, ac membri temperaturam destruit, & compositionem, nisi fortè contrarium inueniat, vt frigidũ impressum ac intensum in corpore humido cum materia frigida. Differt, post hæc, potentiale medicamentum causticum, ab altero actuali propter bonitatem, & maiorem simplicitatem, quoniã actuale non breuitate suæ tantum operationis, & simplicitatis magis apud antiquos est eligendum, sed etiam aliquo modo nobilius existimatur. Paucos tamen esse medicos prospexeris, hoc præ-

sertim tempore, apud quos actuale prædictũ cau-sticum vsui reperiatur, tum quoniam eum vident homines terrere, tum etiã propter particulæ cor-roborationem. Et quanquam plerique ex maio-ribus nostris ad eiusmodi opinionis tutelam id ad-ferant exemplum, quòd aqua licet commixto quo-cunque frigidior reperiatur, plus tamen corpus læditur à quamplurimis compositis, quàm ab aqua, sicut ab opio, mandragora, & eiusmodi ita fri-gidis. Quod quidem egregium argumentum, non nos admodum obligare, vel constringere videtur ad experientiam statim accedendum, nam iudicẽt recentiores nostri quas vires præ se conducat, & hoc modo dementiam obligationis animaduertent; nostrum siquidem magis vtile institutum esse vide-tur ea ab antiquis, quæ sunt meliora accipere, & reliqua silentio prætermittere. Recentiorum itaq; medicorum vsus maxime postulat, vt actuale cau terium tantis à maioribus optimis operibus condo-natum, potius dimittatur, quandoquidem in con-firmandis eorum præceptorum rationibus, vnus-quisque in cognitionem deuenit eum excellentem modum aufugiendum quodammodo esse. Conceda-mus igitur quòd ignis propter eiusmodi simplici-tatem notabiliter operetur: concedamus etiã quod actu, & suapte natura calidum in continenti suũ perficiat opus, & vbi non inueniat materiam in qua agat, cito consumatur, & cum inueniat nul-lam habens contrarietatem nisi materiam, vnam solam efficiat operationem, scilicet consumere: concedamus item quòd ignis dolorem non adferat

nisi

nisi in ipsamet impositione, seu applicatione, vel valde modicum vltra, nec propter eiusmodi simplicitatem, & citam actionem lædat, nisi membrum tactu: & concedamus tandem quòd ex hoc actuali caustico infinitas quodāmodo detrahamus vtilitates, atque concedant seniores nostri quòd causticum medicamentū, quoniam corpus est compositum, & actu frigidum, plus à nostro calore patiatur, & in corpus agat, & in illa pugna, quæ est inter pharmacum & membrum sit communis contrarietas, atque corpus in ea pugna, & membrum debilitatur, quid tandem aliud consequetur ex actuali cauterio, nisi partis vel membri quædā corroboratio. Quandoquidem cum nostrum sit institutum in vsu cauterij humores potius promouere, vt ad vlcus quod facimus concurrant, non ergo indigere nos confirmabit quispiam medicamento, cuiusmodi ignis existit, actuali, vt partem subiectam corroboret, sed præstare potius dixerit membri debilitatem admittere, vt magis postea idoneum reddatur in excrementis suscipiendis, quæ quidem magnopere natura desiderat, ut ad particulam, quam diximus, deducantur, atqui per vlcus effectum expurgentur. At si actuali cauterio vti nobis aliquando contingat, duabus id tantummodo occasionibus euenire concludendum est, in capite scilicet, atq; si ægri prius expurgari corpus minime possimus, ac deprauatis humorib. vel corruptis repletum esset. In capite, inquam, merito cauterium imponemus, ignito nimirum igne: quandoquidem fieri necesse est, vt commodè ma-

 terias

terias diuertamus, & catarrhum in nihilum reducamus, quod quidem humiditas existit ad fauces defluens. Et idcirco si tale cauterium fiat cum igne (vt aiunt) viuo, propter eiusmodi, quam habet proprietatem exiccandi, illud in quo apponitur, prodest satis commode ad præenarratas superfluitates dissoluendas, humidas, & excrementitias descendentes: atque cum sicca eiusmodi caliditate, quam imprimit, auxilium innato corporis calori maxime præstat, vt valentius cutis meatus in capite dilatentur; unde facilius tandem materia illa superabundans deprauata tuto consumi potest, & minor hac ratione catharri copia generatur. Cuius quidem caliditatis quandiu vestigia fuerint in illa particula combusta impressa, corporis naturam promouent, vt ad locum prædictum transmittat, atqui hoc modo à particula iam oblæsa diuertere possumus: & licet caput ipsum roboremus, prodest tamen rationibus assignatis, ne scilicet adnascantur superflua excrementa. Quod re vera minime operatur causticum medicamentũ potentiale, ex quo nempe particula maxime debilitatur, & multo magis caput proportionatum efficit ad catharri propagationem. Iam ad secundum, quem diximus scopum accedentes, dicimus actuale, hoc est ex ipso igne cauterium satis prodesse posse, si æger aliquis in manus peruenerit, in quo minime corpus purgare ualeas, repletumque nihilominus multis humoribus appareat. Quãdoquidem cum caustico pharmaco, & locum debi-

liorem

liorem reddes, & particulam quodammodo mortificabis, quæ postea diuelli penitus non potest, nisi prius putrefiat, atq; adhæreat viuenti adhuc particulæ coniunctæ. Vnde periculo maximo non uacat, in abundanti deprauatarum humorum facili concursu, ex quo inflammatio talis promoueri poterit, ut minime cancrænæ generatio prohiberi queat, & magnum, per consequens laborem æger cum ministro suscipiant. Quandoquidem cancrænam remouere cogimur, in qua autem cum carnes præmortuæ penitus non sint, sed adhuc morientes, aliquantulumq; uitæ sensusq; cum nigro colore retinentes, remotionem nullam administrabit sine ægrotantis aliquo dolore. Quæ quidem pericula satis commode quisq; aufugiet, euitabitque, si cor pus humoribus corruptis refertum cũ ratione euacuabit: tunc enim per cauterium, quod conuenit, mundificabitur, ac eiusmodi dispositionem quotidie in melius consurgere necessum erit. Sciendũ ergo erit ꝙ cauteriũ est super omnia medicamenta consumptiuum, dũmodo ubi uirtus eius possit materiã consumendã superare impositum fuerit. Cauteria itaq;, quæ uel ignis more corpus exurunt, alia esse diximus actu talia .s. ignea actu, alia potestate talia. Quæ sunt actu infinita quodammodo sunt, & si non omnia in usum apud medicos sint: atqui ex his alia sunt ex sicca materia, atque dura, alia ex humida atque eliquata. Quæ ex sicca, uel ex metallo, uel ex uegetabilibus: & quæ ex metallo, ex auro, argento, ære, ferro, chalybe: quæ ex uegetabilibus, radix gentianæ

accensæ,

accensæ, aristolochiæ, asphodeli, lignum ex vite, lignum oleaginum, nucleus oliuarum, & quæ superius apposita sunt. Quæ verò ex humida materia, alia artificio facta, alia sua natura talia sunt: ex arte, ut ex sulphure eliquato, plumbo eliquato, chalchanto eliquato, ærugine eliquata: sua natura ex aqua feruente, oleo feruente, atque eiusmodi sunt, quæ ignem in se continentia actu, carnes eliquant, absumunt, atque siccant, & sunt in vsu apud medicos. Caustica autem quæ potestate talia existunt, verè caustica sunt, & dicuntur: & omnia calida & sicca in quarto gradu, sed non sunt unius generis tantum, differuntque inter se secundum magis & minus in caliditate et craßitie substantiæ, ac appellationibus. Quamuis enim omnia sint calida in quarto gradu, & habeant crassam, & viscidam materiam, non tamen omnia æqualiter: nam calx uiua calida est in quarto intensissimo, squamma æris in quarto remissiori. Item sori est crassarum partium, item & æs ustum: contra anemone & sinapi magis tenuium, idest minus crassarum, sed hoc magis, illud minus, atque pro varietate hac quatuor constituuntur genera causticorum, quorum vnum est illud quod Græcis vocatur escharoticum, quasi crustam inducens. Hoc medicamentum calidum est supra omnia medicamenta, & craßissimum omnium: multum terræ in se continet, atque astringit, ac quamuis craßitie partium non poßit penetrare in fundum, tamen tanta est vis caloris atque constantia, ut tandem penetret subiecta corpora, sed difficillime, & pro-

fundas

fundas partes exedat. hinc oritur dolor uehemens, primo ob calorem vehementem, atque copiosum introductum, secundo ob penetrationem difficilem. Vnde imposito hoc medicamento sibi videntur à clauo aliquo infixo exuri homines. Secũdum est illud paulò minus calidum escharotico, magis tamen tenuis substantiæ, minusq́ue terrestris, neque quicquam adstringentis: facilius penetrat, ac non ita confertim, neque ita ualde calefacit, & ob id non tantum dolorem excitat. & quamuis Galenus dicat lib. quinto de simpl. medic. facul. quòd aliquãdo nullum dolorem facit, uanus est eo loco Galenus, & mendax, nam hoc dolorem inducit, & per vices. atqui sunt veluti discurrentes acus ignei, pungentes, qui tamen dolor statim cessat. Vtq́ue superiori medicamento pars corrupta, ob siccitatẽ, atque eius crassitiem uocabatur escharoticum, ita cum caro ab hoc corrupta, non crustæ similitudinem, sed potius putrefactæ carnis habeat, atque sit laxa, decolor, ac humectißima, hac ratione uocatur à Græcis scepticum, & reliquis medicis, hoc medicamentum, quale est arsenicum, quod auripigmentum nuncupatur. Tertium est genus medicamentorum, quæ ut sceptica calida sunt, uerum etiam magis tenuium partium, ita ut dissoluantur, atque in cutim tantum poßint, ut caustica agere, in profundioribus autem partibus, ut attrahentia. Vnde cum cutim exurant, tantumq́ue humorum attrahant, ut fluenter ad cutim, illam disiungant, ac in bullam efforment, uesicatoria uocata sunt, idq́ue agunt, quod aqua feruens si etiam uix tangat

Galeni error.

gat

gat cutim, & ſicut ignis : nam cutis corrumpitur, cumq́ue illa ſtatim non exurat, tamen relicta attrahit, & excitantur ueſicæ. Hoc autem ueſicatorium, ac cauſticorum in tertio genere reconditũ, à Græcis anemone appellatur, ac cãtharis ac ſimilia de quibus ſuo loco abunde infra agemus. Quartum eſt genus & ultimum eorum, quæ omnibus ſunt minus calida, ita tamen cauſtica, ut poßint urere, ſed imbecilliter ac tardè, ut calida in quarto gradu & ſicca : ſed ſunt craſſarum partium & adſtringentia : unde ſubſtantia illorum ex ſui natura, neque ratione ualidi caloris poteſt penetrare, ſed eiuſmodi medicamenta tantum ſuperficiem ipſam carnis abſumunt, & eliquant ſubiectam; ſiccant, ac ueluti nouacula ſummam partem deradunt, unde catheretica Græce dicuntur. Non magnum inferunt dolorem niſi acribus admiſceantur, quales ſunt ſquamma æris, & præcipitatum, quæ tamen ſi optime lota fuerint, relicta ſiccitate, & adſtringentia, caloreq; extincto, epulotica fiunt, & ſarcotica : ſimiliter ſi abluantur ac temperentur, fiunt catheretica, & ſi magis abluantur, fiunt epulotica. Iam eſcharotica numeremus, quorum alia ſunt ſimplicia ſeruata in officinis, alia compoſita, atque ex ſimplicibus alia ſunt ſicca ſubſtantia, vt chalcitis, myſi, ſori, attramentum ſutoriũ uſtũ, & non cadmia exuſta, ac ſublimatum : humida ſunt ſimplicia, aqua, ſiue oleum ſulphuris, oleum vitrioli, & quæ ſupra diximus reliqua. Ex compoſitis, alia ſicca, ut capitellum cum opio, & cum arſenico, & ſine, trochiſci de minio Ioannis Vigonij

nij lib.oct. cap.13. qui hoc modo componitur. Recipe medullæ panis crudi bene fermentati, unc.4. sublimati optimi, vnc.1. minij, vnc.5. tunc misce, & tere, & formentur trochisci, & pineoli, & ita tepido fumo siccentur, & vsui seruentur. Alia verò sunt humidißima, vt aqua erodens, quæ fit uarijs modis. Alia sunt mediocria, vt causticum ductile ex aqua saponis erodente, & opio, & chalcantho: causticum ex aqua erodente & opio: unguentum Massæ. Recipe argenti sublimati drach. 2.ß. opij, lapidis hæmatitis, rutæ ana scrup.ß. misce cum sufficienti quantitate vnguẽti populeonis, & fiat vnguentum: item ægyptiacum Auic. cum alumine ac chalcantho. Sunt autem hæc alia simplicia, alia composita: simplicia alia humida, alia sicca. humida oleum arsenici, quod ex arsenico fit, sale nitro, & ammoniaco, qui sale sublimatur. alia sicca ex animalibus, pithiocampe: ex plantis, aconiti radix vna, altera flammulæ Iouis: ex metallis, auripigmentum, arsenicum cristallinum, sandaracha Græcorum, chrisocolla, resegal. Ex compositis hoc habemus in vsu ad cancros, fistulas, ac omnes carnes superfluas. Recipe arsenici cristallini, citrini, ana drach.ß. aristolochiæ, æruginis æris, ana drach 3. opij scrup.2. axungiæ quantum sufficit, tritis conterendis misce pro vnguento. Vesicantia ex simplicibus sunt, & primo ex animalibus: cantharides, animalia in frumento reperta uario colore, luteis lineis, optimæ; vnius coloris non bonæ: parantur ab Albucasi in tertio tract. seruit. cum oleo ueteri, donec marcescant: sed aliter

Trochiscorum de minio compositio.

Vesicantia ex simplicibus.

ter præparantur à Græcis cum fumo aceti acris, quod melius est: nam ab oleo corrumpitur vis ipsarum: ab aceto mordacior fit. Recentiores medici utuntur tantũ corpore resectis pedibus, & alis, & capitibus tanquam veneno: autor tamen ille, siue sit Hipp. vel quisquis ille fuerit, ĩ quar. regim. acutor. tex. 122. ijs etiam vtitur, quem vsum improbat Galenus, sed pedes esse ueluti antidota corporis asserere videtur: sic & Aetius id cõfirmat. Pro vesicatorio parando, hoc modo fit. assumitur pasta fermentata, & pro unc. qualibet pastæ, apponitur scrup. vnus cantharidum, miscentur aceto squillitico, addito croco: uesicat etiam ex plantis sinapi, radix ranunculi, anemone, cortex intimus sambuci: ex compositis, ut mixtum ex cantharidibus. Catherætica pharmaca ex simplicibus, squã ma æris, ærugo asphodeli, hermodactili, alumen ustum: ex compositis vnguentum damascenum, apostolicum, isis, ægyptiacum, & eiusmodi. Si res igitur id exigere videatur, ut cauterium fiat ex igne viuo, tunc debemus ferreum instrumentum habere, quod in cuspide retineat formam oßis oliuaris, hoc est ad similitudinem ossis oliuæ: postea subtilißima quædam rotula quæ vel ferrea sit, vel ex alia materia admodum dura, & igni maxime resistens, in cuius medio foramen rotundum tantæ magnitudinis fabrefactum sit, ut ferri cuspis facile pertransire possit, atque peruenire ad locum comburendum. His rite paratis aliquantulum prius inter manus excalefacta illa rotula, ne ob eiusmodi frigiditatem opus in membro impediat, loco imponatur,

natur, ita ut artifex commode cum ignito exacte ferro possit subiectam, quam uult particulam exurere, atque cauterium imprimere. Sed quoniam horridum hoc esse, ut plurimum solet opificium, neque ægrotus facile sufferre, propterea, vel astantium viribus detineatur, vel ligulis quamplurimis deligetur, ne vel tantillum moueri queat, donec optime acies ignita ferri cum impetu transeat per foramen, & in subiecta cute quantum necesse sit imprimatur. Extracto tandem instrumento, habitaque eschara in vlcere, locus cum eiusmodi medicamentis curandus erit, quibus adustos igne curare solemus; pro quo infinita perscribuntur pharmaca, ac varijs modis administrata. Recentiores medici in hoc casu frigidis medicaminibus occurrunt, & præcipue oui albumine, & oleo rosaceo, quod minime conuenit ubique, atque non sine labore parari potest: quoniam si semel aut bis in die, (vt recentiores consueuerunt) permutetur, præter id quod diximus, pharmacum est imperfectum, cum neque dolorem subleuet, nisi eo temporis cursu, quo actu frigidum existit, ac perdurat, atque id breui curriculo perficitur. Quapropter sæpissime admodum die, noctuque id medicamen permutare cogimur à prima incipientes die, donec immensus extinguatur dolor, & maximus calor. Eo pacto conueniens esset, & ubique administrandum est, præter in capite: quoniam repercutientes humores, prohibemus inflammationem, & ægrotus à dolore liberatur, atqui à futuro periculo gangrænæ, cum non sit corpus expurgatum, vt principio propo-

Recentiores error.

propoſuimus. Verum præter quàm quòd moleſtus hic curandi modus exiſtit, nullo pacto in capite con uenire dicimus; cùm enim ſine impetu minime repercutiat, in cauſa eſſe tandem poteſt, vt calor ille extraneus ad cerebri membranas perueniat, atque ibidem inflammationem excitet: ſiue cõſequẽs præter debitum refrigeratio, eadem ad cerebrum deueniat, & maior copia catarrhi ſuſcitetur, neque à refrigeratione vicinarum partium deſiſtere poſſumus ad ambuſtionem plus debito. vnde cauſan tur haud difficulter meatuũ conſtipationes, & præ ter ſpem intemperies. Quapropter vſus frigidorum medicamentorum tribus primis diebus à recentioribus comprobatus, nequaquam conueniens extat in capitis cauterijs, & ideo meliora exquirenda nobis ſunt, ne in eundem, quem diximus errorem incurramus. Nos verò ſuccum porri comprobamus, in quo neque frigiditas, neque repercuſſiua facultas reperitur, atque dolorem nihilominus reſoluit, & cùm hunc ſuccum non habeamus, eius loco com mode ſuccus cæpæ ſuccedere poteſt, quæ magis eſt vniuerſalis, & eadem prorſus operatur: & cùm hic etiam vel deſit, vel propter ingratum odorem, quem præ ſe fert, nõ conueniat, ad aquæ vitæ vſum decurremus, quæ calida quidẽ ac ſicca eſt, ac ſubtilium partium, atque idem maxime operatur in abſoluendo dolore, nam ſua ſubtilitate, admodum penetrat, & cum caliditate poros aperit, ab ipſa vſtione iam conſtipatos: cum ſiccitate maiorem humiditatis illius, iam factæ alienæ partem exiccat, in qua humiditate impreſſus nõ naturalis calor ma net, &

net, & per consequẽs dolor subleuatur, doloris causam resoluendo: atque id totum absque repercussione, quod valde vtile, ac commodum existimari debet in hoc casu, in quo humores habere cursum violentum non debent, sed per modestum ad particulã exulceratam, non autem repercutiendi eosdem ad partem oppositam, à qua maxime desideramus reuellere, vnde cauterium fieri diximus. His omnibus rite administratis, reliquum est vt escaram separemus, pro qua quidem multa in vsu haberi solitum est, cum vnctuosa omnia id commode præstare possit; attamen butyrum melle exceptum, nam obduratæ, ac densæ sunt vlceris partes circumpositæ, mel verò est partium subtilium, neque difficulter penetrat, atque putredini resistit, quod nõ operatur butyrum per se simpliciter, & ita vtile est medicamentum in corporibus minime expurgatis, atque cùm abstergendi vim possideat, ad escaræ remotionem auxilio est. Pro vnguento supra imponendo, optimum est vnguentum ex calce, aut vnguentum sec. cortic. sambuci: atque si gangrænæ periculum immineat, melius & illud ex calce, quod simplex sit, calx enim sua natura gangrænæ resistit. Modus autem operandi talis existit, statim perforato loco cum ferro (vt diximus) ignito, supra ponatur linteũ duplicatum, triplicatumve pro ratione subtilitatis, quod trium sit digitorum ab omni parte, madefactum in succo vel porri, vel cæpæ, vel aqua vitæ, statimque imponatur, reponaturque iterum madidum per uices tres aut quatuor. si postea cauteriũ sit in capite, addatur paruula spongia uino austero

excepta, & ita ligetur locus. ſi uerò in alia corporis particula, circa ulcus unguentum defenſiuũ conueniens eſt, atque ſuper ulcus præter complicatum linteum ſucco madidum, idem extendere, ac circa ſtuppas albo oui & aqua roſacea infuſas imponere: quod ſi dolor ſuperueniat, iterum idem medicamentum admouere neceſſum erit, donec dolor euaneſcat, ac reſoluatur. Sequenti verò die, ſi dolor adhuc ægrum infeſtet, iterum eodem modo curetur: ſi autem penitus quieuerit, tunc ipſum vlcus butyro, ac melle curandum eſt, ſuperpoſito hæderæ folio, aut braſſicæ. Atque ſi in capite ſuper locum foliorum addenda ſpongia eſt, quæ vino auſtero ſit madefacta, in alijs particulis eadem ſpongia imponenda erit, ſed vini vice in poſca potius infuſa; & ſi ſpongia deſit, vel ea vti nolueris, triplicatum, aut quadruplicatum linteum eodem modo madidũ ſuſcipito, idq́; vſque ad eſcaræ diuiſionem, quæ quidem niſi ſeparetur exacte, addendum cum butyro præcipitati, aut æruginis tantillum erit, quo pacto ſtatim eſcaræ opus abſoluetur. Semota tandem eſcara, habitoq́ue rite vlcere, in eius medio cicer vnus apponetur, vel paruulas ceræ globulas, aut ex radice hederæ, quo circa filamenta ſicca, aut mellis mundificatiuo excepta coniungenda diligenter erunt, & tandem vnguentum, quod fit ex cortice ſecundo ſambuci ſuperponatur, vel aliud ex calce confectum, vel diapalma, idq́ue quandiu tantũ nouæ carnis generatio fiat, quantum ad ſuccingendum, circundandumq́ue globulum ſit ſatis. Poſtea ſolus ille globus cum folio hederæ relinquendus colligandusq́ue

ligandusq́ue

ligandusque erit, quandiu apertus locus sustinendus est, quotidie eundem mundando, folium item permutando, ac ab omnibus periculis vlcus præseruando. Recentiorum quidam loco prædicti ceræ, aut ciceris, aut hederæ radicis globi, vt rei maiorem autoritatem apportent, argenteum medium globulum apponunt, in medio perforatum, & supra argẽteam subtilissimam rotulam. Quod quidem inuentum empiricum est, & sine ratione malum, nã cum argentum, comparatione nostri corporis, frigidum esse ab omnibus confirmetur, ac siccum, vim habet procul dubio humores repercutiendi, qui maxime desiderant, vt fluxio ad locum affectum fiat, & hoc pacto globulus ille maiori precio comparatus, continuo in contrarium operetur: atqui cùm vim cõglutinandi possideat, temporis progressu in causa est, vt vlcus consolidetur, & cicatrice obducatur. Idcirco relinquendum hunc modum esse existimo, nec vltra transeundum est, nisi ad ceræ, aut ciceris vel hederæ radicis globulos antedictos, atque ego inter cætera maxime cerã extollo, præcipue in principio, & in vlceribus quæ facilè exasperãt, quãdoquidẽ cera emplasticã facultatẽ possidet, atque debilẽ concoquendi vim habet, ac emolliendi, vt maxime in hoc casu nobis exquirendum est: præterea sequũtur ciceres, in quibus abstergendi facultas adest, & cùm sicci in vlceribus imponantur, parui sunt, ita vt minime vlceris labra attingant, vel propterea dolorem adferant nullum, dum imponuntur, atque in recipiendis humoribus fluentibus, attrahunt, humectantur, & per consequens tumefiunt,

Recentiorũ error.

quod valet vt vlcus dilatetur, ac plurimas adferũt vtilitates. Globuli verò qui ex hederæ radicibus apponuntur interdum perutiles ſunt ijs, quibus vlcus non debet dilatari, ſed eodem ſemper gradu conſeruari, & cum ex hedera ſint, vim attrahẽdi habere eas multi opinati ſunt, idq́ue nõ iniuria, vt vſu quotidiano docemur. quæ tandem enarrata, actuali cauterio finem imponemus. Aliud autẽ cauterium eſſe iam diximus ex medicamento, quod poteſtate exurat carnem, eſcaramq́ue educat, ac tandem vlcus ſubſequatur. Vſus verò eiuſmodi eſt, vt primo linteum ad quatuor digitos latum nobis paremus, vnguento ceruſæ cocto, uel quocunque alio refrigeranti, ac uiſcido exceptum, ut optime adglutinetur cum cuticula ſuppoſita; quoniam dupliciter nobis auxilio eſt, nempè præſeruat medicamentum cauſticum loco impoſito, ne hinc atque alibi decurrat, ac humores repercutit, ne ad eundem locum decurrant. In lintei deinde medio fieri debet ad unius digiti magnitudinem foramen, adnotatoq́ue loco in quo cauteriũ facere iam decreuimus, prius abradendus rite eſt locus, donec ad particulæ ſubiectæ rubedinem deueniamus, præcipue circa locum cauterizãdum, atque ita ſupraponendum erit linteum unguento coopertum, ita ut foramen ſupra locum deſignatum è regione reſpondeat. In eo autem foramine proijciatur cauſticum apparatum, donec panni quadruplicati craſſities integre oppleta ſit; quo facto aliud ſupra linteum eodem unguento refertũ imponatur, ne euaneſcat aliquo. Coniunctis linteis eo modo quo diximus ne ab aliqua parte cauteriũ

appoſitum

appositum decidat, tunc relinquẽdum erit per quatuor, aut quinque horas, donec locus enigrescat. nam si ante partis subiectæ denigrationem remoueretur causticum, iterum imponendum esset, neque id sine ægrotantis incommodo. At facta nigra particula, semotoq́ue cauterio recentiorum quidam sunt, qui statim imponendum esse iubẽt vnctuosum aliquod medicamentum ad escaræ subleuationem, & ut plurimum butyrum accipiunt, cũ folio crambes, vel hederæ, nec aliud ultro, donec escara deciderit. Alij sunt, qui ad scarificandam cutim accedunt, quæ ex caustico imposito sensum amisit, ut facilius butyrum penetrare posſit. Alij in circuitu vlceris loco butyri, accipiunt vnguentum rosaceũ, quoniam sedat inflãmationes, & erysipelata, quod fortasse maxime timent. Verum vniuersi diminuti sunt, neque sine maximo periculo ægrotantium opificium expleuerunt, quandoquidem cùm iam emortua cutis ex caustico sit, necesse est, vt inflammatio subsequatur, & antequam portio illa mortua seiungatur, putrefiat. vnde timendum est ne ad particulam tantum sanguinis effluat (licet exactè corpus purgatum sit) vt maxima admodum inflammatio oriatur, atqui, præter ægrotantis dolorem, natiuus calor suffocetur, nec à mortuo quod viuidum est separare posſit, sed per contagiũ emortuam partem prosequatur, & per consequens statim velox gangræna subgeneretur, uel dixerim putridum ac erodens vlcus, vt sæpius euenisse optimis medicis vidimus. Vnde cum optimi medici munus sit non solum præsentem morbum curare, sed

Recentiorũ omnium error.

futurum etiam prohibere, postquam certum est, quod inflammatio ad locum vlceratum subuentura est, non diminute, sed complete eidem statim occurrendum erit, ac perfectis remedijs prohibenda gangræna est. Idcirco, vt hæc omnia proculdubio consequamur, quamprimum segregatum causticũ sit, cutis emortua iuxta, x, græcorum diligenter excindenda est, idq́ue profunde, ac late, pro rei euasione, dummodo quod viuit intro minime tangatur, vt tota operatio hæc sine dolore nobis euadat. Postmodum forcipe diligenter vnumquemque angulum excipere expedit, atque maiorem carnis mortuæ partem proscindere, nam quanto minor portio remanserit, tanto minor subsequetur putrefactio, & maior est exitus, vt icores illi putridi, qui in vlcere generantur diuellantur, nec diu super viuentem carnem conquiescant, contagiumq; promoueant. Imponendum postea erit butyrum in cauitate contracta, vt escara segregetur, atqui supra adiungenda folia sunt vel hederæ, vel ex crambe, vel lactuca, aut vitis, vt supra. Deinde inflammationi obuiam eundum est quamprimũ, quod tuto admodum fiet, si superponantur lintea quatriplicata, & acido aceto madefacta cum paucula aqua commisto, vt valenter repercutiatur, constringanturq; partes, ne sanguinis effluxionẽ recipiant, & hoc tandem modo procedendum erit, donec perfectè escara seiuncta fuerit. Sed cum caro, quam oportet remouere, putrida iam facta fuerit, admiscendum cum butyro modicum vel præcipitati, vel æruginis, ut penitus hac ratione absumatur:

tur: quo facto imponendus iam globulus est; cum siccis filamentis, atque ad finem vsque, vt supra cu randum est. At quoniam post absolutum cauteriũ quædam particularia symptomata subsequi solent, quæ nisi rite curentur, ac remoueantur, maximo esse solent ægrotanti incommodo, propterea de ijs etiã pertractare consentaneum esse existimamus. Primo igitur communiter in omnibus cauterijs, aliquando caro supercrescit, vt ægrotum doloribus & cruciatibus infestet. Secundo contingit interdum, vt pus nullum exeat, quod malum est. Aliquando cum dolore adest rubedo, & cum ambabus pruritus. Quarto interdum (præcipue in ijs, quibus calidum hepar esse constat) generatur sanguis exustus, ex quo fit vt vlceris labra corrodantur, & dolor intensus procreetur. Quinto euenit interdum, ut labra denigrentur, & dolor maximus percipiatur. Vltimo in fundo vlceris aliquando apparent quædam portiunculæ hinc inde albi coloris, quæ dolorem inducunt vniuersæ vlceri. Primo igitur symptomati, communiter omnes chirurgi cũ alumine roccæ vstæ statim occurrere solent, at ea caro exedatur superflua, quod optimum quidem est medicamentum, quando recentia adhuc sunt cauteria, sed cum iam inueterata fuerint, quoniam in alumine roccæ partes consistant, ex quibus caro valenter constringitur, ex longo vsu, ita callosum vlcus reddit, vt nequaquam vlterius liberum admittat humoribus, qui effluere deberent transitum, & hoc pacto perpauca exit materia, & maxime tandem sublæditur ægrotus. Et quoniam cum apponitur

eiusmodi medicamentum, nempe alumen roccæ vstum, propter eius mordacitatem, ac caliditatẽ, ob suas, quas habet, crassas partes, attrahit, ac promouet magnam materiæ copiam, propterea quosdam uidisse memini, qui idipsum dederunt, ac imposuerunt, tanquam optimum medicamen ad pus attrahẽdum, sed postea vsu perspeximus, quod qui longo tempore hoc fecerunt, vt attraherẽt, ita labra vlceris exiccata reddiderunt, vt iam omnia cicatrice obducerentur, nec quicquam expurgabatur vlterius. Quamobrem cogimur postea vel nostro frustrari fine, vel iterum ad cauterium imponendum occurrere, & propterea non probatur aluminis huius vsus nisi in recentioribus causticis, vbi vlceris caro supra modum excreuerit, sed cùm inueterata iam sint, si caro concrescat, eadem nullo est prædita sensu, idcirco melius est eam excindere, quàm ad eiusm di pharmacum decurrere, quoniam exit sanguis putridus, ex quo magnum contrahit ægrotans auxilium, nec aliquem suscipit dolorem in sectione, vel nocumentum, cùm quod scinditur mortuum esse constat. Secundo si pus minime ex vlcere effluat, quod satis sit, dolorque ægrũ infestet, aut adest caro supra conueniens aucta, & tunc scindendo illam effluit sanguis, & statim rectificantur, aut non adest, sed dolor labra occupet, & tunc si leuis dolor adsit, tantillum olei amygdalarum dulcium in fundum vlceris proiectum, vlcus rectificat. atqui cum illud non satis sit, thus optime in puluerem tenuissimum redactũ, ac prius impositum, postea oleum iam dictum: si magnus sit

dolor,

dolor, neque hoc sufficiat, ad emplastrum ex lacte humano, & farina triticea occurremus, id per noctem super vlcus relinquentes, vel ad illud quod fit ex aqua, oleo, ac farina, vel ex sapa & furfuribus, aut ex maluæ folijs coctis. & si grauissimus esset, qui ægrum infestaret dolor, quod raro accidit, emplastrum ex folijs solani hortensis & lacte humano, optime probatur, dummodo semel vnica nocte impositum sit, postea per aliquot dies loco folij hederæ adsit præsto vnguentum, quod diapalma nuncupatur. Tertio si rubedo reperiatur circa vlcus, cum pruritu, occurrendum quamprimum erit cum vnguento populeone, vel cum vnguento de cerusa comp. ac lythargirio nutrito in plũbeo mortario, & si id satis non sit, subsequens medicamentum mirificè prodest, quod omnia vlcera cicatrice conducit, quæ circa cauterium reperiantur, & pruritum cum rubedine maxime absoluit. Recipe axungiæ porcinæ, adipis veruecis, aceti opti. ana vnc. 2. mercurij vnc. 2. ß. dissoluantur pinguedines cum aceto ad ignem, ac bulliant tantillum, postea percolentur, & in mortario diligẽter simul vniantur, ac tandem addantur mercurij vnciæ, prius cũ succo limonis extinctæ, & secundum artem fiat vnguentum, ex quo inungatur locus. Quarto, si labra erosa fuerint, sumatur subtilissimus thuris puluis, & superponatur, & loco folij hederæ, vnguentum vel diapalma, vel de tutia dictum superaddatur. Quinto, si labra nigra occurrant, puluis ille, qui fit ex præcipitato, et communi papyro exusto, primas ac maximas partes obtinet. Vltimo si superuenerint

rint albi coloris portiunculæ in vlceris fundo, oleũ amygdalarum dulcium, & vnguentum infra positum eiusmodi symptoma persoluet, sed eo uti loco folij continuo oportet, ijs præcipue cauterijs, quæ sæpe sæpius irritantur, uel quæ huiusmodi putridas materias ostendant, vel nigra habuerint labra, aut erodant. conseruat enim ab omnibus symptomatibus futuris, præter à carne superflua, sine dolore ac sensu, quæ, vt supra diximus, sectione remouenda erit, non autem hoc medicamento. Recipe vnguenti diapalmæ, diachylonis simplicis, pinguedinis gallinæ, butyri recentis, aua partes æquales ad libitum linimenti simplicis ad quart. vnius superiorũ partis, misce, & arte fiat vnguentum, & æstate minorem pinguedinis ac butyri quantitatem impone. & hæc satis erunt ad cauteriorum exactã methodum, & rationem describendam si hæc quoque adiunxerimus, quòd, quæ ferro, uel igne viuo vtenda sunt, prius animaduertere oportet, ne quod uas insigne, neruus, tendo, vinculum, ne quid neruosum, quales membranæ quædam sunt aut potius lati tendines conuulnerentur: parcendum etiam quibusdam partibus, quæ vegetius sentiunt, & à quibus vis ignis ad principia transeat celerius. Cauteria periculosa sunt, occipitio, temporibus, & vbicunque caluaria est mollior, vbicunque vel exitus neruorum, vel aditus vasorum est: nec ea ipsa oculus sustinet. quibus rite enarratis, libro iam finem opportune imponemus.

Libri sexti, hoc est Antidotarij finis.

ANDREAE VESSALII BRVXELLENSIS, HISPANIARVM REGIS PHILIPPI ETC. MEDICI, CHIRVRGIAE MAGNAE, LIBER SEPTIMVS,

IN QVO DE SIMPLICIVM medicamentorum ſerie tractatur.

Quid ſit medicamentum ſimplex, ac quæ eiuſmodi differentiæ. Cap. 1.

EDICAMENTVM ID omne eſſe conſtat, quod naturam alterare poteſt, vti quod noſtram ſubſtantiam augere poteſt, nutrimentum, & profecto ita res habet. Quæcunque enim ſuis qualitatibus corpora noſtra afficere, alterare, immutareq́ue poſſunt, medicamentorum nomine inſignienda ſunt: ob id enim, quòd neque augere noſtri corporis ſubſtantiam poſſunt, neq; omnino à facultate vinci, medicamenta rectè dici merentur. Quo in genere non ſolum, quæ alterationem quandam à corpore adepta afficere ipſa poſſunt, ſed & quæ nulla ſubſtantiæ ſuæ mutata parte, ſed tota ſeruata integra corpus afficiunt, medicamẽta etiam

etiam dici merentur, vt Galenus lib.3.de temper. conceptis uerbis affirmat. Sed huius ordinis, quæ ſunt, deleteria, & totum corpus corrumpentia iure dicuntur. Duplex autem in vniuerſum Gal. medicamentorum genus extat, alterum ſimplex, alterum compoſitum. Simplex verò (cum de compoſitis dictum iam abundè ſit) id dicitur, quod ſecundum naturam ſincerum eſt, hoc eſt nulla extraria miſtione concretum, ſed ea ſola quam à natura adeptum eſt. Nec autem & ſi omne ſimplex medicamentum, materia & forma conſtet, qualitatibusq́; elementaribus, caliditate, frigiditate, ſiccitateq́; ac humiditate, ob id compoſitum dici meretur. Non hæc profecto compoſitio ea eſt, de qua nobis ſermo habitus eſt, quæ tota extrarijs remedijs, ac rebus, non ingenitis conſtat, ſed ſincera naturæ in ſimplicibus productio. Ita enim natura comparatum eſt, vt ex elementis omnia conſtent: nec ob id tamen compoſita dicãtur, quæ hanc miſcellam nacta ſunt. Ergo ſimplex id erit medicamentum, quod natiua ſinceritate pollet, nec alienæ ſubſtantiæ contagio polluitur: cuiq́; nulla alia ſubſtantia medici opera acceſſit. Compoſitum vero illud eſt, cum aliena quædam ſubſtantia, arte & induſtria eſt admiſta: ſic enim compoſiti nomen in præſens audire oportet: non prout quicquam vel ex elementis, vel ex materia & forma conſtat. Sic enim nihil quicquam ſimplex inuenire liceat, cum omnia, autoribus Hippoc. lib. de nat. humana, Ariſtotele lib.1. phiſic. & lib.1.de gener. & corrupt. ac Galeno in commen. ad lib. de

Medicamẽtũ ſimplex quid ſit.

nat. huma. ex elementis constent, sed ea naturæ mistio, quam rebus ipsis ea ipsa ingerat, alienis substantijs & extrarijs minimè constat, sed internis & ingenitis. Vnde & si interdũ simplex aliquod medicamentum, & pluribus, & inter se diuersis, atque contrarijs uiribus à natura constet (ut in aloe, rhabarbaro, alumine, chalcantho, chalcitide, rosa, agarico, absinthio, ac plerisq; alijs est uidere) nemo tamen composita hæc esse, sed simplicia, vnà cum Galeno, Dioscoride, Paulo, ac tota medicorum schola dixerit. Isthæc enim omnia, quæ non aliam, quàm quæ à natura mistionem nacta sunt, obtinent, simplicia vocare medici consueuerunt: quod ea mistio non arte, sed natura, non extrarijs, & aliundè adiectis substantijs, sed ingenitis, & internis, & à natura productis fiat. Nec solum hæc vocare medici simplicia consueuerunt, sed & quædam etiam verè composita, si modo eiusmodi sint, quæ paucioribus simplicibus, quàm alia eiusdem generis composita constent. Hac ratione diatrion pipereon quoddam simplex Galeni lib. 4. de sanit. tuen. dicitur, quamuis constet trium piperum ana dracmis quinquaginta, & anisi, thimi ana drach. 8. Minus idem fuerit simplex, si zingiberis etiam drachmas octo recipiat: compositiusq; dicetur, si horum trium duplum pondus, compositionem ingrediatur. Quod autem diatrion pipereon compositum dicitur, præter hæc omnia recipit ammi, seseli, libysticum, enulam, spicam nardi, casiam, & alia id genus, quæ ipsum valde medicamẽtosum

Composita medicam. quomodo simplicia dicantur.

& compositum maximè facient. Sic Actuario, Mesueo, Nicolao, oximeli simplex quoddã, aliud compositum dicitur: sic & oxisacchar simplex, et compositum, multaq; eiusdem generis simplicia medici vocare in vsu habent, quæ re vera composita sunt, & ex diuersis substantijs arte paratis, atque confusis concreta. Quo modo vena, arteria, musculus vocantur simplices, & primæ, cum re vera sint compositæ: vena & arteria ex fibris & membranis: musculus ex carne simplici, fibris neruorum, & ligamentorum, venis, arterijs, tunica. Ea igitur propriè simplicia medicamẽta dicuntur, quibus mistio nulla artificiosa à nobis accessit, etiam si sint ex substantijs natura diuersis composita.

Quæ partes in corpore humano dicantur simplices.

Quo modo simplex medicamentum vim suam exerat, vt in corpore operetur, & quo nam pacto dicatur auxilium. Caput 2.

VID simplex medicamentum sit, ac quotuplex dictum iam abundè est, quomodo nunc uires suas exerere dicatur, & quo nam pacto in corpore agat, quomodoq; auxiliari dicatur, dicendum hoc capite erit, quod vt perspicuè doceri queat. sciendum prius illud est, medicamenta omnia siue qualitatibus suis corpus alterantia, seu naturæ suæ proprietate humores purgantia, non actu, sed potestate talia esse, vt lib. 3.

de

de temper. primo item, atq; secundo de simplic. med. facul. ex Galeno habetur. Potestate nanq; tale dicitur, quod quale dicitur non dum est, sed potest tale esse, vt cum euphorbium calidũ, cicutam frigidam dicimus, intelligere licet: non enim actu euphorbium calidum est, nec calfaciẽdi præsentem vim habet, vt ignis, qui actu est calidus, & calfaciendi præsentem potestatem, non aliunde quæsitam habet nec cicuta, vt nix, aut glacies, frigida. Hæc enim frigida actu dicũtur. Itaq; cum sint simplicia omnia potestate, in futuro talia exercere uim suam in corporibus nequeũt, in actu talia fiant, qualia potestate esse dicuntur, egentq; principio aliquo aliunde petito, à quo in actum ipsa ducantur. Principium autem id, nostri corporis natiuus calor est, cuius ductu, & ope, medicamenta omnia vires suas in corporibus nostris exerunt, attenuatis quidem & comminutis, quæ intro sumuntur medicamentis, atque natiuo etiam calore nostro excalfactis, vnde est illud Galeni lib. 3. de temper. nihil miri esse, si medicamẽta primum quidem in parua & tenuia frangi postulent, & secundo loco, vt tempore aliquo, tam & si minimo, corpori nostro, quo calida fiant, sint adiuncta. Et illud item, eorum quæ in confesso est facultate esse calida, nullum omnino apparere, nos excalfacere priusquàm in tenuia sit comminutum: minimeq; mirandum esse, si quædam medicamenta, primæ quidem mutationis principium à nostro calore nacta, inde iam pergant eum qui mutabat superare. Quæ enim calida facultate me- Potestate esse, quid.

dicamenta

dicamenta eſſe dicuntur, caloris ſui principium à nobis accipientia, partim ſimiliter nos recalfaciũt, partim etiam vehementius: idq; iure ſanè optimo, quòd innata corporibus noſtris caliditas, intro medicamenta ad ſeſe attrahat, & comminuendo extenuet. At verò & ſi ſimplicia medicamenta cuiuſuis generis omnia, ſiue calida, ſiue frigida ſint, actionis ſuæ potentiam, atque principium à nobis accipiant, à calore vtique noſtro attenuata, comminuta, atque attracta, aliter tamen calida, aliter frigida in actum, vi caloris noſtri ducũtur: calida quidem non ſolum attenuationem, comminutionemque ſuſcipientia, ſed etiam non nihil caloris. Impertitur enim aliquid ſui natiuus noſter calor calidis medicamentis, vt non ſolum ea attenuet, & in minima frãgat, verùm caloris aliquid adiungat, vnde & calidiora ipſa reddantur, vt lib. 3 de temperamentis, & lib. ſecun. de ſimpl. medic. facul. cap. 22. conceptis verbis expreſſit Galenus: tum multò expreſſius lib. 3. cap. 19. cùm inquit. Medicamenta frigida quadantenus refrigerandi potentiam à nobis accipiunt, ſicut excalfaciendi calida, tam & ſi alio modo illa, alio iſta. Nam calida præter deductionẽ, & in minima diuiſionem calorem aliquantulum à calore noſtro nãciſcuntur: frigida non ſic, vt quæ à calore noſtro deductionem ſolam, & diſtributionẽ, atque in minima diuiſionem, non autem refrigerandi principium accipiant. Id enim naturæ repugnare videtur, vt natiuus noſter calor refrigerandi impertiatur potentia, ſecus in medicamentis calidis, quæ præter deductionem in corpus, iuuantur etiam

Medicamẽta poteſtate talia, vt in actum ducãtur.

ab in-

ab innato calore, in calfaciendo: refrigerandi autē potentiam, quam à nobis accipere medicamenta frigida, dixit Galenus lib. 3. de simplic. med. facult. cap. 20. est, ipsa vi natiui nostri caloris deductionē accipere, & in minima attritionē distribuente scilicet medicamentum natiuo calore, non autem vllam ab eodem calore qualitatem, qua refrigerare ipsa possint. Generale (inquit Galenus) communeq; vtrisque est (hoc est calidis & frigidis medicamentis) nempè alterationis principium, ex passuro corpore in acturum medicamentum procedens. Nā quæ potestate quidem sunt calida (subdit) alterantur eo duntaxat, quòd incalescant à nobis: at quæ frigida natura tum quòd comminuantur, tum quòd adscititium accipiant motum. Cum itaque ipsis, tanquam frigidis agere absque corporis patientis auxilio non licet, iure potestate frigida dicuntur: nā, vt actu nos refrigerent, non prorsus ex se se obtinent, verum à nobis prius perpetiantur, vt refrigerent, oportet: etenim in minuta conteri, & aduentitium motum accipere, affectus sunt medicaminū. Ex quibus sanè verbis perspicere est, quid à nobis medicamenta calida, quid frigida, vt operentur, accipiant. Illa quidem, & comminuuntur, & incalescunt à calore nostro, hæc, nempè frigida, comminutionem tantum & adscititium motum, non autē vllum agendi principium, à caliditate nostra innata sibi assumunt: si enim vnum aliquod agēdi principium à calore nostro susciperent, præter in minima diuisionem, & adscititium motum, non aliud quàm calefaciendi omnino possent, cùm natiuus calor, non

lor, non aliud quàm similem sibi qualitatem, nempè calorem impartiri queat in rebus, in quas agit. Quamobrem oporteret frigida medicamenta quæ sunt, corpora nostra calefacere, si principium suæ refrigerationis, præter memorata, à calore nostro acciperent. Quod cùm naturæ rerum repugnet, vt frigida quæ sunt per se calefaciant, sequitur omnino medicamenta frigida, vt se se exerant, & id quod potestate sunt, actu efficiant, atque operẽtur, non aliter id præstare, quàm sola attenuatione, & ĩ minima à calore nostro facta attritione & in partes distributione: quæ vbi à natiuo nostro calore peracta sunt, ipsamet medicamẽta frigida, per id quod in semetipsis habent, refrigerãdi principiũ, ac facultatem, corpora nostra abundè refrigerant. Atque ad hunc modum quæ potestate talia sunt in corpore operantur. Nunc verò quo nam pacto auxilia medicamenta dici merentur promouendum.

Auxilium quid. *Auxilium itaque dicitur, materia omnis, quæ corpus quomodolibet alterans, aut etiam nutriens, iuuat. Quo nanque tempore vnum aliquid, vel intro in corpus assumptum, vel foris admotum proficit, auxilium certè vocatur: vnde meritò libri de medica materia à Dioscoride inscripti sunt. Quæ enim materiæ intercedunt, morbo leuando idoneæ, auxilia hæc proprie dici merentur, quod morbum pellant, quòd periclitanti naturæ opera ferant, & auxilientur, vnde id nominis sortita sunt. Ergo medicamenta omnia delectu certo quæsita, & in tempore adhibita, dum iuuant, auxilia planè & sunt, & dicuntur. Fiunt autem interdum, quæ in alleuationem*

tionem morbi exhibentur, morbificæ causæ, vt de sanguinis missione conceptis verbis confirmat, lib. 9. methodi medendi Galenus, si ea aut immodicè, aut intempestiuè fiat: idemq; de purgatione diuus Mesueus tradit. In summa, vt auxilium quippiam dici possit, multa in considerationem veniant oportet, natura morbi, ægri temperies, atque vires, cœli status, atque ambientis qualitas, & cætera huiusmodi. Adhæc enim inspicientes, admouere præsidia arte oportet, quæ & ipsa, & morbo contraria, & naturæ ægrotantis familiaria, & cœli statui, aerisq; conditioni aduersantia esse conuenit: alio qui certè auxilia non futura.

Quo pacto simplex medicamentum humores educat, delectuque certos euacuet. Cap. 3.

ILLVD hoc loco explicare sancitum est, qua ratione simplex medicamentum soluens humores à corpore deducat, delectuque certos euacuare valeat. Quæ quidem res, cum in abditissimis naturæ secretioris recessibus posita sit, magnam certè admirationem adfert, esse medicamenta, quæ suapte natura vnius attrahendi humoris nõ alterius cuiuspiam (nisi superfluat purgatio) vim habeat, vt scammonium bilim, agaricus, pituitam, cyaneus lapis atrã bilim attrahere, cæca quadam potestate, educereque dicantur. Nos id ex prõptuario præiudicatæ autoritatis, in medicina virorum explicare satagemus. Galenus ex professo de

Medicamẽta delectu purgantia quo modo certos euacuẽt humores.

ea re tractans, cùm in tertio de simplicium medic. facult. libro. cap. 25. tum primo de natur. facultatibus, cap. 17. familiaritate & similitudine quadã, medicamenta purgantia, aut hos aut illos trahere succos astruxit. Eius porrò hæc verba sunt: Demõstratum (inquit) in commentarijs de naturalibus facultatibus est, plerasq; perfici attractiones qualitatũ familiaritate; proinde quãq; sigillatim animãtis particulã familiare sibi nutrimẽtum attrahere. At quã sentẽtiam, seu dogma (subdit) sequitur medicamenta purgantia esse quidem detrahendis humoribus familiaria, verum quæ attrahunt quodãmodo esse efficaciora, valentioraque, sicut lapis magnes ferro: quippe qui ad ferri naturam accedat, inque ferri metallis reperiatur, eiq; magnopere specie similis sit, verum fortior est quodammodo, vt attrahere sit aptior quàm attrahi. Quin nec gnicum quoque à pituitæ natura alienum esse diffitendum est, vti colore suo præ se fert, sed tamen calore ipso quàm pituita valentior est, ut trahere quàm trahi, magis par sit. Et paulò post, eodem ipso capite. Sed quia attractiones substantiarum fieri similitudiue ostendimus (demonstratum enim subinde est, in purgationibus attractionem esse eorum, quæ purgantibus medicamentis similia sunt, haud verò omnium simul succorum alterationem) similitudinem inesse quandam vtrisque substantijs, & eius videlicet quod purgat, & eius quod purgatur, necesse est. Diuus Mesueus initio canonum vniuersalium suorum, theoremate primo medicamentum purgatorium, non à temperamen-

to, neque ut contrarium agens in contrarium, neque vt simile trahens, & euellens alterū, sed quia talem, hoc est purgandi facultatem, cœlitus sit sortitum, purgandi vim habere, humoresque certos attrahere dixit. Quod omnis res (vt Philosophi produnt) duplici sit dotata, & prædita facultate elementari quidem vna, qua calefacit, refrigerat, humectat, siccat, non autem purgat: altera verò cœlesti, hacq; vel communi, vel sibi propria, & temperiem illam dirigente, & qua medicamentū hoc est purgatorium illud, hanc vel illam euacuationem prouocat, aliud aliam, atque aliam habet virtutem. Quæ omnia potest medicamentum, à cœlesti uirtute ad temperaturam accedente. Rebus namq; omnibus natura (vt inquit Plato) proprietates quasdam indidit, quibus hæ ipsæ quod sibi est proprium agunt: idq; pro formæ natura, & motione insita, cum nullius rei actio propria esse possit vlla, nisi quam forma ipsa excitat, et dirigit. Absurdum itaque fuerit existimare (subdit idem) à simili trahi simile, absurdius contrario: contraria enim mutuo se expellunt, non attrahunt. Posuimus duorum principum medicinæ (Galeni & Mesuei) aduersarias de medicamentorum purgantium actione sententias, vtra verior sit, breuibus disquirendum, & si id mihi non assumo, ut inter tantos duces, veluti arbiter æquus dari possim: aut pro vno aduersus alterum stans, sistere me patronum in iudicio queam. Verùm cùm pro ueritate mihi nunc standum esse videam, non verebor & ipse alterius decreta tollere, vt alterius pro veri- Animaduersio ĩ Galeni sentētiā de med. purgātiū attractu

tate firmem, ac stabiliam. Mihi quidem profectò diui Mesuei sententia, quàm Galeni firmior, verior, ac his quæ apparent consentiens magis videtur. Equidem cum medicamentum purgatorium, abdita quadam vi, cæcaq; potestate humorē hunc, illum ve trahat, constat omninò neque similitudine, neque contrarietate, neque temperie sua id facere. Medicamentum autem purgans cæca potestate humorem sibi familiarem trahere, vel ipsiusmet Galeni assertione firmari potest; qui totius substantiæ similitudine medicamenta purgātia humores trahere, lib. 3. de simpl. medic. facul. ca. 25. vt paulo antea diximus, astruxit: substantiarum autem similitudine, & sympathia quadam, tacitoq; naturarum consensu aliquid fieri, est cæca, abditaq; potestate, occultaq; vi procreari, vt cuius effectio in nullam patentium causarum, quæ sensibus exploratæ sint, referri omninò poßit: siquidē est tota rei substantia, perfectio & integritas, qua res vna quæque consistit. Ab hac in singulis rebus totius vocatæ substantiæ proprietates manant, atque oriuntur, quæ neque in temperamentum, neque in materiam reijci verè possunt, sed in speciem & formam cuius sunt. Nihil enim omnium congruentius, quàm species ipsa, & forma, potest tota vel præcipua rei substantia, essentia ve appellari, & quæ substantiæ totius proprietates nuncupantur, hæ ad speciem, & formam pertinere iure dicendæ sunt. Si ergo à tota substantia purgantia medicamenta quæ sunt, operari dicuntur, non profectò quatenus, vel purgandis humoribus similia

Tota rei substantia quid.

sint,

sint, vel temperamento aliquo prædita id efficient, sed (vt rectè Mesueus ait) quatenus cœlesti virtute, forma, proprietateq; ad hæc consequente dotata, ea sanè ratione id præstabunt: vnde agarico, & gnico vis deducēdi pituitam, scammonio bilim, cyaneo lapidi atram bilim: firmißimumq; illud haberi debet, quod est ab eodem autore proditum, rebus omnibus natura proprietates indidisse quasdam, quibus singulæ quod sibi est proprium agunt, idq; pro formæ natura, & motione insita, atque connata: ac proinde vt in plantis, animantibus, hominibus, varias est intueri formas, sic & proprietates diuersißimas est ijs inuenire. Inde sympathiæ, ac dispathiæ, seu antipathiæ rerum, inde consensus, atque natiua quarundam inter se rerū odia. Inter Herculeum lapidem atque ferrum, consensus quidam secretior est. Succinum paleas trahit: idē Herculeus lapis, si alij succo illinatur, ferrum trahere desinit, uimq; tractricem suam amittit: brassicæ, & rutæ, in plantarum genere tanta inimicitia est, vt iuxta seri non patiantur. Adiantum & si fontes & riuos amat, tamen aquam nunquā admittit, perinde, vt dipsacos: pullus miluum, uel lōgè conspectum horret, agnus lupum, leo animaliū fortissimus gallum (præsertim canentem) refugit, ac reformidat. Rursus consensus in rebus quibusdam admirabiles est intueri. Herculeo lapide cum ferro tantus est consensus, ut ferrum trahat: electrum surculos pari consensu trahit: pixidis nauigatoriæ extremum apiculum magnete temperatū, incredibili distantia ad eas se partes perpetuò con-

Admirabilis in rebus consensus.

uertit quæ polos aspiciunt; miraculum sanè antiquis ignotum. Viti & oleæ, atque populo amica consensio. Vnde autem hi tanti in rerum natura assensus, atque dissensus? certè à proprietate secretiore, quæ rebus inest: proprietas autem hæc formam sequitur: formæ verò, et potestates quæ à forma sunt, cœlitus immittuntur, à cœloq́; (vt Plato in Timæo retulit) manant. Formam namq́; cuiq́; suã, Deus è cœlo proprijs dotibus, atq; uiribus ornatam, in præparatam materiam immisit, gignendiq́; atque agendi fœcundam, quæ iuxta eas, quas à cœlo desumpsit vires, ac proprietates, variè item agit, ac proinde iuxta Platonicorum omnium sententiam, cœlum veluti seminarium quoddam formarum omnium tum genitarum, tum etiã gignendarum intelligitur, cuius interior illa, & omnia vegetans facultas, seminales eorum, quæ gignuntur omnium rationes comprehendit. Facultatem porrò hanc, animam mundi Platonici vocant omnes, à qua vnicuiq; misto materia sua idoneè præparata, & congrua elementorum attemperatione instructa, forma conueniens, qualẽ mistum ipsum meretur, inditur. Hæc nobilissima formarũ omnium, & proprietates, & formas rebus, non ex elementari fæce, nec de subiecti temperatione suscitat, sed integram, quasi è sinu suo confert præparato subiecto, in quo iuxta vim illi datam exercere munia sua, in eoq́; illæsa teneri, seruariq́ue possit. Et hoc fonte & forma ipsa, totaq́; substantia, & specifica vocata proprietas defluit, quæ quanquam accidens ipsa sit, à propria tamen forma

ma seiungi, separariq; nunquã potest: vt cuius sit ingenita quædam, et indiuidua, perpetuoq; hærens facultas, cuius ope, quæcunq; sua sunt, hoc est formæ, atq; substantiæ propria, omnia efficere potest. Itaq; ab eo cœlesti principio, quod Plato mũdi animã, Chaldæi datorem formarũ, Aristot. vniuersam naturã appellauit, secretiores et abditæ potestates, atq; effectiones omnibus rebus insunt. Hinc efficitur, vt purgãtia medicamenta (ea dico quæ delectu trahũt) certos quosdã, & non alios trahant humores: scammonium bilim, gnicum pituitam, helleborus atrã bilim. Cur? quod à cœlo id viriũ habeant, ea sit proprietas insita, & ingenita ipsis, vt hoc bilim, illud pituitã attrahat. Quo posito ceu firmissimo fundamento, constat Gal. sententiã non satis firmã, aut rationi consonã per omnia esse habendam. Galeni sententia notatur.

Medicamẽta inquã purgãtia, substantiarũ similitudine quadã, cũ attrahẽdis humoribus, illos deducere, atque trahere. Nã & si detur aliquid consentiẽtis esse inter medicamentum attrahens, & id quod attrahitur, similitudinem tamen substantiarum in vtrisq; inesse vix probare Galenus poterit: alioqui si similitudine substantiarum attractus fiat, aurum aurum attrahere, ferrum ferrum, lapidem lapidem oportebit, vt rectè Auicennas fen. 4. primi cap. 4. aduersus Galenum probat. Medicamentum nanque purgans, substantia sua densum, solidum, crassum non rarò est: humor verò trahendus, liquidus, tenuis, nihilq; planè simile cũ medicamento habens. Scammonium quod præstantissimum est, lactescens esse debet, atque colore subalbidum,

subalbidum, bilis ipsa flaua est: agaricus pituitã euacuare dicitur, at substantia sua longissime à pituita distare videtur, vt qui (si optimus sit) rarus, porosus, frangi facilis, leuis, dulcis primo gustatu, mox amarus sentitur: quid quæso præter albedinem, commune cum hoc pituita habet? vt quæ crassa, compacta, viscida, glutinosa suapte natura sit. Idem medicamentum, autore Mesueo, bilem flauam, & atram purgat: sed quæso quid illi cum his humoribus simile? cũ neq; color, neq; sapor, neq; substantia his respondeat: atraq; bilis substantia crassa sit, colore nigra, sapore acida. Agaricum substantia tenue, rarum, porosum, sapore subdulce, & amarum, colore album. In quo itaq; similitudinem vllam agarico cum atra bili esse dicemus, cum nec substantia, nec color, nec sapor conueniant? Simile nanq;, vel Platonis in Parmenide sententia est, cui aliquid idem accidit: atqui agarico cũ atra bile nihil idem reperitur, non substantia, non color, non sapor, non quicquam aliud. non igitur similitudine atrã bilim purgabit, cum eam tamen purgare Mesueus affirmet. Sed Galeni rationes, quibus similitudine substantiarum attractiones fieri contendit, paulò adhuc seuerius examinemus, vt si fieri possit, locus excusationis aliquo pacto aperiatur. Is autem libro. 3. de simplic. medic. facult. cap. 25. & lib. 1. natur. facult. cap. 13. exemplo à magnete desumpto, tum medicamenta purgantia, tum partes corporis nostri, conuenientes ac familiares sibi succo trahere, ac proinde quod pituitã trahit, pituitosum

Simile qd ex Platone.

esse

esse oportere, longa serie affirmauit. Ob id gnicū à pituitæ natura alienum non esse idem arbitratur; quod pituitam trahat: quodq; colore illi persimile sit. Atq; eæ potissimum sunt Gal. demõstrationes, quibus attractiones substantiarum similitudine fieri contendit: verum si varios attractionum modos nobis explicuisset Gal. non sic absolutè fortasse attractionem omnem substantiarum similitudine fieri dixisset, cum non rarò attractus fiant ab his quæ diuersissima, ac prorsus dissimilia sunt substantia, cum his quæ attrahuntur. Quod, vt planum faciā, varios attractionis modos ab Alexan. Aphrodisæo Peripatetico summo literis depromptos adferam. Is libro. 2. quæstionum natur. ca. 23. dum inquirit, cur Herculeus lapis attrahat ferrū, hos quidem adfert attractionis modos. Quædā (inquit) moui, & tactu trahunt, & hæc cum mouentur, mouent, vt quæ tractoriæ machinæ vocantur, vt equi currui iuncti. Nunquam enim machinæ onera in altitudinem attollent, ni & onera imposita tangant, & motu ab illis indito illa moueant. Atque tractus huiusmodi & uiolentus est, & impetu, atq; molimine factus. Quædam calore, quod intermedium est trahentia, consequutione quædam quod intermedio coniunctum est, trahunt: quo pacto cucurbitula per intermedium attractū aëra, carnē quoq; supposita flamma attrahere conspicitur: & electrum calfactum frictione diutina, surculos trahit. Trahunt & matrix genitale semen, & uenæ atque membra nutrimentum: trahit & omne concupiscibile, et appetibile quod sibi est vsui futurū, sed

Attractionis modi varij ex Alexan.

sed longè ab alijs diuersissimo attractionis modo, nempè ingenito, naturali, motuq; quodam blando, & naturæ trahentis amico, quo membra, venæ, vterus, quod sibi conueniens est, & familiare ad se alliciunt, prout contrario motu, ea repellunt, quæ molesta, quæ inimica, quæ aliena sunt. Atq; hi sunt omnes attractionis modi, ad quorũ alterũ referre oportebit humorum attractum, qui à medicamentis purgantibus fit. Referri autem iure optimo debet, ad priorem attractionis modum, qui vi & impetu fit. Quod Mesueus testari apertissimè videtur inquiens: Medicamentum purgãs à nostro calore in energiam reductum, motu violento vacuat. Neque enim vacuaret, nisi naturæ vim afferret: medicamentaq; propè omnia purgãtia, & deleteria esse, & sua violentia naturæ nostræ grauissima, idem auctor affirmat. Quin & Hippocrates lib. 4. de morb. medicamenta purgantia turbulentum corporis motum facere, etiam si mitiora sint: fortiora verò vrere corpus, hoc est, vehementer calfacere, conceptis verbis est testatus. Quòd si ita est prout re vera est, an non medicamenta simplicia purgantia eo trahere humores dicemus, quòd eos vi, & impetu, & violento quodã motu à calore nostro in actũ deducta cieant, conuellant, moueant, vt equi currum, machinæ imposita onera, trahere iure dicuntur? Quæ autẽ similitudine substantiarum trahunt, nunquam vim adferunt: non enim semini genitali vim matrix adfert, illud dum trahit, nec venæ aut corporis particulæ dũ familiare sibi ipsis alimentũ trahunt,

vim

vim vllam inferre conspiciuntur. Nunquã simile simili vim infert, nec ea quæ hoc modo trahunt, cum his quæ trahuntur, similitudine substantiæ conueniunt. Quæ enim similitudo inter equos & currum trahentes, et attractum currum? aut quæ inter machinam onera subleuantem, et quæ attrahuntur onerum nulla me hercule, nisi valde remota, et generica. Ad quem sanè modũ medicamenta purgantia cum trahere humores dicantur, fatendũ est, non substantiarum similitudine id efficere medicamẽta, uerum tacita potius quadam facultate, & proprietate, quæ in ipsis est, quam cœlestem facultatem, virtutem, ac proprietatem Mesueus vocauit: Gal. substantiæ similitudinem appellandam censet, sed quã rectè, viderit ipse. Nec mihi satis ea Galeni ratio probatur, qua gnicũ, eo ꝙ pituitosum quid habeat, pituitæq; colore simile sit (album enim est) pituitam trahat. Indigna mihi Gal. ea ratio semper visa facit, ꝙ ex colore solo similitudinẽ in rebus deducere velit, nec in quibus pituitosum quid inest, ea omnia trahere pituitã dicenda sunt. Caseus, pinguis, et mollis, albus, viscidus, lẽtus, glutinosus instar pituitæ est, multamq; cum eo humore sympathiam habet, at quis caseum pituitã trahere, nisi insanus, dicet? Scio hic quid mihi à Galeno responderi possit. Pituitosi quidem plurimum in caseo esse, sed potentia, vincere pituitam non posse, atque ob id à caseo pituitam non attrahi. At multa est inuenire huiusmodi talia, quæ & lenta sunt, & alba, & colore suo pituitam vincentia, quæ pituitam tamen nõ trahunt. Pitydes (quos Galen⁹ iterum decipitur.

pinorum

pinorum fructus, & nucleos pineos nostri vocãt) lentum quid in se habent, coloreq; pituitam imitantur, & ad caliditatem declinant, nullus tamen eos pituitosam vnquam trahere dixerit. Cynosorcis radix bulbosa, alba, lenta, & vehemẽter calida est, non tamen pituitam trahit, multæq; sunt eius generis. Non igitur gnicum ob id pituitam trahere dicendum est, quòd illi aut colore simile sit, aut pituitosum quid habeat, sed quòd ea sit facultate, cœlitus illi impressa, præditum. Quin mirari denuo subit, quid sibi Gal. velit, pituitam pituitæ eãdem quidem esse, similem verò nõ item, ac gnicum pituitæ simile. Si enim pituitæ, pituita eadem est, specie, inquam, an non sibi ipsi simillima erit? Quæ enim specie eadem sunt, ipsa sibi inter se, vel experientia duce, quam simillima esse solent. Ob id homo homini, equus equo, leoni leo, ouum denique ouo simillimum est. At quibus nam magis idem cum altero conuenit, quam his quæ specie eadem sunt? vt in quibus & substantiæ identitas, & proprietates eæ omnes, quæ substantiam consequuntur, inueniantur? ob id risibilis omnis homo est, & hinnitum omnis equus edit, mugitum bos, grunitum sus. Atque in his cum similitudo consistat, vel Platonis sententia, quid magis simile alteri dicemus, quàm quod specie cũ altero idem est? Quamobrem cum pituita pituitæ specie omnis eadem sit, non solum eandem pro Galeni mente pituitæ pituitam, sed simillimam quoq; vna cum Platone dicemus.

Materia

Materia simplicium medicamentorum, qua corpus expurgamus. Cap. 4.

VPLEX est quæ per pharmacum fit purgatio: vna quæ per deiectionem: altera quæ per vomitum fit: atque hæc vel simplicibus purgantibus medicamentis fit uel ex eisdem compositis. Simplicia verò quæ corpus purgare apta esse confirmantur quamplurima reperiuntur, de quibus mox seriem quandam, materiæ loco assignare, ab ipsa bile exemplo suscepto consentaneum fore iudicaui. Ea igitur simplicia, quæ ex humano corpore bilim expurgare apta prædicantur, sunt aloe hepatica, absinthium, agaricus, helitropia, cynocrambe, polypodium, sambuci folia, ebuli folia, chamæleæ folia, thlaspi semen, lichnidis siluestris semen, androsemi semen, clematidis acutæ semen, ricini semen, cathaputiæ semen, cynocrambe decoctum, helitropiæ decoctum, tragorigonon decoctum, mercurialis decoctum, elleborus albus, centaureum minus, parthenium, succus radicum cucumeris siluestris, atque cortex eiusdem, thithimali lac, scammonium, pitiusæ radix, iridis Illiricæ radix, picnocomi radix, & alia id genus simplicia. Materia expurgās humorem biliosum. *Quæ verò pituitam expurgare apta sunt, erit Illiricæ iridis radix, mandragoræ succus, elleborus niger, licij Indi semen, cortex vlmi, cyclaminis radix, scyllæ decoctum, hyssopi decoctũ, thymus, spondilij semen, ammoniacum, laureola, hyppocistidis folia, & succus, epithymus, succus brioniæ,* Materia expurgans phlegma.

brioniæ, carthami semen, centaureæ decoctum minoris, clematidis semen, sesamoidis semen, ricini semen, lathirij semen, cucumeris siluestris succus, thithimali lac, scammonij succus, chamæleæ folia, thymelea, sambuci, ac ebuli folia, apios radix, polypodium, cynocrambe decoctum, helitropiæ decoctum, agaricus, & eiusmodi. Bilim atram optimè expurgare dicuntur hæc, succus radicum mandragoræ, epithymus, lactis serum, origanum, elleborus niger, spartium, & alia quamplurima simplicia. Atque ex his modo etiam vomitum ciere expedit, modo sub hac vel illa forma prædictos humores ab alijs elicere oportet, idcirco, quæ vomitum mouēt, sunt thlaspis epotus ad bilem euomendam, mandragora epota ad atram bilem, succus tapsiæ, tithymali lac, radices apij, semina, & flores spartij, anagiris semen, betonicæ radices, papaueris semen, staphis agria, glans vnguentaria, narcissi radix, ricini semen, raphani cortex, tithymali lac, æs vstum, antimonium præparatum, præcipitatum, vt vocant, & alia id genus. Post hæc occurrit materia enematis mollientis, vt ordo istius tractatus præcedētis libri ordine respōdeat, in quo formæ medicamētorū, & compositionū exempla describuntur. Hæc igitur materia mollientis enematis est, vt accipiantur radices ebuli, sambuci, altheæ, maluæ, bismaluæ, liliorum alborum, folia buglossi, cirsii, lactucæ, acanthi, atriplicis, mercurialis, betæ, helxines, oxalidis, bliti lapathij acuti, meliloti semin. lini, fænigræci, hordei, maluæ, altheæ, fructus prunorum, sebesten, iuiubæ, caricæ, tamarindi, flores chamæmeli, buglossi, violarum,

Materia expurg. atrā bilim.

Vomitum mouentia.

Materia enematis mollien.

violarum, mel rosaceum, aut violaceum, saccharũ rubeum, butyrum, decoctum capitis veruecis, vitelli ouorum, succi ciclæ, mercurialis, & parietariæ; purgantia lohoch, de cassia, diaprunon simplex, & compositum, hiera picra, benedicta, cassia extracta, & eiusmodi. Materia purgantium biliosorum humorum clysteris hæc est, scilicet radices lilij albi, bismaluæ, altheæ, maluæ, folia violæ helxines, achanti, oxalidis, cucurbitæ, buglossi, cirsij, endiuiæ, cichorij fumariæ, lupi salictarij, anethi. Fructus, vuæ passæ, tamar indi, pruna, semina cucurbitæ, melonis, citrulli, cucumeris. Flores buglossi, violarum, nympheæ, cirsij. Olea amygdal. dulcium, liliorum alborum, & violarum, & mel violaceum. Purgantia, cassia, tamar indi, catholicon, diaprunon simplex, electuarium de psillio. Materia clysteris phlegma educentis. Radices acori, helenij, polypodij, asparagi, rusci, petroselini, fœniculi, apij. Folia betonicæ, chamepityos, melissæ, hyperici, saluiæ, lynozostidos, sampsuci, calaminthæ, origani, polij mõtani, quatuor emollientium. Fructus caricæ pingues. Semina cumini, anisi, fœniculi, carui, vrticæ, rutæ, cardami oriẽtalis, ameos, dauci, apij, amomi. Flores sambuci, stœchados, antheos, chamæmeli. Olea rutæ, anachardiorũ absinthij, anethi, costi, lauri. Mel rosaceum anachardinum colo transiectum, sacchar. rub. sal cõmune, sal gemma. Purgãtia, agaricum, hermodactylus, elleborus albus ad drach. tres. trochisci dialhandal ad drach. vnam, theodoricum indum maius, diaphænicon, hiera picra. Materia verò clysteris melancholiã euacuãtis

Mat. clyst. ad humores biliosos.

Clyst. ad phlegma.

est hæc, nẽpè. Radices quinq; aperitiuæ, polypodij, ellebori nigri, ad drach. 2. in fine decoctionis. Folia absinthij, thymi, epithymi, scholopendriæ, buglossi, betæ, maluæ, bismaluæ, melissæ, semina anisi, fœniculi. Flores tres cordiales, stæchados, meliloti, chamæmeli. Olea anethi, absinthij. Mel violaceum, mel anthosatum. Purgantia, catholicon, & confectio Hamech. Adstringentis clysteris materia hæc est, nimirum. Consolidæ maioris radices, tapsi barbati. Folia plantaginis, bursæ pastoris, equiseti, polygonati, portulacæ, rosæ rubeæ, myrti, lentisci, sumach. Fructus, baccæ lauri, myrthi, lentisci, gallæ recentes. Terræ boli armeni, sanguinis draconis ad drac. vnam, & semis. Semina portulacæ, hordei tosti, oryzæ tostæ, acini vuarum. Succi sorborum, plantaginis, sumach. Aquæ ferratæ, lib. vnam. Gummi tragacanthij, thuris, masticis, arabicæ ad drach. duas. Olea rosarum, myrtillorum, & eiusmodi. Materia flatus discutientis enematis erit eiusmodi, scilicet radix galangæ, folia mercurialis, calaminthæ, origani, betæ, abrotani: semina anisi, carui, fœniculi, agni casti, rutæ: flores chamæmeli, meliloti, anthos, mel anthosatum: olea lauri, de semine lini, rutæ, anethi: purgantia benedicta laxatiua, diaphœnicon. Materia metrenchytarum menses mouentium ea est, videlicet: ruta, polium, rosmarinus, hypericon, serpyllum, seseli, chamædris, calaminta, daucus, ruscus, sabina, asphodelus, abrotanum, eryngium, sampsucum, fœniculum, smyrnium, valeriana, thymus, radix rubiæ tinctorum, scordium, styrax, sagapenum, & alia quamplurima, quæ nos docet Ga-

Materia clyster. ad Antig.

Flatus discutien. materia.

Materia clysteris ad mẽses ciendos

cet Galenus lib. quin. de simplic. medic. fac. Materia metrenchitarum menses sistentis est hyoscyamus, fragaria, bursa pastoris, cuminum, cornu ceruí, lysimachia, mirtus, nymphæa lutea, calyces glãdium, balaustia, vua passa cum acinis, thus, semen pæoniæ, mastiche, absinthiũ. Materia metrench. flatus discutientis erit. origanum, petroselinum, nigella, sampsucum, cuminum, iuniperus, daucus, helenĩũ, apium, anethum, careum, anisum, spica nardi, acorus, nux moscata, cinnamomum, smyrnium, ruta, piper, vitex, ammi. Superest modo, vt de materia omnium glandium breuiter agamus, quæ quidem est apprimè vtilis, & in re medica necessaria. Deijciunt itaque aluum pulueres euphorbij, colocynthidos, ellebori, salis gemmæ, hieræ picræ Gal. & Archigenis, grani gnidij: succi cyclamini, diagredium: flatus discutiunt semina cumini, anisi, fœniculi, carei, colocinthidos: dolorem sedant opium, crocus, castorium, ascarides enecant aloe, succus absinthij, abrotani, cum melle mista: hæmorrhoidas aperiũt succus ciclamini, fel tauri, & aliorum animalium. Quod si æger non ferat glandem, hæc cum melle in formam fomenti flocco excepta ano admoueantur. Cum autem propria hominum officia sint, agere, atque intelligere aliquid semper natura professioneq; sua dignum (quorum alterum animi alterum corporis consilio & imperio eiusdem animi obtemperantis, virtus est) ideo nos pro viribus, optimorum virorum, atque autorum volumina sedulo diuq; perscrutantes, tandẽ id sumus cõsecuti, quod mortalium vitæ prodesse posse & speramus, & val

Glandium materia.

Pessum mẽ ses euocãs. de cupimus. Materia peßi menses euocantis erit radices ireos, acori, asphodeli, cyperi, cappar. aristolochiæ, rubiæ tinctorum. Folia abrotani, artemisiæ, absinthij, calaminthæ, hysopi, praßij, origani, sabinæ. Fructus, orobi, baccarum lauri, pistaciorum. Semina, anisi, vrticæ. Flores, stæchados. Gummi, mirrha, laccha. Purgantia, hiera picra, benedicta ad vnciam vnã, trochisci de mirrha ad drach. 1. pulpæ colocinthidos ad scrup. 1. Post hæc sequitur ma-

Cohibens. teria peßi menses cohibentis, quæ erit radices cyperi, symphiti. Folia absinthij, bursæ pastoris, ebuli, equiseti, hieracij maioris, mẽthæ, meliloti, limonij, myrti. Fructus persici, palmæ nucis moschatæ. Semina orizæ oxiacanthæ, mori, cumini, thus, acacia.

Emolliens. Subest materia peßi emollientis, quæ est radicibus altheæ, lilij, maluæ. Folia atriplicis, lauri, visci quercini, fructus cupreßi. Semini lini, nigellæ, fœnigræci, crocus. Medullæ cerui, vituli butirũ, styrax, bdeliũ, galbanum, oẽs resinæ, & adipes. Post eorundẽ medicamentorum materiam, consequens est, vt de solidi errhini materia aliqua breuiter dicamus, tũ de errhini liquidi etiam pauca adferamns. Mate-

Mate. errh. solidi. ria igitur solidi errhini, erit piretrum, struthium, radix acori, & radix ellebori albi, nux moschata, carpesia, piper album, cariophillum, castorium, macis, gingiber, succus betæ, anagallidos, cucumeris siluestris, & eiusmodi. Liquida constant solis succis: dantur ad quantitatẽ semunciæ, oppleto ore aqua. Succi sunt ciclamini, betæ, brassicæ: aqua sambuci, aqua sabinæ, oleum de piperibus. His vti tutò possumus quãdo corpus expurgatum est, aut deie-

ctione,

ctione, vel venæ sectione. Post errhinos aliqua inseremus de materia apophlegmatismi, vt ratio eius modi septimi libri aliquo pacto cum præcedenti respondere videatur. Materia igitur apophlegmatismi erit pyretrum, piper, hyssopus, origanum, sinapi, gingiber, mastiche, vuæ tamineæ, macis, cubebæ, cortex radicis capparis, radic. acor. carpesiæ, piper album, staphis agria, & alia id genus medicamenta. Sequitur modo, vt de materia apozematis, biliosum humorem præparantis verba faciamus, quæ quidem est radix filicis, glicirrhizæ, cichorij, graminis, altheæ, asparagi, rusci. Folia capillorum veneris, polttrichi, oxalidis, ceterach, scolopendriæ, vtriusque cichorij, hepaticæ, lactucæ, betæ, lupuli. Semina melonum, cucurbitæ, cucumeris, citrulli, lactucæ portulacæ, endiuiæ, atriplicis, asparagi, hordei, plantaginis, cidoniorum. Fructus, pruna, sebesten, tamar indi, berberis, ribes, vuæ passæ. Cortices capparis, salicis, tamaricis. Flores, rosarum, violarum, nimpheæ. Quæ sequuntur, sunt diuretica & tamen frigida. Radices, buglossi, vtriusque cichorij, oxalidis. Folia adiãti, politrichi, ceterach, hepaticæ, acetosæ, scolopẽdriæ. Semina quatuor frigida maiora, & minora. Fructus, pruna damascena, caricæ. Serapia, acetosum, oxysaccharum simplex, & compositum, ptisana. Aqua quinque capillarium, portulacæ, & eiusmodi. Quæ verò materia apozematis pituitam præparantis dicitur est, radices valerianæ, dauci, saxifragiæ, rubiæ tinctorum, cappar. glycyrrhizæ, iringij, asparagi, fœniculi, apij, asari, polipodij, peucedani,

Apophleg. materia.

Apozema ad bilim.

dani, mei, pirethri. Folia smirnij, origani, serpilli, hyssopi, menthæ, eupatorij, saluiæ, chamædrios, betonicæ, mētastri, calaminthæ, nepetæ, pulegij, thymbræ, polij, thymi. Fructus, caricæ, pistacia. Aperientia calida sunt hæc. radices lilij, cyperi, asparagi, pœoniæ, asphodeli, dauci, cappar. Folia, scolopendriæ, spicæ nardi, costi, rubiæ tinctorum, hyssopi, polij, fumariæ, chamædrios, pulicariæ, calaminthæ, apij, trifolij, leuistici, eupatorij, prasij, absinthij, sambuci, abrotani, hyperici. Cortices, cinnamomi, xilobalsami. Fructus orobi, cubebæ, pistacia, lauri baccæ, lupini. Semina anisi, vrticæ, cappar. Flores stœchados, croci. Serapia absinthij, fumariæ. Aquæ fœniculi, saxifragiæ, petroselini, asparagi. Quæ attenuant, & incidunt crassos humores, ac viscidos, sunt radic. cyperi, cappar. fœniculi, petroselini, rusci, scillæ: folia chamæmeli, calaminthæ, cuscutæ, chamædrios. abrotani, eupatorij, hyssopi, polij, scolopendriæ, sabinæ, mentastri. Cortices cinnamomi, flores stœchados, semina ammeos, urticæ, erucæ, coriandri: fructus, pineæ nuces, cappares, vuæ passæ, ciceres rubei, piper nigrum. Materia verò apozematis melancholiam educētis est, radices marathri, cirsij, petroselini, graminis, asparagi, apij, tamaricis, tormentillæ, buglossi, filicis, cichorij, althææ. Folia seriphij, abrotani, absinthij, lupi salictarij, calam. orig. callitrichi, politrichi, ceterach, achanthi. Fructus caricæ, vuæ passæ, sebesten, pruna damascena. Cortices tamaricis, salicis, cappar. radic. apij. Semina citri, citrulli, anethi, cardui benedicti, hæderæ, utriusque cichorij. Flores meliloti,

Aperientia calida.

Crassos humor. attenuantia.

Apozema educēs melācholiam.

meliloti, chamæmeli, violarum, rosarum, buglossi, cichorij; & omnia aperientia calida: de quibus iam suo loco diximus. Materia deinde apozematis sanguinem ad mundificationem præparantis, est radices asphodeli, cichorij, polypodij: ligna, & cortices iuniperi, fraxini: folia acetosæ, lupuli, adianti, meliloti, fumariæ, ceterach, atriplicis, mercurialis: fructus cassiæ fistularis, tamarindi, passulæ: flores, vtriusque stœchados, genistæ. Materia apozematum biliosi, & sanguinei humoris partium dissimilarium est eiusmodi, uidelicet, capitis, radices buglossi, cichorij: folia lactucæ, cucurbitæ, violarum, myrti, portulacæ: ligna, & cortices salicis, sandalorum: semina myrti, portulacæ, cucurbitæ: fructus berberis, ribes, myrti: flores utriusque nymphææ, rosarum, violarum: pulmonis & spatij thoracis, radix ungulæ caballinæ, vtriusque cichorij: folia citrulli, cucurbitæ, melonis, quinque capil. bechij: fructus iuiubæ, mori, sebesten, amygdalarum dulc. ligna sandal. semina quinque frigida maiora, & minora, & oxalid. flores nymphææ, violarum: cordis, radices utriusq; cichorij, oxalidis, ligna sandalorum, folia lactucæ, violarum, nymphææ, oxalidis: fructus, myrobal. bellirici, mala cydonia, pruna acetosa: flores rosarum, violarum, nymphææ: ventriculi, radices utriusque cichorij, folia lactucæ, portulacæ, plantaginis, sumach, summitates uitis, vinacea: fructus pyra, limones, cucurbitæ, citria, berber. malum granatum: sem. cucurbitæ, melonis, cucumeris, citri, scariolæ: flores rosarum uiolarum: hepatis, radices rusci, intybi, asparagi, chondrillæ

Apozema biliosi, & sang. humoris.

drillæ, lign. sandal. fructus, vuæ immaturæ, pruna, berber. semina intybi, atriplicis: flores rosarum, violarum nymphææ: lienis, radices tamaric. ualerianæ, lilij, intybi satiui: ligni sandal. cortic. radicis tamaricis, salicis, genistæ: folia hepaticæ, buglossi, splenij, adianti, meliloti, violæ, polytrichi, nymphææ, barbæ hirci: semina, lactucæ, portulacæ, scariolæ: renum, & vesicæ, radices symphiti, chelidoniæ minoris: folia acetosæ, lactucæ, virgæ pastoris, plãtaginis, linguæ cerui, endiuiæ, rosæ. cortices radicis salicis: semina peponum, melonum, cucumeris, citrulli, coriandri: flores chamæleontis, nenuphar. rosarum, violarum, salicis: matricis, radices sabinæ, simphiti, scariolæ: folia, agni casti, plantaginis, nimphææ, salicis scolopendriæ, poligoni, semperuiui, acetosæ: fructus, gallæ, ribes: flores, utriusque stœchados, balaustia: iuncturarum, radices pentaphilli, utriusque intibi: ligna, calamus aromaticus: folia mirti, nimphææ, mercurialis, portulacæ: fructus, pruna, pira; semina, plantaginis, lactucæ, portulacæ. Materia verò apozematum humoris pituitosi, & melancholici dissimilarium partium hæc est, nempè, capitis, radices pæoniæ, chelidoniæ, betonicæ, fœniculi: folia origani, pulegij, saluiæ, pulicariæ, menthæ, verbenæ, euphrasiæ, sileris montani, nucis moscatæ polij montani, abrotani chamædrios chamæmeli, hissopi, meliloti: fructus, cubebæ. semina sileris montani, abrotani, amomi, pæoniæ; flores vtriusque stœchados, meliloti, rorismarini chelidonij: lign. aloes, macis: pectoris, radices eringiorum,

Apozema pro hum. pituitoso.

giorum, althææ, glicirrhizæ : cortices zingiberis, cinnamomi, folia marrubij, maluæ, meliloti, origani, thimbræ, calaminthæ, hissopi, politrichi, pulegij : fructus, cubebæ, semina sileris montani, abrotani, amomi, pæoniæ : flores utriusque stæchados meliloti, rorismarini, chelidonij : lig. aloes, macis : pectoris, radices eringij, althææ, glicirrhizæ; cortices zingiberis, cinnam. folia marrubij, maluæ, meliloti, origani, thimbræ, calaminthæ, hissopi, politrichi, pulegij; fructus, caricæ, vuæ passæ; semina vrticæ, nasturtij, flores chamæmeli, cichorij; cordis, radices ciperi, ualerianæ, buglossi, lign. aloes, calami aromatici; folia hiperici, rorismarini, sisimbrij, betonicæ, polij, abrotani, calaminthæ, melissæ; fructus, nux moscata, cubebæ; semina cardamomi, origani, calam. pulegij, ocimi; flores cirsij, buglossi; ventriculi, radices galangæ, zingiberis; folia absinthij, saluiæ, dauci, marrubij albi, hissopi, sileris montani, pulegij: stæchas vtraque, thimum, careum; cortices, & lign. cinnamomi, trium sandal. calami aromatici, xiloaloes; fructus, baccæ lauri, baccæ iuniperi, mirobal. chebul. hepatis, radices fœniculi, dauci, eringiorum, gramin. brusci, asparagi, zedoariæ; folia betonicæ, origani, pedis columbini, sampsuci, eupatorij, fumariæ, apij, leuistici, absinthij; lig. cassiæ, cinnamomi, calami aromatici; fructus, vuæ passæ, cubebæ; flores, schœnantheos; semin. anisi, asparagi, brusci. lienis radic. asphodeli quinque aperitiuæ; folia chamæpitios, chamædrios, asari, scordij, rubiæ utriusque, fumariæ, scabiosæ, penta-

pentaphilli, lapathij, pulegii, sileris montani, lauandulæ, hiperici, melissæ, meliloti, ualerianæ, chamæmeli; corticis sambuci fraxini genistæ; flores buglossi, genistæ, thimi; renum, radices saxifragiæ, petroselini rusci, eringii, pæoniæ, fœniculi; folia pimpinellæ betonicæ, scolopendriæ, tribuli marini, filipend. pentaphilli spicæ celticæ, lentisci erucæ, urticæ, parietariæ, lithospermi; fructus, milia solis, baccæ lauri, ciceris capparis; semina fœniculi, seselios, urticæ, petroselini; flores genistæ, hiperici; cortices cappar. matricis, radices liliorum alborum, utriusque chelidonii, ualerianæ, galangæ; cortices cinnam. lauri; folia, pulegii artemisiæ, balsamitæ rorismarini sileris montani, nigellæ, cuscutæ, caprifolii, rubiæ, vtriusque mentastri sabinæ, nepetæ, ammeos, chrisanthemi; fructus lupini, nux moschata baccæ lauri, & iuniperi; flores rorismarini, schœnanthos; sem. dauci petroselini, nasturtii, sesami neruorum, radic. asari, lilii, cappar. folia chamæpitios, hiperici, eupatorii, origani, iuæ, cortic. rad. cappar. & lauri: fructus, baccæ iuniperi, baccæ lauri; semina nasturtii, capparis. & hæc sint satis pro materiæ apozematum expositione. Sequitur materia electuariorum solidorum in singulis partibus pituitã, & melancholiam coquentium, quæ est capitis, puluer. gallæ moschatæ, diambræ, confectionis diamoschi; pectoris, pulueres diacapparis, diatragacanthi, diaprasii, diaireos, diacalaminthæ; cordis, pul. electuarii de gẽmis, lætificantis Galeni, diantbus, galliæ moschatæ: ventriculi, rosatæ nouellæ,

Materia elect. solidorum, ad pituitam.

læ, trochisci de ligno aloes, aromatici rosati, aromatici nardini; splenis, pulu. diacosti, diacappar. trochiscor. de berberis, de capparibus, diacalam. renum, electuarium ducis, diacalamin. matricis, diamb. elect. ducis; juncturarum, diazingiber, diacor. Aquæ descriptæ sunt in catalogo serapiorum. Materia electuariorum, in singulis partibus flauam bilem coquentium, eiusmodi est, scilicet capitis, pulueres diacidonii; pectoris, puluer. diatragacanthi frigidi, diapenidii sine aromatibus; cordis, diamargar. diacorallii albi, trochiscor. de spodio, trochisc. de berberis, trochisc. de sandalis; uentriculi, diatrion sandal. trochisc. de spodio, trochisc. de camphura; splenis, diarrhodon, trochisc. de sandal. juncturarum, diarrhod. Abbat. Aquæ leguntur suo loco. Post electuariorum materias, sequuntur conditorũ materiæ, quæ & ipsa sæpè practicanti chirurgo vsu venire solent, & primum erit materia conditi pro humore frigido cuiusuis membri, & est, confectio de moscho, confectio de citro, confect. de oxalide, trochisc. de cappar. elect. de gemmis, semina calida maiora, & minora, cortex citri, & eiusmodi. Materia conditi pro humore calido cuiusuis membri est, conserua nymphææ, buglossi: sacchar. violaceum, & rosaceum, trochisc. de berberis, de spodio, pulueres electuarij, diamargariti, diatragacanthi frigidi, diapenidij: semina frigida maiora, & minora. A conditorum materijs, ad potionum, & aliorum medicamentorum materias accedemus, & primum materia potionis cholerã purgantis

Materia elect. ad bilem flauã.

Conditorũ materiæ.

purgantis eſt, ſimplicium rhabarbari, drach. 1. & ſemis. cum ſpica nardi, ellebori, drach. 1. cũ aniſo, mirob. flor. drach. 3. cum aniſo, ſcammon. drach. 1. cum maſtiche. ſingul. cum decocto abſinthij, fumariæ, lupul. roſar. violar. an. man. 1. Compoſita, diacath. drach. 10. elect. de ſucco roſ. 3. 6. trypher. drach. 10. diaprun. ſimpl. drach. 10. diapru. ſol. drach. 10. diama. drach. 10. elect. de pſilio drach. 10. hiera Gal. drach. 6. ſingul. cum ſerap. acetoſo ſimplici, ſerap. de endiuia, oxiſacch. oximel. ſimpl. aqua violarum, lactucæ, cichorij. Materia potionis melancholiam educentis, ſimpliciũ eſt, turbith drach. 1. cum zingibere, ellebo. nig. drach. 1. cum trag. mirob. cheb. drach. 3. cum aniſo, ſenæ vnc. 1. cum zingib. lapid. lazuli drach. 1. epithymi drach. 3. ſingul. cum decocto origani, bugloſſi, fumariæ, thymi, lupuli, ana man. ſemis. Compoſ. diaſen. drach. 6. diacathol. drach. 10. hiera Logod. drach. 3. hiera Ruf. drachmæ 3. confect. Hamech drach. 6. trypheræ Perſicæ drach. 10. ſing. cum ſerap. bugloſſi, ſerap. fumariæ, ſer. adianti, ſerap. glicirr. aqua lupul. aqua graminis, aqua cichorij. Materia potionis pituitam trahentis ſimplic. hermodactil. drach. 2. cum cinnamo. mirob. emb. drach. 2. euphor. drac. 1. cum tragacant. turbith drach. 3. cum maſtiche, epithim drac. 6. ſing. cum decocto hyſſopi, praſij, origani, menthæ, an. man. ſem. Compoſ. elect. Ind. maior. drach. 5. bene dict. laxat drach. 5. diaphœn. drach. 5. diacath. drach. 6. trochiſ. de alhand. drach. ß. cum ſerap. & aquis, ſerap. de cort. citri, ſerap. de mentha,

[Margin: Potio ad educen. melancholiã.]

[Margin: Ad pituitã.]

ſerap.

serap. de calam. aqua sampsuchi, prasij, hissopi. Materia potionis ad sanguinem mundandum, simplicium tamarind.vnc.4. cassiæ vnc. 3. mannæ vnciæ 3. senæ vnc.ß. cum decocto prunorum, sebestẽ, fumar. buglossi, adianti, ana man.ß. Compos.diacath.drac.10.diasen. drac.2.cum serap.de adiant. de cichor. aqua buglossi, fumariæ, saluiæ. Materia decocti bilem flauam deijcientis, turbethi dr. 6. ellebori drach.4. rhabarb. drac.4.mirob.citrin. vnc.1. rad. polipod. vnc.1.ß. fol. senæ vnc.2. singula coquantur cum prun. num. 10. thymi pug.1. flor.viol. flor.ros. flor.stœchad.an.pug.ß. Materia decocti purgantis melancholiam, lapi. lazul. loti drach.3. lap.armen. loti drac.3.elleb.nigri dra.4. mirob.Ind.vnc.1.epithymi vnc.2. senæ vnc.2. singula coquantur cum bugloss. lupul. fumar. puleg. an.man.ß. flor. genistæ, flor. stœchad.ana pug.1. Materia decocti purgantis pituitã, rad. ireos tritæ drach.4. agarici trochiscati drach.3. cartham. drac.6. hermodactil.drach.6.mirob.bellir.vnc.ß. singul. coquantur cum folijs lauri, rad. asari, fol. sisymbrij, fol. smirnij, vuarum passarum, rad. polipod. Decocti sanguinem mundantis materia, rhabarb. drac.3.senæ vnc.1.ß. tamar indor. vnc. 4. cassiæ vnc.3.sing. coquantur cum iuiubis, sebesten, prunis damascenis, adianto, fumaria, cichorio, bugloß. oxalide. Materia diluti purgatorij ad flauam bilem purgandam, rhabar.drach.4.mirob. vnc.1. tamar indor. vnc. 2. cum aquis absinthij, fumar. violarum, sambuchi. Materia diluti purgantis melancholiã, senæ vnc.1.ß. elleb. dr.4.

Mat. pactionis ad sang. mũdandũ.

Mat. decocti purg. melancholiam.

lapid.

lapid. armen. loti drach. 3. lapid. cianei loti drac. 3. macerantur in decocto vuarum passarũ, puleg. origan. thymi, buglossi, polipody. Materia diluti pituitam purgantis, semin. carthami. drach. 3. turbith drach. 2. hermodactil. drac. 5. agarici trochiscati drac. 3. macerantur in decocto florum sambuci, radicum ebuli, radicum asari, florũ stœchad. fol. chamepiti. rad. diuret. Materiæ infusionis ad sanguinem mundandum, rhabarba. drach. 3. senæ vnc. 1. ß. tamar indo. vnc. 3. macerentur in decocto ficuum, vuarum passarum, glicirrhizæ, violarum, sebesten, prunorum. Materia boli flauam bilem purgantis, cassia, manna, tamar indi, puluer. rhabarb. mirobal. flau. ellebori nigri, electuarij è succo rosarum, elect. è psyllio, diaprun. solut. diacassia. Hæc ea dantur quantitate, & cum corrigentibus, de quibus egimus suo loco: præterea cum his serapijs, de quibus meminimus, cum iulapiorum, altero libro præcedenti, compositionem tradebamus. Materia boli melancholiam purgantis, pulueres turbethi, mirob. Ind. epithymi, senæ: confection. Hamech, diacidon. solut. hiera logodion. Materia boli pituitam trahentis, pulueres rad. polipod. quercini, hermodactil. turbethi, diaphœnicon, benedicta diacartha. diacidonium solutiuum. Materia boli sanguinem purgantis, pul. senæ, rhabar. cathol. diasen. sacch. violaceum, è cichorio, è buglosso, è fumaria, & hæc de bolis, atq; eorum materijs. Materia pilularũ ad flauam bilem educendam, pilularum aurearũ drach. 1. ß. pilul. aggreg. scrup. 4. pilul. de rhabarba.

Materia diluti purgãtis pituitã.

Mater. boli pur. flauam bilem.

Bolus melan. purgãs.

Boli ad pituitam.

Bol. ad purgan. sanguinem.

Pilu. ad flauã bilem.

ba. drac. 2. scammon. gra. 3. elaterij gran. 4. colocint. gra. 4. cum oxisacch. & serap. de limonibus, de succo acetosæ, de rosis, de cichorio. Materia pilul. ad melancholiam educendam, pilul. de fumaria drach. 2. pilul. de lapide lazul. drach. 2. pilul. ind. drach. 2. ellebor. gra. 6. lapid. lazul. gra. 4. cum oximelite simpl. & compos. & serap. de bizant. de stœchad. de eupatorio, de calaminth. de duabus radic. Materia pilul. ad pituitam educendam, pilul. de agarico drac. 2. pilul. cochiæ drac. 2. pilul. hermodactil. drac. 1. ß. pilul. de hiera fœtid. drach. 1. pilul. lucis dr. 2. pilul. stomach. dr. 3. pilul. sine quibus drac. 2. turbith. scrup. ß. euphorb. gran. 3. agaric. scrup. 1. trochisc. dialhand. gra. 4. cum serap. absinthij, menthæ, hissopi, prasij, stœchados, glicirrhizæ, cortic. citri, calamint. Materia pilul. ad sanguinem mundandum, pilul. de cinoglossa drach. 2. pilul. de fumar. drach. 2. aloes scrop. ß. rhabarb. scrup. 1. cum serap. de fumaria, de acetosa, de limonibus, de cichorio, de bugloß. de viol. & hæc sint satis de materijs pilularum, atq; cæterorum medicamentorum, quæ intra corpus propinantur, administranturque.

Pil. ad melancholiã

Pil. ad pituitam.

Pil. ad sanguin. mundandum.

De

De topicorum medicamentorum materijs. Cap. 5.

VONIAM superioribus capitibus, omnem medicaminum intra corpus sumendorum materiam exposuerimus: superest nunc ad ea remedia conuertamur, quibus nostræ ætatis medici exterius ferè quotidie vti assueuerunt: cuiusmodi sunt plurimæ materiæ, quas in promptu myropolæ, propter humanæ vitæ commoditatem retinent, initio ab emplastrorum materijs suscepto, & primo. Materia emplastri repellentis, cerussa, lithargirium, chalcitis, bolus armen. cera alba, resina pini, terebinthina, mastiche, thus, oleum rosaceum, omphacinum, costinum, nardinum: succi hippocistid. aloes, mandragoræ, hioscıami, papaueris, plantaginis: folia absinthij, polij, marrubij, saluiæ, centaurij, coriandri; calamus aromaticus, fructus cupressi, rubi, rhois; semina myrti, rosarum: malicorium, balaustium, cinnamomum, adeps suillus: cerotum myrtinum, cerotum melinum: gummi heleny. Materia emplastri emollientis, lithargirium, cerussa, squamma argenti, pyrites, molaris, silex infusa cum aceto, bitumen, cera, propolis, stercus caprinũ, olei fæx, terebinthina, pix, galbanum, ammoniacum, bdellium, mastiche, thus: oleum chamæmeli, amigdalarum, laurinum, sampsuchi, irinum, adeps suillus, vitulinus, hædinus, caprinus, bubalinus, vulpinus, leoninus, vrsinus, hircinus,

Materia emp la. repellentis.

Mat. empl. emolliẽtis.

cinus, taurinus, ceruinus, anatinus, gallinaceus, fibris exemptis. vitellus oui, medullæ, capræ, ouis, cerui, vituli: succi opoponacis, seminis psillij: acetum, radices maluæ, cucumeris agrestis, lilij, ficus, fabæ; coccum cnidium, oryza, semen lini, fœnogræcum, staphisagria, althæa, fermentum, diachylon. Materia emplastri resoluentis, corallium, sal ustus, salis flos, sulphur, calx, mel, cera, propolis, laserpitium, laringia, terebinthina, colophonia, pix arida, mastiche, hammoniacum: olea anethi, sicionium, liliorum, hiperici, sambuci, hissopi: radices cæpæ, pæoniæ, ciclamini, thapsiæ: folia papaueris cornuti, chamæmeli, althææ, absinthij, polij, aristolochiæ: semen vrticæ, fœnogræci, orobi, axungiæ porci, anatis. Materia emplastri suppurantis, radices ireos, cæpæ, lapathij, althææ: folia malnæ, caricæ, vuæ passæ: semina hordei, lini, fœnogræci, tritici: crocus, resinæ terebinthinæ, lentisci, ladanum, galbanum, styrax, myrrha, pix colophonia, adeps suillus, vitulinus, anserinus, medullæ omnes, butyrum, vitellus oui: olea, rosaceũ, mirtinum, sicionium, sapa, panis. Materia emplastri vomicas aperientis, aurigmentum, ærugo, viride æris, arsenicum, sandaracha, chalcitis, chrisocolla, calx, pumex vstus, cineres radic. brassicarum, arundinis, testarum, cantharidum: propolis, canis stercus, & columbi, anacard. caricæ: semina vrticæ, sinapis, terebinthinæ: succus radicis asphodeli, euphorbium, radicis brioniæ, thapsia, lepidiũ, hermodact. medullæ omnes,

Mat. empl. resoluentis.

Mat. suppurans.

adipes ranarum viridium, axũgiæ, butirum, cortex ſalicis vſtus, oleum antiquum. Materia emplaſtri vlcus abſtergentis, ærugo lota, ſquamma æris, minium factitium, lithargirium, arſenicũ, calx lota, cineres oſtreorum, alumen ſciſſile, ſtercus caprinum, mel roſaceum, cera viridis, terebinthina, colophonia, galbanum, maſtiche, ammoniacum, thus, mirrha, aloe, ſarcocolla, manna, oleum roſaceum, ſuccus marrubij, alchali, panacis, radicis ireos, dracontij, ariſtolochiæ, gentianæ, ſolani folia, chelidoniæ, plãtaginis, ſcabioſæ, ormimi, liguſtici, ſemina vrticæ, orobi, fabæ, lupuli, ciceris, butiri. Porrò ſciendum eſt quod non emplaſtra ſolum repellunt, emolliunt, diſcutiunt, ſuppurant, abſtergunt, carnem generant, & ſimiles vtilitates adferunt, ſed multa alia etiam medicamenta idipſum efficiunt, vt infra res patebit, cum fuſius de repellentibus alijs quamplurimis materijs, de attrahentibus, reſoluentibus, emollientibus, ſuppurantibus, purgantibus, glutinantibus, ac alijs id genus agemus. In omnibus ſiquidem eiuſcemodi materijs adhibenda ratio eſt neq; inconſulto, ac ſine occaſione adminiſtrandæ perpetuo ſunt: nam (vt de repellentibus exemplum adferamus) neque ſemper ſatis eſt infirmo loco repellens medicamentum adhiberi: aliquando enim ſuperius collocandũ; vt veluti præmiſſa manus vias intercipiat ne quid transfluat, vbi venarum ductus atq; coniugia animaduertenda. Cæterum perpetuo repellere confirmandũ eſt, quod frigidum eſt: frigidum aliud natura aqueũ

molli,

molli, ac soluta, aliud terrenum crassiore materia: quod quia astringit & magis contrahit partes efficacius reprimit: aut certè solum id efficit, si quidem ab actionis vehementia repellentibus nomen inditum est. Adstringenti simul atque repellenti auxilio vis efficacior est, si quid tenuiũ partium vel natura insitum, vel ipso artificio cõmixtum est: modo non mordeat. Materiæ pestiferæ nequaquã occurrimus, vbi in superficiem diuertit, sed potius illicimus, atque rapimus vi maiore, si tardius mota resistit. Quæ autem illinendi facultate prædita esse dicuntur, oppilantia sunt, offarciunt, alias quidem dolorem leniunt, alias acrimoniam hebetant, atq; vias intercipiunt: ex quibus nonnunquam etiam reprimunt oleum rosaceũ, omphacinum, mirtinum, violaceum, oui album, & eiusmodi. At gummi genera, resina, gluten, farina pistrinalis, gyris tritici, hidrelæo, oxelæo, rhodino, succo repellente: austero vino dissoluta, non tam sponte sua, quàm aduentitia facultate reprimunt. Calida adstringunt, casia, folium, spica, cinnamomum, crocus, aloe, ciperus, calamus aromaticus, saluia, mirrha, polium, absinthium, marrubium, centaurium, vinaq; austera. Leniter repellentia sunt aqua, vinum, lactuca, poligonium, intiba, trifolium, auricula muris, lenticula palustris, psillium, albumen oui, vmbilicus veneris, semperuiuum, portulaca. Poten ter verò adstringunt omphacium, solanum, rubus, vitium folia, capreoli, plantago, sorborum, corniorum, mespilorum, pirastrorum, cidoniorum, mirto-

Leniter repellentia.

mirtorum, ſpinorũ fructus & folia, rhodina, roſarũ capita, obeliſci: deinde, ſed minus ſemina, flores, & folia: oxiacãtha mediocriter, malicoriũ magis, citinus, balauſtia, thus, acacia, bolus armenus, terra ſigillata, quercus, cupreſſi folia, germina, & nuces. Vehementer refrigerantia dicantur, pomi mãdragoræ, papaueris ſuccus & hioſciami. Vinũ aquæ præferendum eſt, & maxime auſterum, vbi reprimendũ eſt. Acetum repellit, atq; vehemẽter adſtringit: caphura repellit, & tenuitate partiũ facilè permeat. Gipſum repellit oxicrato maceratũ. Poſt repellentiũ varias, ac multas materias, conſequens erit ut de materijs etiam attrahentium aliquid inſeramus, cum hæc vſu quidem repellentibus conferri poſſint, & ſi natura plurimum diſſideant, calida, tenui ſubſtantia, quæq; vi quadam rapiant quæ in alto corpore poſita ſunt. Multiplicem eſſe attrahentiũ conſtat vſum, ſed varia tamen materia exiſtit. Viſcera ſiquidem exonerare apta ſunt, venena ad cutim euocant, rectè ſi adminiſtrentur, criticos abſceſſus accelerant, deſperatos pleuriticos releuant, inguinum tumores amplificant, quodq; vel peſtiferum, vel nimis vitioſum medio corpore conceptum eſt, alio pertrahũt: tabidas, ac velut ſideratas partes vitæ reſtituũt: perfrigeratas ſpiritu refouent, vitioſam ſaniem exhauriunt, quæ neruis, & cuniculoſis vlceribus latet, ſquammas oſſium detrahunt, coxarios iuuant, hidropicos exugunt, clauos, paxillos, ſpinas ac ſagittas reuocant. Aliis ea facultas à natura inſita eſt, atq; in eiuſcemodi modò manife-

Vehementer refrigerantia.

De attrahẽtibus.

ſta

sta qualitas elementaris, modò occulta quædam
proprietas & naturæ familiaritas attrahit. Aliud
genus idipsum aduentitia qualitate habet, ex pu-
tredine contracta acrimonia. Attrahunt cucur-
bitulæ, sanguisugæ, pyulcus, suctus dolor, vin-
cula, frictio, cauteria, & alia id genus, pro ra-
tione occasionis, loci, temporis, ætatis, robo-
ris, & eiusmodi. Sed in attrahentium vsu in-
terdum, id quod contractum sit, corpore ex-
cludimus: nonnunquam verò tantum attrahimus,
non autem discutimus. Ceram, resinam, picem,
oleum, epispasticis, argenti spumã antiqui com-
miscuerunt, vt & temperarent, & magis em-
plasticum medicamẽtum conficerent: atq; aliqui
adstringente materia obtundi voluerunt. In pri-
mo genere esse dicuntur dictamnus, propolis, po-
stea sagapenum, galbanum, ammoniacum, opo-
ponax, calx viua, cinis è fæce vini, vel aceti,
struthion, aristolochia longa, lepidium, sinapi,
nasturtium, tithimallus, dracontium, pirethrum,
ranunculus, sales, tum qui edi possunt, tum am-
moniaci. Calore aduentitio trahunt, fermentum,
stercus anserinum, gallinaceum, columbinum,
arietinum, humanum, & quæcunque talia sunt.
Trahunt euidenter magnes, cancer fluuiatilis,
lacertæ caput, rana summis partibus resectis, co-
clearum carnes, ostrea viua, scorpio tritus et im-
positus, cucurbitula, hirundines, & alia id genus
multa. Trahit oleum vetus, ricininum, sinapinũ, De resol-uentibus.
sicionium, raphaninum, è terebinthina, larigna,
strobilina, pinea, picea, abietina, & eiusmodi.

Modo post materias eorum, quæ attrahunt, ad resoluentium materias enarrandas deueniemus, quæ mediæ naturæ vicina eo calore esse debent, quem humiditas temperet, ex quo minimè siccant, dolorem leniunt, cutem relaxant, corporis spiramẽta rarefaciunt, partium tenuitate intrò penetrant, quodq́; parti inhæsit liquefaciunt: hinc ex humore vapor fit, qui subinde expirat, dum locus omnino detumeat. Resoluentia sunt, chamæmelum, lini semen, althæa, oleũ vetus, ricinum, canabinum, anethinum, è rosmarino, maiorana, zambace, leucoio, hissopo, & eiusmodi. Item rhaphaninum, sinapinum, melanthinum, terebinthinum, hipericon, radix brioniæ, cnicum, galbanũ, ammoniacum, daucus, caro, cuminum, ruta, brassica, mastix, fermentum, fœnumgræcũ, sambucus, ebuli, & alia quamplurima, quæ passim apud autores sparsa reperiuntur. Mollientia verò sunt, quæ modicè calida nulla vi siccandi, vel humectandi manifesta indurata corpora emolliunt. Butirum, œsypus, lana succida oleo insuccata chamæmelino, vel amigdalino, in quo lini semen, althææ, fœnigræci, maluæ, cucumeris agrestis, & liliorum radix præcoxerint, atq; illiquatum fuerit aliquid galbani, ammoniaci, bdellij, emolliunt manifestè. Lentiscinum oleũ quoq;, terebinthinum, mastichinum, vitelli ouum, crocus, cera pinguis, caricæ, seuum, adeps, galbanum, ladanum, propolis, ammoniacum, resinæ, chia, larigna, picea, abietina, terebinthina, & similia. Suppurantiũ præterea materia, cũ ab alijs

remedijs

remedijs desperamus, ac ferè maiores phlegmones suppurant, pulsant, dolent. Modicè autem calida, et humida natura esse debet, cuiusmodi esse dicitur aqua, tēperatè calida, triticum, saliuaq; hominis, farina tritici, panis, butiro dissoluta, vel oleo, vel aqua, farina hordeacea hidrelæo cocta, conspersa oleo, butyro admixta, adeps suillus, uitulinus, taurinus, caprinus, leoninus, gallinaceus, anserinus, pix, resina, terebinthina, & lentiscina, & alia similia. Medicamēta simplicia, quæ vomicas aperiūt, præter superius enarrata, sunt theriaca, vrticæ semen è uino tritū, cauliū radices vstæ, tritæ, ac veteri axūgia exceptæ, ita è radicæ cannæ, volutis ostracodermon, & testis prius crematis: adeps collectus è ranis viridibus arboreis: lac ficulneū, & tithimalli, cantharidum puluis, batrachij caulis, & folia. caninum stercus album tritum: terebinthina, vel adipe vetere concorporatum, & alia quamplurima.

Medicamēta aperiētia vomicas.

Aperta vomica sequitur vt purgetur, & propterea de materijs purgantibus statim subiungemus, vt sunt linamenta melle trita, aridum mel, rosaceum mel, terebinthina, serum lactis, butirum, iris, marrubij succus, ærugo lota, stercus caprinum, dracontbij radix, cicer, orobus, faba, hordeū, lupinus, erinacei cinis, amigdala, stæchas, anagallis, aristolochiæ, radix gētianæ, ciperi, vrticæ semen, & irionis, dipsaci radix, solani radix, cortex, herba, succus, arsenicum, miniū, & eiusmodi. Post purgātia, vtimur ijs, quæ à Græcis sarcotica dicuntur, hoc est quæ carnem generant, nempè thus, aristolochia, anethum vstum, cucurbita sicca vsta, pō-

De purgantibus.

pholix, lapis hæmatites, pini cortex, aloe sicca, manna, strobilina, cera, ærugo, thus, myrteũ oleum, melinum, rosaceum, adipes, medullæ, ammoniacũ, alumen, ladanum, oui album, cadmia lota, cerusa, amylon, myrrha, styrax, succus solani, spodion, antispodion, oxymel, corallum, plantaginis succus, cristallum, lignorum caries, & similia. Modò ad epuloticorum materias transeundum, nam plenum vlcus cicatrice clauditur, idque fit medicamentis siccantibus, adstringentibus, & citra mordicationem reprimentibus, & quod in carne humidum est sorbentibus. Hoc au*tem faciunt galla immatura, myrta, malicorium, æris squamma, chalcitis, mysi, ærugo vsta, lota, æs vstum, & elotum, plumbi scoria, stibia, semen erysimi, erinaceorum, purpurarum, buccinorum, ostreorum, calculorum marinorum, silicum, & similium crematorum cinere, balaustia, cerusa, pompholyx, calx elota, bolus arme. terra sigillata, & alia multa. Sequitur glutinantium materia, quæ maximè ad opus chirurgi perficiendum necessaria existit, & sine qua fine suo procul dubio frustraretur. Particularis igitur materia glutinantium, est ebulus, sambucus, symphytum, siderites, palmæ cortex, plantago, fraga, equisetum, pini tedæ, tracontij folia recẽtia, anagallis, salix, androsæmon, astragalus, phlonunculus, araneæ tela, spongia, lana succida, linteolum expressa è frigida, vino, vel liquore qui cõtrahat, recens caseus, & oxygalactinus, isatis satiua, pentaphylli folium, allia assata ac trita, myrrha,*

De epuloticis.

De glutinantibus.

rha, sarcocolla, gummi genera, & resinæ quæ nõ mordeant, nec ita detergeant, pix sicca, hordeũ vstum, aloe ex aqua trita, herbæ succus & folia, quam ex India comportāt, zambana ab illis dicta, vlmi cortex, sorbus, mespilus, piraster, quercus, bolus armen. terra sigillata, & similia. Sequitur materia pyroticorum, quæ & ipsa non spernenda quidem est, nam calfacit, confirmatque partes, quæ partim frigore, partim assidua fluxione elanguescunt. Caricæ igitur id efficiunt, oleum rosaceum, cerusa, nasturtium, sinapi, radix helenij, brioniæ, lepidij, columborum fimus, maximè syluestrium, caprillum stercus, scilla trita, tithymali lac, ficulneum, pulegium, cantharides, vrtica, ranunculus, thapsia, euphorbium, fæx vsta, lana sordida bene carminata, carnes assæ, oua, viscus, melle, axungia veteri, terebinthina exceptus, mel anacard. fermentum, & alia id genus similia. Post præcedētium materias sequuntur diuersarum ægritudinum materiæ, quas etiam chirurgus vtique præ manibus habere debet, cuiusmodi est materia illa, qua cerebri inflammationes resoluimus, nempè cortex cucurbitæ recentis, cortices melonum, heliotropiũ, acetum. At capitis vlcera, thus in poluerem redactum, ficuum lac, orina, malua, cicerum farina, fænugræc. cineres allij, decoctum ciclamini, bulbi, melilotum, rubi folia, cineres radicum liliorum, adiantus. Ad conuulsionem, decoctum acori, iris illirica, cardamomum, radix iunci odorati, hoc est schænāt. costus albus, helenium, bdelium, iuniperi baccæ, cedri baccæ, radix satirionis, vinum scilliticum, brionia,

De pyroticis.

De alijs diuersis materijs cuilibet mēbro conuenientibus.

brionia, decoctum verbasci serpillum, psillium, simphitũ, radix xiridis, folia betonicæ, galbanum, sagapenum, laserum, chamedrij decoctum, clinopodium, peucedanum, radix rorismarini, panax Hercul. decoctum radicis baccharæ, decoctum calaminthæ, pulegium, radix eringij, origanum radix achãthij, radix centaureæ, & eiusmodi. Ad neruorum vulnera, radix narcissi grana tinctorum, radix liliorum, radix poterij, folia dragontheæ minoris, butyrum, vermes terrestres, & similia. Ad oculorum cicatrices, lapis hematites corallum, fex vini, vrina humana, cedria, bitumen, myrrha, cancamus. Ad oculorum vulnera recentia, lac humanum sanguis colũbi domestici, ac siluestris, turturæ, ac pernicis, lapis hematites, & eiusmodi. Ad fistulas lachrimales, rubi folia, antimonium, æris squamma, cadmia, ægylope, solani folia, chamæmelum, folia baccharæ, auricula topi, plantago, malua, decoctũ foliorum myrti, nuces communes. Ad oculorum inflammationes, amomum, fuligo thuris, ac piperis, nuces cupressi, mirthi baccæ, flores mali cidonij, caseus recens, saccharum, sesamum, portulaca, endiuia, cortices cucurbitæ recentis, radix anemonis, auricula muris, succus gentianæ, abrotanum, melilotum, folia baccharæ, semperuiuum, appium, folia elatinæ, opium, semen iusquiami, folia mandragoræ, folia violarum purpurearum, folia ricini. Ad oculorum dolores, euphorbium sagapenum, succus cyclamini, succus cæpæ, farina fabarum, fel testudinis marinæ, perdicis, aquile, gallinæ albæ, capræ siluestris, pinguedo viperæ, fel scorpij marini.

rini. Oculorum fluxus prohibent lapis hæmatites, corallium, alumen, sarcocolla, lac ex semine iusquiami, lapis galactites, ac samia, plumbũ elotũ, squamma æris, folia elatine, semen basilici, fabæ eschoriatæ, põpholix elota, amilus, fuligo butiri, cornu cerui succus foliorũ oliuæ siluestris, folia platani, fuligo picis, fuligo thuris, crocus. Ad aurium dolores, succus baccarum lauri, succus foliorum populi, ladanum, rosarum decoctum, succus foliorum, & corticis salicis, vinum mali punici, opium, spolia serpentis, pinguedo pulmonis vulpis, vermes terrestres, pinguedo anseris, gallinæ, vulpis, vrina tauri, ac porci siluestris, mel, semen sesamoidis, succus betæ, succus plantaginis, succus corticũ recẽtiũ cucurbitæ, succus dragõteæ, porri, succus sinapi, succus hederæ, absinthium, succus origani, succus mentæ succus meliloti, succus rutæ, succus peucedani, succus marrubij, succus cannabis, succus polygoni, succus helsinæ succus basilici, lac seminis iusquiami, succus foliorũ cucumeris siluestris, sal, & eiusmodi. Ad apostemata, quæ occurrunt post aures, terra chimolia, œsipus, solani folia stercus caprinum, psillium, semen lini, farina fœnugræci, radix altheæ, hissopus, plantago. Ad aures pus procreantes, mirrha, thus, resina terebinthina, laricina, abietina, fel taurinum, vrina, vmbilicus veneris, succus radicum amphodilli, succus cæpæ, absinthium, anisum, succus florum spondilij, succus poligoni, succus psilij. Ad fluxum sanguinis è naribus, thus, succus seminum porri, ruta, folia omnium vrticarum,

rum, cuminum flores galiopſis, midulla ferulæ liſimachia, ſuccus climeni, ſuccus caudæ caballinæ, chalcitis, acetum. Ad eas carnis excreſcentias, quas polipos naſii vocant, nuces cupreſſi, radices dragonteæ, flos æris, ſandaracha. Ad vlcera erodentia in ore, radix ciperi, decoctum aſpalthi, acacia, ſuccus plantaginis, decoctum capparum, ſuccus liquiritiæ, ſuccus origani, camæmalum, ſuccus britānicæ, ſuccus tribuli, decoctum radicum quinque folij, decoctum verbenacæ, ſtaphiſagria, flores lambruſcæ, alumen. Ad dentium dolores, decoctum foliorum pini, cedria, decoctum corticis platani, decoctum tamaricis, olei amurcæ, decoctum foliorum mori, lac ficuum, ſpolia ſerpentis cocta in aceto, hepar lacerti, oleum vermium terreſtrium, decoctum rombicis, decoctū radicum aſparagi, ſuccus amphodilli, decoctum allii, decoctum radicum cappar. radices lepidii, radices ranunculi, ſuccus anagallidis, oleum roſaceum, decoctum chamæleonis, decoctum ſpinæ albæ, decoctum abſinthii, decoctum hiſſopi, decoctum pirethri, decoctum nigellæ, decoctū meliſſæ, decoctum althææ, decoctum bethonicæ, decoctum radicum quinque folii, decoctum radicum iuſquiami, decoctum ſolani, decoctum radicum ephæmeri, decoctum verbaſci, decoctum cucumeris ſilueſtris, decoctum colocinthidis, decoctum ſtaphiſagriæ, lac thithimali ſori, ſuccus peucedani, galbanum, radix polemoniæ. Ad dentes corruptos erumpendum, cedria, amurca olei, radix ranunculi, radix chamæleontis. Ad gingiuas

putridas,

putridas, cancamus, succus plantaginis, aloes, fructus vtriusque tribuli, cinis florum lambruscæ, acetum, chalcitis, alumen, pumex. Ad gulæ inflammationes, cinis hirundinum, lac, ranæ oleo decoctæ, mel, succus origani, chalcitis, alumen, sal assum, acetum, aloes, succus britannicæ, decoctum ficuum, & alia id genus. Ad vuulæ inflammationes, decoctum foliorum pruni, acetum, flos æris, vua immatura. Ad pulmonis apostemata, semen ciclaminis secundi, tragoriganum, thußilago. Ad mammarum inflammationes, thus, poma cidonia, cortices fabarum, radices & folia amphodilli, semen irionis, althæa decocta, lapis ostracites, lapis geodes, terra samia. Ad mammas tumentes post partum, folia bacchara, folia epimedii, folia ricini, semen iusquiami. Ad vlcera mammarum, cinis vnguis odoratæ, radix asclepiadis. Ad ventriculi inflammationes, hieracium maius, & minus, folia vitis, violæ purpureæ. Ad hepatis vlcera, ammoniacum, & eiusmodi. Ad splenis ulcera, poma cidonia, succus sicomori, braßica, decoctum chamædrios. Ad splenis inflammationes, iris illirica, acorum, spica celtica, nardus montanus, decoctũ tamarigii, semen viticis. Ad intestinorum uulnera, radix, & folia caudæ equinæ. Ad ulcera intestinorum, lac, saphirus lapis. Ad ani vlcera, thus, succus pomi punici, œsipus, plumbum elotum. Ad ani apostemata, poma cidonia, uitella ouorum, aloes, cinis seminis anethi, libanotis, folia rubi, helsine, radices quinquefolii, ærugo ferri, plumbum vstum, sandaracha, crocus. Ad ani inflammationes,

nes, lentes, succus cicerbitæ, melilotum, libanotis, radix althææ, radix simphiti. Ad lapides renum, spica indiana, celtica, montana, folia lauri, anisum, semen cimini siluestris, decoctum arthemisiæ, decoctum chamamillæ, decoctum radicum althææ, decoctum alismæ, decoctum utriusque tribuli, decoctum radicum papaueris, folia parthenii, semen lini, farina oroborum, folia vmbilici veneris, vinum absinthii, adiantum, alcionium. Ad renum vlcera, lac, vuæ passæ, radices plantaginis, uinum melitite. Ad lapides uesicæ, stercus topi, decoctũ radicum rombicis, semen sisimbrij decoctum baccharæ, semen apii, semen fœniculi, sagapenum, decoctum adianti, gummi vitis, lithosperma, saxifragia, decoctum graminis, semen thragii, lapis Iudaicus. Ad vlcera partium genitalium, œsipus, aloes, succus poligoni, alumen, flos salis. Ad testium inflammationes, ciceres cocti, fabæ coctæ, folia, & flores senacionis, radices amphodilli, cimolia terra, melilotum, lapis geodes, ruta, sal commune, cuminum, coriandrum, radices liliorum, terra samia, semen iusquiami. Ad matricis inflammationes, radix althæa cocta, decoctũ parthenii, radix anthillidis, decoctum arthemisiæ, opopanacus, melilotum, decoctum pulegii, agaricus, succus cicerbitæ, butirum recens, decoctũ seminis, & foliorum uiticis, decoctum schœnantos, decoctum nardi. Ad matricis vlcera, decoctum aspalthi, lac, œsipus, folia fœnugræci, foliæ asclepiadis. Ad podagram, pinguedo pecudis, capræ, hirci, ac stercus horum animalium, lac humanum,

manum, pulmo marinus recens, cinis mustellæ, lac ficus, decoctum foliorum & corticis salicis, amurca olei, folia populi nigri, amomum, radices meu, decoctum radicum asparagi, decoctum althææ, nasturtium, semen irionis, semen capparum, folia, & radices lepidii, agaricus, rha Pōticum, semen androsemi, decoctum centaureæ minoris, semen abrotani, radices rubiæ tinctorum, pulegium, calaminthæ, thimus, thimbra, semen rutæ siluestris, euphorbium, semen hiperici, folia chamæpithios, folia betonicæ, radices polemoniæ, radices xiridis, decoctum radicum quinquefolii, decoctum radicum papaueris, decoctum æthiopidis, folia chamæcissi, colocintidis, radices cucumeris siluestris, scammonium, & eiusmodi. Post eiusmodi singulorum membrorum materias enarratas, ad materias diuersarum ægritudinum quoque accedemus. Ad phlegmones igitur, præsto sunt, glandes, folia arundinum recentia, succus vmbilici veneris, plātago, radices amphodilli, acetum, rha Ponticum, pulegium, folia tussilaginis, parthenium, lonchites, radices cannabis, poligonum, fructus tribuli marini, radices xiridis, achillæa, helsine, lichenes, folia uerbenacæ, folia papaueris, semen iusquiami, folia recentia mandragoræ, folia brioniæ, folia sambuci, sesamoidis semen. Ad carbones, vua passa, lac tithimali, coriandri, panace, porri, nasturtium, farina lupinorum, farina oroborum, stercus columbinum, nuces veteres, oliuæ immaturæ, folia sabinæ, folia cupressi, pix liquida, folia ligustri. Ad furunculos, radices amphodilli,

De materiis diuersarum ægritudinum.

dilli, folia ephemeri, folia vtriusque vrticæ, radices leontopodij, radices cucumeris silueſtris, succus scammonij, succus tapsiæ, sandaracha mineralis, lapis Asiæ, terra cimolia. Ad gangrænas, succus pomi punici, nuces veteres, farina lolij, farina cicerum, lentes, farina orobi folia galyopsis, lac tithimali, radices bryoniæ, vua passa. Ad erysipelata, crocus, folia cupressi, folia rhamni, rosæ, succus acaciæ, folia oliuæ syluestris, folia myrti, sanguis menstruus, stercus caprinum, lentes, malua, portulaca, plantago, radices endiuiæ, folia isatidis, succus rutæ, coriandrum, folia liliorum. folia tußilaginis, parthenium, polygonum, radix anchusæ, radix licoßidis, flos rubi Idui, radix quinquefolij, verbena, capita papauerum, folia solani, radix mandragoræ, succus cicutæ, succus vmbilici veneris, mucillago seminis psilij, lentes palustres, folia ricini, semperuiuum, acetum, ærugo ferri, chalcitis, sal. Ad formicas, succus solani. succus helsines, succus acaciæ, folia rubi, chelidonium, plantago, lentes, stercus caprinum, folia oliui syluestris, folia myrti. Ad scrophulas, radix quinquefolij, radix, & folia capparum, radix iridis illiricæ, caro viperina, sanguis mustellæ, cinis vnguis asininæ, stercus bouinum, farina lolij, farina fabarum, lentes, lupini, plantago, radix plantaginis, sinapi, nasturtium, piper, coriandrum, galbanum, folia melissæ, althæa, laserum, succus vmbilici veneris, folia recentia mandragoræ, semperuiuum tertium, folia galiopsis, adiantum. Ad bubones, folia oliuæ, ficus, stercus

bouinum

bouinum, farina lupinorum, atriplex, plantago, folia iſatidis, eringium, abrotanum, ſemen, & flores panacis, coriandrum, ammoniacum, radix ſuperior gladioli, pſilium, folia mandragoræ, folia, flores, & ſuccus galliopſis. Ad tumores abſoluendum, ſemen lini, farina fœnugræci, radix capparum, radix ſmirnij, ammoniacum, folia, & flores buphthalmij, folia recentia mandragoræ, folia, ſemen, ac ſuccus galliopſis, ægylope, diphriges, lapis pyrites, lapis alabaſtrum, terra cimolia. Ad ſcirrhos, ſanguis taurinus, ſtercus bouinum, farina lolij, ſemen lini, hidropiper, radix cannabis. Ad cancros, ſemen irionis, urtica, folia ſemen ac ſuccus galliopſis. Ad omnes inflationes remouendas, pinguedo porcina, crambe, cucurbita, ſemen xanthij, ſemen lini, ſemen fœnugræci, cæpæ, radix narciſſi, radix brioniæ, folia iſatidis, radix ſmirnij, menta, folia maioranæ, dauci, radix libanotis, nigella, horminium, flores buphthalmij, radix althææ, radix cannabis, folia anagyrium, poligonum, radix xiridis, radix quinquefolij, folia verbenacæ, pſilium, folia ephemeri, folia cityſi, radix cucumeris ſilueſtris, chameſices, ſemen picnocomi, fex uini. Ad apoſtemata adipina, flores chriſanthemi. Ad melicerida apoſtemata, rombix, melilotum, uua paſſa. Ad ulcera erodentia, ac carnem depaſcentia, cortex pini, decoctum lentiſci, folia cupreſſi, folia vtriuſque ſabinæ, folia oliui ſilueſtris, oliuæ maturæ, folia myrthi, amygdalæ, fel teſtudinis, farina lolij, farina orobi, ſemen lini, raphanum, fo-

Ad abſolu. tumores.

Ad inflam. remouēdas.

lia betæ, plantago, radix dragonteæ, radix & folia amphodilli, anagallis, folia hederæ, radix chelidonij, folia isatidis, aristolochia, radix chameleonis, pulegium uiride, marum, flores & semen panacis asclepij, folia pastinacæ siluestris, coriandrum, folia marrubij, lac tithimali, succus cicutæ, semperuiuum maius, spondilium, poligonum, berbena, folia solani, acetum, æris squamma, flos salis, chalcitis, diphriges, alumen, lapis Asiæ. Ad vlcera chironia, flos cysti, centaureum minus, radix panacis herculei, chamædrium, succus foliorum liliorum, scordium, radix anchusæ, uerbenaca, radix astragali, folia lappulæ, spongia. Ad vlcera chachoethe, plantago, radix dragonteæ, petasites, psillium, folia radices & fructus brioniæ, radices filicis fœminæ, cadmia, flos salis, flos lapidis Asiæ, lapis ostrachites. Ad fistulas, & ulcera profunda, decoctum radicis iridis Illiricæ, mel, succus plantaginis, aristolochia, quinquefolium, lac tithymali, chalcitis, cadmia, spongia, gentiana. Ad vlcera callosa, radix capparum, spongia, ærugo. Ad ulcera sordida, folia marrubij, folia berbenæ, folia oliui siluestris, iris Illirica, oliuæ immaturæ, terebinthina, pix liquida, cinis purpuræ, cinis ungulæ odoratæ, farina oroborum, radix & folia amphodilli, folia hederæ, chelidonium maius, aristolochia rotunda, radix libanotidis, radix narcissi, radix brioniæ, ærugo, æs vstum, vrtica, radix peucedani, cadmia, mel, pompholix, alumen. Ad combustum ex igne, fructus platani, decoctum foliorum ligustri, flores cisti, gummi aca-

ciæ,

ciæ, folia myrti, folia mori, thus, stercus pecudis, columbinum, & gallinæ, semen sesamoides, malua, folia uiridia betæ, lac lactucæ, folia hederæ, radices achanti, semen rutæ siluestris, folia althææ, folia, & semen hipericonis, folia androsemi, radices anchusæ, folia papaueris, folia verbasci, antimonium, alumen, sal, terra cimolia, lapis Phrigius, sanguis draconis, radix liliorum, folia cynoglossi, folia sambuci, radices narcissi, oleum. Ad ulcera cuniculosa, thus, pix liquida, pix sicca, mel, cadmia, coralli, terra eretria, pumex, flos lapidis Asiæ. Ad vlcera cicatrizanda, cinis purpuræ, aloes, folia agrimonij, radices filicis fœminæ, cadmia, molybdena, lytharгirium, chalcitis, pumex, fæces vini, chalcina viua, corallum, flos lapidis Asiæ. Ad vulnera membranarum cerebri, butyrum. Ad vulnera ex telo cruento, succus dictami. Ad vulnerum inflammationes, stercus bouinum, folia pini, farina fabarum, farina lupinorum, millefolium, flores lambruscæ, ærugo. Ad extrahendum si quid in vulnere adsit, capita lacertorum, anagallis, radices narcissi, aristolochia, dictamnus, radices gladiolæ, radices xiridis, radices spinæ acutæ, radices arundinis, folia semen & succus tragij, semen picnocomi, sinapi. Ad carnem superfluam semouendam, cinis purpuræ, cinis vngulæ odoratæ, cinis lanæ, scordium, æs vstum, plumbum elotum, lithargirium, cerusa, chrisocolla, diphriges, auripigmentum, pumex, corallum, flos lapidis Asiæ, lapis pyrites. Ad uulnera consolidanda,

danda, folia cupressi, folia vlmi, succus sycomori, olei amurca, dactyli, semen viticis, thus, flores mali punici, cinis lanæ, succus glycirrhizæ, radicis centaureæ maioris, folia centaureæ minoris, achilleæ, radix smyrnij, aloes, sarcocolla, polium, scordion, folia caudæ equinæ, folia lonchitis, althæa, folia sideritis, chamepithios, poligonum, poligonatum, symphitum petreum, symphitum maius, succus climeni, semen basilici, quinquefolium, grana tinctorum, verbena, lana succida, folia dragonteæ, folia isatidis, millefolium, cadmia, plumbum elotum. Ad oßium fracturas, decoctum foliorum mirti, decoctum verbasci, decoctum foliorum, vel radicum vlmi, aristolochia, radix peucedani, euphorbium, radix xiridis, brionia, radix vitis nigræ. Ad fracturas internas ex violenti causa externa, decoctum acori, decoctum calami aromatici, decoctum radicum baccharæ, decoctum verbasci, cardamomum, radices helenij, bdellium, radices dragonteæ, radices amphodilli, agaricum, succus gentianæ, aristolochia rotunda, radices centaureæ maioris, radices acanthi, radices smirnij, semen abrotani, origanum, folia, & radices caudæ equinæ, sagapenum, galbanum, scordium, folia betonicæ, symphitum petreum. Ad luxata membra, radices narcißi, radices acanthi, radices asparagi, radices lappolæ, radices arundinis, decoctum acaciæ, semen viticis, stercus caprinum, folia maioranæ, folia anchusæ, vrtica, folia uitis nigræ, polipodiũ. Ad morsus omnium uenenosorum animalium, radices asclepiadis,

Ad ossium fracturas.

Ad luxata.

Ad morsus venenosos.

radices bacchara, rad. gentianæ, rad. iridis, semen ammeos, cuminum, semen anisi, semen pastinacæ siluestris, semen panacis herculei, succus dictamni, pulegium, decoctum origani, aristolochia lunga, chamædrium, rha Ponticum, agaricum, eryngium, piper, succus porri, farina triticea, mel, coagulum leporis, agni, vituli, hœdi, capricorni, capræ siluestris, cerui, cerebrum galli, lac ficuum, glandes, semen viticis, flores ericæ, fructus platani, bdellium, decoctum radicum enulæ, hoc est helenij, caßia aromatica, cinnamomum, phu, nardus Celtic. cardamomum, laserum, galbanum, clynopodium, folia trifolij, decoctum polij, folia betonicæ, succus poligoni, terra lemnia. Ad viperarum morsus, radix brioniæ, folia anchusæ, decoctum radicum sambuci, semen ocimoidis, succus tribuli terrestris, succus radicum rubiæ, succus anagallidis, succus melissæ, succus porri, succus foliorum frassini, allium, farina erui, virga cerui, camamilla, origanum, galbanum, abrotanum, folia lauri, caßia aromatica, costum. Ad morsus aspidum, castoreum, caro mustellæ, ranæ, cimices, butirum, stercus caprinum, mel, radices amphodilli, nasturtium, semen spinæ albæ, abrotanum, hyssopus, nepeta, semen panacis asclepij, euphorbium, folia liliorum alborum, melissa, folia marrubij, serpillum, ruta, radices smyrnij, radices rorismarini, fœniculum, sagapenum, scordium, coniza, clematis, folia agrimonij, folia, & radices uerbenacæ, radices mandragoræ, radices nerij, decoctũ adianti, terra samia. Ad punctura scorpionũ, cardamomũ, amomũ, lauri baccæ

succus myrti, lac ficuum, mures domestici, stercus equinum, & asininum, urina humana, farina triticea, semen lapatij, semen oxalidis, endiuia, lactuca, ocymum, semen, & flores amphodilli, abrotanum, maiorana, hieracium, laserum, melissa, radices polemoniæ, helytropium, sulphur uiuum, calamentum, galbanum, farina hordeacea, decoctũ rutæ, trifolium, folia cupressi, decoctũ gentianæ, decoctum pulegij, radices aristolochiæ, sal. Ad fuganda omnia animalia venefica, polium, galbanum, nigella, peucedanum, calamentum, dictamnus, origanum, abrotanum, nasturtium, fructus cedri, medulla cerui, pinguedo cerui, cornu cerui, folia viticis, gagates lapis. Ad omnia venena, alyssma, scammonium, elleborus albus, radix cyclamini, decoctum radicum maluæ, lac asininum, terra samia, terra lemnia, acetum, succus tribuli terrestris, radices polemoniæ, folia betonicæ, folia marrubij, decoctum apij, ruta, semen abrotani, spina alba, radices chamaleonis, agaricum, laserpitiũ, semen irionis, decoctum foliorum, & radicum maluæ, semen rutæ, sanguis anserinus, anatis, & hædi, butyrum, eryngium, calamentum, caro mustellæ, castoreum, coagulum leporis, succus radicum quinquefolij, nuces iuglandes, cinnamomum, phu. Atque hæc de chirurgica materia tandem dixisse nobis hoc libro sint satis.

De

De medicamentorum simplicium qualitatibus. Cap. 6.

EDICAMENTORVM *simpliciũ qualitates nouisse medicus chirurgus maxime debet, si rectè mederi velit, & ideo post diuersas antehac enarratas materias de ipsis hoc capite agamus. Aloe igitur calida est in secundo & sicca in tertio gradu, agaricum calidum in primo, siccum in secundo, myrobalani bellirici, frigidi in primo, sic. in secũdo, cassia humida in primo gradu, colocinthis, calid. in primo, sic. in tertio, elleborus albus, calid. & sicc. in medio, elleborus niger, cali. & siccus in tertio, euphorbium, calidum & siccum in quarto, hermodactylus, calidus ex secundo, ad tertium, iridis radix, calid. & sicca in tertio, rhabarbarum, calidum, & siccum potius in secundo gradu, quàm primo, scammonium, calid. & siccum in tertio, sena, cal. initio secundi, sicca in primo, tamar indi frigidi, & sicci in secundo, hermodactylus, cal. & sicc. in secundo, fumusterræ, frig. in primo, & quasi sicc. in secundo, adiantum, seu capillus veneris, vel temperatum est, vel ad aliquam caliditatem, & siccitatem tendit, balanus myrepsica, cal. initio tertij, sicc. in secundo, brionia, calid. in tertio, sicca in tertio, asarum cal. & sicc. in tertio, aristolochia cal. in principio tertij, sicc. in secundo, centaurium, cal. & sicc. in secundo, cnicus cal. in primo, sicc. in secundo, dracunculi radix crispa, cal. in fine secundi, epithymum calid. & sicc. in secundo,*

cundo, genista cal. & sicca in secundo, esula cal. & sicca initio tertij, hyssopus cal. ex secundo ad tertium, nitrum calid. & sicc. initio tertij, opopanax calid. & sicc. in tertio, psyllij cortex frigid. & humid. ad tertias, polipodium calid. in tertio, sicc. in secundo, rosæ succus frigid. sarcocolla cal. & sicc. in secundo, sed minus sicc. ricinus cal. & sicc. in tertio, squilla cal. & sicc. in tertio, serum lactis cal. primo vsque ad secundum, filix calid. & sicc. in secundo, stæchas calid. in primo, sicc. in secundo, thymelea calida & sicca in quarto, triticum cal. & humid. temperatè, terebinthina cal. & sicca, thymus cal. & sicc. in secundo, bdelium cal. est in fine primi gradus, ac vlterius. turbith calid. in tertio, volubilis sicc. in secundo, abrotanum cal. est in primo, sicc. in secundo, agrimonium cal. est & siccum in secundo, borago cal. & humi. temperate, appium calidum in primo siccum in secundo, rubia tinctorum calida & sicca circa tertium, allium calidum & siccum in quarto, flammula cal. & sicc. circa quartum, gallitricum cal. & sic. gypsum cal. & siccum, castoreum cal. est & sicc. in secundo, cannabis semen cal. & siccum, cucumer asininus cal. & sicc. in secundo, fænugræcum cal. & sicc. in primo, anisum, & fæniculum cal. in tertio, sicc. in secundo, anethum siccum in secundo, ammoniacum cal. in fine tertij, sicc. in primo, butyrum cal. in primo, ac humidum, betonica cal. & sicca in tertio, assa fætida cal. & sicca in fine tertij, ac vlterius, atramentum sutorium cal. & siccum in tertio, chelidonium cal. & sicc. in tertio, cyperum cal. & sicc. in secundo,

cæpa

cæpa cal. & sicc. in tertio, cupressus cal. in primo, gummi cal. in secundo, sic. in primo, gypsum calidum & siccum, hysopus cal. & sicc. in tertio, iuniperus cal. & sicc. ladanum cal. & humi. in primo, marrubium cal. secundo & sicc. in tertio, myrrha cal. & sicc. in secun. mastix cali. & sicc. in secundo, mumia cal. in secundo, sicc. in tertio, ipericon cal. & sicc. orobi cal. in primo, sic. in secundo, opopanacum cal. & sicc. in tertio, semen lini cal. & sicc. temperate, nardus cal. in primo, sicc. in secundo, saluia cal. & sicc. in secundo, scrophularia cal. & sic. vinũ cal. sicc. & humidum, vrtica cal. & sicc. moderate, vrina cal. & sicca, vitrum cal. in primo, sicc. in secundo, cynnabaris cal. & sicc. in secundo, aqua frigida, & humida, acetum frigidum in primo, siccum, in tertio. acacia, frigi. & sicc. in tertio, cydonia mala frigida & sicca in secundo, cadmia frig. & sic. cerusa frig. & sic. in secundo, balaustia frig. & sic. in secundo, corallium frig. in primo sic. in secundo, bursa pastoris frigida & sic. verbena frigida & sic. sine excessu, chrisocolla frig. in tertio, humid. in secundo, amylus frig. & humid. in primo, argentum viuum frig. & humi. in secundo, antimonium frig. in primo, sic. in secundo, cauda equina frig. in primo, sic. in secundo, cardus sanctus, infrigidat moderate, edera frig. & sicca, hepatica frig. & humida, fabaria frig. & humida, iusquiamum frig. in tertio, margaritæ, frig. & sic. malua frig. & humida temperate, nenuphar frig. & humidum in secundo, mespilus frig. & sic. in tertio, mandragora frig. & sic. in tertio, opium frig. & sic.

sic. in quarto, hordeum frig. & sic. in primo gradu, portulacæ frig. in tertio, humid. in secundo, solanum frig. & sic. vltra tertium, papauer frig. in secundo, humid. in primo, plumbum frig. & humi. in secundo semperuiuum frig. in tertio, sic. in primo, viola frig. & humi. in primo, virga pastoris frig. & sic. temperate, sandalum frig. & sic. in secundo, atque hæc sint satis pro exemplo graduũ medicamẽtorum simplicium, quæ quanto futura auxilio sint medico, ipsemet iudicio maturo poterit exactè in actu (vt aiunt) practico percipere. Quæcunq; enim suis qualitatibus corpora nostra afficere, alterare, immutareq; possunt medicamentorum nomine insigniuntur: atque in composita ex simplicibus pro rei occasione reducuntur, & si multoties simplicia ipsa inseruire dicantur, vt dum calculus, calculum expellit, lapis hematites sanguinem sistit, si in manu detineatur, auricula muris succus recentia glutinat vulnera, & eiusmodi, quæ simpliciter tantũ, & per se hæc omnia efficere dicuntur. Quod vt perspicuè doceri queat, sciendum prius illud est, medicamenta omnia siue qualitatibus suis corpus alterantia, seu naturæ suæ proprietate operantia, non actu sed potestate talia esse. Potestate potest tale esse, & idipsum dicitur, quod quale dicitur nõdũ est, vt cũ euphorbiũ calidum, cicutã frigidam dicimus intelligere licet: non .n. actu euphorbium calidũ est, nec calfaciendi præsentẽ uim habet, ut ignis, qui actu & calidus est, & calfaciendi præsentem potestatem, non aliunde quæsitam habet; ne cicuta, ut nix, aut glacies, frigida. hæc enim

frig.

frigida actu dicuntur. Quæ autem calida facultate medicamenta eſſe dicuntur, caloris ſui principium à nobis accipientia, partim ſimiliter nos recalfaciunt, partim etiam uehementius: idq́ue iure ſanè optimo, quod innata corporibus noſtris caliditas, intrò medicamenta ad ſeſe trahat, & comminuendo extenuet. At uerò & ſi medicamẽta cuiuſuis generis omnia, ſiue calida, ſiue frigida ſint, actionis ſuæ potentiam, atque principium à nobis accipiant, à calore utiq; noſtro attenuata, comminuta, atque attracta, aliter tamen calida aliter frigida in actum, vi caloris noſtri ducuntur: calida quidem non ſolũ attenuationem, comminutionemq́; ſuſcipientia, ſed etiã non nihil caloris. Impertitur enim aliquid ſui natiuus noſter calor calidis medicamentis, vt nõ ſolum ea attenuet, & in minima frangat, verum caloris aliquid adiungat, vnde & calidiora ipſa reddantur. Medicamẽta frigida quadantenus refrigerandi potentiam à nobis accipiunt, ſicut excalfaciendi calida, tam & ſi alio modo illa, alio iſta. Nam calida præter deductionem, & in minima diuiſionem, calorem aliquantulum à calore noſtro nanciſcuntur: frigida non ſic, vt quæ à calore noſtro deductionem ſolam, & diſtributionem, atq; in minima diuiſionem, non autem refrigerãdi principium accipiant. Id enim naturæ repugnare videtur, vt natiuus noſter calor refrigerandi impertiatur potentia, ſecus in medicamentis calidis, quæ præter deductionem in corpus, iuuantur etiam ab innato calore, in calfaciendo:

refri-

refrigerandi autem potentiam, quam à nobis accipere medicamenta frigida, ipſa ui natiui noſtri caloris deductionem accipere, & in minima attritionem, diſtribuente ſcilicet medicamentū natiuo calore, non autem ullam ab eodem calore qualitatem, quæ refrigerare ipſa poſſint. Generale cōmuneq; utriſq; eſt (hoc eſt calidis, et frigidis medicamentis) nempè alterationis principiū, ex paſſuro corpore, in acturum medicamentū procedens. Nā quæ poteſtate quidem ſunt calida, alterātur eo duntaxat, ꝙ incaleſcant à nobis: at quæ frigida natura tum ꝙ comminuantur, tum quòd aſcitium accipiant motum. Cum itaq; ipſis, tanquam frigidis agere abſq; corporis patientis auxilio non licet, iure poteſtate frigida dicuntur. Nam ut actu nos refrigerent, non prorſum ex ſeſe obtinent. Verū à nobis prius perpetiantur, ut refrigerent, oportet. Etenim in minuta conteri, & aduentitium motum accipere, affectus ſunt medicaminum. Quamobrem oportet frigida medicamenta, quæ ſunt, corpora noſtra calefacere, ſi principium ſuæ refrigerationis, præter memorata à calore noſtro acciperent. Quod cum naturæ rerum repugnet, ut frigida quæ ſunt, per ſe calefaciant, ſequitur omnino medicamenta frigida, ut ſeſe exerant, & id quod poteſtate ſunt, actu efficiant, atque operentur, non aliter id præſtare, quàm ſola attenuatione, & in minima à calore noſtro facta attritione, & in partes diſtributione: quæ ubi à natiuo noſtro calore peracta ſunt, ipſamet medicamenta frigida, per id quod in ſe met ipſis habent, refri-

gerandi

gerandi principium, ac facultatem, corpora nostra abundè refrigerant. Atque ad hunc modum, quæ potestate talia sunt in corpore operantur, quæ omnia accuratus ac doctus medicus apprimè nouisse debet, si rectè mederi uelit. Neq; enim satis esse arbitror, ad perfectum medicũ chirurgum constituendum, capsulam pauculis alueis distinctã, satis pyxidiculam, uel uno atque altero remedio contentum esse, quæ scilicet acceperit oraculo, nec ulli reuelandum. Sed sanitatis custodem medicum, & morborum depulsorem esse conuenit. Est enim medici finis, sanitatis custodia, seu adeptio: præcipuumque munus est morbos adimere. Quæ quidẽ nulla ratione consequi poterit, nisi per gradus à q̃plurimis antehac auctoribus assignatos incedat. neq; sat este constat hominum prima elementa nouisse, temperamenta optimè distinguere, ac eiusdem integrã naturam percipere, tum functiones illæsas, tum morbos, nisi remedia etiã morborum exactè possideat, quibus ægros liberare ualeat. Vnde post exactam prædictorum cognitionem, & nos sequuti sumus morborũ remedia uaria ex immensa, omnibusq; exposita naturæ sylua & maiorum historia, quæ iam publica uel multorum fide constent, remedia deposuimus, nostraq; admiscentes, quæ & ratione & experientia multoties fide digna comprobata fuere. Quod et si de eadem materia plurima Hippocrates, Dioscorides, ac reliqui seniores memoriæ tradiderint, quædam etiam posteritas adiunxit maxima tum diligentia, tum maiorum præceptorũ obseruantia,

quibus

quibus tandem accurate superius enarratis ad aliud tandem caput nostra sese conuertetur oratio, vt plantas tot enarratas, ratione sua vti aliquando possimus.

De plantarum differentijs, partibus, ortu, delectu. Cap. 7.

AETERVM quoniam de materia chirurgica longe satis locuti sumus, reliquum est, vt de plantarum differentijs, partibus, ortu, delectu, in futurum verba faciamus. similiter quo anni tempore: quibus locis: qua cæli constitutione, & qua omnino ratione herbæ, flores, semina, succi, radices colligi, conseruari, atq; in vsum medicum reponi debeant. Quæ res maximo chirurgo futura est adiumento, cum & ipse cogatur multoties; ex simplicibus composita medicamenta conficere, & in vsum ægrotantium eadem statim redigere. Et quoniam frustra quicquid in agris, ac vniuerso terræ gremio, à natura parente rerum omnium optimo, & locupletissimo, plantarum gignitur, humano generi esse possit, nisi rite quis operam in decerpendis, colligendis, seruandis, ac reponendis singulis collocet, quæ ab corruptela, marcore interim, atq; omni prorsus vitio, integræ simul, & illæsæ persistant: ideo operæpretium mihi facturus videor, si pauca præcepta cum primis vtilia, necessariaque, de eisdem rebus constituam. Quod eo nunc accuratius est monendum, quo segnius

gnius hoc seculo, in officinis, pleriq; hic elaborāt. Atqui priusquàm id aggrediamur, præcipuas plantarum differentias, earundemq; partes commemorare, mihi necesse visum est, vt ante cognoscamus, quàm in consuetudinem vertamus. Sunt itaq; primæ plantarum partes, radix, caulis, siue suffrutex, ramus, surculus. Radice alimentum attrahitur, quod in caulem, si increscere, aut cōsistere debeat, transmittitur. Est vero caulis, quod simplex, interdum lignosis adnascentibus ramulis, folijsq; minutis, supra terram assurgit, ex quo deinde semen aut fructus editur. Rami, alijs modis uocati è caule multiplices hincinde spargūtur, ex quibus surculi velut annotinum germen gignuntur. plantarum aliæ satiuæ, hominum industria inuentæ: aliæ syluestres, & spontè prouenientes, quod genus naturæ initium est. Hæ citius; illæ tardius germinant, florentq;: similiter hæ plures: illæ pauciores, sed meliores fructus, temperatioremq; succū præstantes ferunt. Rursus quædam fructiferæ, quædam steriles: atq; hic incredibilis pene differentia partium, formarum, saporum, odorum, colorum, ac qualitatum: quæ omnia non est huius instituti edocere, quando acutissimè ac absolutissimè id immensæ subtilitatis philosophus Aristoteles, et post eum Theofrastus clarissimus, ut reliquos mittam, præstiterunt. Nos uerò breuiter rem indicare uolentes, præcipua quæque, & cognitu necessaria recensebimus. Vbi in primis hoc dicere non est intempestiuum, quòd plantarum nonnullæ hyemis iniuriam perferentes,

Plin. 21. ca. 15. & libro 25. cap. 1.

assiduo

assiduo virore ornantur: non nullæ ne minimam sanè tolerantes, folijs atq;, omni ornatu priuantur. Sed vniuersæ insitum quendã humorem caloremq; possident, veluti etiam animantia: ac cortice vestiuntur, qui vltima exteriorq; earum pariter & fructuum pars est, à subiecto corpore separabilis: quanquam subinde illo vacuæ reperiantur: cuiusmodi sunt fungi, & quæ absq; radice insuper nascũtur. Ac in his non deest mutua pernicies (adeo nihil perpetuum natura esse voluit in terris) quia herba herbam sæpe lædit, & planta plantam interimit. Si quidẽ quercus ac olea, si alterutra in alterius scrobe ponatur, emoritur. Quercui tantum est dissensionis cum iuglande, vt in vicinia posita, extinguatur. Vitis brassicam refugit, & propinquum hostem declinat: eadem cyclamino, rutæ, & origano, opposita, exarescit. Orobanche eruum perimit, linodera fœnugræcum. Lolium, & auena, tritico, & hordeo: lappa, lenti, aliaq; alijs cladem inferunt. porrò quantum occasione aeris, & solis uarietate, in ijsdem discriminis sit, iam olim à Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Plinio, alijsq; rei rusticæ scriptoribus, & à plerisq; doctis ætate inferioribus, dilucide expositum est. Etenim plantarum aliquæ in paludibus, aliquæ in lacubus, & stagnantibus aquis exiliunt, aliæ fontium riguos, fluuiorum ripas, & littora desiderant: quædam humidos, aquosos, vliginososq; tractus amant, quædam cõtra aquas ac paludes oderunt, & ob id campestria, saxosa, arida montanaq; sequuntur: quibus potissimum locis, veneni qualitatem obtinentes nasci videntur. Nec

desunt

desunt quæ opacis vinetis: & quæ pratis, aruis, maceriis, ruderibus liberisque locis delectentur: & quod mirandum atque absurdum insuper haberi potest, non nullæ ex seminum plantarumque numero, pullulare in terra nequeunt, sed arboribus innascuntur, & ab iisdem alimentum suscipiunt, velut agaricum, dryopteris, lichen, viscum, ac polypodiũ, quæ è quercubus maximè proueniunt. Sunt præterea, quæ sine radicibus, in aliis herbis prosiliant, vt cassutha, epithymum, & epitymbrum. Sunt quæ per se nascantur, ac viuant, absque vlla radice, vt tubera terræ, quæ Plinius lib. 19. cap. 2. inter rerum miracula numerat. Quin, & pleræque stirpes ancipitem vitam malunt, & extrema refugiunt, ceu vitex, chamaleon niger, smyrnion, scordium, & smilax. Accidit quoque partem imam subinde optimam, & supremam vitiosam esse. In summa vnaquæque planta natale solum eiusmodi quærit, in quo vigere summopere possit: vnde fertilitas sterilitasve exultat, atque vehementiores efficacioresque, siue imbecilliores languidioresq; existunt. Nec enim eadem felicitate, nec pari facultate, in sicca ac squalente, aut humida, & lacustri proueniunt: quoniam omnes rerum excessu languent pereuntque: quamobrem diuersæ qualitates, mutationes, & morbi (præsertim quando turgescunt, germinare, ac fructum gignere incipiunt) singulis penè superueniunt, docente idem quoque præclarissimo rerum naturalium inuestigatore Aristole, de plantis primo: ac. 5. historiæ Animalium, cap. 11. imo frequentissime alterari, neque vlla

Plãtæ in arborib⁹ pullulantes.

crebro diligentia ali, aut conseruari posse, si in alienam terram transferantur: contra alias translationes meliores grandioresque assurgere, vsus quotidianus euincit. Quin, & aliæ culturam amant, aliæ eam aspernantur, quales siccæ, acres, amaræ, ac ad summum venosæ, vsum medicaminis exhibentes, censentur: nam eiusmodi sublatis cultu viribus, hebetantur, vt fructum omnino parere nequeant, aut humidiorem saltem deterioremque producunt, quod ipsum seminibus (quæ turgenti solo vsque concredere oportet) euenit. Turget vero solum, quando humectum iusta ac tepidum, & veluti statum quendam aeris temperatum obtinet, quod vere eidem communiter tribuitur. Tunc etenim terra agilis, fæcunda, idonea, ac læta habetur. Quare Galenus, ver omnis excessus in medio, de temperamentis primo, decernit: & rectissimè Hippocrates, saluberrimum, minimeque morbis obnoxium, tertio Aphoris. constituit. Atqui hic monendum, syluestres ac montanas plantas in vniuersum viuaciores, solidiores, acriores, præstantiores, & odoratiores esse aquosioribus, propter terræ densitatem, & aeris tenuitatem, velut ad Crateuam Herbarium siue Radicisecam scripsit maximus Hippocrates, ac Theophrastus. 4. cap. 14. Amplius de causis plantarum primo, cap. 19. Constãt etiam syluestres folijs minoribus, caulibusque scabrioribus, quàm satiuæ, & succo potissimum acriori vehementioriq; eodem testificante. 7. plantarum cap. 6. cui adstipulatur Plinius lib. 19. cap. 12. & Oribasius initio tertij collectorum libri de cibis. Ex his itaque

manifestum

manifeſtum eſt, omnem plantam, cum telluris qualitate ac cœli conſtitutione, tum nutrimento, cultura, & cæterorum forma, vt melior, ac deterior eua dat differre: nam ſingulæ ſingulam, imo naturæ ſuæ propriam terram, ſiccæ ſiccam, humidæ humidam poſtulant: ac paucæ admodum voluntate atque arbitrio agricolarum generantur, aut excreſcunt. Nec tellus eadem fert omnia, diues abunde frugibus hæc, vino fertilis illa ſuo eſt. Atqui celebre inſuper eſt Cyri regis Apophtegma, quo plantarum ſemina, hominum mores atque ingenia, ſimilitudinem regionum accipere, pronuntiauit. Sed reuera non eſt ſatis plantas omnes, omnes frutices, herbas, flores, fructus, liquores, & alia medicamenta (quantumuis etiam ſingulorum vires in promptu habeamus) receſuiſſe, niſi commodis, vt dixi, locis, & ſuis unumquodque temporibus decerpatur, areſiat, ac ſeponatur: quibus videlicet vires ſuas præſtantiſsimas retineant: ſiquidem metallica diuturnitate quoque languent ac intercunt. Huiuſmodi itaque ratione, vt autor eſt princeps herbariæ medicinæ Dioſcorides, ſimplicia aut viribus eximia ſunt, aut euanida nullo munere funguntur. Deligenda igitur in his carpendis ſerena eſt cœli conſtitutio, hoc eſt, quando nullis ferè nubibus obducta ſit: verùm adeò perſpicua, vt pro vulgarium opinione, æther ipſe cōſpiciatur, ſudum Latini dicunt. Vtilitas aūt inde hæc eſt, nā ſi pluuioſa nebuloſaue fuerit, herbæ extranea humidita te perfuſæ, aut imbutæ, facillime corrumpuntur. Rurſus ſi à nimio ſqualore legantur, ne id quidem

probatur, cum exuccæ, & naturali humido destitutæ, protinus exarescant. Et quanquam omnes herbæ, ex Theophrasti lib. 9. cap. 22. ac Plinij sententia. 27. cap. vltimo. validiores effectus in frigidis locis, atque Aquilonijs siccisque, accipiunt, quàm meridianis: attamen maiores nostri, & præsens quoque ætas, à Galeni vsque seculo initium sumens, medicinalem materiam, ex meridie, quàm Aquilone petere maluit. Sed quemadmodum vehemens æstus herbarum vires comminuit, succum in earum alimentum cedentem exhauriens, & attractricem foliorum, truncorum, radicumque vim depascens: ita immodica humoris copia noxia omnino habenda erit: quoniam hæc earundem facultates retundit, & multa luxuria redolentiam, generositatem, ac incrementum impedit. Certe plantæ calidæ & siccæ, in aere eandem qualitatem obtinente præstantiores. Itidem de reliquis est statuendum breuiter, omnes herbas mediocritatem quandam efflagitare, atque singulas, pro suis temperaturis demetendas esse, cognoscere oportet: nã gremium telluris inane est, & sine fruge solum, nisi sumat ab æthere vires. Hic tempestiue mihi dicendum videtur, herbis (quibus peripatetici vegetabilem tribuunt animam, Anaxagoras, Plato, atque Empedocles adhuc sensitiuam) quatuor inesse ætatis tempora veluti reliquis animatis: quod præter alios naturalium rerum scriptores, Dioscorides insuper in præfatione sua, diligenter innuit. Etenim quando primum è terra erumpunt, principium videri, & dici potest: deinde vbi paulatim adolescunt,

Nam quasdam ferrũ nõ admittere Pli. 19. cap. 10. ex testimonio Sabini Tyri scribit.

adolescunt, ac frondes exerunt, augmentum: postea florentes, & fructus proferentes statum. Vltimo in foliorum quodam deciduo, & fructuum priuatione, declinationem siue senium, haud imperite appellamus. Iam quod amplius ad eas decerpendas attinet, tempus eligendum, in quo vigeant, & tantum non floribus ac seminibus turgeant: quod potissimum in fruticosis herbis obseruandum erit: quales sunt, absinthium, adiantum omne, asplenum, abrotonum, anethi coma, betonica, carduus benedictus, calamintha, cicorium, centaurium paruum, chamedryæ, chamæpytis, eupatoriũ, euphrasia, fumaria, hyssopi coma, marrubium, maiorana, mentha, origanum, polium, pulegium, ruta, rosmarinus, sisymbrium, saluia, thymum, thymbra, verbascum, & id genus aliæ complures, quas ex industria prætermitto. Vnde æstatis medio eiusmodi demetere solemus. Mox quicquid est terreni. hærentis spurcitiæ, quisquiliarum, decutiẽdum, vt prorsus syncerææ existant, permaneantq́ue. Deinde in vmbra bene siccatæ, reponuntur in annum, domunculis siccis, aut sacculis ex corio, ne earum vires euanescant: nequaquam in linteis, vt passim fieri assueuit. Et hic cogitandum, herbam aliam alia diutius, aut breuius durare posse: siquidem Theophrastus testatur, ac post eum Plinius. Elaterium ducentos annos probatum iri, veratrum vtrumque triginta, chamæleonta nigrum quadraginta, centaureum maius decem, aut duodecim, peucedanum, & Aristolochiam quinque vel sex: sed in genere simpliciterq́ue,

Theophr. lib. 9. c. 14. Plin. 27. cap. vltimo.

terq́;, quò recentiores ſunt noſtrates herbæ, eò plus virium habere creduntur: & quò facultate magis calida exuberantes, eò durabiliores: contrà eſt in frigidorum natura, quæ quàm citiſſime reſoluuntur, ſi tantum extremè frigida excipiamus: qualia numerantur hyoſcyamus, mandragora, opium. Verum hoc ſuccus eſt non herba. Conſtat igitur ex ſupra ſcriptis plurimas alterationes è terra enatis accidere. Nobis vero ſufficiat in præſentiarum, quòd in media quadam cœli, regionis, & locorum temperie, neceſſaria congregemus, & in vmbra, diligenti ſtudio, ſiccemus, mox ſacculis coriaceis, aut capſulis viliaceis, aut piceis reponamus. Similem quoque rationem in floribus, herbarum gaudijs poſtulamus, qui pleni veris, & anni renaſcentis ſunt indicia. Sed ò Deum immortalem, quanta fuit in effingēdis tū coloribus, tum figuris ac delineationibus florū, naturæ ſolertia ſimul, & vbertas? dum varia miſtura, atque opere multiplici, inexplicabili prorſus pictura, in certamen vſque luxuriant omnes: nam quidam colore candido, quidam rubro, ſubrubro, alij purpureo, & in purpureo albicante, interdum nigricante, conſpiciuntur. Sunt qui luteo, ſunt qui puniceo, qui aureo, cæruleo, hyacinthino, & alijs præterea coloribus, admirabili opificio inſigniuntur. Vt mittam florem flori ſubinde innaſci, duplicemq́ue videri, veluti in roſis chryſanthemo, buphtalmo, caltha, bellidis pariter, & betonicæ ſpeciebus & pluribus alijs. Iam quid dicam quoſdam muccoſos, quoſdam inſtar vmbellarum, radiantes eſſe? Alios inſuper lanugine quapiam

piam

piam obduci, & in pappos euaneſcere? alios corymbis ſimiles racematim cohærere? alios echinatis capitulis recondi? alios ſtellarum ſolisque effigiem repreſentare? Et inter hos omnes aliqui odori, aliqui inodori, non nulli vrbani, non nulli agreſtes: quidam præcoces, quidam ſerotini reperiuntur. Porrò in his minimè ſilentio inuoluendum, cœli conſtitutionem ſiccam, ſiccosque tractus, ad odoris incrementum plurimum conducere, accedentibus quoque, ſtato tempore, aquæ ventorumque commodis mutationibus. Hinc adeo liberæ plantæ in vniuerſum ſatiuis odoratiores: & flores primi poſtremis plerumque meliores, quando videlicet herbæ ſucculentæ vigentesque, nullam iniuria noxã contraxerunt. Nam & in arboribus, quæ quotannis bis fructum ferunt, priores cenſentur præſtantiores: quod ipſum immenſi ingenij vir Ariſtoteles libro primo plantarum tradidit. Sed non omnibus plantarum partibus, odor, aut ſapor idem eſt. Sunt etenim quæ in ſuprema, ſunt quæ in ima, aut media, aut in alia quapiam parte, vtrunque retineant, edantq;. præterea quæ in frondibus, quæ in folijs, floribus, ramorum ſummitatibus, fructibus, ſeminibus, in radicibus, alium atque alium ſaporem, & odorem præſe ferant: at magis ille quàm hic ſedẽ mutat. Et queãdmodũ ſapor in viridi uehemẽtius, ita diuturnus odor efficacius in ſicco vigente, ſoloq; ſimili exultat. Similiter venenoſæ herbæ validiorẽ conſtantioremq; ex ariditate odorem uibrãt, quia pars aquoſa penitus difflata abſumptaq; eſt. Atqui & illud cognoſcendũ odoratas plantas,

flores inodoros, aut certè olentes exiguũ præferre: contrà, quibus flores odoratissimi, ipsa planta omni odore destituitur, ceu in violis, rosis, lilijs, betonicæ speciebus, & plerisque alijs depræhendimus: quorum alij exilem odorem spirant, & celeriter euanescẽtem: alij toto anno fragrantes cõsistunt, cuiusmodi in primis rosæ rubræ diligenter siccatæ, ac crocus numerantur. Sed flores omnes legendi sunt, dum integri, & maturi erunt, cælo sereno (rosas tantum pro sacchàro parando hic excipio) antequam sol meridianus eos siccet, aut alioqui sponte sua decidant: qui quidem siccandi, in locis temperatis, nunc magis, nunc minus pro diuersa ipsorum natura sæpius reuoluentes. Quidam medicorum, donec vna pars ex decem relinquatur, siccandos contendunt. Hactenus de herbis ac floribus, quantum seplasiarijs necessarium esse existimauimus, loquuti sumus, ubi dictionis affinitate illecti obiter quædam de odoribus attigimus verius quàm absoluimus, quia omnem odoramentorum doctrinam cognoscere uolentibus Theophrasti lectionem sexto de plantarum causis, & Plinij libro 21. cap. septimo suademus, quibus sanè locis, diligens lector ea consequetur plenissimè, quæ nos hic breuitatis causa prætereunda statuimus. Venio ad fructus, qui omnes carne, neruo, cute, semineq; constant. Caro pars fructuum interior dicitur. Neruus per se nomine caret, quadam tamen similitudine animalium appellationes sortitur: spectatur autem is continuus, fissilis, prælongus, sed insociabilis, germinisq; infœcundus

cum

cum venis. Cutis, & semen per se manifesta sunt: quod ad illorum delectum attinet, ij ex arboribus maturi decerpuntur, nisi adstringentes fuerint ex legitima regione. Nunc deinceps ad semina progrediendum, quæ finis omnium plantarum, & opus naturæ præcipuum (vt in quo spes ei maxima propagandæ speciei suæ sit) merito iudicantur. Propterea eadem pro vario facultatis discrimine, absolutissima diligentia, sede occultiore tutioreq; natura reposuit ac muniuit. Nam quædam custodiæ gratia, siliquis, glumis, echinis, corniculis modò aduncis, modò rectis, pelliculis, corticibus, lignis, umbellis, crustis, ac similibus seruantur, includuntur, & operiuntur, quædam simplici quædam duplici tunica: Alia lanugine siue pappo vestiuntur: Alia nuda ac conspicua patent. Etenim natura semper, ijs quæ infirmiora sunt, maiorē tutelam impertiuit. Sunt insuper congesta atque coeuntia, sunt discreta atque distantia, sunt ualida, & inualida. Differunt etiam forma, colore, sapore, odore, ac substantia. Et in his omnibus diligenter noua, aut saltem uigentia à veteribus distinguere oportet, dandaq; omnino opera est, ne superflua dulcedine humiditateq; abundent (quæ bestiolarum innatarum origo esse solet) neve uetustate sint exucta, aut alijs peregrinis seminibus sint conspersa. Et inter hæc calida frigidis natura diuturniora experiuntur: æstiua hybernis, nigra albis firmiora. Item quæcunque sicca, amara, acria, ossea, quæq; multiplici vagina, aut diuersa tunica vestiuntur, ab animalium noxa sunt tu-

ta.

Semina, quando legenda.

ta. Reliqua verò omnia celeriter vitiantur. Legere autem conuenit, quando ſiccari cœperint, & antequam decidant, hoc eſt; vbi matura ac perfecta habentur, quod poſt Autumni æquinoctium euenire potiſſimum ſolet. Id tempus cenſetur, Sole Libram ſubeunte, nimirum decimooctauo Calendas Octobris, ſiue decimoquarto die Septembris. Semen optimum, anniculum, & grauiſsimum iudicatur, quod naturæ ſuæ dotes retinet efficaciſſimas: bimum deterius, trimum ſterile, ſicut à Theophraſto lib. 8. cap. 11. ac Plinio 18. cap. 24. edocemur. Porrò quamuis ſæpe locus, & ſubſtantiæ ipſius qualitas, robur, & diuturnitatem adijciat, nulla tamen ſemina ultra quattuor annos durare poſſunt, Theophraſto etiam teſtificante ſeptimo plantarum, cap. ſexto. Quin vniuerſa, longioris tēporis ſpatio ſeneſcere emoriq; neceſſe eſt: interea ſeruabiliora in locis ſiccis, & æditioribus exiſtunt. Breuiter quo ad fieri poßit, ex eiuſmodi tractibus petantur, quæ ab autoribus peculiariter celebrata ſunt. Præterea modus, & ordo in ſingulis legendis, purgandis, ſiccandis, ac reponendis adhibeantur: ne ſquallorem, ſitum, aut interitum vllum patiantur, quæ calore humoreq́ue extraneo, haud difficulter ſuperueniunt. Siccantur autem difficillime, quæ cortice reprehenduntur. Legumina cerealia vocata, validiora, vegetiora, ſuauiora, aut acerbiora, & ad vſum cibarium meliora deteriorave, pro locorum etiam natura, redduntur. Omnia uerò agrum exigunt, pro alimenti conuenientia, & aeris ratione. Etenim

ſolum

solum apricum, & maxime serenum, infirmioribus commodius est. Contrarium validioribus. Iudicantur præstantissima, si aqua macerata quàm citissimè plurimumq́, turgeant, resoluanturq́;. Coctiua ac mollia insuper fiant. Euenit namque, vt quæ in locis calidis, stercorosis, tenuibus, soliq́ue expositis nascantur, alimentum leue atque facile sortiantur: ita etiam fructum rarum, dulcem, mollemq́; pariant. Quæ id minus faciunt, peßima sunt, nimirum terra frigida, spissa, lenta, madida, & palustri exurgentia, quæ etiam extinguuntur. Eadem puteali aqua cocta sit, aut momentum sinapi fuerit adiectum. Nam id si accidat, quamuis etiam aquam non respuunt, Theophrastus secundo plantarum, cap. 5. & lib. 5. cap. 7. vt coctiliora euadant, nitro macerari, & in sicco solo seri præcipit: vt verò dulciora melle, aut lacte, pari ratione fermentari. Atque ista in herbis, floribus, seminibus, ac serie mox continua exponendis discrimina, herbarum ministros, ac pharmacorum constructores expendere oportet, alioqui non segnitiam, sed præterea inscitiam eorum ego constanter accusauero. Nunc ad humorum (quos publico nomine succos vocant) extrahendorum modum peruenio: qui ex herbis, floribus, fructibusq́;, sanguis eorundem intelligi debet. Aut enim manibus, torcularibus, siue alijs machinis (prius incisis, mox contusis) exprimitur, quod est veluti succamentum. Aut per se exudantes, profluunt liquores, qui gummi ac resinæ etiam nominantur. Aut cortice, siue caule, siue trunco quopiam inciso, Succi, quot modis extrahantur.

ſo, lac ſeu lachrymæ ſtillant. Speciatim autem ex papaueris nigri capitibus ſuccus colligitur, opium dictus. Et in illis exprimendis accidit, vt propriũ ſucci colorem plantæ aliquot admittant: alijs enim albus, alijs ſanguineus, alijs viridis, alijs luteus, alijs alius color ineſt: ſed principales ſeptem numerantur, uelut odores, & ſapores, qui interdum manifeſtantur, interdum occultantur. Varie interim ex caulibus, caudicibus, ramis, fructibus, floribus, ac radicibus: nunc aquoſi, nunc lenti, gummoſi, ſalinoſi: nunc acerbi, acuti, amari, acres, dulces ſapores eruuntur (vt peculiaribus locis aperiemus) quorum genera ſeptem præcipua, Theophraſtus de cauſis plantarum ſexto, cap. 1. & Plinius tredecim enumerat libro decimoquinto, cap. 27. ſupra hæc tria ſunt mirabili maxime natura, quæ apud eoſdem ſtudioſi inuenient. Admittunt inſuper iſti ſapores innumeras mutationes, quemadmodum plantæ, & fructus: nulla tamen planta ſalſum ſaporem edit. Atqui hanc diſputationem latius examinare atque inueſtigare deſino, ne longior quàm par ſit eſſe videar, ſed quædam rudioribus indicaſſe, non fuerit inutile. Redeo itaque nunc vnde primò digreſſus ſum, nempe ad ſeminũ profluuium, & herbarum interitũ, qui ætate deſinente expectandus eſt, quando viror ſimul ac virtus labefactatur: quod equidem fit, vbi plantæ, & ſtirpes paulatim à ſummo ſupra terram pereunt, & quicquid eſt in toto caule potentiæ, in ipſam radicem confluit transfunditurq́;, ac veluti in ventre ſuo retinetur. Vnde neceſſariò valentiſſimæ,

& vti-

& vtilißimæ radices (quæ plantarum sunt elementa) circiter hyemem euadunt. Quanquam alij aliter iudicent, ac peculiarem aliquam in plerisque doctrinam aßignent, quemadmodum curiosus lector, in autorum libris obseruare potest: nos hic summam eiusmodi tradere constituimus. Radices itaque omnes in solo, ac cœlo naturæ suæ c nuenienti, integræ, quod fieri queat, effodiendæ, expurgandæ, abluendæ, dissecandæ, & à lignosa matrice segregandæ erunt, pro multiplici earum imagine, ne luto aut terra obductæ corrumpantur, vel tristi sensu gustum offendant, vel medica pondera vitient: mox filo transfixæ, & ex quibus oportet dura matrice integre exempta, paruis interuallis, in vmbra loco libero ac perflatili, haud quaquam humecto, ne sese partes mutuo contingant, omnino siccandæ: post in capsulis ligneis extra vehementem solem, fumum, puluerem omnem, constituendæ: paruæ autem, tenues raræ, citra eliquationem reponendæ: alias siquidem promptè situm contrahunt, & abominabilem pariter de se odorem præbent, nisi ad hunc modum perite tractentur. iam & hoc cognoscendum, crassas ac densas diutius: tenues & raras breuius asseruari. Auicennas supra tres annos durare negat. Atque in his, sicut in earundem folijs, floribus, fructibus ac seminibus, varia recensentur discrimina, quoniam interdum longæ, magnæ, & multæ: interdum breues, paruæ, & paucæ reperiuntur, veluti omnes æstiuæ: fit etiam, vt vna tantum singularis radix inueniatur. Sunt adhæc subinde molles aut duræ,

subinde

ſubinde craſſæ æquales, ſubinde tenues diſtortæ, quæ aut in altum deſcendentes, vel ſummæ terræ adhærentes ſua natura aut loci inæqualitate cõtorquentur: præterea lignoſæ, carnoſæ, ex carne cortice q; conſtantes, ſurculoſæ, neruoſæ, capillatæ, capitatæ, geniculatæ producuntur. Nulla tamen altius ſubire poteſt, ex opinione Theophraſti libro de cauſis plantarum primo, cap. 13. ac tertio, cap. quarto, quàm ſolis ardor pertingit, quod cõmentitium Plinius arbitratur. Vnde colligitur terræ quoque varietatem hic, velut in alijs plantarum particulis, animaduerti oportere. Quò enim illa rarior leuiorq;, eò radices maiores atque altiores viſuntur: præſertim quando ſol potenter agit, & nutrimentum conueniens accedit, & nihil ſaxei incrementum remoratur. Earum etiam num ipſarũ ſingulæ, plurimis inter ſe differentijs diſtant. colore, odore, ſapore: nam aliæ candidæ, ſubcandidæ, aliæ nigræ, flauæ, rubræ, ſubrubræ, ex atro rubeſcentes, ex rubro purpuraſcentes, & herbacæ nũc exterius, nunc interius apparent. Ad eundem modum quæ odoratæ, quæ inodoratæ, & grauiter olentes deprehenduntur. ſimile in ſapore diſcrimen eſt, vt, quæ radicũ aliquæ dulces, aliquæ amaræ, acres, atque inſipidæ experiantur: quæ vero dulces ſunt, niſi diligenter ſiccatæ curentur, promptiſſimè vermiculis eroduntur. Amaræ, & acres huiuſmodi vitio tutæ habentur, & ſi inanitæ viribus hebetẽtur. Si autem bulboſa ſit radix facilè ſiccatur, ſed ad durandum penitus imbecillis. In ſumma omnium diuturnitas eſt, pro multiplici earundem ſubſtantia,

Plantarum inter ſe differentiæ.

tia,

tia, ac facultate. Eadem omnino eſt doctrina in corticibus ſiccandis, ac reponendis. Horum omnium vſque medicum, & creberrimè pharmacopolam meminiſſe neceſſe eſt. Et ſic quo ad fieri commodè potuit, plantarum partes, differentias, cultum, locorum diſcrimina, temporum varietatem, ac delectum propoſuimus: ſupereſt, vt quæ peritia diu in vigore ſeruari queant, breuiter cõplectamur. Corruptela omnium rerum, aut alieni cuiuſpiam admiſtione, aut proprij defectu, aut repoſitionis negligentia euenit. Proinde dum ſingula vigent integra, à luto, puluere, ac ſordibus munda, diligenterq́; ab ſuperflua excrementoſaq́; humiditate ſiccata, in ædibus citrà ſolis feruorem, locis conuenientibus, nimirum ſiccis perflatilibus, aere ſublimi, paulatim, & ſparſim herbæ, flores, ſemina, fructus, radices, & ſi quæ ſunt ſimilia, ſiccari: deinde reponi concludiq́; in capſulis ligneis, aut coriaceis loculis debent. Et hic vulgaris incogitantia noſtrorum hominum explodẽda, qui ſupra pauimenta domus confuſim, ac confertim ſpargunt omnia: vbi frequenter à muſcarum, glirium, murium, felium, aranearum, & aliorum animalium ſtercore, ſordibus, pulueribus, ac excrementis contaminantur vitianturq́;: Aut à rigillorum guttis, ſiue ædium vetuſtate pluuiam per rimas admittentium ſitum contrahentia, corrumpuntur. Nec eos probo, qui in linteis ſacculis raræ texturæ, aut canabinis: ſiue per ſe ſiccata ſimplicia in faſciculos colligata, ad officinarum laquearia ſuſpendunt, vbi non ſolum breui viribus deſtituuntur,

destituuntur, sed etiam in mille sordium sentinã desciscunt, vel æstiuus aer in ipsa penetrans, quicquid inest boni abolet, atque absumit. Quod studiose Galenns lib. 3. per genera nos monet. Proinde quæ annua, aut interdum diuturniori in officinis consuetudine habentur, expendere animaduertereq́; oporteret, vt nihil à natura sua alienum, in mortalium necessitatẽ vsurpetur, quod citius perdere quàm seruare ea ratione possit. Ideo vnumquenq; in his omnibus admonitum cupio, vt eiusmodi occasiones sagaci diligentia, sedulaq́ue inspectione obseruet. Herbæ nostrates quot annis permutentur, quæ postquam probè, pro vniuscuiusq; natura, siccatæ erunt in domunculis firmis, apposité collocentur proprÿs locis, aut ædium tignis appendantur. Fructus sæpe corticibus, interdum zucchrao, aut melle conditi: aut succus eorundẽ Sole vel igne coctus, atq; inspissatus, in vasculis vitreatis operculatis, loco frigido reponatur. Liquidus verò quadam efferuescentia per laneum colum transfusus, in vitrea phiala collocetur, supra quem ex melle, aut oleo crusta, haud multò post inducitur, atque ita in subterraneo penuario quàm diutissimè illæsus sine rancore. Flores iucundum odorem spirantes, arculis tiliaceis, aut vitris magnis: semina loculis interdum sub abaco aut scamno supputario reconditis, et exemptilibus distinctis, interdum in chartis papiraceis inuoluta asseruentur. Aromata, vt in frigidis humectisq́; infeliciter, & nouercante natura gigni nequeunt: ita in similibus locis reposita, durare non possunt:

quod Theophrastus libro primo plantarum cap. 6. ac de causis sexto, cap. 22. testatur. Sed omnia in omnibus explicare est impossibile. Hoc vnum in præsens commonefecisse suffecerit, exquisitam in primis anni qualitatem, & peculiarem telluris constitutionem in odoriferis plurimum conferre, quæ studiosè etiam arefacta in arculis (docēte Dioscoride) tiliaceis obturatis, nullo situ obducti recondi debent, vt fragrantia incolumior aliquādiu retineatur: quoniam eiusmodi tabulæ promptissimè arescunt, & propter mollitiem moderatam, neque fatiscunt, neq; rimas ducunt. Quare talibus concredita atque conclusa, à blattis tineisq; facilius tutò custodiuntur, quàm quæ quibuscunque indiscriminatim reponuntur Mesue rheubarbari radices, vt viribus integris diutius persistant, sola cera, vel terebinthina mista, circumlinit, vel psillio vel milio sepelit. Idem agarici vires tuetur, zingibere, dauco, ligustico, polipodio quercino. Aloen cum aromatibus siue bdellio vigorat. Hæc atque similia, studiosi apud eundem in simplicibus inuenient. Casia fistularis vulgò nuncupata, integrius in theca sua, sabulo obruta, locis vliginosis reconditur. Camphora, lini aut psyllij sepultura vindicatur ab iniuria. Metallica, lapides, & eiusmodi corpora dura vbilibet tutò seruantur, absq; pulueribus tamen. Artifices nostri multiplices pyxides aromatum diuersitate paratas habent, quibus sine iudicio res medicas recipiunt, quod vehementer damnandum est. Venio tandem nunc ad medicamenta composita, quæ certè varia

ratione reponi volunt. pulueres cordiales pyramidalibus vitris angusti oris, quamuis medicamentariorum pars, haud imperite coriaceis sacculis, pyxidibus impositis rotundis ligneis seruet. Alij errore magno tantum in vascules ex ligno. Eclegmata, Antidota, Electaria mollia, locoh, Robub, purgatoria, sirupi, conseruæ: omnia hæc poculis candidis, læuore alabastritem imitantibus, ac foris picturis variegatis, vel fictilibus, vel siliceis nitentibus seponuntur. Vidi frequenter, qui noxia consuetudine, stanneis (quæ Dioscorides medullis destinat,) vidi qui testaceis vasculis eleganter depictis reconderent: idem erat in chatarticis, & Antidotis vsus, sed horum, non illorum studium probo. Galenus nobilẽ Andromachi theriacen, argento, aut saltem pretioso quopiam vase, reponebat, & frequenter detegebat, vt perspiraret. Seplasiarij quidã nostri temporis, ligneis, cupreis, plumbeis, aut ineptioribus poculis, quod nulla excusatione tolerari debet, omnia id genus medicamina constituunt, quando plumbũ cerussam in sese comprehendat. Et hoc quantopere humanis aduersetur, non habeo necesse demonstrare, dabitur fortè occasio, cum de stillaticijs aquis in plumbatis campanulis elici solitis, postremo nobis libro erit sermo. Respondent, per Iouem, ingenia vasis, & vtrobiq; prioris, ac posterioris pariter æui, & ingenij dissimilitudo pariter cernitur: nam vt tum erat aureũ atq; eruditum, ita nunc plumbeũ, & crassum esse seculum mihi videtur, in quo non solum negligitur, siue potius cõtemnitur eius-

modi

modi in rebus Medicis diligentia: verum absurdũ ac turpe, nonnullis in scholis vno aut altero, sæpe nullo auditore, & tabernis subinde residentibus, atque ineptè de oleo, aut gramine percuntantibus, & Thrasonico interim fastu, temporariã grauitatem, aut potius grauitatis vmbram mentientibus, ac pertinaci inuidia maleuolẽtiaq; bonis viris detractantibus, existimatur: quando quispiam magno sudore, accuratius plerosq; in arte medica errores expendens corrigit. Quapropter illi titulo qualicunq; superbientes, & purpuratis simijs similes, magnifico cultu splendidi, tamen nihil aliud quàm simiæ, nullam, aut vix triuialem herbarum cognitionẽ, medicamentorumq; parandorũ doctrinam adepti, neq; sibi, neq; alijs vtiles sint, praui ignaui philonides à Musis, & Graijs alienissimi, omnem prorsus artis peritiam, indoctis herbarijs, atq; imperitis aliquot pharmacopæis cõmittendã arbitrantes, vnam opinor excusationem, ad malè stupideq; agendũ commenti delinquere. Non iniuria miror, eiusmodi ignauum pecus etiamnum in Academijs, & apud nobiles ac comites aliquot foueri, tolerari, ac suspici: vtinam esplodere, & suis coloribus depictum, in theatrum omniũ eruditorum sibilis fugandum producere mihi liceat, sed nunc moderatorum nescio nimia prudentia, an negligentia in rebus publicis liberæ linguæ aut calami, carpendis vitijs esse non possunt: itaq; desino, cũ satis ignauia sua sese prodant. Quòd vero herbaria industria, & pharmacorũ conficiendorum cognitio, non tantũ vtilis medico, ad morborũ inuen-

tionem, auxiliorum institutionem, affectuumq; curationem: verum ad totius artis dignitatem planè sit necessaria, & pleriq; ante me doctissimi viri euidentissimè ostenderunt, & ipsa veritas, indoctis semper odiosa, indubitanter euincit. Mihi igitur nūc satis sit, ob immensam herbariæ medicinæ commoditatem, quæ ad omne genus mortaliū pertinet, semel in vniuersum ista monuisse, ac quadantenus ostendisse. Itaq; pergo hoc institutum meum breuiter absoluere. & quod restat, de reponendis medicaminibus adijcere. Electaria igitur sicca, quadratis loculis ligneis hodie rectè includuntur. Catapotia, & Trochisci, similiter rotūdis. Cerata, ac potissimum emplastra, in longas figuras vndique rotundas (Magdaleones appellant) finguntur, & chartis papiraceis vestiuntur, præter extremorū media. olea, vnguenta, et æsypum, aptissimè alabastris seruantur: possunt insuper pixidibus lapideis, siliceis, stanneis excipi, ac locis siccis frigidisq; condi. Adipes simul, ac medullæ, humore aliquo competente ablutæ, mox in vase duplici liquatæ cinerum, solis, aut ignis tempore, per cribrum tenuissimum transfusæ, vasculo terreo, in sedibus frigidis, aut iuglandium folijs, aut lauri recipiuntur. Atq; in istis conseruandis, vehementes, & longi solis radij arcendi erunt. Præterea costringendi coriaceo operculo, ab iniuria incidentium, singula vasa munienda, carnes animalium, à membranis sordibusq; primo diligenter purgatæ, deinde frequenter aqua, post aceto, & vino austero lauantur, tunc in elibano leuiter siccatæ,

ad vsum

ad vsum medicum aliquandiu tuentur. Ocularijs medicamentis liquidis, ænea destinantur, quod illa acria, & propemodum mordentia imò ne multum quidem à corrodēdi facultate aliena esse oporteat: quæ sanè tunc vires maiores acquirunt, cum eiuscemodi locis credita fuerint, quæ in dies magis magisq; eam vim augere queant. Proinde Galenos in æreis quoq; ollulis coquit, & in æreis pixidibus eiuscemodi repositis vtitur, libro per locos quarto, cap. 7. Nec tamen omnia ocularia medicamina talibus vasculis indiscriminatim committenda sunt, sed acria tantum: insanus enim haberi possit, qui παρηγορικὰ, *idest mitigatoria, seu consolatoria æri commiserit. Et de istis nunc satis.*

Libri septimi, hoc est de materia chirurgica, ac totius Chirurgiæ magnæ,

F I N I S.

REGISTRVM.

abcde. ABCDEFGHIKLMN OPQRSTVXYZ. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. AAa BBb CCc DDd EEe FFf GGg HHh IIi KKk LLl MMm NNn OOo.

Omnes Quaterniones, præter OOo Duernionem.

VENETIIS, Ex officina Valgrisiana.
M D LXIX.

VIN
CENT